

EXPOSITIO QUATTUOR EVANGELIORUM
REDACTIO I

CONSPECTUS SIGLORUM

- C** Cambrai, Médiathèque Municipale (olim Bibliothèque Municipale), 394 (372), sec. IX^{1-2/4}
- E** Einsiedeln, Stiftsbibliothek, 367, sec. VIII *ex.*-IX *in.*
- En** Einsiedeln, Stiftsbibliothek 134, sec. IX^{1-2/4}
- Eg** Erlangen, Universitätsbibliothek 71 (255), sec. XII
- G** 's Gravenhage, Koninklijke Bibliotheek, 130.E.15, sec. IX^{1-2/4}
- Gr** Graz, Universitätsbibliothek 1449 (42/120 Quarto), sec. XII^{1/4}
- H** Augsburg, Universitätsbibliothek, I. 2. 4° 10, sec. IX^{1/2}
- K** Karlsruhe, Badische Landesbibliothek, Aug. Perg. CCXLVIII (248), sec. IX^{1-2/3}
- M** München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14470, sec. VIII *ex.*-IX *in.*
- Ma** München, Staatsbibliothek, Clm 14388, sec. IX^{1/2}
- Mc** München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 13581, sec. IX
- Me** München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14514, ca. 1200
- Mh** München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 6235, sec. IX^{1/2}
- Mn** München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14446b, sec. VIII *ex.*-IX *in.*
- Mo** München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14469, sec. IX
- Mu** München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 16057, sec. XI-XII
- O** Orléans, Médiathèque (olim Bibliothèque) Municipale 65 (62), sec. IX
- P** Paris, Bibliothèque Nationale de France, lat. 1841, sec. IX^{1/2}
- Pa** Paris, Bibliothèque Nationale de France, lat. 16297, sec. XIII²
- R** Rouen, Bibliothèque Jacques Villon (olim Bibliothèque Municipale), A. 277 (527), sec. IX
- S** Sankt Gallen, Stiftsbibliothek, 125, sec. VIII *ex.*
- Sa** Sankt Gallen, Stiftsbibliothek, 227, sec. VIII *ex.*-IX *in.*
- Sk** Sankt Gallen, Stiftsbibliothek, 124, sec. IX *in.*
- St** Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, HB VI. 112, sec. X¹
- V** Valenciennes, Bibliothèque Municipale, 72 (65), sec. IX
- Vt** Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Pal. lat. 135, sec. IX²

- W Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Ser. Nova 3754, sec. IX¹
 + Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Fragm. 782b, sec. IX²
 + Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1361, sec. IX²
 + Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1696, sec. IX²
- Wn Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Lat. 1114, sec. X¹
- Z Monza, Biblioteca Capitolare, e-14/127, sec. IX^{3/4}

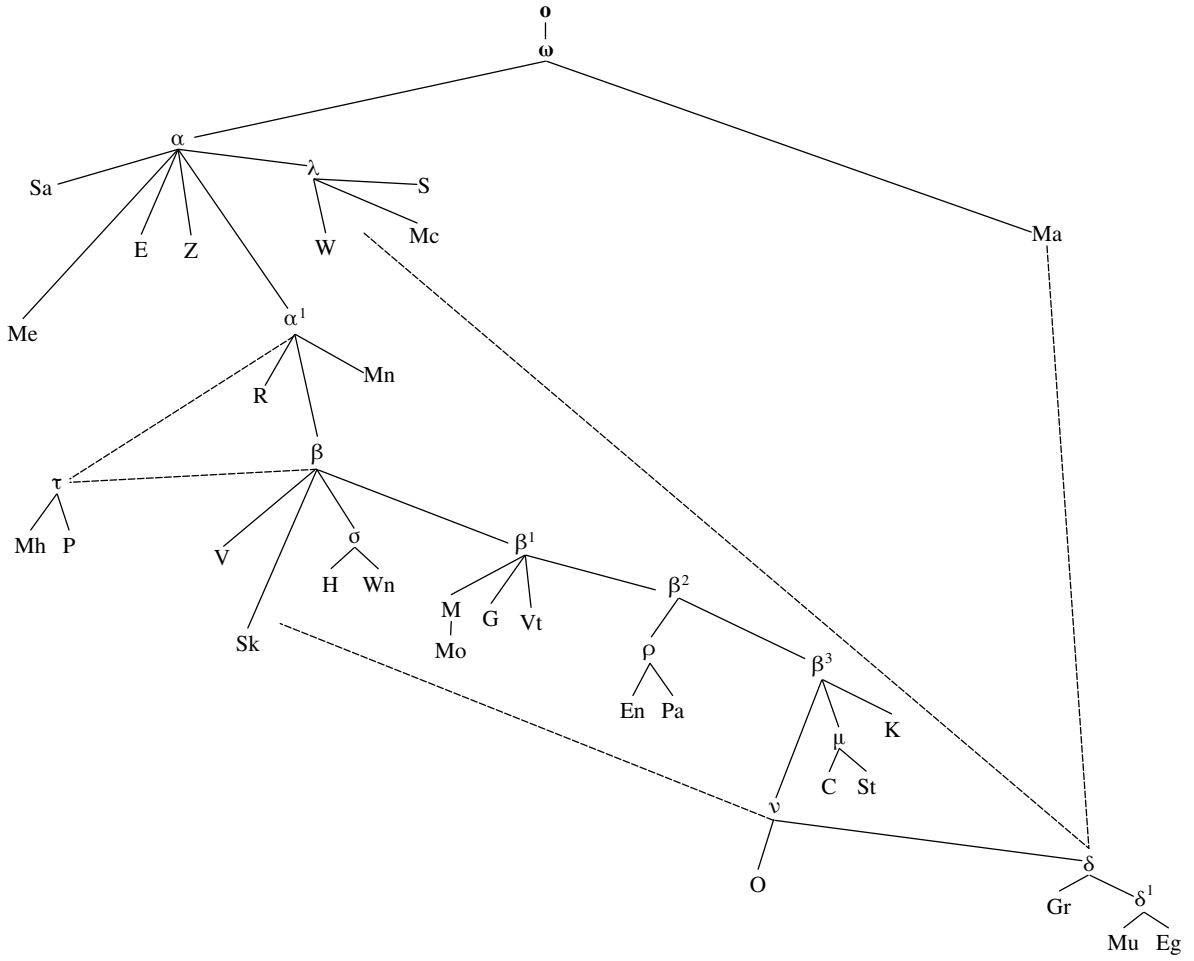
α	α ¹ λ E Me Sa Z	δ¹	Eg Mu
α¹	β Mn R	λ	Mc S W
β	β ¹ σ Sk V	μ	C St
β¹	β ² G M Vt	ν	δ O
β²	β ³ ρ	ρ	En Pa
β³	μ v K	σ	H Wn
δ	δ ¹ Gr	τ	Mh P

ALIA SIGLA

<i>a.m.</i>	<i>alia manu</i>
<i>add.</i>	<i>addidit, addiderunt</i>
<i>bis scr.</i>	<i>bis scripsit</i>
<i>con.</i>	<i>conieci</i>
<i>corr.</i>	<i>corrigit</i>
<i>def.</i>	<i>deficit / deficiunt</i>
<i>des.</i>	<i>desinit</i>
<i>eras.</i>	<i>erasit, eraserunt</i>
<i>exp.</i>	<i>expunxit, expunxerunt</i>
<i>i.e.</i>	<i>id est</i>
<i>iter.</i>	<i>iteravit</i>
<i>marg.</i>	<i>marginē</i>
<i>non leg.</i>	<i>non legitur / non leguntur</i>
<i>om.</i>	<i>omisit, omiserunt</i>
<i>s.l.</i>	<i>supra lineam</i>
<i>transp.</i>	<i>transposuit, transposuerunt</i>
<i>ut vid.</i>	<i>ut videtur</i>
⌘	<i>praeter</i>

- PL *Patrologia latina*, vol. XXX, S. Eusebii Hieronymi Stridonensis presbyteri
Opera omnia, ed. J.-P. Migne, Paris 1846, coll. 531-590

STEMMA CODICUM

α

<PROLOGUS>

¹In primis quaerendum est omnium librorum tempus, locus, persona. ²Et quare non duodecim Evangelia recipiuntur nisi quattuor? Quia totus mundus ex quattuor elementis est, id est caelo, terra, [PL 533] igne, aqua. ³Per caelum Iohannes ostenditur, quia sicut caelum omnia superat, ita et Iohannes qui dixit “In principio erat Verbum” (Ioh. 1,1). ⁴Per terram Matthaeus qui dixit “Liber generationis Iesu Christi” (Mt. 1,1). ⁵Per ignem Lucas qui dixit “Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?” (Lc. 24,32). ⁶Per aquam Marcus qui dixit “Vox clamantis in deserto” (Mc. 1,3), id est quattuor flumina de uno fonte quattuor evangelistas significant, id est Christum. ⁷Fison, insufflatio, *significat Iohannem*. Geon, velocitas, *significat Matthaeum*. Tigris, felicitas, *significat Marcum*. Eufrates, fertilitas, *significat Lucam*. ⁸Inrigant mundum, id est

(Prologus) 1. *ante* In primis *add.* [appendix O Prol.] O ~ In primis] Primis ω (€ Primum H K : In primis δ¹) 2. quare] qua S ~ non *post* Evangelia *transp.* H ~ *post* non *add.* ex τ Sk H G St : *add.* de R En ~ duodecim *om.* τ ~ Evangelia] Evangelii Sk : Evangeliorum P G : Evangelium Mh H ~ *ante* recipiuntur *add.* non S τ Wn G En St ~ recipiuntur] recipiantur α (€ K) ~ *post* recipiuntur *add.* et non amplius δ¹ ~ caelo] coelum α (€ Sk H V Vt Pa O δ) 3. Iohannes ostenditur, quia sicut coelum *post* qui (segm. 4) *transp.* ρ ~ Iohannes] Iohannis En ~ ostenditur *om.* Pa ~ *ante* coelum² *add.* s.l. I aereos Eg ~ *post* Verbum *add.* et Verbum erat apud Deum δ¹ 4. terram Matthaeus] Matthaeum terra ω (€ δ¹ : terram Matthaeum G O) 5. ignem Lucas] Lucam ignis α (€ G O δ¹) ~ qui dixit *om.* Mu ~ *post* in *add.* via dum loqueretur β Gr ~ in nobis *om.* et *add. marg.* In via dum loqueretur nobis V ~ *post* nobis *add.* in via cum loqueretur nobis Mu : *add.* dum loqueretur nobis Eg 6. aquam Marcus] Marcum aqua α (€ aquam Marcum G) ~ *post* flumina *add.* paradysi G V ~ de uno fonte *om.* et *add. marg.* de uno fonte id est Christo V ~ Evangelistas] Evangelis S : Evangelia Me V β¹ : Evangelia in Evangeliiis *corr. a.m.* V ~ significant] significat R τ H ρ St Wn : significatur G : significantia Mu Gr ~ id est Christum *om.* G : *om.* et *add.* [appendix VI] V 7. Matthaeum ... Marcum] Marcum ... Matheum V 8. Inrigant] Irrigatum St ~ *post* Inrigant *add.* s.l. vero V

Ma

<PROLOGUS>

¹In primis quaerendum est omnium librorum tempus, locus, persona. ²Et quare non XII Evangelia recipiuntur nisi quattuor? Quia totus mundus ex IIII elementis est, id est caelo, terra, [PL 533] igne et aqua. ³Per caelum Iohannes ostenditur, quia sicut caelum omnia superat, ita et Iohannes qui dixit "In principio erat Verbum" (Ioh. 1,1). ⁴Per terram Matthaeus qui dixit "Liber generationis Iesu Christi" (Mt. 1,1). ⁵Per ignem Lucas qui dixit "Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?" (Lc. 24,32). ⁶Per aquam Marcus qui dixit "Vox clamantis in deserto" (Mc. 1,3), id est IIII flumina de uno fonte IIII evangelistas significant, id est Christum: **Geon, Fison, Tigris et Eufrates**. ⁷Fison, insufflatio, *Iohannem significat*. Geon, velocitas: *Matthaeus*. Tigris, felicitas: *Marcus*. Eufrates, fertilitas: *Lucas*. ⁸Inrigant mundum, id est

(Prologus) 1. In primis] Primis ω ~ locus, persona] locum, personam Ma 2. non
om. Ma ~ caelo] caelum Ma 3. Iohannes¹⁻²] Iohannem Ma 5. terram
Matthaeus] Matthaeum terra ω 6. aquam] aqua Ma ~ evangelistas] evangelias
Ma 7. Iohannem] Iohannes Ma 8. Inrigant] Inrigat Ma

Ecclesiam. Et significant quattuor virtutes, id est prudentiam, temperantiam, fortitudinem et iustitiam. ⁹Et sicut paradisum inrigant quattuor flumina, sic et cor nostrum hae quattuor virtutes. ¹⁰Et homo ex quattuor elementis consistit: ex aere, igne, et aqua et terra. ¹¹Ex aere flatus; igne sanguis; aqua phlegma; terra corpus. ¹²Per caput caelum ubi *sunt duo* luminaria; pectus: aer; venter: aqua; pedes: terra. ¹³Item Adam a quattuor litteris et a quattuor stellis nomen accepit, id est Arctis, Dosis, Anatholis, Mesimbrio, significant quattuor *evangelistas*. ¹⁴Et sicut de Adam omnis homo nascitur, ita per quattuor *evangelistas* omnes ad fidem veniunt. ¹⁵Item arca Noe quadrata legitur, ex lignis facta longitudo CCC cubitorum et latitudo L, altitudo XXX. In uno cubito consummata *significat* Ecclesiam per quattuor *evangelistas*. ¹⁶Longitudo spes vitae aeternae, latitudo *caritas*, altitudo fides Trinitatis. *Unum cubitum* unum Deum colere. ¹⁷*Bitumina* intus et foris caritatem Dei et proximi *significant*. ¹⁸Item Arca Testamenti, ubi erant duae tabulae lapideae et virga Aaron, quattuor circulis aureis portabatur, et vectes ex auro cooperti quattuor *evangelistas* significant. Arca:

9. hae] has ω (Ϸ H V Vt Pa δ) 10. ex aere, igne, et aqua, et terra om. O
 11. sanguis] sanguinem En K ~ phlegma] fleuma α (Ϸ flegma Vt δ : fleuma in fleuc-
 ma corr. s.l. Sk : flumina et add. s.l. humorem En : humorem K : om. St) ~ ante terra
 add. ex Mc ~ post corpus add. quattuor elementa hominis IIIIor elementa mundi simi-
 lantur K 12. post caelum add. refertur K ~ pectus ... terram om. et add. [appendix
 K1] K ~ aer] cor τ V σ G Vt ρ St O : cor in aer corr. s.l. Sk ~ venter in per ventrem
 corr. a.m. s.l. Sk ~ aqua] aquam α (Ϸ Me Sk σ δ) ~ terra] terram λ R τ V ρ K St O
 13. Artis] Arctus λ : Arctos Vt : Artus En : Astis Pa : Arctis Gr ~ Dosis] Dessis S :
 Dissis Mc : Dysis Vt : Disis Eg ~ Mesimbrio, Anatholis transp. β¹ (Ϸ O) ~ ante signi-
 ficant add. quatuor τ : add. ista quatuor β (Ϸ haec quatuor Sk H : hae quatuor G) δ¹ ~
 quatuor significant transp. Gr 14. post omnes add. homines δ 15. quadrata] ex
 quadratis Mc δ ~ In om. R 16. post Longitudo add. est δ¹ ~ post Unum cubitum
 add. consummatu K 17. Bitumina] Bituminata Me P σ : Bituminatu Mh : Bitu-
 mine G Vt : Bituminae O ~ significant] significat Me R V Wn Eg : significat in signi-
 ficant corr. s.l. Sk : significatur G 18. Item ... doctores] Item IIII^{or} anuli arcae
 Testamenti IIII^{or} evangelistas significant, archa vero Ecclesiam in qua erat manna in
 urna id est urna cara Christi, manna divinitas vel doctrina et II^{ae} tabulae id est duo
 Testamenta et virga id est crux Christi et in anulis erant vectes inputribiles id est for-
 tes vel perseverantes doctores V ~ Item] Inter Pa ~ ubi erant ... Aaron om. Vt ~ duae]
 duo S Sa ~ ante quatuor¹ add. quae H ~ aureis om. δ¹ ~ vectes¹⁻²] vectus τ ~ ex auro
 cooperti] coopertus ex auro St ~ cooperti] coopertos ω (Ϸ coopertas S En : coopertis
 H : opertae Vt : cooperti Gr Mu : cooperati Eg) ~ post Arca² add. significat O

Ecclesiam. Et significant IIII virtutes: prudentiam, temperantiam, fortitudinem et iustitiam. ⁹Et sicut paradisum inrigant IIII flumina, sic cor nostrum hae IIII virtutes. ¹⁰Et homo ex IIII elementis consistit: ex aere, igne, aqua et terra. ¹¹Ex aere flatus, ex igne sanguis, ex aqua phlegma, ex terra corpus, ¹²id est per caput caelum ubi *duo sunt* luminaria; pectus: aer; venter: aqua; pedes: terra. ¹³Item Adam ex IIII litteris et a IIII stellis nomen accepit, significant IIII *Evangelia*. ¹⁴Et sicut de Adam omnis homo nascitur, ita per IIII *Evangelia* omnes ad fidem veniunt. ¹⁵Item arca Noe quadrata legitur, ex lignis facta longitudo CCC cubitorum, latitudo L, altitudo XXX. In uno cubito consummata *figurat* Ecclesiam per IIII *Evangelia*. ¹⁶Longitudo spes vitae aeternae, latitudo *caritatem ostendit*, altitudo fides Trinitatis. *Uno cubito* unum Deum colere. ¹⁷*Bituminata* intus et foris caritatem Dei et proximi *significat*. ¹⁸Item Arca Testamenti, ubi erant duae tabulae lapideae et virga Aaron, IIII circulis aureis portabatur, et vectes ex auro cooperti IIII *Evangelia* significant. Arca Noe Ecclesiam

~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ significant] significantur Ma ~ prudentiam] prudentia Ma 9. hae] has ω 11. flatus] flatum Ma ~ aer] et Ma ~ venter] ventis Ma 13. et om. Ma ~ significant] significat Ma 14. omnes] omnis Ma 15. figurat Ecclesiam] figura Ecclesia Ma 16. Longitudo] Latitudo Ma ~ ostendit] ostenditur Ma 18. duae] duo Ma ~ et²] ex Ma ~ vectes¹] vectis Ma ~ cooperti] coopertos ω ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma

*

(Prologus) 9. Cfr. Aug., *Civ. Dei*, XIII, cap. 21, l.14; Ambr., *De paradiso*, cap. 3, parr. 13/18; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Gen.*, cap. 1, par. 17 10-12. Cfr. Isid., *De differentiis rerum*, cap. 17, p. 34, ll.4-14 13. Cfr. Aug., *In Iob. Ev. tract.*, tract. 10, par. 12, ll. 4-11 15-21. Cfr. Gen. 6, 14-15; cfr. Exod. 25, 10-16 17. Cfr. Greg., *Reg. Ep.*, V, ep. 41, l.79 18. vectes doctores: cfr. Greg., *Reg. Past.*, pars. 2, cap. 11, l.43

Ecclesiam, vectes: doctores. ¹⁹Sicut illi circumdati erant ab anulis, ita sacerdotes de vetere et novo Testamento docti. ²⁰Quattuor *evangelistae* portant Ecclesiam ab haerese defendendo. ²¹Per virgam crux ostenditur, et sicut quadratum lignum in qua parte versum fuerit firmum stat, ita homo ex quattuor Evangelia edoctus contra haeresim et tribulationem firmus stat. ²²Item Matthaeus donatus, Marcus donum excelsum, Lucas consurgens, Iohannes gratia Dei. ²³Item rota in rota, Spiritus in rota, praedicatio Evangelii in mundo gyrans. Spiritus in rota: Spiritus sanctus in Evangelio. ²⁴Item vas linteum et super ipsum quattuor lineas desuper. Vas Ecclesia est. Quattuor lineas quattuor *evangelistas* significant, *hae sunt munda et immunda*, Iudaei et gentes. ²⁵Item quattuor animalia habentes oculos ante et retro clamantes “Sanctus” quattuor evangelistae sunt.

~ *post* Ecclesiam *add.* significat Vt p 19. Sicut ... defendendo (segm. 20)] Qui elevant arcam id est Ecclesiam in quacumque necessitate, fortes vero contra temptationes item quaterni propositionum panes IIII^{or} evangelistas significant cum fide trinitatis V ~ anulis] nolis S ~ *post* ita *add.* et λ δ ~ vetere] veteri α (€ τ Sk G Vt Pa St) : vetere *in* veteri *corr. a.m.* En ~ *ante* novo *add.* de τ Sk σ En St 20. haerese] haeresi H δ : heresem G ~ defendendo] defendendum K 21. per virgam crux ostenditur *om.* V ~ *post* virgam *add.* Aaron Vt ~ crux] crucem ω (€ δ¹) ~ ostenditur] ostendit τ H Vt En St K O Gr ~ lignum *om.* Pa ~ versum fuerit] vertitur Vt ~ ita ... stat *om.* G ~ Evangelia] evangelistis α (€ Mc) ~ et tribulationem *om.* V ~ stat] fiat R 22. *ante* Item *transp. ex segm.* 24 Item vas linteum et super ipsum IIII^{or} lineae desuper vas Ecclesia est, IIII^{or} lineae IIII^{or} evangelistas significat, haec sunt munda et immunda, Iudaei et gentes V ~ *post* Matthaeus *add.* in hebreo V ~ *post* donatus *add.* [appendix V2] V ~ Marcus ... Item² (segm. 23) *om.* V ~ *post* Lucas *add.* ipse β τ δ ~ *post* Dei *add.* interpretatur O Vt : *add.* dicitur δ¹ 23. *post* Item *add.* [appendix G1] G ~ Spiritus in rota *om.* Vt ~ Spiritus¹ ... in rota⁴ *om.* St ~ *post* rota² *add.* Lege Evangelii in Legem veteris Testamenti G ~ *post* gyrans *add.* sive G 24. Item ... gentes] Item vas Ecclesiam quattuor lineas desuper III Evangelia significat munda et imunda, Iudei et gentes Vt ~ lineas] lineae Mc H O δ ~ hae sunt] assunt S Sa : has sunt τ Wn En St O (*et* intus fuerunt *add. s.l.* En) : *om.* Me Pa : in quo sunt Mc G : hos sunt R : hae sunt H : in hac sunt δ ~ munda et immunda] mundi et imundi H ~ *post* immunda *add.* animalia G 25. *post* Item *add.* in Apocalypsi G ~ habentes] habent α (€ habentia Pa δ : habebant O) ~ habentes oculos] plena oculis V ~ habent oculos ... Sanctus *om.* Vt ~ *ante* *om.* St ~ *post* ante *add.* se δ ~ *post* retro *add.* id est prospicientes preterita et futura K ~ clamantes] clamantia R Pa δ ~ *ante* Sanctus *add.* ter O ~ Sanctus *ter scr.* G δ¹ ~ evangelistae] Evangelia Sa Me p K ~ sunt *om. et transp. ex segm.* 31 Christus est homo nascendo, vitulus immolando, leo surgendo, aquila ascendendo Vt

significat, vectes doctores. ¹⁹Sicut illi circumdati erant ab anulis, ita sacerdotes de vetere et novo Testamento docti. ²⁰IIII *Evangelia* portant Ecclesiam ab haerese *se* defendendo. ²¹Per virgam crux ostenditur, et sicut quadratum lignum in qua parte versum fuerit **non moveat**, firmum stat, ita homo ex IIII Evangelia edoctus contra haeresim et tribulationem firmus stat. ²²Item Matthaeus donatus, Marcus donum excelsum, Lucas consurgens, Iohannes gratia Dei. ²³Item rota in rota, Spiritus in rota, praedicatio Evangelii in mundo gyrans. Spiritus in rota: Spiritus sanctus in Evangelio. ²⁴Item vas linteum et super ipsum quatuor lineas desuper. Vas Ecclesia est. IIII lineas IIII *Evangelia* significant, *sicut mundus et immundus*, Iudaei et gentes. ²⁵Item IIII animalia habentes oculos ante et retro clamantes "Sanctus" IIII evangelistae sunt.

20. portant] portent Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ haerese] heresem Ma ~ defendendo] deffendenum Ma 21. crux] crucem ω ~ non moveat *add. s.l.* Ma
 23. gyrans] rigans (*sic*) Ma ~ Evangelio] Evangelium Ma 24. significant] significat Ma ~ immundus] inmundo Ma 25. evangelistae] Evangelia Ma

*

23-25. Cfr. Proph. Ez. I, 4-16 24. Cfr. Act. 10, 11.12

[PL 534] ²⁶Item subplantavit Iacob *ter* fratrem suum: *primo* de ventre matris, *secundo* per lentem, *tertio* per benedictionem. ²⁷Esau *diabolum significat*. Iacob Christum, qui ipsum *ter* vicit et subplantavit. ²⁸Ita et nos debemus subplantare fratrem nostrum diabolum *ter* vicibus: in cogitatione, in verbo et in opere. ²⁹Ideo frater noster est, quia Deus ipsum creavit, qui et nos: unum patrem habemus Deum. Et bonum illum creavit, *sed per suum vitium superbiendo se privavit*. ³⁰Quattuor evangelistae significant: Matthaeus faciem hominis; Lucas vituli; Marcus leonis; Iohannes aquilae. ³¹Dominus Iesus Christus totum implevit: homo nascendo, vitulus immolando, leo surgendo, aquila ascendendo. ³²Rota in rota, Lex in *Legem*, vetus in *novam*. ³³Cur quattuor Evangelia non per quattuor apostolos scribuntur, nisi

26. *ante* Item *add.* [appendix V3] V ~ Item ... opere (segm. 28) *om.* G ~ Iacob subplantavit *transp.* Vt δ¹ ~ *ter om.* Pa ~ primo] primum α (€ prima Me Sk Wn : I° ρ : primo H V O δ : *om.* τ) ~ primo ... significat (segm. 28) *om.* Vt ~ de ventre matris] per benedictionem R 27. Iacob ... opere (segm. 28)] ita et Christus diabolum *ter* vicit et subplantavit et nos debemus cogitatione, verbo, opere [*sp. rel.*] Vt ~ *post* ipsum *add.* diabolum β τ δ 28. *ter*] tres R : tribus Me Sk σ ρ K V O δ : III St ~ *post* vicibus *add.* id est β τ δ 29. Ideo ... *privavit om.* G ~ Ideo ... et nos] Frater noster est diabolus quia et illum et nos creavit Deus Vt ~ *a* frater *incipit* C ~ ipsum] illum β τ δ ~ ipsum creavit] creavit illum σ τ ~ qui et nos *om.* Pa ~ *post* nos *add.* creavit β τ δ ~ unum patrem ... creavit *om.* H 30. *ante* Quattuor *add.* [appendix G2] G : *add.* [appendix Mu1 Gr1 Eg1] δ ~ Quattuor ... aquilae *om.* Vt ~ Quattuor ... novum *om.* V ~ *post* evangelistae *add.* quid β τ δ (€ O Vt) ~ evangelistae significant] diversas species habent O ~ *post* hominis *add.* [appendix O1] O : *add.* [appendix Mu2 Gr2 Eg2] δ ~ Lucas vituli *transp.* *post* Marcus leonis et *add.* [appendix O3 Mu4 Eg4] O Mu Eg ~ *post* vituli *add.* [appendix Gr3] Gr ~ *ante* leonis *add.* faciem et *post add.* [appendix O2 Mu3 Gr4 Eg3] O δ ~ *post* aquilae *add.* [appendix O4 Mu5 Gr5 Eg5] O δ 31. surgendo] resurgendo δ ~ *ante* ascendendo *add.* volando St 32. Rota ... novum *om.* G ~ Lex] Lege α (€ Me H O Vt Pa δ) ~ Legem] Lege Sk τ Wn ρ (Lege in Legem *corr.* En) δ ~ novam] novum R : nova Mh Pa δ 33. Cur ... vinum (segm. 35) *om.* V ~ Cur quattuor evangelistae *om.* Vt ~ Cur ... nati sunt *post* vinum (segm. 35) *transp.* G ~ Evangelia] evangelistae α (€ H G Mc O Pa δ) ~ *post* apostolos¹ *add.* non S ~ scribuntur] scribuntur G : *post* discipulos *transp.* Vt ~ nisi] sed Vt

^{25a}Evangelium graecae id est bonus nuntius. Tribus modis dicitur liber: ad legendum ingenuitate vel ad liberandum; codex ad recondendum; volumen ad volvendum. At genus, gentem et generationem hoc interest: genus omne hominum dicitur, gens una, generatio de patre in filiis. [PL 534] ²⁶Subplantavit Iacob fratrem suum *tertia vice: prius* de ventre matris, *secunda* per lentem, *tertia* per benedictionem patris sub reprehendum. ²⁷Esau *diabolus interpretatus*. Iacob figurat Christum, qui ipsum ter vicit et subplantavit. ²⁸Ita et nos debemus subplantare fratrem nostrum diabolum III vicibus: in cogitatione, in verbo et in opere. ²⁹Ideo frater noster est, quia Deus ipsum creavit, qui et nos: unum patrem habemus Deum. Et bonum illum creavit, bona natura qua ipse *deprivavit superbiendo*. ^{29a}III Evangelia nomen Domini significant. Tetragrammaton id est inennarrabilis, ineffabilis, incomprehensibilis, incircumscribitus. Incipit de figuris. III libri Moysis III Evangelia figurant. Quadratum altar III Evangelia significat, qui inter libro Moysis in III dividitur. III prophetae III Evangelia figurant. ³⁰Matthaeus *hominis faciem* figurat, qui dixit “Liber generationis Iesu Christi” (Mt. 1,1) et reliqua. Marcus *faciem leonis* rugientis, qui dixit “Vox clamantis in deserto” (Mc. 1,3). Lucas *faciem vituli*, qui dixit parabolam de vitulo saginato. Iohannes *aquila*, qui dixit “Nemo ascendit in caelum nisi qui descendit” (Ioh. 3,12) et reliqua. ³¹Dominus Iesus Christus totum implevit: homo nascendo, vitulus immolando, leo resurgendo, aquila ascendendo. ³²Rota in rota, Lex in *Lege*, vetus in *nova*. ³³Cur III Evangelia non per III principales apostolos scribuntur, nisi per

25a. ad recondendum] a recondunt Ma ~ gens] gente Ma 26. vice *con.*] vicae Ma ~ *tertia*²] tertio Ma ~ reprehendum] reprimendum Ma 29. *post nos add.* sed per suum vitium et superbia se deprivavit, et Ma 29a. inenarrabilis, ineffabilis, incomprehensibilis] inenarrabile, ineffabile, incomprehensibile Ma ~ Moysis¹] Moysi Ma ~ altar] altarem Ma ~ Moysis] Moysi Ma 30. parabolam] parabula Ma ~ Iohannes] Iohannis Ma 31. totum] totus Ma ~ vitulus] vitulo Ma 32. lex] lege Ma ~ novam] nova Ma 33. principales apostolos] principalia apostolorum Ma ~ scribuntur] scribitur Ma

*

27. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., in Genesim*, cap. 23, par. 5 31. Greg. *Hom. in Ez.*, lib. 1, hom. 4, ll.21-27

per duos discipulos et duos apostolos? ³⁴Quia filii Iacob de duabus libe-
ris et duabus ancillis nati sunt. ³⁵Matthaeus mel, Marcus lac, Lucas
oleum, Iohannes vinum.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM MATTHAEUM>

(Mt. 1) ¹LIBER GENERATIONIS IESU CHRISTI FILII DAVID FILII ABRA-
HAM (Mt. 1,1). ²Ideo duos patres nominat, quia de David dicitur: “De
fructu ventris tui ponam super sedem tuam” (Ps. 131,11). ³De Abra-
ham dicitur: “In semine tuo benedicentur omnes gentes” (Ps. 25,4).
⁴Ideo David ante Abraham scribitur, quia propinquior est Christo de
illius stirpe nascendo. ⁵IACOB GENUIT IOSEPH (Mt. 1,16): secundum
creationem dixit; Lucas secundum legem dixit ut filius Heli esset.
⁶Ideo mulieres in genealogia Christi sunt, *quia* ipsae ad vitam aeternam
veniunt *ut viri*. ⁷Et ideo peccatores in genealogia Christi numerantur,

~ duos discipulos et duos apostolos] duos apostolos et duos discipulos O : duos apo-
stolos et per duos discipulos evangelistae Vt 34. *ante* duabus² *add.* de Me Sk C
En K τ St ~ *post* nati sunt *add.* [appendix Mu6 Gr6 Eg6] δ 35. *ante* Matthaeus *add.*
Item G ~ Lucas oleum *om.* St ~ *post* vinum *add.* Explicit prologus Mc

(Mt. 1) 1. LIBER ... esset (segm. 5) *om. et add.* [appendix V4] V ~ Abraham] Abrahae
α (⊘ Mc σ Vt Pa O δ : Habraham En K) 2. tuam] meam α (⊘ K St δ) ~ *post* tuam
add. et reliqua O 3. gentes] tribus terrae δ 4. scribitur] nominatur Vt : poni-
tur δ¹ ~ illius] illo α (⊘ illius Sk σ C K τ O δ : illa C Vt Pa) 5. IOSEPH] IACOB G
: *om.* En ~ creationem] generationem O ~ legem *om. et add. a.m. s.l.* S ~ ut] quod Gr
~ esset Heli *transp.* O ~ Heli esset] Aeely est esset (*sic*) St 6. Ideo ... dixit (segm.
7)] In genealogia Christi nulla sanctarum mulierum assummitur, sed eas quas scrip-
tura repraehendit ostendit ut qui peccatores venerat de peccatricibus nascens
omnium peccata deleret G ~ *post* Ideo *add.* per O ~ *post* mulieres *add.* textitur O ~
sunt Christi *transp.* K Vt ρ μ ~ *post* quia *add.* et δ ~ ipsae] ipsi S Sa R Me ~ aeternam]
maternam Me ~ veniunt] venient C 7. ideo ... peccatores² *om.* V ~ numerantur]
nominantur α¹ (⊘ δ)

duos discipulos et duos apostolos? ³⁴Quia filii Iacob de duabus liberis et de duabus ancillis nati sunt. ^{34a}Figurat Matthaeum qui et Levi ex publicanis apostolis primus in Iudaea Evangelium hebraeo sermone scripsit, per ipsum hebraicae habemus usque hodie in Cesa-riense bibliotheca, quia non per LXX interpretatis sed hebraicae auctoritate translatus est a quibus illa duo sunt “ex Aegypto vocavi filium meum” (Mt. 2,15) “quoniam Nazareus vocabitur” (Mt. 2,23). ^{34b}Propitiatorio id est archa Testamenti. Item rotas IIII Evangelia significant qui Ecclesia ad caelum vehunt et crux per IIII angulus IIII Evangelia figurat, id est profundus longitudo, latitudo, altitudo. ^{34c}Item Matthaeus arat, Marcus seminat, Lucas inrigat, Iohannes incrementum dat. ³⁵Matthaeus mel, Marcus lac, Lucas oleum, Iohannes vinum. ^{35a}Iesus hebraice, Sothir hebraice, Salvator latine, Christus graece, Messias hebraice, Unctus latine.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM MATTHAEUM>

(Mt. 1) ¹LIBER GENERATIONIS IESU CHRISTI FILII DAVID, FILII ABRAHAM (Mt. 1,1). ²Ideo duos patres nominat, quia de David dicitur “De fructu ventris tui ponam super sedem tuam” (Ps. 131,11) et reliqua. ³Et de Abraham dicitur “In semine tuo benedicentur omnes gentes” (Ps. 25,4). ⁴Ideo David ante Abraham scribitur, quia propinquior est Christo de illius stirpe nascendo. ⁵IACOB GENUIT IOSEPH (Mt. 1,16): secundum creationem dixit; Lucas secundum legem dixit ut filius Heli esset. ⁶Ideo mulieres in genealogia Christi sunt *quod* ipsae ad vitam aeternam veniunt. ⁷Et ideo peccatores in genealogia Christi numerantur, quia dixit

34. filii] fili Ma ~ liberis] liberas *in liberis corr.* Ma ~ ancillis] ancillas *in ancillis corr.*
 Ma 34a. apostolis] apostolorum Ma 34b. significant] significat Ma
 34c. arat] erat Ma ~ Iohannes] Iohannis Ma 35. Iohannes] Iohannis Ma
 (Mt. 1) 2. duos] duo Ma 3. semine] semini Ma 4. illius] illo Ma
 5. legem dixit] legendum Ma ~ Heli] Heliae Ma 6. mulieres] mulieris Ma ~
 sunt] sonus Ma ~ venit *in veniunt corr.* Ma 7. numerantur] numerum Ma

*

34. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., in Genesim*, cap. 25, par. 2; 34a. Cfr. Hier., *De viris illustribus*, cap. 3, p. 8, l.33

(Mt. 1) 2-5. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 1, v. 1

quia ipse dixit: "Non veni vocare iustos, sed peccatores" (Mc. 2,7).
⁸Lucas de Christo ad Adam dicens, ostendit quod per Christum genus Adae solvitur a peccato, sive quod de Christo exeunt qui revertuntur ad Patrem. ⁹Figura XLII virorum in genealogia Christi: XLII mansiones filiorum Israel ab Aegypto usque ad terram repromissionis, id est de mundo ad caelum. ¹⁰Quid significat per tria genera venire ad Christum nisi fidem, spem et caritatem? ¹¹Quid per XIV, nisi per X verba Legis et per quattuor virtutes cardinales? Quia qui ad Christum venire voluit per has XIII venit. Genealogia Christi per III generationes venit ad Christum, figurat III leges: lex naturae, lex litterae, lex prophetarum. ¹²Item III virtutes: prima prudentia: servire Deo, non idolis; secunda temperantia: non concupiscere; tertia iustitia: non adulterare; quarta fortitudo: dimittere, non occidere. ¹³Per quatuor fuit perditio mundi: per virum, per mulierem, per lignum, per serpentem, et per quatuor restauratur: per Christum, per Mariam, per crucem, per virum Ioseph. [PL 535]

8. Lucas ... patrem] et ideo ipse mulieres ponuntur quia femine ad vitam aeternam veniant ut viri Ioram quippe generi se miscuerat impiissime Iezabel. Idcirco usque ad terciam generationem eius memoria tollitur G : om. V ~ post Christo¹ add. usque Mc δ ~ ad] ab K R Wn Gr Eg : om. P Vt ~ dicens] ducens σ ~ per om. λ μ En Vt ~ Christum] Christus λ Vt ~ solvitur] solvi Mc : solvit Vt ~ de Christo²] per Christum O ~ exeunt] ex vim τ ~ qui revertuntur post Christi (segm. 9) transp. β¹ (€ G O) ~ revertuntur] veniunt Mu 9. Figura] Figuratur τ Sk σ ρ K O : Figuratur μ : Figurantur Vt ~ Figura ... Christi] XLII generationes sunt in genealogia Christi et G ~ Figura ... caritatem (segm. 10) om. V ~ XLII¹] ex I II τ ~ virorum] vivorum Sk C : vororum S et corr. ~ in om. ω (€ R) ~ post Christi add. hoc est R ~ post Christi transp. ex segm. 8 a qui revertuntur β¹ (€ G O) ~ filiorum] filiis ω (€ filii S G St ρ : filiis in filiorum corr. Sk : filiorum Mc σ O δ) 10. Quid] Quod R ~ Quid significat om. Vt ~ genera ... caritatem] XIII nisi per fidem, spem et caritatem ad Christum venire G ~ venire] venit Vt ~ ad Christum venire transp. β² (€ O) ~ post Christum add. id est Vt ~ nisi] per R ~ post nisi add. per H ~ ante spem add. et H ~ et om. S 11. Quid ... occidere (segm. 12) om. V ~ post XIV add. s.l. personas Pa ~ per² om. Vt O Mu ~ per³ om. S Mc Vt K ~ post virtutes add. servire Deo G : add. animae O ~ cardinales ... virtutes (segm. 12) om. α 12. prima] id est Vt ~ post Deo add. et En O ~ secunda ... tertia ... quarta om. Vt ~ concupiscere] concipere S ~ adulterare] adulterare Vt : adulterari δ¹ ~ post dimittere add. et G 13. Per quatuor ... Ioseph om. V ~ perditio] praedicatio Me ~ virum¹] virorum S ~ mulierem] mulierum τ ~ per serpentem, per lignum transp. Mc ~ serpentem] serperente G ~ restauratur] restaurantur Pa ~ post crucem add. et β ~ virum² om. G δ¹ ~ post Ioseph add. [appendix G3] G

“Non veni vocare iustos sed peccatores” (Mc. 2,7). ⁸Lucas de Christo ad Adam dicens, ostendit quod per Christum genus Adae solvitur a peccato, sive quod de Christo exeunt qui revertuntur ad Patrem. ⁹Figura XLII virorum in genealogia Christi: XLII mansiones filiorum Israel ab Aegypto usque ad terram repromissionis, id est de mundo ad caelum. ¹⁰Quid figurat per III genera venire ad Christum nisi fidem, spem, caritatem? ¹¹Quid per quattuordecim nisi per X verba Legis per IIII virtutes cardinales? Quia qui ad Christum venire voluit per has XIIII venit. Genealogia Christi per III generationes venit ad Christum, figurat III leges: lex naturae, lex litterae, lex prophetarum. ¹²Item IIII virtutes: prudentia: servare Deo, non idolis; secunda temperantia: non concupiscere; tertia iustitia: non adulterare; quarta fortitudo: dimittere, non occidere. ¹³Per quattuor fuit perditio mundi: per virum, per mulierem, per lignum, per serpentem, et per IIII restauratur: per Christum, per Mariam, per crucem, per virum Ioseph. ^{13a}**Per serpentem Christum.** [PL 535]

~ iustos] iustus Ma 8. dicens] dicit Ma 9. in *om.* ω ~ filiorum] filiis ω
 10. fidem, spem] fide, spe Ma 11. X] XX Ma ~ IIII *bis scr.* Ma ~ cardinales] cardinalis *in carnalis eras.* Ma 12. prudentia] prudentiam Ma ~ quarta] IIII Ma
 13. viro *in* virum¹ *corr.* Ma ~ per⁵ *add. s.l.* Ma ~ vero *in* virum² *corr.* Ma

¹⁴Serpens qui fuit in Israel Christum significavit. ¹⁵Ipse de aere factus cum quatuor rotis rotundis: qui eum videbant sanabantur. ¹⁶Et elevavit illum in caput virgae, ut toti viderent eum, et fugissent animalia deserti prae timore rotarum, ¹⁷et sic unusquisque sanatus est si inspexerit Christum in caput virgae, id est in crucem. ¹⁸Quatuor rotae *evangelistas* significant; sic fugit diabolus Evangelium quando sonat in caelum. ¹⁹CHRISTI AUTEM GENERATIO SIC ERAT (Mt 1, 18), id est secundum carnem *dixit*. ²⁰Ideo Christus dicitur ut ab ipso derivativo vocabulo Christiani vocentur; ²¹per etymologiam iterum Christus, id est unctus, quia per ipsum post lavacrum chrismae unctionem *percepimus*. ²²Sic erat per aeternitatem. ²³Sonat Maria stella maris, quia stella dulcis est, mare amarum est. ²⁴Sic Maria in mare mundi fuit inter peccatores velut stella maris; ²⁵quia mos est stella viros ad portum *adducere* si sequantur illam, ²⁶sic Maria in mundo ubi natus est Christus, *qui* omnes ad vitam

14. qui fuit ... Ipse (segm. 15) *om.* Vt ~ significavit] significat β τ δ 15. Ipse] Ipsa Mc St ~ factus] facta λ Sa R τ Sk En μ K : factus est O Pa ~ qui ... sanabantur *om.* V ~ eum] eam λ Sa R τ En 16. Et *om.* V ~ elevabit] elevabatur Vt ~ illum] eam S K Mc : eum Pa : illam Sa C En R P St : *om.* Vt ~ toti] cuncti K ~ eum] eam λ Sa Me R τ Vt En μ K ~ *post* eum *add.* et sanarentur Vt ~ fugissent] fugisse τ : ut fugerent Vt ~ *post* deserti *add.* animalia λ 17. sanatus est] sanatur Me O Vt ~ si inspexerit] si inspexit H : aspiciens Vt ~ Christum *om.* St ~ crucem] cruce S Mc Vt K δ¹ 18. Quatuor¹ ... significant *om.* Vt ~ Quatuor¹ ... coelum *om.* G ~ Quatuor¹ ... dixerunt (segm. 19) *om.* V ~ *post* rotae *add.* quatuor α¹ ~ sic ... caelum] et fugiet diabolus IIII Evangelia quando sonant in celo Vt ~ caelum] Ecclesia O δ¹ : Ecclesia caelum Gr 19. dixit] dixerunt α (£ Me H Pa δ : *om.* G O) 20. Ideo ... vocabulo *om.* G ~ Ideo ... aeternitatem (segm. 22) *om.* V ~ ut *post* vocabulo *transp.* Wn β² (£ O) ~ derivativo] disiuncti Mh : disiunctivo P ~ Christiani ... percepimus (segm. 21)] Christus dicitur unctus, quia unctus est Spiritu sancto a quo Christiani vocantur, quia per ipsum post lavacrum chrismae unctione percipimus G 21. id est *om.* λ 22. Sic erat] Sincera Sk ~ Sic erat per aeternitatem *om.* G 23. Sonat *om.* Mc : *post* maris¹ *transp.* Mu ~ Sonat ... illum (segm. 26) *om.* V ~ Maria sonat *transp.* β Eg ~ *post* Maria *add.* sonat Gr ~ quia *om.* Vt : que St ~ quia stella ... stella maris² (segm. 24) *om.* O ~ stella] stellam H : stelle En : stilla Mu ~ dulcis] ducis τ : dux G ~ *post* mare *add.* autem Vt ~ amarum] marum P 24. Sic] Si Me ~ in mari mundi fuit] in mundo Vt ~ mare] mari H δ : *in* mari *corr.* *a.m.* Sk ~ mundi] id est in mundo β δ : id est inmundae τ ~ velut] vel Mc ~ stella] stillae Sa : stelle Me R : stellae Gr ~ maris] in mari Vt 25. quia] qui Vt ~ mos est] sicut Vt ~ *post* mos est *add.* ut β τ : *add.* per δ ~ stella] stellam δ¹ ~ a patre *in* ad portum *corr.* Me ~ adducere] adducit α (£ Me : adducat G : deducat H O : adduci δ) ~ sequantur] sequuntur Wn ~ illam] illa λ 26. qui] quia λ Vt p K O St

¹⁴Serpens qui fuit in Israel significat Christum. ¹⁵Ipse de aere factus cum IIII rotis rotundis, qui eum videbant sanabantur. ¹⁶Et elevabat illum in caput virgae ut toti viderent eum, et fugissent animalia deserti pro timore rotarum, ¹⁷et sic unusquisque sanatus est si inspexerit Christum in caput virgae, id est in crucem. ¹⁸IIII rotae *Evangelia* significant; sic fugit diabolus Evangelium quando sonat in caelum. ¹⁹CHRISTI AUTEM GENERATIO SIC ERAT (Mt 1,18), id est secundum carnem *dicit*. ²⁰Ideo Christus **non alium nomen dicit** ut ab ipso derivativo vocabulo christiani vocentur; ²¹per etymologiam iterum Christus, id est unctus, quia per ipsum post lavacrum chrismae unctionem *percipimus*. ²²Sic erat per aeternitatem. ²³Sonat Maria stella maris, quia stella dulcis est, mare amarum. ²⁴Sic Maria in mare mundi fuit inter peccatores velut stella maris ²⁵quia mos est stella viros ad portum *deducere* si sequantur illam, ²⁶sic Maria in mundo ubi natus est

15. Ipse] Ipsa Ma ~ factus] facto *in facta corr.* Ma ~ eum] eam Ma ~ videbat sanabatur *in videbant sanabantur corr.* Ma 16. illum] illam Ma ~ eum] eam Ma ~ fugisset *in fugissent corr.* Ma 17. sic] sicut Ma 18. rotae] rotas Ma ~ caelum] Ecclesia Ma 20. vocentur] vocantur Ma 21. etymologiam] aethimologia Ma ~ ipsum] ipso Ma ~ chrismae] crisma Ma 24. velut] vel Ma 25. sequantur] sequerent Ma

*

20. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 47, par. 8, l.11; cfr. Isid. *Etym.*, VII, cap. 9, par. 2
21. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, par. 2, l.3; id., *In Iob. Ev. tractatus*, tract. 7, par. 13, l.7; *ibid.*, tract.
7, par. 23, l.6; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 2, par. 2 23. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.18;
Isid., *Etym.*, VII, cap. 10, par. 1; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, ps. 18, v.
6, vol. 1, p. 84, l.3

ducit si sequantur illum. ²⁷DESPONSATA MATER EIUS (Mt. 1,18) id est pro quattuor causis: ut non lapidaretur ut adultera, et ut in fugam haberet *solatium*, et genealogia Christi per Ioseph exereretur, ut partus celaretur diabolo. ²⁸ANTEQUAM CONVENIRENT (Mt. 1,18), id est antequam fuissent in cohabitatione. ²⁹INVENTA EST AB IOSEPH IN UTERO (Mt. 1,18): non in vulva ut mulier, sed ut virgo. ³⁰HABENS DE SPIRITU SANCTO (Mt. 1,19), id est factus ex Spiritu sancto, sicut ipse facit pomum super lignum et Evam de osse Adae. ³¹IOSEPH AUTEM VIR EIUS (Mt. 1,19): *ideo* vir eius dicitur et ideo IUSTUS ne alii humanitatis coniunctionem suspicarent. ³²NOLUIT EAM TRADUCERE (Mt. 1,19), id est in iudicium ne legem transiisset, quia sciebat virginem, ut diabolo eius partus lateret.

~ deducit in adducit *corr.* H ~ sequantur] sequentur Vt ~ illum] illam β² 27. ante
DESPONSATA *add.* CUM ESSET β τ δ : *add.* III CUM ESSET Vt ~ MATER EIUS *om.* Vt ~
DESPONSATA ... causis *om.* V ~ post EIUS *add.* MARIA β τ δ : *add.* MARIA IOSEPH H G
~ id est *om.* G ~ pro] per En ~ pro quattuor] propter Pa ~ causis] causas Pa ~ post cau-
sis *add.* I^a K ~ ut non] ne K ~ adultera] adulteria τ ~ post adultera *add.* II^a K ~ et¹
om. K ~ post solatium *add.* III^a K ~ et²] ut K ~ et genealogia Christi per Ioseph] et
ut per generationem Ioseph origo Mariae monstraretur G : et in aliis necessitatibus
V ~ post genealogia *add.* sunt En ~ exereretur *con.*] *om.* α (☞ nuntiaretur Mc δ : ostenderet
K : duceretur O) ~ ante ut³ *add.* et V O : *add.* III K ~ post partus *add.* eius V ~
celaretur] celeretur V ~ ante diabolo *add.* a G O Vt St Pa ~ diabolo in diabolium *a.m.*
corr. K ~ post diabolo *add.* [appendix V5] V 28. ANTEQUAM¹ ... cohabitatione *om.*
Vt ~ post ANTEQUAM¹ *add.* tempus nuptiarum esset K ~ fuissent *om.* K ~ cohabita-
tione] qua habitatione α (☞ Mc H O δ : qua habitatione in una habitatione *corr.* *a.m.*
s.l. S : qua habitatione in cohabitatione *corr.* *a.m.* Sk : quo habitatione Wn : coniuncti
in habitatione G) 29. post INVENTA EST *add.* id est Vt ~ AB] A Me G ρ ~ AB
IOSEPH *om.* Mh ~ post IN UTERO *add.* habens ut virgo Vt ~ prae ut¹ *add.* non Sk σ τ O
δ ~ ut mulier, sed ut] ut sit Sa ~ sed ut virgo, habens *om.* Vt ~ post virgo *add.* [appen-
dix V6] V 30. Spiritu¹⁻²] Spirito S ~ sancto²] spiritus R ρ (☞ *om.* Pa) Wn μ (☞
om. St) ~ post sancto² *add.* quia δ¹ ~ sicut] et Eg ~ sicut ... lignum *om.* Sa ~ facit]
fecit V Gr ~ super] per Mc ~ Evam] Evam in Evae *a.m.* *corr.* En : Eva Pa : A&iam (*ut*
vid.) St ~ osse] ossa ω (☞ τ V Wn St O δ : ossa in osse *a.m.* *corr.* Sk : ossibus Pa : costa
Vt) ~ 31. vir eius²] virtus et Sa : virtus eius Wn ~ dicitur post IUSTUS *transp.* O ~ dici-
tur, et ideo IUSTUS] vel iustus dicitur Vt ~ et ideo IUSTUS] id est virtus eius V ~ suspi-
carent] suspicarentur δ ~ post suspicarent *add.* [appendix V7] V 32. NOLUIT EAM
... lateret] *om.* V Vt ~ iudicium] iudicio α ~ ne legem transiisset] tradere G ~ transi-
isset] transisset ω ~ post sciebat *add.* eam β τ δ ~ ante ut *add.* et Me Sk H τ O Wn δ
~ ut] et Pa ~ ut diabolo ... lateret] caelat silentio cuius misterium nascebat G ~
diabolo] diabolium α (☞ diabolus Sa : diabulo Me H τ : diabolo C O Wn : diabolo in
diabolium *corr.* K)

Christus, *quia* omnes ad vitam ducit si sequantur illum. ²⁷DISPONSATA MATER EIUS (Mt 1,18), id est IIII causis: ut non lapidaretur ut adultera, et ut in fugam haberet *solacium*, ut genealogia Christi per Ioseph exereretur et ut partus celaretur diabulo. ²⁸ANTEQUAM CONVENIRENT (Mt 1,18), id est antequam fuissent in cohabitatione. ²⁹INVENTA EST (Mt 1,18), *id est ad Ioseph. IN UTERO* (Mt 1,18), *id est* non in vulva mulieris, sed ut virgo. ³⁰HABENS DE SPIRITU SANCTO (Mt. 1,19), id est factus est ex Spiritu sancto sicut ipse facit pomum super lignum et Eva de osse Adae. ³¹IOSEPH AUTEM VIR EIUS (Mt. 1,19): *id est* vir eius dicitur et ideo IUSTUS ne alii humanitatis coniunctionem suspicarent. ³²NOLUIT EAM TRADUCERE (Mt. 1,19), id est in iudicium ne legem transiisset, quia sciebat virginem, ut diabolo eius partus lateretur.

26. sequantur] sequerint Ma 27. in fugam] infusa Ma ~ haberet] habere Ma ~ salacium *in* solacium *corr.* Ma ~ exereretur *con.*] et exierunt Ma ~ partus] partum Ma
28. fuissent] fuisset Ma ~ cohabitatione] quo habitationis Ma 30. Spiritu sancto²] Spiritu spiritus Ma ~ pomum] ponum Ma ~ lignum] unum Ma ~ osse] ossa ω ~ Adae *in* Adam *corr. s.l.* Ma 31. vir²] virtus Ma ~ coniunctionem] coniunctione Ma ~ suspicarent] suspicasset Ma 32. EAM] EA Ma ~ lex *in* lege *corr.* Ma ~ transiisset] transisset ω

*

27. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 1, v. 18 30. Cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, VIII, 1.1060

³³HAEC AUTEM EO COGITANTE (Mt. 1,20), id est dimittere an tenere cogitabat. ³⁴Hic prophetia impletur: “Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione” (Ps. 8,10). ³⁵ANGELUS DOMINI IN SOMNIS DIXIT (Mt. 1,20): non in somno, quia saepius illi angelus in somnis venit. ³⁶Non semel, *quia mysterium Dei non potest cognoscere semel*. ³⁷IOSEPH FILI DAVID (Mt. 1,20), id est prophetia impleta in Ioseph per David: “De fructu ventris tui” (Ps. 131,11) et reliqua. ³⁸NOLI TIMERE (Mt. 1,20), id est donum, sed dilige et gaude. ³⁹CONIUGEM (Mt. 1,20): non nuptialem, neque creationem, sed cohabitationem. ⁴⁰TUAM (Mt. 1,20) dixit, ut credidisset non ab alio sed de Spiritu sancto *conceptum*. ⁴¹PARIET FILIUM (Mt. 1,21), id est ut maius gaudium esset illi de filio, sicut inter homines *mos est*. ⁴²ET VOCABIS NOMEN EIUS (Mt. 1,21), *item* ad laetitiam eius esset Iesum, ac si dixisset Salvatorem. ⁴³SALVUM FACIET POPULUM SUUM (Mt. 1,21): non dixit omnes, nisi qui credunt in eum. ⁴⁴A PECCATIS EORUM (Mt. 1,21), id est quod non potuit alius medicus facere. [PL 536] ⁴⁵HOC AUTEM TOTUM FACTUM EST (Mt. 1,22), id est quod angelus dixit.

33. HAEC ... cogitabat *om. et add. marg.* Eg ~ id est] idem τ ~ id est dimittere, an tenere *om.* Vt ~ an tenere cogitabat] ante ne recogitabat Me : ante recogitabat Pa ~ cogitabat] cogitabant S : recogitabat Vt : *om.* V 34. Hic] Hoc Vt ~ prophetia impletur *om.* Vt 35. ante ANGELUS *add.* ECCE β τ δ ~ *post* DIXIT *add.* in somnis V ~ dixit ... venit] id est frequenter Vt ~ saepius *om.* λ ~ somnis²] sompno δ¹ 36. cognoscere] agnoscere Me ~ cognoscere semel] semel cognosci *et post add.* [appendix V8] V 37. IOSEPH FILI DAVID id est *om.* V ~ *post* DAVID¹ *add.* [appendix G4] G ~ id est ... et reliqua *om.* G ~ prophetia ... et reliqua] et prophetiam implevit David “De fructu ventris tui ponam” V ~ *post* David² *add.* quando dixit β : quomodo dixit τ Gr : qui dixit δ¹ ~ *post* tui *add.* ponam O δ 38. NOLI TIMERE ... mos est (segm. 41)] Coniugem id est cohabitationem, pariet tibi filium ut iuxta morem gauderet de filio Vt ~ donum] bonum G : domum P St O ~ donum sed *om.* R 39. *post* CONIUGEM *add.* TUAM β τ δ ~ cohabitationem] quo habitationem G ~ *post* cohabitationem *add.* [appendix G5] G 40. *post* dixit *add.* [appendix V9] V ~ ut credidisset ... *conceptum om.* V 41. maius] maior ω (€ O δ¹) 42. ET VOCABIS ... facere (segm. 44)] nomen eius Iesum id est Salvatorem populum suum id est credentes in eum a peccatis eorum, quod alius non fecit medicus Vt : *om.* V ~ *post* EIUS *add.* IESUM β τ δ ~ *post* item *add.* ut β τ δ ~ item ... esset *om.* G ~ Iesum *om.* β τ δ ~ ac] hac Sa λ Sk St ~ si *om.* ω (€ β τ δ) ~ ac si dixisset] id est G ~ dixisset] dixit α (€ dixit et Mc R : dixisset β τ δ) ~ Salvatorem] Salvatore G : Salvator δ ~ *post* Salvatore *add.* qui K 43. ante SALVUM *add.* IPSE ENIM G O ~ FACIET] FACIT λ R Wn C K : FACIAT Sa ~ *post* omnes *add.* populos β τ δ 45. *post* dixit *add.* [appendix V11] V

³³HAEC AUTEM EO COGITANTE (Mt. 1,20), id est dimittere an tenere cogitabat. ³⁴Hic prophetia impletur “Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione” (Ps. 8,10). ³⁵IN SOMNIS DIXIT (Mt. 1,20): non in somno, quia saepius illi angelus quia in somnis venit. ³⁶Non semel *vel quia dixit cognoscere semel*. ³⁷IOSEPH FILI DAVID (Mt. 1,20), id est prophetia impleta in Ioseph per David ut “De fructu ventris tui” (Ps. 131,11) et reliqua. ³⁸NOLI TIMERE (Mt. 1,20), id est donum, sed dilige et gaude. ³⁹CONIUGEM (Mt. 1,20): non nuptialem, neque creationem, sed cohabitationem. ⁴⁰TUAM (Mt. 1,20) dixit, ut credidisset non ab alio *conceptum* sed de Spiritu sancto. ⁴¹PARIET FILIUM (Mt. 1,21), id est ut maius gaudium esset illi de filio, sicut inter homines *est mos*. ⁴²ET VOCABIS NOMEN EIUS (Mt. 1,21), *id est* ad letitiam eius esset Iesum, ac si dixisset Salvatorem. ⁴³SALVUM FACIET POPULUM SUUM (Mt. 1,21): non dixit omnes, nisi qui credunt in eum. ⁴⁴A PECCATIS EORUM (Mt. 1,21), id est quod non potuit alius medicus facere. [PL 536] ⁴⁵HOC AUTEM TOTUM FACTUM EST (Mt. 1,22), id est quod angelus dixit.

35. angelus] angelorum Ma 36. cognoscere *in* cognoscesse *corr. s.l.* Ma
 39. nuptialem] nuptiale Ma ~ creationem] creatione Ma ~ cohabitationem] quo habitatione Ma
 40. credidisset] credisset Ma ~ conceptum] concepta Ma
 41. maius] maior ω 42. esset] esse Ma ~ si *om.* ω

*

42. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 13, l.28/p. 61, l.24/p. 77, l.11/p. 80, l.21; cfr. Isid., *Etyim.*, VII, cap. 2, par. 8

⁴⁶UT ADIMPLERETUR QUOD DICTUM EST A DOMINO (Mt. 1,22), id est per prophetam Isaiam de Christo, hic ad litteram tantum. ⁴⁷ECCE VIRGO IN UTERO HABEBIT, ET VOCABUNT NOMEN EIUS (Mt. 1,23): non solum Ioseph et Maria sed omnes. ⁴⁸EMMANUEL (Mt. 1,23): ideo hoc nomen non interpretatum est, quia in utraque lingua excelsum dicitur. ⁴⁹NOBISCUM DEUS (Mt. 1,23), id est Deus et homo in una fide sit. ⁵⁰FECIT SICUT PRAECEPIT EI ANGELUS (Mt. 1,24), ostendit quod ipse visionem Domini meruit **videre**, qui fecit sicut ei praecepit. ⁵¹ET NON AGNOSCEBAT EAM DONEC PEPERIT FILIUM SUUM (Mt. 1,25): DONEC pro numquam dicitur. ⁵²PRIMOGENITUS (Mt. 1,25): haeretici dicunt secundo et tertia sed non convenit, sed PRIMOGENITUS in *Lege* dicitur qui prius aperuit vulvam, non quem *sequuntur* filii, sed qui *prius* nascitur. ⁵³Christus pro tribus causis: in resurrectione a mortuis, et a Maria, et creaturis.

(Mt. 2) ¹CUM ERGO NATUS ESSET IESUS (Mt. 2,1), tres confirmat causas: locum, tempus, personam. ²IN BETHLEHEM (Mt. 2,1): aptum fuit,

46. UT ADIMPLERETUR ... tantum *om.* V Vt ~ ADIMPLERETUR] IMPLERETUR H ~ *post* ADIMPLERETUR *add.* (*iter.*) QUOD EST A DOMINO ID EST Mu : *add.* QUOD DICTUM EST A DOMINO Gr : *add.* QUOD DICTUM (DICTUM *s.l.*) EST A DOMINO ID EST Eg 47. ECCE VIRGO ... sit (segm. 49) *om.* Vt ~ ECCE VIRGO ... praecepit (segm. 50) *om.* V ~ VOCABUNT] VOCABIT α (⊄ VOCAVIT Me R : VOCABUNT Mc O Gr Eg : VOCABITUR G Wn : VOCABIT *in* VOCABUNT *corr.* *a.m.* Sk) ~ non solum Ioseph et Maria sed omnes *om.* R 48. *post* EMMANUEL *add.* dicunt β τ Gr ~ non *om.* α 49. *ante* Deus² *add.* ut Mc δ¹ ~ in *om.* Me : ex σ 50. *ante* FECIT *add.* Et τ ~ ostendit] ostenditur δ ~ ostendit quod ... praecepit] qui praecepta fecit meruit visionem Vt ~ ipse] in ipsa Sk ~ visionem] visione Sk ~ qui] quia δ ~ fecit] facit α (⊄ fecit Mc R τ G O δ : facit K) ~ ei²] ipse σ : *om.* G 51. ET NON AGNOSCEBAT EAM *om.* Vt ~ AGNOSCEBAT] COGNOSCEBAT R G ~ SUUM *om.* Vt ~ *post* SUUM *add.* *a.m.* primogenitum S : *add.* primogenitum *et add.* [*appendix* V 12] V ~ DONEC pro numquam dicitur *om.* V ~ dicitur] posuit Vt ~ *post* dicitur *add.* vel semper accipitur O 52. PRIMOGENITUS¹ ... sed *om.* α ~ PRIMOGENITUS² *om.* G ~ dicitur *om.* Vt : ducitur Pa ~ prius¹] primus δ ~ *post* prius¹ *add.* nascendo Vt ~ aperuit] aperit δ ~ vulvam aperuit *transp.* β ~ quem] qui Vt ~ sequuntur] sequuntur Sa : secuntur G Sk : sequuntur *in* sequuntur *corr.* H ~ filii] fratres G ~ sed qui prius *om.* Vt 53. *post* causis *add.* dicitur primogenitus R G : *add.* primogenitus dicitur W Mc δ ~ in resurrectione *om.* G ~ *post* resurrectione *add.* *s.l.* agnoscitur K ~ a mortuis *om.* V ~ *ante* creaturis *add.* a R β τ δ ~ *post* creaturis *add.* [*appendix* V 13] V (Mt. 2) I. ERGO *om.* V Vt K δ¹ ~ IESUS *om.* En ~ *post.* IESUS *add.* in Bethleem Iude in diebus Herodis regis G : *add.* in Bethleem Iudae V ~ tres ... personam *om.* Vt : locum, tempus, persona III causas confirmat V ~ causas confirmat *transp.* β τ δ ~ *post* locum *add.* Bethleem G ~ *post* tempus *add.* Herodis temporibus G ~ *post* personam *add.* Iesus G

⁴⁶UT IMPLERETUR QUOD DICTUM EST A DOMINO (Mt. 1,22), id est per prophetam Isaiam de Christo, hic ad litteram tantum. ⁴⁷ECCE VIRGO IN UTERO HABEBIT (Mt. 1,23), NOMEN EIUS (Mt. 1,23), id est ad litteram. ET VOCABUNT NOMEN EIUS (Mt. 1,23), id est non solus Ioseph et Maria sed omnes. ⁴⁸EMMANUEL (Mt. 1,23): ideo hoc nomen non interpretatum est quia in utraque lingua excelsum dicitur. ⁴⁹NOBISCUM DEUS (Mt. 1,23), id est Deus et homo in una fide sit. ⁵⁰FECIT SICUT PRAECEPIT EI ANGELUS (Mt. 1,24), ostendit quod ipse visionem Domini meruit, qui fecit sicut ei praecepit. ⁵¹ET NON COGNOSCEBAT EAM DONEC PEPERIT FILIUM (Mt. 1,25): id est DONEC pro numquam dicitur. ⁵²PRIMOGENITUS (Mt. 1,25): haeretici dicunt secundo et tertio sed non convenit, sed PRIMOGENITUS qui prius aperit vulvam dicitur *in lege*, non quem *secuntur* filii, sed qui *primus* nascitur. ⁵³Christus pro tribus causis: in resurrectione a mortuis, et Maria, et creaturis.

(Mt. 2) ¹CUM ERGO NATUS ESSET IESUS (Mt. 2,1), III confirmat causas: locum, tempus, personam. ²IN BETHLEHEM (Mt. 2,1): aptum fuit

46. per prophetam Isaiam] propheta Hesaias Ma ~ litteram] littera Ma
 47. HABEBIT] HABET Ma ~ VOCABUNT] VOCABITUR Ma 49. una] unam Ma
 50. visionem] visione Ma ~ fecit] facit Ma 51. EAM] EA Ma
 (Mt. 2) 1. locum] locus Ma

*

53. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, XIV, par. 16; cfr. Ambrosius, *Epistulae*, V, ep. 22, par. 11.

(Mt. 2) 1-2. Cfr. Hier., *Ep.*, ep. 108, vol. 55, par. 10; cfr. Ambrosius, *Epistulae*, V, ep. 18, par. 9; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 8, par. 1

qui domus panis interpretatur, ut ibi panis vivus caelestis nasceretur. ³IUDA (Mt. 2,1), id est respice Bethlehem gentium. ⁴IN DIEBUS HERODIS REGIS (Mt. 2,1), id est refert reges et duces Iudaeae, ut dictum est: "Non deficiet princeps de Iuda, nec dux de femoribus eius, donec veniat cui repromissum est, ipse erit exspectatio gentium" (Gen. 49,10). ⁵Ideo dixit Herodem regem contra Iudaeos quia ipsi dixerunt ad crucem "Non habemus regem nisi Caesarem" (Ioh. 19,15). ⁶ECCE MAGI AB ORIENTE VENIUNT (Mt. 2,1): dum Oriens est qui quaeritur, ideo ab Oriente indicatur; ipse ad semetipsum nos ducit. ⁷IN HIEROSOLYMAM (Mt. 2,1) venerunt, quia de Sion exivit lex, et verbum Domini de Ierusalem. ⁸DICENTES: UBI EST QUI NATUS EST REX IUDAEORUM? (Mt. 2,2), id est rex confessorum. Reddunt causam inquiringibus: "Quis dixit vobis?" ⁹VIDIMUS ENIM STELLAM EIUS IN ORIENTE (Mt. 2,2): stella muta sed lucida, lux ducit ad verbum. ¹⁰Item STELLAM EIUS, et non caeli et terrae, necnon eorum fuit, sed filii. ¹¹Nec fuit antea nec postea similis

2. qui] quia H δ : qui *in* quia *corr. a.m.* Sk ~ vivus *om.* Vt St : vite K ~ caelestis] caelestibus St 3. IUDA ... gentium] Betleem Iudae qui est et alia Bethlem gentium V : *om.* G ~ id est] est R ~ *post* Bethlehem *add.* id est Sa ~ in Bethlem Iudaeae (...) erunt ponit et (...)liam Bethlehem *add. marg. a.m.* Sk 4. id est *om.* V Vt ~ id est, refert reges *om.* τ ~ refert] referet En : refet St ~ *ante* reges *add.* Iosephus G ~ Iudaeae] ex Iudeis *et post add.* ut ad Herodem qui fuit ex alieni generis G ~ deficiet] deficiat ω (Ϝ W β τ δ : auferetur K) ~ princeps] sceptrum K ~ nec dux ... gentium] et reliqua V ~ femoribus] femore S ~ veniat] veniet O ~ cui repromissum est] qui mitendus est O ~ *ante* ipse *add.* et Mc δ : *add. s.l.* Sk 5. Ideo dixit Herodem regem] Herodem regem dicit G ~ regem *om.* V ~ quia *om.* τ Vt ρ K μ : *add. s.l.* Sk ~ quia ipsi] qui G ~ quia ipsi dixerunt] qui dicebant V ~ dixerunt] dixerant δ ~ ad crucem *om.* V G Vt ~ regem² *om.* Vt ~ *post* Caesarem *add.* [appendix VI4] V 6. ECCE *om.* Vt ~ VENIUNT] VENERUNT G ~ dum Oriens] cum moriens Vt ~ ideo] ipse K : *om.* Vt ~ indicatur] veniunt hic indicatur V : indicatur] iudicatur H : iudicantur Eg ~ *ante* ipse *add.* quia Mc H V δ 7. IN HIEROSOLYMAM venerunt] Hierusolimam dicentes G ~ HIEROSOLYMAM] IEROSOLYMA α (Ϝ HIEROSOLIMAM Sk G En O St δ : IEROSOLIMAMI Pa) ~ exivit] exhibit R G ρ O δ¹ : exivit *in* exhibit *corr.* Sk ~ *post* Ierusalem *add.* [appendix VI5] V 8. DICENTES] DICENT Sa Me R Sk ρ : DICUNT τ σ V O : DICENS En : *om.* G Vt ~ REX] ex Vt : *om.* δ¹ ~ confessorum] confessionum α (Ϝ confessione Vt : confessorum V δ) ~ Quis dixit vobis? *om.* Me 9. ENIM *om.* V Wn Vt Pa δ ~ *post* ducit *add.* aducit C 10. Item ... fuit] Non stella caeli aut terrae vel illorum Vt ~ fuit sed filii] crederetur filius V : fuissent Sk ~ *post* filii *add.* Dei R 11. *post* similis *add.* in S

qui domus panis interpretatur, ut ibi panis vivus caelestis nasceretur. ³IUDA (Mt. 2,1), id est respice Bethlehem gentium. ⁴IN DIEBUS HERODIS REGIS (Mt. 2,1), id est refert reges et duces Iudaeae, ut dictum est “Non deficiet princeps de Iuda nec dux de femoribus eius, donec veniat cui repromissum est, ipse erit exspectatio gentium” (Gen. 49,10). ⁵Ideo dixit regem Herodem contra Iudaeos quia ipsi dixerunt ad crucem “Non habemus regem nisi Caesarem” (Ioh. 19,15). ⁶ECCE MAGI AB ORIENTE VENIUNT (Mt. 2,1) **ut supra**: dum Oriens est qui quaeritur; ideo ab Oriente indicatur, ipse ad semetipsum nos ducit. ⁷IN HIEROSOLYMAM (Mt. 2,1) venerunt, quia de Sion exivit lex, et verbum Domini de Hierusalem. ⁸DICENTES: UBI EST QUI NATUS EST REX IUDAEORUM? (Mt. 2,2), id est rex confessorum. Reddunt causa inquirentibus “Quis *indicavit* vobis?”. ⁹VIDIMUS STELLAM EIUS IN ORIENTE (Mt. 2,2) et reliqua: stella muta sed lucida, lux ducit ad verbum. ¹⁰Item STELLAM EIUS, et non caeli et terrae, necnon eorum fuit sed filii. ¹¹Nec fuit antea nec postea, non

2. interpretatur] interpretatum Ma 4. refert] referunt Ma ~ Iudaeae] Iudae Ma ~
deficiet] deficiat ω 5. regem] rege Ma ~ Iudaeos] Iudeus Ma 8. confessorum]
confessionem Ma 9. STELLAM] STELLA Ma ~ lux] lucae Ma 10. STELLAM] STEL-
LA Ma 11. antea] ante Ma

*

11. Cfr. Aug., *Sermones*, sermo 201, (ed. PL38) col. 1031, l.31

Christo in carne. Ideo stella illos duxit, ut caelestis caelestes ad caelestem duxisset. ¹²Et ideo non alia creatura sed muta, ut mutus muta ad mutum duxisset. Muti erant qui idola adorabant. ¹³HERODES REX TURBATUS EST (Mt. 2,3), id est per invidiam ne se suosque filios superasset, sive timuerunt omnes, nec non illis bene esset. ¹⁴Rex iustus dum apud regem iniquum fuerit, ut non tam fiant cari apud alium regem socii regis; vel ideo turbati sunt ut regi placuissent. ¹⁵Item ad litteram, turbatio fit *malis* ostensio bona, et malus oculus solis ortu turbatur. ¹⁶ET CONGREGANS OMNES PRINCIPES SACERDOTUM ET SCRIBAS POPULI (Mt. 2,4), id est sperans ut eum adiuuassent vel consilium recepisset, ¹⁷ut dicitur: “Interroga patrem tuum et [PL 537] annuntiabit tibi, maiores tuos et dicent tibi” (Deut. 31,7); patres: principes seniorum et scribas. ¹⁸UBI CHRISTUS NASCERETUR (Mt. 2,4): non dixit “Ubi natus est?” ac si dixisset “Si natus est, ubi est?” ¹⁹AT ILLI DIXERUNT IN BETHLEHEM IUDAE (Mt. 2,5): verbis dicunt quod factis negant. Caeci palpant ut Isaac Iacob, dum ire neglegunt, quem *adorando* monstrant. ²⁰Tres magi: tres filios Noe. Cum tribus muneribus Trinitatem adorare significant. ²¹TUNC HERODES, CLAM VOCATIS (Mt. 2,7): hic defecit historia, dum

~ Ideo ... duxisset] ideo stella eius et non alia creatura nisi caelestis quia caelestem natum caelestis creatura significat V ~ duxit] conduxit τ ~ caelestes *om.* Sa λ Sk σ Gr Eg 12. Et ideo ... duxisset *om.* Sk ~ ut mutus ... duxisset] ut mutos muta ad mutem infantem id est non loquentem duxisset V : ut mutos idola adorantes ad mutum duxit V ~ mutus] mutos Mc τ σ Pa μ O δ ~ mutum] mutos τ ~ idola] in idolis α (€ idolis α¹ : ydola Pa Gr Eg) ~ *post* adorabant *add.* [appendix V16] V 13. HERODES ... esset *om.* V ~ nec non] ne non Me H δ : ut non O 14. Rex iustus ... vel ideo *om.* Vt ~ iniquum] initium G ~ fuerit] fuerint δ ~ tam] tanta β² ~ fiant] fiunt ω (€ Mc H St δ) ~ cari fiant *transp.* β τ δ ~ *post* turbati sunt *add.* ne alius super eos regnaret vel Vt ~ ut regi placuissent] ut placerent regi Vt 15. Item ad litteram] et est Vt ~ fit *om.* Vt ~ *ante* malis *add.* in δ¹ ~ malis *om.* Pa ~ solis] solus Sa C En ~ ortu *om.* Vt 16. SACERDOTUM ET SCRIBAS POPULI *om.* V : et reliqua Vt ~ adiuuassent] advenissent R ~ *post* vel *add.* ideo fecit ut δ ~ *post* consilium *add.* ab eis V ~ recepisset] accepisset σ 16-17. id est ... ut Deus] ut est Vt 17. ut dicitur *om.* Pa ~ dicitur] Deus ω (€ G C δ : *om.* O St) ~ et dicent tibi] et reliqua Vt ~ seniorum et scribas *om.* Vt ~ *post* scribas *add.* vel seniorum K : *add.* [appendix V17] V 18. *ante* UBI *add.* interrogat Herodes Mu ~ non dixit ... ubi est?] ac si dixisset natus ibi V ~ Ubi natus] ubitus K ~ ac] hac S Sa Sk G En K St ~ si¹ *om.* S ~ dixisset] dixissent K ~ Si² *om.* α (€ δ¹) ~ ubi est *om.* Mc 19. *post* DIXERUNT *add.* vult τ ~ verbis] verbum V St ~ dicunt] dicant En St ~ quod *om.* C ~ ire] adorare δ¹ ~ adorando] adorandum Me δ ~ monstrant] monstravit τ 20. adorare *om.* Vt δ¹ 21. TUNC HERODES ... indicat *om.* H ~ *post* VOCATIS *add.* MAGIS Mc V G Vt O δ

fuit similis Christo in carne **post nec ante**. Ideo stella illos duxit, ut caelestis caelestes ad caelestem duxisset. ¹²Et ideo non alia creatura sed muta, ut mutus muta ad mutum duxisset. Muti erant qui idola adorabant. ¹³HERODES REX TURBATUS EST (Mt. 2,3), id est per invidiam ne se suosque filios **aut semper** superasset, sive timuerunt omnes nec non illis bene esset. ¹⁴Rex iustus dum apud regem iniquum fuerit, ut **quia** non tam fiant cari apud alium regem socii regis, vel ideo turbati sunt ut regi placuissent. ¹⁵Item ad litteram: turbatio fit *malo* ostensio bona, et malus oculus solis ortu turbatur. ¹⁶ET CONGREGANS OMNES PRINCIPES SACERDOTUM ET SCRIBAS POPULI (Mt. 2,4), id est sperans ut eum adiuvassent, vel **ideo fecit ut** consilium recipisset, ¹⁷ut dicitur “Interroga patrem tuum et [PL 537] annuntiabit tibi, maiores tuos et dicent tibi” (Deut. 31,7); patres: principes seniorum et scribas **populi**. ¹⁸UBI CHRISTUS NASCERETUR (Mt. 2,4): non dixit “Ubi natus est?”, ac si dixisset “Si natus est, ubi est?”. ¹⁹AT ILLI DIXERUNT IN BETHLEM IUDEAE (Mt. 2,5): verbis dicunt quod factis negant. Caeci palpant ut Isaac Iacob, dum ire neglegunt quem *adorandum* monstrant. ²⁰III magi III filios Noe. Cum III muneribus Trinitate adorare significat. ²¹TUNC HERODES, CLAM VOCATIS (Mt. 2,7) **et reliqua**, hic defecit historia, dum

~ illos] illius Ma ~ caelestis caelestes] caeleste caelestis Ma 12. Muti] Muta Ma
 ~ idola] idolis Ma 13. invidiam *in* inviciam *corr.* Ma ~ sive] sibi *in* sibe *corr. s.l.*
 Ma ~ nec non] ne non Ma 14. regem iniquum] rege iniquo Ma ~ fuerit] fuerunt
 Ma ~ tam] tamen Ma ~ fiant] fiunt ω 15. litteram] littera Ma ~ malus] malum
 Ma ~ ortu] orto Ma 16. adiuvassent] adiuvasset Ma 17. dicitur] Deus ω ~
 patres] patris Ma ~ scribas] scribae Ma 18. ac] hac Ma 20. filios] filiis Ma

*

19. Cfr. Genesis, 27,22

secrete indicat tempus stellae; propter hoc distant opiniones quando magi venerunt. ²²Nam si post annum **unum** *aut* duos alii dicunt, non in Bethlehem sed in Aegypto *inveniunt* eum; ²³et si in duodecim dies, quomodo de longa terra Persae vel Hevilae, Arabiae *vel* Cedar in XII dies venire potuerunt? ²⁴Sed potest id facere Deus, cuius verbo saxa volant, montes *movebunt*, cui natura est fieri quod iubet. ²⁵DILIGENTER TEMPUS STELLAE (Mt. 2,7), id est ut sciisset in quo tempore, forte putavit quod ab ipso natus esset filius, vel de suo genere. ²⁶QUI CUM AUDISSENT REGEM, ABIERUNT (Mt. 2,9): quando ad Christum quaerendum mittit, audiendus est, et quando ad se reverti iubet, contemnendus est. ²⁷Cum enim Salvatorem Satanias in altum duceret ipse non rennuit, ²⁸dum vero deorsum mitti et se adorare iubet recusavit legaliter: "Dominum Deum tuum adorabis" et reliqua. ²⁹Sic illi exeuntes exire sciunt, redire nesciunt. ³⁰ET ECCE STELLA QUAM VIDERANT (Mt. 2,9) et reliqua: dubium *fit* ubi se abscondit quando isti abierunt. ³¹Aliquid humani consilii, quia Dominus se abscondit a cordibus nostris ut eius inquiratur stella. ³²Stella: fides est an Lex? Compunctio quae *nos ducit* ad Christum.

~ secrete] secreta τ : screte Vt ~ opiniones] opinio K Vt 22. si *om.* β τ ~ unum *om.* V ~ post duos *add.* ut δ ~ dicunt *om.* λ ~ inveniunt] invenerunt V ~ inveniunt eum *ante* in Bethlehem *transp.* δ¹ ~ post eum *add.* quod non est verum V 23. Persae vel] Per se velle vile H ~ Persae vel Hevilae] per Evile O Vt St : per vel vile En : per Evilat C ~ Hevilae] Sithiae V: vile Sk ~ in XII dies *om.* V ~ potuerunt] poterant Eg 24. potest] post K ~ post Deus *add.* [appendix Mu7 Gr7 Eg7] δ ~ cuius] nam per Dei δ ~ verbo] verba Mu Gr : verbum Eg ~ movebunt] movent σ V O : movebuntur Mc δ¹ : moventur Gr 25. post DILIGENTER *add.* tamen DIDICIT AB EIS R : *add.* DIDICIT AB EIS G O δ¹ ~ TEMPUS] tamen α (⊘ Mc τ V Sk Wn Vt Gr) ~ sciisset] scissent α (⊘ cissent R : scisset δ) ~ ab ipso ... genere] ab ipso esset filium natum filium vel de suo genere Vt 26. AUDISSENT] AUDIERUNT Gr ~ REGEM, ABIERUNT *om.* Vt ~ quaerendum *om.* G ~ et quando] cum autem Vt ~ et quando ad se ... contemnendus est *om.* Me 27. post Salvatorem *add.* Christum Vt ~ Satanias Salvatorem *transp.* G 28. mitti] dimitti α (⊘ demitti R : mitti β τ δ) ~ adorare] adorari Me ~ legaliter] legaliter Mc ~ post legaliter *add.* dicens Non temptabis Dominum Deum tuum sed G ~ tuum *om.* Eg ~ post adorabis *add.* et illi soli servies St ~ et reliqua *om.* G 29. post Sic *add.* et Me δ ~ exeuntes *om.* Vt ~ sciunt exire *transp.* G ~ redire] sed ire Vt 29-30. Sic illi ... et reliqua *om.* O 30. ET ECCE STELLA] ET EAM STELLAM Sa ~ VIDERANT] VIDERUNT Sa ~ post VIDERANT *add.* IN ORIENTE Pa ~ et reliqua *om.* V 31. humani consilii] humana consilia Mc : humani consilia S ~ consilii *om.* H ~ se *om.* Sa G ~ nostris *om.* Mc ~ inquiratur eius *transp.* δ¹ ~ stella *om.* ω (⊘ Me G : praesentia δ) 32. post Stella *add.* id est V ~ est] intellegitur β (⊘ *om.* σ V) ~ an] aut V δ¹ ~ post Lex *add.* aut V δ¹ : *add.* vel Vt ~ ducit ad Christum] ad Christum ducit V

secrete indicat tempus stelle, propter hoc distant opiniones quando magi venerunt. ²²Nam si post annum *vel* II alii dicunt, non in Bethlehem sed in Aegypto *invenerunt* eum, ²³et si in XII dies **ut alii dicunt**, quomodo de longa terra Persae vel Hevilae, Arabiae *aut* Cedar in XII dies venire potuerunt? ²⁴Sed potest id facere Deus, ^{24a}**cum Ionas in uno die perfecit III dierum iter ad mare Niniven usque pervenit, sive propheta cum prandio vexit**, nam per Dei verbum saxa volant, montes *movent*, cui natura est fieri quod iubet. ²⁵DILIGENTER TEMPUS STELLAE (Mt. 2,7), id est ut sciisset in quo tempore, forte putavit quod ab ipso natus esset filius, vel de suo genere. ²⁶QUI CUM AUDISSENT REGEM, ABIERUNT (Mt. 2,9): quando ad Christum quaerendum mittit, audiendus est, et quando ad se reverti iubet, contemnendus est. ²⁷Cum enim Salvatorem Satanias in altum duceret ipse non rennuit, ²⁸dum vero deorsum mitti et se adorare iubet recusavit legaliter: "Dominum Deum tuum adorabis" et reliqua. ²⁹Sic illi exeuntes exire sciunt, redire nesciunt. ³⁰ECCE STELLA QUAM VIDERANT (Mt. 2,9) et reliqua: dubium *sit* ubi se abscondit quando isti abierunt. ³¹Aliquid humani consilii, quia Dominus se abscondit a cordibus nostris ut eius inquiratur stella. ³²Stella: fides est an Lex? Compunctio quae *ducit nos* ad Christum.

21. distant] dirlat (*sic*) Ma ~ opinionis *in* opiniones *corr.* Ma 22. Aegypto] Egyptum Ma ~ eum *om.* Ma 23. in¹ *om.* Ma 24a. propheta] prophetae Ma
 25. DILIGENTER] DILIGENTES Ma ~ TEMPUS] tamquam Ma ~ sciisset] scissit Ma ~ putavit] portavit Ma 26. quaerendum] quendum Ma ~ mittit] mittentem Ma ~ audiendus] audiendum Ma 27. duceret] ducit Ma 28. mitti] dimittit Ma ~ legaliter] legalitem Ma 30. abierunt] abuerunt Ma 31. ut eius] huius Ma ~ stella *om.* ω 32. quae] qui Ma

³³ANTECEDEBAT EOS (Mt. 2,9): quando venerunt ad Christum stella eos perduxit, nam ad Herodem stella eos non duxit. ³⁴Herodes diabolum significabat, quia qui exit de diaboli suggestionem ad Christum cum fidei stella vadit. ³⁵VIDENTES STELLAM GAVISI SUNT (Mt. 2,10) et reliqua, quia mos est omnibus perduto invento gaudere, amissa lux valde *quaeritur*. ³⁶INVENERUNT PUERUM CUM MARIA MATRE EIUS (Mt. 2,11), ideo ostendit excelsior puerum quam suam matrem. ³⁷ET INTRANTES DOMUM (Mt. 2,11) et reliqua: utrum domum an diversorium? ³⁸ET PROCIDENTES ADORAVERUNT EUM (Mt. 2,11): ante stellam adorabant, cessavit creatura dum creator adoratur. ³⁹ET APERTIS THESAURIS SUIS (Mt. 2,11) et reliqua: AURUM (Mt. 2,11) regi, THUS (Mt. 2,11) Deo, MYRRAM (Mt. 2,11) sepulcro. ⁴⁰Utrum unus aurum, alius thus, *tertius* myrram obtulit? Non scitur. An unusquisque *tria* obtulit dona? Aperte non dicitur. ⁴¹Sed utrumque in figura non discordant, quia tres fideles unum sunt, et in unum esse tres fructus: tricesimus, sexagesimus, centesimus. ⁴²Tricesimus in fide Trinitatis, sexagesimus in perfectione actualis vitae, centesimus in aeternae vitae contemplatione. [PL 538]

33. ANTECEDEBAT EOS, quando venerunt ad Christum *om.* Pa ~ stella eos perduxit *om.* Vt ~ eos perduxit] duxit eos V ~ nam ... duxit] non eos ab Herodem dixit Vt ~ duxit] perduxit δ 34. Herodes] Herodis S ~ significabat] significabatur α (€ significat τ O δ¹ : signat Vt : significabat Gr) ~ exit] exiet α (€ exiit Sa G Sk : exi O) ~ vadit] evadit En 35. GAVISI] GAVI St ~ omnibus] hominibus O : *om.* Vt δ¹ ~ perduto] perditio α (€ Me σ Vt Pa δ : perdictio St : per O) ~ invento] inventa R : *om.* O ~ amissa] amisse S ~ valde] valda S 36. INVENERUNT ... matrem² *om.* Vt ~ MARIA MATRE] MARIAM MATREM S Sa O ~ excelsior] excelsiorem R ~ matrem suam *transp.* V St et *post* suam *add.* [appendix VI8] V 37. ET INTRANTES ... sepulcro (segm. 39) *om.* Vt ~ DOMUM¹ *om.* Pa ~ et reliqua *om.* K V ~ domum²] donum O 38. PROCIDENTES] PROCIDENS τ ~ ADORAVERUNT EUM, ante stellam *om.* Pa ~ *post* EUM *add.* et reliqua δ ~ adorabant] adorant St ~ *post* adorabant *add.* eum δ ~ creatura dum *om.* En 39. regi] regem V σ ~ Deo] Deum V σ ~ MYRRAM] MYRRA α (€ V O Wn δ) ~ sepulcro] sepulcrum α (€ τ G ρ μ O δ) 40. Utrum ... dona *om.* Vt ~ Non scitur] noscitur En St : nescitur O Pa ~ Aperte] apte R ~ *ab* aperte *incipit* M 41. in figura ... unum¹ *om.* Pa ~ non discordant ... fructus] item III fructus in una fide offerunt fideles Deo V ~ non discordant ... contemplatione (segm. 42) *om.* Vt ~ unum²] unam fidem β τ δ ~ esse *post* fructus *transp.* δ¹ ~ esse *om.* St ~ sexagesimus] quadagesimus R ~ *post* centesimus *add.* dinoscitur δ¹ 42. centesimus ... contemplatione *om.* Mc ~ in³ *om.* ω (€ *post* vitae² *add.* β¹ δ)

³³ANTECEDEBAT EOS (Mt. 2,9): quando venerunt ad Christum stella eos perduxit, nam ad Herodem stella non duxit. ³⁴Herodes diabolus significabat, quia qui exit de diaboli suggestionem ad Christum cum fidei stella vadit. ³⁵VIDENTES STELLAM GAVISI SUNT GAUDIO MAGNO (Mt. 2,10), quia mos est omnibus perduto invento gaudere, **et maior dolor de amisso quam de non habentes**, amissa lux valde *postulatur*. ³⁶INVENERUNT PUERUM CUM MARIA MATRE EIUS (Mt. 2,11), ideo ostendit excelsior puer quam suam matrem. ³⁷ET INTRANTES DOMUM (Mt. 2,11) et reliqua: utrum domum an diversorium? ^{37a}**Lucas dicit an alia qualibet invenerunt puerum. Quir puerum dicitur si infans est? Aetas pueri fari potest, infans loqui non potest.** ³⁸ET PROCIDENTES ADORAUERUNT EUM (Mt. 2,11): ante stellam adorabant, cessavit creatura dum creator adoratur. ³⁹ET APERTIS THESAUROS SUIS (Mt. 2,11) et reliqua: AURUM (Mt. 2,11) regi, THUS (Mt. 2,11) Deo, MYRRAM (Mt. 2,11) **tribuere** sepulcro. ⁴⁰Utrum unus aurum, alius thus, *alius* myrram obtulit? Non scitur. An unusquisque *trina* obtulit dona? Aperte non dicitur. ⁴¹Sed utrumque in figura non discordant, quia III fideles unum sunt, et **qui sunt in unum fructum, III unum sunt, quia** in unum esse III fructus, **item XXX, LX, C.** ⁴²XXX in fide Trinitatis, LX in perfectione actualis vitae, C in aeternae vitae contemplatione. [PL 538]

33. ad Herodem] ab Erode Ma 34. Herodes] Herode Ma ~ diabolus] diabulo Ma ~ diabolo *in* diaboli *corr.* Ma ~ suggestionem] suggestionem Ma ~ stella] stellam Ma
 35. *post* gaudere *add.* pecunia sua Ma ~ *postulatur*] postulator Ma 36. MARIA MATRE] MARIAM MATREM Ma ~ ideo] id Ma ~ ostendit] ostem (*ut vid.*) Ma
 37a. fari *in* feri *corr.* Ma 38. PROCIDENTES] PROCEDENTES Ma ~ stellam] stella Ma
 39. Deo] Deum Ma ~ sepulcro] sepulchrum Ma 40. myrram] mirra Ma
 41. fideles] fidelis Ma ~ unum²] unam Ma ~ LX] L Ma 42. LX] L Ma ~ actualis] attuale Ma ~ in³ *om.* ω

⁴³Unusquisque tria *offerebat*: per aurum conscientiam puram, per thus orationem rectam, per myrram mortificationem voluntatum. ⁴⁴Item tria *munera*: cogitatio sancta, verbum bonum et opus perfectum. ⁴⁵Stella sic apparuit tantum in eius nativitate sicut columba in baptismo. ⁴⁶Nam stella quando antecedebat eos non longe erat a terra. ⁴⁷ET RESPONSO ACCEPTO IN SOMNIS (Mt. 2,12) et reliqua: ideo in somnis oculis clausis ut *Deum* invisibilem et incomprehensibilem *adorarent*, et vigiles non aperiantur oculi ad creaturam sed ad creatorem. ⁴⁸NE REDIRENT AD HERODEM (Mt. 2,12): id est post poenitentiam ad diabolum. PER ALIAM VIAM REVERSI SUNT IN SUAM REGIONEM (Mt. 2,12): regio paradisi est. ⁴⁹Ille per aliam viam regreditur qui tota vitia sua emendat et de pravitate venit ad sanctitatem. ⁵⁰QUI CUM RECESSISSENT, ECCE ANGELUS DOMINI (Mt. 2,13) et reliqua: Gabriel fortitudo Dei *dicitur*. Dignum erat ut infirmitatem humanitatis fortitudo Dei confortaret. ⁵¹Et aliter: quia tunc *angelus nobis* adpropinquit cum nos recesserimus ab Herode diabolo. ⁵²FUGIT IN AEGYPTUM (Mt. 2,13): fuga victoriam ostendit, sicut Iesu Nave quando dixit "Dividite vos et ite in fugam donec cives

43. Unusquisque tria *offerebat* *om.* V : *om.* et Tria munera id est cogitatio sancta, verbum, opus perfectum, vel *transp. ex segm.* 44 Vt ~ *post* tria *add.* munera O ~ *offerebat*] *offerebant* α (⊥ Wn Pa O δ : offert G) ~ *post* *offerebat* *add.* [appendix G6] G ~ *ante* per aurum *add.* item G ~ *post* aurum *add.* ostendit Mu : *add.* ostendunt Eg ~ conscientiam puram] conscientia pura G Vt ~ orationem rectam] oratio recta Vt ~ mortificationem] mortificatio Vt : mortificationum G ~ voluntatum] voluntaria Vt : voluptatum En K δ 44. Item ... perfectum *om.* et *add.* vel per aurum sapientiam et Salomon thesaurus desiderabilis et reliqua V : *ante* per aurum (segm. 43) *transp.* Vt ~ *post* Item *add.* per Mc ~ sancta] et Pa 45. tantum in eius *om.* Vt ~ tantum in eius nativitate] in eius nativitate tamen τ ~ in eius nativitate tantum *transp.* β 46. Nam] Sed tunc Vt ~ quando antecedebat eos *om.* Vt ~ antecedebat] cedeat M 47. IN SOMNIS¹ ... ideo *om.* Sk ~ ideo in somnis ... *adorarent*] ut clausis oculis invisibile *adorarent* Vt ~ *post* in somnis² *add.* id est β τ (⊥ id est in σ V O δ) ~ vigiles] visibiles δ ~ creaturam] creatura R 48. AD HERODEM] et rebus Vt ~ PER ALIAM ... est] Per aliam viam emende Paradisi est Vt ~ REGIONEM SUAM *transp.* β τ δ ~ *post* regio *add.* nostra Mc V δ 49. Ille ... sanctitatem] Via id est vita, emendet id est de pravitate ad sanctitatem Vt ~ tota vitia sua] totam vitam suam α ~ vita *om.* En ~ sua *om.* St ~ emendat] emendet M En : emended K St 50. QUI *om.* Vt ~ DOMINI *om.* Vt ~ Gabriel ... quia (segm. 51) *om.* G ~ Dei¹ *om.* Mu 51. adpropinquit] propinquit δ ~ recesserimus] recedimus V ~ *post* Herode *add.* id est α Sk σ G V O Mu : *add.* idem de Mh : *add.* idem P 52. IN AEGYPTUM *om.* Vt ~ quando *om.* Vt ~ Dividite] Divite M Me ~ cives *om.* Vt

⁴³III unusquisque *offert*: per aurum conscientiam puram, per thus orationem rectam, per myrra mortificationem voluntatum. ⁴⁴Item III *offeremus*: cogitatio sancta, verbum bonum et opus perfectum. ⁴⁵Item stella sic apparuit tantum in eius nativitate sicut columba in baptismo. ⁴⁶Nam stella quando antecedebat eos non longe erat a terra. ⁴⁷ET RESPONSO ACCEPTO IN SOMNIS NE REDIRENT (Mt. 2,12) et reliqua: ideo in somnis oculis clausis **et non apertis dicitur**, ut *Dominum* invisibilem et incomprehensibilem *adorent*, et vigiles non aperiantur oculi ad creaturam sed creatori. ⁴⁸NE REDIRENT AD HERODEM (Mt. 2,12), id est post poenitentiam **ne revertatur** ad diabulum. PER ALIAM VIAM REVERSI SUNT IN REGIONEM SUAM (Mt. 2,12): regio paradisi est. ⁴⁹Ille per aliam viam regreditur qui tota vitia sua emendat et de pravitate venit ad sanctitatem. ⁵⁰QUI CUM RECESSISSENT, ECCE ANGELUS DOMINI (Mt. 2,13) et reliqua. Gabriel *dicitur* fortitudo Dei. Dignum erat ut infirmitatem humanitatis fortitudo Dei confortaret. ⁵¹Et aliter: quia tunc *nobis angelus* adpropinquat cum nos recesserimus ab Herode diabolo. ⁵²FUGA IN AEGYPTUM (Mt. 2,13) id est fuga victoriam ostendit, sicut in Iesu Nave quando **venit cum oste ad civitatem** dixit "Dividite vos et ite in fugam donec cives foras exeant, postea convertite **super illos** et vincite

43. offert] offerres Ma ~ per¹⁻²⁻³] pro Ma ~ conscientiam puram] conscientia pura Ma ~ mortificationem in mortificationum *corr.* Ma 44. Item] side (*ut vid.*) Ma ~ et *add. s.l.* Ma 45. nativitate] nativitatem Ma ~ baptismo] baptismum Ma 47. oculis clausis] oculos clausos Ma ~ oculi] oculos Ma 48. ne²] non Ma ~ regio paradisi] regionem paradisi Ma 49. aliam viam] alia via Ma ~ pravitate] pravitatem Ma 50. infirmitatem] infirmitate Ma 51. aliter] a littera Ma ~ diabolo] diabulum Ma 52. victoriam ostendit] victoria ostenditur Ma ~ fugam] fuga Ma

*

50. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 64, l.24; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, II, hom. 34, par. 9; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 5, par. 10

foras exeant, postea convertite et vincetis eos” (cfr. Ios. 8,5-6). ⁵³Christus in primis fugit, donec retro diabolus vincit. ⁵⁴Sic Ioseph in Aegypto domina sua fugit illicita, et *postmodum* ipse super Aegyptum rex fuit. ⁵⁵USQUE DUM DICAM TIBI (Mt. 2,13), hic ostendit quod non semper fugiendum est diabolus, ut Paulus apostolus ait: “Resistite diabolo, et fugiet a vobis” (Iac. 4,7). ⁵⁶NOCTE (Mt. 2,14): hic ostendit quod secessit litterae tenebrae Legis apud Iudaeos post Christum usque hodie. ⁵⁷USQUE AD MORTEM HERODIS EXSPECTAT (Mt. 2,14), id est tres annos, gentiles significat Trinitatem credendum. ⁵⁸ET NON PERVENIT USQUE AD MORTEM HERODIS (Mt. 2,15) indicat Iudaeos qui ad Christum veniunt post mortem litterae Legis. ⁵⁹EX AEGYPTO VOCAVI FILIUM MEUM (Mt. 2,15): in primis primi Moyses et Aaron post vocavit Christum. ⁶⁰TUNC HERODES VIDENS QUOD ILLUS ESSET A MAGIS (Mt. 2,16). Hic prophetia impletur: “Draco iste quem formasti ad inludendum ei” (Ps. 103,6). ⁶¹ET MITTIT ET OCCIDIT OMNES PUEROS (Mt. 2,16), ut regem natum inveniret. Hic plus inluditur: quos extinctos putavit, vivos in paradiso misit. ⁶²A bimatu et infra, id est ab anno praeterito et sequenti, quia infantiae nomen annorum duorum non amittunt. ⁶³VOX IN

~ foras exeant] exeunt foras Sa : exeant foras Mc : exeat foras V 53. in om. ω ~ primis] primus Mh Sk M β³ δ¹ : prius V Vt ~ fugit primus *transp.* δ¹ ~ vincit] vicit Sk C V Wn Pa δ¹ 54. in Aegypto *post* suam *transp.* O ~ in Aegypto ... rex fuit] dominam in Aegypto fuit et postea rex erat Egypti Vt ~ *post* illicita *add.* cogentem δ ~ ipse om. β (€ St) 55. hic ostendit quod om. Vt ~ fugiendum est] est fugiendus Vt ~ diabolus est fugiendum *transp.* Pa ~ ut Paulus apostolus ait] apostolus Vt ~ fugiet] fugit ω (€ Mc R τ Vt Pa K δ : fuget Sk H : fugiat V Wn) 56. NOCTE] NOCTEM α (€ Vt Pa) ~ hic ostendit quod om. Vt ~ litterae tenebrae] littera et umbra V : littera tenebrosa O ~ litterae tenebrae Legis] in tenebras littere Legis δ ~ usque hodie om. τ ~ *post* hodie *add.* [appendix V19] V 57. MORTEM] MORTIS R ~ HERODIS] HERODEM R ~ EXPECTAT] SPECTAT Sk σ τ ~ significat] significans δ¹ ~ credendum] credendam O 58. ET NON ... Christum (segm. 59) om. V ~ ET NON PERVENIT USQUE AD MORTEM om. Vt ~ *post* PERVENIT *add.* AD QUAE S ~ HERODIS] HERODES Me β (€ Sk σ δ) ~ Iudaeos indicat *transp.* Vt ~ ad Christum veniunt *post* litterae Legis *transp.* Vt ~ *post* Legis *add.* [appendix Mu8 Gr8 Eg8] δ 59. in om. ω ~ primis] primus P Sk M : prius Pa O : primum δ¹ ~ *post*] postea β τ ~ *post* vocavit] provocant R ~ Christum om. Mu 60. ESSET] SIT S R Me ~ VIDENS ... impletur] inlusus ut dicitur Vt ~ ad inludendum ei] et reliqua Vt ~ ei] eis α (€ ei τ δ¹ : om. β) ~ *post* inludendum *add.* Inlus (ut vid.) est Herodis a magis et inlusus est diabolus a Christo V 61. inveniret] invenirent S Sa H ~ inluditur] includitur p ~ vivos] viros τ ~ paradiso] paradisum δ 62. A bimatu ... duorum om. G ~ et infra, id est om. Vt ~ *post* nomen *add.* filii δ ~ duorum annorum *transp.* β τ ~ amittunt] amittit β τ : ammittitur V Vt

eos" (cfr. Ios. 8,5-6). ^{52a}**Item fugamus mortem ostendit vitam et fortitudinem post infirmitatem.** ⁵³**Item** Christus in primis fugit, donec retro diabolus vincit. ⁵⁴Sic Ioseph in Aegypto domina sua fugit illicita et *postmodo* ipse super Aegyptum rex fuit. ⁵⁵**USQUE DUM DICAM TIBI** (Mt. 2,13), hic ostendit quod non semper fugiendum est diabolus, ut Paulus apostolus *dicit*: "Resistite diabolo et fugiet a vobis" (Iac. 4,7). ⁵⁶**NOCTE** (Mt. 2,14): hic ostendit quod secessit tenebrae litterae Legis apud Iudaeos post Christum usque hodie. ⁵⁷**USQUE AD MORTEM HERODIS EXSPECTAT** (Mt. 2,14), id est III annos, gentiles significat Trinitatem credendum. ⁵⁸**ET NON PERVENIT USQUE AD OBITUM HERODIS** (Mt. 2,15) indicat Iudaeos qui ad Christum veniunt post mortem litterae Legis, ^{58a}**sive quod Petro III milia crediderunt in Christum et CXLIII milia crediderunt Eli et Enoch.** ⁵⁹**EX AEGYPTO VOCAVI FILIUM MEUM** (Mt. 2,15): in primis Moysen et Aaron, post Christum vocavit. ⁶⁰**TUNC HERODES VIDENS QUOD INLUSUS ESSET A MAGIS** (Mt. 2,16) **et reliqua, usque quia non sunt.** Hic prophetia impletur "Draco iste quem tu formasti ad inludendum ei" (Ps. 103,6). ⁶¹**ET MITTIT ET OCCIDIT OMNES PUEROS** (Mt. 2,16), ut regem natum inveniret. Hic plus inluditur: quos extinctus putavit, vivos in paradiso misit. ⁶²**A bimatu et infra id est ab anno praeterito et sequenti, quia infantiae nomen filii annorum duorum non amittunt.** ⁶³**Tunc impletum est "VOX IN**

52a. ostendit] ostenditur Ma 53. in *om.* ω 55. ostendit] ostende Ma ~ fugiendum est] fugiemus dixit ei Ma ~ diabolus] diabolus Ma ~ fugiet] fugit ω
 56. tenebrae] tenebras Ma 57. annos] anni Ma ~ Trinitatem] Trinitate Ma
 58. qui] quos Ma 58a. milia¹⁻² *om.* Ma ~ in *om.* Ma 59. in *om.* ω 60. INLUSUS ESSET] INLUSI ESSENT Ma ~ prophetia] prophetiae Ma 61. ut] et Ma ~ *post* natum *add.* III Ma ~ inveniret] invenerit Ma ~ putavit] portavit Ma 62. bimatu] bimato Ma

*

63. RACHEL: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 63, l.1; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 186, l.31; cfr. Isid., *Ety.*, VII, cap. 6, par. 37; RAMA: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 63, l.2

RAMA (Mt. 2,18) et reliqua. RACHEL (Mt. 2,18) interpretatur ovis videns Deum. RAMA excelsus. ⁶⁴RACHEL: Ecclesia, quae plorat in valle lacrimarum, quos perdidit cum dolore, ut Paulus dicit “Et lugeam multos qui ante peccaverunt” (II Cor. 12,21), de quibus non vult consolari quia non sunt Christiani. ⁶⁵Rachel mater fuit Benjamin, sive quia ibi mortua est et sepulta ubi parvuli *occisi sunt*. ⁶⁶DEFUNCTI SUNT ENIM (Mt. 2,20) et reliqua: *ideo* synecdoche, parte pro toto. ⁶⁷VENIT IN CIVITATEM NAZARETH (Mt. 2,23), id est flos munditiae; ⁶⁸aptum fuit ibi habitare, qui dixit: [PL 539] “Ego sum flos campi et lilium convallium” (Cant. 2,1). ⁶⁹ARCHELAUS (Mt. 2,22): leo investigans, NAZARAEUS (Mt. 2,23): sanctus. ⁷⁰SURGE, ACCIPE PUERUM ET MATREM EIUS (Mt. 2,20): primo surge a terra qui terrena relinquit, et *prius puerum* postea matrem iubet accipere. ⁷¹Potius Deum amare, postea proximum. ⁷²ARCHELAUS: haereses qui se putant esse quod non sunt, et caeci sunt.

(Mt. 3) ¹IN DIEBUS ILLIS (Mt. 3,1): non ad regem Archelaum dicendum, sed ad XV anno Tiberii Caesaris; ²quia in ipso anno factum est

63. *post* RAMA² *add.* audita est β τ ~ *post* et reliqua *add.* [appendix V20] V ~ *ante* RACHEL *add.* Rama excelsus Gr ~ RACHEL ... excelsus] RAMA interpretatur excelsus, RACHEL ovis videns Deum δ¹ : *om.* V ~ ovis] oves S Sa G M K μ : ovens Mh : oves *in* ovis *corr.* Sk En ~ *post* RAMA² *add.* interpretatur β τ 64. *ante* RACHEL *add.* item En ~ *post* RACHEL *add.* significat V ~ quae] qui ω (Ϸ τ Sk σ Vt Pa O δ) ~ perdidit] perdidit S Sa ~ cum dolore ... multos *om.* α (Ϸ δ) ~ Et] Ut δ ~ *post* multos *add.* ex his δ ~ qui] quia ϱ ~ *post* quibus *add.* Ecclesia δ 65. *ante* Rachel *add.* [appendix Mu9 Gr9 Eg9] δ ~ Rachel ... sepulta] Rachel ubi fuit mortua vel sepulta Vt ~ ibi *om.* M ~ *post* sunt *add.* [appendix V21] V 66. *post* ENIM *add.* QUI QUAREBANT ANIMAM PUERI β ~ ideo ... toto] per sindochen dicitur a toto partem ostendens Vt ~ synecdoche] sindoche α (Ϸ sindoche Me δ : sinech hodie est τ : senecdoce G : sin et hodie M : sinechdoche Wn : synecdoche C V O) ~ parte] partem τ Sk H Pa : parto *in* partem *corr.* En : pars δ ~ *post* toto *add.* [appendix V22] V 67. VENIT ... habitare (segm. 68)] Nazareth fons munditiae, aptus illic erat Vt ~ VENIT ... caeci sunt (segm. 72) *om.* V ~ flos] fons ϱ μ 69. ARCHELAUS : leo investigans *om.* G 70. *post* SURGE *add.* ET σ ϱ δ ~ ACCIPE] ACCIPIT Vt ~ PUERUM ET MATREM EIUS *om.* Vt ~ surge²] surgit Mc G Vt δ ~ relinquit] reliquid λ H En : relinquis R : relinquit *in* relinquit *corr.* G ~ prius *om.* R β τ ~ iubet accipere *om.* Vt 71. Potius] Prius σ ~ Potius ... proximum] Deum diligere et postea proximum Vt 72. haereses] haeresis ω (Ϸ β τ δ) ~ *post* haereses *add.* significat β τ δ

(Mt. 3) 1. IN DIEBUS ILLIS *om.* Vt ~ non ad ... dicendum] ipse non ad regem dicendus Vt ~ ad regem] a rege H ~ Archelaum] Archelaus ω (Ϸ G δ) ~ ad²] a R V H G O : *om.* M ~ *post* anno *add.* imperii Vt δ¹ 2. quia in ipso anno *om.* Vt

RAMA" (Mt. 2,18) et reliqua. RACHEL (Mt. 2,18) interpretatur ovis videns Deum. RAMA excelsus. ⁶⁴RACHEL Ecclesia figurat, quae plorat in valle lacrimarum quos perdidit cum dolore, ut Paulus dicit "Et lugeam multos qui ante peccaverunt" (II Cor. 12,21), de quibus non vult Ecclesia consolari quia non sunt Christiani. ^{64a}Item plorat Rachel tribu Benjamin quos perdit in excelso monte civitatis Gabaa, ubi mulier divisa in XII partes fuit, quia ⁶⁵Rachel mater fuit Benjamin sive quia ibi mortua et sepulta est ubi parvuli *sunt occisi*. ⁶⁶DEFUNCTI SUNT ENIM QUI QUAEREBANT ANIMAM PUERI (Mt. 2,20) *id est* synecdoche, parte pro toto. ⁶⁷VENIT IN CIVITATEM NAZARETH (Mt. 2,23), id est flos munditiae; ⁶⁸aptum fuit ibi habitare, qui dixit [PL 539] "Ego sum flos campi et lilium convallium" (Cant. 2,1). ⁶⁹ARCHELAUS (Mt. 2,22): leo investigans, NAZAREUS (Mt. 2,23): sanctus. ⁷⁰SURGE, ACCIPE PUERUM ET MATREM EIUS (Mt. 2,20): primo surge a terra qui terrena relinquit, et *puerum primum* postea matrem iubet accipere. ⁷¹Potius namque Deum amare et postea proximum. ⁷²ARCHELAUS: haereses qui se putant esse quod non sunt, et caeci sunt.

(Mt. 3) ¹IN DIEBUS ILLIS (Mt. 3,1): non ad regem Archelaum dicendum, sed ad XV anno Tiberii Caesaris; ²quia in ipso anno factum est

63. interpretatur] interpretatum Ma 64. quae] qui ω ~ lugeam] lugit Ma ~ multos] multus Ma ~ consolari] consolare Ma ~ quia] qui Ma 64a. plorat] ploras Ma ~ civitatis] civitas Ma 68. ibi] ubi Ma 70. a terra] ad terram Ma ~ terrena] terrenam Ma ~ puerum] puer Ma ~ iubet] iubit Ma 71. proximum] proximus Ma 72. haereses] haeresis ω ~ putant] potant Ma
(Mt. 3) 1. regem] rege Ma ~ Archelaum] Archelaus ω

*

66. Cfr. Aug., *De doctrina christiana*, III, cap. 35, l.5; Cassiod., *Expos. Ps.*, Ps. 67, l.640/Ps. 21, l.199/Ps.70, l.178 67. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 66, l.17 69. ARCHELAUS: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.14; NAZAREUS: cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 2, v. 23; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 185, l.13; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 2, par. 36

(Mt. 3) 2. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 216, cap. 3, l.4

verbum Domini super Iohannem ante Christum, vox ante verbum, lucerna ante solem, flos ante fructum. ³POENITENTIAM AGITE (Mt. 3,2), et non operamini, quia opera foras corpore ducitur; agite interiori homini ut de corde agatur. ⁴Poenitentia vera est amissa deflere, et poenitenda non admittere. ⁵APPROPINQUAVIT ENIM REGNUM CAELORUM (Mt. 3,2), id est baptismum vel Evangelium Christi, martyrium vel Ecclesia. ⁶VOX CLAMANTIS IN DESERTO (Mt. 3,3): Iohannis Christi. ⁷Trinum modum fit clamor. Si longe est: "Longe a peccatoribus salus" (Ps. 118,155). ⁸Secundo ad surdum: "Sicut aspidis surdae" (Ps. 57,5) et reliqua. ⁹Tertio indignatur, id est "Indignatus est furor tuus" (cfr. Ps. 73,1). ¹⁰IN DESERTO (Mt. 3,3), id est sine lege, sine rege, sine sacerdote vel prophetia erant Iudaei. ¹¹Et quia mos est amico coniugi coniungere

~ Iohannem ... fructum *om.* Vt ~ *post* fructum *transp. ex segm.* 3 foras corpore dicitur fructum (foras corpore ducitur fructus *St* : fructum foras corpore dicitur *K*) β³ 3. *ante* POENITENTIAM *add.* praedicans qui legis sunt dicens V ~ *post* AGITE *add.* bene dixit agite δ ~ et non operamini ... corpore ducitur] foras corpore dicitur, et non operamini, quia opera Pa ~ opera] operamini δ ~ foras corpore ducitur *transp. supra* β³ (€ O) ~ corpore] corpore *in* corpora *corr.* R : corpori δ ~ ducitur] dicitur ω (€ Dominus Mh P : dicuntur V : dicitur *in* dicuntur *a.m. corr.* En) ~ interiori] interiore S Sa Me Sk H : interiore interiori R : interiora M G ρ μ K O Mu : in interiori V Wn ~ ut *om.* ω (€ Mc δ) 3-4. POENITENTIAM ... admittere *om.* Vt 4. amissa] commissa δ ~ poenitenda] poenitendo α (€ δ) ~ admittere] committere α ~ *post* admittere *add.* [*appendix* V23] V 5. APPROPINQUAVIT ... Ecclesia *om.* V ~ APPROPINQUAVIT] ADPROPINQUABAT Vt : APPROPINQUABIT Gr ~ *ante* martyrium *add.* vel Sk δ¹ ~ *post* martyrium *add.* Christi Wn 6. IN DESERTO *om.* Vt ~ Iohannis] Iohannes En δ ~ *post* Iohannis *add.* est G ~ Iohannis Christi] vox Iohannes vel Christus dicitur V 7. Trinum modum fit clamor] Clamor trinum modum fit Sk σ M G ρ μ K : Clamor tribus modis fit τ V σ O : Clamor tribus est modis Vt : Trino modo fit clamor δ ~ *ante* Si longe *add.* Primo Mc δ : *add.* I, id est τ : *add.* I σ O ~ Si longe est] I longe V ~ *post* Longe² *add.* est Vt ~ peccatoribus] pectoribus Me ~ salus *om.* En ~ *post* salus *add.* II prope ut venite ad me omnes V 8. Secundo] Secunda α (€ III V : *om.* Vt) : II τ ~ Sicut] si cum Sa R ~ aspidis] aspis α (€ aspidis β τ δ : aspides Vt) 9. Tertio] Tertia ω (€ IIII V : *om.* Vt) ~ *ante* indignatur *add.* ut En ~ id est] ut V ~ indignatur] indignantis V : indignatus Wn 10. IN DESERTO ... Iudaei *om. et add.* [*appendix* V24] V ~ vel] sine δ¹ ~ prophetia] propheta Vt En : prophetiae Mh : prophetae P 11. Et quia ... sponsam *om.* V ~ Et quia ... dicitur (*segm.* 12)] Amicus sponsam amico coniunxit, sic et amicus Christi Iohannes Ecclesiam Christo copulavit Vt ~ quia mos est] qui amore ω (€ Mc δ : quia amore M G : quia more Pa) ~ coniugi] coniugem α (€ coniuge M) ~ coniungere] coniugere S M Mh En

verbum Domini super Iohannem ante Christum, vox ante verbum, lucerna ante solem, flos ante fructum. ³POENITENTIAM AGITE (Mt. 3,2), **bene dixit** et non operamini, quia opera foras corpore ducitur; agite interiori homini ut de corde agatur, ⁴**quia** poenitentia vera est amissa deflere, et poenitenda non admittere. ⁵APPROPINQUAVIT ENIM REGNUM CAELORUM (Mt. 3,2), id est baptismum vel Evangelium Christi **vel** martyrium vel Ecclesia. ⁶VOX CLAMANTIS (Mt. 3,3): de Iohannem Christi. ⁷*Trino modo* fit clamor. Si longe est, **quia** “Longe est a peccatoribus” (Ps. 118,155) **et reliqua**. ⁸*Alium* ad surdum: “Sicut aspidis surdae” (Ps. 57,5) et reliqua. ⁹Tertio **si** indignatur, id est “Indignatus est furor tuus” (cfr. Ps. 73,1). ¹⁰**Item** IN DESERTO (Mt. 3,3): sine lege, sine rege, sine sacerdote vel prophetia erant Iudaei. ¹¹**Quia** mos est amico

2. Christum] Christo Ma 3. foras] fores Ma ~ corpore ducitur] corpore dicitur ω : corpus edicitur Ma ~ ut *om.* ω ~ *post* agatur *add.* qui agit Ma 4. est *om.* Ma ~ poenitenda *in* poenitendo *corr. s.l.* Ma 5. APPROPINQUAVIT] ADPROPINQUET Ma ~ *post* Evangelium *add.* vel Ma ~ Ecclesia] Ecclesiae Ma 7. *post* longe est *add.* que vis Ma ~ peccatoribus] peccatoris Ma 8. ad] a Ma ~ aspidis] aspes Ma 9. Tertio] Tertia ω 10. prophetia] prophetam Ma 11. Quia mos est] Qui amore ω

*

3. Cfr. Aug., *De Trinitate*, lib. 13, cap. 1, l.137/cap. 20, l.41; cfr. Ambr., *Epistulae*, IX, ep. 69, par. 20 10. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Mar.*, cap. 1, p. 5, ll.14-18; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 299, l.3

sponsam (cfr. Ioh. 3,29), sic Iohannes Ecclesiam Christo *coniunxit*.
¹²Ideo *amicus sponsi dicitur*. ¹³IOHANNES HABEBAT VESTEM DE PILIS CAMELORUM (Mt. 3,4), ipse in ieiunio natus est, et habebat vestitum et cibum ieiunii. ¹⁴Aptum fuit, dum poenitentiam docuit, ut prius in se impleret, ut omnis qui verbum praedicat exemplo confirmet. ¹⁵Vestitus Iohannes de pilis camelorum, significat Ecclesiam gentium vel divitias *eorum*, quod Christus collegit et fit Ecclesia. ¹⁶ZONA (Mt. 3,4), id est mortificatio vitiorum. ¹⁷CIRCA LUMBOS (Mt. 3,4), id est quia ibi est fornicatio virorum et mulierum: in umbilico. ¹⁸ESCA EIUS LOCUSTAE (Mt. 3,4): *miserrimae aves sunt, ostendunt* Iudaeos, qui litteram Legis utuntur ut locustae florem. ¹⁹MEL SILVESTRE (Mt. 3,4): *significat* dulces sermones Dei vel Iudaeos qui susceperunt dulcem praedicationem et venerunt ad Christum. ²⁰TUNC EXIBAT AD EUM HIEROSOLYMA (Mt. 3,5)

~ *post* Ecclesiam *add.* Christi σ ~ Ecclesiam Christo coniunxit] Ecclesia Christi coniunxit Christo σ ~ Christo *om.* G ~ coniunxit Christo *transp.* β¹ ~ sic ... coniunxit] sic Iohannes coniunxit Christum et Ecclesiae V 12. amicus] amicis H ~ sponsi] sponso τ : *om.* δ¹ 13. IOHANNES ... confirmet (seg. 14)] Iohannes in ieiunio natus poenitentiam exemplis et verbis docuit Vt ~ *ante* ipse *add.* et τ ~ vestitum] vestimentum Mu : vestem de pilis camelorum *et exp.* Eg 14. se] semetipso β τ δ (⊥ semetipsum M V Sk σ ρ K μ) ~ omnis] omnes Sk Wn En St O Mu Gr ~ praedicat] praedicant V Sk σ G ρ μ K O δ : praedicavit M ~ *post* verbum *add.* vitae Gr ~ confirmet] confirmet V Sk σ G ρ μ K O Mu Gr : confirmavit M : confirmet *in* confirmet *corr.* a.m. Sk 15. Vestitus] Vestitum ω (⊥ δ) ~ Iohannes] Ioannis α (⊥ δ) ~ Vestitum ... camelorum] Tunica eius de pilis camelorum V ~ Vestitum ... gentium] Vestis eius de pilis camelorum Ecclesiam gentium designat Vt ~ pilis camelorum] camelorum α (⊥ Me Mc τ Sk σ G C O δ : pilis *add.* s.l. Pa) ~ camelorum pilis *transp.* Mc Me C ~ *post* collegit *add.* [appendix V25] V ~ fit] fecit S Sa Mc O δ ~ Ecclesia] Ecclesiam Sa δ : Ecclesie S 16. vitiorum] vivorum S 17. *post* LUMBOS *add.* eius β τ δ (⊥ Vt) ~ id est ... umbilico] luxuria viri, femine in umbilico Vt ~ virorum] viri α (⊥ Gr) ~ mulierum] mulieri Mh 18. ESCA] ESCAM Sa R τ G μ ~ *post* ESCA *add.* autem λ ~ *ante* miserrimae *add.* locustae V Mc δ ~ aves miserrimae *transp.* δ¹ ~ miserrimae ... ostendunt *om.* Vt ~ *post* qui *add.* in O ~ litteram legis utuntur ut locustae florem *con.*] litteram legis uti locustae flos α (⊥ uti voluerunt sicut locustae flos Mc : diligunt ut locustae florem *et add.* [appendix V26] V : ut locustae volitare nitebant O : uti voluerunt sicut locustae flores (flores *in* floribus *corr.* Eg) δ) ~ florem *om.* Vt 19. SILVESTRE] SILVESTER σ ~ significat] id est β¹ (*om.* Vt) ~ *post* praedicationem *add.* Christum V ~ *post* Christum *add.* eum *et add.* [appendix V27] V 20. TUNC ... id est *om.* Vt ~ EXIBAT] EXIEBANT α (⊥ EXIERUNT δ¹) ~ HIEROSOLYMA] HIERUSOLIMITE β τ δ

coniugi coniungere sponsam (cfr. Ioh. 3,29), sic Iohannes Ecclesiam Christo *coniugit*. ¹²Ideo **Iohannem** *amicum sponsi dicit*. ¹³IOHANNES HABEBAT VESTEM DE PILIS CAMELORUM (Mt. 3,4), ipse in ieiunio natus est et habebat vestitum **ieiunii** et cibum ieiunii. ¹⁴Aptum fuit, dum poenitentiam ipse docuit, ut prius in se impleret; **hic iudicat quod** omnis qui verbum praedicat exemplo confirmet. ¹⁵Vestitus Iohannes de pilis camelorum significat Ecclesiam gentium vel divitias *gentium*, quod Christus collegit et fit Ecclesia. ¹⁶ZONA (Mt. 3,4), id est mortificatio vitiorum. ¹⁷CIRCA LUMBOS (Mt. 3,4), id est quia ibi est fornicatio virorum et mulierum: in umbilico. ¹⁸ESCA EIUS LOCUSTA (Mt. 3,4): *miserrima avis est, ostendit* Iudaeos, qui litteram Legis utuntur ut locustae florem. ¹⁹MEL SILVESTER (Mt. 3,4): *indicat* dulces sermones Dei vel Iudaeos qui susceperunt dulcem praedicationem et venerunt ad Christum. ²⁰TUNC EXIBAT AD EUM HIEROSOLYMAM (Mt. 3,5) et reliqua, id est terra

~ coniugi coniungere sponsam] coniuge sponso Ma 13. ieiunio] ieiunium Ma
 14. poenitentiam] penitentia Ma ~ impletet] impletit Ma ~ omnis] omnes Ma
 15. Vestitus] Vestitum ω ~ pilis camelorum] camelorum ω : camelo Ma ~ Ecclesiam]
 Ecclesia Ma 17. LUMBOS] LUMBUS Ma ~ virorum] viris Ma 18. litteram legis
 utuntur ut locustae florem *con.*] littere legis ut locusta flos Ma 19. sermones] sermo
 non Ma ~ Iudaeos] Iudaei Ma ~ susceperunt] suscipiunt Ma ~ dulcem praedi-
 cationem] dulcae praedicatione Ma 20. EXIBAT] EXHIEBAT Ma

*

17. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 13, par. 1; cfr. Isid., *Etym.*, IV, cap. 1, par. 98
 18. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 31, par. 25, ll.1/6

et reliqua, id est **Iudae** terra pro habitatoribus dicitur. ²¹Hierosolyma: visio pacis, indicat pacificos qui ad Christum *veniunt* per confessionem. ²²IORDANIS (Mt. 3,5), id est *descensio*, significat descendentes in humilitate ad Christum. ²³ET BAPTIZABANTUR IN IORDANE (Mt. 3,6) ostendit quia per *descensionem* humiles venerunt ad baptismum. ²⁴CONFITENTES PECCATA SUA (Mt. 3,6) *ostendit* quod oportet confiteri peccata antequam ad communionem veniat. ²⁵PHARISAEI (Mt. 3,6), id est divisi, vel Sarabaite vocantur. SADUCAEI (Mt. 3,6): iustificati apud semetipsos. ²⁶ET DIXIT EIS “PROGENIES VIPERARUM” (Mt. 3,7), [PL 540] id est venenum in lingua tantum est, ita et nihil nocuerunt nisi lingua tantum. ²⁷Nam patricida et matricida est vipera, Phariseos et Saducaeos simulat qui matrem suam synagogam et patrem prophetas occiderunt. ²⁸QUIS DEMONSTRAVIT VOBIS (Mt. 3,7) et reliqua, id est quis non pro possibilitate sed pro difficultate, dum dicitur “Facite *fructus* bonos” id est deponite omne vitium, ²⁹vel FACITE FRUCTUM DIGNUM POENITENTIAE (Mt. 3,8), id est qui habet duas tunicas det non habenti. ³⁰Qui facit illicite, a licitis se absteineat. ³¹POTENS EST DEUS DE LAPIDIBUS ISTIS (Mt. 3,9) et

21. Hierosolyma *om.* β τ (€ Pa) ~ *post* pacis *add.* interpretatur Mc δ : *post add.* Iudea confessio, Iordanis descensio dicitur V : *post add.* quod Hierusalem Vt ~ pacificos] pacificis S Sa R β (€ pacificos V H Vt O : pacifices G) ~ qui ad Christum veniunt *om.* V
22. IORDANIS ... significat *om.* (*transp. supra*) V ~ id est descensio] descensio interpretatur Vt : descensus δ¹ ~ descendentes ... IORDANE (segm. 23)] et in humilitatem descendentes, venire ad Christum ut baptizarentur in Iordane V 24. SUA *om.* Vt ~ ostendit ... peccata *om.* β¹ (€ O) ~ antequam] ante qui ad baptismum V ~ ad] vel V ~ veniat ad communionem *transp.* Vt ~ veniat] veniant β (€ M St) : veniatur Mc δ
25. divisi vel Sarabaite *non leg.* C ~ Sarabaite] traproikite (*sic*) K ~ *post* semetipsos *add.* [appendix V28] V 26. ET DIXIT EIS *om.* Vt ~ *post* id est *add.* vipera Mc ~ *post* lingua *add.* hominum τ β δ ~ tantum est *om.* Vt ~ ita ... tantum *om.* α (€ δ) ~ nihil ... tantum] isti nocuerunt tantum in lingua δ¹ 27. *post* vipera *add.* est ita Vt : *add.* est Pa ~ Phariseos et Saducaeos] Pharisei Saducaei ω ~ Phariseos ... simulat] quam simulat Pharisei et Saducei V ~ simulat] simulatores λ δ : simulant R P σ V Pa K O : simulant Mh : simulat *in* simulant *corr. s.l.* Sk ~ simulat qui *om.* Vt ~ suam *om.* V Vt ~ *post* prophetas *add.* vel Christum V 28. id est¹ ... sed *om.* Vt ~ possibilitate] impossibilitate δ ~ sed pro] aut V ~ *post* difficultate *add.* ponitur Mc δ : *add.* vel rarietatis vel quis subaudit nullus nisi Deus V ~ *post* facite *add.* vobis Mu ~ fructus bonos] fructus bonos Sa Me M G : fructus bonus Sk R : fructum V 29. vel ... poenitentiae] dum addit dignum id est paenitentiae V ~ duas *om.* Eg 30. a] ab Sa λ R : de V M τ ρ K C ~ a licitis] delictis Sk : deliciis σ G ~ licitis] illicitis Me : inlicitis V ~ se *om.* O δ ~ *post* absteineat *add.* [appendix V29 MuIo GriO EgIo] V δ
31. POTENS EST DEUS] POTEST DEUS α (€ Me M P St) ~ POTENS ... et reliqua *om.* V ~ POTENS ... erant] De lapidibus sucitare id est Vt

pro habitatoribus dicitur. ²¹Hierosolyma: visio pacis, indicat pacificos qui ad Christum *venerunt*. OMNIS IUDAEA (Mt. 3,5), id est confessionem, significat qui per confessionem ad Christum venerunt. ²²IORDANIS (Mt. 3,5), id est *discessio*, significat descententes in humilitate ad Christum. ²³ET BATPIZABANTUR IN IORDANE (Mt. 3,6) ostendit quia per *discessionem* humiles venerunt ad baptismum. ²⁴CONFITENTES PECCATA SUA (Mt. 3,6) *indicat* quod oportet confiteri peccata *sua* antequam ad communionem veniat. ²⁵PHARISAEI (Mt. 3,6), id est divisi, vel Sarabaite vocantur. SADUCAEI (Mt. 3,6): iustificati id est apud semetipsos. ²⁶ET DIXIT EIS "PROGENIES VIPERARUM" (Mt. 3,7), [PL 540] id est venenum in lingua tantum est, ita et nihil nocuerunt nisi lingua tantum. ²⁷Nam et patricida et matricida est vipera, Phariseos et Saducaeos simulat qui matrem suam synagogam et patrem prophetas occiderunt. Aliter a littera vipera est novi. ²⁸QUIS DEMONSTRAVIT VOBIS (Mt. 3,7) et reliqua, id est quis non pro possibilitate sed pro difficultate dicitur, dum dicit "Facite *fructum* bonum" id est deponite omne vitium, ²⁹vel FACITE FRUCTUM DIGNUM POENITENTIAE (Mt. 3,8), id est qui habet duas tunicas det non habenti et *esca similiter*. ³⁰Qui facit inlicite a licitis absteineat, ^{30a}ut David qui misit milites ad aquam et non inde bibit. ET NE VELITIS DICERE INTER VOS (Mt. 3,9), id est in mente sua ne dicant se iustos, vel tamquam dixissent ^{30b}"Non de genere viperarum sumus sed de Abraham", vel non dicatis aequalem esset Abraham Christo. ³¹POTENS EST DEUS DE LAPIDIBUS ISTIS

21. Hierosolyma] Hierusolimam Ma ~ pacificos] pacifici Ma ~ per om. Ma
 22. IORDANIS] IORDANEN Ma 26. est²] eius Ma 27. Phariseos et Saducaeos]
 Pharisei Saducaei ω ~ simulat] similat Ma ~ synagogam] sinagoga Ma
 28. omne vitium] omne vitia in omni vitia *corr. s.l.* Ma 30. a licitis] oblectis Ma
 30a. inde bibit] debebit Ma ~ VELITIS] VELLEIS Ma ~ DICERE] DISCESSE Ma ~ iustos]
 iustus Ma ~ dixissent] dixisset Ma 30b. dicatis] dicat Ma ~ aequalem] essequale
 (sic) Ma 31. DE] ET Ma ~ fidem] fide Ma

*

22. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 7, l.20/p. 64, l.27; cfr. Ambr., *Expl. Ps.*, cap. 10, par. 1; cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, par. 12, l.27; cfr. Greg., *Moralia.*, lib. 33, par. 6, ll.67/78; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *Numeros*, cap. 41, par. 2; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 1, p. 9, l.83
 25. PHARISAEI: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 61, l.20/p. 69, l.5/p. 76, l.28; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 191, l.107; SADUCAEI: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 66, l.5/p. 71, l.6; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 191, l.106 27. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 9, l.94 31. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 121, p. 226, l.37; cfr. Chrom., *Tract. Matt.*, tract. 10, l.76; cfr. Gregorius, *Moralia*, lib. 19, par. 29; id., *Hom. in Ev.*, I, hom. 20, par. 9

reliqua: lapides erant *quia* lapides colebant, sed plures inde ad fidem Christi venerunt, ³²*id est lapides simulant*, quia gravi et duri et frigidi in fide sunt. ³³SECURIS POSITA EST (Mt. 3,10), id est Evangelium. AD RADICEM ARBORUM (Mt. 3,10), id est Iudaeos. ³⁴SECURIS ex ferro et ligno constat, *sic* Christus ex divinitate et humanitate. ³⁵RADICES: cogitationes, ARBORUM: peccatorum; vel RADICES: filii, ARBORUM: parentum. ³⁶OMNIS ARBOR, QUI NON FACIT FRUCTUM BONUM, EXCIDETUR (Mt. 3,10): id est dividetur ab Ecclesia. ³⁷IN IGNEM MITTETUR (Mt. 3,10), id est *in die* iudicii. ³⁸FORTIOR ME EST (Mt. 3,11), id est non solum de Iohanne, sed de omnibus fortior est Christus; ³⁹ideo FORTIOR, quia in Spiritu sancto et *in igne baptizat*. ⁴⁰CALCEAMENTA PORTARE (Mt. 3,11), id est non possum incarnationem eius plenius enarrare. ⁴¹IPSE VOS BAPTIZAT IN IGNE (Mt. 3,11), id est in iudicio, vel in Spiritu sancto et igne. ⁴²CUIUS VENTILABRUM (Mt. 3,12) et reliqua, id est iustum iudicium; ⁴³IN MANU (Mt. 3,12), id est in potestate sua. ⁴⁴AREA (Mt. 3,12), id est mundus vel Ecclesia. ⁴⁵TRITICUM (Mt. 3,12), id est *sanctum*. IN HORREUM (Mt. 3,12), id est in regno caelorum.

~ quia] qui V G Vt ρ K C : *om.* St ~ sed plures ... id est (segm. 32) *om.* Vt ~ Christi fidem *transp.* R 32. simulant] simulat Sa Me R τ M G ρ K μ : simulantur Vt : simulant δ¹ ~ quia] qui τ V G Vt ~ gravi] gravidi Vt : graves Gr Eg 33. *ante* SECURIS *add.* Iam enim securis et reliqua V ~ SECURIS] SECURI S Mh ~ POSITA EST] POSITA AD RADICES ARBORUM β (ϕ AD RADICES ARBORUM Vt) : POSITA EST AD RADICES ARBORUM τ ~ id est¹ *om.* Vt ~ Evangelium] Evangelii τ ρ K μ ~ Evangelium ... id est² *om.* M ~ AD RADICEM ... Iudaeis *om.* et *add.* [appendix V30] V ~ AD RADICEM ... Iudaeis] ad Iudeos Vt ~ ARBORUM² *om.* H ~ Iudaeos] Iudaeis α (ϕ H Gr : Iudeorum δ¹) 34. SECURIS ... parentum (seg. 35) *om.* V ~ constat, sic *om.* Vt 35. *post* ARBORUM¹ *add.* id est δ¹ 36. dividetur] dividitur α (ϕ τ St O δ) 37. MITTETUR] MITTITUR α (ϕ S τ V Wn Pa δ) ~ *post* iudicii *transp.* ex *segm.* 39 et igne baptizat μ 38. FORTIOR ... sancto (segm. 39) *om.* Vt ~ *post* Ioanne *add.* dicitur λ δ ~ omnibus] hominibus M Sk ~ *post* omnibus *add.* hominibus σ O 39. et in igne baptizat *transp.* *supra* μ ~ in²] retia Mh 40. CALCIAMENTA ... enarrare] CALCIAMENTA sol incarnationem eius plenius enarrare Vt ~ id est] ideo α (ϕ V H G δ : vero retia Mh) ~ eius *om.* G V ~ enarrare] enarrari Sa Mc R ~ *post* enarrare *add.* [appendix V32] V 41. IPSE ... et igne *om.* V Vt ~ BAPTIZAT VOS *transp.* M ρ K μ ~ IN *om.* α (ϕ Mc τ M ρ K δ) ~ IGNE¹ ... igne²] in Spiritu sancto et igne id est in die iudicii G 44. AREA] ARAE S 45. id est] id sunt σ ~ id est sanctum] sunt sancti δ ~ sanctum] sancti Sa V M σ ρ μ K O Vt et *post* *add.* [appendix V33] V 46. HORREUM] HORREA λ τ β (ϕ Vt) ~ id est *om.* Sa G K Vt Gr ~ regno] regna α (ϕ regnum Sk K V : regno δ) ~ *post* caelorum *add.* [appendix V34] V

SUSCITARE (Mt. 3,9) et reliqua: lapides erant *qui* lapides colebant, sed plures inde ad fidem venerunt. ³²*Item* lapides *similant*, quia gravi et duri et frigidi in fide sunt. ³³SECURIS POSITA EST (Mt. 3,10), id est Evangelium; AD RADICEM ARBORUM (Mt. 3,10), id est Iudaeos. ³⁴*Item* SECURIS ex ferro et ligno constat, *significat* Christum ex divinitate et humanitate. ³⁵RADICES: cogitationes, ARBORUM: peccatorum; vel RADICES: filii, ARBORUM: parentum. ³⁶OMNIS ARBOR, QUI NON FACIT FRUCTUM BONUM, EXCIDETUR (Mt. 3,10) **et reliqua: EXCIDETUR** id est dividetur ab Ecclesia. ³⁷IN IGNEM (Mt. 3,10), id est *diem* iudicii. ³⁸FORTIOR ME EST (Mt. 3,11), id est non solum de Iohanne, sed de omnibus fortior est Christus; ³⁹ideo FORTIOR, quia in Spiritu sancto et igne *baptizavit*. ⁴⁰CALCEAMENTA PORTARE (Mt. 3,11), **id est non portare** id est non possum incarnationem eius plenius enarrare. ⁴¹IPSE VOS BAPTIZABIT (Mt. 3,11) **et reliqua, IN IGNE** id est in iudicio vel in Spiritu sancto et igne **simul in baptismum**. ⁴²CUIUS VENTILABRUM (Mt. 3,12) et reliqua, id est *iustum iudicium*; ⁴³*item* IN MANU (Mt. 3,12), id est in potestate sua. ⁴⁴AREA (Mt. 3,12): mundus vel Ecclesia. ⁴⁵TRITICUM (Mt. 3,12): *sancti*.

32. gravi] gravis Ma 36. EXCIDETUR²] EXCIDITUR Ma ~ dividetur] dividitur Ma
 38. Iohanne] Iohannem Ma 40. possum] posso Ma ~ incarnationem] incarnatione Ma ~ plenius enarrare] plenis narrari Ma 41. BAPTIZABIT] BAPTIZAVIT Ma
 42. iustum iudicium] iusto iudicio Ma ~ MANU] MANUM Ma 44. mundus] mundum Ma

*

32. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 3, v. 9 33. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 3, vv. 10-11 35. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 18, par. 36, l.15/lib. 19, par. 28, l.3 45-47. Cfr. Chrom., *Tract. in Mat.*, tract. 11, l.113/118; cfr. Epiph. Lat., *Interpr. Ev.*, cap. 18, p. 14, l.22; cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 3, p. 17, l.281; cfr. Anon. *Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, I, p. 10, l.8

⁴⁷PALEAE (Mt. 3,12): peccatores, quia palea levis est, et portatur a vento, et ignis comburit; ⁴⁸sic peccatores: ipsi custodiunt ignem, quia non deficit ignis, nisi deficient ligna. ⁴⁹TUNC VENIT IESUS A GALILAEA, UT BAPTIZARETUR (Mt. 3,13) et reliqua. Christus ad Ioannem venit, id est sponsa osculatur sponso, quia Iohannes per Ecclesiam sponsus est. ⁵⁰Hic dicit: "Osculetur me osculo oris sui" (Cant. 1,2), vel ideo Christus a Ioanne baptizatur, ut servus non se excuset suo Domino baptizari, ⁵¹vel Dominus non dedignetur a *servo suo* baptizari. ⁵²EGO A TE DEBEO BAPTIZARI (Mt. 3,14): pro ista causa Iohannes agnovit Christum inter multos, dum Iordanis fugit illum, et montes exsultaverunt, ⁵³quia creatura creatorem agnovit; et ideo ad Ioannem venit ut mundaret aquas et ut Spiritu sancto demonstraretur quatuor causis. ⁵⁴SINE MODO (Mt. 3,15), id est donec baptizati essent ambo, id est ab undis Christi vel martyrio ad te pervenit. ⁵⁵OMNEM IUSTITIAM (Mt. 3,15) et reliqua, id est legem naturae vel legem litterae, quia mos fuit in eis seniores honorare. ⁵⁶Baptismum

47. PALEAE] PALEAS id est σ δ ~ PALEAE ... ligna (segm. 48) *om.* V ~ quia palea ... ligna *om.* Vt 48. deficit] defecit Sa P M G En St ~ deficient] deficientur Wn : deficiunt C : deficient St ~ ante ligna *add.* bona δ¹ ~ ligna] lingua S 49. TUNC.. sponsus est] TUNC VENIT IESUS id est ad Iohannem ut sponsus oscularetur sponsam Vt ~ A] AD α (€ M) ~ A GALILAEA] AD IOHANNEM IN GALILAEAM σ : AD IOHANNEM O ~ GALILAEA] GALILAEAM α (€ V G) ~ UT BAPTIZARETUR et reliqua *om. et add.* [appendix V35] V ~ venit ad Ioannem *transp.* δ¹ ~ sponsa osculatur sponso] sponsus osculatur sponsam β τ Gr (€ sponsus ad sponsam V) ~ sponso] sponsum α (€ β τ Gr Vt) ~ post quia *add.* hic est qui baptizat δ *et marg. add.* Christus ad Iohannem venit id est sponsa osculatur sponsum quia Gr ~ Iohannes] Ioannis S Sa R τ V Sk σ M Pa : Iohannem G ~ post Ecclesiam *add.* Christus G ~ ante sponsus² *add. a.m. s.l.* Christus V 50. Hic] Haec δ ~ Hic dicit ... vel ideo *om.* Vt ~ post oris sui *add.* [appendix V36] V ~ baptizatur] baptizatus St ~ ut servus ... suo baptizari (segm. 51) ne dedignetur servus a Domino baptizari vel Dominus servum Vt ~ suo Domino] suum Dominum H V ~ suo Domino baptizari] baptizari a Domino suo δ¹ ~ baptizari] baptizare α (€ Mc τ Sk σ M Vt p Gr) 51. vel Dominus ... DEBEO BAPTIZARI (segm. 52) *om.* St ~ baptizari] baptizare Sa 52. EGO A TE DEBEO BAPTIZARI *om.* Sa V *et add.* [appendix V37] V ~ pro ista ... multos] pro istis agno vobis Iohannes Christum inter multos Vt ~ pro ista causa] per istam causam R ~ pro ista ... demonstraretur (segm. 53) *om.* V ~ agnovit] cognovit R ~ post Christum *add.* ut τ 53. venit] pervenit Vt ~ post venit *add.* Christus δ¹ ~ demonstraretur] monstraretur M ~ quatuor causis *om.* Vt ~ causis] causas ω (€ β δ) 54. id est¹ *om.* β ~ Christi] Christus R ~ post martyrio *add.* qui V ~ pervenit] perveniet V 55. OMNEM] OMNIS δ ~ et reliqua, id est *om.* Vt ~ in eis *om.* Vt Pa ~ seniores] sermones Eg

⁴⁷*PALEA* (Mt. 3,12): peccatores, quia palea levis est, et portatur a vento, et ignis cumburit **ea, et ea sub se igne custodit**; ⁴⁸sic peccatores: ipsi custodiunt ignem, quia non deficit ignis, nisi deficient ligna. ⁴⁹*TUNC VENIT IESUS A GALILAEA UT BAPTIZARETUR* (Mt. 3,13) et reliqua. Christus ad Iohannem venit, id est sponsa osculatur sponso, quia Iohannes per Ecclesiam sponsus est. ⁵⁰*Hinc* dicit: “Osculetur me osculo oris sui” (Cant. 1,2), vel ideo Christus a Iohanne *baptizatus*, ut servus non se excuset suo Domino baptizari **modo**, ⁵¹vel Dominus non dedignetur a *suis servis* baptizare. ⁵²*EGO A TE DEBEO BAPTIZARI* (Mt. 3,14): pro ista causa Iohannes agnovit Christum inter multos, dum Iordanis fugit illos et montes exsultaverunt, ⁵³quia creatura creatorem agnovit; et ideo ad Iohannem venit ut mundaret aquas et ut Spiritu sancto demonstraretur *III* causis. ⁵⁴*SINE MODO* (Mt. 3,15), id est donec baptizati essent ambo, id est ab undis Christi vel martyrio ad te pervenit. ⁵⁵*OMNEM IUSTITIAM* (Mt. 3,15) et reliqua, id est legem naturae vel legem litterae, quia mos fuit in eis seniores honorare. ⁵⁶Baptismum

48. peccatores] peccatoris Ma ~ deficit] defecit Ma 49. ad] a Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ est²] et Ma 50. osculo] osculum Ma ~ oris] viris Ma ~ a] ad Ma
51. Dominus] Domini Ma ~ dedignetur] dedignentur Ma 52. Iohannes] Iohannem Ma ~ exsultaverunt] extaverunt Ma 53. ad] a Ma ~ demonstraretur] et monstraretur Ma ~ causis] causas ω 54. ab undis] habundis Ma ~ martyrio] martyrium Ma
55. OMNEM] OMNIS Ma ~ legem¹⁻²] lege Ma ~ honorare] honore Ma

*

49. Cfr. Chrom., *Tract. in Mat.*, tract. 46, l.38 51. Cfr. Aug., *In Iob. Ev. tract.*, tract. 13, par. 6, l.23 52. Cfr. Ps. 113, 3-4

Iohannis nihil profuit nisi figuravit baptismum Christi, ut non differet baptismum Iohannis de baptismo Christi. [PL 541] ⁵⁷Quia aqua lavat et extinguit; ideo per aquas baptismum *fuit*; ⁵⁸ita Iohannes lavat et extinguit peccatum, vivificat et satiat, ita *baptismata*. ⁵⁹Et quia duabus substantiis baptizantur, id est aqua et vox sacerdotis, visibilem et invisibilem, corpus et animam. ⁶⁰ASCENDIT DE AQUA (Mt. 3,16), *id est* postea ascendere per bona opera et gradu humilitatis descendere, quia Iordanis descensio dicitur. ⁶¹ECCE APERTI SUNT CAELI (Mt. 3,16), id est *baptismum ostendit*, caelum apertum est unicuique post culpam Adae. ⁶²ET VIDIT SPIRITUM DESCENDENTEM SICUT COLUMBAM (Mt. 3,16), ostendit quod in forma columbae tantum quia ab aere spiritus corpus accepit; ⁶³similitudo columbae ad horam facta est, nam *antea* non fuit. ⁶⁴Ideo in columba venit spiritus in Christum, quia avis mitis est, ita Christus *mitis* sine macula. ⁶⁵Nam ad litteram septem figuras habet columba, septiformis Spiritus *significatur*. ⁶⁶Et ideo per columbam venit Spiritus in Christo, sicut stella quae nec *antea* fuit nec postea. ⁶⁷Vel ideo ut filius in corpore, quia sicut non potuissent homines prae-

56. differet] different ω (⊥ Mc Wn Mu Gr : deficeret Eg) 57. *ante* Quia *add.* ideo per aquam fit Vt ~ aqua *om.* Mu ~ ideo ... extinguit (segm. 58) *om.* S 58. Iohannes] Iordanis O ~ baptismata] baptismati α (⊥ baptizati Mc δ : *om.* Me Vt) 59. Et quia ... baptizantur] Baptismum fit duabus substantiis Vt ~ duabus] duobus α (⊥ δ) ~ *post* visibilem *add.* id est τ β (⊥ Vt Wn) ~ visibilem et invisibilem] visibili et invisibili Mc δ ~ animam] anima Me Mc τ Wn En δ ~ *post* anima *add.* visibiles sunt sacerdotes infans aqua invisibiles sunt anima et fides δ¹ (⊥ et fides Mu) 60. ASCENDIT] ASCENDENT λ Sa Me R : ASCENDERUNT β τ δ (⊥ V Pa) : ASCENDERE Pa ~ ascendere *om.* Vt ~ et gradu] qui per gradum Vt ~ descendere] descendit ad baptismum Vt 61. *post* Adae *add.* remissa β τ δ et *add.* [appendix V38] V 62. *post* COLUMBAM *add.* [appendix V39] V ~ ostendit quod *om.* V ~ tantum ... columbae (segm. 63) *om.* Mu ~ quia ab aere ... macula (segm. 64)] habere corpus spiritum ad ora factae non antea sicut nec stella antea nec postea, ideo in columba quia mitis est et Christus mitis est sine macula Vt ~ ab aere] habere M V En 63. horam] ora α (⊥ hoc R : horam τ Sk σ O) ~ nam antea ... sine macula (segm. 64) *om.* Eg 64. *post* est *add.* et sine felle V : *add.* sine felle Mu Gr ~ mitis sine macula] mitissima columba λ 65. Nam ... significatur] Aliter VII formas habet columba et septiformen spiritum significat Vt ~ ad litteram] a littera α (⊥ ad litteram τ Sk Pa : aliter R V Vt) ~ columba] sancti V 66. et ideo ... Christo *om.* Vt ~ sicut ... corpore (segm. 67) *om.* V ~ quae] qui ω (⊥ τ G O δ) 67. Vel ... quia *om.* Vt ~ ut] quia α (⊥ ut δ) ~ sicut ... sustinuissent (segm. 68)] vel sicut homines praesentiam filii Dei sustinere sine corpore non potuissent sic nec spiritum sanctum sin speciae columbae Vt

Iohannis nihil profuit nisi figuravit baptismum Christi, ut non differet baptismum Iohannis de baptismo Christi. [PL 541] ⁵⁷Et quia aqua lavat et extinguit, ideo per aquas baptismum *fit*; ⁵⁸ita Iohannes lavat et extinguit peccatum, vivificat, **mortificat** et satiat, ita *baptismum*. ⁵⁹Et quia duabus substantiis baptizantur, id est aqua et vox sacerdotis, visibilem et invisibilem, **ita** corpus et animam. ⁶⁰ASCENDIT DE AQUA (Mt. 3,16) *significat* postea ascendere per bona opera, gradu humilitatis descendere, quia Iordanes descensio dicitur. ⁶¹ECCE APERTI SUNT CAELI (Mt. 3,16), id est **quia aperitur** *ostendit baptismum*, caelum apertum est unicuique post culpam Adae. ⁶²ET VIDIT SPIRITUM DESCENDETEM SICUT COLUMBAM (Mt. 3,16), ostendit quod in forma columbae tantum quia ab aere spiritus corpus accepit; ⁶³similitudo columbae ad horam facta est, nam *ante* non fuit. ⁶⁴Ideo in columba venit Spiritus in Christum, quia avis mitis est **sine felle**, ita Christus sine macula. ⁶⁵Nam ad litteram VII figuras habet columba, VII formis Spiritus *figurat*. ⁶⁶Et ideo per columbam venit Spiritus in Christo, sicut stella quae nec *ante* fuit nec postea. ⁶⁷Vel ideo ut filius in corpore, quia sicut non potuissent homines prae-

56. Iohannis¹] Iohannes Ma ~ differet] different ω ~ Iohannis²] Iohanni Ma ~ baptismo] baptismum Ma 57. aqua] aquas Ma 58. extinguet *in* extinguit *corr. s.l.* Ma ~ et²] ea Ma 59. Et¹] ea Ma ~ baptizantur] baptizatus Ma 61. culpam] culpa Ma 62. ostendit] ostende Ma ~ quia] qui Ma ~ ab aere] abere Ma ~ spiritus *om.* Ma 64. felle] fel Ma 65. litteram] littera Ma ~ Spiritus] Spiritu Ma ~ figurat *in* figura *exp.* Ma 66. stella] stellam Ma ~ quae] qui ω 67. homines] hominum Ma ~ praesentiam] praesentia Ma

sentiam Filii Dei sustinere sine corpore,⁶⁸ ita nec Spiritum sine *columbae specie sustinuissent*.⁶⁹ Cur super apostolos in igne, et Christo in columba? Ad litteram dicendum *ostendunt*.⁷⁰ ET ECCE VOX DE CAELIS (Mt. 3,17): hic Trinitas corporatur. Vox Patris Filium dicit, Spiritus per columbam: ⁷¹“HIC EST FILIUS MEUS” (Mt. 3,17) et reliqua, quia prius filius Adam displicuit, in Christo autem complacuit.

(Mt. 4) ¹TUNC IESUS DUCTUS EST (Mt. 4,1), id est ab Spiritu sancto ductus in deserto post baptismum, ²ostendit quod per ieiunium et orationem vincitur diabolus. ³Debemus et nos in desertum duci a vitiis ut vincamus ipsa. ⁴UT TENTARETUR A DIABOLO (Mt. 4,1), id est *ut diabolus vinceret*. ⁵QUADRAGINTA DIEBUS ET QUADRAGINTA NOCTIBUS (Mt. 4,2): ne haeretici dicerent quod nocte manducasset. ⁶XL significat quod Moyses ieiunavit in monte et XL Elias; ⁷*et fuit cum discipulis suis quadraginta diebus post resurrectionem*; ⁸et XL dierum diluvium, quia per hos peccatum Adae delere debuit. ⁹POSTEA ESURIIT (Mt. 4,2): indicat verum hominem, ut diabolus falleret eius nativitatem. ¹⁰ACCEDENS TENTATOR (Mt. 4,3), id est tamquam piscis tentat hamum et vincitur, ut qui primum homi-

68. *post* Spiritum *add.* sanctum En ~ columbae specie] columba speciem ω (⊗ H V Pa δ : columbae speciem τ O)

69. Christo] super Christum V : super Christo O : non δ ~ *post* columba *add.* [appendix V40] V ~ ad litteram ... ostendunt *om.* V ~ ostendunt dicendum *transp.* δ 70. ET ECCE ... columbam] Ibi Trinitas ostenditur, ubi vox Patris filium ostendit et spiritus columbam Vt ~ ECCE *om.* α ~ corporatur] comparatur α (⊗ conspiratur M) ~ Spiritus per] super Sk ~ Spiritus per columbam] Spiritus sanctus per columbam *transp.* *post* MEUS DILECTUS V G ~ per *om.* H M β² 71. *post* FILIUS MEUS *add.* DILECTUS Mc β¹ ~ prius] primus Vt Eg

(Mt. 4) 1. TUNC ... ipsa (segm. 3) *om.* V ~ DUCTUS EST IESUS *transp.* Pa ~ id est, ab Spiritu sancto ductus *om.* Vt 5. *ante* QUADRAGINTA DIEBUS *add.* ET CUM IEIUNASSET β τ δ ~ nocte *om.* S ~ manducasset] manducaret (ideo Eg) addidit noctibus hic numerus δ¹ 6. significat] signum R ~ significat quod *om.* O ~ *post* monte *add.* secundo O ~ et XL Elias ... debuit (segm. 8)] et Helias et XL diebus cum discipulis Christus fuit post resurrectionem et XL dierum diluvium erat, per haec Adae peccatum delevit Vt 7. et fuit] et XL fuit Christus G ~ suis *om.* τ Sk σ G δ¹ ~ quadraginta diebus *om.* G ~ diebus *om.* β¹ ~ *post* resurrectionem *add.* [appendix G7] G 8. *post* diluvium *add.* fuit β τ δ ~ hos] haec α ~ delere] deleri τ O δ 9. diabolus α (⊗ Mc M Vt K) ~ falleret] falleretur Mc H En O Gr : lateret Vt ~ nativitatem] nativitate Me H St δ : nativitas K ~ *post* nativitatem *add.* [appendix V42] V 10. *post* TENTATOR *add.* [appendix V43] V ~ id est *om.* V ~ ut] et β τ ~ ut qui primum ... vincitur *om.* Vt C

sentiam Filii Dei sustinere sine corpore,⁶⁸ ita nec Spiritum sine *columbae sustinuissent specie*.⁶⁹ Et *quur* super apostolos in igne, et Christo in columba? Ad litteram dicendum *est*.⁷⁰ ET ECCE VOX DE CAELIS (Mt. 3,17): hic Trinitas corporatur. Vox Patris Filium dicit “**HIC EST FILIUS MEUS DILECTUS**” (Mt. 3,17) et **reliqua**. Spiritus per columba: ⁷¹«HIC EST FILIUS MEUS DILECTUS» et **reliqua**, quia prius filius Adam displicuit, in Christo autem complacuit.

(Mt. 4) ¹TUNC IESUS DUCTUS EST (Mt. 4,1), id est ab Spiritu sancto ductus **est** in deserto post baptismum, ²ostendit quod per ieiunium et orationem vincitur diabolus. ³Debembus et nos in desertum duci a vitiis ut vincamus ipsa. ⁴UT TEMPTARETUR A DIABOLO (Mt. 4,1), id est *ut diabolus vincatur*. ⁵XL DIEBUS ET XL NOCTIBUS (Mt. 4,2): ne haeretici dicerent quod nocte manducasset. ⁶XL significat quod Moyses ieiunavit in monte et XL Elias, ⁷*quia XL diebus fuit cum discipulis suis post resurrectionem*, ⁸et XL dierum diluvium, quia per hos peccatum Adae delere debuit. ⁹POSTEA ESURIIT (Mt. 4,2): indicat verum hominem, **et** ut diabolus falleret eius nativitatem. ¹⁰ACCEDENS TEMPTATOR (Mt. 4,3), id est tamquam piscis temptat hamum et vincitur, ut qui primum homi-

69. igne] ignem Ma ~ litteram] littera Ma 70. corporatur] coporatur (*sic*) Ma
71. prius] primus Ma

(Mt. 4) 2. diabolus] diabolus Ma 3. desertum] deserto Ma ~ duci] dici Ma ~ ut]
et Ma 4. A DIABOLO] AD DIABULUM Ma ~ vincatur] vincitur Ma 7. DIEBUS]
DIES Ma 8. diluvium] diluvii Ma 9. indicat verum] iudicatur Ma ~ falleret]
fallaerit Ma 10. primum] primo Ma

*

69. Cfr. Aug. Hib., *De Mirabilibus*, III, cap. 16 70. Cfr. Aug., *Serm.*, ser. 52, p. 34,
l.372

(Mt. 4) 6. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 4, v. 2 10. Cfr. Chrom., *Tract. in Matt.*, tract.
14, l.146; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 19, par. 21, l.39

nem per gulam vicit, a secundo per abstinentiam vincitur. ¹¹SI FILIUS DEI ES, DIC UT LAPIDES (Mt. 4,3) *et reliqua*: per etymologiam “panis” a “pascendo” dicitur, ut videret si de petra potuisset hoc facere; vel quia mystice diaboli cibus sunt homines lapidei et duri in peccato; ¹²sed ille, qui de aqua vinum et de *petra* aquam produxit, potuit hoc si voluisset. ¹³NON IN SOLO PANE VIVIT HOMO (Mt. 4,4) *et reliqua*, id est non vixisset homo si non voluisset Deus, ¹⁴etiam panem manducasset, *et* si non manducasset panem, si voluisset, vixisset, *sicut* Moyses et Elias XL diebus. ¹⁵Verbum Dei animae, id est aeternam vitam. [PL 542] ¹⁶IN SANCTAM CIVITATEM (Mt. 4,5), id est Hierusalem. SUPER PINNAM TEMPLI (Mt. 4,5), id est super murum. Arces maceriae elationem significant: ¹⁷non est mirum ut a capite se tentare dimisit, qui per *membrum* a Pilato crucifigi permisit. ¹⁸Has tres tentationes in Adam prius diabolus *exigit*: ¹⁹per gulam dixit “gusta”, per vanam gloriam “eritis sicut dii” (Gen. 3,5); per avaritiam “scientes bonum et malum” (Gen. 3,5). ²⁰Sed per has tres iterum tentavit Christum. Gula: “DE PETRA FIERI PANEM” (cfr.

~ *post* secundo *add.* homine V ~ vincitur *in* vincatur *corr.* Mc ~ vincitur] vincatur δ
 11. SI FILIUS ... *et reliqua*] VEL PANES FIANTE Vt ~ *et reliqua*] ISTI PANES FIANTE β τ δ (☞
 Sk H) : *om. et add.* [appendix V44] V ~ per etymologiam *om.* G V ~ dicitur] dictus est
 Mu ~ *post* dicitur *add.* vel lapides peccatores significant Vt ~ ut videret ... voluisset
 (segm. 12) *om.* Vt ~ sunt *con.*] *om.* ω (☞ V) 12. potuit hoc] potuisset hoc facere
 Mu ~ *post* voluisset *add.* [appendix V45] V 13. NON IN SOLO ... diebus (segm.
 14)] Non in solo pane vivit sine voluntate Dei Moyses et Helias XL diebus Vt ~ *et*
reliqua om. et add. [appendix V46] V ~ *post* vixisset *add.* quia quisquis non vadit ad
 Deum non vivit V 14. *post* etiam *add.* si Mc σ G Gr ~ *et* si ... Iohannes (segm.
 54) *def.* St ~ Moyses et Elias] Moysi et Heliae α (☞ δ) ~ *post* diebus *add.* [appendix V47]
 V 15. Verbum Dei] Verbo Dei satiati vixerunt Vt ~ Verbum ... permisit (segm.
 17) *om.* V ~ animae, id est aeternam vitam *om.* Vt ~ *post* animae *add.* dedit β τ δ
 16. SANCTAM CIVITATEM] SANCTA CIVITATE R ~ *ante* Hierusalem *add.* in R τ Sk σ K O
 δ ~ PINNAM] PINNACULUM β¹ ~ TEMPLI, id est *om.* Vt ~ Arces] Arcae ω (☞ Arcem τ)
 ~ maceriae] materiae Mc : Mariae H Vt 17. non est ... permisit *om.* Vt ~ mirum
om. ω (☞ Me Mc O δ) ~ non est mirum ut] nonne M : nonne quia H K P : nonne qui
 Sk G C ρ Mh Wn : nec mirum si ut O ~ ut] quod δ ~ se tentare] temptari se Gr ~
 tentare dimisit] temptari permisit δ¹ ~ permisit] (se Eg) dimisit δ¹ ~ a Pilato] apli-
 cato Me 18. Has] haec α (☞ Has V H δ : hae τ Pa C K : *om.* Vt) ~ in Adam ...
exigit] diabolus in Adam exigit Vt ~ *exigit*] exiit ρ : exegit O δ 19. gusta]
 gustate Wn En C O : gustare Vt Pa : gustante K ~ vanam gloriam] vana gloria En ~
eritis om. Pa 20. tres iterum] tres temptationes β (☞ temptationes tres H G) δ :
 tres temptationes iterum τ ~ Gula] (per gulam Mu) ut dixit β δ ~ PANEM] PANES δ ~
post PANEM *add.* de gula dixit β : *add.* per gulam Gr Eg

nem per gula vicit, a secundo per abstinentiam vincitur. ¹¹SI FILIUS DEI ES, DIC UT LAPIDES ISTI PANES FIANTE (Mt. 4,3): per etymologiam “panis” a “pascendo” dicitur, ut videret si de petra potuisset hoc facere; vel quia mystice diaboli cibus sunt homines lapidei duri peccato, ¹²sed ille, qui de aqua vinum et de *caute* aquam produxit, potuit hoc si voluisset. ¹³NON IN SOLO PANE VIVIT HOMO (Mt. 4,4) et reliqua, id est non vixisset homo si non voluisset Deus; ¹⁴etiam panem manducasset, si non manducasset panem, si voluisset, vixisset, *ut* Moyses et Elia XL diebus. **Vel SOLO PANE dicitur ista vita an his mundi.** ¹⁵Verbum Dei animae id est aeternam vitam. [PL 542] ¹⁶IN SANCTAM CIVITATEM (Mt. 4,5), id est Hierusalem. SUPER PINNAM TEMPLI (Mt. 4,5), id est super murum. Arces maceriae elationem significant; ¹⁷non est mirum ut a capite se temptare dimisit, qui per *membra* a Pilato crucifigi permisit. ¹⁸Has temptationes in Adam prius diabolus *egit*: **gulam, vanam gloriam, avaritia.** ¹⁹Per gulam dixit “gusta”, per vanam gloriam “eritis sicut dii” (Gen. 3,5), per avaritiam “scientes bonum et malum” (Gen. 3,5). ²⁰Sed per has III iterum temptavit Christum. De gula: “DE PETRA FIERI PANEM” (cfr.

~ vicit] vincitum Ma ~ a] ad Ma ~ abstinentiam] abstinentia Ma 11. etymologiam] ethimogia (*sic*) Ma ~ panis] pane Ma ~ dicitur] dicitum Ma ~ videret] videre Ma ~ *post* facere *add.* Dei filius esse Ma ~ mystice] mysticae Ma ~ diaboli cibus] diabolus cybo Ma ~ sunt *con.*] *om.* ω ~ lapidei] lapides Ma 12. aqua] aquam Ma ~ potuit hoc si voluisset *om.* Ma 15. aeternam vitam] aeterna vita Ma 16. Arces] Arcae ω : Archa Ma ~ elationem] aelationum Ma ~ significant] significat Ma 17. mirum *om.* ω 18. Has] Haec Ma ~ temptationes] temptationum Ma 19. gulam] gula Ma ~ vanam gloriam] vana gloria Ma ~ eritis] eretis Ma ~ avaritiam] avaritia Ma 20. DE PETRA FIERI] PETRA FIERE Ma

*

16. Cfr. Eucherius, *Instr.*, I, *De regus*, par. 5
par. 2; cfr. *Anon. In Matt.*, cap. 4, p. 32, l.65

18-19. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 16,

Mt. 4,3); per vanam gloriam: “MITTE TE DEORSUM” (Mt. 4,6); per avaritiam: “OMNIA TIBI DABO” (Mt. 4,8), *et reliqua*. ²¹Sed qui eum in abyssum mergere potuit, verbo praedicationis vicit, ostendit per has tres vincere diabolus. ²²Hic ostendit verum Deum et verum hominem. Homo quem tentat diabolus, Deus est cui angeli ministrabant. ²³XL dies decimas sunt anni, ut sicut ab omnibus rebus decimas dare debemus, ita et dierum vitae nostrae Deo decimas dare studeamus. ²⁴QUONIAM ANGELIS SUIS (Mt. 4,6) *et reliqua*, id est ut vicisset Christum exemplo, **hoc** sicut Christus illum exemplo suo vicit per Scripturam. ²⁵Sed diabolus non recte istum psalmum de Christo *intelligit*. ²⁶AIT ILLI IESUS: NON TENTABIS DOMINUM DEUM TUUM (Mt. 4,7), hic *dicit*: “dum ego sum Dominus **Deus** tuus, *cur* me tentas?” ²⁷ET OSTENDIT EI OMNIA REGNA MUNDI (Mt. 4,8), id est aurum, argentum et purporam, id est qui in isto mundo per divitias regnant haec habent. ²⁸HAEC OMNIA TIBI DABO (Mt. 4,9) *et reliqua*. Vere cadit, qui adorat diabolus. Quicumque princeps dederit mercedem monacho figuram diaboli tenet et quicumque monachus principi propter mercedem curvaverit, se diabolo

~ *post gloriam add.* dixit β δ ~ MITTE TE DEORSUM] DEORSUM MITTI Vt ~ *post avaritiam add.* dixit β δ ~ TIBI DABO, *et reliqua*] regna appeti Vt ~ *et reliqua om.* V G K 21. Sed qui ... hominem (segm. 22) *om.* Vt ~ *mergere*] mergi ω (€ V O δ) ~ *vicit*] dicit α (€ δ) ~ *post dicit add.* [appendix V48] V ~ *post ostendit add.* Dominus Pa ~ *post tres add.* temptationes β τ δ ~ *ostendit ... hominem (segm. 22) om.* V ~ *post vincere add.* nos δ¹ 22. Homo *om.* M : hominem β ~ Homo ... infernum (segm. 29) *om.* V ~ *post homo add.* (enim Gr) est Vt δ ~ *quem*] qui Vt ~ *tentat diabolus*] temptatur a diabulo Vt ~ *est om.* S ~ *ministrabant*] ministrant β τ δ 23. decimas] decima α (€ Me τ En Wn Eg : decimae Vt : decime Mu Gr) ~ *ut sicut ... studeamus*] ut dierum vitae nostrae decimas Deo clare studeamus Vt ~ *ab omnibus ... debemus*] debemus de omnibus rebus decimas dare δ¹ ~ *omnibus*] hominibus M ~ *ita ... studeamus om.* Sk H 24. *post SUIS add.* MANDAVIT M Pa C K O : *add.* MANDAVIT DE TE En ~ *id est om.* S ~ *exemplo om.* Vt ~ *hoc post Christum transp.* δ¹ ~ *illum om.* O ~ *suo exemplo transp.* δ¹ ~ *ante vicit add.* eum O ~ *per Scripturam vicit transp.* Vt 25. recte] rectum α (€ Pa δ) ~ *istum*] ipsum K : hunc Gr 26. DEUM TUUM, hic dicit *om.* Vt ~ *Dominus om.* Vt 27. OMNI REGNA MUNDI *om.* Vt ~ *post aurum add.* et β δ ~ *et purporam ... habent om.* α (€ δ) 28. HAEC ... *et reliqua om.* Vt ~ *et reliqua*] SI CADENS ADORAVERIS ME δ ~ *ante Vere add.* Si procidens Vt ~ *Quicumque*¹ ... *et*² *om.* α (€ δ) ~ *post quicumque*² *add.* similiter δ ~ *principi ... mancipatur*] principio mancipatur propter mercedem curvans se diabolo mancipatur Vt ~ *post principi add.* mancipatur β ~ *propter mercedem om.* δ¹ ~ *propter ... mancipatur om.* Pa ~ *curvaverit*] curaverit R

Mt. 4,3); per vanam gloriam dicitur: “MITTE TE DEORSUM” (Mt. 4,6), per avaritiam: “OMNIA TIBI DABO *QUAE IN MUNDO SUNT SI ME ADORAVERIS*” (Mt. 4,8). ²¹Sed qui eum in abyssum mergere potuit, verbo praedicationis vicit, ostendit per has III vincere diabulum, *sicut ille vicit*. ²²Hic ostendit verum Deum et verum hominem. Homo quem temptat diabulus, Deus est cui angeli ministrabant. ²³XL dies decimas sunt anni, ut sicut ab omnibus rebus decimas dare debemus, ita et dierum vitae nostrae Deo decimas dare studeamus, **Decalogi mandata per IIII Evangelia**. ²⁴QUONIAM ANGELIS SUIS MANDAVIT DE TE (Mt. 4,6) et reliqua, id est ut vicisset Christum exemplo, sicut Christus illum exemplo suo vicit per Scripturam. ²⁵Sed diabulus non recte istum psalmum de Christo *intellegit*. ²⁶AIT ILLI IESUS: SCRIPTUM EST ENIM: NON TEMPTABIS DOMINUM DEUM TUUM (Mt. 4,7), hic *dixit*: “dum ego sum Dominus tuus, *quur* me temptas?” ²⁷ET OSTENDIT EI OMNIA REGNA MUNDI (Mt. 4,8), id est aurum, argentum et purporam, id est qui in isto mundo per divitias regnant haec habent. ²⁸HAEC OMNIA TIBI DABO *SI CADENS ADORAVERIS ME* (Mt. 4,9): vere cadit qui adorat diabulum. **Hoc ad principes pertinet**. Quicumque princeps dederit mercedem monacho figuram diaboli tenet et quicumque **similiter** monachus principi propter mercedem curvaverit, se diabolo

~ vanam gloriam] vana gloria Ma ~ MITTE] MITTI Ma ~ avaritiam] avaritia Ma
 21. mergere] mergi ω ~ verbo] verbum Ma 22. verum¹⁻²] virum Ma ~ et] es Ma
 ~ quem] que Ma 23. dies] diebus Ma ~ Deo] dum Ma 24. vicisset] vicissit
 Ma ~ exemplo] exemplum Ma ~ exemplo suo] exemplum suum Ma ~ Scripturam]
 Scriptura Ma 25. diabulus] diabulum Ma ~ istum] istud Ma 28. vere] vir
 Ma ~ pertinet] protenit Ma ~ princeps] principes Ma ~ figuram] figura Ma ~ tenet]
 tenit Ma ~ monachus] monachos Ma ~ diabolo] diabulum Ma

mancipatur. ²⁹VADE RETRO (Mt. 4,10), id est regnum tuum nunc, vel in iudicio in infernum. ³⁰DOMINUM DEUM TUUM ADORABIS (Mt. 4,10), et reliqua. Per tria exempla Deuteronomii, qui significat Evangelium id est iteratio Legis, Dominus diabolum *vicit*. ³¹Item significat temptatio in David et Goliath. ³²V lapides V libri Moysi, qui de uno occidit diabolum id est uno libro ut lapide. ³³Per III *temptationes*, id est suggestio, delectatio, consensio. Sed Christum per solam suggestionem tentavit, quia suggestio ex diabolo fit. ³⁴CUM AUTEM AUDISSET IESUS QUOD IOANNES TRADITUS ESSET, SECESSIT IN GALILAEAM (Mt. 4,12), id est relicta Iudaeis abiit ad gentes, vel relicta synagoga cum Lege sua collocavit Ecclesiam et Evangelium. ³⁵GALILAEA (Mt. 4,12) volubilitas dicitur, ad eos venit qui de malo *ad bonum veniunt*; ³⁶et quia pro sanitate puellae *venit* et mulierem in via sanavit, *significat* synagogam et Ecclesiam. ³⁷RELICTA CIVITATE NAZARETH, VENIT IN CAPHARNAUM (Mt. 4,13). CAPHARNAUM villa pulcherrima, *figurat Ecclesiam*. ³⁸NAZARETH flos dicitur, quia de flore fructus fit; CAPHARNAUM villa pinguedinis, lux illuminat et pinguedo sanguine caret, ³⁹ostendit quod Christus a flore litterae Legis pervenit ad fructus pinguedinem. Evangelii lux id est

29. *ante* regnum *add.* in δ 30. DOMINUM ... et reliqua *om.* V ~ Per tria] propterea τ ~ Deuteronomii] Deuteronomio α (⊄ V σ Vt C O δ) ~ qui] quae τ Sk σ En K : quod O : que δ ~ significat] significant α (⊄ Sk G O) ~ iteratio ... in mare (segm. 50) *om.* Vt 31. *post* significat *add.* id est ω (⊄ β τ : *add.* id δ) 32. V lapides ... Moysi] Quinque libri Moysi quinque lapides sunt δ¹ ~ qui ... lapide] ex uno lapide hoccidit Goliath id est per tria exempla unius libri infunda id est in verbo V ~ uno libro] unum librum α (⊄ Mc O δ : de uno libro G) ~ lapide] lapidem M G K O
33. Per III ... fit *om.* V ~ consensio] confessio Sa : *om.* Me ~ *post* consensio *add.* omnem hominem temptat G ~ Christo *post* suggestionem *transp.* δ¹ ~ quia ... fit *om.* Sa G 34. CUM ... QUOD *om.* Sa ~ AUTEM *om.* V Sk σ M O δ ~ *post* ESSET *add.* ostendit alligationem littere legis eorum V ~ Lege] Ecclesia Mh ~ Ecclesiam *om.* M
36. et quia ... Ecclesiam *om.* V ~ sanitate] sanitatem Wn G En 37. CIVITATE *om.* G ~ NAZARETH] GALILAEA α (⊄ V δ) ~ CAPHARNAUM² *om.* V 38. *post* flos *add.* munditiae V ~ fructus] fructum ω (⊄ τ O δ) ~ lux illuminat ... pinguedinem (segm. 39) *om.* Pa 39. Christus] Dominus Mc : Iesus β¹ ~ litterae *om.* Mc ~ fructus pinguedinem] fructum pinguedinis α ~ *post* pinguedinem *add.* olive V ~ lux] lucis ω

mancipatur. ²⁹VADE RETRO (Mt. 4,10), id est regnum tuum nunc, vel in iudicio in infernum. ³⁰DOMINUM DEUM TUUM ADORABIS (Mt. 4,10), et reliqua, ac si dixisset “non Dominus sis”. ANGELI MINISTRABANT EI. Per III exempla Deuteronomii, qui significat Evangelium id est iteratio Legis, Dominus diabulum *vincit*. ³¹Item signifcat temptatio in David et Golia. ³²V lapides V libri Moysi, qui de uno occidit diabulum id est uno libro ut lapide. ³³Per III *temptavit*, id est suggestio, delectatio, consensio. Sed Christum per solam suggestionem temptavit, quia suggestio ex diabolo fit. ³⁴CUM AUTEM AUDISSET IESUS QUOD IOHANNES TRADITUS ESSET, SECESSIT IN GALILAEAM (Mt. 4,12), id est **dicit** relictis Iudaeis abiit ad gentes, vel relictis synagoga cum Lege sua collocavit Ecclesiam et Evangelium. ³⁵GALILEA (Mt. 4,12) volubilitas dicitur, ad eos venit qui de malo *veniunt ad bonum*, ³⁶quia pro sanitate puellae *exiit* et mulierem in via *ante* sanavit, *figurat* synagogam et Ecclesiam. ³⁷ET RELICTA CIVITATEM NAZARETH VENIT IN GALILEA, ITEM RELICTA CIVITATEM VENIT IN CAPHARNAUM (Mt. 4,13) **ut supra, relictis synagoga venit ad Ecclesiam gentium**. CAPHARNAUM dicitur villa pulcherrima, *Ecclesiam figurat*. ³⁸NAZARETH flos dicitur, quia de flore fructus fit. **Et de CAPHARNAUM**: villa pinguedinis, lux inluminat et pinguedo sanguine caret, ³⁹**hic** ostendit quod Christus a flore litterae Legis pervenit ad fructus pinguedinem. Evangelii lux id est

~ mancipatur] mancipiatur Ma 30. ac] hac Ma ~ Deuteronomii] Deuteronomio in Deuteronomio *corr.* Ma ~ diabulum] diabulo Ma 31. *post* significat *add.* id est ω 32. lapide] lapidem Ma ~ *post* lapide *add.* pane fiat. MITTI TE DEORSUM, id est vanagloria. OMNIA REGNA, id est cupiditate avaritia Ma 33. Christum] Christo Ma ~ solam] sola Ma 34. GALILAEAM] GALILEA Ma ~ relictis Iudaeis] relictos Iudaeos Ma ~ gentes] gentis Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ et] ex Ma 36. quia] qui Ma ~ mulierem] mulier Ma ~ synagogam] sinagoga Ma 37. CAPHARNAUM¹] CAPHARNAU Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ CAPHARNAUM²] KAPHARNAU Ma 38. flore] flos Ma ~ fructus] fructum ω ~ CAPHARNAUM] CAPHARNAU Ma 39. flore] florum Ma ~ fructus] fructum Ma ~ lux] lucis ω

*

30. Aug. Hib., *De Mirabilibus*, I, cap. 65 31-32. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, Ps. 143, par. 2, l.25; id., *Sermones*, ser. 335k, p. 818, l.54; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Regem I*, cap. 10, par. 3 33. Cfr. Aug., *De Sermone Domini in monte*, I, par. 34, l.781/par. 35, l.823; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 32, par. 19, l.19; cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 17, sent. 2 37. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 11, vv. 23-24. 38. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.24/p. 66, l.17

scientiae. ⁴⁰IN FINIBUS ZABULON, ET NEPHTHALIM (Mt. 4,14). ZABULON habitatio pulchritudinis dicitur; NEPHTHALIM oblivio dicitur. ⁴¹Hic ostendit quia qui obliviscitur peccata sua, ipse *in pulchritudine habitat*. ⁴²TRANS IORDANEM (Mt. 4,15) *et reliqua*, quia pro timore gentium *populorum*, isti in nocte manebant in campo. [PL 543] ⁴³VIDIT LUCEM MAGNAM (Mt. 4,16), ut dicit: LUX ORTA EST EIS; SEDEBAT IN TENEBRIS (Mt. 4,16), id est ignorantia peccatorum. LUX ORTA EST EIS, id est Christus. ⁴⁴POENITENTIAM AGITE (Mt. 4,17), id est, vinum in vulnere ponit. ⁴⁵APPROPINQUAVIT ENIM REGNUM CAELORUM (Mt. 4,17), id est oleum in vulnus consolationem dat, quia in Veteri pecora immolabant, in Novo unusquisque *semetipsum* Domino offeret. ⁴⁶AMBULABAT (Mt. 4,18), ostendit nobis in mundo esse praesenti, transiendo, non amando. ⁴⁷IUXTA MARE (Mt. 4,18), mundana carne. MARE GALILAEAE (Mt. 4,18), ipsum est et stagnum *Genesareth*, lacus salinarum, et mare Tiberiadis et lacus Cineret. ⁴⁸VENITE POST ME (Mt. 4,19), *et reliqua*, id est animas trahere de pelago peccati ad littus requiae aeternae, quia mos est piscantibus navem et retem in mare habere; ⁴⁹ita apostoli Ecclesiam, Evangelia, et mundum pisces homines. ⁵⁰MITTENTES RETIAS IN MARE (Mt. 4,18): praedicationem in *mundum*. ⁵¹ILLI, RELICTIS RETIBUS ET PATRE, SECUTI

~ scientiae] scientia G p K C O : scientiam M 40. pulchritudinis] pulcherrima δ¹
 41. habitat] inhabitat σ Sk Gr 42. ante TRANS add. Et advenit Christus V ~
 populorum] populi δ ~ isti] iste α (€ δ) ~ manebant] manebat α (€ Gr Eg) ~ manebat
 in nocte *transp.* Mh 43. SEDEBAT IN TENEBRIS id est ignorantia peccatorum *ante*
 VIDIT *transp.* En ~ dicit] dicitur σ ~ *post* EIS add. id est Christus σ δ¹ : *transp.* LUX ORTA
 EST EIS id est Christus Gr ~ SEDEBAT] SEDEBANT ω (€ Mh G δ) ~ ignorantia] ignoran-
 tia ω (€ σ G δ : in ignorantia V Pa : in ignorantiae O) ~ LUX ORTA EST EIS² *om.* En
 ~ LUX ORTA EST EIS, id est Christus *om.* σ δ ~ *post* Christus add. [appendix V49] V
 44. ponit] ponite δ 45. oleum] Deum M ~ *post* Veteri add. Testamento δ¹ ~
 immolabant pecora (pecora S) *transp.* λ ~ in Novo ... offeret *om.* Pa ~ offeret] offert
 τ V En C δ : offert G ~ *post* offert add. [appendix V50] V 46. AMBULABAT] Ambu-
 lans Iesus iuxta mare Galileae V ~ *post* AMBULABAT add. IESUS β τ δ 47. mundana]
 munda λ ~ mundana carne] mundanam carnem τ Sk p C K O δ ~ *post* MARE¹ add. id
 est IUXTA β τ δ : add. GALILAEAE, IUXTA V ~ ipsum] ipse α (€ V σ Pa δ : ipsud τ) ~ et¹
om. S Sa M Pa 48. *post* ME add. ET FACIAM VOS β¹ (€ ET FACIAM VOS PISCATORES
 HOMINUM G : ET FACIAM VOS FIERI O) ~ littus *om.* M ~ *post* littus add. id est ad β τ δ
 49. Evangelia, et mundum *om.* V 50. *post* IN MARE add. id est β¹ δ 51. RELIC-
 TIS] RELICTI Mc

scientiae. ⁴⁰IN FINIBUS ZABULON ET NEPHTALIM (Mt. 4,14). ZABULON habitatio pulchritudinis dicitur; NEPHTALIM oblivio dicitur. ⁴¹Hic ostendit quia qui obliviscitur peccata sua, ipse *pulchritudine habitavit*. ⁴²TRANS IORDANEN GALILEA GENTIUM (Mt. 4,15); POPULUS QUI SEDEBAT IN TENEBRIS (Mt. 4,16), *ad littera tantum*, quia pro timore gentium *populi*, isti in nocte manebant in campo. [PL 543] ⁴³VIDIT LUCEM MAGNAM (Mt. 4,16), ut dicit: LUX ORTA EST EIS (Mt. 4,16), *vel* SEDEBAT IN TENEBRIS (Mt. 4,16), id est ignorantia peccatorum. LUX ORTA EST EIS, id est Christus. ⁴⁴PENITENTIAM AGITE (Mt. 4,17), id est vino in vulnere ponit. ⁴⁵ADPROPINQUAVIT ENIM REGNUM CAELORUM (Mt. 4,17), id est oleum in vulnus consolationem dat, quia in Veteri pecora immolabant, in Novo unusquisque *se ipsum* Domino offeret. ⁴⁶AMBU-
LABAT (Mt. 4,18), ostendit nobis in mundo esse praesenti, transiendo, non amando. ⁴⁷IUXTA MARE (Mt. 4,18), mundana carne. MARE GALILEAE (Mt. 4,18), ipsum est et stagnum *Genesar* et lacus salinarum et mare Tyberiadis et lacus Cinereth. ⁴⁸VENITE POST ME ET FACIAM VOS PISCATORES HOMINUM (Mt. 4,19), id est animas trahere de pelago peccati ad litus requiae aeternae, quia mos est piscantibus navem et retem in mare habere; ⁴⁹ita apostoli Ecclesia, Evangelium, et mundum pisces homines. ⁵⁰MITTENTES RETIAS IN MARE (Mt. 4,19): praedicationem in *mundo*. ⁵¹ILLI, RELICTIS RETIBUS SUIS ET PATRE, SECUTI

41. obliviscitur] obliviscit Ma 42. SEDEBAT] SEDEBANT Ma ~ in nocte] innocente Ma 43. MAGNAM] MAGNA Ma ~ EIS¹] IUSTO Ma ~ SEDEBAT] SEDEBANT ω ~ ignorantia] ignorantiae ω ~ EIS²] EI Ma 44. vulnere] vulnerea Ma 45. oleum] oleo Ma ~ vulnus] vulnis Ma ~ Veteri] Vetus Ma ~ immolabant] immolabat Ma ~ offeret] offerit Ma 47. mundana carne] munda ha carnae (*ut vid.*) Ma ~ GALILEAE] GALILEA Ma ~ ipsum] ipsa Ma ~ lacus] lacis Ma 48. peccati] peccatis Ma ~ requiae aeternae] requiem aeternam Ma 50. RETIAS] RETIA Ma 51. ILLI] ILLIS Ma

*

40. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 81, l.7; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 186, l.34; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 288, l.15/p. 289, l.20 43. Cfr. Hier., *Comm. in IV ep. Paul.*, *Ad Ephesios*, lib. 3, col. 558, l.51 45. Cfr. Isid., *De differentiis rerum*, par. 125, col. 89, l.41 46. Cfr. Aug., *Serm.*, ser. 104, p. 59, l.34/ser. 305A, p. 57, l.12; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 6, par. 13, l.23 47. Cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 203, l.283 48-50. Cfr. Epiph. Lat., *Interpr. Ev.*, cap. 18, p. 15, l.18

SUNT EUM (Mt. 4,20), ⁵²id est patre diabolo, retias habitationes et negotia saeculi. ⁵³Petrus et Andraeas retias miserunt in mare, *ostendunt* quod Dominus elegit alios cupientes, rebus mundi adhaerentes. ⁵⁴IACOBUS ET IOHANNES RETIAS REFECERUNT, *UT MITTERENT* EAS IN MARE (Mt. 4,21), *id est* quod elegit alios cupientes *adhaerere rebus mundi*. ⁵⁵Quis plus reliquit de his quattuor? ⁵⁶Petrus et Andraeas plus reliquerunt, quia propria eorum sunt. Nam his duobus aliis fuit, non sua. ⁵⁷FACIAM VOS (Mt. 4,19), **et reliqua**: mutavit affectum, non officium. Sed his quatuor, haec est prima quadriga; nunc bini et bini mittuntur in Ecclesiam, ⁵⁸sicut in arca Noe bina et bina animalia quattuor virtutes significant: iustitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam. ⁵⁹Per tres vocationes vocati sunt apostoli. Prima *per Iohannem*, ad amicitiam: "Ecce Agnus Dei" (Ioh. 1,29). ⁶⁰Secunda ad credulitatem, Iohanne dicente: "Hoc primum signum fecit Iesus in Cana Galileae et crediderunt in eum discipuli eius" (Ioh. 2,11). ⁶¹Tertia vocatio ad *apostolos*: "Venite

~ EUM] IESUM β : DOMINUM G 52. retias] retia id est β (€ retia id sunt Wn) : retia id sunt Gr : recia sunt δ¹ ~ habitationes ... saeculi] et habitationes et negotiationes saeculi Vt ~ habitationes] habitationis R 53. retias] retia ω (€ S R) ~ retias ... quod] in navi tenent figuram philosophorum reficientes retia id est operatione saeculi, secuti sunt Christum et ostendit quia V ~ ostendunt] ostendit Sa Mc σ M Sk Mu : ostenditur G ~ ostendunt ... adhaerentes om. Vt ~ Dominus om. Mu Eg ~ elegit Domius *transp.* V ~ *post* cupientes *add.* alios δ 54. IACOBUS ... mundi *post* Ecclesiam (segm. 57) *transp.* M ~ IACOBUS ... adhaerere om. Sk ~ IACOBUS] IACOB M ~ IOHANNES] IOHANNIS M ~ RETIAS] RETIA S β τ δ ~ UT MITTERENT ... rebus mundi] ut mitterent ostendunt quod alios cupientes elegit adherere rebus mundi alios adherentes Vt ~ EAS] EA ω (€ eam λ K) ~ adhaerere rebus mundi] mundo adherere V 55. Quis ... quattuor om. Vt ~ reliquit] reliquid Sa Mc τ M G O δ¹ 56. quia propria ... sunt] quia propria eorum istis autem non sua Vt ~ propria ... sunt] propriam fuit M ~ sunt] fuit navis Mu ~ Nam ... sua] nam aliis duobus non fuit sua V : nam aliis duobus non sua his fuit K ~ *post* aliis *add.* aliorum Mc δ 57. *post* VOS *add.* FIERI β τ δ (€ En : *add.* FIERI PISCATORES St) ~ quattuor] C IIII H ~ prima om. β ~ nunc ... Noe (segm. 58) om. Vt ~ *post* bini et bini *add.* animalia O ~ bini et bini ... Noe om. H 58. bina¹] bini α (€ Mc V G Vt K O δ) ~ iustitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam] iustitia, prudentia, fortitudo, temperantia α (€ β δ) ~ *post* fortitudinem *add.* adque β δ 59. apostoli] populi α (€ β δ : om. τ) 60. Iohanne dicente om. Vt ~ dicente Iohanne *transp.* δ ~ primum om. C ~ signum om. Vt ~ fecit ... eius] et reliqua V ~ in Cana Galileae om. G ~ et crediderunt] ut crederent α (€ crediderunt *in* crederunt *exp.* S : crediderunt G) 61. Tertia] per tercio S

SUNT EUM (Mt. 4,20), ⁵²id est patrem diabulum, retias habitationes suas et negotia seculi. ⁵³Petrus et Andreas retias miserunt in mare, *indicat* quod Dominus elegit alios cupientes, rebus mundi adhaerentes. ⁵⁴IACOB ET IOHANNES RETIAS REFECERUNT ET MISERUNT EAS IN MARE (Mt. 4,21), *indicat* quod Dominus elegit alios cupientes *rebus mundi adhaerere*. ⁵⁵Qui plus reliquit de his IIII? ⁵⁶Plus Petrus et Andreas reliquerunt, quia eorum propria sunt. Nam his duobus aliis fuit, non sua. ⁵⁷FACIAM VOS (Mt. 4,19): mutavit affectum, non officium. Sed his IIII, haec est prima quadriga; nunc bini et bini mittuntur in Ecclesiam, ⁵⁸sicut in archa bina et bina animalia IIII virtutes significant: iustitiam, prudentiam, fortitudinem et temperantiam. ⁵⁹Per III vocationes vocati sunt apostoli. Prima *Iohannes*, ad amicitiam: "Ecce agnus Dei" (Ioh. 1,29). ⁶⁰Secunda ad credulitatem *fuit*, Iohanne dicente: "Hoc primum signum fecit Iesus in Cana Galileae et crediderunt in eum discipuli eius" (Ioh. 2,11). ⁶¹Tertia vocatio ad *apostolatam* *fuit*: "Venite

52. retias] retia Ma 53. retias] retia ω ~ alios] alius Ma 54. RETIAS] RETIA Ma
 ~ REFECERUNT] REFICIERUNT Ma ~ EAS] EA ω ~ alios] alius Ma 55. reliquit] reli-
 quid Ma 56. duobus] duabus Ma 57. Ecclesiam] Ecclesia Ma 58. signi-
 ficant] significat Ma ~ fortitudinem] fortitudo Ma 60. Iohanne dicente] Iohan-
 nes dicentem ~ Galileae] Galilea Ma ~ crediderunt] crediderint Ma

*

57. Cfr. Hier., *Comm. Proph. Minores, In Zachariam*, I, cap. 6, l.97

post me” (Mt. 4,19), et reliqua. ⁶²CIRCUIBAT IESUS TOTAM GALILAEAM (Mt. 4,23), et reliqua: sicut Gedeon vincebat *Philistinos*, ita Christus daemonia. ⁶³DOCENS (Mt. 4,23), id est ea quae legis erant. ⁶⁴PRAEDICANS (Mt. 4,23), id est Evangelium. ⁶⁵OMNEM LANGUOREM (Mt. 4,23), id est medicus fuit populi, id est Israel. Languor corporis: infirmitas animae. ⁶⁶ET ABIIT OPINIO EIUS IN TOTAM SYRIAM (Mt. 4,24), id est in omnes gentes. ⁶⁷OMNES MALE HABENTES (Mt. 4,24), id est multis peccatis insani fuerunt, vel mala fide. ⁶⁸ET QUIA DAEMONIA HABEBANT (Mt. 4,24), id est in anima idolis credunt. ⁶⁹LUNATICOS (Mt. 4,24), *id est* lunatici putabant de ortu lunae infirmitatem. ⁷⁰OBTULERUNT EI PARALYTICOS (Mt. 4,24), *id est* pigri ad bonum agendum. [PL 544] ⁷¹ET SECUTAE SUNT EUM TURBAE MULTAE (Mt. 4,25), id est: *primo* discipuli ad fidem, *secundi* infirmi pro sanitate, *tertii* legis periti ad reprehendendum, ⁷²quarti pauperes pro eleemosyna, quintae mulieres ne ipsae desperarent, ⁷³sexti parvuli ut *dixit*: “Sinite parvulos venire” (Mc. 10,4). ⁷⁴DECA-POLI (Mt. 4,25): id est, qui decem verba Legis observabant. ⁷⁵ET DE

62. CIRCUIBAT ... daemonia *om.* G ~ IESUS *om.* Me ~ TOTAM] tamquam V ~ GALILAEAM] GALLIA S ~ Philistinos] Philisteos Sk σ V O τ δ 63. ea *om.* β τ δ ~ ea quae] aquae Sa 64. PRAEDICANS *om.* Vt 65. LANGUOREM] LANGUORUM S ~ id est¹ ... Israel *om.* Vt ~ populi] populus ω (Ϸ populis V M Sk Wn G Pa μ K O : pupillis H : populi δ) ~ *post* animae *add.* vel langor a diabolo infirmitas in nutura (*ut vid.*) V 66. ET ABIIT OPINIO EIUS *om.* Vt ~ ABIIT] ab ipso M ~ *post* TOTAM *add.* TERRAM Wn 67. OMNES *om.* Vt ~ id est, multis ... infirmitatem (segm. 69)] mala fide vel peccata demonia habentes idola credentes, lunaticos Vt 68. in anima idolis credunt] idolis (idolas C) credentes (credent H : servientes V) in anima β ~ credunt] credentes τ β (Ϸ servientes V : credent H) : credebant δ¹ 69. LUNATICOS, id est lunatici] LUNATICUS hi sunt (id sunt Gr) lunatici δ ~ putabant ... infirmitates] qui de ortu lunae infirmitatem putant (computant δ¹) β δ ~ infirmitatem] infirmitate ω (Ϸ λ τ Sk σ Pa O δ) 70. OBTULERUNT ... agendum] pigri ad bonum Vt ~ pigri] peregrini M ~ agendum] argendum S 71. ET SECUTAE SUNT EUM *om.* Vt ~ ad fidem *om.* Vt ~ ad reprehendendum] ad reprehendere Sa Mc : adprehendere S : ut reprehenderent Me : ad reprehendere eum Sk H M : adprehendere eum En K : ad reprehendendum eum τ Wn G C δ : ut reprehenderent eum O 72. quarti *om.* Pa ~ ipsae] ipsas ω (Ϸ V σ G St δ : *om.* V) 73. parvuli] parvulorum ω (Ϸ V Vt δ) ~ *post* ut *add.* ille β τ δ (Ϸ ipse V Pa : illis Gr Eg) ~ Sinite] Sine M : Sine te En ~ *post* venire *add.* ad me β τ δ (Ϸ ad me et reliqua δ¹) : *add.* [appendix V52] V 74. decem *om.* R Sk σ M Vt ρ μ K ~ observabant] observant R β τ Gr

post me” (Mt. 4,19), et reliqua. ⁶²CIRCUIBAT IESUS TOTAM GALILEAM (Mt. 4,23), et reliqua, **id est** sicut Gedeon vincebat *Philisteos*, ita Christus daemonia. ⁶³DOCENS (Mt. 4,23), id est quae legis erant. ⁶⁴PRAEDICANS, id est Evangelium. ⁶⁵OMNEM LANGUOREM (Mt. 4,23), id est medicus fuit populi, id est Israel. Languor corporis: infirmitas animae. ⁶⁶ET ABIIT OPINIO EIUS IN TOTAM SYRIAM, id est in omnes gentes. ⁶⁷OMNE MALE HABENTES **et reliqua**, id est multis peccatis insani fuerunt, vel mala fide. ⁶⁸ET QUI DEMONIA HABEBANT (Mt. 4,24) **ad littera**, et in anima idolis credunt. ⁶⁹LUNATICOS (Mt. 4,24), *vel quia* lunatici putabant de horto lunae infirmitatem. ⁷⁰OBTULERUNT EI PARALYTICOS (Mt. 4,24) *et ad littera et* pigri ad bonum agendum. [PL 544] ⁷¹ET SECUTAE SUNT EUM TURBAE MULTAE (Mt. 4,25), id est **VI**: *una* discipuli ad fidem, *alii* infirmi pro sanitate, *tertia* legis periti ad reprehendendum, ⁷²**III** pauperes pro eleemosyna, **V** mulieres ne ipsae desperarent, ⁷³**VI** parvuli ut *dicitur* “Sinite parvulos venire” (Mc. 10,4). ⁷⁴DECAPOLI (Mt. 4,25), id est qui decem verba legis observabant **vel decem civitates**. ⁷⁵ET DE

62. TOTAM GALILEAM] TOTA GALILEA Ma ~ *post* id est *add.* significat Ma ~ Philisteos] Philisteus Ma 63. DOCENS] DOCERIS Ma ~ id est] ideo Ma 64. PRAEDICANS] PRAEDICAT Ma 65. OMNEM] OMNE Ma ~ populi] populus ω 65. ABIIT] HABIT *in* habiit *corr. s.l.* Ma 67. mala] male Ma 68. HABEBANT] HABEBANTUR Ma ~ anima] animas Ma 69. LUNATICOS] LUNATICUS sum Ma ~ putabant] potabant se Ma ~ infirmitatem] infirmitate ω 70. OBTULERUNT] OBTULEBANT Ma ~ *post* EI *add.* MUNERA Ma ~ PARALYTICOS] PARALITICUS Ma 71. SECUTAE] SECUTI Ma ~ reprehendendum] repraehendere Ma 72. pauperes *in* pauperis *corr. s.l.* Ma ~ mulieres] mulierum Ma ~ ipsae] ipsas ω 73. parvuli] parvulorum ω ~ venire] veni Ma 74. decem¹⁻²] dece Ma ~ observabant] observabunt Ma

*

62. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., In Librum Iudicum*, cap. 3, par. 1, col. 381, l.40
69. Cfr. Isid., *Etym.*, IV, cap. 7, par. 10/lib. 10, par. 61; cfr. *LQE*, cap. 17, p. 285, l.58

HIERUSALEM (Mt. 4,25), *id est* quod videntes pacem, Christum secuti essent. ⁷⁶*ET DE IUDAEA* (Mt. 4,25), *id est* qui per confessionem secuti sunt Christum.

(Mt. 5) ¹*VIDENS AUTEM IESUS TURBAS* (Mt. 5,1): item quattuor turbae secutae sunt Christum, et ipsae *quattuor modis sequuntur* Ecclesiam. ²Prima ut ad Christum per timorem et amorem, item ad Ecclesiam veniunt; ³*secunda* qui pro cupiditate cibi *aut* potus; *tertia pro* invidia; ut habeant quod accusent *doctores quarta*. ⁴Christus tria refugia habuit ut fugeret turbas: in monte, in deserto, in nave super mare; ⁵haec tria nobis reliquit: in altitudinem mandatorum *descendere* in deserto, deserre vitia, et in *unitatem* Ecclesiae intrare. ⁶Navis Ecclesiam *significat*, qui habet gubernatorem et navigatores, ⁷et qui aquam iactant de nave *id est* episcopi et laboratores, et qui ministeria *intus faciunt*. ⁸Et tres offendunt

75. *id est* quod *om.* Vt Pa ~ quod *om.* β δ¹ ~ Christum] et β ~ Christum¹ ... Iudaea (segm. 76)] secuntur de Iudea Vt ~ Christum secuti essent *om.* G 76. qui *om.* β (≠ V)

(Mt. 5) 1. item quattuor ... accusent (segm. 3)] III turbae III modis secuntur *id est* amore, timore, cupiditate cibi vel potus, invidia Vt ~ turbae] turbas ω (≠ τ V σ G Vt Pa O δ) ~ secutae] secuti α (≠ R τ σ ρ C K δ) ~ ipsae] ipsi λ Me V ~ modis *om.* R 2. ad *om.* ω (≠ δ) ~ veniunt *om.* C 3. pro *om.* τ ~ *post* potus *add.* vel vestimenti (vestimenta Mu) δ ~ quod] unde V ~ quarta *om.* V ~ quarta doctores *om.* Vt ~ quarta doctores *transp.* R ~ *post* quarta *add.* eorum qui venerant videre signa et mirabilia quae Dominus faciebat λ δ 4. ante Christus *add.* ut β τ ~ Christus ... habuit] Item III^{or} refugia hubuit (*ut vid.*) Christus V ~ ut fugeret turbas *om.* Vt ~ fugeret] fatigaret τ ~ in monte ... mare] in monte, in mari, in navi, in castello V ~ in monte ... intrare (segm. 5)] in monte, in navem, in desertum, et nos in multitudinem mandatorum ascendamus et in desertum pergamus deserentes vitia et in navem unitatis Ecclesiae Vt 5. tria] III^{or} V ~ reliquit] reliquit α (≠ O δ : relinquit Sa Me St K : relinquit Wn C) ~ in altitudinem ... intrare] in deserto deserere vitia, in monte in altitudine mandatorum, in mari calcare vitia mundi vel in profunditate scripturarum, in castello *id est* in Ecclesiae unitate intrare *et add.* [appendix V53] V 6. Navis ... nave (segm. 7)] Navis Ecclesia est quae habet gubernator et nautas et aquam Vt ~ *post* significat *add.* ut R ~ navigatores] navigatorem β ~ navigatores et gubernatorem (: gubernatores Eg) *transp.* Me δ¹ ~ gubernatorem] gubernatores Gr 7. aquam qui *transp.* α ~ aquam] aqua α (≠ Mc τ V Sk G Vt Pa St δ ~ *post* aquam *add.* et Sk σ M G En μ ~ iactant] iactans C En ~ *post* iactant *add.* hi R ~ *id est*] *id sunt* Wn δ ~ *id est* ... fratribus (segm. 9)] *Id est* episcopi et ceteri ministri qui eam gubernant ab undis temptationum diabuli et a vento peccatorum et a silice falsis fratribus Vt ~ ministeria] misteria V 8. tres] trea vigilia δ¹

HIERUSOLYMIS (Mt. 4,25), *indicat* quod videntes pacem, Christum secuti essent. ⁷⁶ET DE IUDAEA (Mt. 4,25), id est qui per confessionem Christum secuti sunt.

(Mt. 5) ¹VIDENS AUTEM IESUS TURBAS (Mt. 5,1): item IIII turbae secutae sunt Christum et ipsae *modis IIII secuntur* Ecclesiam. ²Prima ut ad Christum per timorem et amorem, item ad Ecclesiam veniunt; ³*alia* qui pro cupiditate cibi *et* potus **vel vestimenti**; *tertia per* invidia; ut habeant quod accusent *IIII doctores*. ⁴Christus III refugia habuit ut fugeret turbas: in monte, in deserto, in nave super mare; ⁵haec III nobis reliquit: in altitudinem mandatorum *ascendere* in desertum, deserere vitia et in *unitate* Ecclesiae intrare. ⁶Navis Ecclesiam *figurat*, qui habet gubernatorem et navigatores, ⁷et qui aquam iactant de nave id est episcopi, laboratores et qui ministeria *faciunt intus*. ⁸Et III offendunt naves:

(Mt. 5) 1. turbae] turbas ω ~ ipsae] ipsas Ma ~ modis] modo Ma 2. ad *om.* ω ~ item] ita et modo Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma 3. cibi] cybis Ma ~ vestimenti] vestimentum Ma ~ *post* *tertia add.* qui Ma 4. fugeret] fugiret Ma ~ in monte *post* nobis *transp.* Ma ~ deserto] desertum Ma 5. desertum] sertum Ma ~ deserere] sesidere Ma ~ Ecclesiae] Ecclesia Ma 6. Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ navigatores] navicatoris Ma ~ aquam] aqua Ma ~ iactant] iacta Ma ~ id est] ita Ma ~ laboratores] laboratoris Ma 8. naves] navi Ma

naves: periculum in undis, in vento, in silice; ⁹sic Ecclesia periculum *in undis* temptationes diaboli, *in vento* peccatorum, in silice falsi fratres. ¹⁰Quando *ascendebat* in montem *significabat* theorica, id est contemplativa; quando descendit docet practica, id est actuale. ¹¹ET CUM SEDISSET (Mt. 5,1) indicat incarnationem eius non *apparuisse*, quia quando sedit vestimentum corpus suum defendit. ¹²ACCESSERUNT AD EUM DISCIPULI EIUS (Mt. 5,1), *id est* corpus et *anima*. ¹³ET APERIENS OS SUUM (Mt. 5,2), id est *qui* aperuit ora prophetarum. ¹⁴BEATI PAUPERES SPIRITU (Mt. 5,3), id est *qui pro Spiritu sancto pauperes* sunt cum divites esse possunt. ¹⁵BEATI MITES (Mt. 5,4), id est *qui nulli malum pro malo* reddunt; ¹⁶QUONIAM IPSI POSSIDEBUNT TERRAM (Mt. 5,4), de qua dicitur “Credo videre” (Ps. 26,13) et reliqua. ¹⁷BEATI QUI LUGENT NUNC (Mt. 5,5), non de omni fletu hoc *dicit*, sed de tribus fletibus quos Ecclesia oportet habere: ¹⁸*primum fletum* pro peccato suo, secundum pro peccato proximi, tertium pro amore coelesti. ¹⁹Lacrimae tres naturas habent: amara,

~ periculum *om.* δ¹ ~ periculum in undis *om.* H 9. temptationes] tempestationes Gr ~ falsi fratres] falsis fratribus R 10. Quando ascendebat] Ascendens Vt ~ *post* ascendebat *add.* Iesus G ~ *ante* theorica *add.* de λ ~ *post* theorica *add.* s.l. contemplativam V ~ theorica ... contemplativa] contemplacionem vitam G ~ id est contemplativa *om.* V ~ *post* contemplativa *add.* vitam β¹ δ ~ *post* docet *add.* et λ : *om.* V Vt ~ docet ... actuale] actuale vitam G ~ actuale] activa Vt : actualem vitam β τ δ 11. ET CUM SEDISSET, indicat] Sedens Vt ~ non apparuisse *om.* V ~ quando] qui α (⊄ *om.* H M Eg) ~ sedit] secundum M ~ vestimentum] cum vestimento β τ δ (⊄ vestimento V : cum vestimento H) ~ vestimento ... defendit] defendit corpus vestimenti Vt : corpus suum cum vestimento cumpussuum (*ut vid.*) defendit et sobrietas et doctrina et iuditium supererit (superaverit *corr.*) in die iudicii V 12. ACCESSERUNT] ASCENDERUNT τ ~ EIUS *om.* Vt ~ *post* anima *add.* [appendix V54] V 13. qui *om.* Mu ~ qui aperuit *om.* Vt ~ qui aperuit hora] penthora M ~ aperuit] aperit Sk σ En μ K O ~ *post* prophetarum *add.* [appendix V55] V 14. BEATI PAUPERES SPIRITU *om.* Pa ~ *post* SPIRITU¹ *add.* [appendix V56] V ~ pauperes sunt pro Spiritu Sancto *transp.* Gr ~ *post* possunt *add.* [appendix V57] V 15. reddunt] reddit R ~ *post* reddunt *add.* [appendix V58] V 16. QUONIAM ... et reliqua *om.* V ~ *post* TERRAM *add.* [appendix Mu II Gr II Eg II] δ ~ et reliqua] bona Domini β δ (⊄ bona Domini in terra viventium G Vt) 17. NUNC ... dicit *om.* Vt ~ omni fletu] homine fletu M ~ dicit] dixit β τ δ *et add.* [appendix V59] V ~ sed ... habere *om.* Vt ~ sed ... coelesti (segm. 18) *om.* V ~ Ecclesia] saeculum R ~ oportet] debet τ ~ oportet Ecclesiam *transp.* δ¹ ~ habere] orare M 18. primum fletum] primus fletus δ ~ secundum] secundus δ ~ secundum ... coelesti] et proximi et amore celesti Vt ~ coelesti amore *transp.* δ¹ ~ tertium] tertio α (⊄ tertium β τ : tertius δ) 19. ante Lacrimae *add.* item V

periculum in undis, in vento, in silice; ⁹sic Ecclesia periculum *in vento* temptationes diabuli, *in undis* peccatorum, in silice falsi fratres. ¹⁰Quando *ascendit* in montem *significat* theorica, id est contemplativa; quando descendit docet practica, id est actuale. ¹¹ET CUM SEDISSET (Mt. 5,1) indicat incarnationem eius non *apparuisset*, quia quando sedit vestimentum corpus suum defendit. ¹²ACCESSERUNT AD EUM DISCIPULI EIUS (Mt. 5,1), *indicat* corpus et *animam*. ¹³ET APERIENS OS SUUM (Mt. 5,2), id est *quia* aperuit ora prophetarum. ¹⁴BEATI PAUPERES SPIRITU (Mt. 5,3), id est qui *Spiritu sancto pauperi* sunt cum divites esse possunt. ¹⁵BEATI MITES (Mt. 5,4), id est qui *nullum malum* reddunt; ¹⁶QUONIAM IPSI POSSIDEBUNT TERRAM (Mt. 5,4), **non quae spinas et tribulos habet** sed de qua dicitur “Credo videre bona Domini in terra viventium” (Ps. 26,13). ¹⁷BEATI QUI LUGENT NUNC QUIA IPSI CONSOLABUNTUR (Mt. 5,5), non de omni fletu hoc *dicitur*, sed de III fletibus quos Ecclesia habere oportet: ¹⁸*unum* peccato suo, secundum pro peccato proximi, tertium pro amore caelesti. ¹⁹Lacrimae III naturas habent: **amara**,

~ periculum] pericoli Ma 9. periculum] periculi Ma ~ temptationes] temptatio-
nis Ma 10. theorica] theupica Ma ~ contemplativa] adtemnia dua Ma ~ descen-
dit] descendit Ma ~ practica] praedicat Ma ~ actuale] activale Ma 11. incarnatio-
nem] incarnatione Ma ~ *post* quando *add.* qui Ma 14. SPIRITU] SPIRITUS Ma ~ pos-
sunt] possine sacrificium Ma 15. BEATI MITES... sacrificium (segm. 34) *post* in
corde suo (segm. 52) *transp.* Ma 16. tribulos] tribuus Ma 17. omni] omne
Ma ~ habere] *ve (sic)* Ma 18. secundum... tertium] secundo... tertio Ma
19. Lacrimae] Lacrimas Ma ~ habent] habet Ma

pro peccato nostro flere; calida, per calorem caritatis proximi *deflere* delicta, hyacinthina ut caelum, pro eius amore flere. ²⁰Tribus causis lacrimas funduntur: pro recordatione mali, pro timore futuri, pro peregrinatione. ²¹BEATI QUI ESURIUNT (Mt. 5,6) *et reliqua*, id est cui non sufficit quidquid boni facit, nisi amplius facere vult. ²²IPSI SATURABUNTUR (Mt. 5,6), id est in regno Dei. ²³BEATI MISERICORDES (Mt. 5,7), id est *qui miseros de miseria liberantur*, et cum dono suo in caelum *vadent*. ²⁴BEATI MUNDO CORDE (Mt. 5,8), id est qui puro corde non tangit ulla conscientia peccati, quia mundus Deus mundo corde respicit. ²⁵BEATI PACIFICI (Mt. 5,9), id est in quatuor partes: inter Deum et hominem, inter corpus et animam, inter hominem et proximum, inter hominem et inimicum suum. ²⁶Oportet vitium odire et hominem diligere. ²⁷BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR PROPTER IUSTITIAM (Mt. 5,10), id est *in Christo*. [PL 545] ²⁸Has octo beatitudines *ad octo homines pertinent* qui fuerunt in arca, et modo debent esse in Ecclesia, et VII possunt esse,

~ nostro] non α (⊄ *om.* β τ δ) ~ nostro flere *om.* Vt ~ *post caritatis add.* et β τ δ ~ delicta] peccata V ~ hyacinthina ... flere *om.* Vt ~ hyacinthina ut caelum] iacent a caelo ω (⊄ iacentinae a coelo V : iacente zelo δ) ~ *post amore add.* delicta Gr ~ *post flere add.* vel salsae ut mare, calidae ut ignis V 20. *ante Tribus add.* Item alii dicunt V ~ Tribus] quibus M ~ lacrimas] lacrimis R : *om.* H Vt ~ mali] alii ω (⊄ mali Mc G : mali praeteriti Gr : praeteriti mali δ¹) ~ *post futuri add.* iudicii V : *add.* iudicii *s.l. a.m.* Vt ~ pro peregrinatione] vel pro amore caelestis vitae V 21. *post ESURIUNT add.* IUSTITIAM M ρ μ K O ~ et reliqua ... sufficit *om.* G ~ nisi amplius facere vult] sed facere magis vult Vt ~ facere vult] faciat *et add.* [appendix V60] V 22. IPSI ... Dei *om.* V ~ IPSI SATURABUNTUR] Ipse saturatur Vt ~ SATURABUNTUR] TURBABUNTUR St ~ id est *om.* α (⊄ S : id Gr) 23. id est *om.* Me ~ id est qui miseros] ipsi Vt ~ miseros de] misero corde Pa ~ liberantur] liberant Mc τ V H G C K : liberabuntur Sk Wn M Vt ρ St : liberabunt (liberant *corr. Eg*) δ ~ dono] Domino τ V σ δ ~ vadent] vadunt τ V Sk K O δ¹ : vadant H : ascenderunt Vt ~ *post vadent add.* [appendix V61] V 24. *post corde*² *add.* est, quem Mc : *add.* quos O : *add.* sunt, quos δ ~ id est ... peccati] qui non tangunt peccata Vt ~ mundo corde] munda corda Vt ~ mundo respicit corde *transp.* β¹ (⊄ Vt : respicit mundo corde O) ~ respicit] conspicitur δ : respicitur *et add.* [appendix V62] V 25. in quatuor partes] IIII modis Vt ~ proximum] primum Mu ~ hominem²] amicum K ~ inimicum] amicum R H Vt O Gr 26. Oportet ... diligere *om.* Vt ~ *post diligere add.* [appendix V63] V 27. PATIUNTUR PROPTER IUSTITIAM] et cetera Vt ~ *post IUSTITIAM add.* [appendix V64] V ~ id est in Christo *om.* V 28. Has octo ... resurrectione (segm. 29) *om.* O ~ beatitudines] benedictiones Vt ~ fuerunt] manserunt Vt ~ et modo debent esse] et nunc Vt : *om.* Eg ~ et VII possunt esse *om.* β τ

calida et hyacinthina. *Amaras* pro nostro peccato flere, *calidas* per calore caritatis proximi *flere* delicta, hyacinthina ut caelum pro eius amore flere. ²⁰Tribus causis lacrimas funduntur: pro recordatione mali, pro timore futuri, pro peregrinatione **qui in sua regione non est.** ²¹BEATI QUI ESURIUNT ET SITIUNT IUSTITIA QUONIAM IPSI SATURABUNTUR (Mt. 5,6), id est cui non sufficit quidquid boni facit, nisi amplius facere vult **semper.** ²²**Aliter sancta Scriptura:** IPSI SATURABUNTUR, id est in regno Dei. ²³BEATI MISERICORDES QUONIAM IPSI MISERICORDIAM CONSEQUITUR (Mt. 5,7), id est *qui ad miseris miserantur ut de miseria liberentur, quia* cum dono suo in caelum *vadit.* ²⁴BEATI MUNDO CORDE (Mt. 5,8), id est qui puro corde non tangit ulla conscientia peccati, quia mundus Deus mundo corde respicit. ²⁵BEATI PACIFICI (Mt. 5,9), id est in IIII partes: inter Deum et hominem, inter corpus et animam, inter hominem et proximum, inter hominem et inimicum suum. ²⁶Oportet vitium odire et hominem diligere. ²⁷BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR PROPTER IUSTITIAM (Mt. 5,10), id est *pro* Christo. [PL 545] ²⁸Has octo beatitudines *pertinent ad VIII homines* qui fuerunt in archa, et modo debent esse in Ecclesia, et VII possent esse,

~ hyacinthina¹] iacente Ma ~ per] pro Ma ~ delicta] delictat Ma ~ hyacinthina ut caelum] iacent a caelo (caelum *Ma*) ω 20. mali] alii ω 22. regno] regnum Ma
23. miserantur] miseriantur Ma ~ caelum] caelo Ma 24. ulla] illa Ma
25. animam] anima Ma ~ hominem et proximum] hominum et proximorum Ma
28. Has octo] VIII has Ma ~ pertinent] pertinet Ma

*

(Mt. 5) 20. Cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 12, sent. 1/cap. 16, sent. 2 26. Cfr. Aug., *Serm.*, ser, 49, l.129 28. Cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 6, par. 13

²⁹quia septem mulieres habuerunt *unum virum*, habuerunt Christum, id est in resurrectione hae octo beatitudines in Christo complentur. ³⁰BEATI PAUPERES SPIRITU: "Filius hominis non *habuit* ubi caput reclinaret" (Mt. 8,20; Lc. 9,58). ³¹BEATI MITES: "Discite a me, quia mitis sum" (Mt. 11,29). ³²BEATI QUI LUGENT: "Videns civitatem flevit super eam" (Lc. 19,41). ³³BEATI QUI ESURIUNT: "Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei" (Ioh. 4,34). ³⁴BEATI MISERICORDES, id est "Misericordiam volo, et non sacrificium" (Mt. 9,13; 12,7). ³⁵BEATI MUNDO CORDE, id est "Estote sancti, quoniam ego sanctus sum" (Lev. 11,44; 19,2; 20,7). ³⁶BEATI PACIFICI, "Pacem meam do vobis, *et reliqua*" (Ioh. 14,27). ³⁷BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR, id est "Si me persecuti sunt, et vos persequentur" (Ioh. 15,20). ³⁸VOS ESTIS SAL TERRAE (Mt. 5,13), id est *apostoli et doctores dicuntur*. TERRAE *huius* mundi dicitur. ³⁹QUOD SI SAL EVANUERIT (Mt. 5,13), *et reliqua*. Si doctor erraverit, in quo emendabitur? Sal saporat, vermes occidit. ⁴⁰PROICIATUR ET

29. habuerunt¹] habuit α (ϵ β τ δ : adprehenderunt V) ~ unum] primum λ ~ habuerunt²] id est β τ δ 30. BEATI ... SPIRITU] Pauper fuit utidem dixit V ~ hominis om. Sa ~ habuit] habet Mc τ V K O ~ post caput add. suum Sa Pa St δ¹ ~ reclinet] reclinasset Sk σ M G ρ μ δ¹ : inclinasset Gr 31. BEATI MITES] Mitis fuit ut V ~ quia mitis sum] et cetera Vt ~ post sum add. et humilis corde St : add. [appendix V65] V 32. BEATI QUI LUGENT] Luxit V ~ post LUGENT add. id est β δ ~ Videns ... eam] Flevit super civitatem Vt 33. BEATI QUI ESURIUNT] Esurivit ut V : id est Pa ~ post ESURIUNT add. id est β δ ~ Cibus meus transp. V ~ voluntatem] voluptatem K ~ voluntatem Patris mei om. Vt ~ post mei add. et XL diebus et XL noctibus ieiunavit V 34. BEATI ... id est] Misericors ut V ~ ante Misericordiam add. qui G ~ post sacrificium add. et videns multas turbas misertus est eorum V 35. BEATI ... sum om. Me ~ BEATI ... id est] Mundus corde V ~ Estote] Stote Mc M G Vt ~ post quoniam add. et δ¹ ~ post sum add. et qui peccatum non fecit V 36. BEATI PACIFICI] Pacificus ut V ~ post PACIFICI add. id est Pa K ~ et reliqua om. V Vt 37. BEATI ... id est] Passus est ut V ~ PATIUNTUR] pater Vt ~ post PATIUNTUR add. PROPTER IUSTICIAM G ~ sunt] fuerint V ~ persequentur] persecuntur Me G : persequerunt R : persequerentur Sk ~ post persequentur add. et ipse testatur, tradetur filius hominis in manus peccatorum et add. [appendix V60] V 38. apostoli ... TERRAE² om. G ~ et doctores ... TERRAE² om. Vt ~ post TERRAE² add. id est β δ ~ huius mundi] huiusmodi Me : uiusmodi St ~ dicitur om. Vt : om. et add. [appendix V67] V 39. QUOD om. Vt ~ et reliqua] Hieronimus dicit V : om. Vt ~ post in quo add. doctore V ~ emendabitur] emendatur α (ϵ V) ~ Sal ... occidit om. V ~ saporat] saporant H ~ post saporat add. et Vt ~ occidit] accidit H 40. PROICIATUR] PROIECIT S Sa R τ σ M G : PROICITUR Mc δ : PROIECITUR Sk : PROICIT ρ μ : PROICIETUR O ~ et¹] ut δ

²⁹quia VII mulieres hic habuerunt *virum unum*, habuerunt Christum, id est in resurrectione hae VIII beatitudines in Christo complentur. ³⁰BEATI PAUPERES SPIRITU **id est** “Filius hominis non *habet* ubi caput reclinet” (Mt. 8,20; Lc. 9,58). ³¹BEATI MITES: “Discite a me quia mitis sum **et humilis corde**” (Mt. 11,29). ³²BEATI QUI LUGENT **id est** “Videns civitatem flevit super eam” (Lc. 19,41). ³³BEATI QUI ESURIUNT ET SITIUNT IUSTITIA “Meus cibus est ut qui faciam voluntatem Patris mei **qui misit me**” (Ioh. 4,34). ³⁴BEATI MISERICORDES, id est “Misericordiam volo, et non sacrificium” (Mt. 9,13; 12,7). ³⁵BEATI MUNDO CORDE, id est “Estote sancti, quoniam ego sanctus sum” (Lev. 11,44; 19,2; 20,7). ³⁶BEATI PACIFICI, **id est** “Pacem meam do vobis, *pacem meam relinquo vobis*” (Ioh. 14,27). ³⁷BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR id est “Si me persecuti sunt, et vos persequentur” (Ioh. 15,20). ³⁸VOS ESTIS SAL TERRAE (Mt. 5,13), id est *apostolis et doctoribus dicitur ad sensum, non ad litterae*. TERRAE *totius* mundi dicitur. ³⁹QUOD SI SAL EVANUERIT, IN QUO SALIETUR? (Mt. 5,13) *Et si doctor erraverit, in quo doctore emendabitur?* Sal saporat, vermes occidit **sanguine**. ⁴⁰PROICIATUR ET

29. in *bis scr.* Ma ~ hae] haec Ma ~ beatitudines] beatitudinis Ma ~ complentur] completur Ma 30. SPIRITU] SPIRITUM Ma ~ reclinet] declinet Ma ~ MITES in MITIS *corr. s.l.* Ma 34. MISERICORDES in MISERICORDIS *corr. s.l.* Ma ~ Misericordiam] Misericordia Ma 39. emendabitur] aemendetur Ma 40. PROICIATUR] PROICIT Ma

*

39. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib.1, cap. 5, v. 13; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 249, l.31

CONCULCETUR AB HOMINIBUS (Mt. 5,13), id est *exeant* extra Ecclesiam et *reputentur* in parte gentilium. ⁴¹VOS ESTIS LUX MUNDI (Mt. 5,14), id est quia lux absconsa revelat et tenebras illuminat, ita et vos tenebras peccatorum illuminate. ⁴²*Alias vero*: sicut sol semper in caelo manet, ita et vos ibi manete. ⁴³NON POTEST CIVITAS ABSCONDI (Mt. 5,14), id est *Ecclesia*. SUPER MONTEM (Mt. 5,14), id est super Christum. ⁴⁴NEQUE ACCENDUNT LUCERNAM (Mt. 5,15), id est apostoli et doctores. ⁴⁵NON PONUNT SUB MODIO (Mt. 5,15), id est sub timore vel amore. Quatuor similitudines habent apostoli: sal, sol, lucerna, civitas. ⁴⁶SUPER CANDELABRUM (Mt. 5,15), id est *Ecclesia*. ⁴⁷UT LUCEAT OMNIBUS QUI IN DOMO SUNT (Mt. 5,15), id est *in Ecclesia vel in mundo*. SIC LUCEAT LUX VESTRA (Mt. 5,16), id est doctrina sive bona opera. ⁴⁸ET GLORIFICENT PATREM VESTRUM (Mt. 5,16), id est *in* benefactis vestris. ⁴⁹NOLITE PUTARE QUONIAM VENI SOLVERE LEGEM (Mt. 5,17), id est quodcumque opus factum est, ipse implevit. ⁵⁰Quando filii Israel peccaverunt, Moyses et Levi tres gladios ad vindictam super eos acceperunt, quod Christus fecit cum *dicit*: “Non veni pacem mittere, sed gladium” (Mt. 10,34). ⁵¹ET IMPLERE

~ AB HOMINIBUS, id est *om.* Vt ~ *exeant om.* V ~ gentilium] reptilium λ 41. id est quia *om.* Vt ~ absconsa] abscondita β δ (⊄ M : abissa Pa) 42. *Alias vero*] Aliis λ : Vel Vt ~ *post* vos *add.* semper V Vt 43. *post* MONTEM *add.* POSITA Vt ~ *super*² *om.* Vt Pa ~ *post* Christum *add.* [appendix V68] V 44. NEQUE ... amore (segm. 45)] Lucerna non ponitur sub modio id est doctrina sub timore vel amore Vt : *om.* V ~ apostoli] apostolos α (⊄ apostolus Sa : apostoli β δ) 45. amore] amare M ~ *post* apostoli *add.* id est β ~ Quatuor ... civitas *om.* V ~ sal ... civitas] salis, solis, lucernae, civitatis Me 47. UT LUCEAT OMNIBUS *om.* Vt ~ LUCEAT] LUCEANT R ~ DOMO] MUNDO Gr ~ SUNT, id est *om.* Vt ~ SIC ... vestris (segm. 48)] LUX VESTRA doctrina vel bona opera, GLORIFICENT id est in bonis factis vestris Vt ~ *post* VESTRA *add.* CORAM HOMINIBUS V ~ sive] vel λ 48. *ante* ET GLORIFICENT *add.* SIC LUCEAT LUX G ~ in *om.* Pa ~ *post* vestris *add.* [appendix V69] V ~ ET GLORIFICENT ... malum abscede (segm. 91) *post* hic miserabiliter obsecramus *i.e.* *post* [appendix G10] (cfr. Mt. 6, segm. 28) *transp.* G 49. NOLITE PUTARE QUONIAM *om.* Vt ~ QUONIAM] QUIA NON α (⊄ τ δ) ~ *post* LEGEM *add.* SED ADIMPLERE Vt ~ quodcumque ... fecit] opus quod fecit Vt ~ factum est] fecit β 50. Quando ... peccaverunt *om.* Vt ~ peccaverunt] peccavere δ¹ ~ Levi tres] Levite G : Levi tres *in* Levites *corr. a.m.* V ~ *post* tres gladios *add.* fecerunt Vt ~ vindictam] vinctam Vt ~ super eos acceperunt] in filios Israel qui peccaverunt Vt ~ acceperunt] acciperunt Me R τ V σ M G ~ fecit cum *dicit*] implevit *dicens* Vt ~ *dicit*] dixit δ ~ pacem] pecem Sk 51. ET IMPLERE *om.* Eg : ADIMPLERE Mu Gr ~ ET IMPLERE, id est] id est implere V ~ ET IMPLERE ... Ecce (segm. 54)] De adulterio punire iubet Lex, et Christus qui viderit in quod mulierem ad concupiscendam eam Vt

CONCULCETUR AB HOMINIBUS (Mt. 5,13), id est *ut exeat* extra Ecclesia et *reputetur* in parte gentilium, **quia nullum et qui doctor aliorum fuit et neglexit quid dicatur**. ⁴¹VOS ESTIS LUX MUNDI (Mt. 5,14), id est quia lux absconsa revelat et tenebras inluminat, sic et vos tenebras peccatorum **revelate**, inluminat. ⁴²*Aliter*: sicut sol semper in caelo manet, ita et vos ibi manete. ⁴³ET NON POTEST CIVITAS (Mt. 5,14), id est **in Ecclesiam**. SUPER MONTEM (Mt. 5,14), id est super Christum. ⁴⁴NEQUE ACCENDUNT LUCERNAM (Mt. 5,15), id est apostoli et doctores. ⁴⁵ET NON PONUNT EAM SUB MODIO (Mt. 5,15), id est sub timore vel amore. IIII similitudines habent apostoli: sal, sol, lucerna, civitas. ^{45a}**Nam lucerna suum os incendit et alius inluminatur, ita qui male agit et praedicat**. ⁴⁶SUPER CANDELABRUM (Mt. 5,15), id est Ecclesiam. ⁴⁷ET LUCEAT OMNIBUS QUI IN DOMO SUNT (Mt. 5,15), id est *mundus vel Ecclesia*. SIC LUCEAT LUX VESTRA (Mt. 5,16), id est doctrina sive bona opera. ⁴⁸ET GLORIFICENT PATREM VESTRUM (Mt. 5,16), id est benefactis vestris. ⁴⁹NOLITE PUTARE QUONIAM VENI SOLVERE LEGEM (Mt. 5,17), id est quodcumque opus factum est, ipse implevit, ⁵⁰**id est** quando filii Israel peccaverunt, Moyses et Levi tres gladios ad vindictam super eos acceperunt, quod Christus fecit cum *dixit*: “Non veni pacem mittere sed gladium” (Mt. 10,34). ⁵¹SED ADIMPLERE (Mt. 5,17), id est quod minus

~ CONCULCETUR] CONCULCATUR Ma 41. et¹] ea Ma 42. manete] manetur Ma
 44. LUCERNAM] LUCERNA Ma 45. EAM] EA Ma ~ MODIO] MODIUM Ma
 47. DOMO] MUNDO Ma 49. PUTARE] PORTARE Ma ~ QUONIAM] QUIA Ma ~ *post* id
 est *add.* quia Ma 50. tres gladios] tribus gladius Ma

(Mt. 5,17), id est quod minus erat, quia vetus Lex si quis adulterasset puniri iubebat. ⁵²Nunc autem non solvitur, sed impletur, cum dicitur: "Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam" (Mt. 5,28), *et reliqua*. ⁵³Et iterum: "De omni verbo otioso: rationem reddere in die iudicii" (Mt. 12,36). ⁵⁴Ecce non veni solvere legem, sed augere quod vetus non dixit. ⁵⁵AMEN DICO VOBIS (Mt. 5,18). *Amen*, id est vere sive fideliter. ⁵⁶IOTA UNUM (Mt. 5,18): nomen litterae quae uno ductu fit. Decima littera id est decem verba Legis. Apud Graecos X littera est quod nos *unum* dicimus. ⁵⁷UNUS APEX (Mt. 5,18): uno puncto ad litteram; ad sensum autem minima mandata Legis. ⁵⁸DONEC OMNIA FIANTE (Mt. 5,18), quia quae Lege minima fuerunt, plena mysteriis fiunt. ⁵⁹IOTA vetus Lex, APEX nova. ⁶⁰QUI ENIM SOLVERIT UNUM DE MANDATIS ISTIS MINIMIS (Mt. 5,19), id est qui multum docet et minime implet. [PL 546] ⁶¹Pharisaei "*Excolantes* culicem et camelum glutientes" (Mt. 23,24), id est qui aliis minima praedicat et sibi maiora committit. ⁶²MINIMUS VOCABITUR IN REGNO COELORUM (Mt. 5,19), id est in Ecclesia. ⁶³NISI ABUNDAVERIT IUSTITIA VESTRA PLUS QUAM SCRIBARUM ET PHARISAEORUM (Mt. 5,20), quia illi magna docebant et modica *faciebant*,

~ Lex *om.* H ~ quis] sicut Mu ~ adulterasset] ad litteras set M ~ puniri] punire ω (€ R β τ δ) ~ iubebat] debuit V : videbat H 52. solvitur] solvit V ~ cum dicitur sed impletur *transp.* M G μ ρ K ~ impletur] adpletur S : implevit V 53. otioso] otiosum M ~ *post* otioso *add.* debent δ¹ 54. veni] venit V ~ legem *om.* V ~ augere] adimplere V ~ *post* dixit *add.* vobis O : *add.* [Appendix V70 V71 V72] V 55. AMEN DICO ... fideliter *om.* Vt V ~ sive] vel δ¹ 56. ductu] ducto α (€ dicto Mu) ~ Decima] Deca α (€ Decalis Sk O : *om.* V : Deca bis G : Decalogis σ δ : De celestia Vt : De Ecclesia β²) ~ X] decim S : decem, decem Mc ~ littera est] litterae α 57. APEX] APAX Mh ~ uno puncto] unum punctum M : unus punctus Vt ~ minima mandata] minimum mandatum K 58. quae] qui Vt β³ (€ O δ) ~ *ante* Lege *add.* a σ : *add.* in V Gr ~ minima] anima S Sa 59. Lex] Testamentum Vt ~ APEX] APAX τ ~ nova] novum Vt ~ *post* nova *add.* lex δ 60. UNUM *om.* τ ~ UNUM DE *om.* Sk ~ id est, qui multum] qui Vt ~ minime] non Vt 61. Excolantes] Exeuntes α (€ R : Exuentes Me C : Excolentes O : Liqueantes δ) ~ culicem] calicem V ~ id est ... committit] qui docet et non implet, culicem respuit et camelum glutiet qui aliis minima praedicat et maiora committit Vt ~ minima] minime R ~ minima ... maiora] maiora ... minora Gr : maiora ... minima δ¹ 62. VOCABITUR *om.* Vt 63. NISI] Sibi S ~ VESTRA ... quia *om.* M ~ VESTRA *om.* S ~ PLUS ... PHARISAEORUM] et reliqua V Vt ~ docebant] dicebant δ

erat, **addit**, quia vetus Lex si aliquis adulterasset puniri iubebat. ⁵²Nunc autem non solvitur, sed impletur, cum dicitur: “Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam **iam moechatus est eam in corde suo**” (Mt. 5,28). ⁵³Et iterum dicit “De omni verbo otioso: rationem reddere in die iudicii” (Mt. 12,36). ⁵⁴Ecce non veni solvere legem, sed augere quod vetus non dixit. ⁵⁵AMEN DICO VOBIS (Mt. 5,18), **id est eo dixit “Amen” ut veritas**, id est vere sive fideliter. ⁵⁶IOTA UNUM (Mt. 5,18): nomen litterae quae uno ductu fit. Decima littera id est decem verba Legis. Apud Greacos decima littera est quod nos *I* dicimus. ⁵⁷UNUS APEX (Mt. 5,18): uno puncto fit ad litteram; ad sensum autem minima mandata **tua** Legis. ⁵⁸DONEC OMNIA FIANTE (Mt. 5,18), quia quae Lege minima fuerunt, plena mysteriis fiunt. ⁵⁹IOTA vetus Lex, APEX nova. ⁶⁰QUI ENIM SOLVERIT UNUM DE MANDATIS ISTIS MINIMIS (Mt. 5,19), id est qui multum docet et minime implet, [PL 546] ⁶¹**ut** Phariseis dicitur “*Expientes culicem et camelum glutientes*” (Mt. 23,24), id est qui aliis minima praedicat et sibi maiora committit. ⁶²MINIMUS VOCABITUR IN REGNO CAELORUM (Mt. 5,19), id est in Ecclesia. ⁶³NISI ABUNDAVERIT IUSTITIA VESTRA PLUS QUAM SCRIBARUM ET PHARISEORUM (Mt. 5,20), quia illi magna docebant et modica *implebant*,

51. puniri] punire ω 53. otioso] otiosum Ma ~ die] diem Ma 54. veni *om.* Ma 56. quae] qui Ma ~ uno ductu] unum datum Ma ~ Decima littera] Deca littere est Ma ~ decem] dece Ma 58. minima] mens Ma ~ plena] plenis Ma 59. nova] novem Ma 60. minime] minimae Ma 61. culicem] calicem Ma ~ camelum] gamelorum Ma ~ maiora] maiore Ma 62. MINIMUS] MINIMIS Ma ~ REGNO] REGNUM Ma

*

55. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.14/p. 80, l.10; cfr. Cassiodorus, *Expos. S. Pauli Ep. Rom.*, cap. 1, col. 420, l.27; cfr. Isid., *Etym.*, VI, cap. 19, par. 20 56. Cfr. Aug., *De sermone Domini in monte*, I, par. 20, l.437; deca littera (...): cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., In Librum Iudicum*, cap. 9, par. 7

⁶⁴vel quia alia mandata de Lege repudiabant; quae non amabant et quae amabant dicebant. ⁶⁵AUDISTIS QUIA DICTUM EST ANTIQUIS: NON OCCIDES (Mt. 5,21), id est non solvere legem. ⁶⁶QUI IRASCITUR FRATRI SUO (Mt. 5,22), id est ira in corde sine voce. REUS ERIT IN IUDICIO (Mt. 5,22), id est in die iudicii. ⁶⁷RACHA (Mt 5,22), id est *vacuus vel inanis*. FATUE (Mt 5,22), id est sine cerebro. ⁶⁸REUS ERIT GEHENNAE IGNIS (Mt 5,22), id est gehenna duplex poena eo quod corpus et animam punit. ⁶⁹SI OFFERS MUNUS TUUM AD ALTARE (Mt 5,23) et reliqua, VADE RECONCILIARI FRATRI TUO (Mt. 5,24), id est, munus, orationem vel oblationem *aut teipsum ad communionem offeres*. ⁷⁰Numquam ad Ecclesiam veniendum est, usquequo *fratri non reconciliaberis*. ⁷¹RELINQUE IBI MUNUS TUUM (Mt. 5,24): quomodo hoc *impletum erit?* ⁷²Pariter *ambo increpat*: si est in propinquo, bene, *et* si longe, mente tamen debet reconciliare, ⁷³etiam quod

64. de Lege] diligere M ~ de lege repudiabant] diligere pudiant C ~ de Lege ... dicebant²] quae non amabant repudiabant, quae autem amabant dicebant Vt ~ repudiabant] repudicabant M ~ quae¹ ... amabant² om. λ ~ quae¹ ... dicebant²] que amabant et que non amabant dicebant Mu ~ *post* non amabant *add.* non dicebant R
65. QUIA] QUOD Vt ~ ANTIQUIS om. Vt ~ NON OCCIDES] et reliqua *et add.* [appendix V73] V ~ *post* OCCIDES *add.* qui autem St ~ id est ... sine voce (segm. 66) om. Vt ~ *post* legem *add.* sed adimplere δ
66. REUS ERIT ... iudicii om. Pa : implet qui dicit qui irascitur reus erit iudicio in die iudicii Vt ~ *post* id est² *add.* in iudicio β¹ (⊥ G O)
67. RACHA ... IGNIS, id est (segm. 68) om. V ~ RACHA ... punit om. *et add.* [appendix G8] G ~ sine] in M ~ sine cerebro] si non crebro λ
68. REUS ... IGNIS om. Vt ~ gehenna om. σ τ ~ *post* poena *add.* interpretatur V δ ~ animam et corpus *transp.* R ~ *post* punit *add.* [appendix V74] V
69. SI OFFERS ... veniendum est (segm. 70)] Si ergo offers munus tuum ante altare id est munus quodcumque aut orationem vel oblationem vel quicquid boni feceris relinquit ibi munus tuum, et vade reconciliari fratri tuo id est numquid ad Ecclesiam veniendum est aut seipsum ad communionem offerendum V ~ OFFERS] OFFERIS ω (⊥ OFFERES R : OFFERS δ) ~ AD ALTARE ... FRATRI TUO om. Vt ~ ALTARE] ALITERE S ~ orationem] orationis Mc : om. Wn ~ oblationem] oblationis S : oblationes Mc ~ aut teipsum] ante ipsum St ~ offeres] offeris S M K : offers Gr
70. fratri non om. Wn
71. RELINQUE ... TUUM om. V
72. Pariter om. V ~ Ambo pariter *transp.* δ¹ ~ ambo om. τ : ambos R H K ~ increpat] increpantur Mc O Eg : increpatur Mu : increpantur *in* increpant *corr.* Gr ~ *post* increpat *add.* qui facit et qui patitur V ~ si est] sicut β (⊥ V O Vt) ~ bene] prius et reconciliet eum qui sibi aliquid mali intulit vel ipse alicui aliquid mali facerit eat (*ut vid.*) et poscat ab eo dimitti V ~ et si longe ... dictum est (segm. 73)] et quid si longe fuerit debet in animo illi dimittere quasi esse praesens ut dictum est V ~ longe, mente] longemur te M : longe ante Sk σ ~ reconciliare] reconciliari *et add.* et si forte non susceperit debet δ ~ debet ... dictum est (segm. 73) om. Vt

⁶⁴vel quia illi alia mandata de Lege repudiabant, quae non amabant et quae amabant dicebant. ⁶⁵AUDISTIS QUIA DICTUM EST ANTIQUIS: NON OCCIDES (Mt. 5,21), id est non solvere legem. ⁶⁶Et a littera: QUI IRASCITUR FRATRI SUO (Mt. 5,21), id est ira in corde sine voce. REUS ERIT IN IUDICIO (Mt. 5,21), id est in die iudicii. ⁶⁷RACHA (Mt. 5,21), id est *vacui vel inanes*. FATUAE (Mt. 5,21), id est sine cerebro. ⁶⁸REUS ERIT GEHENNAE IGNIS (Mt. 5,21), id est gehenna duplex poena **interpretatur** eo quod corpus et animam punit. ⁶⁹SI AUTEM OFFERS MUNUS TUUM AD ALTARE (Mt. 5,23) et reliqua, **usque ubi dicitur VADE RECONCILIARI FRATRI TUO** (Mt. 5,24), id est munus, orationem vel oblationem **offeret, vel teipsum ad communionem altaris offeret**. ⁷⁰Numquam ad Ecclesiam veniendum est, usquequo *fratri tuo reconciliatus fueris*. ⁷¹RELINQUE IBI MUNUS TUUM (Mt. 5,24): quomodo hoc *testimonium impletur*? ⁷²Pariter *inrepat ambos* **qui causaverunt**: si est in propinquo bene est, si longe, mente tamen debet reconciliari, ⁷³et si forte non suscipit debet,

64. de Lege repudiabant] diligenter repudiabant (*sic*) Ma ~ quae¹] qui Ma ~ et *om.* Ma 65. OCCIDIS *in* OCCIDES *corr. s.l.* Ma ~ legem] lege Ma ~ IRASCITUR] IRASCIT Ma ~ die] diem Ma 67. vacui] vaci Ma ~ cerebro] cerebrum Ma 68. animam] anima Ma 69. OFFERS] OFFERIS ω ~ RECONCILIARI] RECONCILIARE Ma ~ oblationem] oblationes *in* oblationis *corr.* Ma ~ offeres¹⁻²] offeris Ma 70. Ecclesiam] Ecclesia Ma

*

66. Cfr. Greg., *Mor.*, lib. 21, par. 5, ll.23/33 67. RACHA: cfr. Hier., *Commentarioli in Psalmos*, Ps. 7, l.42; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 193, l.133; cfr. Chrom., *Tract. Mat.*, tract. 21, l.28; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 30, l.9 68. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib.1, par. 10, v. 28; cfr. Isid., *Etym.*, XIV, cap. 9, par. 9

dictum est “Cum omnibus hominibus pacem habete” (Rom. 12,18).
⁷⁴ESTO CONSENTIENS ADVERSARIO TUO (Mt. 5,25), id est Evangelium.
⁷⁵DUM ES IN VIA CUM EO (Mt. 5,25), id est in ista vita; ⁷⁶sive *adversario tuo diabolo*, ut non facias quod suggerit tibi, ne sibi augeat poenam pro tuo peccato. ⁷⁷Si infans gladium *petit*, non ei porrigas, unde se pungat, et sic ei consentis. ⁷⁸NE FORTE ADVERSARIUS TRADAT TE IUDICI (Mt. 5,25), id est ne te *Lex Evangelii tradat Christo iudici*, quia non consensisti Evangelio. ⁷⁹MINISTRO (Mt. 5,25), id est angelo qui animas in *poenam* mittit; in carcerem, id est in infernum. ⁸⁰NON EXIES INDE (Mt. 5,26), id est quia de inferno nemo exit. ⁸¹DONEC NOVISSIMUM QUADRANTEM REDDAS (Mt. 5,26): DONEC pro semper accipitur. ⁸²QUADRANS est *quarta pars nummi*, quae pro lavatione in mercede datur, ⁸³vel pro minimo peccato dicitur quadrantem reddere, vel quia homo de quatuor elementis factus est. ⁸⁴AUDISTIS QUIA DICTUM EST ANTIQUIS “NON MOECHABERIS” (Mt. 5,27), id est non adulterabis. ⁸⁵QUI VIDERIT MULIEREM AD CONCUPISCENDUM EAM (Mt. 5,28). Duae concupiscentiae sunt: *prima* quam si possibilitas sequatur, effectus operis non sequitur; ⁸⁶*secunda* quae consummatur si possibilitas suppetat. Moechatus in corpore, *et* in corde fit.

73. dictum est] quod ex vobis est Gr ~ cum omnibus ... habere] pacem cum omnibus hominibus habentes δ 74. CONSENTIENS] conscius M Sk G ~ post TUO add. [appendix V75] V ~ TUO ... consentis (segm. 77) om. Vt ~ Evangelium] Evangelio S V Sk H Pa O δ 75. ista] iusta M 76. sive ... consentis (segm. 77) om. V ~ suggerit] suggererit δ ~ sibi] tibi β Mu ~ poenam] poena ω (€ τ Pa St K δ) ~ peccato tuo transp. δ¹ 78. NE FORTE ... consensisti om. Vt ~ TE post TRADAT transp. Me R V σ Pa O Eg ~ Evangelio ... infernum (segm. 79)] Evangelium ministro iudici Christo angelo ad poenam mittenti in carcerem in infernum Vt 79. poenam] penas δ¹ ~ post infernum add. [appendix V76] V 80. NON EXIES ... accipitur (segm. 81)] NON EXIES nemo inde exit, DONEC id est semper Vt ~ ante NON add. id est En ~ NON] id est M ~ nemo post quia transp. V ~ exit] exiit Sk σ M C K δ : exiet V G St 81. REDDAS] REDDAT R β¹ ~ REDDAS NOVISSIMUM QUADRANTEM transp. V ~ post DONEC² add. autem V ~ post semper add. vel sin fine V ~ post accipitur add. [appendix V77] V 82. pro om. M ~ quae ... datur] quod lavacionis mercedebatur Vt ~ lavatione] latione C ~ post datur add. [appendix V78] V 83. minimo peccato] minima peccata Vt ~ quadrantem reddere om. Vt ~ post reddere add. in infernum mitti (mittere K St : mittit δ¹) ω ~ homo om. Mu ~ factus om. Vt 84. ANTIQUIS om. G ~ id est ... EAM (segm. 85) om. Vt ~ adulterabis] adulteraveris Sa S Me τ : adulteraberis Mc M G Pa O ~ post adulterabis add. ecce iota V 85. post EAM add. ecce apex V ~ Duae ... suppetat (segm. 86) om. Vt ~ post concupiscentiae add. mali V ~ si om. M ~ effectus] affectus α (€ G δ) 86. quae consummatur om. λ ~ Moechatus] Qui mechatur Vt ~ in corpore et in corde fit om. Pa ~ fit] aliquando corde non corpore Vt

etiam quod *dicitur*: “Quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes” (Rom. 12,18). ⁷⁴ESTO CONSENTIENS ADVERSARIO TUO (Mt. 5,25) **et reliqua**, id est Evangelium. ⁷⁵DUM EST IN VIA CUM EO (Mt. 5,25), id est in ista vita; ⁷⁶sive *adversarium diabulum*, ut non facias quod suggerit tibi, ne sibi augeat poenam pro tuo peccato. ⁷⁷**Similitudo**: si infans gladium *rogat*, non ei porrigas, unde se pungat, et sic ei consentis. ⁷⁸NE FORTE TE ADVERSARIUS TRADAT IUDICI (Mt. 5,25), id est ne te *Evangelii Lex trahat ad Christum iudicem*, quia non consensisti Evangelio. ⁷⁹MINISTRO (Mt. 5,25), id est angelo qui animas in *poenas* mittit; in carcerem, id est in infernum. ⁸⁰NON EXIES INDE (Mt. 5,26), id est quia de inferno nemo exit. ⁸¹DONEC NOVISSIMUM QUADRANTEM REDDAS (Mt. 5,26): DONEC, **iste** pro semper accipitur. ⁸²QUADRANS: *quarta* nummi, quae pro lavatione in mercede datur, ⁸³vel pro minimo peccato dicitur quadrantem reddere, vel quia homo de IIII elymentis factus est. ⁸⁴AUDISTIS QUIA DICTUM EST ANTIQUIS “NON MOECHABERIS” (Mt. 5,27), id est non adulterabis. ⁸⁵QUI VIDERIT MULIEREM AD CONCUISCENDUM EAM (Mt. 5,28). Duae concupiscentiae sunt: *una* quam si possibilitas sequatur, effectus operis non sequitur; ⁸⁶*alia* quae consummatur si possibilitas suppetat. Moechatus in corpore, *moechatus* in corde fit.

76. poenam] pena ω 77. post rogat *add.* ut Ma 79. qui] quia Ma ~ carcerem]
 carcere Ma 80. post exit *add.* depotatus Ma 82. lavatione] salvationem Ma ~
 mercede] mercedem Ma 83. minimo peccato dicitur] minima peccata dicit Ma ~
 post reddere *add.* in infernum mitti (mittit Ma) ω 84. adulterabis] adulteris Ma

*

81. Cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 2, p. 62, l.22; cfr. Lathcen, *Ecloga de Moralibus Iob*, lib. VIII, l.374 82. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 5, v. 25
 85-86. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 5, v. 28

⁸⁷SI OCULUS TUUS DEXTER SCANDALIZAT TE, ERUE EUM ET PROIICE ABS TE (Mt. 5,29), id est princeps vel doctor tuus. ERUE, id est separa eum a te, si te de Dei servitio prohibuerit. ⁸⁸UNUM MEMBRORUM TUORUM (Mt. 5,29), id est melius est tibi ut *princeps pereat*, quam cum illo vadas in infernum. ⁸⁹OCULUS, id est desiderium tuum, quia corpus per illum in gehennam mittitur. ⁹⁰DEXTRA MANUS (Mt. 5,30), id est minister aut ira tua. SCANDALIZAT TE (Mt. 5,30), id est animam tuam. ABCIDE (Mt. 5,30), id est emenda a te. ⁹¹MANUS, id est opus malum abscede. [PL 547] ⁹²NON IURARE (Mt. 5,33), id est non periurare. ⁹³NON IURARE OMNINO (Mt. 5,34), id est numquam *iurare*. NEQUE PER COELUM (Mt. 5,34), quia sedis Dei est. ⁹⁴ALITER: EST EST, NON NON (Mt. 5,37), id est verbum *dici* in ore et in corde. ⁹⁵QUOD AMPLIUS EST A MALO EST (Mt. 5,37), id est ex indignitate illius cui non creditur. ⁹⁶OCULUM PRO OCULO (Mt. 5,38), id est non reddere malum pro malo. ⁹⁷SI QUIS PERCUSSE- RIT TE IN DEXTERAM MAXILLAM (Mt. 5,39), id est si haereticus percusserit te in dogma malae Scripturae, praebe illi aliud dogma Scripturae

87. *ante* Si *add.* quod V ~ Si OCULUS ... prohibuerit] Si OCULUS TUUS id est princeps vel doctor tuus, ERUE separa Vt ~ Si OCULUS ... ERUE *om.* Pa ~ ERUE¹ ... ABS TE *om.* V ~ princeps tuus vel doctor *transp.* β Gr ~ *post* a te *add.* vel discede amoribus eius V ~ *post* prohibuerit *add.* aut in mala opera trahere te conaverit V 88. UNUM ... in infernum *om.* Vt ~ MEMBRORUM TUORUM] MEMBRUM TUUM α ~ *post* princeps *add.* aut doctor V 89. OCULUS ... mittitur] Vel oculus desiderium pro quo in gehennam mittitur Vt ~ OCULUS] Aut OCULUS TUUS V ~ *post* TUUM *add.* quod amas δ ~ *post* corpus *add.* tuum λ δ ~ per illum] pro illo ~ *post* mittitur *add.* [appendix V79] V 90. *post* minister *add.* in humanis V ~ *ab* aut ira tua *incipit* Mn ~ a te] te δ 91. *post* abscede *add.* [appendix V80] V 92. NON IURARE, id est non periurare *om.* Sk G ~ periurare ... numquam iurare (segm. 93) *om.* St ~ *post* periurare *add.* id est β¹ (€ O) ~ NON ... Dei est (segm. 93) *om.* V Vt 93. Dei *om.* St ~ est Dei *transp.* Mc Me R ~ *post* Dei est *add.* NEQUE PER TERRAM QUIA SCABELLUM PEDUM (*add.* EIUS EST Wn) σ : *add.* omnia haec a littera ut nullus iuret δ 94. ALITER *om.* V δ ~ ALITER ... in corde] EST EST NON NON id est verbum duci corde et ore Vt ~ verbum] quod verba V ~ dici] dicis V ~ in ore et in corde] corde tene *et add.* et opere imple id est qui est in verbo hoc sit in corde V 96. OCULUM ... vincendum (segm. 97)] OCULUM PRO OCULO non redde malum pro male, in dexteram maxillam praebe aliam, si te hereticus percusserit in dogmata malae praebe illi divinam scripturam ut vincas eum Vt ~ *post* id est *add.* reddes V ~ malum] malo S ~ *post* malo *add.* ecce iota: non resiste malo, ecce apex V 97. *post* MAXILLAM *add.* [appendix V81] V ~ praebe illi aliud dogma *om.* St ~ aliud dogma] aliam dogmam V

⁸⁷**Quod** SI OCULUS TUUS DEXTER SCANDALIZAT TE, ERUE EUM ET PROIICE ABS TE (Mt. 5,29), id est princeps vel doctor tuus. ERUE, id est separa eum a te, si te de Dei servitio prohibuerit. ⁸⁸UNUM MEMBRORUM TUORUM (Mt. 5,29), id est melius est tibi ut *pereat princeps aut doctor tuus* quam cum illo vadas in infernum. ⁸⁹OCULUS, id est desiderium tuum **quod** amas, quia corpus tuum per illum in gehenna mittitur. ⁹⁰ET SI DEXTRA MANUS TUA (Mt. 5,30), id est minister tuus aut ira tua. SCANDALIZAT TE (Mt. 5,30), id est animam tuam. ABSCIDERE EAM (Mt. 5,30), id est emenda iram tuam a te. ⁹¹MANUS, id est opus malum absconde. ^{91a}**Dictum est autem antiquis quia verbum non Dominus dixit sed Moyses, et malum fuit quod Moyses praecepit.** ^{91b}**Et ideo praecepit, quia elegit inter duos malos, quia mos fuit Iudaeis occidere uxores suas cum illas non diligebant.** ^{91c}**Et ideo Moyses praecepit viris dare libellum repudii.** [PL 547] ⁹²NON IURARE (Mt. 5,33), id est non periurare. ⁹³NON IURARE OMNINO (Mt. 5,34), id est numquam *iuraveritis*. NEQUE PER CAELUM (Mt. 5,34), **id est** quia sedis Dei est, **omnia haec a littera ut nullus iuret.** ⁹⁴EST EST, NON NON (Mt. 5,37), id est verbum *dic* in ore et in corde. ⁹⁵**QUOD AUTEM AMPLIUS A MALO EST** (Mt. 5,37), id est ex indignitate illius cui non creditur nisi iuraverunt. ^{95a}**Audistis quoniam dictum est hoc, coniungitur ubi dixit “Nolite putare quoniam non veni solvere legem sed adimplere”** (Mt. 5,17). ⁹⁶OCULUM PRO OCULO (Mt. 5,38), id est non reddere malum pro malo. **Item apostolus dicit “Finis est contentionis iuramentum”** (cfr. Hebr. 6,16). ⁹⁷**SI QUIS PERCUSSE- RIT TE IN DEXTERAM MAXILLAM** (Mt. 5,39), id est si haereticus percusserit te in dogma malae Scripturae, praebe illi aliud dogma Scripturae ad

87. prohibuerit] prohibet Ma 89. per om. Ma ~ mittitur] mittatur Ma
 91. malum] malus Ma 91b. malos] malus Ma 95a. putare] portare Ma
 96. OCULUM] OCULO Ma ~ malo] malum Ma 97. MAXILLAM] MAXILLA Ma ~ dog-
 ma malae] dogmata Ma ~ aliud] alia Ma

*

91. Cfr. Greg., *Hom in Ev.*, II, hom. 37, par. 7; cfr. Epiph. Lat., *Interpretatio Evangeliorum*, cap. 61, p. 167, l.22 97. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 5, v. 39

divinae ad vincendum. ⁹⁸QUI VULT TUNICAM TUAM TOLLERE (Mt. 5,40), id est crimen quod in te homines sciunt de te *dispoliare*. ⁹⁹DIMITTE ET PALLIUM (Mt. 5,40), id est crimen cuius solus conscius es, da ei confessionem. ¹⁰⁰ET SI QUIS TE ANGARISAVERIT MILLE PASSUS, VADE CUM ILLO ALIA DUO (Mt. 5,41), id est ut exieris corpore, vade et mente. ¹⁰¹QUI PETIT A TE DA EI (Mt. 5,42), id est qui interrogat dic ei, sive *pauperi* eleemosynam. ¹⁰²DICTUM EST ANTIQUIS, DILIGES PROXIMUM TUUM ET ODIO HABEBIS INIMICUM TUUM (Mt. 5,43). Quomodo dixit non solvere legem? Recte implet, quia in Vetere *dicit* de diabolo inimicum odire; hic autem de utroque. ¹⁰³Tribus modis *diligimus* inimicos: corde qui nos corde odit, opere bene facere illi qui nos opere persequitur, orare verbo qui nos verbo *criminant*. ¹⁰⁴CALUMNIANTIBUS VOBIS (Mt. 5,44), id est falsa accusatio. ¹⁰⁵UT SITIS FILII PATRIS VESTRI (Mt. 5,45) et reliqua, id est quia si aliquis portasset nobis *aurum, argentum*, ¹⁰⁶et si maledixisset nos et percussisset, dilexissemus *eum*, ¹⁰⁷et cum illa defecissent, et nos defe-

~ *post* vincendum *add.* si quis voluerit in iudicio et reliqua V 98. quod ... dispoliare] publicum Vt ~ dispoliare] spoliare V 99. crimen ... confessionem] occultum id est da ei confessionem Vt ~ cuius] cuius tu δ¹ ~ *post* confessionem *add.* [appendix V82] V 100. ET SI QUIS ... eleemosynam (segm. 101)] Qui te angarizaverit mille passus id est corpore et vade et mente qui petit a te, qui interrogat, dic ei sive pauperi elemosinam Vt ~ *ante* MILLE *add.* I M ~ MILLE ... DUO] et reliqua V ~ DUO] MILLE α ~ ALIA DUO *om.* S : et reliqua Mc ~ et mente] ante Mn ~ *post* mente *add.* [appendix V83] V 101. PETIT A TE] PIETATEM H ~ *post* interrogat *add.* te G V δ¹ ~ eleemosynam] elimosina ω (€ β τ δ) 102. *ante* DICTUM *add.* AUDISTIS QUIA V ~ DICTUM ... utroque] Diliges proximum et odio autem inimicum id est diabolus Vt ~ DILIGES] DILIGIS ω ~ ET ODIO ... TUUM] et reliqua *et add.* [appendix V84] V ~ HABEBIS] HABEBIT M ~ Quomodo dixit] quomodixit En K ~ Vetere] Veteri Me τ V ~ dicit] dictum est τ ~ inimicum² *om.* Pa ~ utroque] utraque Mn : utroque St 103. *ante* Tribus *add.* Nos Vt ~ Tribus] Treis S Sa : tres R : quattuor β ~ diligimus] diligis Sk ~ bene facere illi *om.* Vt ~ facere *om.* Mc ~ persequitur] sequitur Vt ~ orare ... criminant] ore qui nos ore criminant Vt ~ criminant] querant Mn : querunt criminari *et add.* [appendix V85] V : querant criminant Sk : querunt criminant σ 104. falsa accusatio] falso accusantibus G ~ accusatio] iusticia Pa 105. *post* id est *add.* Hieronimus dicit V ~ id est quia ... promittitur (segm. 107)] id est quasi aliquis maledicens dedisset aurum argentum et dilexissemus eum et cum illo defecissent et nos similiter ideo non deficienti vita promittitur Vt ~ quia si] quasi ω (€ Mc Mn τ V δ) ~ portasset] portasse α (€ Mc τ V Wn β³ δ) ~ nobis *post* argentum *transp.* α¹ 106. dilexissemus] dilexerimus α¹ (€ dilexerim Mn : dixerimus Pa) 107. defecissemus] defecimus Mn V Sk St : defecissimus R

eum vincendum. ⁹⁸ET EI, QUI VULT TECUM IUDICIUM CONTENDERE ET TUNICAM TUAM TOLLERE (Mt. 5,40), **id est totum velamentum nuditatis tuae quod exterius est a carne. REMITTE EI ET PALLIUM** (Mt. 5,40) id est crimen quod in te homines sciunt de te *spoliare*. ⁹⁹DIMITTE ILLI ET PALLIUM (Mt. 5,40), id est crimen cui tu solus conscius es, da illi confessionem **inde et inde**. ¹⁰⁰ET *QUICUMQUE* TE ANGARIZAVERIT ID EST X PASSUS, VADE CUM ILLO ALIA DUO (Mt. 5,41), id est ut exieris corpori vade et mente. ¹⁰¹QUI PETIT A TE DA EI (Mt. 5,42), id est qui interrogat te **doctrinam** dic ei, sive *pauper* eleemosynam: **da ei**. ¹⁰²AUDISTIS QUIA DICTUM EST (Mt. 5,43), **iungitur ubi dicitur “Non veni solvere Legem”** (Mt. 5,17), **DILIGES PROXIMUM TUUM ET ODIUM HABEBIS INIMICUM TUUM** (Mt. 5,43). Quomodo dixit **quod** non solvere Legem? Recte implet, quia in vetere *dixit* de diabolo inimicum odire, hic autem de utroque. ¹⁰³Tribus modis *diligamur* inimicos: corde **diligamur** qui nos corde odit, opere bene facere illi qui nos opere persequitur, orare verbo qui nos verbo *criminat*. ¹⁰⁴CALUMNIANTIBUS VOBIS (Mt. 5,44), id est falsa accusatio. ¹⁰⁵UT SITIS FILII PATRIS VESTRI QUI IN CAELIS EST (Mt. 5,45) et reliqua, id est quia si aliquis portasset nobis *sinum plenum auri argenti*, ¹⁰⁶*etiam* si maledixisset nos et percussisset, dilexissemus *ille*, ¹⁰⁷et cum illa defecissent et nos **simili modo** defe-

98. VULT TECUM] VULTECUM Ma 99. es *om.* Ma 100. ANGARIZAVERIT] SCANDALIZAVERIT Ma ~ ALIA] ALIO Ma ~ vade et mente] ut delea mente Ma 101. PETIT] PEDIT Ma ~ *post* DA EI¹ *add. C et exp.* Ma ~ doctrinam] doctrina Ma ~ eleemosynam] elymosina ω 102. DILIGES] DILIGIS ω ~ Legem¹⁻²] Lege Ma ~ vetere] vetus Ma ~ diabolo] diabulum Ma ~ utroque] cetero qui Ma 103. Tribus] Treis Ma ~ verbo¹⁻²] verbum Ma 105. SITIS] SEDIS Ma ~ quia si] quasi ω ~ portasset] portus se Ma 107. defecissemus] defecissimus Ma

cissemus; ideo non *deficiente vita promittitur*. ¹⁰⁸QUI SOLEM SUUM (Mt. 5,45), et reliqua; ET PLUIT SUPER IUSTOS (Mt. 5,45), quia in *utroque* totus mundus continetur: ¹⁰⁹in sole arida et calida, in pluvia humida et frigida. ¹¹⁰De his quatuor *factus est mundus*, sic nos debemus dare inimicis nostris cibum et potum, vestimentum et verbum dilectionis. ¹¹¹SI ENIM DILIGITIS EOS (Mt. 5,46), et reliqua. ¹¹²PUBLICANUS (cfr. Mt. 5,46) dicitur *quia* publice peccat, aut qui rem publicam agit. ETHNICI (Mt. 5,47): gentiles. ¹¹³ESTOTE PERFECTI (Mt. 5,48), id est ut perfecte haec impleatis *in eleemosynis, in ieiuniis, in orationibus*.

(Mt. 6) ¹NE CORAM HOMINIBUS VIDEAMINI (Mt. 6,1), *id est quod bona opera per laudem humanam non fiant*. ²CUM ERGO FACIS ELEEMOSYNAM (Mt. 6,2), id est fac sacerdoti, et pauperi, et inimico. HYPOCRITA (Mt. 6,2) dicitur fictus. ³PERCEPERUNT MERCEDEM SUAM (Mt. 6,2), *non* Dei. ⁴NESCIAT SINISTRA TUA (Mt. 6,3), id est vana gloria. DEXTERA (Mt. 6,3): omnia propter Deum fac. ⁵INTRA IN CUBICULUM (Mt. 6,6), id est in cordis secreta. ⁶CLAUSO OSTIO (Mt. 6,6), id est contra vanam gloriam.

108. QUI¹ ... continetur *om.* P ~ *post* SUUM *add.* ORIRI Vt Gr : *add.* ORIRE FACIT G ~ ET PLUIT SUPER IUSTOS *om.* Vt ~ *post* IUSTOS *add.* ET INIUSTOS β δ (*et add.* [appendix V86] V) ~ quia ... continetur] quia utrosque mundus continet Vt ~ *utroque*] utraque Mn V Sk σ ~ continetur] constat V 109. sole] sola Mn τ 110. mundus est factus *transp.* δ ~ mundus *om.* α (£ R Vt En β³ δ : homo V) ~ sic nos ... dilectionis] sic demus inimicis cibum potum vestimentum verba dilectionis Vt ~ vestimentum *om.* Mc 111. SI ENIM ... gentiles (segm. 112) *om.* Vt ~ DILIGITIS] DILEXERITIS Mn : DILIGIS Sk : DILIGIMUS O ~ *post* EOS *add.* QUI VOS DILIGUNT G 112. PUBLICANUS] PUPRICANOS Me V M ~ dicitur] vocat V ~ peccat, aut] peccata ut Me ~ ETHNICI] ET MONTANICI Mn 113. *ante* ESTOTE *add.* [appendix V87] V ~ ESTOTE ... orationibus] ESTOTE PERFECTI, perfecte implete in elemosinis, in orationibus, in ieiuniis Vt ~ impleteis] in plateis M

(Mt. 6) 1. NE CORAM ... fiant *om.* Vt ~ VIDEAMINI] ET PROXIMI Mn ~ quod *om.* β δ ~ opera *om.* Mn ~ fiant] fient λ Sa R Mn Sk V τ : facit *in* fient *corr.* Me : facient M μ K Pa : faciant En : faciatis O ~ 2. CUM ... Dei (segm. 3) *om.* Vt ~ fictus] finctus α (£ δ) 3. *post* SUAM *add.* id est humanam laudem et Vt 4. NESCIAT] Nescit Sk H ~ NESCIAT ... gloria] NESCIAT SINISTRA TUA quid faciat DEXTERA TUA id est una gloria St ~ NESCIAT ... fac *om.* Vt ~ *post* TUA *add.* [appendix V88] V ~ *post* gloria *add.* vel intentio mala V ~ *post* DEXTERA *add.* id est β τ δ ~ omnia ... fac] opera propter facta V ~ omnia] hora Mn : opera β (£ β¹ : omnia opera O δ) τ ~ propter Deum fac] fac propter Deum G ~ SCIT ENIM PATER (DEUS SCIT PATER M) QUOD NOBIS (VOBIS G) OPUS EST (NECESSE EST K) *post* fac *transp.* β¹ (£ O) 5. in cordis secreta] cordis secretum Vt

cissemus; ideo non *deficientem vitam promittit*. ¹⁰⁸QUI SOLEM SUUM ORIRI (Mt. 5,45) et reliqua; ET PLUIT SUPER IUSTOS (Mt. 5,45) et reliqua, quia in *utrisque* totus mundus continetur: ¹⁰⁹in sole *natura* arida et calida, in pluvia humida et frigida. ¹¹⁰De his IIII *mundus factus est*, sic nos debemus dare inimicis nostris cibum, potum, vestimentum et verbum dilectionis. ¹¹¹SI ENIM DILIGITIS EOS (Mt. 5,46), et reliqua. ¹¹²PUBLICANUS (cfr. Mt. 5,46) dicitur *qui* publice peccat, aut qui rem publicam agit. ETHNICI (Mt. 5,47): gentiles. ¹¹³ESTOTE PERFECTI (Mt. 5,48), id est ut perfecte haec impleatis, *id est in eleemosynam, in orationem, in ieiunium*.

(Mt. 6) ¹NE CORAM HOMINIBUS VIDEAMINI (Mt. 6,1), *et alibi dixit "Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant" et reliqua*. ²CUM ERGO FACIT ELEEMOSYNAM (Mt. 6,2) et reliqua, id est fac sacerdoti, pauperi et inimico. HYPOCRITA (Mt. 6,2) dicitur fictus. ³PERCEPERUNT MERCEDEM SUAM (Mt. 6,2), *necnon* Dei. ⁴NESCIAT SINISTRA TUA (Mt. 6,3) et reliqua, id est vana gloria. DEXTERA (Mt. 6,3): omnia propter Deum fac. ⁵INTRA IN CUBICULUM (Mt. 6,6), id est in corde tuo secreta. ⁶CLAUSO OSTIO TUO (Mt. 6,6), id est *hos* contra vanam gloriam.

108. SOLEM] SOLE Ma ~ ORIRI] ORIRE Ma ~ IUSTOS] IUSTUS Ma 111. Si] SIC Ma
112. PUBLICANUS] PUPICA Ma ~ publicam] puplica Ma ~ ETHNICI] AETHINICUS Ma
113. ESTOTE PERFECTI] ESTO PERFECTUS Ma ~ perfecte] perfectus Ma

(Mt. 6) 1. NE] NEC Ma 2. ELEEMOSYNAM] ELYMOSINA Ma ~ pauperi] paupero Ma
~ inimico] inimicum Ma ~ dicitur fictus] dicit fatus Ma 3. PERCEPERUNT] PER-
CIPERUNT Ma 5. CUBICULUM] CUBICULO Ma ~ secreta] recreata Ma 6. vanam
gloriam] vana gloria Ma

*

(Mt. 6) 5. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, Ps. 3, par. 4, l.4

⁷NOLITE MULTUM LOQUI (Mt. 6,7), id est ne multas petitiones aut multa verba dicere, sive per altitudinem vocis *Deum* rogare. ⁸SCIT ENIM PATER QUOD VOBIS OPUS EST (Mt. 6,8), sic ergo *orate*. ⁹PATER NOSTER (Mt. 6,9), id est sic enim vivamus in terra, ut patrem habeamus in *coelo*; caritatem et fraternitatem *ostendimus* dum dicimus NOSTER. ¹⁰Hoc dicit imperator, et mendicus, dicit dominus et servus; simul dicunt: “Pater noster”. [PL 548] ¹¹Ergo qui unum patrem habent, fratres sunt. ¹²Ideo non dedignetur Dominus *servum suum fratrem habere, quem Dominus Christus frater voluit esse*. ¹³Et sic *faciamus* ut heredes *Patri* possimus esse; nam et lex humana haereditare facit *filios*. ¹⁴SANCTIFICETUR NOMEN TUUM (Mt. 6,9): *hic* rogamus ut in nobis sanctificetur, *id est in operibus nostris; nam eius nomen semper sanctum est*. ¹⁵VENIAT REGNUM TUUM (Mt. 6,10), id est sicut optant filii regnum patribus eorum, ¹⁶ita et nos oramus ut ille regnet in nobis et non diabolus; ille et non peccatum, sive Ecclesia, sive Evangelium. ¹⁷FIAT VOLUNTAS TUA (Mt. 6,10), *et reliqua*. Sicut angeli *sine culpa famulantur*, ita et nos; ¹⁸vel sicut in animabus ita et in corpore; vel sicut christiani, ita haeretici; ¹⁹sicut Ecclesia, ita

7. LOQUI] LOQUOR St ~ multas] multas M ~ dicere *om.* Mu ~ per altitudinem] parapolititudinem St 8. SCIT ENIM ... sive Evangelium (segm. 16) *om.* Vt ~ SCIT ... OPUS EST *post* fac (segm. 4) *transp.* β¹ (€ O) ~ OPUS EST] et reliqua *et add.* [appendix V89] V ~ sic ergo *orate om.* V M G : *post* filios (segm. 13) *transp.* β² (€ O) ~ *post* *orate add.* Finit liber Deo gracias Amen *et des.* Mc 9. PATER ... id est *om.* V ~ NOSTER *om.* β δ ~ caritatem ... dicimus noster] noster dum dicimus ostendit nobis caritatem et fraternitatem β¹ 10. mendicus] medicus Pa ~ *post* mendicus *add.* hoc β² (€ Pa) δ¹ ~ dicit²] hoc V ~ *ante* simul *add.* omnes V 11. *post* fratres sunt *add.* et quia fratres sumus debemus invicem diligere alter utrum V 12. Ideo] Id est β (€ et V) ~ fratrem habere] vocare fratrem V ~ fratrem *om.* Sa ~ habere] vocare G ~ *ante* Christus *add.* Iesus S Mn Mu ~ Christus] Iesus V ~ frater voluit] voluit fratrem δ¹ ~ esse] habere *et add.* [appendix V90] V 13. *ante* sic *add.* si V ~ Patri *om.* τ ~ possumus] possibile Mn ~ possumus esse] simus G ~ haereditare] hereditarem M ~ *post* filios *transp.* sic ergo *orate* (segm. 8) β² ~ *post* filios *add.* sic *orate* Mu 14. *post* TUUM *add.* [appendix V91] V : *add.* id est G ~ hic rogamus ut *om.* G ~ nostris] bonis G ~ *post* sanctificetur² *add.* (*bis scr.*) nomen tuum, hic rogamus ut in nobis sanctificetur Sa ~ nam ... est] semper nam eius nomen sanctum est V ~ *post* semper *add.* bonum est vel G 15. *post* id est *add.* [appendix V92] V ~ *post* regnum² *add.* tuum τ ~ patribus eorum] patri suo ω (€ β δ) 16. oramus] rogamus Mh ~ ut] et G ~ non² *om.* Mn ~ *post* Evangelium *add.* vel regnum iudicii O 17. et reliqua *om.* et *add.* [appendix V93] V ~ *post* angeli *add.* in coelo R ~ famulantur] famulantibus Mn : *om.* Vt 18. animabus] manibus V ~ corpore] corporibus O

⁷NOLITE MULTUM LOQUI (Mt. 6,7), id est ne multas petitiones **petatis**, aut **ne** multa verba dicere, sive per altitudinem vocis *Dominum non* rogare. ⁸SCIT ENIM PATER VESTER (Mt. 6,8) **et reliqua**, id est scit **qualiter orare docuit**. Sic ergo *oraveritis*, **nam non per altitudinem vocis fiat**. ⁹PATER NOSTER (Mt. 6,9) **et reliqua**, id est sic enim vivamus in terra ut patrem habeamus in *caelis*; caritatem et fraternitatem *ostendit* dum dicimus NOSTER. ¹⁰Hoc dicit imperator, *hoc dicit* mendicus, dicit dominus, *dicit* servus, simul dicunt: "Pater noster". [PL 548] ¹¹Ergo qui unum patrem habent, **ipsi fratres sunt**. ¹²Ideo non dedignetur *fratrem habere servum suum Dominus eius quem fratrem voluit habere Dominus Christus*. ¹³Et sic *studeamus agere* ut heredes possimus esse *fratrem*; nam et lex humana hereditare facit *filius contumacis et reliqua*. ¹⁴SANCTIFICETUR NOMEN TUUM (Mt. 6,9), *id est* rogamus ut in nobis sanctificetur *nomen eius, nomen semper sanctum est id est in bonis operibus*. ¹⁵VENIAT REGNUM TUUM (Mt. 6,10), id est sicut optant filii regnum patribus eorum, ¹⁶ita et nos oramus ut ille regnet in nobis et non diabolus; **item** ille et non peccatum, sive Ecclesia, sive Evangelium **et reliqua**. ¹⁷FIAT VOLUNTAS TUA SICUT IN CAELO ITA ET IN TERRA (Mt. 6,10), **ut** sicut angeli *famulantur sine culpa tibi*, ita et nos **faciamus**, ¹⁸vel sicut in animabus ita et in corpore **fiat**, vel sicut christiani ita haeretici **faciunt**; ¹⁹vel sicut Ecclesia ita

7. petitiones] petitionis Ma 10. imperator] imperat Ma ~ dicunt] dicit Ma
 12. dedignetur] dedignemur Ma 13. heredes] heres Ma ~ hereditare] et heredis Ma
 14. sanctificetur²] sanctificet Ma 15. patribus eorum] patri suo ω
 16. *post* oramus *add.* sive Ma

*

12. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 58, (ed. Ecclesia orans 1), p. 120, ll.22-23 14. Cfr. Aug., *Serm.*, ser. 57, (ed. Homo spiritalis), p. 415, l.40

Synagoga; ²⁰sicut *iustitia, ita peccatum convertant*, ut in illis *fiat voluntas tua*. ²¹PANEM NOSTRUM QUOTIDIANUM (Mt. 6,11), id est omni die *usque* ad caput anni. Hodie, id est semper. ²²PANEM, id est Christum. *Sic agere debemus*, ut eum quotidie possimus accipere ad remedium. ²³ET DIMITTE NOBIS (Mt. 6,12) et reliqua, hic cautionem cum Deo facimus: si dimittimus, dimittitur nobis. ²⁴ET NE NOS INDUCAS IN TEMPTATIONEM (Mt. 6,13). Sicut deduxisti homines in *diluvio*, vel illos in Sodoma, vel pharaonem in mare, sive in temptationem diaboli aut hominum insidias. ²⁵SED LIBERA NOS A MALO (Mt. 6,13), id est a diabolo, a peccato, ab homine malo. ²⁶Hae septem orationes communes sunt omnibus ut septem gratiae Spiritus sancti orasset. ²⁷Tres petitiones ad coelestia pertinent, id est “Sanctificetur nomen tuum”, “Adveniat regnum tuum”, “Fiat voluntas tua”; ²⁸quatuor ad istam vitam. ²⁹CUM AUTEM IEIUNATIS

19. *ante* Synagoga *add.* sicut H 20. iustitia ... peccatum] iusti ... peccatores S δ ~ convertant] convertunt Sk : convertantur M O δ : convertatur Vt ~ ut *om.* Vt St ~ in *om.* S R Mn Sk ρ K C ~ fiat voluntas tua *om.* Vt 21. *ante* PANEM *add.* [appendix V94] V ~ PANEM NOSTRUM ... dimittetur vobis (segm. 23) *om.* Vt ~ *post* PANEM *add.* substantialiorem G ~ QUOTIDIANUM *om.* V ~ die usque] diebus que Me 22. Christum] corpus Christi G ~ Sic agere debemus] sic vivamus G ~ eum] Deum β¹ ~ eum quotidie] cotidie cum G ~ accipere] recipere β ~ *post* remedium *add.* [appendix G9 V95 Mu12 Gr12 Eg12] G V δ 23. *post* NOBIS *add.* DEBITA NOSTRA SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS G : *add.* DEBITA NOSTRA β² ~ et reliqua] et Israel *et add.* [appendix V96] V ~ cautionem] actionem Mn ~ cum Deo *om.* En ~ Deo] Dominus H : Domino Wn Mu ~ *post* facimus *add.* ita Hieronimus dicit V ~ dimittimus] dimittemini α (⊘ Me V G σ O δ) ~ nobis] vobis R τ O 24. ET NE NOS ... insidias] ET NE NOS INDUCAS et caetera, sicut in diluvio vel in Sodoma vel Pharaonem vel et indiis hominum vel diaboli Vt ~ IN TEMPTATIONEM] intemptus Mu : temptationes *et add.* [appendix V97] V ~ deduxisti] seduxisti α (⊘ δ : induxit V) ~ *post* diluvio *add.* (*iter.*) vel illos in diluvio St ~ *post* Sodoma *add.* et Gomorra δ ~ pharaonem] foramen St ~ temptationem²] temptatione Sa S Me R Mn H G ~ *post* diaboli *add.* [appendix V98] V ~ hominum] hominem Pa ~ insidias hominum *transp.* δ¹ 25. SED LIBERAS ... malo² *om.* Vt ~ MALO¹ ... homine *om.* S ~ *post* id est *add.* ab omni malo β ~ *ante* a diabolo *add.* a peccato Gr ~ a diabolo ... malo² *om.* Sk ~ homine] omni O : omine St Eg ~ *post* malo² *add.* [appendix V99] V 26. Hae] Haec ω (⊘ Haeae H : Hae Pa O δ) ~ Hae ... omnibus *om.* Vt ~ Hae ... vitam (segm. 28) *om.* V ~ septem] IIII τ ~ orationes] petitiones O δ¹ ~ *post* orationes *add.* IIII ω ~ ut] et β¹ 27. coelestia] celestem τ Pa ~ Adveniat regnum tuum *om.* Vt ~ *post* Fiat *add.* usque Vt 28. *post* vitam *add.* [appendix G10] G : *add.* pertinent Mu 29. CUM AUTEM ... iuxta hoc (Mt. 8, segm. 2) *post* SEPARARE PATREM A FILIO (Mt. 10, segm. 15) *transp.* G ~ CUM AUTEM ... ieiunant *om.* Vt ~ IEIUNATIS] IEIUNAVERIT S Sa R Sk M Pa : IEIUNAVERTIS τ G : IEIUNAVERINT Me H En K μ

Synagoga fiant; ²⁰vel sicut *iusti ita peccatores convertantur*, ut in illis *tua fiat voluntas*. ²¹PANEM NOSTRUM (Mt. 6,11) **secundum littera** COTIDIANUM (Mt. 6,11), id est *in unaquaque* die usque a caput anni. Hodie, id est semper. ²²Vel PANEM id est Christum, *ut sic mereamur agere*, ut eum cotidie possimus accipere ad remedium, **vel supersubstantiale aebraice dicunt Christus super omnem substantiam**. ²³ET DIMITTE NOBIS DEBITA (Mt. 6,12) et reliqua, hic cautionem cum Deo facimus: si dimittimus dimittitur nobis, **si non dimiserimus non dimittitur nobis**. ²⁴ET NE NOS INDUCAS IN TEMPTATIONEM (Mt. 6,13), sicut deduxisti homines in *diluvium*, vel illos in Sodoma **et Gomorra**, vel pharaonem in mare, sive in temptationem diabuli aut hominum insidias. ²⁵SED LIBERA NOS A MALO (Mt. 6,13), id est a diabulo, a peccato **et** ab homine malo. ²⁶Hae VII orationes communes sunt omnibus ut VII gratiae Spiritus sancti orasset. ²⁷III petitiones ad caelestia pertinent, id est “Sanctificetur nomen tuum”, “Adveniat regnum tuum”, “Fiat voluntas tua”; ²⁸III ad istam vitam. ²⁹CUM AUTEM IEIUNATIS (Mt. 6,16)

22. PANEM] PANE Ma 23. dimittitur] dimittuntur Ma 24. ET NE NOS INDUCAS... omine malo (segm. 25) *ante* ET DIMITTE NOBIS (segm. 23) *transp.* Ma ~ in⁵ om. Ma 26. Hae] Haec ω ~ *post* orationes *add.* III ω ~ communes] comunis Ma ~ *post* omnibus *add.* “Veniad regnum tuum”, “Fiat voluntas tua” Ma 27. caelestia] caelestiam Ma ~ pertinent] pertinet Ma 29. IEIUNATIS] IEIUNAVERTIS Ma

*

26-28. Cfr. Aug. *Serm.*, ser. 59, (ed. SChr 116), p. 198, l.144

(Mt. 6,16), et reliqua. EXTERMINANT ENIM FACIES SUAS (Mt. 6,16), id est transfigurant se, id est ut videantur ab hominibus quod ieiunant. ³⁰UNGE CAPUT TUUM, ET LAVA FACIEM TUAM (Mt. 6,17), id est quod Domino dare *vis*, qui est caput tuum, proximo tuo da. ³¹NOLITE THESAURIZARE IN TERRA (Mt. 6,19), id est sed in caelo. ³²NE AERUGO (Mt. 6,19), *id est vana gloria aut ira*. *TINEA* (Mt. 6,19): *invidia aut superbia*; *FURES* (Mt. 6,19): *daemones*; ³³*aurum: sensus; mundus: vestimentum; nam cibus: praedicatio divina*. ³⁴LUCERNA CORPORIS TUI (Mt. 6,22), id est doctor vel princeps tuus. ³⁵CORPORIS, id est hominis interioris. SI SIMPLEX FUERIT (Mt. 6,22), id est unius rei. ³⁶NEMO POTEST DUOBUS DOMINIS SERVIRE: AUT UNUM ODIO HABEBIT (Mt. 6,24), id est qui nec sibi bonus; ³⁷ALIUM DILIGET (Mt. 6,24), qui sibi bonus, id est diabolus contemnere, *Deum* amare. ³⁸Qui divitiis servit, diabolo servit. ³⁹MAMMONA (Mt. 6,24) dicitur divitias, sive nomen diaboli. ⁴⁰NONNE ANIMA PLUS EST QUAM ESCA (Mt. 6,25) et reliqua, id est qui *minora dat Deo* et maiora diabolo. ⁴¹RESPICITE VOLATILIA CAELI (Mt. 6,26) et reliqua, [PL 549]

~ et reliqua *om.* K ~ ENIM *om.* α¹ τ δ ~ SUAS *om.* τ ~ *post id est*¹ *add.* dum non se colunt δ ~ transfigurant] nigrigantes Mn ~ *post hominibus add.* [appendix V100] V ~ quod] quia α (ε qui β : quod δ) ~ quod ieiunant *om.* V 30. UNGE ... superbia (segm. 32)] VII pro septiformen spiritum unge caput et cetera, quod dare vis id est caput, da proximo erugo, vanagloria tinea vel superbia Vt ~ FACIEM TUAM LAVA *transp.* G K δ¹ ~ Domino dare vis] dare Deo vis C ~ proximo tuo da] da pauperibus et proximo tuo *et add.* [appendix V101] V 31. NOLITE] NOLI V R Wn ~ *post TERRA add.* [appendix V102] V ~ id est sed in coelo *om.* V ~ sed *om.* α¹ τ : non alibi nisi (non δ¹) δ 32. *post TINEA add.* id est β τ δ ~ *post superbia add.* [appendix V103] V ~ FURES ... divina (segm. 33) *om.* V ~ *post FURES add.* id est β δ 33. *post aurum add.* id est β δ ~ *post mundus add.* id est β δ ~ nam cibus] mancibus Me : mancibus Mn β τ *et add.* id est β ~ *post cibus add.* id est δ 34. CORPORIS] CORPUS C ~ doctor] dator G 35. id est] id sunt H ~ hominis interioris] homines interiores S Sa Mn Sk σ M ρ K St ~ interioris *om.* O ~ SI *om.* V σ St Mu ~ *post rei add.* [appendix V104] V 36. DOMINIS] DOMINI V τ ~ DOMINIS ... id est¹ *om.* Vt ~ *post SERVIRE add.* et reliqua V : *add.* quia G ~ *ante AUT UNUM ODIO add.* UBI FUERIT THESAURUS TUUS et reliqua α (ε V O δ) ~ HABEBIT] HABET V 37. *ante ALIUM add.* nec β δ ~ ALIUM] ALTERUM δ¹ ~ sibi bonus] bonus sibi est V ~ *post bonus*² *add.* est β δ ~ contemnere] contempnit V ~ *ante Deum add.* et β ~ *post amare add.* [appendix V105] V 39. dicitur divitias] dicuntur divitiae V : divitiae nuncupantur *et add.* [appendix G12] G ~ sive nomen diaboli *om.* V G 40. *post ESCA add.* ET CORPUS QUAM VESTIMENTUM et reliqua O ~ qui minora ... diabolo *om.* V ~ dat] datur Sa ~ Deo dat *transp.* Sk σ Gr ~ *post diabolo add.* CUBITUM UNUM (Mt. 6, segm. 45) ... divinitatis (Mt. 7, segm. 18) Gr : *add.* vel quia anima plus est quam corpus δ¹

et reliqua. EXTERMINANT ENIM FACIES SUAS (Mt. 6,16), id est **dum non se colant** transfigurant se, id est ut videantur ab hominibus quod ieiunant. ³⁰UNGE CAPUT TUUM ET FACIEM TUAM LAVA (Mt. 6,17), id est quod Domino dare *volueris*, qui est caput tuum, proximo tuo da. ³¹NOLITE THESAURIZARE IN TERRA (Mt. 6,19), id est sed in caelo. ³²NEC AERUGO NEC TINEA AUT FUR (Mt. 6,19). ³³*Aurum sensum; aerugo: ira; vestimentum: misericordia. TINEA (Mt. 6,19): invidia; cibus: praedicatio divina; FURIS (Mt. 6,19): demonis; aerugo: vana gloria; tineas: superbia.* ³⁴LUCERNA CORPORIS TUI (Mt. 6,22) et **reliqua**, id est doctor vel princeps tuus. ³⁵CORPORIS, id est hominis interioris. SIMPLEX FUERIT (Mt. 6,22), id est unius rei. ^{35a}SI OCULUS NEQUAM FUERIT (Mt. 6,23): **si de simile colore fuerit**. ³⁶NEMO POTEST DUOBUS DOMINIS SERVIRE: AUT UNUM ODIO HABEBIT (Mt. 6,24), id est **illud** qui nec sibi bonus; ³⁷ET ALTERUM DILIGET (Mt. 6,24) **ipsum** qui sibi bonus; AUT UNUM SUSTINEBIT (Mt. 6,24), id est **ipsum** ut supra sibi bonus; id est diabolus contemnere, *Dominum* amare, **vel plus caelestiam quam divitias amare**. ³⁸Quia qui divitiis servit, diabolo servit, **et non Deo**. ³⁹MAMMONA (Mt. 6,24) dicitur divitias, vel nomen diaboli. ⁴⁰NONNE ANIMA PLUS EST QUAM ESCA, ET CORPUS QUAM VESTIMENTUM (Mt. 6,25), id est qui *dat minora Deo* et maiora diabolo, **vel quia anima plus est quam corpus**. ⁴¹RESPICITE VOLATILIA CAELI (Mt. 6,26) et reliqua, id est dicitur qui

~ EXTERMINANT] EXTERMINAVIT Ma ~ colant] colent Ma ~ quod] qui Ma
 33. *post sensum add.* mundum Ma 35. FUERIT] FUERINT Ma 36. *post SERVIRE*
add. et reliqua, oboedire Ma ~ *ante* AUT UNUM ODIO *add.* UBI FUERIT THESAURUM
 TUUM et reliqua Ma ~ ODIO] ODIUM Ma ~ bonus] bonum Ma 37. DILIGET] DILIGIT
 Ma ~ bonus] bonum Ma

*

33. aurum, sensus: cfr. Hier., *Epistulae*, ep. 64, vol. 54, par. 9, p. 596, l.11 39. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 6, v. 24; id., *Epistulae*, ep. 22, vol. 54, par. 31, p. 192, l.6; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 53, par. 2, l.34; id., *Quaest. Ev.*, II, quaestio 34, l.25; id., *Sermones*, ser. 113, (ed. PL38) col. 648, l.43; cfr. Eucherius., *Instr.*, II, p. 193, l.137

quia mos est avium in altum volare et canticum cantare, ⁴²et cum aliquid sibi voluerint in terra, a Domino accipiunt. ⁴³Ita et homines debent caelestia cogitare et Deum laudare; ⁴⁴et cum cibis indigent, a Domino in terra accipiunt. ⁴⁵CUBITUM UNUM (Mt. 6,27): secundum litteram vel unum diem ad vitam vestram. ⁴⁶CONSIDERATE LILIA AGRI (Mt. 6,28), id sunt angeli. ⁴⁷SALOMON (Mt. 6,29), id est Christus, hodie secundum historiam. ⁴⁸IN CLIBANUM (Mt. 6,30), id est ad comburendum vel hodie tempestate. ⁴⁹HAEC OMNIA GENTES INQUIRUNT (Mt. 6,32), id est ad quas ambulatis ad praedicationem cibos vobis et vestimenta praestabunt. ⁵⁰QUAERITE PRIMUM REGNUM DEI (Mt. 6,33), id est eiecta potestate diaboli, Deus solus regnet in terra. ⁵¹ET IUSTITIA EIUS ET HAEC OMNIA ADICIANTUR VOBIS (Mt. 6,33), id est si Dominum servierimus omnia ille nobis augebit, ⁵²quia cum regnum caelorum nobis tribuetur; cibis et vestimenta adicientur vel regnum Dei fides dicitur. ⁵³NE SOLICITI SITIS IN CRASTINO (Mt. 6,34), id est ne peccata quae in crastino die perpetrabis hodie roges dimitti tibi sive ne extendas poenitentiam usque in diem mortis aut iudicii.

(Mt. 7) ¹NOLITE ERGO IUDICARE (Mt. 7,1) et reliqua, id est diligite inimicos vestros. ²FESTUCAM (Mt. 7,3) parvam culpam proximi tui, aliter iram. ³TRABEM (Mt. 7,3) magnum peccatum, aliter odium proximi

41. quia mos ... divinitatis (Mt. 7, segm. 18)] Aves in altum volant et canticum canticant sed in terra a Domino aliquid accipere volunt, et homines celestia cogitando in terra accipiunt paracionem divinitatis Vt ~ quia *om. et add.* [appendix G12] G ~ mos avium est *transp.* G ~ avium] aurum τ : avibus V ~ et canticum cantare *om.* G ~ cantare canticum *transp.* δ¹ 42. cum *om.* α (€ V σ O : si quid G : si δ) ~ sibi] si S ~ a Domino accipiunt] accipiunt a Domino α¹ : ad Deo accipiunt G 43. Deum laudare] ad Deum vel dare M 44. cibis] cibus S Sa Me C : civibus R Mn τ Sk Wn M En St : cibibus H : vocibus Pa ~ a Domino] ad Dominum Mn 45. CUBITUM UNUM ... omnis homo in com- (Mt. 7, segm. 18) *deest* α (€ δ¹ : post diabolo (segm. 40) *transp.* Gr) ~ CUBITUM] CIBUM Eg ~ diem] dicit Mu 48. CLIBANUM] CLIBANO δ ~ tempestate] tempore estatis Gr : tempore estaris Mu : tempestatis Eg 50. *post* DEI *add.* ET IUSTITIAM EIUS δ¹ ~ eiecta] deiecta Gr ~ diaboli] a diaboli et Mu ~ solus Deus *transp.* δ¹ ~ regnat in regnet *corr* Gr 51. Dominum] Domino δ ~ servierimus] servierint Mu ~ nobis *om.* Eg ~ augebit] augeat Gr 52. tribuetur] tribuitur Mu : tribuit Eg ~ fides regnum Dei *transp.* Gr 53. die *om.* δ¹ ~ extendas] extendis Mu ~ iudicii et mortis *transp.* Eg ~ aut] et δ¹

(Mt. 7) 1. diligite] diligere Eg 2. proximi] fratris δ¹ 3. proximi] proximum Mu

theorica exercent, [PL 549] quia mos est avium in altum volare et canticum cantare, ⁴²et cum aliquid sibi voluerint in terra, a Domino accipiunt. ⁴³Ita *illi* debent caelestia cogitare et Deum laudare, ⁴⁴et cum cibis indigent ad Dominum in terra accipiunt. ⁴⁵CUBITUM UNUM (Mt. 6,27): secundum litteram vel unum diem ad vitam vestram. ⁴⁶CONSIDERATE LILIA AGRI (Mt. 6,28), id sunt angeli. ⁴⁷SALOMON (Mt. 6,29), id est Christus, hodie secundum historiam. ⁴⁸IN CLIBANUM (Mt. 6,30), id est ad comburendum vel hodie tempestate. ⁴⁹HAEC OMNIA GENTES INQUIRUNT (Mt. 6,32), id est ad quas ambulantes ad praedicationem cibus vobis et vestimentum praestabunt. ⁵⁰QUAERITE PRIMUM REGNUM DEI (Mt. 6,33), id est eiecta potestate diaboli, Deus solus regnet in terra. ⁵¹ET IUSTITIA EIUS ET HAEC OMNIA ADICIENTUR VOBIS (Mt. 6,33), id est si Dominum servissemus omnia nobis ille augebit, ⁵²quia cum regnum caelorum vobis tribuetur; cibus et vestimenta adicientur vel regnum Dei fides dicitur. ⁵³NE SOLLICITI ESTIS IN CRASTINO (Mt. 6,34), id est ne peccata quae in crastino die perpetrabis hodie roges dimitti tibi sive ne extendas penitentiam usque in diem mortis aut iudicii.

(Mt. 7) ¹NOLITE ERGO IUDICARE (Mt. 7,1) et reliqua, id est diligite inimicos vestros. ²FISTUCAM (Mt. 7,3) parvam culpam proximi tui, aliter iram. ³TRABEM (Mt. 7,3) magnum peccatum, aliter odium proximi

41. altum] alto Ma 44. cibis] cibus Ma 45. litteram] littera Ma
 47. historiam] storia Ma 48. CLIBANUM] LIBANO Ma ~ tempestate] temporae state
 Ma 49. INQUIRUNT] INQUAERUNT Ma 52. regnum] signum Ma ~ cibus]
 cibum Ma ~ adicientur] adiciantur Ma ~ fides] fidem Ma 53. roges] rogis Ma ~
 dimitti tibi] dimittit ibi Ma ~ sive ne extendas] si bene ostendas Ma

(Mt. 7) 2. FISTUCAM parvam culpam] FISTUCA parva culpa Ma

*

46. Cfr. Chrom., *Tract. Matt.*, tract. 32. l.132

(Mt. 7) 2-3. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 54, par. 7, l.3

longo tempore. ⁴NOLITE DARE SANCTUM CANIBUS (Mt. 7,6): secundum historiam id est sacrificium, aliter SANCTUM: Evangelium haereticis, ⁵quia canis quod vomit resumit et iterum vomit et lambit illud, ⁶ita haeretici gentilitatem de qua saturati fuerunt Deo postponunt et post baptismum haeresim sumunt. ⁷MARGARITA (Mt. 7,6) praedicatio divina dicitur. ⁸ANTE PORCOS (Mt. 7,6), id est haereticos quia sicut porci post lavacrum adhuc non sunt mundi, ⁹ita illi post gentilitatem lavati in heresim revertuntur. ¹⁰Vel canes peccatores qui post confessionem iterum committunt ut canes similia et porci sunt isti qui canis. ¹¹ET CONVERSI DIRUMPANT VOS (Mt. 7,6), id est canis supradicti qui adversus sacerdotem irascendo iniuria faciunt. ¹²PETITE (Mt. 7,7), id est orando Patrem pro corpore. ¹³QUAERITE (Mt. 7,6) filium ieiunando pro anima. PULSATE (Mt. 7,6) pro eleemosynam Spiritum sanctum. ¹⁴PETITE fidem, QUERITE spem, PULSATE caritatem. ¹⁵ET APERIETUR VOBIS (Mt. 7,6), id est regnum caelorum ieiunando per eleemosinam. ¹⁶PANEM (Mt. 7,9), id est caritatem sive modestiam cordis. ¹⁷LAPIDEM (Mt. 7,9): duritiam cordis. PISCEM (Mt. 7,10): fidem vel spem. SERPENTEM (Mt. 7,10), id est infidelitatem vel disperationem. ¹⁸CUM SITIS MALI (Mt. 7,11), id est malus est omnis homo in comparatione divinitatis. ¹⁹QUANTO MAGIS PATER VESTER, QUI BONUS EST NATURA, DABIT BONA PETENTIBUS SE (Mt. 7,11), id est fidem, spem, caritatem. ²⁰INTRATE PER ANGUSTAM PORTAM (Mt. 7,13), ubi non capit esse peccatores nisi peccata deponant. ²¹Porta: fides;

4. SANCTUM DARE *transp.* Gr ~ SANCTUM¹] SECUNDUM Eg ~ SANCTUM²] secundum *in* sanctum *corr.* Gr : secundum Mu ~ haereticis] heretici δ 5. vomit²] vomet Mu 6. saturati] satiati δ¹ 7. divina] diurna Gr 8. non sunt mundi] mundum sunt Mu : mundi sunt Eg 10. isti *om.* δ¹ ~ qui canis *eras.* Gr 11. DIRUMPANT] SIRUMPANT Mu 13. PULSATE ... spem (segm. 14) *om.* Eg ~ pro²] per Mu 16. modestiam] molestiam Eg 18. in comparatione divinitatis] parationem divinitatis α (⊘ reparationem divinitatis R : *om.* Gr) ~ divinitatis *om.* G ~ post divinitatis *add.* [appendix VI06] V : *add.* quia anima plus est quam esca corpus Gr 19. QUANTO ... posticulas (segm. 21)] Dabit bonum petentibus se fidem per caritatem per angustam portam palasticas Vt ~ QUANTO ... caritatem *om.* V ~ NATURA EST *transp.* δ¹ ~ BONA DABIT *transp.* S β ~ spem] per α (⊘ δ) ~ caritatem *om.* Mu ~ post caritatem *add.* OMNIA ERGO QUaecumque VULTIS UT FACIANT VOBIS HOMINES et reliqua, ad litteram Gr 20. INTRATE ... caritatem (segm. 21) *om.* Eg ~ INTRATE] INTRARE p ~ capit esse] capent S Sa Me R Sk En : capiunt Mn σ G Pa : capiuntur V : accipiuntur Gr ~ peccata *com.*] *om.* ω ~ deponant] deponent Mn Sk St : deponunt H Gr : deponuntur V Wn 21. Porta] Portam α (⊘ Sk Wn Mu Gr : Portam latam β³: Latam portam En)

longo tempore. ⁴NOLITE DARE SANCTUM CANIBUS (Mt. 7,6): secundum historiam id est sacrificium, aliter SANCTUM: Evangelium haereticis, ⁵quia canis quod vomit resumit et iterum vomit et lambit illud, ⁶ita haeretici, quia illi gentilitatem de qua saturati fuerunt Deo postponunt et post baptismum haeresim sumunt. ⁷MARGARITA (Mt. 7,6) praedicatio divina dicitur. ⁸ANTE PORCOS (Mt. 7,6), id est haereticos quia sicut porci post lavacrum adhuc non sunt mundi, ⁹ita illi post gentilitatem lavati in heresim revertuntur. ¹⁰Vel canes peccatores qui post confessionem iterum committunt ut canis similes et porci sunt isti qui canis. ¹¹ET CONVERSI DISRUMPANT VOS (Mt. 7,6), id est canes supradicti qui adversus sacerdotem irascendo iniuriam faciunt. ¹²PETITE (Mt. 7,7), id est orando Patrem pro corpore. ¹³QUAERITE (Mt. 7,6) filium ieiunando pro anima. PULSATE (Mt. 7,6) pro eleemosyna, pro Spiritu sancto. ¹⁴PETITE fidem, QUERITE spem, PULSATE caritatem. ¹⁵ET APERIETUR VOBIS (Mt. 7,6), id est regnum caelorum ieiunando per eleemosynam. ¹⁶PANEM (Mt. 7,9), id est caritatem sive modestiam cordis. ¹⁷LAPIDEM (Mt. 7,9): duritiam cordis. PISCES (Mt. 7,10): fidem vel spem. SERPENTEM (Mt. 7,10), id est infidelitatem vel desperationem. ¹⁸CUM SITIS MALI (Mt. 7,11), id est malus est omnis homo in comparatione divinitatis. ¹⁹QUANTO MAGIS PATER VESTER, QUI BONUS EST NATURA, DABIT BONA PETENTIBUS SE (Mt. 7,11), id est fidem, spem, caritatem. ^{19a}OMNIA ERGO QUAECUMQUE VULTIS UT FACIANT VOBIS HOMINES (Mt. 7,12) et **reliqua, ad litteram**. ²⁰INTRATE PER ANGUSTAM PORTAM (Mt. 7,13), ubi non capit esse peccatores nisi peccata deponant. ²¹Porta: fides;

4. historiam] storiam Ma ~ aliter] alitum Ma ~ haereticis] heretici Ma 5. vomit] vomet Ma ~ iterum] iter Ma ~ vomit et lambit] vomere et lambere Ma ~ illud] illi Ma 6. qua *om.* Ma ~ saturati] saturitatati (*sic*) Ma 7. MARGARITA] MARGARITAS Ma 8. PORCOS] PORCUS Ma ~ haereticos] haereticus Ma 10. canes peccatores] canis peccatoris Ma ~ committunt] committuntur Ma 11. canes] canis Ma ~ iniuriam] iniuria Ma 13. pro²⁻³] per Ma 18. malus] malum Ma ~ in comparatione] imparatione Ma 19. fidem, spem] fide, spe Ma 19a. FACIANT] FACIAM Ma ~ HOMINES] HOMINIS Ma ~ litteram] littera Ma 20. ANGUSTAM PORTAM] ANGUSTA PORTA Ma ~ ubi... deponant] ut capit id est peccata deponat Ma 21. fides] fide Ma

posticulas *duo*, id est caritatem Dei et proximi. ²²Duo luminaria: superior Evangelium, inferior vetus Lex, ubi si quis offendat non intrat. ²³QUIA LATA PORTA (Mt. 7,13), et reliqua, id est divitiis et propria voluntate servientes. ²⁴ATTENDITE VOBIS (Mt. 7,15), id est a falsis doctoribus cavete. ²⁵IN VESTIMENTIS OVIVM (Mt. 7,15), id est *boni doctores*. LUPI RAPACES (Mt. 7,15), id est qui animas in perditionem rapiunt. ²⁶A FRUCTIBUS EORUM (Mt. 7,16), id est ex operibus COGNOSCETIS EOS. ²⁷NUMQUID COLLIGUNT DE SPINIS (Mt. 7,16), id est *de haereticis*. UVAS (Mt. 7,16), id est virginitatem. ²⁸AUT DE TRIBULIS FICUS (Mt. 7,16), id est *coniugem* de haereticis. ²⁹ARBOR BONA (Mt. 7,17): homo bonus. ARBOR MALA (Mt. 7,17): homo malus qui *agit opera mala*. ³⁰NON OMNIS QUI DICIT MIHI, DOMINE, DOMINE (Mt. 7,21), et reliqua: de illis dicit qui amant in angulis platearum stare orantes. ³¹SED QUI FACIT VOLUNTATEM PATRIS MEI (Mt. 7,21), id est qui servat mandata. ³²MULTI MIHI DICUNT, DOMINE (Mt. 7,22), id est multi sunt qui intrant per eam. ³³QUIA NUMQUAM NOVI VOS (Mt. 7,23), id est *bonum* vel *haeretici*.

~ posticulas] palasticas ω (€ posticae P : posticia Mu) ~ posticulas ... servientes (segm. 23)] palasticas duas: dileccio Dei propter proximi, duo liminaria: superior Evangelium, inferior vetus Lex, lata porta divitiis et voluntatibus servientes Vt 22. Evangelium] angeli Mn ~ vetus] cuius dicit Mn ~ si om. α (€ δ) ~ offendat] ostendit Mn V ~ post intrat add. [appendix V107] V 23. QUIA] QUAM ω (€ τ) ~ QUIA ... servientes om. V ~ ante LATA add. IN Mn ~ PORTA om. C ~ ante propria add. priora St ~ propria voluntate] proprias voluntates S Sa Me : propriae voluntati O Gr : voluntati propriae δ¹ ~ servientes] servientibus O 24. ATTENDITE ... rapiunt (segm. 25) om. V : In vestimentis ovium boni doctores, lupi rapaces qui animas in perditionem rapiunt Vt ~ post VOBIS add. A FALSIS PROPHETIS G ~ id est om. β (€ G O) : id sunt δ ~ doctoribus] prophetis O ~ cavete om. G 25. id est boni doctores] in similitudine boni pastoris G ~ boni doctores] bonorum doctorum Mu ~ id est² om. G ~ qui om. R : quia G ~ animas] animis Sk ~ perditionem] perditione α (€ Mn Wn G En μ O Gr Eg) 26. A FRUCTIBUS ... mala (segm. 29) om. V : A FRUCTIBUS operibus, DE SPINIS uvae, de hereticis virginem, DE TRIBUS FICOS de hereticis coniugem, ARBOR homo Vt ~ COGNOSCETIS ... haereticis (segm. 27) om. G 27. post SPINIS add. UVAS β δ ~ UVAS, id est om. β δ 28. coniugem de haereticis] de hereticis coniugem β : de hereticis rectum coniugium δ 29. ARBOR] ARBA M 30. DOMINE² om. G : est V ~ de illis ... mandata (segm. 31)] id est in angulis platearum qui facit voluntatem qui servat mandata Vt ~ platearum] plateas Mn ~ stare orantes] stantes orare G C 31. MEI om. G ~ servat] fuerat S ~ post mandata add. eius et [appendix V108] V 32. MULTI MIHI ... haeretici (segm. 33) om. Vt ~ MIHI] enim τ ~ MIHI DICUNT] gunt et add. s.l. mihi G ~ DOMINE bis scr. β Gr Eg ~ post id est add. qui Gr 33. bonum] bono opere δ ~ bonum vel haeretici] vestra bona opera G

posticulas *duas*: caritatem Dei et proximi. ²²Duo luminaria: superior Evangelium, inferior vetus Lex, ubi si quis offendat non intrat. ²³QUIA LATA PORTA (Mt. 7,13) et reliqua, id est divitiis et propria voluntate servientes. ²⁴ATTENDITE VOBIS (Mt. 7,15), **et reliqua**, id est a falsis doctoribus cavete. ²⁵IN VESTIMENTIS OVIUM (Mt. 7,15), id est *boni doctoris*. LUPI RAPACES (Mt. 7,15), id est qui animas in perditionem rapiunt. ²⁶A FRUCTIBUS EORUM (Mt. 7,16), id est ex operibus. ²⁷NUMQUID COLLIGUNT DE SPINIS (Mt. 7,16), id est *haeretici quia ipsi germinant spinus et tribulus*. UVAS (Mt. 7,16), id est virginitatem. ²⁸AUT DE TRIBULIS FICUS (Mt. 7,16), id est *rectum coniugium* de haeticis. ²⁹ARBOR BONA (Mt. 7,17), **id est** homo bonus. ARBOR MALA (Mt. 7,17), **id est** homo malus qui *mala opera agit*. ³⁰NON OMNIS DICIT MIHI (Mt. 7,21) et reliqua, **id est** de illis dicit qui amant in angulis platearum stare orantes. DOMINE DOMINE (Mt. 7,21), **id est** in die iudicii corpus et anima. ³¹SED QUI FACIT VOLUNTATEM PATRIS MEI (Mt. 7,21) **et reliqua**, id est qui servat mandata. ³²MULTI MIHI DICUNT DOMINE DOMINE (Mt. 7,22), id est multi sunt qui intrant per eam. ³³QUIA NUMQUAM NOVI VOS (Mt. 7,23), id est *in bono vel haeticos*.

~ posticulas] palasticas ω 22. luminaria *in* liminaria *corr. s.l.* Ma ~ ubi si quis] ubique si Ma 23. QUIA] QUAM ω ~ divitiis] divitias Ma ~ propria voluntate] proprias voluntates Ma 24. doctoribus] doctoris Ma 27. NUMQUID COLLIGUNT] NUMQUIT COLLEGUNT Ma ~ virginitatem] virginate Ma 30. amant] amat Ma

*

22. ubi quis offendat, non intrat: cfr. Aug., *Sermones*, ser. 294, (ed. PL38) col. 1339, l.7
28. Cfr. Chrom., *Tract. in Matt.*, tract. 35, l.126

³⁴DISCEDITE A ME (Mt. 7,23), id est qui sperant non esse remissionem peccatorum. ³⁵OMNIS QUI AUDIT VERBA MEA (Mt. 7,24), et reliqua, qui contra praedicationem non agit. ³⁶ASSIMILABITUR VIRO SAPIENTI, QUI AEDIFICAVIT DOMUM SUPER PETRAM (Mt. 7,24), id est super opus bonum. ³⁷Ne intraret pluvia in ea, id est doctrina haeretica. ³⁸FLUMINA (Mt. 7,25): persecutiones haereticorum. VENTI (Mt. 7,25): daemones. ³⁹Nubes accipiunt pluviam de mare, haeretici doctrinam de mundo. ⁴⁰ET NON CECIDIT DOMUS (Mt. 7,25), id est non cadit qui super fidem stat in Christo. ⁴¹ET OMNIS QUI AUDIT VERBA MEA ET NON FACIT EA, SIMILIS ERIT VIRO STULTO (Mt. 7,26) et reliqua. ⁴²ET FUIT RUINA MAGNA (Mt. 7,27), id est in infernum. ⁴³NON SICUT SCRIBAE ET PHARISAEI (Mt. 7,28), id est quia Dominus virtutes faciebat et praedicabat, vel ipsi praedicaverunt.

(Mt. 8) ¹Cum autem descenderet de montem: quod dicit descenderunt, indicat quod nullus de ipsis fuit illi similes in altitudine. ²SECUTE SUNT EUM TURBAE MULTAE (Mt. 8,1), indicat quia multi eum secuti sunt postquam de caelo descendit. ³DOMINE, SI VIS, POTES ME MUNDARE (Mt. 8,2), id est dubitat de voluntate non de potestate. ⁴DICENS VOLO MUN-

34. DISCEDITE] DISCITE Mn Vt ~ *post* id est *add.* heretici G ~ qui sperant ... peccatorum] qui non sperant remissionem Vt ~ sperant] spectant Mn ~ remissionem] resurrectionem G Gr 35. OMNIS ... AEDIFICAVIT (segm. 36) *om.* Vt ~ OMNIS ... opus bonum (segm. 36) *om.* V ~ MEA VERBA *transp.* Gr ~ et reliqua *om.* K 36. AEDIFICAVIT] AEDIFICAT M : AEDIFICABIT Mh ~ DOMUM *om.* Sa Me Mn τ ~ DOMUM ... daemones (segm. 38)] domum supra petram, super bonum opus, pluvia doctrina hereticorum, flumina persecutiones, venti demones Vt ~ *post* DOMUM *add.* SUAM β δ ~ *post* super² *add.* fidem ~ *post* bonum *add.* in Christo O 37. ea] eum R ~ id est] in ea V ~ haeretica] hereticorum Eg ~ haeretica ... persecutiones (segm. 38) *om.* Mu 38. *post* FLUMINA *add.* id est O ~ *post* VENTI *add.* id est β (€ id sunt σ) : *add.* id sunt δ 39. accipiunt] accipiant Sk ~ pluviam] pluvia ω (€ pluvias H : *om.* St) ~ *post* mare *add.* id est β δ ~ *post* haeretici *add.* accipiunt β δ ~ haeretici ... FACIT EA (segm. 41) *om.* St ~ doctrinam] doctrina ω (€ β τ δ) 40. ET NON ... Christo *om.* Vt ~ DOMUS *om.* δ¹ ~ id est *om.* V ~ non cadit *transp.* *post* in Christo β δ *et add.* [appendix VI 09] V ~ qui] quis V : *om.* M 41. ET OMNIS ... id est] OFFER MUNUS QUOD PRAECEPIT MOYSES G ~ SIMILIS ERIT ... PRAECEPIT MOYSES (Mt. 8, segm. 8) *deest* α (€ δ)

(Mt. 8) 1. descenderet] descendisset Gr ~ quod] quia Mu ~ descenderunt] descenderet δ¹ ~ indicat] ostendit δ¹ ~ de ipsis *om.* δ¹ ~ illi] ei Mu 2. sunt eum secuti *transp.* Gr ~ secuti sunt eum *transp.* δ¹ ~ de caelo descendit] descendit de caelis δ¹

³⁴DISCEDITE A ME QUI OPERAMINI INIQUITATEM (Mt. 7,23), id est qui sperant non esse remissionem *post peccatum*. ³⁵OMNIS ERGO QUI AUDIT VERBA MEA (Mt. 7,24), et reliqua, qui contra praedicationem non agit. ³⁶ADSIMILABITUR VIRO SAPIENTI (Mt. 7,24), id est quia Moysen sapienter super terram et super lapides aedificaret. ³⁷Ne intraverit pluvia *super* ea, aliter id est auditum super opus bonus. PLUVIA (Mt. 7,25): doctrina *haereticorum*. ³⁸FLUMINA (Mt. 7,25): persecutiones haereticorum. VENTI (Mt. 7,25) daemones dicitur. ^{38a}ET NON CECIDIT (Mt. 7,25): auditum super opus bonus vel Petro super Christum. Stultus: Iudas Scarioth; et inflat venti ad nubes, ³⁹et nubes accipiunt pluviam de mare et haeretici doctrinam de mundo. ⁴⁰ET NON CECIDIT DOMUS (Mt. 7,25), id est non cadit, id est qui super fidem stat in Christum. ⁴¹ET OMNIS QUI AUDIT VERBA MEA HAEC ET NON FACIT EA, SIMILIS ERIT VIRO STULTO (Mt. 7,26) et reliqua. ⁴²ET FUIT RUINA MAGNA (Mt. 7,27), id est in infernum. ⁴³NON SICUT SCRIBAE ET PHARISEI (Mt. 7,28), id est quia Dominus virtutes faciebat et praedicabat, vel ipsi praedica-verunt. Iuda id est storia, Iesus autem apicem, id est sensum.

(Mt. 8) ¹Cum autem descenderet de montem: quod dixit descenderunt, indicat quod nullus de ipsis fuit illi similis in altitudine. ²SECUTE EUM TURBAE MULTAE (Mt. 8,1), indicat quia multi eum secuti sunt postquam de caelo descendit. ³DOMINE, SI VIS, POTES ME MUNDARE (Mt. 8,2), id est dubitat de voluntate non de potestate. ⁴DICENS VOLO MUN-

34. sperant] sperat Ma ~ remissionem] remissio Ma 35. non *om.* Ma
 36. sapienter] sapienti Ma ~ terram] terra Ma ~ aedificaret] aedificarentur *et add.*
 SUPER ARENA Ma 38. persecutiones] persecutionis Ma ~ daemones] demonis Ma
 39. pluviam] pluvia ω ~ doctrinam] doctrina ω 41. ET²] EA Ma 43. apicem]
 aspitem Ma

(Mt. 8) 1. quod] non Ma ~ descenderunt] discenderunt Ma ~ similis] similes Ma ~
 altitudine] altitudinem Ma 2. descendit *in* descendit *corr. s.l.* Ma 3. volunta-
 te... potestate] voluntatem... potestatem Ma

DARE (Mt. 8,3), id est imperativum verbum dicit, non infinitivum. ⁵EXTENDENS MANUM (Mt. 8,3), id est potestatem vel divinitatem. TETIGIT (Mt. 8,3), id est divinitas tetigit humanitatem. ⁶Corpus leprosi id est Adam vel totus mundus, qui leprosi erant de peccato Adae. ⁷ET AIT ILLI IESUS: VIDE NE DIXERIS (Mt. 8,4), id est ne fama excitasset invidiam. ⁸OSTENDE TE SACERDOTI ET OFFER MUNUS QUOD PRAECEPIT MOYSES (Mt. 8,4), id est mos fuit in Lege quod non esset in populo qui non esset mundus. ⁹Et si sanitatem acceperisset, ostendisset se sacerdoti et offerebatur *pro eo munus*: duos turtures aut duos pullos columbarum. ¹⁰Et fiebat cum eis iuxta hoc opus, lignum hysopum et coccinum erga cacumen ipsius ligni. ¹¹Et dispergebatur sanguis alterius avis super istud lignum et super alterum avem, ¹²et ipse dimittebatur in aere. ¹³Lignum: crux Christi; coccinum: passio eius. ¹⁴Et oportet ad martyrium ire per passionem Christi, et sanguis noster spargatur super crucem eius, ¹⁵et anima nostra ascendat ad caelum, post *passionem* corporis nostri in martyrio. ¹⁶IN TESTIMONIUM ILLIS (Mt. 8,4), id est ut non solvisset Legem, vel *vidissent* quod sanatus esset a lepra. ¹⁷CENTURIO (Mt. 8,5) *figurat doctores*. PUER PARALYTICUS (Mt. 8,6) contractus *significat* genus humanum in *peccatis* conclusum. ¹⁸Invenit Iesus in centurione trina mysteria: *primum* humilitas, ubi ait DOMINE, NON SUM DIGNUS UT INTRES SUB TECTUM

4. infinitivum] infinitum Mu 5. vel] et Gr 6. de] ex Mu : a Eg 7. NE] NEMINI δ¹ 8. id est mos ... lepra (segm. 16) om. Vt ~ id est mos ... conclusum (segm. 17) om. V ~ mos] nos G 9. sanitatem] animitatem Mn ~ acceperisset] receperisset O ~ ostendisset se sacerdoti] se sacerdoti ostendebat δ¹ ~ duos¹⁻²] duo δ ~ pullos] pulli δ¹ 10. Et fiebat] et ibat *s.l.* O ~ opus om. δ¹ ~ opus ... martyrio (segm. 15) *def.* G ~ hysopum] hysopem S Sa Sk H R τ : esopem Mn 11. istud lignum] lignum illud Eg ~ et² om. O 12. dimittebatur] mittebatur Me 13. crux] crucis H ~ *post* Christi *add.* est σ δ ~ coccinum ... Christi (segm. 14) om. Pa 14. *post* Et¹ *add.* nos δ ~ Christi] eius En ~ spargatur] spargebatur Mn : aspergatur M Sk H : aspergitur ρ μ K St O : aspergatur δ 15. et anima nostra] nam α (¶ non β δ : nam Pa) ~ caelum] Ecclesiam α 16. ut om. β δ ~ vidissent] vidisset Sk H : vidisse δ¹ et *post add.* ostendit Mn Sk H δ ~ sanatus] natus R : sanus τ 17. figurat om. V : hos G : ostendit β δ ~ contractus om. M ~ significat] ostendit β δ ~ conclusum] non clusum O 18. Invenit ... centurione om. V ~ trina] trea S : tria M O δ ~ trina (tria M St O) mysteria in centurione (centurioni M En St K : centurionem G) *transp.* β¹ (¶ Vt) ~ primum] primam R : prima Mn σ ~ primum ... MEUM] fides ubi ait TANTUM DIC VERBUM ET SANABITUR PUER MEUS V ~ humilitas] humilitatem R ~ ubi ait ... secunda fides (segm. 19) om. G ~ UT INTRES ... MEUM] et reliqua β¹ (¶ O)

DARE (Mt. 8,3), id est imperativum verbum dicit, non infinitivum. ⁵EXTENDENS MANUM (Mt. 8,4), id est potestatem vel divinitatem. TETIGIT (Mt. 8,3), id est divinitas tetigit humanitatem. ⁶Corpus leprosi id est Adam vel totus mundus, qui leprosi erant de peccato Adae. ⁷ET AIT ILLI IESUS: VIDE NE DIXERIS (Mt. 8,4), id est ne fama excitasset invidia. ⁸OSTENDE TE SACERDOTI ET OFFER MUNUS QUOD PRAECEPIT MOYSES (Mt. 8,4), id est mos **Christi** fuit in Lege quod non esset **cum eis** in populo qui non esset mundus. ⁹Et si sanitatem accepisset, ostendisset se sacerdoti et offerebatur *munus pro eo: duo* turtures aut *duo* pullos columbarum. ¹⁰Et fiebat cum eis iuxta hoc opus, lignum hysopum et coccinum erga cacumen ipsius ligni. ¹¹Et dispergebatur sanguis alterius avis super istud lignum et super alterum avem, ¹²et ipse dimittebatur in aere. ¹³Lignum: crux Christi; coccinum: passio eius. ¹⁴Et **nos** oportet martyrium ire per passionem Christi, et sanguis noster spargatur super crucem eius, ¹⁵et anima nostra ascendat ad caelum post *sparsionem sanguinis* corporis nostri in martyrio. ¹⁶IN TESTIMONIUM ILLIS (Mt. 8,4), id est ut non solvisset Legem, vel *viderent* quod sanatus esset a lepra. ^{16a}**In-**incipit de Centurione. Capharnaum villa pinguedinis sive speciosa. ¹⁷CENTURIO (Mt. 8,5) *tenit figuram doctorum*. PUER PARALYTICUS (Mt. 8,6) contractus *ostendit* genus humanum in *peccato* conclusum. ¹⁸**Tribus causis** invenit Iesus in centurione **id est** trina mysteria: *prima* humilitas **est**, ubi ait NON SUM DIGNUS UT INTRES SUB TECTUM

5. EXTENDENS] EXTENS Ma 7. ne²] in Ma ~ invidia] inviditum Ma 9. turtures] turtorum Ma ~ pullos] pullus Ma 10. hysopum] ysope Ma 12. aere] hera in haera *corr. s.l.* Ma 13. Lignum *om.* Ma ~ coccinum in coccineum *corr. s.l.* Ma
16. TESTIMONIO in TESTIMONIUM *corr.* Ma ~ Legem] Lege Ma

*

(Mt. 8) 10-12. Cfr. Lev. 14 13. Cfr. Aug, *Enarr. in Ps.*, ps. 68, ser. 1, par. 9, l.48; cfr. Cassiod., *Expos. Ps.*, ps. 88, l.186; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 18, par. 20, l.12

MEUM (Mt. 8,8). ¹⁹Secunda fides, *ubi ait* TANTUM DIC VERBUM, ET SANABITUR (Mt. 8,8). ²⁰Tertia, *id est* prudentia, *ubi dixit* HOMO SUM SUB POTESTATE (Mt. 8,9). ²¹MIRATUS IESUS IN CENTURIONE (Mt. 8,10), *id est* invenit in eo sapientiam, *qua* fuerat doctus per praedicationem divi-
nam. [PL 550] ²²Ab ORIENTE (Mt. 8,11) conversi, *id est* ab infantia. ²³Ab OCCIDENTE (Mt. 8,11), *id est* a senectute. ²⁴A meridie: a iuventute. Ab aquilone, *id est* de potestate diabuli veniunt ad fidem. ²⁵RECUMBENT (Mt. 8,11), *id est* inhabitant. Quare cum tribus tantum? *Id est* propter *remissionem*. ²⁶Qui concupiscunt, illuc flebunt; illis est stridor dentium quorum Deus venter est. ²⁷SOCRUM PETRI FEBRICITANTEM (Mt. 8,14), *id est* synagogae dubietas. ²⁸TETIGIT MANUM (Mt. 8,15): praestavit auxilium. DIMISSA FEBRE (Mt. 8,15), *id est* desinit incredulitas. ²⁹MINISTRABAT EI (Mt. 8,15), *id est* benedicebat ei. ³⁰Per VESPERUM (Mt. 8,16) *ostendit* finem mundi. ³¹DAEMONIA (Mt. 8,16), *id est* peccata. Per VULPES (Mt. 8,20), *id est* homines incredulos. Per VOLUCRES, homines divites. ³²NON RECLINET CAPUT (Mt. 8,20), *ubi non est* fides.

19. Secunda *om.* Vt ~ Secunda ... SANABITUR] humilitas ubi ait: NON SUM DIGNUM UT INTRES SUB TECTUM MEUM V ~ fides *om.* M : fidem Vt ~ TANTUM *om.* δ¹ ~ ET SANABITUR. Tertia, *id est* (segm. 20) *om.* Vt ~ post SANABITUR *add.* PUER G : *add.* PUER MEUS δ
20. Tertia, *id est om.* V ~ *id est om.* δ ~ ubi dixit] ubi ait V δ¹ : ut est nam et ergo Vt ~ HOMO SUB POTESTATE] NAM ET EGO HOMO Gr : NAM ET EGO HOMO SUM et reliqua δ¹ ~ SUM *om.* S Me R τ β (€ V Vt C K O) ~ SUB POTESTATE] SUPPOTESTATE et cetera Vt ~ post POTESTATE *add.* [appendix V110] V
21. MIRATUS ... divinam *om.* Vt ~ MIRATUS] MIRATUR Sk G Pa ~ IN CENTURIONE *om.* V ~ praedicationem] doctrinam V
24. post meridie *add.* *id est* β δ (€ p V Vt) ~ de potestate diabuli] a diabulo V ~ fidem] laudem Mn ~ post fidem *add.* [appendix V111] V
25. RECUMBENT ... remissionem *om.* V ~ Quare] *om.* Vt ~ tantum? *id est om.* Vt ~ post remissionem *add.* peccatorum δ¹
26. Qui] Quia O ~ post Qui *add.* hic O δ : *add.* hic aliena V ~ est¹] et V ~ post venter est *add.* [appendix V112] V
27. SOCRUM] SOLATIUM Mn : SOGRUS V : SOCRUS K ~ PETRI] PETIT Mn : PETRUS O ~ FEBRICITANTEM] FEBRICITATEM H M O : FEBRICANTEM Sk St ~ synagogae dubietas] synagoga in peccatis iacens vel dubietas eius V
28. MANUM] *id est* Mu ~ post MANUM *add.* eius et [appendix V113] V ~ praestavit] praestat H ~ praestavit auxilium *om.* V ~ FEBRE] FEBRIS V : FEBRI δ¹ ~ desinit] desinis Mn ~ post incredulitas *add.* surgens in fide V
29. MINISTRABAT] MINISTRABANT Mn ~ post *id est add.* [appendix V114] V ~ *id est* benedicebat ei *om.* β¹ (€ O) ~ benedicebat] benedicebant Mn ~ benedicebat ... doctores (Mt. 9, segm. 9) *om.* V
30. VESPERUM] PUERUM Mn ~ post ostendit *add.* ei α¹ (€ G Vt C K δ)
31. incredulos] incredulus Mn : increduli Vt ~ post VOLUCRES *add.* CELI δ ~ homines² *om.* Vt
32. RECLINET] RECLINAT Me β (€ O) τ δ

MEUM (Mt. 8,8). ¹⁹Secunda fides, *quia sic ait* TANTUM DIC VERBUM ET SANABITUR (Mt. 8,8). ²⁰Tertia, *hoc est* prudentia, *ut dixit* HOMO SUM SUB POTESTATE (Mt. 8,9). ²¹MIRATUS IESUS IN CENTURIONE (Mt. 8,10), **sed quid miratus?** Id est invenit in eo sapientiam, *quia dum* fuerat doctus per praedicationem divinam. [PL 550] ²²Ab ORIENTE (Mt. 8,11) conversi, id est ab infantia **conversi**. ²³Ab OCCIDENTE (Mt. 8,11), *hoc est* a senectute. ²⁴A meridie **id est** a iuventute. Ab aquilone, id est de potestatem diabuli veniunt ad fidem. ²⁵RECUMBENT (Mt. 8,11), id est inhabitant. Quare cum tribus tantum? Id est propter *repromissionem*. ²⁶Qui **hic** concupiscunt illuc flebunt; illis est stridor dentium quorum Deus venter **eorum** est. ²⁷SOCRUM PETRI FEBRICITANTEM (Mt. 8,14), id est synagogae dubietas. ²⁸TETIGIT MANUM (Mt. 8,15): praestavit auxilium. DIMISSA FEBRE (Mt. 8,15), id est desinit incredulitas. ²⁹MINISTRABAT EI (Mt. 8,15), id est benedicebat ei. ³⁰Per VESPERUM (Mt. 8,16) *intellegit* finem mundi. ³¹DAEMONIA (Mt. 8,16), id est peccata. Per VULPES (Mt. 8,20) *intellegit* homines incredulos. Per VOLUCRES CAELI (Mt. 8,20) *intellegit* homines divites. ³²**Reclinat caput ubi est fides**, non reclinat caput ubi non est fides.

21. eo] eum Ma ~ sapientiam] sapientia Ma 24. id est¹] idem Ma 26. stridor
dentium] stridentium Ma 27. PETRI] PATRI Ma ~ FEBRICITANTEM] FEBRICITATEM
Ma 28. praestavit] pestavit Ma ~ desinit] desinet Ma ~ incredulitas] indulgitas
Ma ~ MINISTRABAT] MINISTRABANT Ma ~ benedicebat] benedicebant Ma
31. incredulos] incredulus Ma 32. reclinant *in* reclinat² *corr.* Ma

*

27. Cfr. Chrom., *Tract. Matt.*, tract. 40, ll.19-20; cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento Testamento*, par. 155, col. 118, l.39 30. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 103, ser. 3, par. 24, l.7; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 2, p. 25, l.2

³³MORTUUS MORTUUM SEPELIRE (Mt. 8,22), *id est* corpus animam; aliter, si peccator laudat peccatorem. ³⁴NAVIS (Mt. 8,23), *id est* Ecclesia. MOTUS ET FLUCTUS (Mt. 8,24), *id est* tentatio. ³⁵DORMITATUS (Mt. 8,24), *id est* incarnatus sive crucifixus. ³⁶VENTUS (Mt. 8,26), *id est* subitanea temptatio. ³⁷Daemoniacus, *id est* gentilis, gens cum perfidia. ³⁸PER MONUMENTA (Mt. 8,28), *ostendit* corpora. PER VIAM NON TRANSIT (Mt. 8,28), *id est* per genitilitatem ad regnum. ³⁹GREGES PORCORUM (Mt. 8,30) ostendit homines ante conversionem. DIMERSI IN MARE (Mt. 8,32), *id est* in profundum. ⁴⁰PER PASTORES (Mt. 8,33) *ostendit* philosophos.

(Mt. 9) ¹SURREXIT (Mt. 9,7), *id est* curatus est. ²REVERSUS IN DOMUM SUAM (Mt. 9,7), *id est* ad primam creationem. ³Sponsus Christus est; sponsa Ecclesia. Filii sponsi apostoli sunt. ⁴RUDIS PANNIS (Mt. 9,16), *doctrina Evangelii*. Scissis pannis, ostendit homines veteres. ⁵Vinum NOVUM IN UTRES VETERES (Mt. 9,17), *nova praedicatio ad homines veteres*. ⁶PRINCEPS (Mt. 9,18) *figuram tenet* prophetarum vel patriarcharum. ⁷PUELLA (Mt.

33. MORTUUS] MORTUOS Me Wn M Vt Pa μ ~ MORTUUS ... peccatorem] Mortuos sepe lre corpus animam vel peccator laudat peccatorem Vt ~ aliter] alio modo β δ ~ peccatorem peccator laudat *transp.* δ¹ 34. Ecclesia] Ecclesiae S Sa R Sk St ~ tentatio] temperatio H 35. DORMITATUS] DORMIENS G : DORMITATUR M : DORMITAT Pa ~ *post* incarnatus *add.* est G ~ *post* crucifixus *add.* Christus δ 36. VENTUS] VETUS S : VENIT Vt ~ subitanea] subito in ea S : subita in ea Sa τ Wn M G St : subitante a Me : sumpta in ea Mn : subita in Sk ~ temptatio] tempore H : temptatione Wn G μ K 37. Daemoniacus] Demoniacos σ ~ *id est*] *id sunt* H ~ gens] genus τ : *om.* Vt 38. ostendit] hoc sunt R ~ corpora *om.* τ ~ VIAM] FIAM Vt ~ NON *om.* M ~ TRANSIT] TRANSIBIT M ~ regnum] regum Pa 39. PORCORUM] CORPERUM Pa ~ ostendit] ostendunt R : *om.* Vt ~ conversionem] conversacionem St : conversacionem δ¹ ~ DIMERSI *om.* Vt ~ DIMERSI ... profundum] dimersi in profundum *id est* in mare δ¹ 40. PASTORES] PASTOREM S α¹ ~ ostendit PASTOREM *transp.* Vt ~ philosophos] philosophus Mn G

(Mt. 9) 1. ante SURREXIT *add.* ASCENDIT IN NAVE hoc est in Ecclesia. IN SUA CIVITATE *id est* in Nazareth δ ~ SURREXIT] SCISCIT Mn ~ *id est om.* Vt Pa ~ curatus] sanatus Vt 2. SUAM, *id est om.* Vt ~ creationem] creatio K ~ *post* creationem *add.* suam δ¹ 3. Sponsus ... apostoli sunt *om.* Vt 4. RUDIS] OPERIS Mn ~ PANNIS¹] PANNI Me : PANNUS G ~ Evangelii] Evangelium S Sa R : evangelica Me St δ ~ Scissis pannis] scissura Vt : scissus pannus δ ~ ostendit] hoc sunt R : *om.* Vt 5. Vinum ... veteres² *om.* G ~ IN] ET ω (€ EX Me : IN Mn β¹ δ : *om.* τ) ~ VETERES¹ *om.* S Mu ~ *post* VETERES *add.* *id est* β (€ Vt) Gr ~ nova praedicatio ad homines veteres *om.* M 6. PRINCEPS] PRINCIPES M ~ figuram tenet *om.* Vt ~ prophetarum ... patriarcharum] prophete ... patriarche Vt

³³MORTUUS MORTUUM SEPELIRE (Mt. 8,22), id est corpus animam; aliter, si peccator laudat peccatorem. ³⁴NAVIS (Mt. 8,23), id est Ecclesia. MOTUS ET FLUCTUS (Mt. 8,24), *hoc est* temptatio. ³⁵DORMITATUS (Mt. 8,24), *hoc est* incarnatus sive crucifixus. ³⁶VENTUS (Mt. 8,26), id est subitanea temptatio. ³⁷Daemoniacus, *hoc est* gentilis, gens cum perfidia. ³⁸PER MONUMENTA (Mt. 8,28) *intellegit* corpora. PER VIAM NON TRANSIT (Mt. 8,28), *hoc est* per gentilitatem ad regnum. ³⁹GREX PORCORUM (Mt. 8,30) ostendit homines ante conversionem. DIMERSI IN MARE (Mt. 8,32), *hoc est* in profundum. ⁴⁰Per PASTORES (Mt. 8,33) *intellege* philosophos.

(Mt. 9) ¹ASCENDIT IN NAVE (cfr. Mt. 9,1), *hoc est in Ecclesia*. IN SUA CIVITATE (Mt. 9,11), *id est in Nazareth*. SURREXIT (Mt. 9,7), id est curatus est. ²REVERSUS IN DOMUM (Mt. 9,7), id est ad primam creationem. ³Sponsus Christus est; sponsa Ecclesia. Filii sponsi apostoli sunt. ⁴RUDIS PANNIS (Mt. 9,16), *id est doctrina evangelica*. Scissis pannis ostendit homines veteres. ⁵Vinum NOVUM IN UTRES VETERES (Mt. 9,17) *sicut superius*. ⁶PRINCEPS UNUS (Mt. 9,18) *tenet figuram* ordo prophetarum vel patriarcharum. ⁷Per PUELLA (Mt. 9,24) osten-

33. animam] anima Ma 34. NAVIS] NAVES Ma ~ hoc est] hoc Ma 37. genti-
lis] gentiles Ma 38. VIAM] VIA Ma 40. philosophos] phylosophus Ma
(Mt. 9) 2. DOMUM] DOMO Ma 4. veteres] veteris Ma 5. IN] ET ω 6. tenet]
tenit Ma ~ figuram] figura Ma

*

33. Cfr. Aug., *Civ. Dei*, XX, cap. 6, l.8; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 45, l.1 36. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 34, ser. 1, par. 9, l.7; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 25, par. 16, l.144

(Mt. 9) 6. Cfr. Cassiod., *Expos. Ps.*, ps. 112, l.90

9,24) ostendit synagogam. ⁸TENUIT IESUS MANUM EIUSDEM PUELLAE (Mt. 9,25), *id est* auxilium ei praestitit. ⁹MESSIS MULTA (Mt. 9,37), *id est* corda parata. Messores: doctores.

(Mt. 10) ¹NON DUAS TUNICAS (Mt. 10,10), *id est* non dupla mente nec dupla fiducia, in Novum aut in Vetus Testamentum. ²NON CALCIA-MENTA (Mt. 10,10), *id est* non testimonium malorum. ³NEQUE VIRGAM

7. ostendit] haec est R ~ *post* synagoga *add.* [appendix Mu13 Gr13 Eg13] δ
 8. TENUIT ... praestitit] TENUIT MANUM, praestat auxilium Vt ~ MANUM *om.* H ~ EIUSDEM] eius dixit Mn : eius de Sk ~ praestitit ei *transp.* δ¹ ~ *post* praestitit *add.* [appendix Mu14 Gr14 Eg14] δ
 9. MESSIS] MESSES Sk : MES G ~ *post* MESSIS *add.* quidem Gr ~ *post* Messores *add.* *id est* β (⊄ G Vt) : *add.* *id sunt* δ ~ Messores, doctores] messoris, doctoris Mn ~ *post* doctores *add.* [appendix Mu15 Gr15 Eg15] δ

(Mt. 10) 1. dupla mente] duplica mente En : duplici mente Pa : plamente (*ut vid.*) C ~ aut in] atque δ¹ ~ vetus Testamentum] veteri Testamento V 2. CALCIAMENTA] CALCIAMENTA DUO β (⊄ G V) ~ *post* malorum *add.* [appendix Vi15] V

ditur synagoga. ^{7a}Mulier in profluxo ostendit Ecclesiam gentium. TIBICINIS (Mt. 9,23) dicitur TURBA (Mt. 9,23), ostendit superstitionem Iudaeorum. ⁸TENUIT IESUS MANUM EIUSDEM PUELLAE (Mt. 9,25) ostendit quia auxilium ei praestitit. ^{8a}Per duos caecos intellegit Iudaeos et gentes. COMMINATUS (Mt. 9,30), id est contestatus. Per hominem mutum intellegit totum genus humanum. ⁹MESSIS MULTA (Mt. 9,37), id est corda parata. Messores *hoc sunt* doctores. ^{9a}ITEM DE NOMINA APOSTULORUM. Symon hoc est oboediens, quia relinquit retiam suam sive navem secutus est Dominum. Petrus id est cognoscens, quia cognovit eum quando ait "Tu es Christus filius Dei vivi" (Mt. 16,16). ^{9b}Andreas id est virilis, quia Andreas pugnanda vitia virilis fuit. Iacob id est subplantator, quia vitia subplantavit. ^{9c}Iohannes id est gratia Dei sive ordo virginum. Philippus os lampadarum. Bartholomeus filius suspendentis aquae. Thomas abyssus. ^{9d}Matthaeus id est donatus, quia donavit illi peccata sua. Iacob sicut superius. Alphei id est doctus. Thadtheus id est corculus id est cordis cultor. ^{9e}Simon sicut superius Cannaneus id est commoti de infidelitate ad fidem. Iudas confessio. Scarioth memoria mortis.

(Mt. 10) ¹NON DUAS TUNICAS (Mt. 10,10), id est non dupla mente nec dupla fiducia, in novum aut in vetus Testamentum. ²NON CALCIA-MENTA (Mt. 10,10), id est non testimonium malorum. ³NEQUE VIRGAM

7a. Ecclesiam] Ecclesiae Ma ~ TURBA] TUBA Ma 8. praestitit] prestatit Ma
8a. contestatus] contestat Ma 9. MESSIS] MESSES Ma 9a. navem] nave Ma ~
Dominum] Domino Ma 9b. Andreas] Andrae Ma ~ subplantator] subplanatur
(sic) Ma

(Mt. 10) 1. nec dupla... Testamentum *om.* Ma 3. VIRGAM] VIRGA Ma

*

9a. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 71, l.4 9b. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 7, l.19/p. 61, l.27/p. 78, l.5; cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 147, par. 28, l.27; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 7, par. 5
9c. Iohannes id est gratia Dei: cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, p. 8, l.62; Philippus os lampadarum: Hier., *Nom. Hebr.*, p. 69, l.5; Thomas abyssus: Hier., *Nom. Hebr.*, p. 63, l.10; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 9, par. 16 9d. Matthaeus donatus: Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.20 9e. Iudas confessio: cfr. Aug. *Enarr. in Ps.*, ps. 47, par. 11, l.16/ps. 67, par. 36, l.35; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 7, par. 10 9a-9e. Cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 190, ll.83-93

(Mt. 10,10), id est *non per* fortitudinem sed per patientiam. ⁴PAX REVERSA (Mt. 10,13), id est merces recepta. ⁵Per PULVEREM (Mt. 10,14) inquinamentum ostendit, quia pulvis tribus modis impedit: gressus obligat, oculos obscurat, vestimenta inquinat. ⁶Serpens cruciata abscondit caput suum, *id est* apostoli cruciati non negantes Christum. ⁷Persecutionem ostendit haeresis. ⁸DE CIVITATE IN ALIAM (cfr. Mt. 10,23), id est per singulas quaestiones librorum. ⁹NIHIL EST OPERTUM QUOD NON REVELETUR (Mt. 10,26), id est passio Christi et omnium doctorum. ¹⁰QUOD DICO IN TENEBRIS (Mt. 10,27), id est ad Iudaeos. ¹¹DICITE IN LUMINE (Mt. 10,27), id est in Ecclesia. ¹²DUO PASSERES (Mt. 10,29), *id est* corpus et anima, seu Christus et Barabbas. ¹³ASSE (Mt. 10,29), id est fides. Per GLADIUM (Mt. 10,34), *ostendit* verbum praedicationis. ¹⁴Aliter, DUO PASSERES, *id est* duo Testamenta. ASSE, *hoc est* Christus. ¹⁵SEPARARE PATREM A FILIO (Mt. 10,35), *hoc est* fideles ab infidelibus. ¹⁶ACCEPIT CRUCEM (Mt. 10,38), *id est* crucia teipsum.

3. per¹ om. R τ M Vt St Mu ~ *post* patientiam *add.* [appendix V116] V 4. merces] mercis S Sa Me R Mn τ Sk M G C ~ *post* merces *add.* laboris V ~ *post* recepta *add.* [appendix V117] V 5. ostendit inquinamentum *transp.* Wn ~ *post* inquinamentum *add.* eorum V ~ ostendit] hoc sunt R ~ impedit] inpenditur S ~ *ante* gressus *add.* prima β : *add.* primo δ ~ *ante* oculos *add.* secundo β δ ~ *ante* vestimenta *add.* tertio β δ ~ *post* inquinat *add.* [appendix V118] V 6. cruciata] cruciatus τ : cruata Sk M : inquinata St : cruenta Pa ~ *post* suum *add.* reliquum corpus cedi permittit V ~ id est, apostoli ... haereses (segm. 7)] sic apostoli Christum hos persecuntur heretici Vt ~ negantes] egentes H ~ Christum] Christi S ~ *post* Christum *add.* ostendit β¹ : *add.* sed proprium corpus permisserunt cedi *et* [appendix V119] V : *add.* COLUMBA SINE FELLE id est corda sine macula δ 7. Persecutionem] Per persecutionem Gr : in persecutione δ¹ ~ ostendit] hoc sunt R : om. M G Wn ρ μ O : intellegitur δ ~ haeresis] haereses R 8. ALIAM] inde Mn : civitatem δ 9. EST om. R V σ Vt En St K O δ ~ QUOD NON REVELETUR] et cetera Vt ~ omnium om. Vt : hominum O ~ doctorum] sanctorum V 10. *post* DICO *add.* VOBIS V δ¹ ~ *post* TENEBRIS *add.* [appendix V120] V ~ ad Iudaeos ... Ecclesia (segm. 11)] Quod dico vobis inter Iudeos dicite in Ecclesia *et add.* [appendix V121] V ~ *post* Iudaeos *add.* vel in parabolis δ 11. DICITE om. Vt ~ *post* Ecclesia *add.* SUPER TECTA, id est cunctis gentibus δ 12. DUO ... Barabbas] Nonne DUO PASSERES ASSE veniunt id est corpus et anima aut Christus et Ecclesia V ~ et anima om. P ~ Christus] corpus St ~ et² om. α (⊄ Me G Vt K C O δ) 13. id est fides om. H ~ Per GLADIUM ... praedicationis om. V Vt ~ ostendit] hoc sunt R 14. Aliter] Vel Vt ~ *post* Christum *add.* [appendix V122] V 15. SEPARARE om. Vt ~ SEPARARE ... teipsum (segm. 16) om. V ~ fideles] fides τ 16. ACCEPIT] ACCIPE S C ρ : ACCIPIAT G : ACCIPET O : ACCIPERE St ~ *post* CRUCEM *add.* SUAM G ~ crucia teipsum] cruciat se ipsum Eg ~ *explicit* V

(Mt. 10,10), id est *neque* fortitudinem sed per patientiam. ⁴PAX REVERSA (Mt. 10,13), id est merces recepta. ⁵Per PULVEREM (Mt. 10,14) inquinamentum ostendit, quia pulvis tribus modis impedit, *id est* gressus obligat, oculos obscurat, vestimenta inquinat. ⁶Oves innocens dicitur luporum. Serpens cruciata abscondit caput suum *ostendit* apostoli cruciati non negantes Christum. Columba sine felle, id est corda sine macula. ⁷Per *persecutionem intellegitur* haeresis. ⁸DE CIVITATE IN CIVITATE (cfr. Mt. 10,23), id est per singulas quaestiones librorum. ^{8a}NON EST DISCIPULUS SUPER MAGISTRUM (Mt. 10,24) *ostendit sicut cruciatus Christus ita et discipulos*. ⁹NIHIL OPERTUM QUOD NON REVELETUR (Mt. 10,26), id est passio Christi et omnium doctorum. ¹⁰QUOD DICO IN TENEBRIS (Mt. 10,27), id est ad Iudaeos *vel in parabolis*. ¹¹DICITE IN LUMINE (Mt. 10,27), id est in Ecclesia. SUPER TECTA (Mt. 10,27), *id est cunctis gentibus*. ¹²DUO PASSERES (Mt. 10,29), *hoc est* corpus et anima, seu Christus et Barrabas. ¹³ASSE (Mt. 10,29), id est fides. Per GLADIUM (Mt. 10,34) *intellegitur* verbum praedicationis. ¹⁴SEPARAT PATREM A FILIO (Mt. 10,35), *hoc est fidelis ab infidelis*. ¹⁵ACCEPIT CRUCEM (Mt. 10,38), *id est crucia te ipsum*. ¹⁶*Aliter per DUO PASSERES intellegitur duo Testamenta. ASSE, hoc est Christus.*

~ per] pro Ma 4. merces] mercedem Ma 5. pulvis] pulves Ma ~ obligat] oblegat Ma 6. Columba sine felle] Columbas me felle Ma 8a. DISCIPULUS] DISCIPULUM Ma ~ cruciatus] cruciatum Ma ~ discipulos] discipulis Ma 9. REVELATUR *in* REVELETUR *corr. s.l.* Ma 16. per *om.* Ma

*

(Mt. 10) 12. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 10, v. 29

(Mt. 11) ¹SCANDALIZARE IN CHRISTO (Mt. 11,6), id est negare Christum. ²ARUNDINEM VENTO AGITATAM (Mt. 11,7), *hoc sunt* homines adulatores, vacuos sine fructu. ³REGNUM CAELORUM VIM PATITUR (Mt. 11,12), *ostendit* quia per *cruciationes* carnis et paenitentiam pervenit ad regnum Dei. ⁴IPSE EST ELIAS (Mt. 11,14), qui Iohannes, quia ipse Spiritus erat in Elia in secundo adventu, qui *in Iohanne fuit* in primo adventu. ⁵PUERI SEDENTES IN FORO (Mt. 11,16) ostendit prophetas. [PL 551] ⁶CANTAVIMUS VOBIS ET NON SALTASTIS TIBIAS (Mt. 11,17), id est nuntiavimus vobis adventum et non credidistis. ⁷LAMENTAVIMUS ET NON PLANXISTIS (Mt. 11,17), id est adnuntiavimus vobis poenitentiam et non expavistis. ⁸Confessio quatuor modis *ostendit*: *laudationis* “Confitebor tibi Domine Pater caeli” (Ps. 9,2); *fidei* “Credo in Deum Patrem”; ¹⁰*martyrum* “Qui confitetur me coram hominibus” (Mt. 10,32); ¹¹*peccatorum* “Confitemini Domino quoniam bonus” (Ps. 105,1); ¹²ABSCONDISTI A SAPIENTIBUS (Mt. 11,25), id est *qui* sapientia huius mundi

(Mt. 11) 1. IN CHRISTO, id est *om.* Vt ~ CHRISTO, id est negare *om.* G 2. hoc sunt homines *om.* Vt ~ adultores] adulteros τ : *om.* M : adulteratores Pa 3. REGNUM CAELORUM *om.* Vt ~ ante ostendit *add.* et Sa Mn ~ ostendit] hic est R ~ ostendit quia *om.* Vt ~ cruciationes] cruciationis Sa Sk : crutionis Mn : cruciationem Me : cruciationem σ C ~ ante paenitentiam *add.* per τ Vt ~ paenitentiam] patientiam P ~ pervenit] pervenitur β τ δ ~ Dei] caelorum Vt Gr 4. IPSE *om.* Pa ~ ELIAS] Ecclesia M ~ ante Iohannes *add.* et σ C δ ~ Iohannes] Iohannis Sa S R Mn τ Sk ~ Spiritus erat] praeferit Sk ~ post qui² *add.* et σ δ 5. PUERI] PUERES S : PUERIS Sa P : PUEROS β ~ SEDENTES] SEDENS Mn ~ ostendit] hoc sunt R 6. ET NON ... vobis *om.* M ~ SALTASTIS] SALTASTI Mn Mh Sk M Vt ρ : SALUTASTIS R ~ TIBIAS *om.* Mn ~ TIBIAS, id est *om.* Vt ~ nuntiavimus] nunciamus S : adnuntiavimus β δ ~ post adventum *add.* Christi τ Sk σ O δ 7. LAMENTAVIMUS] LABORAVIMUS Mn ~ adnuntiavimus] nunciavimus δ¹ ~ et non² *om.* Sa Mn R τ ~ non² *om.* μ O ~ expavistis] expectastis G 8. Confessio ... laudationis *om.* G ~ Confessio] Confessioni R ~ ostendit] prima ostendit β (⊘ prima H : ut est ostendit Vt : est, prima ostendit En : fit, prima ostendit K) : intelligitur, prima ostendit δ ~ laudationis] laudationes R τ ρ β³ ~ post laudationis *add.* secunda β Gr ~ Confitebor] Confiteor Sk H δ¹ ~ post Domine *add.* [appendix G14] G ~ Pater caeli ... peccatorum (segm. 9) *om.* G ~ caeli Pater *transp.* Wn ~ post caeli *add.* et terrae δ 9. ante fidei *add.* terciam δ¹ ~ fidei *om.* Vt ~ post fidei *add.* tertia β ~ Patrem *om.* Gr 10. martyrum] martyrium Mn En β³ : martyrii Gr ~ confitetur] confitebitur Me Vt : confitentur Pa 11. peccatorum *om.* Vt ~ post peccatorum *add.* quarta β δ ~ Confitemini ... bonus *om.* G ~ post Confitemini *add.* alte St : *add.* in Gr 12. SAPIENTIBUS] SAPIENTIA Mn ~ id est] id sunt H ~ mundi] modi Mn

(Mt. 11) ¹SCANDALIZARE IN CHRISTO (Mt. 11,6), id est negare Christum. ²ARUNDINEM A VENTO AGITATAM (Mt. 11,7) *ostendit* homines adulatores, vacuos sine fructu. ³REGNUM CAELORUM VIM PATITUR (Mt. 11,12), *intellegit hoc vim* quia per *cruciationem* carnis et **per** paenitentiam pervenit ad regnum Dei. ⁴IPSE ELIAS (Mt. 11,14), qui Iohannes **intellexit**, quia ipse Spiritus erat in Elia in secundo adventu, *qui fuit in Iohanne* in primo adventu. ⁵PUERI SEDENTES IN FORO (Mt. 11,16) ostendit prophetas. [PL 551] ⁶CANTAVIMUS VOBIS ET NON SALTASTIS TIBIAS (Mt. 11,17), id est nuntiavimus vobis adventum, non credistis. ⁷LAMENTAVIMUS ET NON PLANXISTIS (Mt. 11,17), id est adnuntiavimus vobis paenitentiam et non expavistis. ^{7a}Bethsaida hoc est domus maxillae vel buccae. Tiro id est venatio. Sidone id est negotiatio. ⁸Confessio IIII modis *intellegitur*: *laudationes* “*Confiteor* tibi Domine Pater caeli et terrae” (Ps. 9,2); ⁹fidei “Credo in Deum Patrem omnipotentem”; ¹⁰*martyrium* “Qui confitetur me coram hominibus” (Mt. 10,32); ¹¹peccatorum “Confitemini Domino quoniam bonus” (Ps. 105,1); ¹²ABSCONDISTI A SAPIENTIBUS (Mt. 11,25), id est *quia* sapientia huius mundi

(Mt. 11) 1. id est] item Ma 2. ARUNDINEM... AGITATAM] ARUDINE... AGITATA Ma ~ adultores] adulatoris Ma ~ vacuos] vacui Ma ~ fructu] fructum Ma
4. Iohannes in Iohannis *corr. s.l.* Ma ~ secundu adventu] secundum adventum Ma ~ Iohanne] Iohannes Ma ~ adventu] advento Ma 5. SEDENTES] SEDENTIS Ma
6. nuntiavimus] nuntiabimus Ma 7. LAMENTAVIMUS] LAMENTABIMUS Ma ~ et non² *om.* Ma 8. laudationes] lavationes Ma 10. qui confitetur *bis scr.* Ma
12. A *om.* Ma

*

(Mt. 11) 4. Cfr. Hier., *Epistulae*, ep. 121, vol. 56, par. 1, p. 46, l.25; cfr. Aug., *In Iob. Ev. Tract.*, tract. 4, par. 5, ll.23/27/par. 6, l.7; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 7, par. 1

utuntur. ¹³REVELASTI PARVULIS (Mt. 11,25), id est, discipulis. ¹⁴Vocatio tribus modis facta est in Novo: VENITE AD ME OMNES QUI LABORATIS (Mt. 11,28). ¹⁵In Vetere “Venite, filii, audite me” (Ps. 33,12); in futuro “Venite, benedicti” (Mt. 25,34). ¹⁶IUGUM (Mt. 11,29), id est doctrina levis est volentibus, gravis nolentibus eam. ¹⁷Perfectio tribus modis intelligitur, id est discipulorum per baptismum, peccatorum per remissionem, Iudaeorum per renovationem novi Testamenti.

(Mt. 12) ¹Per SATA (Mt. 12,1), id est *messis*, quod significat Legem veterem. ²SABBATO (Mt. 12,2) requies novi Testamenti. Discipuli velentes spicas, id est trahentes testimonia de veteri ad confirmandum novum. ³CONFRICANTES MANIBUS (Lc. 6,1), id est exprimentes in sensum spiritalem. ⁴HOMO MANUM ARIDAM HABENS (Mt. 12,10) ostendit avaritiam, qui cupidus est in accipiendum, avarus ad largiendum. ⁵Qui solebat rapere, discat largire. ⁶EXTENDIT MANUM (Mt. 12,13), id est purgavit corde. ⁷RESTITUTA EST (Mt. 12,13) significat conversionem ad fidem. ⁸LINUM FUMIGANS (Mt. 12,20), id est corda gentium parata ad fidem.

13. discipulis] discipulus Sa : discipulos Sk : discipuli H ~ post discipulis add. eius Wn 14. tribus] quatuor R ~ ante facta est add. primo O ~ facta om. H Vt ~ post facta est add. prima δ ~ in Novo om. Sk H Gr ~ post Novo add. prima β ~ post LABORATIS add. secunda β δ 15. post audite me add. tertia G K δ¹ ~ in futuro om. Vt ~ post futuro add. III β Gr (⊥ G K) ~ post benedicti add. Patris mei β δ (⊥ G K) 16. IUGUM] LARGUM Mn ~ levis] leve Sa σ Vt ~ gravis] grave Me τ H ~ gravis ... Testamenti (segm. 17) om. Vt ~ post gravis add. est Me : add. id est β (⊥ G) : add. est δ¹ 17. Perfectio ... Testamenti om. G ~ Perfectio] Refectio Gr ~ ante peccatorum add. per β¹ ~ per² om. β¹ δ¹ (⊥ O) ~ remissionem] repromissionem S ~ renovationem] renunciationem Mn ~ novi Testamenti] in novo Testamento δ¹

(Mt. 12) 1. Per om. Vt ~ messis] per messes δ ~ significat] sine Mn ~ Legem veterem] transp. G : Lex vetus Vt ~ veterem] veterum St 2. SABBATO] SABBATUM C K Vt ~ post SABBATO add. id est β δ (⊥ En) ~ requies] retulit in Mn ~ Discipuli om. Vt ~ spicas] tenebrosas Mn ~ trahentes] tradientes P 3. CONFRICANTES ... spiritalem om. Wn ~ CONFRICANTES] CONFRINGENTES Mn 4. MANUM ARIDAM] ARIDA MANU Vt ~ HABENS ARIDAM transp. β¹ ~ HABENS om. Vt ~ ostendit om. Vt ~ qui cupidus ... largire (segm. 5) om. Vt ~ accipiendum] capiendum C : accipiendo Gr 5. largire] largiri Pa δ 6. EXTENDIT] EXTENDAT G St ~ purgavit] agnovit Mn ~ corde] cor Vt 7. conversionem] conversationem Sk ~ post fidem add. HARUNDINEM QUASSATAM ostendit Iudeos superstitiosos δ 8. LINUM ... fidem om. Sa Sk ~ LINUM] LIGNUM α (⊥ H G Vt δ) ~ gentium] gentilium δ

utuntur. ¹³REVELASTI PARVULIS (Mt. 11,25) **parabolis**, id est discipulis suis. ¹⁴Vocatio tribus modis facta est in Novo: VENITE AD ME OMNES QUI LABORATIS ET HONORATI ESTIS (Mt. 11,28). ¹⁵In Vetere docti “Venite, filii, audite me” (Ps. 33,12); in futuro “Venite, benedicti, **possidete regnum**” (Mt. 25,34). ¹⁶IUGUM (Mt. 11,29), *hoc est* doctrina levis est volentibus **eam**, gravis est nolentibus **eam**. ¹⁷*Refectio* tribus modis intellegitur, id est discipulorum per baptismum, peccatorum per remissionem, Iudaeorum per renovationem novi Testamenti.

(Mt. 12) ¹Per SATA (Mt. 12,1), id est *per messes*, quod significat Legem veterem. ²SABBATO (Mt. 12,2) **ostendit** requies novi Testamenti. Discipuli vellentes spicas, *hoc est* trahentes testimonia de Veteri ad confirmandum Novum. ³CONFRECANES MANIBUS (Lc. 6,1), id est exprimentes in sensum spiritalem. ⁴HOMINEM MANUM ARIDA HABENTEM (Mt. 12,10) *significat* typum avaritiae, qui cupidus est in *accipiendo*, avarus ad largiendum, ⁵id est qui *solebant* rapere *discant* largire. ⁶EXTENDIT MANUM (Mt. 12,13), id est purgavit corde. ⁷RESTITUTA EST (Mt. 12,13) significat *qui conversus est* ad fidem. ^{7a}ARUNDINEM QUASSATAM (Mt. 12,20) **ostendit** Iudaeos **superstitiosos**. ⁸LINUM FUMIGANS (Mt. 12,20), id est corda gentium parata ad fidem.

14. LABORATIS] LABORATI Ma 16. doctrina] docti sina Ma ~ levis] leve Ma ~ gravis] greve Ma ~ nolentibus] volentibus Ma

(Mt. 12) 1. veterem] veteri Ma 2. vellentes] vellentis Ma ~ Veteri] Vetere Ma
3. MANIBUS] INANIBUS Ma ~ exprimentes] exprementis Ma ~ sensum] senso Ma
4. HABENTEM] HABENTE Ma ~ typum avaritiae] typonia facie Ma 6. EXTENDIT]
EXTENDE Ma ~ RESTITUTA] RESTITUTO Ma ~ qui] quia Ma 7a. ARUNDINEM
QUASSATAM] ARUNDINES QUASSATA Ma ~ superstitiosos] superstitiosus Ma

*

(Mt. 12) 4. Cfr. Hier., *Comm. in proph. minores*, In Amos, lib. 3, cap. 9, l.186

⁹HOMINEM DAEMONIACUM, MUTUM ET CAECUM (Mt. 12,22), *significat humanum genus*. ¹⁰IN DOMO ALLIGAVIT FORTEM (Mt. 12,29), *id est Christus alligavit diabolum*. ¹¹VASA EIUS (Mt. 12,29) ostendit corda gentium. ¹²PROGENIES VIPERARUM, QUOMODO POTESTIS LOQUI BONA CUM SITIS MALI? (Mt. 12,34) Per VIPERAM *ostendit synagogam*. ¹³PROGENIES, *id sunt* Iudaei. Sicut occidit filius viperam matrem suam, sic Iudaei Christum, qui est sapientia omnium mater. ¹⁴GENERATIO MALA ET ADULTERA (Mt. 12,39), *id est* deserentes Dominum, adhaerentes idolis. ¹⁵REGINA AUSTRI VENIT A FINIBUS TERRAE (Mt. 12,42), *significat gentes*. ¹⁶AUDIRE SAPIENTIAM SALOMONIS (Mt. 12,42), *id est doctrinam Christi*. ¹⁷IMMUNDUS SPIRITUS EXIIT AB HOMINE (Mt. 12,43), *id est a* Iudaeis. ¹⁸ABIIT PER ARIDA LOCA (Mt. 12,43), *id est per gentes*. REVERTIT IN DOMUM (Mt. 12,44), *id est ad Iudaeos*. ¹⁹INVENIT EAM SCOPIS MUNDATAM (Mt. 12,44), *id est traditionem paternarum*. ²⁰ASSUMPSIT SECUM SEPTEM SPIRITUS NEQUIORES (Mt. 12,45), *ostendit omnes dies eorum in malo opere versi*; ²¹INTRANTES IN DOMUM (Mt. 12,45), *id est in corda persecutorum, quia Christum persecuti sunt et prophetas*. ²²MATER ET FRATRES (Mt. 12,46), *id est synagoga et Iudaeos*. ²³FORAS

9. HOMINEM DEMONIACUM *om.* Vt ~ MUTUM ET CAECUM] MUTUS ET CECUS Vt ~ CAECUM] SURDUM δ¹ ~ genus humanum *transp.* Gr Eg 10. IN DOMO *om.* Vt ~ FORTEM] FONTEM St ~ alligavit² *om.* Vt 11. ostendit] hoc sunt Me R ~ gentium] credentium β δ 12. QUOMODO ... MALI *om.* Vt ~ BONA LOQUI *transp.* δ¹ ~ Per VIPERAM ... mater² (segm. 13)] synagoga IUDEORUM, sicut vipera occidit matrem ita Iudei Christum qui est mater omnium sapientia Vt 13. est] estimatus M ~ sapientia omnium mater] mater omnium sapientia Sk σ μ O Pa : omnium sapientia M : mater omnium Dei sapientia G : mater omnium et sapientia En : omnium mater sapientia K 14. deserentes] deserens Mn : deferentes Vt ~ adhaerentes] adherens Mn : et adherenti Mu 15. REGINA] REGNA St ~ VENIT A FINIBUS TERRAE, significat *om.* Vt ~ significat gentes *om.* Pa 16. AUDIRE *om.* Vt ~ id est doctrinam] doctrina Vt 17. ante IMMUNDUS *add.* CUM β δ ~ AB HOMINE *om.* Vt ~ post HOMINE *add.* AMBULANS PER LOCAM aquosaq (ut vid.) St 18. ABIIT] AMBULAT Mu ~ ABIIT ... paternarum (segm. 19)] ARIDA LOCA gentes, in domum ad Iudeos, SCOPIS MUNDATAM traditione paternarum Vt ~ ARIDA LOCA] ADAM LOCAM H : ALIA LOCA O ~ REVERTIT] REVERTITUR O δ ~ DOMUM] post *add.* suam M Pa 19. EAM] EUM O ~ traditionem] traditiones G : traditionum M ρ μ δ 20. ostendit] hoc sunt R ~ omnes] omnem G : *om.* O ~ dies eorum] desiderium G ~ malo opere] malum operum M : mala opera δ ~ versi *om.* H : versos Wn O Pa : versos in conversos *corr. s.l.* K 21. post INTRANTES *add.* AUTEM β δ (≠ Vt) ~ IN DOMUM, id est *om.* Vt ~ quia ... prophetas] Christi et prophetarum Vt 22. ET¹ *om.* τ ~ FRATRES] FRATER Vt ~ id est *om.* Vt : id sunt σ ~ Iudaeos] Iudei τ Wn Vt Pa O δ

⁹HOMINEM DEMONIAECUM ET MUTUM ET CECUM (Mt. 12,22), *genus humanum significat*. ¹⁰IN DOMO ALLIGAVIT FORTEM (Mt. 12,29), *hoc est Christus alligavit diabolum*. ¹¹VASA EIUS (Mt. 12,29) ostendit corda gentium. ¹²PROGENIES VIPERARUM, QUOMODO POTESTIS LOQUI BONA CUM SITIS MALI? (Mt. 12,34) Per VIPERAM *intellegitur synagoga*. ¹³PROGENIES *quod dicit sunt* Iudei. Sicut occidit filius viperam matrem suam, sic Iudaei Christum qui est sapientia omnium mater. ^{13a}Verbum odiosum est quod non aedificat hominem. ¹⁴GENERATIO MALA ET ADULTERA (Mt. 12,39) *ostendit* deserentes Deum, adhaerentes idolis. ^{14a}TRIBUS DIEBUS ET TRIBUS NOCTIBUS CHRISTUS IN CORDE TERRAE (Mt. 12,40), *inter* detractio et resurrectione. ¹⁵REGINA AUSTRI VENIT A FINIBUS TERRAE (Mt. 12,42), significat gentes. ¹⁶AUDIRE SAPIENTIAM SALAMONIS (Mt. 12,42), id est doctrinam Christi. ¹⁷CUM INMUNDUS SPIRITUS EXIIT AB HOMINE (Mt. 12,43), *hoc est* a Iudaeis. ¹⁸ABIIT PER ARIDA LOCA (Mt. 12,43), id est per gentes. REVERTIT AD DOMUM (Mt. 12,44), id est ad Iudaeos. ¹⁹INVENIT SCOPIS MUNDATAM (Mt. 12,44), id est traditionem paternarum vel superstitionem Iudaeorum. ²⁰ASSUMIT SECUM SEPTEM NEQUIORES SE (Mt. 12,45), *quod intellexit* omnes dies eorum in malo opere versi. ²¹INTRANTES IN DOMO (Mt. 12,45), *hoc est* in corda persecutorum *qui* Christum persecuti sunt sic et prophetas. ²²MATER ET FRATRES (Mt. 12,46), id est synagoga et Iudaeos. ²³FORAS

10. FORTEM] FORTE Ma ~ alligavit] alligabit Ma 12. SITIS] RETIS Ma ~ VIPERAM] VIPERA Ma
 13. filius] vipera filii Ma 14. deserentes... adhaerentes] deserentis... adherentis Ma ~ idolis] idolum Ma 15. post VENIT add. ut Ma
 16. SAPIENTIAM] SAPIENTIA Ma ~ doctrinam] doctrina Ma 17. a Iudaeis] ad Iudeos Ma
 19. MUNDATAM] MUNDATA Ma ~ traditionem... superstitionem] traditione... superstitione Ma 20. ASSUMIT] ADSUMET Ma ~ NEQUIORES] NEQUITIORIS Ma ~ in malo] mala Ma 22. FRATRES] FRATER Ma ~ Iudaeos] Iudeus Ma

*

10. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 67, par. 16, l.16 18. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 12, vv. 43-44 22. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 12, vv. 49-50

STANTES (Mt. 12,47), id est extra Ecclesiam. ²⁴QUAERENTES COLLOQUI TECUM (Mt. 12,47), ostendit in futuro conversionem Iudaeorum ad fidem.

(Mt. 13) ¹EXIIT IESUS DE DOMO, SEDEBAT AD MARE (Mt. 13,1), duobus modis intellegitur, id est de caelo in mundum, de Iudaeis ad gentes. ²ASCENDIT IN NAVE (Mt. 13,2), *id est in caelis*. ³TURBAS AD LITUS (Mt. 13,2) significat praesentem vitam. [PL 552] In similitudinem, hoc est in parabolis. ⁴SEMINAT (Mt. 13,4), ipse qui praedicat. Semen, *id est* Verbum Dei. ⁵SECUS VIAM (Mt. 13,4), *id est* qui audit Verbum et non intellegit. ⁶IN PETROSA (Mt. 13,5), id est qui audit Verbum et accepit illud, et accedens *temptatio*, negat illud. ⁷IN SPINIS (Mt. 13,7), *id est* qui audit Verbum et propter divitias suffocat illud. ⁸IN TERRAM BONAM (Mt. 13,8), *id est* qui audit et intellegit. ⁹ET FACIT FRUCTUM TRICESIMUM (Mt. 13,8), ostendit ordinem coniugatorum, sequentes mandatum Dei. ¹⁰FRUCTUS SEXAGESIMUS (Mt. 13,8) ordinem viduarum, perseverantium in Domino. ¹¹FRUCTUS CENTESIMUS (Mt. 13,8), ostendit ordinem martyrum, monachorum, vel virginum. ¹²QUI HABET DABITUR EI (Mt.

23. STANTES, id est *om.* Vt 24. QUAERENTES ... fidem] QUAERENTES LOQUI et futura eorum conversio ad fidem Vt ~ COLLOQUI] LOQUI G C δ ~ conversionem] conversacionem St ~

(Mt. 13) 1. EXIIT] EXIGIT Vt : EXIENS δ ~ *ante* DOMO *add.* monte Sa ~ duobus ... intellegitur *om.* G ~ duobus ... id est *om.* Vt ~ in] ad Sa β ~ *post* mundum *add.* et β δ ~ Iudaeis] Iudei Vt ~ *post* gentes *add.* in navem Ecclesiam Vt 2. ASCENDIT ... et intellegit (segm. 8) *om.* Vt ~ NAVE] NAVEM S τ G μ : NAVIM δ ~ caelis] caelum τ : caelos δ 3. praesentem vitam significat *transp.* β¹ ~ est *om.* ω (€ S Mn Sk G σ δ) 4. *ante* SEMINAT¹ *add.* qui G ~ *post* ipse *add.* est S Sk H G μ ρ K δ ~ Semen] Seminat α¹ (€ G O Pa δ) 5. *post* verbum *add.* Dei α¹ (€ δ¹) ~ et non ... Dei (segm. 6) *om.* S Pa 6. PETROSA] PERVERSA Mn ~ verbum *om.* δ ~ *post* verbum *add.* Dei Vt ~ et accepit illud] et non intellegit H ~ qui *om.* α¹ (€ G δ) ~ illud] illum α (€ *om.* Pa : illud En δ) ~ accedens *temptatio*] accedente *temptatione* δ 7. IN SPINIS, id est *om.* Pa 8. *post* audit *add.* verbum δ¹ 9. *post* TRICESIMUM *add.* fructum Wn M ρ μ K O ~ coniugatorum] congregatorum Mn ~ mandatum] mandata G 10. SEXAGESIMUS] quadraginta ostendit C ~ *post* SEXAGESIMUS *add.* ostendit S O δ ~ viduarum] duarum G 11. FRUCTUS ... virginum] C martyrum, monachorum vel virginum Vt ~ *post* FRUCTUS *add.* perseverantium St ~ CENTESIMUS] cernit Mn ~ ostendit *om.* S : hoc sunt R ~ ordinem] ordines R ~ monachorum, martyrum *transp.* H 12. QUI HABET ... intellectus] HABENTI id est Christum dabitur intellectus Vt ~ QUI HABET] OMNI HABENTI β δ ~ QUI HABET DABITUR EI] omni hoc beati dabitur et reliqua G

STANTES (Mt. 12,47), id est extra Ecclesiam. ²⁴QUAERENTES CONLOQUI TECUM (Mt. 12,47), ostendit in futuro conversionem Iudeorum ad fidem.

(Mt. 13) ¹IN ILLO AUTEM DIE EXIIT IESUS DE DOMO, SEDEBAT AD MARE (Mt. 13,1). **De mundo exeuntem** duobus modis intellegitur, id est de caelo in mundo et de Iudaeis ad gentes. ²ASCENDIT IN NAVE (Mt. 13,2), *hoc est in Ecclesia*. ³TURBAS AD LITUS STANTES (Mt. 13,2) significat praesentem vitam. [PL 552] In similitudine hoc est in parabolis. ⁴SEMINAT (Mt. 13,4), ipse qui praedicat. Semen, *hoc est Verbum Dei*. ⁵SECUS VIAM (Mt. 13,4) *ostendit* qui audit Verbum et non intellegit. ⁶IN PETROSA (Mt. 13,5), id est qui audit Verbum et accepit illud, et accedens *temptator*, negat illud. ⁷IN SPINIS (Mt. 13,7), *hoc est* qui audit Verbum **divinum** et propter divitas suffocat illud. ⁸IN TERRAM BONAM (Mt. 13,8), *hoc est* qui audit *verbum* et intellegit. ⁹ET FACIT FRUCTUM **XXX, LX, C** (Mt. 13,8). **XXX** ostendit fructum ordinem coniugarum sequentes mandatorum Dei. ¹⁰**LX** *fructus ostendit* ordinem viduarum perseverantium in Domino. ¹¹**C** *FRUCTUS* ostendit ordinem martyrum, monachorum, vel virginum. ¹²QUI HABET DABITUR EI (Mt.

23. Ecclesiam] Ecclesia Ma

(Mt. 13) 1. de⁴ *om.* Ma 3. praesentem vitam] praesens vita Ma ~ est *om.* ω 5. VIAM] VIA Ma ~ intellegit] intellexit Ma 6. PETROSA] PETRA Ma 8. TERRAM BONAM] TERRA BONA Ma 9. ordinem] ordine Ma 11. FRUCTUS] FRUCTUM Ma
12. ei²] eius Ma

*

(Mt. 13) 9-11. Cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. I, quaestio 9, l.2

13,12), ostendit *apostolos* qui *habent* Christum dabitur *eis* et intellectus. ¹³ET QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO (Mt. 13,12), *ostendit Iudaeos*; ipsam Legem quam habebant auferetur ab eis. ¹⁴VIDENTES NON VIDEANT (Mt. 13,13), ostendit Iudaeos, qui oculis videbant et corde non credebant. ¹⁵AUDIENTES NON AUDIUNT (Mt. 13,13) ostendit auribus corporis audiebant et auribus cordis non intelligebant. ¹⁶SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI, QUI SEMINAVIT SEMEN BONUM IN AGRO SUO (Mt. 13,24). Qui seminavit filius hominis est. ¹⁷SEMEN: *verbum Dei* in corda credentium. ¹⁸IN AGRO, *id est in mundo*. ZIZANIA, FILII NEQUAM (Mt. 13,38), *id est* operarii iniquitatis. ¹⁹INIMICUS QUI SEMINAVIT (Mt. 13,39), *id est* diabolus. ²⁰MESSIS CONSUMMATIO SAECULI EST. MESSORES VERO ANGELI SUNT (Mt. 13,39). ²¹Pro quid FASCICULUS (Mt. 13,30) dicit? Quia non omnes aequaliter iudicantur, sed *adulteri* cum adulteris, et omnes pares aequaliter. ²²GRANUM SINAPIS (Mt. 13,31) significat Christum. ²³HOMO SEMINANS Deus Pater est. ²⁴IN AGRO, *id est* in mundo. ²⁵MINIMUM OMNIBUS SEMI-

~ apostolos] apostolis Sa Sk C K O : apostolus G P ~ habent] habet τ ~ eis et] hos G ~ intellectus] intellectum ω (⊄ Me G Vt Pa δ) 13. ET QUI ... ab eis] Qui non habet Christum Iudei et quod habet legem auferetur ab eis Vt ~ HABET] HABENT G ~ Iudaeos] Iudei δ ~ habebant] habent G ~ auferetur] auferendam Gr Eg : auferendi Mu ~ ab² om. Gr 14. VIDENTES ... credebant] VIDENTES videntes non vident, Iudei oculis videbant et corde non credebant Vt ~ VIDEANT] VIDEBANT Mn ~ post VIDEANT add. ET AUDIENTES NON AUDIANT β ~ ostendit] hoc sunt R ~ videbant] viderunt α (⊄ β δ) ~ corde] corda Mn ~ credebant] crediderunt τ 15. AUDIENTES ... corporis] non intellegant curis corporis Vt ~ AUDIENTES om. β¹ (⊄ O) ~ AUDIUNT] AUDIANT S Sk σ Pa O δ ~ post ostendit add. quod Mn Sk σ O δ ~ auribus¹] curis α (⊄ auris Mn Sk H O : aures Wn : auribus δ) ~ et auribus cordis non intelligebant om. St ~ auribus²] duris R Mn τ Vt ρ K C O : duribus M Sk : duri G ~ cordis] cordibus α¹ (⊄ σ) 16. SIMILE ... hominis est om. Vt ~ HOMINI] HOMINEM Sk ~ SEMINAVIT] SEMINAT δ ~ BONUM SEMEN transp. G δ¹ ~ seminavit] seminat S R δ ~ hominis om. τ ~ post est² add. id est Christus G 17. post SEMEN add. est β¹ ~ corda] corde Mn K : cordibus δ¹ 18. IN AGRO, id est in mundum om. Vt ~ post ZIZANIA transp. id est G 19. QUI SEMINAVIT, id est om. Vt ~ ante SEMINAVIT add. super δ¹ 20. MESSIS] MESSES ω (⊄ Mn β δ) ~ post SUNT add. Dei β δ (⊄ Vt Pa) 21. Pro quid om. Vt ~ Pro quid ... dicit] Fasciculos ad comburendum G ~ FASCICULUS] FACINUS Mn ~ post dicit add. fidem Vt ~ Quia ... sed om. Vt ~ iudicantur] iudicant M ~ adulteri cum adulteris] alteri cum alteri Eg ~ et omnes pares aequaliter] fures cum furis G : et set pares sciuntur Vt ~ pares om. H : patres M ~ aequaliter] qualiter M 22. GRANUM ... Aliter (segm. 30) om. δ¹ ~ significat Christum] Christus est Vt 23. est om. Vt

13,12), ostendit *apostolus* qui *habebat* Christum dabitur *ei* et intellectus.
¹³ET QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO (Mt. 13,12), *Iudaeos ostendit*: ipsam legem quam habebant auferetur ab eis.
¹⁴VIDENTES NON VIDEANT (Mt. 13,14), ostendit Iudaeos qui oculis videbant et corde non credebant. ¹⁵AUDIENTES NON AUDIUNT (Mt. 13,13) ostendit quia auribus corporis audiebant et auribus cordis non intellegebant. ¹⁶SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI, QUI SEMINAVIT *BONUM SEMEN* IN AGRO SUO (Mt. 13,24). Qui seminavit *est* filius hominis. ¹⁷*BONUM SEMEN est verbum* in corda credentium. ¹⁸*AGER vero est mundus. ZIZANIA AUTEM FILII SUNT NEQUAM* (Mt. 13,38), operarii iniquitatis. ¹⁹INIMICUS QUI SEMINAVIT (Mt. 13,39) est diabolus. ²⁰MESSIS CONSUMMATIO SAECULI EST. MESSORES VERO ANGELI SUNT (Mt. 13,39). ²¹Pro quid FASCICULUS (Mt. 13,30) dicit? Quia non omnes aequaliter iudicantur **in una confessione congeriae**, sed *adulterus* cum adulteris et omnis pares aequaliter. ²²**De grano sinapis.** *GRANO SINAPIS* (Mt. 13,31) significat Christum. ²³HOMO SEMINANS Deus Pater est. ²⁴IN AGRO *hoc est* in mundo. ²⁵MINIMUM OMNIBUS SEMI-

~ intellectus] intellectum ω 13. ipsam legem] ipsa lege Ma 14. oculis] oculos Ma 15. AUDIUNT] AUDIENT Ma ~ auribus] aures Ma ~ et auribus] ex auris Ma
 16. HOMINI] HOMINIS Ma ~ SEMINAVIT] SEMINABIT Ma 18. vero] viro Ma 20. MESSIS] MESSES ω ~ VERO] VIRO Ma 21. quid] qui Ma ~ *post* aequaliter¹ *add.* iudi Ma
 22. GRANO] GRANOS Ma 25. MINIMUM OMNIBUS SEMINIBUS] MINIMI NOMINIBUS Ma

*

16-19. Cfr. Chrom., *Tract. Math.*, tract. 51, l.6 22-24. Cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 166, col. 120, l.22

NIBUS (Mt. 13,32) significat Christum, refutatum a Iudaeis. ²⁶CUM AUTEM CREVERIT (Mt. 13,32), id est cum *surrexerit*. ²⁷FIT ARBOR (Mt. 13,32), id est ascendit ad caelum. ²⁸RAMI EIUS (Mt. 13,32) *ostendit* apostoli. ²⁹VOLUCRES (Mt. 13,32) in ramis eius, *id est* sancti, qui terrena despiciunt, caelestia concupiscunt. ³⁰*Aliter*: GRANO SINAPIS sermo sancti Evangelii. ³¹HOMO SEMINANS Christus est. ³²IN AGRO: in mundo. ³³MINIMUM OMNIUM, id est servatum in cordibus fidelium propter sapientiam philosophorum. ³⁴FIT ARBOR, id est ascendit super omnem sapientiam mundanam. ³⁵RAMOS EIUS ostendit explanationes singulorum doctorum. ³⁶VOLUCRES, *id est* amatores scientiae. ³⁷DE FERMENTO ACCEPTO (Mt. 13,33), id est doctrina *Evangelii*. ³⁸MULIER (Mt. 13,33), id est sapientia. ³⁹ABSCONDIT IN FARINA (Mt. 13,33), *id est* in corda fidelium. ⁴⁰SATA TRIA (Mt. 13,33) ostendit tres filios Noe. ⁴¹DONEC FERMENTATUM EST TOTUM (Mt. 13,33), id est dum praedicatum est Evangelium in *totum mundum*. ⁴²SIMILE EST REGNUM CAELORUM THESAURO ABSCONDITO (Mt. 13,44). THESAURUS, *id est* Christus vel sapientia. ⁴³IN AGRO (Mt. 13,44), *id est* in Ecclesia sive in Scripturis divinis. ⁴⁴VENDIDIT OMNIA (Mt. 13,44), id est *reliquit* vitia seu res terrenas. ⁴⁵EMIT AGRUM (Mt. 13,44), id est regnum caelorum. HOMO NEGOTIANS

25. MINIMUM ... FRETUM, id est (Mt. 14, segm. 19) *def.* O ~ OMNIBUS SEMINIBUS significat *om.* Vt ~ refutatum] revertentibus Mn : refutatus Vt : reputatum Pa : refutatum St ~ Iudaeis] Pudeis Vt 26. CUM AUTEM ... concupiscunt (segm. 29)] Cum creverit surrexit, fit arbor ascendit in celum, rami apostoli, volucres sancti qui terrena despiciunt Vt ~ CREVERIT] ORAVERIT M ~ surrexerit] resurrexerit σ G Pa μ K 28. ostendit apostoli] hoc sunt apostoli R : apostoli sunt β (€ Vt Gr) 29. *post* VOLUCRES *add.* CAELI M ~ id est] id sunt R β Mh ~ despiciunt terrena *transp.* St 30. *Aliter*] Vel Vt ~ GRANO] GRANUM M G Vt ρ μ K δ ~ sancti *om.* Vt ~ *post* Evangelii *add.* est Mu 31. HOMO ... in mundo (segm. 32)] seminans Christum Vt 32. *post* AGRO *add.* id est Sk H M Pa St δ 33. OMNIUM, id est *om.* Vt ~ cordibus] corde σ δ ~ sapientiam ... omnem (segm. 34) *om. et add. marg.* Eg 34. id est *om.* β¹ 35. RAMOS] RAMI Vt ~ EIUS ostendit *om.* Vt ~ RAMOS EIUS ... CENTUM DENARIOS (Mt. 18, segm. 21) *def.* Mu 36. *ab* amatores scientiae *incipit* W 37. ACCEPTO *om.* H St ~ id est *bis scr.* W 39. ABSCONDIT] ABSCONDITA Me ~ FARINA] SARIA Vt ~ corda] corde Sk St Gr : cordibus Eg 40. ostendit *om.* Vt ~ *post* Noe *add.* vel scientia trinitatis G 41. FERMENTATUM] INFERMENTATUM ω (€ W α¹) ~ *post* FERMENTATUM *add.* in totum mundum *et corr.* W ~ dum *om.* St ~ totum mundum] toto mundo σ 42. SIMILE ... divinis (segm. 43)] THESAURUM Christus vel sapientia, AGER Ecclesia vel scriptura divina Vt 43. sive *om.* M 44. vitia ... NEGOTIANS, qui (segm. 45) *om.* M ~ seu] sive σ St ~ res *om.* En 45. HOMO NEGOTIANS] Negotiator Vt

NIBUS (Mt. 13,32) significat Christum, refutatum a Iudaeis. ²⁶CUM AUTEM CREVERIT (Mt. 13,32), id est cum *resurrexerit*. ²⁷FIT ARBOR (Mt. 13,32), id est ascendit ad caelum. ²⁸Per RAMUS EIUS (Mt. 13,32) *intellegitur* apostoli. ²⁹VOLUCRES (Mt. 13,32) in ramis eius *intellegit* sancti, qui terrena dispiciunt, caelestia concupiscunt. ³⁰Item alio senso: GRANO SINAPIS sermo sancti Evangelii. ³¹HOMO SEMINANS Christus est. ³²IN AGRO *hoc est* in mundo. ³³MINIMUM OMNIBUS, id est servatum in cordibus fidelium propter sapientiam omnium philosophorum. ³⁴FIT ARBOR, id est ascendit super omnem sapientiam mundanam. ³⁵RAMOS EIUS ostendit explanationes singulorum doctorum. ³⁶Hic per VOLUCRES *intellegit* amatores scientiae. ³⁷DE FERMENTO ACCEPTO (Mt. 13,33), id est doctrina *evangelica*. ³⁸MULIER (Mt. 13,33), id est sapientia. ³⁹ABSCONDIT IN FARINA (Mt. 13,33), *hoc est* in corda fidelium. ⁴⁰SATA TRIA (Mt. 13,33) ostendit tres filios Noe. ⁴¹DONEC FERMENTATUM EST TOTUM (Mt. 13,33), id est dum praedicatum est Evangelium in *toto mundo*. ⁴²SIMILE EST REGNUM CAELORUM THESAURO ABSCONDITO IN AGRO (Mt. 13,44). THESAURUS ABSCONDITUS, *hoc est* Christus vel sapientia. ⁴³IN AGRO, *hoc est* in Ecclesia sive in Scripturis divinis. ⁴⁴VENDIDIT OMNIA (Mt. 13,44), id est *relinquit* vitia seu res terrenas. ⁴⁵EMIT AGRUM (Mt. 13,44), id est **mandatum Dei** sive regnum caelorum. ^{45a}SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI NEGOTIANTI QUAE-RENTI BONAS MARGARITAS (Mt. 13,45). HOMO NEGOTIANS est qui

~ refutatum] reputatum Ma 26. CREVERIT] CREVERINT Ma 29. sancti] sanctus Ma 33. MINIMUM... servatum] MINIMO... servato Ma ~ id est] item Ma ~ cordibus] corda Ma ~ sapientiam] sapientia Ma 34. omnem sapientiam mundanam] omnia sapientia mundana Ma 35. explanationes in explanationis *corr. s.l.* Ma 40. tres filios] in filius Ma 41. FERMENTATUM] INFERMENTATUM ω
44. VENDIDIT] VINDE Ma ~ res terrenas] rebus terrenis Ma

*

28. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 30, l.38 29. Cfr. Epiph. Lat., *Interpret. Ev.*, cap. 55, p. 144, ll.1-18 43. Cfr. Aug., *Contra Manichaeos*, I, col. 182, l.38; cfr. Epiph. Lat., *Interpr. Ev.*, p. 64, l.5

(Mt. 13,45) est qui quaerit doctrinam **divinam**. ⁴⁶INVENIT UNAM MARGARITAM (Mt. 13,46), *id est* sapientiam Christi. VENDIDIT OMNIA (Mt. 13,46), *id est* vitia. ⁴⁷SIMILE EST REGNUM CAELORUM SAGENAE MISSAE IN MARE (Mt. 13,47). ⁴⁸Per SAGENAM, *verbum praedicationis ostendit*. IN MARE, *id est* in mundo. ⁴⁹EX OMNI GENERE PISCIVM CONGREGANTI (Mt. 13,47), *id est* omne genus humanum audit verbum *Dei*. ⁵⁰SECUS LITTUS (Mt. 13,48), *id est* prope finem mundi. ⁵¹PATERFAMILIAS (Mt. 13,52) Christus est. SCRIBA DOCTUS (Mt. 13,52) apostoli sunt. ⁵²VENIT IN PATRIAM SUAM (Mt. 13,54), *id est* ad Iudaeos.

(Mt. 14) ¹TETRARCHA (Mt. 14,1), *id est* quarta pars regni. [PL 553] ²ALLIGAVIT IOHANNEM ET MISIT IN CARCEREM (Mt. 14,3) *ostendit* terminum Legis litterae. ³HERODIADIS (Mt. 14,6) *significat* synagogam. Puella saltavit in convivio *ostendit* gentes saltantes ante idola. ⁴CAPUT IOANNIS IN DISCO (Mt. 14,11) *significat* corpus Christi in altare, caput illius in *corde* fidelium. ⁵DATUM EST PUELLAE (Mt. 14,11), *id est* Ecclesia ex gentibus. ⁶ATTULIT MATRI SUAE (Mt. 14,11), *ostendit* conversionem Iudaeorum in futurum. ⁷SECUTAE SUNT PEDESTRES (Mt. 14,13),

~ est²] *id est* β (⊄ *om.* G Vt St) 46. INVENIT UNAM *om.* Vt ~ sapientiam] doctrinam G ~ OMNIA *om.* En ~ *id est* vitia] et dedit pauperibus G 47. SIMILE ... IN MARE *om.* Vt 48. Per SAGENAM ... humanum (segm. 49)] Sagina praedicatio mare mundus ex omni genere *id est* humano Vt ~ ostendit verbum praedicationis *transp.* M G ρ μ K 49. CONGREGANTI] CONGREGATI Me Mn Sk M ~ humanum genus *transp.* Eg ~ audit] qui audiunt Vt 50. prope] per M ~ finem mundi] fine seculi Vt 51. SCRIBA DOCTUS] SCRIBAE DOCTORES ω : SCRIBAE ET DOCTORES Me β δ (⊄ G C) 52. VENIT *om.* Vt ~ PATRIAM] PROPRIAM Sa ~ Iudaeos] Iudaeosque M

(Mt. 14) 1. ante TETRARCHA *add.* quem S Me Mn τ : *add.* quae p St : *add.* qui C : *add.* quae est K : *add.* Herodes G ~ quarta pars] quartam partem G 2. post ostendit *add.* quod Mn 3. HERODIADIS] HERODIADES Me R τ : HERODIA M ~ saltavit ... ostendit *om.* Vt ~ ante idola saltantes *transp.* K Vt 4. significat] ostendit β δ (⊄ *om.* Vt) ~ in¹] super β τ ~ caput illius *om.* G ~ caput illius in corde fidelium *om.* Vt ~ corde] corda β (⊄ vel corda G) 5. Ecclesia] Ecclesiam β (⊄ Ecclesia En K : Ecclesiae H G Vt Pa) : Ecclesiae δ ~ ex] et β (⊄ G Pa : *om.* Vt) ~ gentibus] gentium *id est* in corda fidelium Vt 6. ATTULIT MATRI SUAE] dedit matri futuram Vt ~ conversionem] conversacionem St ~ in futurum *om.* Vt 7. SECUTAE SUNT PEDESTRES] SECUTUS EST PEDES III M : SECUTI SUNT PEDESTRES Mn : SECUTI SUNT PEDESTRES τ Sk σ Vt δ ~ PEDESTRES] PEDES III Sa C : *om.* St

quaerit doctrinam. ⁴⁶INVENIT UNAM MARGARITAM (Mt. 13,46), *hoc est* sapientiam Christi. VENDIDIT OMNIA (Mt. 13,46), id est **relinquit** vitia **seu res terrenas**. ⁴⁷SIMILE EST REGNUM CAELORUM SAGENAE MISSAE IN MARE (Mt. 13,47). ⁴⁸Per SAGENAM *intellegit verbum praedicationis*. IN MARE, id est in mundo. ⁴⁹EX OMNI GENERE PISCUM CONGREGANTI (Mt. 13,47), *hoc est* omne genus humanum audit verbum *divinum*. ⁵⁰SECUS LITUS (Mt. 13,48) *ostendit* prope finem mundi. ⁵¹PATERFAMILIAS (Mt. 13,52) Christus est. SCRIBA DOCTUS (Mt. 13,52) apostoli sunt. ⁵²VENIT IN PATRIAM SUAM (Mt. 13,54), hoc est ad Iudeos.

(Mt. 14) ¹TETRARCHA (Mt. 14,1), id est quarta pars regni. [PL 553] ²ALLIGAVIT IOHANNEM ET MISIT IN *CARCERE* (Mt. 14,3) *significat* terminum Legis litterae. ³HERODIADIS (Mt. 14,6) *figurat* synagogam. Puella saltavit in convivio ostendit gentes saltantes ante idola. ⁴CAPUT IOHANNI IN DISCO (Mt. 14,11) *significat* corpus Christi in altare, caput illius in *corda* fidelium. ⁵DATUM EST PUELLAE (Mt. 14,11), *hoc est Ecclesiae* ex gentibus. ⁶ATTULIT MATRI SUAE (Mt. 14,11), ostendit conversionem Iudeorum in futuro. ⁷SECUTAE SUNT EUM PEDESTRES (Mt. 14,13),

46. UNAM MARGARITAM] UNA MARGARITA Ma ~ sapientiam] sapientia Ma ~ VENDIDIT] VINDIT Ma 47. SAGENAE MISSAE] SAGINA MISSA Ma 48. SAGENAM] SAGINA Ma ~ mundo] mundum Ma ~ CONGREGANTI] CONGREGATIM Ma 51. SCRIBA DOCTUS] SCRIBAE DOCTORES ω ~ 52. PATRIAM SUAM] PATRIA SUA Ma

(Mt. 14) 1. id est *bis scr.* Ma ~ pars] parte Ma 2. ALLIGAVIT] ADLEGAVIT *in* ADLIGAVIT *corr.* Ma 3. HERODIADIS] ERUDIAS Ma ~ synagogam] synagoga Ma 6. conversionem] conversione Ma 7. PEDESTRES] DEPESTRIS Ma

*

(Mt. 14) 1. Cfr. Isid., *Etym.*, IX, cap. 3, par. 4

ostendit non cum pecuniis aut equis, sed cum proprio labore debet homo sequi Deum. ⁸CURAVIT INFIRMOS (Mt. 14,14), *id est* abluit a *peccatis* et ab idolis. ⁹HORA IAM PRAETERIIT (Mt. 14,15), *id est* littera legis. ¹⁰QUINQUE PANES (Mt. 14,17), *id est* quinque libri Moysi. ¹¹DUO PISCES (Mt. 14,17), *id est* duo Testamenta, sive duo ordines, *id est* sacerdotum et prophetarum, sive duo libri Iosuae. ¹²TURBA DISCUMBEBAT SUPER FENUM (Mt. 14,19), *id est* super arida corda sive super vitia *discumbebat*. ¹³ET ACCEPTIS PANIBUS, INTUENS IN CAELUM (Mt. 14,19), *id est* abstraxit sensum. ¹⁴FREGIT (Mt. 14,19), *id est* historiam legis expressit in spiritalem sensum, et apparuit intellectus. BENEDIXIT (Mt. 14,19), *id est* multiplicavit. ¹⁵DUODECIM COFINOS PLENOS (Mt. 14,20), *id est* duodecim apostoli de doctrina sancta. ¹⁶Pro qua causa non computantur mulieres et parvuli sicut viri? ¹⁷Quia parvuli *non* valent repugnare contra vitia sua, sic et *mulier* quia imperfectus sexus est. ¹⁸IUSSIT ASCENDERE IN NAVICULAM (Mt. 14,22), *id est* in Ecclesiam. ¹⁹PRAECEDERE TRANS FRETUM (Mt. 14,22), *id est* de Iudaeis ad gentes. ²⁰Quatuor modis vocatur: prima natura, secunda cognatione, tertia gente, quarta affectu. ²¹Quatuor

~ pecuniis] peniis G ~ post equis *add.* spumantibus aut lunatis fretis δ ~ labore proprio *transp.* Gr ~ labore *om.* β¹ ~ debet homo] debemus Vt 8. INFIRMOS] INFIRMUM β (€ G St) ~ abluit *om.* G Eg ~ a *om.* G ~ a peccatis *des.* St ~ ab *om.* G Vt ~ post idolis *add.* VESPERE FACTO significat prope finem mundi δ 9. PRAETERIIT] PRAETERITI vel τ 11. sive duo libri Iosuae *om.* G 12. post TURBA *add.* discipulorum Pa ~ TURBA DISCUMBEBAT *om.* Vt ~ SUPER FENUM] se ipsum Mn ~ corda] cernenda Mn : *om.* Pa ~ discumbebat² *om.* G 13. PANIBUS] PANIS Sk ~ INTUENS] INTUITUS Mn : SUSPICIENS Vt ~ post sensum *add.* et apparuit intellectus β¹ (€ G Vt Pa) 14. historiam] hostiarum Sk ~ spiritalem] spiritualitatem M ~ post sensum *add.* *id est* et apparuit sensum M ~ et apparuit intellectus *om.* Vt ~ apparuit] aperuit En : aperuit K ~ intellectus] intelligentiam Mn 15. duodecim apostoli de doctrina sancta] apostoli doctrina sancta pleni Vt 16. Pro qua causa *om.* Vt ~ non computantur] nuncupantur Sk : nuncupabantur Pa ~ computantur] computant G ~ parvuli et mulieres *transp.* K ~ post sicut *add.* et β¹ δ ~ sicut viri *om.* Vt ~ viri] virum σ 17. Quia ... sexus est] quia mulieres sunt imperfectu sexu et parvuli non valent repugnare vitiis Vt ~ mulier] mulieres R β (€ Sk σ G) δ 18. NAVICULAM] NAVICULA ω (€ W τ En K δ : navem Vt) 19. PRAECEDERE *om.* Vt 20. Quatuor ... salvus fiat (segm. 24) *def.* G ~ post modis *add.* fratres δ ~ vocatur] vocantur δ ~ prima] una Me : in M ~ prima ... secunda ... tertia ... quarta *om.* Vt : primo ... secundo ... tercio ... quarto δ ~ cognatione] cognatio Sa R Me Sk M C K O : cogitatio S σ ρ τ : conpunctio Mn ~ a quarta *des.* W

ostendit non cum pecuniis aut equis **spumantibus aut lunatis frenis**, sed cum proprio labore debet homo sequi Deum. ⁸**CURAVIT INFIRMOS** (Mt. 14,14), id est abluit a *peccato* et ab idolis. **VESPERE FACTO significat pro finem mundi**. ⁹**HORA IAM PRAETERIIT** (Mt. 14,15), *hoc est littera legis*. ¹⁰**V PANES** (Mt. 14,17) *significat V libri Moysi*. ¹¹**DUO PISCES** (Mt. 14,17) *ostendit ordinem sacerdotum et prophetarum* sive duo libri Iosuae. ¹²**TURBA DISCUMBENS SUPER FENUM** (Mt. 14,19), *hoc est super arida corda sive super vitia discumbebant*. ¹³**ET ACCEPTIS PANIBUS, INTUENS IN CAELUM** (Mt. 14,19), id est abstraxit sensum. ¹⁴**FREGIT** (Mt. 14,19), id est historiam legis expressit in spiritalem sensum, et apparuit intellectus. **BENEDIXIT**, id est multiplicavit. ¹⁵**XII COPHINOS PLENOS** (Mt. 14,20) ostendit duodecim apostoli de doctrina sancta. ¹⁶Pro qua causa non computantur mulieres et parvuli sicut viri? ¹⁷Quia parvuli *nondum* valent repugnare contra vitia sua, sic et *mulieres* quia imperfectus sexus est. ¹⁸**IUSSIT ASCENDERE IN NAVICULAM** (Mt. 14,22), *hoc est in Ecclesiam*. ¹⁹**PRAECEDERE TRANS FRETUM** (Mt. 14,22), id est de Iudaeis ad gentes. ²⁰**Fratres IIII modis vocantur**: prima natura et secunda cognatione, tertia gente et IIII affectu. ²¹**IIII**

9. HORA] ORAM Ma 12. super arida] superata Ma 13. CAELUM] CAELO Ma
14. historiam] storia Ma ~ intellectus] intellectus Ma 15. COPHINOS PLENOS] COFFI-
NUS PLENUS Ma ~ apostoli] apostolus Ma 16. computantur] computatur Ma ~
mulieres] mulieris Ma ~ parvuli] parvulis Ma 18. NAVICULAM] NAVICULA ω ~
Ecclesiam] Ecclesia Ma 20. IIII] III Ma ~ vocantur] vocatur Ma ~ cognatione]
cogitatio Ma ~ affectu] affectum Ma

*

10. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 14, v. 17; cfr. Aug., *In Iob. Ev. Tract.*, tract. 24, par. 5, l.1; id., *Sermones*, ser. 130, (ed. PL38), col. 725, l.36; cfr. Epiph., *Interpret. Ev.*, cap. 60, p. 65, l.18 11. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 14, v. 17; cfr. Epiph., *Interpret. Ev.*, cap. 60, p. 165, l.2 15. Cfr. Hier., *Tract. LIX in Psalmos*, ps. 80, l.115; cfr. Aug., *Sermones*, ser. 130, (ed. PL38), col. 725, l.47; cfr. Epiph., *Interpret. Ev.*, cap. 60, p. 164, l.33 20. Cfr. Hier., *Adversus Helvidium de Mariae virginitate perpetua* (CPL 0609), par. 14, col. 206, l.41; cfr. Isid., *Etym.*, IX, cap. 6, par. 8 21-24. Cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 29, sent. 16-17

modis dicitur homo, *quid dicitur* id est bonum bene: “poenitentiam agite” (Mt. 3,2; 4,17), et reliqua. ²²Malum male: “sanguis eius super nos” (Mt. 27,25). ²³Bonum male, ubi dicitur de caeco: “tu solus discipulus eius es?” (Ioh. 9,28). ²⁴Malum bene, ubi Apostolus *ait*: “tradidi huiusmodi hominem in interitum Satanae, ut spiritus salvus *fiat*” (I Cor. 5,5). ²⁵VESPERE AUTEM FACTO, SOLUS ERAT (Mt. 14,23), ostendit *finem mundi*; solus venit redimere *humanum genus*. ²⁶NAVIS IN MEDIO MARI (Mt. 14,24), *id est* Ecclesia in medio mundi. ²⁷IACTABATUR FLUCTIBUS (Mt. 14,24), *id est* persecutiones patiebatur. ²⁸VENTUS CONTRARIUS (Mt. 14,24), *id est* diabolus. ²⁹QUARTA VIGILIA NOCTIS VENIT IESUS (Mt. 14,25), ostendit in quarta lege, *id est Evangelii*. ³⁰AMBULANS IESUS SUPER MARE (Mt. 14,25), *id est calcans* amaritudines saeculi. ³¹AMBULAVIT PETRUS SUPER AQUAS (Mt. 14,29), super amaritudines sive calcans vestigia peccatorum. ³²Petro mergente in mare, *id est* dubietatem fidei, sic *omnis qui dubitat in fide* mergitur in *peccatum*. ³³EXTENDIT MANUM IESUS, APPREHENDIT EUM (Mt. 14,31), *id est* dedit ei adiutorium fidei. ³⁴Haec sunt quatuor leges: prima natura, secunda lex litterae, tertia prophetarum, quarta Evangelii. ³⁵CUM TRANSFRETASSET

21. *post* homo *add.* *id est* Sk ~ *quid dicitur*] quod dicit τ : *om.* Vt ~ bene] bone P
 23. male] malum M ~ ubi dicitur de caeco *om.* Vt ~ solus *om.* Sk Vt Eg ~ es] sis S
 Me Sk O δ 24. Malum] malus S Sa Sk En Pa : malos M σ ~ ubi Apostolus *ait om.*
 Vt ~ hominem huiusmodi *transp.* Gr ~ hominem *om.* Eg ~ in interitum *om.* Vt ~
 Satanae in interitum *transp.* K : Satanae in interitum carnis Eg ~ ut spiritus salvus
fiat] ut s.s.s. in die d. Eg 25. SOLUS ERAT *post* mundi *transp.* Vt ~ *post* ERAT *add.*
 IBI IESUS β δ ~ finem mundi *om.* Pa ~ *post* mundi *add.* quia β δ (≠ Vt Pa) ~ solus ...
genus] solus redemit nos Vt ~ solus venit] sic vento Mn ~ genus humanum *transp.* β
 δ (≠ Vt) 26. MARI] MARE β τ δ ~ medio mundi] mundo medio *et corr.* medio mun-
 do Gr 27. IACTABATUR] IACTABANTUR Mh ~ persecutiones] percussiones C ~
 patiebatur persecutiones *transp.* Vt 29. QUARTA ... Evangelii] QUARTA vigilia
 quarta lege Evangelii Vt ~ QUARTA ... Evangelii] per quattuor Evangelia G ~ qua-
 ta² *bis scr.* M ~ *ante* Evangelii *add.* in Wn δ 30. calcans *om.* Wn ~ amaritudines]
 amaritudine Mn : amaritudinis Sk M : amaritudinem H G 31. AMBULAVIT]
 AMBULANS Vt : AMBULABAT δ ~ SUPER AQUAS, super amaritudines] SUPER MARE AMA-
 RITUDINES Vt ~ *post* AQUAS *add.* *id est* β δ ~ vestigia] vitia α (≠ δ) 32. Petro mer-
 gente] Petrum mergentem σ δ ~ in mare *id est om.* Vt ~ dubietatem ... peccatum]
 dubitans fide mergitur in peccatum Vt ~ mergitur] mergit R 33. EXTENDIT
 MANUM IESUS *om.* Vt ~ *post* IESUS *add.* et G O Pa δ 34. *post* prima *add.* in R ~
 Evangelii] evangelistarum R 35. TRANSFRETASSET] TRANSFRETASSENT O

modis dicitur homo, *quod dicit* id est bonum bene: “poenitentiam agite, **adpropinquavit enim regnum caelorum**” (Mt. 3,2; 4,17). ²²Malum male: “sanguis eius super nos **et super filios nostros**” (Mt. 27,25). ²³Bonum male, ubi dicitur de caeco: “tu solus discipulus eius es?” (Ioh. 9,28). ²⁴Malum bene, ubi apostulos *dicit*: “tradidi huiusmodi hominem in interitum Satanae, ut spiritus salvus *sit in die Domini nostri Iesu Christi*” (I Cor. 5,5). ²⁵VESPERE AUTEM FACTO SOLUS ERAT IBI (Mt. 14,23), ostendit *in finem mundi* solus venit redimere *genus humanum*. ²⁶NAVICULA IN MEDIO MARI (Mt. 14,24), *hoc est in* Ecclesia in medio mundo. ²⁷IACTABATUR FLUCTIBUS (Mt. 14,24), id est persecutiones patiebatur. ²⁸VENTUS CONTRARIUS (Mt. 14,24): diabolus. ²⁹QUARTA VIGILIA NOCTIS VENIT IESUS (Mt. 14,25), ostendit in IIII lege, id est *Evangelium*. ³⁰AMBULANS SUPER MARE (Mt. 14,25), id est *calcavit* amaritudines saeculi. ³¹AMBULAVIT PETRUS SUPER AQUAS (Mt. 14,29), **id est** super amaritudines sive calcans vestigia peccatorum. ³²Petro mergente in mare: dubietatem fidei, sic *omnes qui dubitant a fide* merguntur in *peccato*. ³³EXTENDIT MANUM IESUS, ADPRAEHENDIT EUM (Mt. 14,31), id est dedit adiutorium fidei. ³⁴Haec sunt IIII legis: prima natura, secunda lex litterae, tertia prophetarum, IIII Evangelii. ³⁵CUM TRANSFRETASSET

24. *post* hominem *add.* ut Ma 26. medio mundo] medium mundum Ma
 27. persecutiones patiebatur] persecutionibus patiebantur Ma 31. amaritudines]
 amaritudinis Ma 32. merguntur] mergitur Ma 33. MANUM] MANUS Ma

*

28. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 75, (ed. PL38), col. 475, l.48 30. Cfr. Hier., *Comm. in proph. minores*, In *Abacuc*, lib. 1, cap. 2; cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 88, ser. 1, par. 10
 31. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 9, par. 15, l.23

(Mt. 14,34), *id est cum transisset*. ³⁶VENERUNT IN TERRA GENESAR (Mt. 14,34), *id est de Iudaeis ad gentes*. ³⁷OBTULERUNT EI MALE HABENTES (Mt. 14,35), *id est idolis servientes*. Per FIMBREA (Mt. 14,36) *minora mandata intellege*.

(Mt. 15) ¹HYPOCRITAE (Mt. 15,7), *id est simulators*. OMNIS PLANTATIO QUAM NON PLANTAVIT PATER MEUS (Mt. 15,13), *id est superstitionem Iudaeorum*. SECESSIT IN PARTES TYRI ET SIDONIS (Mt. 15,21), *id est ad gentes*. ²MULIER CHANANAEA (Mt. 15,22) ostendit primitivam Ecclesiam. ³Filia eius a daemonio vexata, *id est Ecclesia gentium ab idolis corrupta*. ⁴NON SUM MISSUS NISI AD OVES QUAE PERIERUNT DOMUS ISRAEL (Mt. 15,24), ostendit corporaliter ad Iudaeos; ⁵aliter, quia omnes credentes in Deum Israel vocantur. ⁶SUMERE PANEM (Mt. 15,26), *id est doctrinam*. ⁷FILIORUM (Mt. 15,26), *id est Iudaeorum*. ⁸DARE CANIBUS (Mt. 15,26), *id est gentibus*. ⁹CATELLI EDUNT (Mt. 15,27), *id est gentes*. ¹⁰ACCIPIUNT DE MICIS (Mt. 15,27), *id est de minoribus mandatis*. ¹¹SANATA EST PUELLA EX ILLA HORA (Mt. 15,28), *ostendit conversionem gentium ex illa hora qua Christo crediderunt*. [PL 554] ¹²MISEREOR TURBAE (Mt. 15,32) ostendit quia Deus totus misericors est.

~ *id est cum transisset om.* S P 36. GENESAR] GENESARET Mn Vt : GENESAR M
37. OBTULERUNT EI *om.* Vt ~ Per FIMBREA ... gentes (Mt. 15, segm. 1) *om.* α (⊄ *post corrupta* (Mt. 15, segm. 3) *transp.* Gr)

(Mt. 15) 1. superstitionem] superstitiones Gr 2. MULIER ... crediderunt (segm. 3)] MULIER CHANANAEA primitivam Ecclesiam ostendit, filia ecclesia gentium demonio vexata, ab idolis, sanata ex illa hora consistit gentes ex hora qua crediderunt Vt 3. filia] familia σ ~ daemonio] demonia S R σ M 4. NON SUM ... mandatis (segm. 10) *post crediderunt* (segm. 10) *transp.* α (⊄ Eg) ~ QUAE ... ISRAEL] et cetera Vt ~ perierunt] perierant M ~ DOMUS] Dominum M ~ ostendit *om.* Vt 5. aliter *om.* Mn ~ credentes omnes *transp.* P ~ credentes] credens Sk ~ vocantur] vocabitur Sk 6. SUMERE ... mandatis (segm. 10)] Sumere panem filiorum doctrina Iudeorum, canibus gentibus, catuli edunt de micis, gentes accipiunt de minoribus mandatis Vt ~ *post PANEM add.* FILIORUM G 7. FILIORUM, *id est om.* G 8. CANIBUS] CANANEIS Mn ~ gentibus] gentium Mn 9. CATELLI] CANI Mn : CATULI Mh : CATULI P ~ gentes] gentibus σ 10. minoribus] moribus Sa 11. PUELLA *om.* C ~ ostendit ... hora² *om.* Me ~ hora² *om.* C K 12. *ante MISEREOR add.* SECUS MARE GALILEAE *id est amaritudinem saeculi*. Mutos et caecos et clodos et debiles genus humanum significant δ ~ MISEREOR] MISERIOR Sk C : MISEOR H ~ TURBAE ostendit *om.* Vt ~ quia ... ostendit (segm. 12) *om.* Sa ~ Deus] Iesus S : adsunt M

VENIT IN TERRA GENESAR (Mt. 14,34). ³⁶CUM TRANSFRETASSET *id est cum transsisset id est de Iudeos ad gentes*. ³⁷OBTULERUNT EI MALE HABENTES (Mt. 14,35), *id est idolis servientes*. Per FIMBREA (Mt. 14,36) *minora mandata intellege*.

(Mt. 15) ¹HYPOCRITAE (Mt. 15,7), *id est simulators*. OMNIS PLANTATIO QUAM NON PLANTAVIT PATER MEUS (Mt. 15,13), *id est superstitionem Iudaeorum*. SECESSIT IN PARTES TYRI ET SIDONIS (Mt. 15,21), *id est ad gentes*. ²MULIER CHANANAEA (Mt. 15,22) *ostendit primitivam Ecclesiam*. ³Filia eius a daemonio vexata *ostendit Ecclesiam gentium ab idolis corrupta*. ⁴NON SUM MISSUS NISI AD OVES QUAE PERIERANT, DOMUS ISRAEL (Mt. 15,24), *ostendit corporaliter ad Iudaeos*. ⁵Alium sensum quia omnes credentes in Deum Israel vocantur. ⁶SUMERE PANEM (Mt. 15,26), *hoc est doctrinam*. ⁷FILIORUM (Mt. 15,26), *id est Iudaeorum*. ⁸DARE CANIBUS (Mt. 15,26), *hoc est gentibus*. ⁹CATELLI EDUNT (Mt. 15,27), *id est gentes*. ¹⁰ACCIPIUNT DE MICIS (Mt. 15,27), *quasi de minoribus mandatis*. ¹¹SANATA PUELLA EX ILLA HORA (Mt. 15,28), *significat conversionem gentium ex illo tempore quo Christo crediderunt*. ^{11a}SECUS MARE GALILEAE (Mt. 15,29) *ostendit iuxta amaritudinem saeculi*. **Mutus et caecus et clodus et debilis genus humanum significat.** [PL 554] ¹²MISEREOR TURBAE (Mt. 15,32) *ostendit quia Deus totus misericors est*.

(Mt. 15) 1. *simulatores*] *semolatoris* Ma ~ *superstitionem*] *superstitione* Ma
 2. *primitivam Ecclesiam*] *primitiva Ecclesiae* Ma 3. *daemonio*] *demonium* Ma ~
Ecclesiam] *Ecclesia* Ma 4. *Iudaeos*] *Iudeis* Ma 5. *vocantur*] *vocatur* Ma
 7. *id est add. s.l.* Ma 11. *conversionem*] *conversione* Ma ~ *Christo*] *Christum* Ma
 11a. *debilis*] *deviles* Ma 13. *PERDURANT*] *PERDUCANT* Ma

*

(Mt. 15) 3. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 58, p. 158, l.15 9. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 58, ser. 1, par. 15, ll.17/25; cfr. Epiph., *Interpret. Ev.*, cap. 58, p. 158, l.27/p. 159, l.8

¹³TRIDUUM PERDURANT MECUM (Mt. 15,32) ostendit fidem Trinitatis. ¹⁴NON HABENT QUID MANDUCENT (Mt. 15,32), *id est non habent* verbum praedicationis. ¹⁵NOLO EOS DIMITTERE IEIUNOS, NE DEFICIENT IN VIA (Mt. 15,32), *id est* ne pereant in via erroris in praesenti vita, quia “fides sine operibus mortua est” (Iac. 2,26). ¹⁶PER SEPTEM PANES (Mt. 15,34) ostendit eptaticum. ¹⁷PAUCOS PISCES (Mt. 15,34) ostendit ordinem prophetarum vel sacerdotum. ¹⁸SUPER TERRAM DISCUMBENS (Mt. 15,35) ostendit perfectiores iam calcata vitia sua. ¹⁹PER SEPTEM SPORTAS (Mt. 15,37), septem dona Spiritus sancti.

(Mt. 16) ¹PHARISAEI (Mt. 16,1) divisi; SADUCAEI (Mt. 16,1) iustificati. ²CAELUM SERENUM (Mt. 16,2), *id est resurrectio* Christi; ³CAELUM RUBICUNDUM (Mt. 16,2), *effusio sanguinis*; CAELUM TRISTE (Mt. 16,3) passionem Christi ostendit. ⁴TEMPESTAS RUTILANS (Mt. 16,3) significat persecutionem. ⁵CAVETE A FERMENTO PHARISAEORUM (Mt. 16,6), *id est* a doctrina eorum. ⁶SIMON (Mt. 16, 16), *id est* oboediens. BAR IONA (Mt. 16, 16) *id est* filius Iona, *id est* columba quae interpretatur Spiritus sanctus. ⁷CARO ET SANGUIS NON REVELAVIT TIBI (Mt 16,17), *id est* pater et mater non *ostendit* tibi. ⁸PORTAE INFERNI (Mt 16,18) sunt

13. TRIDUUM ... praedicationis (segm. 13)] triduum sustinente fides caritatis est, non habent *id est* verbum praedicantis Vt ~ Trinitatis] caritatis C O 14. non habent² om. Wn M G p C K Eg 15. NOLO ... IEIUNOS om. Vt ~ DIMITTERE EOS IEIUNOS NOLO *transp.* K ~ DEFICIENT] DEFICIENT Vt ~ IN VIA, *id est* om. Vt ~ praesenti] praesente R Gr : praesencia Sk 17. ostendit om. Wn Vt ~ ordinem ... sacerdotum] propetarum vel sacerdotum ordo Vt 18. SUPER ... vitia sua] Super terram perfectiores iam calcant vitia sua Vt ~ SUPER TERRAM] SUPRA PETRAM Pa ~ perfectiores] persecutores En ~ calcata vitia sua] vitia calcantes Eg 19. *post* SPORTAS *add.* ostendit τ : *add.* intellegit G ~ septem² om. τ ~ dona] doctores α (⊘ formes gratiae G : dona K Eg)

(Mt. 16) 1. PHARISAEI ... iustificati om. Vt ~ *post* PHARISEI *add.* *id est* Mh M p C : *add.* *id sunt* σ δ 2. SERENUM om. S 3. RUBICUNDUM ... COELUM² om. Pa ~ effusio] effectio σ ~ *post* sanguinis *add.* Christi β δ ~ passionem] passio Vt ~ ostendit om. Vt 4. TEMPESTAS] TEMPTANS Vt Pa C K ~ significat om. Vt ~ persecutionem] persecutio Vt 5. CAVETE A om. Vt ~ A FERMENTO] afferemento M ~ eorum om. Vt 6. BAR IONA om. α (⊘ Bar [Iona] Me : G) ~ filius ... columba] BAR IONA *id est* filius columbae G ~ Iona] Iohanna Eg ~ quae] quod R : qui Mn β 7. NON REVELAVIT TIBI, *id est* om. Vt ~ REVELAVIT] REVELABIT Sa S Mh M G ~ *id est* ... tibi om. G 8. INFERNI] INFERI β δ (⊘ Vt) ~ sunt om. Vt

¹³TRIDUUM PERDURANT MECUM (Mt. 15,32) ostendit fidem trinitatis. ¹⁴NON HABENT QUOD MANDUCENT (Mt. 15,32) *ostendit quia non habebant* verbum praedicationis. ¹⁵NOLO EOS DIMITTERE IEIUNOS NE DEFICIANT IN VIA (Mt. 15,32), id est ne pereant in via erroris in praesenti vita, quia “fides sine operibus mortua est” (Iac. 2,26). ¹⁶Per VII PANES (Mt. 15,34) ostendit eptaticum. ¹⁷PAUCOS PISCICULOS (Mt. 15,34) ostendit ordinem prophetarum vel sacerdotum. ¹⁸SUPER TERRAM DISCUMBENS (Mt. 15,35) ostendit perfectiores iam calcata vitia sua. ¹⁹Per VII SPORTAS (Mt. 15,37) *intellege* VII dona Spiritus sancti.

(Mt. 16) ¹PHARISAEI (Mt. 16,1) divisi; SADUCAEI (Mt. 16,1) iustificati. ²CAELUM SERENUM (Mt. 16,2) *ostendit resurrectionem* Christi; ³CAELUM RUBICUNDUM (Mt. 16,2) *effusionem sanguinis significat*; CAELUM TRISTE (Mt. 16,3) passionem Christi ostendit. ⁴TEMPESTAS RUTILANS (Mt. 16,3) significat persecutionem. ⁵CAVETE A FERMENTO PHARISEORUM (Mt. 16,6), id est a doctrina eorum. ⁶SIMON (Mt. 16,16), *hoc est* oboediens. BAR IONA (Mt. 16,16), id est filius Iona, id est columba quae interpretatur Spiritus sanctus. ⁷CARO ET SANGUIS NON REVELAVIT TIBI (Mt. 16,17), id est pater et mater non *ostendunt* tibi. ⁸PORTAE INFERNI (Mt.

15. id est ne pereant in via *om.* Ma ~ praesenti] praesente Ma 17. PISCICULOS] PISCICULUS Ma 18. TERRAM] TERRA Ma ~ perfectiores *in* perfectioris *corr. s.l.* Ma
19. dona] doctrina Ma

(Mt. 16) 3. *ante* CAELUM RUBICUNDUM *add.* per Ma ~ TRISTE] TRISTEM Ma 4. per-
secutionem] persecutio Ma 5. FERMENTO] FERMENTUM Ma ~ a] ad Ma 6. BAR
IONA] BARTHOLOMEUS Ma 7. ET] EST Ma ~ ostendunt] steterunt Ma

*

(Mt. 16) 1. PHARISAEI: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 61, l.20/p. 69, l.5/p. 76, l.28; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 191, l.107; SADUCAEI: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 66, l.5/p. 71, l.6; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 191, l.106 3. SIMON id est oboediens: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 71, l.4; cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. 1, quaestio 20, l.2 6. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 26, v. 6; id., *Nom. Hebr.*, p. 71, l.4; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 190, l.83; id est filius Iona, id est columba: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.23; cfr. Isid., *Ety.*, VII, cap. 9, par. 4; quod interpretatur est Spiritus sanctus: cfr. Hier., *Comm. in proph. minores*, In *Jonam*, prol., l.13; ibid., cap. 1, l.12

peccata hominum. ⁹CLAVES REGNI CAELORUM (Mt. 16,19) potestas est ligandi et solvendi, id est per poenitentiam aperientur. ¹⁰MULTA PATI A SENIORIBUS ET SCRIBIS (Mt. 16,21), haec dicens Iesus ostendit passionem et resurrectionem. ¹¹DICIT AD PETRUM “VADE POST ME” (Mt. 16,23) ostendit ipsum crucifixum. ¹²POST SE ABNEGET SEMETIPSUM (Mt. 16,24), id est contemnat voluntatem carnis. ¹³Qui amat voluntatem, propriam animam *perdit; anima hic pro voluntate ponitur*. ¹⁴QUI PERDIT ANIMAM SUAM, INVENIET EAM (Mt. 16,25). ¹⁵Duobus modis animam perdit homo: per martyrium et abnegationem corporis. ¹⁶INVENIT EAM (Mt. 16,25), id est in regnum Dei. ¹⁷COMMUTATIONEM DAT PRO ANIMA (Mt. 16,26) qui carnem suam cruciat et animam nutrit.

(Mt. 17) ¹POST SEX DIES (Mt. 17,1), iam in septimo, ostendit post sex aetates mundi, septima quae requies intelligitur. ²PETRUM, IACOBUM ET IOANNEM (Mt. 17,1), hic *ostendit totam Ecclesiam*. ³DUCIT ILLOS IN MONTEM (Mt. 17,1), id est in regnum Dei. ⁴SPLENDUIT FACIES EIUS SICUT SOL (Mt. 17,2), id est sancti in gloria Patris; aliter vetus Testamentum splenduit in *Novum*. ⁵VESTIMENTA ALBA SICUT NIX (Mt. 17,2), *id est congregatio omnium fidelium*. ⁶Per MOYSEN (Mt. 17,3) ostendit litte-

9. *post* CAELORUM *add.* id est β δ (£ id est Vt) ~ potestas] peccata Wn ~ *post* poenitentiam *add.* et confessionem δ ~ aperientur] aperietur *et add.* per duritiam et inpenitens cor claudetur δ 10. MULTA PATI A] MULTA SPATIA Wn ~ SENIORIBUS] SENIORIBUS Mn ~ SCRIBIS] SCRIBAE K ~ haec dicens Iesus *om.* Vt 11. DICIT ... crucifixum *om.* Vt ~ POST ME ostendit *om.* Mh 12. POST SE ... EAM (segm. 14)] Abneget semetipsum id est voluntatem propriam. Qui amat animam id est voluntatem propriam animam pro voluntate ponit Vt ~ voluntatem] voluptatum R 13. propria voluntatem animam *transp.* Eg ~ voluntate] voluptate R 14. SUAM *om.* En : non Pa ~ INVENIET EAM *om.* τ 15. Duobus ... homo *om.* G : vel qui perdit animam Vt ~ per] id est aut G 16. *ante* INVENIT *add.* perdit eam hic et Eg ~ EAM id est *om.* Eg 17. COMMUTATIONEM DAT PRO ANIMA] COMMUTATIONEM PRO ANIMA SUA, id est Vt ~ *post* ANIMA *add.* SUA β δ ~ *post* animam² *add.* suam σ Gr ~ *post* nutrit *add.* [appendix Gr16 Eg16] δ

(Mt. 17) 1. DIES SEX *transp.* Vt ~ iam ... ostendit *om.* G Vt ~ septima] VI Pa ~ quae *om.* Vt ~ requies] retulit Mn ~ intelligitur] est Vt 2. hic ostendit] id est Vt ~ totam Ecclesiam] Ecclesia Vt 3. DUCIT] DUCET G ~ ILLOS *om.* Vt ~ id est *om.* Vt 4. SPLENDUIT] RESPLENDUIT Vt : SPLENDIT M C En K ~ EIUS *om.* Vt ~ id est] id sunt δ ~ gloria] Ecclesiam M ~ aliter] vel Vt ~ in Novum splenduit *transp.* β¹ (£ in Novum resplenduit Vt) 5. SICUT NIX id est *om.* Vt ~ omnium] sanctorum Vt

16,18) sunt peccata hominum. ⁹CLAVES REGNI CAELORUM (Mt. 16,19) potestas est legandi et solvendi, id est per poenitentiam **et confessionem** aperietur, **per duritia et inpenitens cor clauditur**. ¹⁰MULTA PATI A SENIORIBUS ET SCRIBIS (Mt. 16,21), haec dicens Iesus ostendit passionem et resurrectionem, **sicut peritissimus nauta cognoscens futura tranquillitatem sive tempestatem**. ¹¹DICENS AD PETRUM "VADE POST ME" (Mt. 16,23) ostendit ipsum crucifixum. ¹²POST SE ABNEGET SEIPSUM (Mt. 16,24), id est contemnat voluntatem carnis. **Qui voluerit animam suam salvam facere perdit eam, hic animam per voluntate ponitur**; ¹³quia qui amat voluntatem, propria animam *perdet*. ¹⁴QUI PERDIT ANIMAM SUAM INVENIT EAM (Mt. 16,25). ¹⁵Duobus modis animam perdit homo: per martyrium et abnegatione corporis. ¹⁶INVENIT EAM (Mt. 16,25) **in aeternum**, id est in regnum Dei. ¹⁷COMMUTATIONEM PRO ANIMAM DAT (Mt. 16,26) qui carnem suam cruciat et animam nutrit. ^{17a}NON GUSTABUNT MORTEM DUM VIDEANT EUM IN GLORIA (Mt. 16,28) ostendit sicut ostensus est in transfigurationem ita ostenditur et in resurrectionem.

(Mt. 17) ¹POST VI DIES (Mt. 17,1), iam in septimo, ostendit post sex aetates mundi, septima quae requies intellegitur. ²PETRUS IACOBUS ET IOHANNES (Mt. 17,1), hic *intellegitur tota Ecclesia*. ³DUCIT ILLOS IN MONTEM (Mt. 17,1), id est in regnum Dei. ⁴SPLENDUIT FACIES EIUS SICUT SOL (Mt. 17,2), id est sancti in gloria Patris; aliter vetus Testamentum splenduit in *Novo*. ⁵VESTIMENTA ALBA SICUT NIX (Mt. 17,2) *ostendit* congregatio omnium fidelium. ⁶Per MOYSEN (Mt. 17,3) ostendit Legis

9. CLAVES *in* CLAVIS *corr. s.l.* Ma ~ cor *om.* Ma 10. PATI A] PATIENTIA Ma
 12. voluntatem *in* voluntate *corr.* Ma 15. et *om.* Ma 17. carnem] animam Ma
 (Mt. 17) 1. sex aetates] sexta etate Ma ~ requies] requiescit Ma

ram Legis. ⁷Per ELIAM (Mt. 17,3), ordinem prophetarum. ⁸Christus cum discipulis ostendit novum Testamentum. ⁹Nubes tetra, *id est* Legis littera. ¹⁰Nubes candida, *id est* praedicatio Evangelii. ¹¹Nubes pluvialis, *id est* praedicatio apostolorum, qui faciebant fructum poenitentiae post ascensionem Christi. ¹²CUM VENISSET AD TURBAS (Mt. 17,14), *id est* cum descendisset ad mundum. [PL 555] ¹³HOMO GENIBUS PROVOLUTUS (Mt. 17,14) ostendit ordinem prophetarum, qui rogabat pro se quasi Ecclesia; ¹⁴filius eius lunaticus ostendit populum gentium adorantes idola. ¹⁵CADIT IN IGNE (Mt. 17,14), *id est* in cupiditatem. ¹⁶CREBRO IN AQUAM (Mt. 17,14), *id est* in luxuriam. ¹⁷TRANSI HINC (Mt. 17,19): de Iudaeis ad gentes; ¹⁸VADE AD MARE (Mt. 17,26), *id est* ad gentes. ¹⁹MITTE HAMUM (Mt. 17,26), *id est* verbum praedicationis. ²⁰PISCIS QUI PRIMUS ASCENDIT IN HAMUM (Mt. 17,26) ostendit Cornelium; ²¹IN ORE EIUS INVENIES STATEREM (Mt. 17,26), *id est* confessionem fidei, humanitatem et divinitatem. ²²DA EIS PRO ME ET PRO TE (Mt. 17,26), *id est* pro me fidem, et pro te excusationem.

(Mt. 18) ¹PARVULUS INTRAT IN REGNUM CAELORUM (cfr. Mt. 18,2-3), *id est* non aetate parvus, sed mente purus; ²unde ait Apostolus “Estote

7. ordinem] ordo Vt 8. *post* discipulis *add.* suis Pa ~ ostendit *om.* Vt 9. tetra] terra S τ H ~ littera Legis *transp.* Vt Me 10. candida] lucida Vt ~ Evangelii ... praedicatio (segm. 11) *om.* M 11. pluvialis] pluviales S Sa R Mn Sk H G τ Pa ~ apostolorum] populorum Vt ~ faciebant] faciebat S Me ~ Christi] Domini Wn Eg
12. AD TURBAS ... Christi, servi (Mt. 21, segm. 44) *def.* Eg ~ TURBAS] TURBAM O ~ descendisset] venisset G ~ ad] in R 13. GENIBUS] GENERATIONIBUS Mn ~ ordinem] ordo Vt ~ *post* quasi *add.* pro β 14. filius eius] cuius filius Vt ~ populum] populus Vt ~ adorantes] adorans Vt : adorentem K ~ adorantes idola] adherentest idola (*ut vid.*) M 15. CADIT] CADET Mn Sk σ : CADENT M ~ IN¹ *om.* Mn 16. *post* luxuriam *add.* Granum sinapis significat incorrupta fide mundi hic est Christus δ
17. TRANSI] TRANSIT α ~ *post* HINC *add.* *id est* β (⊘ Vt Wn) 18. VADE ... gentes *om.* ρ C K Vt ~ *post* gentes *add.* Didragma est mundi sensus δ 19. verbum *om.* τ
20. PISCIS] PISCES S H R P ~ PISCIS ... divinitatem (segm. 21) PRIMUS PISCIS Cornelius statera confessio fidei humanitatis et divinitatis Vt 21. STATEREM] STARE Mn ~ fidei ... excusationem (segm. 22) *om.* Pa ~ humanitatem] unitatem Mn Sk σ
22. DA EIS ... excusationem] Pro me fidem, pro te excusationem Vt : *om.* Pa ~ DA EIS] DIE H : DE HIS G

(Mt. 18) 1. PARVULUS ... malitia (segm. 2)] Parvulus *id est* mente purus ut Apostolus: Estote parvoli in malitia Vt ~ CAELORUM *om.* P ~ parvus] parvulus S Mn τ β (⊘ parvoli M) ~ purus] parvulus P 2. ait *om.* H ~ Apostolus ait *transp.* G

litteram. ⁷Per ELIAM (Mt. 17,3) ostendit ordinem prophetarum. ⁸Christus cum discipulis ostendit novum Testamentum. ⁹Nubes tetra, *hoc est* Legis littera. ¹⁰Nubes candida, *hoc est* praedicatio sancti Evangelii. ¹¹Nubes pluvialis ostendit praedicationem apostolorum, qui faciebant fructum poenitentiae post ascensionem Christi. ¹²CUM VENISSET AD TURBAS (Mt. 17,14) ostendit cum discendisset ad mundum. [PL 555] ¹³HOMO GENIBUS PROVOLUTUS (Mt. 17,14) ostendit ordinem prophetarum, qui rogabat pro se quasi Ecclesia; ¹⁴filius eius lunaticus ostendit populum gentium adorantes idola vel sidera. ¹⁵CADIT IN IGNEM (Mt. 17,14), id est in cupiditatem mundi. ¹⁶CREBRO IN AQUAM (Mt. 17,14), id est in luxuriam. ^{16a}GRANUM SINAPIS (Mt. 17,19) significat incorrupta fide mundi, hoc est Christus. ¹⁷TRANSI HINC (Mt. 17,19), id est de Iudeos ad gentes. DIDRAGMA (Mt. 17,23) est mundi sensus. ¹⁸VADE AD MARE (Mt. 17,26), id est ad gentes. ¹⁹MITTE HAMUM (Mt. 17,26), *hoc est* verbum praedicationis. ²⁰PISCIS QUI PRIMUM ASCENDERE IN HAMUM (Mt. 17,26) ostendit Cornelium ex gentibus. ²¹IN ORE EIUS INVENIES STATEREM (Mt. 17,26), id est confessionem fidei, humanitatem et divinitatem. ²²DA EIS PRO ME ET PRO TE (Mt. 17,26), id est pro me fidem et pro te excusationem.

(Mt. 18) ¹PARVULUS INTRAT IN REGNUM CAELORUM (cfr. Mt. 18,2-3), id est non aetate parvus sed mente purus; ²unde ait apostolus “Estote

6. litteram] littere Ma 7. ELIAM] ELIA Ma ~ ordinem] ordo Ma 9. Nubes] Nubem Ma ~ littera] litterae Ma 10. Nubes] Nubem Ma 11. pluvialis] pluviales Ma 13. PROVOLUTUS] PRAEVOLUTUS Ma ~ ordinem] ordo Ma 15. cupiditatem] cupiditate Ma 16. CREBRO] CREBUM Ma ~ AQUAM] AQUA Ma ~ luxuriam] luxoria Ma 17. TRANSI] TRANSIT Ma 20. PISCIS] PISCE Ma 21. confessionem] confessio in confessione *corr. s.l.* Ma ~ humanitatem et divinitatem] humanitatis et divinitatis 22. PRO¹⁻²⁻³⁻⁴] PER Ma ~ fidem... excusationem] fide... excusatione Ma

(Mt. 18) 1. mente] mentem Ma 2. Estote] Stote Ma

*

(Mt. 17) 10. Cfr. Isid., *De natura rerum*, cap. 32, par. 2, l.11 14. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 29, p. 50, l.4 19. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 3, l.44

parvuli in malitia" (I Cor. 14,20). ³QUI SCANDALIZAVÉRIT UNUM EX HIS (Mt. 18,6), id est sive iniuria corporali sive in adversione fidei. ⁴SUSPENDATUR MOLA (Mt. 18,6), id est cura sive circuitus huius saeculi. ⁵IN COLLO EIUS (Mt. 18,6): in labore saeculi; ⁶DIMERGATUR IN MARE (Mt. 18,6), id est in saeculum. ⁷MANUS TUA (Mt. 18,8), *id est* par tuus. ⁸PEDES (Mt. 18,8), id est minister. ⁹OCULUS (Mt. 18,9), id est episcopus tuus *aut sacerdos, seu doctor et senior*. ¹⁰NE CONTEMNATIS UNUM EX HIS (Mt. 18,10), ne contra eorum innocentiam. ¹¹OVIS QUAE ERRAVIT (Mt. 18,12) ostendit humanum genus. ¹²Pastor, Christus *est*. Oves relictas in montibus ostendit *ordines* angelorum, qui consistunt in caelestibus. ¹³SI PECCAVÉRIT FRATER TUUS, CORRIPE EUM INTER TE ET IPSUM (Mt. 18,15), ut detectio peccati non fiat et improprium fratri non nascatur. ¹⁴DIC ECCLESIAE (Mt. 18,17), id est congregationi fidelium. ¹⁵ETHNICUS (Mt. 18,17), *id est* gentilis. ET PUBLICANUS (Mt. 18,17) *est* qui publice peccat. ¹⁶Non imago eorum sit tibi in odio, sed opera *eorum*. ¹⁷SI DUO CONSENSERINT (Mt. 18,19), id est caro et anima. ¹⁸Si caro

~ in malitia] animalia Mn 3. iniuria] invidia Mn ~ corporali] corporalis S Sa Me R Mn τ En C : corporis σ : corporalem K 4. SUSPENDATUR] SUSPENDATO Mn : SUSPENDATUS M ~ cura *om.* Mh ~ circuitus] circuitur Vt ~ huius *om.* H C ρ K Vt
5. IN COLLO EIUS in labore saeculi *om.* S ~ *post* EIUS *add.* id est β δ (¶ Vt) 6. DIMERGATUR *om.* Vt : DIMERGATURI O 7. MANUS ... innocentiam (segm. 10)] Manus paris tuus, pes minister, oculus doctor, ne condemnatis id est contra eorum innocentiam Vt ~ par] pares α (¶ C Gr : paris τ Vt : pes K) 8. PEDES] PEDIS τ : PES β δ
9. *post* OCULUS *add.* TUUS Gr ~ episcopus] spiritus Pa 10. NE] NEC R ~ *post* HIS *add.* id est K ~ innocentiam eorum *transp.* H ~ *post* innocentiam *add.* agatis G : *add.* [appendix O5] O 11. OVIS] OVES S Mn Sk H τ : UNA OVES O ~ QUAE] QUI M Sk σ K : *om.* O ~ QUAE ERRAVIT] ERRANS Vt ~ ERRAVIT] ERRAVERIT C ~ ostendit humanum genus] cum homo peccavit O ~ genus humanum *transp.* β¹ δ 12. oves] ovis G ~ in montibus ostendit *om.* Vt ~ *post* caelestibus *add.* [appendix O6] O 13. Si ... CORRIPE *om.* Vt ~ *post* TUUS *add.* VADE Et β δ ~ TE ET IPSUM] TEMETIPSUM M ~ *post* IPSUM *add.* SOLUM β δ ~ ut detectio peccati non fiat] ne fiat detectio peccati Vt ~ peccati *om.* S ~ peccati non fiat ... et gentes (Mt. 20, segm. 19) *def.* O ~ improprium] inproperio ω (¶ in proverbium Vt : in proverbio β² : improprium Gr) ~ fratri] peccati β (¶ *om.* Vt) 14. DIC ... fidelium *om.* Vt ~ congregationi] congregatione ω (¶ Me R Mh ρ C Gr) 15. ETHNICUS] et iniquos Mn : et inimicus P ~ gentilis] gentiles G Mh ~ PUBLICANUS] PUBLICANIS M ~ est] id est β δ 16. Non imago] nomina Sk H ~ Non ... odio *om.* M ~ Non ... opera eorum *om.* Vt ~ imago] imaginem Mn : anima K ~ imago eorum] imacorum G 17. CONSENSERINT] CONSENSE-

RIT M

parvuli in malitia" (I Cor. 14,20). ³QUI SCANDALIZAVÉRIT UNUM EX HIS (Mt. 18,6), id est sive in iniuria corporali sive in adversione fidei. ⁴SUSPENDATUR MOLA (Mt. 18,6), id est cura sive circuitu huius seculi. ⁵IN COLLO EIUS (Mt. 18,6), id est in labore seculi **huius**; ⁶DIMERGATUR IN MARE (Mt. 18,6), id est in saeculum. ⁷MANUS TUA (Mt. 18,8), *hoc est* par tuus. ⁸PES TUUS (Mt. 18,8), id est minister **tuus**. ⁹OCULUS TUUS (Mt. 18,9), id est episcopus tuus *seu doctor, senior tuus aut sacerdos*. ¹⁰NE CONTEMNATIS UNUM EX HIS (Mt. 18,10), ne contra eorum innocentiam. ¹¹De ove errante. OVIS QUAE ERRAVIT (Mt. 18,12) ostendit genus humanum. ¹²Pastor Christus. Oves relictas in montibus ostendit *ordinem* angelorum et archangelorum sedis troni dominationes principatum et potestatem cherubin et seraphin, qui consistunt in montibus id est in caelestibus. ^{12a}Cherubin id est plenitudo scientiae. Seraphin id est ardentes vel incendentes. ¹³SI PECCAVÉRIT FRATER TUUS, CORRIPE EUM INTER TE ET IPSUM (Mt. 18,15), ut detectio peccati non fiat et improprium fratri non nascatur. ¹⁴DIC ECCLESIAE (Mt. 18,17), id est congregationi fidelium. ¹⁵ETHNICUS (Mt. 18,17): gentilis. PUBLICANUS (Mt. 18,17) *id est* qui publice peccat. ¹⁶Non imago sed eorum tibi in odio sit, sed opera *ipsorum*. ¹⁷SI DUO CONSENSERINT (Mt. 18,19), id est caro et anima. ¹⁸Si caro consen-

~ in *om.* Ma 3. corporali] corporalem Ma ~ adversione] adversionem Ma
 6. id est] item Ma 7. par tuus] patris tuis Ma 9. doctor] doctorum Ma
 10. innocentiam] innocentia Ma 11. OVIS] OVE Ma ~ genus] gentes Ma
 13. improprium] inproprio ω 14. congregationi] congregatione ω 16. ima-
 go] magno Ma ~ in *om.* Ma ~ sit, sed] set Ma 17. CONSENSERINT] CONSENSERIT
 Ma ~ et *om.* Ma

*

(Mt. 18) 4. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 99, par. 13, l.9; cfr. Greg., *Moralia*, cap. 6, par. 16, l.161 9. Chrom., *Tract. in Matth.*, trac. 23, l.72/tract. 56, l.73; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, In *Exodum*, cap. 36, par. 1 11. Cfr. Aug., *Collatio cum Maximino*, col. 727, l.17
 12. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, II, hom. 34, par. 3; cfr. Isid., *Allegoriae quaedam sacrae Scripturae, Ex Novo Testamento testamento*, par. 173 12a. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, II, hom. 34, par. 10
 14. Cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 50, l.12 15. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 17, (ed. SL41), l.151/ser. 82, (ed. PL38), col. 509, l.16; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 214, l.443 17-18. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 18, p. 19, l.17

consenserit animae, quae petit per fidem accepit. ¹⁹SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI REGI, QUI VOLUIT RATIONEM PONERE CUM SERVIS SUIS (Mt. 18,23). ²⁰QUI DEBET DECEM MILIA TALENTA (Mt. 18,24), *est* qui peccat in Deum. ²¹QUI DEBET CENTUM DENARIOS (Mt. 18,28), *est* qui peccat in fratrem suum. ²²CONSERVI (Mt. 18,31) qui NARRAVERUNT (Mt. 18,31) angeli sunt.

(Mt. 19) ¹CUM CONSUMMASSET IESUS SERMONES ISTOS, MIGRAVIT A GALILAEA (Mt. 19,1), *id est* in *fine* mundi, de gentibus ad *Iudaeam*. ²RELINQUIT HOMO PATREM ET MATREM (Mt. 19,5), ostendit quia relinquit Christus Patrem in caelo; ³sic tamen relinquit, ut non deserat. ⁴MATREM, id est synagogam. ⁵ADHAEREBIT UXORI SUAE (Mt. 19,5), id est Christus Ecclesiae. ⁶ERUNT DUO IN CARNE UNA (Mt. 19,5), ostendit quia *Christus est caput*, corpus vero Ecclesia. ⁷Uxor deseritur a viro, *id est* cum discesserit quis a Christo, tunc coniungit se haeresi in uno scelere. ⁸Quatuor animae pereunt, id est qui dimittit uxorem suam extra rationem, et qui dimissam ducit. ⁹DIFFICILE DIVES INTRABIT (Mt. 19,23),

18. consenserit] consensit Vt ~ quae] quia S : qui Pa ~ petit] peperit Pa 19. SIMILE ... SERVIS SUIS *om.* Vt ~ SIMILE EST] SIMILITER M 20. DEBET] HABET S Sa ~ QUI ... TALENTA] X TALENTA Vt ~ est] id est β δ ~ *post* qui² *add.* multum β δ 21. QUI DEBET ... angeli sunt (segm. 22)] C denarios qui peccati in fratrem suum, conservi angeli Vt ~ DEBET] HABET S Sa ~ fratrem suum] frate suo S 22. *post* NARRAVERUNT *add.* DOMINO SUO β δ ~ *post* angeli sunt *add.* quia omnis homo angelum proprium habet β δ (⊄ G)

(Mt. 19) 1. ISTOS *om.* Vt ~ MIGRAVIT] SIGNAVIT ρ ~ A GALILAEA] AD GALILAEAM α (⊄ *om.* Vt ρ C : inde K) ~ in fine] finis M ~ in fine mundi *om.* Mu ~ Iudaeam] Iudeos Vt 2. ET MATREM ... Christus Patrem *om.* S ~ ostendit quia relinquit] et cetera Vt 3. sic tamen ... deserat] formam servi accipiens Vt ~ deserat] desiderat τ 4. *post* MATREM *add.* reliquid G ~ id est *om.* G 5. ADHAEREBIT] ADHOREBIT M ~ SUAE id est Christus *om.* Vt ~ Christus *om.* Me 6. ERUNT *om.* Vt ~ ostendit quia *om.* Vt ~ Christus ... Ecclesia] Christus caput Ecclesia corpus Vt ~ vero] vera Me : verum M : *om.* G : vox ρ 7. deseritur] deserere ω ~ a *om.* β ~ viro] virum Vt ~ haeresi] heresim M G C En K Vt : heresem Sk σ ~ in uno scelere *om.* G 8. Quatuor ... ducit *om.* G ~ animae *om.* Vt ~ uxorem ... rationem et *om.* Vt ~ ducit] duxerit Vt Mu : *om.* Pa 9. INTRABIT] INTRAVIT ω (⊄ τ β¹ δ : INTRAT Vt) ~ *post* INTRABIT *add.* IN REGNUM CAELORUM β¹ (⊄ Vt)

serit animae, quae petit per fide accepit. ¹⁹SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI REGI, QUI VOLUIT RATIONEM PONERE CUM SERVIS SUIS (Mt. 18,23). ²⁰QUI DEBET X MILIA TALENTA (Mt. 18,24), *id est* qui peccat in Deum. ²¹QUI DEBET C DENARIOS (Mt. 18,28), *id est* qui peccat in fratrem suum. ²²SERVI (Mt. 18,31) qui NARRAVERUNT DOMINO SUO (Mt. 18,31) angeli sunt.

(Mt. 19) ¹CUM CONSUMMASSET IESUS SERMONES ISTOS, MIGRAVIT A GALILAEA (Mt. 19,1), *quod intellegitur in finem mundi*, de gentibus ad *Iudaeos*. ²RELINQUIT HOMO PATREM ET MATREM, (Mt. 19,5) ostendit quia relinquit Christus Patrem in caelo **inveniendum in mundum**; ³sic tamen relinquit **illum** ut non deserat. ⁴MATREM, id est synagogam. ⁵ADHAEREBIT UXORI SUAE (Mt. 19,5), id est Christus Ecclesiae *suae*. ⁶ERUNT DUO IN CARNE UNA (Mt. 19,5), ostendit quia *caput Christus est*, corpus vero Ecclesia est. ⁷Uxor deseritur a viro *ostendit* cum enim discesserit quis a Christum, tunc coniungit se haeresi in uno scelere. ⁸III animae pereunt, id est qui dimittit uxorem suam extra rationem et qui dimissam ducit. ^{8a}Haec sunt IIII bonus, id est Deus et aliae creaturae bonae sunt in eo quod ab eo factae sunt sed qui vanitatem carere non possunt unde dicitur: “Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens” (Ps. 38,6). ^{8b}Ecclesiastes ait: “Omnis homo vanitas” (cfr. Eccl. 6,2); iterum psalmista ait: “Omnis homo mendax” (Ps. 115,11), inde nemo bonus nisi unus Deus. ^{8c}Quis est aeternus et incommutabilis? Deus autem bonus qui semper est. De divite: ⁹DIFFICILE DIVES INTRABIT IN REGNUM CAELORUM (Mt. 19,23),

19. RATIONEM] RATIONE Ma 20. Deum] Deo Ma 21. DENARIOS] DENARIUS
Ma ~ fratrem suum] fratre suo Ma

(Mt. 19) 3. ut non deserat] et non deserit Ma 4. synagogam] sinagoga Ma
6. vero] viro Ma ~ Ecclesia] Ecclesiae Ma 7. deseritur] deserere ω : disserere Ma
~ discesserit] discerneret in discernerit *corr. s.l.* Ma ~ quis a] quasi Ma ~ haeresi] herese
Ma ~ uno] una Ma 8. dimissam] dimissa Ma 8a. aliae] alia Ma ~ Verumta-
men] Verunt tamen Ma 9. INTRABIT] INTRAVIT ω

*

20. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 83, (ed. PL38), col. 516, l.24/col. 517, l.34.

(Mt. 19) 2. Cfr. Hier., *Comm. in proph. minores*, In *Jonam*, cap. 1, l.135 3. Cfr. Aug., In *Iob. Ev Tract.*, tract. 103, par. 6 6. Cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, In *Osee*, lib. 2, cap. 9; cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 101, ser. 2, par. 15; cfr. Eucherius, *Instr.*, I, p. 109, l.535

et reliqua, de his dicit qui sub avaritia possident; ¹⁰FORAMEN ACUS (Mt. 19,24), posterula Hierusalem dicitur. ¹¹Alio modo FORAMEN ACUS, confessio fidei, vel poenitentiae. ¹²DIVITES (cfr. Mt. 19,24) Iudaei dicuntur; CAMELUS (Mt. 19,24) populus gentium. ¹³Tertio modo FORAMEN ACUS ostendit passionem Christi; ¹⁴CAMELUS, id est *qui portat* peccata generis humani. ¹⁵IN REGENERATIONE (Mt. 19,28), id est post resurrectionem. ¹⁶ERUNT NOVISSIMI PRIMI, ET PRIMI NOVISSIMI (Mt. 19,30). [PL 556] ¹⁷NOVISSIMI fuerunt populus gentium; ¹⁸Iudaei fuerunt primi, facti sunt novissimi. ¹⁹Sic de Petro et latrone, *sic* de infante et seniore.

(Mt. 20) ¹PATER FAMILIAS CONDUXIT OPERARIOS IN VINEAM SUAM (Mt. 20,1). ²PATER Christus est; PRIMO MANE (Mt. 20,1) ostendit initium mundi. ³OPERARIOS (Mt. 20,1): cultores mandatorum Dei. ⁴VINEA (Mt. 20,1), id est Ecclesia; in vetere vinea: Lex sive synagoga. ⁵DENARIUM DIURNUM (Mt. 20,2): vitam aeternam. ⁶Prima hora venit Abel; TERTIA HORA (Mt. 20,3) Noe et filii eius; ⁷IN FORO (Mt. 20,3), *id est* in

~ et reliqua de his dicit] in regnum Vt 10. posterula] postela Mn : posteru tela H ~ dicitur Ierusalem *transp.* Mu ~ dicitur *om.* Vt 11. Alio ... poenitentiae] vel confessio vel penitentia Vt 12. DIVITES] DIVES Vt : DIVITES M ~ DIVITES ... gentium *post* Christi (segm. 13) *transp.* Wn ~ dicuntur *om.* Vt ~ CAMELUS ... Christi (segm. 13) *om.* H ~ populus *om.* Vt 13. Tertio modo] Sive Vt : Tertio mundo M : Item G ~ ostendit *om.* Vt ~ passionem] passio Vt 14. CAMELUS] CAMELLI M ~ CAMELUS ... novissimi (segm. 18)] CAMELUS qui portat peccata generit (*ut vid.*) humani novissimi primi gentes et primi novissimi, Iudei ante extremum diem Vt ~ generis humani] genus humanum σ 15. REGENERATIONE] regnum Satane M ~ *post* resurrectionem *add.* [appendix Mu16 Gr17] δ 17. NOVISSIMI] NOVISSIME R M 18. *post* primi *add.* et β τ δ ~ *post* novissimi *add.* quia omnes Iudaei convertantur ante extremum diem id est dies iudicii β δ 19. latrone] latrones P ~ *ante* seniore *add.* de ρ ~ seniore] seni M : sene Vt

(Mt. 20) 1. *post* FAMILIAS *add.* et H ~ PATER ... mundi (segm. 2)] PATER FAMILIAS Deus prima mane Vt ~ CONDUXIT] CONCLUSIT Mn 2. PATER] PATREM (PATER H : PATREM FAMILIAS Vt) quem dixit β δ (⊄ G Vt) ~ PRIMO] PRIMA α (⊄ Mn Pa δ) ~ PRIMO ... mundi *om.* Wn 3. OPERARIOS] OPERARII H ~ OPERARIOS ... VINEA (segm. 4) *om.* M ~ cultores] cultorum Mn ~ Dei *om.* Vt 4. id est *om.* Vt ~ sive] vel Vt 5. DENARIUM DIURNUM] DENARIOS Vt ~ *post* aeternam *add.* significat β δ (⊄ Vt Wn) 6. Prima hora] Priora Vt ~ *post* HORA² *add.* venit β δ (⊄ Pa) ~ filii eius *om.* G 7. *ante* IN FORO *add.* Invenit β δ (⊄ G Vt)

de his dixit qui sub avaritia possident. ¹⁰Uno modo FORAMEN ACUS (Mt. 19,24) posterula Hierusalem dicitur, **per quam CAMELI** (cfr. Mt. 19,24) **honerati non possunt transire**. ¹¹Alio modo FORAMEN ACUS confessio fidei vel poenitentiae. ¹²DIVITES (cfr. Mt. 19,24) Iudaei dicuntur; CAMELUS populus gentium. ¹³Tertio modo FORAMEN ACUS ostendit passionem Christi; ¹⁴CAMELUS, id est *portandum* peccata generis humani. ¹⁵IN REGENERATIONE (Mt. 19,28), id est post resurrectionem. ^{15a}CENTUPLUM ACCEPIT (Mt. 19,29) ostendit quia viris iustis totus mundus subiectus est et viro sancto omnis locis divitiae. ¹⁶ERUNT NOVISSIMI PRIMI, ET PRIMI NOVISSIMI (Mt. 19,30). [PL 556] ¹⁷NOVISSIMI fuerunt populus gentium; ¹⁸Iudaei fuerunt primi, facti sunt novissimi. ¹⁹Sic et de Petro et latrone, *similiter* de infante et seniore.

(Mt. 20) ¹SIMILE EST REGNUM CAELORUM PATRI FAMILIAE, QUI CONDUXIT OPERARIOS IN VINEAM SUAM (Mt. 20,1). PATER FAMILIAS Christus est; PRIMO MANE (Mt. 20,1) ostendit initium mundi. ³OPERARII (Mt. 20,1) *vero sunt* cultores mandatorum Dei. ⁴VINEA (Mt. 20,1), id est Ecclesia; in vetere vinea: lex sive sinagoga est. ⁵DENARIUM DIURNUM (Mt. 20,2) est vita aeterna. ⁶Qui prima hora venit est Habel; *qui TERTIA* (Mt. 20,3) *venerunt* Noe et filii eius sunt. ⁷IN FORO, (Mt. 20,3) *hoc*

~ possident] possident Ma 10. FORAMEN ACUS] FURAMEN AGUS Ma ~ CAMELI] GAMILLI Ma ~ per quam] pro Ma ~ transire *om.* Ma 11. FORAMEN ACUS] FURAMEN AGUS Ma 12. CAMELUS] GAMILLI Ma 13. FORAMEN ACUS] FURAMEN AGUS Ma 15. REGENERATIONE] REGENERATIONEM Ma 15a. viris iustis] viri iusti Ma 16. ERUNT] ERANT Ma 19. seniore] seniozem Ma
(Mt. 20) 1. OPERARIOS] OPERARIUS Ma 6. venit] venerunt Ma

*

11. Cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 8, l.873 13. Cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. 2, quaestio 47, l.19; cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 176, col. 121 14. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 110, par. 6, l.11 15. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 144, par. 6, l.31
17. Cfr. Isid., *Quaest. Vet. Testam., In Genesim*, cap. 29, par. 20 19. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 19, vv. 29-30; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 56, l.20 19. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 27, (ed. SL41), l.148/ser. 285, (ed. PL38), col. 1293; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 19, par. 3

(Mt. 20) 5. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. Tract.*, tract. 67, par. 2; id., *Sermones*, ser. 87, (ed. PL38) col. 533, ll.22/36; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, p. 61, l.84

mundo. ⁸SEXTA HORA (Mt. 20,5) venit Abraham. ⁹NONA HORA (Mt. 20,5) venit Moyses et David; ¹⁰UNDECIMA HORA (Mt. 20,6) *venit* populus gentium. ¹¹Alio modo, *prima hora*, *id est* infantia; ¹²TERTIA hora adolescentia; ¹³SEXTA iuventus; NONA senectus; UNDECIMA decrepita aetas. ¹⁴“Quaecumque hora conversus ingemuerit” (cfr. Ez. 33,12), homo ex toto corde accepit denarium diurnum. ¹⁵SERO FACTUM (Mt. 20,8), *id est* finem mundi. ¹⁶PROCURATOR VINEAE (Mt. 20,8): Christus. Qui murmuraverunt *Iudaei sunt*, ¹⁷DICENTES “PORTAVIMUS PONDUS DIEI” (Mt. 20,12), *id est* portantes legem et prophetas. ¹⁸IERICHO (Mt. 20,29) interpretatur luna; significat *defectionem* populi. ¹⁹DUO CAECI (Mt. 20,30) *significant* Iudaeos et gentes. ²⁰SEDENTES SECUS VIAM (Mt. 20,30), *id est* praesens vita iuxta finem. ²¹TRANSIRE IESUM (Mt. 20,30), *id est* per incarnationem et humanitatem transivit per mundum. ²²STARE IESUM (Mt. 20,32), divinitatem ostendit.

(Mt. 21) ¹CUM ADPROPINQUASSENT HIEROSOLYMAE (Mt. 21,1), *id est* cum venisset in *mundum*. ²BETHFAGE (Mt. 21,1), *id est* domus buccae

10. UNDECIMA] XII S ~ populus gentium *om.* Vt 11. infantia] ab infantia σ
12. TERTIA] SECUNDA R ~ *post hora add.* *id est* β δ (¶ Vt) ~ adolescentia] adulescia En
13. SEXTA] SEX Mn : VI HORA S σ ~ NONA] VIII S : NONA HORA *id est* σ ~ *post UNDECIMA add.* HORA Me σ ~ aetas decrepita *transp.* Mu 14. Quaecumque ... mundi (segm. 15)] Quaecumque hora venerit accipit denarium vitam aeternam, sero finem mundi Vt ~ conversus hora *transp.* Mu ~ ingemuerit] ingemuit Mn Sk ~ homo *om.* En ~ *post corde add.* de peccatis suis β δ (¶ Vt) ~ *post diurnum add.* *id est* vitam aeternam β δ (¶ vita eterna M) 15. SERO] SED ρ 16. PROCURATOR] PROCURATUR G ~ PROCURATOR ... prophetas (segm. 17)] PROCURATOR Christus, murmurantes Iudaei, pondus diei et estus legem et prophetas Vt ~ *post* Christus *add.* est τ σ K δ ~ Iudaei sunt] Iudeis M 17. DICENTES *ante* PROCURATOR (segm. 16) *transp.* M ~ PORTAVIMUS] PORTANTES S ~ *post* DIEI *add.* ET ESTUS β (¶ Sk H) ~ portantes] portant ei M ~ *post* prophetas *add.* [appendix Mu17 Gr18] δ 18. significat] *id est* β δ ~ *defectionem*] defectio G En K δ 19. significant *om.* Vt ~ Iudaeos] Iudeis K : Iudei Vt 20. SEDENTES] SEDENS Mn : *om.* Vt ~ *id est om.* Vt ~ praesens vita] praesentem vitam G Vt ~ vita] vitam M Sk σ ~ iuxta finem *om.* G ~ finem] fidem S Mu 21. TRANSIRE] TRISIRE M ~ *id est*] est G ~ humanitatem] humanitatis α (¶ Vt δ : spondis Mn) ~ *post* mundum *add.* turba cogitationum increpat orationem nostram δ 22. IESUM] autem Vt ~ divinitatem ostendit] divinitatis est Vt

(Mt. 21) 1. ADPROPINQUASSENT] ADPROPINQUASSET α (¶ ADPROPINQUASSIT Sa M G) ~ HIEROSOLYMAE] HIEROSOLYMA α

est in mundo. ⁸Qui SEXTA HORA (Mt. 20,5) venit est Abraham. ⁹NONA vero HORA (Mt. 20,5) venit Moyses et David; ¹⁰UNDECIMA HORA (Mt. 20,6) *qui venerunt ostendit* populum gentium. ¹¹Alio modo, *significat mane* infantia; ¹²TERTIA adolescentia; ¹³SEXTA iuventus; NONA senectus; UNDECIMA vero iam decrepita aetas *significat*. ¹⁴“Quaecumque hora” superius nominat “conversus ingemuerit” (cfr. Ez. 33,12), homo ex toto corde accepit denarium diurnum. ¹⁵SERO FACTUM EST (Mt. 20,8) *ostendit* finem mundi. ¹⁶Dominus procuratori est Deus Pater; PROCURATOR VINEAE (Mt. 20,8) est Christus. Qui murmuraverunt *sunt Iudei*, ¹⁷more humano loquitur DICENTES “PORTAVIMUS PONDUS DIEI ET AESTUS” (Mt. 20,12), id est portantes legem et prophetas. ^{17a}CALIX (cfr. Mt. 20,22) hoc est passio; vos autem quaeritis de pusillo crescere et de minore maiores esse, hic humanitas ostenditur ut surgat ad culmen iustitiae. ¹⁸HYERICHO (Mt. 20,29) interpretatur luna, quod significat *defectio* populi. ¹⁹DUO CAECI (Mt. 20,30) *significat* Iudaeos et gentes. ²⁰SEDENTES SECUS VIA (Mt. 20,30), id est praesens vita iuxta finem. ²¹TRANSIRE IESU (Mt. 20,30) ostendit per incarnationem illas turbas cogitationum increpantes orationem nostram. ²²STARE IESU (Mt. 20,32): divinitas ostenditur, *transire humanitatem significat, quia transivit per mundum, non stetit*.

(Mt. 21) ¹CUM ADPROPINQUASSENT HIEROSOLYMAE (Mt. 21,1), id est cum venisset in *mundo*. ²BETHFAGE (Mt. 21,1), *boc est* domus buccae vel

8. venit... HORA (segm. 10) om. Ma 13. decrepita aetas] descripta aetate Ma 14. conversus] acconversus Ma ~ ingemuerit] ingemueret Ma 17. more humano] mure humanum Ma ~ AESTUS] ESTOS Ma 17a. CALIX] CALEX Ma ~ PUSILLO] POSTILLO Ma ~ MAIORES] MAIORE Ma 20. finem] fidem Ma 21. incarnationem] incanationes Ma

(Mt. 21) 1. HIEROSOLYMAE] HIEROSOLYMAM Ma

*

10. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 20, vv. 1-12; id., *Adversus Iovinianum*, II, par. 32, col. 344; id., *Epistulae*, epist. 21, vol. 54, par. 40, p. 140; cfr. Aug., *Sermones*, ser. 87, (ed. PL38) col. 533 l.42; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 19, par. 1, p. 143 11-13. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 87, (ed. PL38) col. 534, l 18. HIERICO interpretatur luna: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.9/p. 78, l.6; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 88, ser. 2, par. 5; id., *Quaest. Ev.*, II, quaestio 19, l.2; ibid., II, quaestio 48A, l.18; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 2, par. 2; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Testam.*, *In Iosue*, cap. 7, par. 1 || significat defectionem populi: cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 2, par. 2; cfr. Isid., *Quaest. Vet. Testam.*, *In Iosue*, cap. 7, par. 2

(Mt. 21) 2. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.24; id., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, vv. 1-3

vel maxillae. ³MONS OLIVETI (Mt. 21,1), *id est* mons trium luminum, id est refectio laboris, consolatio doloris, notitia veri luminis. ⁴CASTELLUM QUOD CONTRA VOS EST (Mt. 21,2), id est *Hierusalem*, quae contra legem *Evangelii* repugnabat. ⁵SOLVITE ET ADDUCITE MIHI (Mt. 21,2), ostendit conversionem Iudaeorum, *sive gentium per praedicationem apostolorum*. ⁶DOMINUS OPUS HABET (Mt. 21,3), non aliud nisi fidem. ⁷Ad SION (Mt. 21,5), *id est* specula vitae. ⁸FILIAE SION (Mt. 21,5), *id est* congregatio fidelium. ⁹Per VESTIMENTA (Mt. 21,7) ostendit doctrinam. ¹⁰FECERUNT EUM DESUPER SEDERE (Mt. 21,7), id est Christus in corda fidelium. ¹¹STRAVERUNT VESTIMENTA IN VIA (Mt. 21,8), conversionem humilitatis ostendit. ¹²RAMOS DE ARBORIBUS (Mt. 21,8), *id est* doctrina gentium. ¹³TURBA PRAECEDIT (Mt. 21,9) ostendit Iudaeos; ¹⁴TURBA SEQUENS (cfr. Mt. 21,9), *significat* gentes. ¹⁵HOSANNA (Mt. 21,9), *salvum me fac*, sive *salvifica*; sicut *salvas* Iudaeos, *salva et gentes*. Sicut *salvas* angelos, *salva humanum genus*. ¹⁶Aliter RAMOS DE ARBORIBUS, *id est* simplices doctores, qui per simplicitatem doctrinam patrum quasi surculos abscondunt. ¹⁷INTRAVIT IESUS IN TEMPLUM (Mt. 21,12), *id est* in Ecclesia. ¹⁸EICIT VENDENTES ET EMENTES (Mt. 21,12), id est qui dona

2. maxillae] maximae C 3. MONS *om.* Vt τ ~ luminum] luminis σ : *om.* δ ~ id est²] et En ~ *post* laboris *add.* et β (⊄ En Vt) ~ doloris] operis α (⊄ Gr) ~ notitia] nota Mn ~ veri] vere Sk : *om.* Vt 4. QUOD CONTRA] QUODTRA M ~ VOS] NOS Pa ~ Evangelii repugnabat] pugnabat Evangelii Vt ~ Evangelii] evangelicam Ma ~ repugnabat] repugnabant β (⊄ Vt) ~ *post* repugnabat *add.* per ASINAM ostenditur sinagoga, per pullum intellegitur populus gentium δ 5. conversionem] conversionem in conversacionem *corr. s.l.* Me : conversacionem C ~ sive] suum H : et Vt 6. DOMINUS *om.* Vt ~ OPUS] HIS OPUS β δ (⊄ ISOPUS M : HYSOPUS Sk : YSOPUS C) ~ non aliud nisi] id est Vt ~ fidem] finem Vt 7. Ad SION id est *om.* Mh ~ specula] spelunca S : simul la Mn : species β δ 8. FILIAE] FILIA R ~ SION *om.* τ 9. Per VESTIMENTA ostendit] Vestimenta Vt 10. FECERUNT ... fidelium] DESUPER SEDERE super corda fidelium Vt 11. ostendit conversionem humilitatis *transp.* β δ (⊄ humilis conversio Vt) et *add.* Quid per asinum nisi populus novellus? σ 12. RAMOS] RAMUS Me Sk 13. TURBA ... gentes (segm. 14)] sequebatur id est gentes Vt ~ PRAECEDIT] PRAECEDENS δ ~ ostendit *om.* G Vt : id est p C K ~ Iudaeos] Iudaeorum α (⊄ R β) 15. *post* HOSANNA *add.* id est β δ (⊄ Vt) 16. Aliter] vel Vt ~ DE ARBORIBUS id est *om.* Vt ~ per *om.* β ~ patrum] patri M ~ surculos] surtulus Mn : sarculos β (⊄ sarculum σ : sarculis O : saculos Pa) ~ abscondunt] abscondunt α 18. EICIT] EXSISTIT Mn : EIECIT Sk H G O : *om.* Vt ~ dona] doctrina Mn

maxille. ³MONS OLIVETI (Mt. 21,1) *interpretatur* mons trium luminum, id est refectio laboris, consolatio doloris, notitia veri luminis. ⁴CASTELLUM QUOD CONTRA VOS EST (Mt. 21,2), id est *Hierosolymam*, quae contra legem *evangelicam* repugnabat, eiidem castellum dictum est. ^{4a}PER ASINAM (Mt. 21,2) ostendit synagoga, id est Legis littera. Per PULLUM (Mt. 21,2) intellegit populum gentium per praedicationem apostulorum. ⁵SOLVITE ET ADDUCITE MIHI (Mt. 21,2), ostendit conversionem Iudaeorum. ⁶DOMINUS OPUS HABET (Mt. 21,3), non aliud nisi fidem. ⁷AD SION (Mt. 21,5) *interpretatur* specula vitae. ⁸FILIAE SION (Mt. 21,5), *hoc est* congregatio fidelium. ⁹Per VESTIMENTA (Mt. 21,7) ostendit doctrinam. ¹⁰EUM DESUPER SEDERE FECERUNT (Mt. 21,7), id est Christus in corda fidelium. ¹¹STRAVERUNT VESTIMENTA IN VIA (Mt. 21,8), conversionem humilitatis ostendit. ¹²RAMOS DE ARBORIBUS (Mt. 21,8) *ostendit* doctrina gentium. ¹³TURBA PRAECEDENS (Mt. 21,9) ostendit Iudaeos; ¹⁴TURBA SEQUENS (cfr. Mt. 21,9) *ostendit* gentes. ¹⁵HOSANNA (Mt. 21,9), salvum me fac *interpretatur*, sive salvifica; sicut salvas Iudeos *salvifica* gentes. *Alio senso*, sicut salvas angelos, *salvifica genus humanum*. ¹⁶Aliter RAMOS DE ARBORIBUS: *intellege* simplices doctores, qui per simplicitatem doctrinam patrum quasi surculos abscindunt. ¹⁷INTRAVIT IESUS IN TEMPLUM (Mt. 21,12), *hoc est* in Ecclesia. ¹⁸EICIT VENDENTES ET EMENTES (Mt. 21,12), id est qui dona

3. laboris] labores Ma ~ doloris] dolores Ma ~ veri] vero Ma 4. CASTELLUM] CASTELLO Ma 4a. ante Legis add. lega (sic) Ma ~ PULLUM] POPULUM Ma 7. AD SION] ASINO Ma ~ specula] secula Ma 11. STRAVERUNT] TRAVERUNT Ma ~ conversionem] conversio Ma 12. RAMOS] RAMUS Ma 13. PRAECEDENS] PRAECEDENTEM Ma 14. SEQUENS] SEQUEMTEM Ma 15. angelos] angelus Ma 16. RAMOS] RAMUS Ma ~ post simplicitatem add. adstahunt testimonia Ma ~ surculos] surculus Ma ~ abscondunt] abscedunt Ma 17. INTRAVIT... Ecclesia ante Aliter (segm. 16) *transp.* Ma

*

3. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 24, vv. 3-4 15. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.29; id., *Epistulae*, ep. 20, vol. 54, par. 3; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 193, l.127; cfr. Isid., *Etym.*, VI, cap. 9, par. 23

Spiritus sancti vendunt et emunt, *qui* baptismum *vel* quamcumque sacrationem. ¹⁹CATHEDRA (Mt. 21,12), *id est* doctrina. ²⁰MENSA (Mt. 21,12), *id est* mandata legis. ²¹PUEROS CLAMANTES IN TEMPLO (Mt. 21,15), *id est* in *Ecclesia*. ²²RELICTIS ILLIS, ABIIT FORAS (Mt. 21,17), ostendit relictos Iudaeos abiit ad gentes. ²³BETHANIA (Mt. 21,17), *id est* domus oboediens. ²⁴IBI MANSIT (Mt. 21,17), *ostendit* Christum in corde oboedientium manere. ²⁵REVERTIT IN CIVITATEM (Mt. 21,18) ostendit in primo adventu *venisse* ad Iudaeos. ²⁶Quid ESURIIT (Mt. 21,18) nisi fidem Iudaeorum? ²⁷ARBOR FICI (Mt. 21,19), *id est* synagoga. ²⁸SECUS VIAM (Mt. 21,19), iuxta litteram. [PL 557] ²⁹NIHIL INVENTIT IN EA NISI FOLIA (Mt. 21,19), *id est* superstitionem Iudaeorum et doctrinam patrum. ³⁰AREFACTA FICULNEA (Mt. 21,19) *ostendit* synagogam sine poenitentia. ³¹MONS (Mt. 21,21), *id est* Christus. ³²TOLLI TE HINC (cfr. Mt. 21,21), *id est* Iudaeis. ³³IACTA TE IN MARE (Mt. 21,21), *id est* in corda credentium. ³⁴HOMO QUI HABEBAT DUOS FILIOS (Mt. 21,28): HOMO Christus est, DUOS FILIOS Iudaeos et gentes. ³⁵QUIS EX *EIS* FECIT VOLUN-

~ sancti Spiritus *transp.* Mu ~ vendunt] vidunt M : venduntur O ~ et² om. S Sa Wn : vel β¹ ~ et emunt] emundet Sk ~ emunt] emuntur O ~ *post* emunt *add.* et β¹ (€ Vt) ~ *post* baptismum *add.* vendunt β δ (€ Vt) ~ quacumque] aliquam Vt ~ sacrationem] sacramentum M 20. mandata] mandatum K 21. PUEROS *om.* Vt ~ *post* Ecclesia *add.* doctores K 22. RELICTIS ... ad gentes] Relictis illis *id est* Iudeis ad gentes abiit Vt ~ FORAS *om.* δ ~ *post* ostendit *add.* quod Mu ~ relictos] relictis Mn Sk σ 23. BETHANIA ... corda credentium (segm. 33) *om.* G ~ *id est* *om.* Vt ~ oboediens] obedientiae Gr 24. IBI] UBI Vt ~ ostendit] *id est* Vt ~ Christum *om.* Vt ~ oboedientium] hobedientium M : credentium ρ ~ manere *om.* Vt 25. REVERTIT] REVERAT Vt : REVERTITUR O δ ~ ostendit] *id est* β (€ *om.* Vt) ~ ostendit ... nisi fidem (segm. 16) *om.* Mu ~ adventu] advento S ~ venisse *om.* Vt 26. Quid ... Iudaeorum] Esuriit fidem fidem Iudeorum Vt ~ Quid ESURIIT] Qui desevit S ~ *ante* fidem *add.* per Me σ 27. ARBOR] ARBOREM β δ (€ Vt) ~ FICI] INFERI Mn 28. *post* VIAM *add.* *id est* β δ ~ iuxta *om.* δ 29. EA] EAM Sk H M K Vt ~ FOLIA] FOLIAM Vt ~ superstitionem] substitutionem R : superstitione M ~ Iudaeorum *om.* Vt ~ *post* doctrinam *add.* traditionum δ 30. AREFACTA ... credentium (segm. 33)] AREFACTA sinagoga sine potentia, MONS Christus, TOLLITE HINC a Iudeis, IACTATE IN MARE in corda credentium Vt ~ AREFACTA] Arca facta Mn ~ poenitentia] potentia β (€ K) 32. TOLLI TE] TOLLE ρ ~ *ante* Iudaeis *add.* ad M : *add.* a C K O δ 34. HOMO ... gentes] HOMO habuit duos filios *id est* Christus, Iudeos et gentes Vt ~ QUI] QUIDAM S : *om.* β² (€ QUIDAM O) ~ HOMO²] hominem quem dixit β (€ G K Vt : *om.* Pa) ~ HOMO Christus est] Deus conditor G ~ HOMO Christus est, DUOS FILIOS *om.* Pa ~ *post* FILIOS² *add.* *id est* β (€ Vt) ~ Iudaeos] Iudaeis σ : Iudeis ad M 35. QUIS ... Iudaeos] unus dixit et non fecit: Iudaei Vt ~ QUIS] QUI M ~ VOLUNTATEM] VOLUPTATEM M

Spiritus sancti vendunt et emunt, *id est* baptismum *sive* quacumque sacrationem. ¹⁹CATHEDRA (Mt. 21,12), *id est* doctrina. ²⁰*Per MENSA intellegit* mandata legis. ²¹PUEROS CLAMANTES IN TEMPLO (Mt. 21,15), *id est* in *Ecclesias*. ²²RELICTIS ILLIS, ABIIT FORAS (Mt. 21,17), ostendit relictos Iudaeos abiit ad gentes. ²³BETHANIA (Mt. 21,17) *interpretatur* domus oboediens. ²⁴IBI MANSIT (Mt. 21,17), *significat* Christum in corde oboedienteium manere. ²⁵REVERTIT IN CIVITATEM (Mt. 21,18) ostendit in primo adventu *venisset* ad Iudaeos. ²⁶Quid ESURIIT (Mt. 21,18) nisi fidem Iudaeorum? ²⁷ARBOR FICI (Mt. 21,19), *hoc est* synagoga. ²⁸SECUS VIAM (Mt. 21,19), *id est* iuxta litteram Legis. [PL 557] ²⁹NIHIL INVENIT IN EA NISI FOLIA (Mt. 21,19), *id est* nisi superstitiones Iudaeorum et doctrinam paternarum. ³⁰AREFACTA FICULNEA (Mt. 21,19) *significat* synagoga sine poenitentia. ³¹MONS (Mt. 21,21), *hoc est* Christus. ³²TOLLI TE HINC (cfr. Mt. 21,21), *id est* de Iudaeis. ³³IACTA TE IN MARE (Mt. 21,21), *hoc est* in corda credentium *sive* in **populum gentium**. ³⁴HOMO QUI HABEBAT DUOS FILIOS (Mt. 21,28): HOMO Christus est, DUOS FILIOS **ostendit** Iudaeos et gentes. ³⁵QUIS EX DUOBUS FECIT VOLUN-

18. vendunt et emunt] vident et ement Ma 19. doctrina] doctrinam Ma
21. TEMPLO] TEMPLUM Ma 22. FORAS] FORIS Ma 25. REVERTIT] REVERTI Ma
~ adventu] adventum Ma 28. VIAM] VIA Ma ~ litteram] littera Ma 29. EA]
EAM Ma 30. AREFACTA] EREFACTA Ma ~ poenitentia] penitentiam Ma
35. aut qui] antiquae Ma ~ et² om. Ma

*

19. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 23, vv. 1-3; cfr. Aug., *Sermones*, ser. 340A, (ed. MiAg1), p. 572, l.12; cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 7, p. 53, l.853 23. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.26; id., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, v. 17/lib. 4, cap. 26, v. 6 27. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 55, l.27; cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 21, par. 8 31. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 11, p. 50, l.59 34. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 112A, (ed. MiAg1), p. 256, l.10

TATEM PATRIS? (Mt. 21,31) Qui dixit eo, et non fecit ostendit Iudaeos. ³⁶Et qui dixit non eo et fecit, ostendit populum gentium qui fecit per confessionem fidei. ³⁷PATERFAMILIAS PLANTAVIT VINEAM (Mt. 21,33). ³⁸HOMO (Mt. 21,33) Deus Pater est. VINEA, *id est* synagoga. ³⁹SAEPE CIRCUMDEDIT (Mt. 21,33), *id est* custodia angelorum. ⁴⁰TORCULAR (Mt. 21,33), *id est* templum sive martyrium. ⁴¹TURREM (Mt. 21,33) in medio ostendit doctrinam Legis. ⁴²AGRICOLAE (Mt. 21,33) *doctores sunt*. ⁴³CUM AUTEM TEMPUS FRUCTUUM APPROPINQUASSET (Mt. 21,34), *id est* adventus Christi. ⁴⁴SERVI MISSI (cfr. Mt. 21,34) *prophetae sunt*. Quem primum occiderunt est Hieremias et Isaias; quem lapidaverunt est Naboth sive Stephanus. ⁴⁵EIECERUNT EUM EXTRA VINEAM (Mt. 21,39), *id est* de Hierusalem in montem Calvariae. ⁴⁶Hic vinea et alii coloni ostendit Ecclesiam gentium. ⁴⁷QUI REDDUNT FRUCTUM (Mt. 21,41), *id est* confessionem poenitentiae et fidei. ⁴⁸LAPIS (Mt. 21,42), *id est* Christus “scissum de monte sine manibus” (cfr. Dan. 2,34), *id est* sine tactu viri vel concubitu; ⁴⁹de matre sine semine, de patre sine tempore. ⁵⁰FACTUS IN CAPUT ANGULI (Mt. 21,42) continet duos parietes, ostendit novum et vetus Testamentum, Iudaeos et gentes.

~ ante non add. ille β (¶ Vt) 36. Et qui ... fidei] Alter non dixit et fecit id est gentes per confessionem fidei Vt ~ eo et] ego S Sa Mn ~ eo et fecit] ego facio et fecit ille β (¶ faciam fecit ille K) ~ et² om. Me τ ~ per om. σ M 37. ante PATERFAMILIAS add. HOMO G M ~ PLANTAVIT] PLATAVIT M 38. HOMO ... synagoga] Deus, synagoga Vt 39. SAEPE] SPE R 40. sive om. α¹ (¶ δ) ~ martyrium] martyr M τ Pa : martyrii M Sk σ En K O : om. G : mysterii Vt 41. in medio ostendit om. Vt 43. CUM AUTEM ... sunt (segm. 44)] TEMPUS FRUCTUS adventus Christi, SERVI prophetae Vt ~ AUTEM TEMPUS] autem M ~ FRUCTUUM] FRUCTI α (¶ om. S : FRUCTUUM Me δ : FRUCTUS τ Pa : FRUCTU O) ~ FRUCTUUM APPROPINQUASSET] APPARUISSET FRUCTI Wn ~ APPROPINQUASSET] APPARUISSET β (¶ Vt) 44. MISSI] MIS M ~ prophetae sunt] fuerunt propheta erunt M : prophetae K : sunt prophetae δ¹ ~ Quem primum occiderunt] Qui primi occisi sunt δ ~ Quem primum ... Calvariae (segm. 45)] Primum occiderunt id Hieremiam et Esaiam, lapidaverunt id est Nabroth vel Stephanum, eiecerunt id est extra Hierusalem in montem Calvariae Vt 45. de om. R Vt 46. Hic] Hec δ¹ ~ coloni] colonos α (¶ δ) ~ ostendit om. Vt 47. REDDUNT] CREDUNT Pa ~ poenitentiae et fidei] fidei et poenitentiae Vt Gr 48. scissum om. Vt : scissum δ¹ ~ post monte add. de accubitu Vt ~ tactu viri] tactu virili R ~ concubitu om. Vt 49. tempore] tempus R ~ post tempore add. qui reprobatus est a Iudeis G 50. Factus om. Vt ~ post anguli add. id est β δ (¶ Vt) ~ duos] duas Sk σ M G Vt ~ parietes] pares Mn : paries H ~ ostendit] id est Vt ~ Testamentum om. Vt ~ post Testamentum add. sive G ~ ante Iudaeos add. et β Gr (¶ Vt : sive K)

TATEM PATRIS? (Mt. 21,31) Qui dixit eo et non fecit **aut qui dixit non eo et fecit?** ³⁶Qui dixit non eo *ipse* fecit, ostendit populum gentium qui fecit per confessionem fidei. ³⁷**SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI PATRIS FAMILIAS QUI PLANTAVIT VINEAM** (Mt. 21,33). ³⁸**HOMO** (Mt. 21,33) Deus Pater est. *VINEAM ostendit* synagogam. ³⁹**SAEPE** (Mt. 21,33) *est* custodia angelorum. ⁴⁰*Per TORCULAR* (Mt. 21,33) *intellegit* templum sive martyrium. ⁴¹**TURREM** (Mt. 21,33) in medio ostendit doctrinam legis. ⁴²**AGRICOLIS** (Mt. 21,33) *sunt doctores Legis*. ⁴³**CUM AUTEM TEMPUS FRUCTUUM ADPROPINQUASSET** (Mt. 21,34) *ostendit adventum* Christi. ⁴⁴**SERVI MISSI** (Mt. 21,34) *sunt prophetae*. Quem primum occiderunt est Hieremias, **quem occiderunt est** Isaias, quem lapidaverunt est Naboth sive Stephanus **post adventum**. ⁴⁵**EIECERUNT EUM EXTRA VINEAM** (Mt. 21,39), id est de Hierusolymam in montem Calvariae. ⁴⁶Hic vinea et alii coloni ostendit Ecclesiam gentium. ⁴⁷**QUI REDDANT FRUCTUM** (Mt. 21,41), id est confessionem poenitentiae et fidei. ⁴⁸**LAPIS** (Mt. 21,42), *hoc est* Christus “scissum de monte sine manibus” (cfr. Dan. 2,34), *item* sine tactu viri vel concubitu; ⁴⁹de matre sine semine, de patre sine tempore. ⁵⁰**FACTUS IN CAPUT ANGULI** (Mt. 21,42) continet duos parietes, ostendit novum et vetus Testamentum et Iudaeos et gentes.

38. synagogam] synagoga Ma 41. TURREM] TURRE Ma ~ doctrinam] doctrina Ma 43. FRUCTUUM] FRUCTUM Ma 44. prophetae] prophetas Ma 45. montem] monte Ma 46. alii coloni] aliis colonis Ma ~ Ecclesiam] Ecclesiae Ma 47. et om. Ma 48. viri] veri Ma 50. FACTUS] FACTUM Ma ~ IN] III Ma ~ ANGULI] ANGELI Ma ~ duos] due Ma

*

39. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 57, l.2; cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 184, col. 122, l.27 40. Cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 184, col. 122, l.27; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 12, p. 52, l.2 44. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 57, l.11; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 12, p. 52, l.2; Quem primum occiderunt (...): cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, vv. 34-36 49. Aug., *Sermones*, ser. 194, (ed. PL38), col. 1015, l.30 50. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, v. 42; cfr. Isid., *De differentiis rerum*, par. 21, col. 73, l.33; id., *Etym.*, XV, cap. 18, par. 4

⁵¹QUI CECIDERIT SUPER LAPIDEM CONFRINGETUR (Mt. 21,44), *significat* gentes super Christum, de infidelitate ad fidem. ⁵²CONFRINGETUR SUPER (Mt. 21,44), *id est* in humilitate. ⁵³SUPER QUEM VERO CECIDERIT LAPIS CONTERET EUM (Mt. 21,44) ostendit Iudaeos *superstitiosos*.

(Mt. 22) ¹HOMO REX QUI FECIT NUPTIAS FILIO SUO (Mt. 22,2). ²Homo Deus Pater est; per NUPTIAS (Mt. 22,2) *ostendit* copulationem Christi et Ecclesiae. ³Sicut Eva ex costa Adae, sic Ecclesia ex latere Christi redempta est; ⁴et sicut ex virgine terra processit Adam, ita et Christus ex virgine Maria natus. ⁵MISIT SERVOS SUOS (Mt. 22,3), *id est* patriarchas; ⁶ITERUM MISIT ALIOS (Mt. 22,4), *id est* prophetas. ⁷PRANDIUM PARATUM (Mt. 22,4), *id est* Scripturam sanctam. ⁸TAURI OCCISI (Mt. 22,4) ostendit qui pro Christo sanguinem fuderunt; ⁹altitia, *id est* saginata. ¹⁰ABIERUNT IN VILLAM (Mt. 22,5), *id est* in cupiditatem. ¹¹ALII IN NEGOTIATIONEM (Mt. 22,5), *id est* in mundo, ¹²sicut ait Apostolus: "Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus, ut placeat ei cui

51. QUI CECIDERIT ... humilitatem (segm. 52)] Super lapidem gentes super Christum, de infidelitate confringuntur ad fidem de superbia ad humilitatem Vt ~ CECIDERIT] CECI Mh ~ SUPER¹] per Mn ~ super Christum gentes *transp.* Gr ~ super²] se Mn 52. CONFRINGETUR] CONFRINGERUNT α (€ CONFRINGERETUR R : CONGRINGUNTUR Vt) ~ SUPER, *id est* in humilitate] per humilitatem G 53. SUPER ... LAPIS *om.* Vt ~ VERO *om.* σ G ~ EUM ostendit] *id est* Vt ~ superstitiosos] superstitiosus Mn Sk G τ : supersticiosum H : supertuciosos En

(Mt. 22) 1. HOMO ... Ecclesiae (segm. 2)] Homo Deus Pater, nuptias filio suo coniunctionem Christi et Ecclesiae Vt 3. Sicut] sic M ~ Sicut ... natus (segm. 4)] Sicut Eva de latere Adam ita Ecclesia de latere Christi, et sicut Adam de virgine terra processit ita Christus de virgine Maria Vt ~ ex] de β δ ~ latere] latera S 4. sicut] suam M ~ Adam terra processit *transp.* Pa ~ Adam processit *transp.* β¹ (€ Vt) ~ ita ... natus] ita ex virgine Maria natus est Christus Gr ~ virgine² *om.* β¹ (€ Vt) ~ natus] natus est Me G O Mu 5. SERVOS SUOS] servus G ~ SUOS *om.* Vt 6. ITERUM ... prophetas] ALIOS prophetas Vt ~ ALIOS] alius Sk 7. Scripturam sanctam] Scriptura sancta Vt δ 8. ostendit *om.* Vt ~ pro *om.* G ~ Christo] Christi H ~ Christo sanguinem] Christi sanguine M 10. ABIERUNT] FUERUNT Mn : ABIIT Vt 11. ALII] ALIUS Vt ~ IN NEGOTIATIONEM] AD NEGOTIATIONEM M ~ *post* NEGOTIATIONEM *add.* SUAM Pa 12. sicut] quia G ~ sicut ait Apostolus] ut Apostolus Vt ~ Apostolus ait *transp.* Mn ~ Deo] Deum M ~ implicat ... saecularibus] negotiis saecularibus implicans β¹ (€ Vt O Pa) ~ implicat] implicans S R Me ~ negotiis saecularibus implicans *transp.* G En C K ~ se negotiis] se notus Vt ~ ei placeat *transp.* δ¹

⁵¹QUI CECIDERIT SUPER LAPIDEM CONFRINGETUR (Mt. 21,44), *sicut* gentes super Christum, de infidelitate ad fidem. ⁵²CONFRINGETUR SUPER (Mt. 21,44): in humilitate. ⁵³SUPER QUEM VERO CECIDERIT LAPIS CONTERET EUM (Mt. 21,44) ostendit Iudaeos *de superstitionibus*.

(Mt. 22) ¹SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI REGI QUI FECIT NUPTIAS FILIO SUO (Mt. 22,2). ²Homo Deus Pater; per NUPTIAS (Mt. 22,2) *intellege* copulationem Christi et Ecclesiae. ³Sicut Eva ex costa Adae, sic et Ecclesia ex latere Christi redempta est; ⁴et sicut ex virgine terra processit Adam, ita et Christus ex virgine Maria natus. ⁵MISIT SERVOS SUOS (Mt. 22,3), *hoc est* patriarchas; ⁶ITERUM MISIT ALIOS (Mt. 22,4), id est prophetas. ⁷PRANDIUM PARATUM (Mt. 22,4) *ostendit* Scripturam sanctam. ⁸TAURI OCCISI (Mt. 22,4) ostendit qui pro Christo sanguinem fuderunt; ⁹altitia, *hoc est* saginata. ¹⁰ABIERUNT IN VILLAM (Mt. 22,5), *hoc est* in cupiditatem saeculi. ¹¹ALII IN NEGOTIATIONEM SUAM (Mt. 22,5), *hoc est* in mundo, ¹²sicut ait Apostolus "Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus, ut placeat ei cui se

51. CONFRINGETUR] CONFRINGITUR Ma 52. CONFRINGETUR] CONFRINGERUNT MA 53. CONTERET] CONTERIT Ma

(Mt. 22) 2. et] ex Ma 4. virgine] vir virginem Ma 7. Scripturam sanctam] Scriptura sancta Ma 8. Christo] Christum Ma 10. VILLAM] VILLA Ma ~ cupiditatem] cupiditate Ma 12. implicat] impleat Ma ~ se negotiis] senutus Ma

*

53. Cfr. Aug., *Ad Galatas*, par. 35, p. 103, l.17

(Mt. 22) 3. Cfr. Hier., *Comm. in IV ep. Paul., Ad Ephesios*, lib. 3, col. 568, l.52; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 40, par. 10, l.16 4. Cfr. Chrom., *Tract. in Mat.*, tract. 2, l.119 9. Cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. 1, quaestio 31, l.5; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 38, par. 4

se probavit" (II Tim. 2,4). ¹³RELIQUI VERO TENUERUNT SERVOS EIUS (Mt. 22,6), ostendit impetum persecutionis. ¹⁴AIT SERVIS SUIS (Mt. 22,8), id est apostolis. ¹⁵NUPTIAE FACTAE SUNT (Mt. 22,8), *id est* corda credentium coniuncta cum Christo pro amore caritatis. ¹⁶ITE AD EXITUS VIARUM (Mt. 22,9), id est ad gentes. ¹⁷CONGREGAVERUNT BONOS ET MALOS (Mt. 22,10) ostendit praesens Ecclesia. ¹⁸INTRAVIT REX AD DISCUMBENTES (Mt. 22,11), ostendit secundum adventum. ¹⁹HOMO NON HABENS VESTEM NUPTIALEM (Mt. 22,12) ostendit *caritatem*, ut ait "Fides sine caritate mortua est" (cfr. Iac. 2,26). ²⁰MULIER (Mt. 22,27), id est synagoga. ²¹PER SEPTEM VIROS (cfr. Mt. 22,25) *eptaticum intelligitur*. ²²MULIER DEFUNCTA (Mt. 22,27), id est *littera* defuncta transiundo de veteri in novo. ²³IN RESURRECTIONE CUIUS ERIT? (Mt. 22,28) Id est Ecclesia Christi. [PL 558] ²⁴DIXIT DOMINUS (Mt. 22,44), id est Deus Pater; DOMINO MEO (Mt. 22,44), id est *Christo*. ²⁵DONEC PONAM INIMICOS TUOS SCABELLUM PEDUM TUORUM (Mt. 22,44), ostendit quia humiliavit Iudaeos et gentes *per* poenitentiam sub pedibus eius, ²⁶aut per vindictam puniantur persecutores eius in futuro.

~ probavit] provabit Me En : probaretur Mn : probabit M 13. VERO *om.* Vt ~ ante
EIUS *add.* in M ~ EIUS *om.* Vt 14. SERVIS] SERVUS G ~ SUIS *om.* H Vt 15. FAC-
TAE] FACTI S M ~ coniuncta ... caritatis] per amore coniuncta caritatis Mu ~ *post* cari-
tatis *add.* QUI NON FUERUNT DIGNI ostendit Iudeos δ 16. ITE *om.* Vt ~ EXITUS]
EXITU Vt 17. CONGREGAVERUNT] CONGREGANTIBUS Mn : *om.* Vt ~ praesens]
praesentem R 18. REX *om.* Pa ~ AD DISCUMBENTES *om.* Vt ~ secundum adventum]
in secundo adventu Vt 19. HOMO *om.* Vt ~ VESTEM] VESTIMENTUM S ~ *post* osten-
dit *add.* qui non habet β (¶ *om.* Vt) : *add.* quod non habet Gr : *add.* mortuum sine δ¹
~ ut ait] ut est Vt ~ Fides *post* mortua est *transp.* β¹ (¶ O) ~ caritate] operibus δ¹ ~
post mortua est *add.* [appendix Mu18 Gr19 Eg17] δ 20. id est *om.* Vt Pa 21.
SEPTEM *om.* Mn ~ eptaticum] eptaticus δ 22. *post* DEFUNCTA¹ *add.* est G ~ littera]
lite Mh ~ defuncta² *om.* Vt : destructa O ~ transiundo] transiens Pa ~ in novo] ad
novum Mu ~ novo] novum τ : nova M 23. Id est *om.* Vt ~ ante Ecclesia *add.* in
Mu ~ Ecclesia] Ecclesiae R 24. DIXIT ... Christo] DIXIT DOMINUS DOMINO MEO,
Dominus Pater Christo Vt ~ DIXIT ... Pater] DIXIT DOMINUS DOMINO MEO, DOMI-
NUS Deus Pater (*om.* C) intellegitur (*est* K) β δ ~ Deus *om.* S 25. DONEC PONAM
INIMICOS TUOS *om.* Vt ~ ostendit ... futuro (segm. 26)] humiliat Iudaeos et gentes vel
sub vindictam ponuntur persecutores in futuro Vt ~ quia] qui R ~ humiliavit *om.* O
~ per poenitentiam ... eius] sub pedibus eius per poenitentiam *et add.* qui sunt apo-
stoli Gr ~ *post* eius *add.* qui sunt apostoli δ¹ 26. aut] aut (ut δ¹) certe δ ~ punian-
tur] ponantur M ~ eius] et R

probavit" (II Tim. 2,4). ¹³RELIQUI VERO TENUERUNT SERVUS EIUS (Mt. 22,6), ostendit impetum persecutionis. ¹⁴AIT SERVIS SUIS (Mt. 22,8), id est apostolis. ¹⁵NUPTIAE PARATE (Mt. 22,8), *hoc est* corda credentium coniuncta cum Christo pro amore caritatis. QUI NON FUERUNT DIGNI (Mt. 22,8), ostendit Iudaeos. ¹⁶ITE AD EXITUS VIARUM (Mt. 22,9), id est ad gentes. ¹⁷CONGREGAVERUNT BONOS ET MALOS (Mt. 22,10) ostendit praesens Ecclesia. ¹⁸INTRAVIT REX AD DISCUMBENTES (Mt. 22,11) ostendit secundum adventum. ¹⁹HOMO NON HABENS VESTEM NUPTIALEM (Mt. 22,12) ostendit *sine caritate*, ut ait "Fides sine caritate mortua est" (cfr. Iac. 2,26). ^{19a}QUAE SUNT CAESARIS (Mt. 22,21) ostendit censum mundi. ^{19b}QUAE SUNT DEI (Mt. 22,21) ostendit plasma eius quae ad immagine Dei facta est. Reddat Deo cui tributum tributum, cui vectigali vectigal. ²⁰MULIER (Mt. 22,27), hoc est synagoga. ²¹PER SEPTEM VIROS (cfr. Mt. 22,25) *intellegitur eptaticum*. ²²MULIER DEFUNCTA (Mt. 22,27), id est *Lex litterae* defuncta transiando de vetere in novo. ²³IN RESURRECTIONE CUIUS ERIT? (Mt. 22,28) Id est Ecclesia Christi. [PL 558] ²⁴DIXIT DOMINUS (Mt. 22,44), id est Deus Pater; DOMINO MEO (Mt. 22,44), id est *Christus*. ²⁵DONEC PONAM INIMICOS TUOS SCABELLUM PEDUM TUORUM (Mt. 22,44), ostendit quia humiliavit Iudaeos et gentes aut *pro* poenitentiam sub pedibus eius qui sunt apostoli, ²⁶aut certe per vindictam puniantur persecutores eius in futuro.

13. VERO] VIROS Ma 16. ITE] ID EST Ma 17. BONOS ET MALOS] BONUS ET MALUS Ma 18. DISCUMBENTES] DISCUMBENTIS Ma 21. SEPTEM] SEPTE Ma
23. RESURRECTIONE] RESURRECTIONEM Ma 26. persecutores] persecutoris Ma

*

19. Cfr. Aug. *Sermones*, sermo 90, (ed. PL38) col. 562, l.33; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 38, par. 9

(Mt. 23) ¹SUPER CATHEDRAM MOYSI (Mt. 23,2), id est super doctrinam ipsius. ²PHYLACTERIA (Mt. 23,5), id est X verba Legis in chartula conscripta portantes Pharisei in fronte. ³HIERUSALEM, HIERUSALEM (Mt. 23,37): geminans ostendit affectum doloris. ⁴SICUT GALLINA CONGREGANS PULLOS SUB ALAS SUAS (Mt. 23,37) in spiris pinnis, *id est* sublevatis alis, ⁵ita et Christus expandit palmas in cruce ut congregaret filios suos, ⁶sicut canticum Deuteronomii asserit: ⁷“Extendit alas suas et assumpsit eos super scapulas suas” (Deut. 32,11). ⁸ECCE RELINQUETUR VOBIS DOMUS VESTRA DESERTA (Mt. 23,38), ostendit quia derelicti sunt a lege sua et a prophetia et a sacerdotio. ⁹NON ME VIDEBITIS DONEC DICATIS: BENEDICTUS QUI VENIT IN NOMINE DOMINI (Mt. 23,39), ostendit quia in secundo adventu “Videbit eum omnis caro” (Lc. 3,6), ¹⁰“Et plangent super se omnes **tribus terrae** qui pupungerunt eum” (cfr. Apoc. 1,7).

(Mt. 24) ¹NON RELINQUETUR HIC LAPIS SUPER LAPIDEM (Mt. 24,2), ostendit dispersionem Iudaeorum. ²TUNC SCANDALIZABUNTUR MULTI (Mt. 24,10), ostendit quia per magnitudinem persecutionis negabunt Christum. ³ABOMINATIONES (Mt. 24,15), ostendit statuam antichristi

(Mt. 23) 1. MOYSI *om.* Mn : mansi M ~ ipsius] eius G Vt 3. HIERUSALEM² *iter.* M ~ geminans] generans Mn 4. SICUT GALLINA ... Deuteronomii (segm. 6)] GALLINA expansis alis congregat, Christus expansis manibus in cruce sicut in Deuteronomio Vt ~ CONGREGANS] CONGREGAT σ Vt δ ~ PULLOS] PULLUS Sk ~ *post* PULLOS *add.* SUOS σ ρ τ δ ~ in spiris] expansis Me ~ spiris] sparsis C K Wn Pa O : spersis En ~ sublevatis] sublevans Mu 5. palmas] alas σ O δ¹ 6. sicut ... asserit *om.* G ~ canticum Deuteronomii asserit] in Deuteronomio legitur C En K O Pa : Deuteronomio legitur M : in cantico Deuteronomio legitur σ δ ~ Deuteronomii] Deuteronomii Mh ~ asserit] aderet Me 7. Extendit] Expandit δ ~ et assumpsit eos super *om.* S ~ *a* super *incipit* W ~ super scapulas suas *om.* Vt ~ scapulas] capillas M 8. VESTRA *om.* En ~ VESTRA DESERTA] et cetera Vt ~ ostendit quia derelicti sunt] id est Vt ~ a sacerdotio] sacerdote Vt 9. NON ME] NONNE M ~ VIDEBITIS] VIDEBITUR M ~ *post* VIDEBITIS *add.* AMODO β δ ~ DONEC ... ostendit *om.* Vt 10. super se] se super eum W ~ se] eum En ~ terrae *om.* S W ~ pupungerunt] popunxerunt ω (Ϸ puxerunt Vt : punxerunt ρ : pupungerunt δ)

(Mt. 24) 1. RELINQUETUR] RELINQUITUR Sk M ~ HIC *om.* Vt ~ LAPIS HIC *transp.* P ~ dispersionem] perisionem Mh 2. SCANDALIZABUNTUR] SCANDALIZABUNT C K ~ ostendit quia *om.* Vt 3. ostendit *om.* Vt ~ statuam] statutam En : statuta σ C

(Mt. 23) ¹UPER CATHEDRAM MOYSI (Mt. 23,2), id est super doctrinam ipsius. ²PHYLACTERIA (Mt. 23,5), id est X verba Legis in carthula conscripta sunt portantes Pharisei in fronte. ^{2a}DILATANT FIMBRIAS (Mt. 23,5), id est tentenala adtendentes in vestimentorum suorum ut ait ignito eorum recordatione mandatorum haberent. ³HIERUSALEM, HIERUSALEM (Mt. 23,37): geminans ostendit affectum doloris. ⁴SICUT GALLINA CONGREGANS PULLOS SUB ALAS SUAS (Mt. 23,37) in spiris pennis, *hoc est* sublevatis alis suis, ⁵ita et Christus expandit palmas in cruce ut congregaret Iudaeos sub tegmine protectionis suae, **blan-**
diendo congregat filios suos, ⁶sicut canticum Deuteronomii asserit: ⁷“Extendit alas suas et adsumpsit et suscepit eos super scapulas suas” (Deut. 32,11). ⁸ECCE RELINQUETUR VOBIS DOMUS VESTRA DESERTA (Mt. 23,38), ostendit qui derelicti sunt a lege sua et a prophetia et ad sacerdotium. ⁹NON ME VIDEBITIS DONEC DICATIS: BENEDICTUS QUI VENIT IN NOMINE DOMINI (Mt. 23,39), ostendit quia in secundo adventu “Videbit eum omnis caro” (Lc. 3,6), ¹⁰“Et plangent super se omnes qui pupungerunt eum” (cfr. Apoc. 1,7).

(Mt. 24) ¹NON RELINQUETUR HIC LAPIS SUPER LAPIDEM (Mt. 24,2), ostendit dispersionem Iudaeorum. ²TUNC SCANDALIZABUNTUR MULTI (Mt. 24,10), ostendit quia per magnitudinem persecutionis negabunt Christum. ³ABOMINATIONES (Mt. 24,15), ostendit statuam antichristi

(Mt. 23) 1. CATHEDRAM] CATHEDRA Ma 2. in] IIII Ma 4. PULLOS] PULLUS Ma
5. expandit] expandet Ma 6. Deuteronomii] Deuteronominii Ma 8. RELINQUETUR] RELINQUITUR Ma
9. adventu] advento Ma ~ Videbit] Videbunt Ma
10. pupungerunt] popunxerunt ω

(Mt. 24) 1. RELINQUETUR] RELINQUITUR Ma 3. statuam] statua Ma

*

(Mt. 23) 1. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 23, vv. 1-3; cfr. Aug., *Sermones*, ser. 340A, (ed. MiAg1), p. 572, l.12; cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 7, p. 53, l.853

(Mt. 24) 3. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 24, v. 15

posita in templo. ⁴DESOLATIO (Mt. 24,15), id est consummatio. QUI SUNT IN IUDAEA (Mt. 24,16), id est in confessione fidei. ⁵FUGIANT AD MONTES (Mt. 24,16), *id est* ad doctrinam apostolorum. ⁶QUI SUNT IN TECTO (Mt. 24,17), *id est* in contemplativa vita. ⁷NON DESCENDAT IN DOMUM (Mt. 24,17), id est in activam vitam. ⁸IN AGRO (Mt. 24,18), id est in praedicatione Evangelii. ⁹NON TOLLAT TUNICAM SUAM (Mt. 24,18), id est non revertatur ad pristinam conversationem suam. ¹⁰VAE PRAEGRANTIBUS (Mt. 24,19), *id est* concupiscentibus res alienas. ¹¹VAE NUTRIENTIBUS (Mt. 24,19), id est in opere perpetrantibus. ¹²Per HIEME (Mt. 24,20) *ostendit* persecutionem. ¹³Per SABBATUM (Mt. 24,20) finem mundi. ¹⁴UBI FUERIT CORPUS, *ILLUC* CONGREGABUNTUR AQUILAE (Mt. 24,28). CORPUS Christus est; AQUILAE animae sanctorum **sunt**. ¹⁵Aliter in resurrectione unaquaeque anima *proprium corpus* sumet. ¹⁶Per SOLEM (Mt. 24,29) *ostendit* praedicationem Evangelii; ¹⁷per LUNAM (Mt. 24,29): Ecclesiam; ¹⁸per STELLAS (Mt. 24,29): sancti sive praedicatores. ¹⁹VIRTUTES CAELORUM COMMUEBUNTUR (Mt. 24,29), hoc est agmina angelorum ad iudicandum. ²⁰APPARET SIGNUM IN COELO (Mt. 24,30), *id est* crux Christi. ²¹Per TUBAM (Mt. 24,31) *ostendit* sonitum angelorum.

~ posita] positam W O Pa δ : positas K : *om.* Vt 4. DESOLATIO] DISSOLUTIO G ~ QUI SUNT] QUAERUNT M 5. FUGIANT] FUGIUNT α (€ G O Eg) 6. SUNT *om.* Vt 7. NON ... vitam *post* Evangelii (segm. 8) *transp.* τ : *om.* H : *ante* QUI IN TECTO *transp.* Gr ~ a NON DESCENDAT *des.* G ~ activam vitam] activa vita α ~ vitam *om.* δ¹ 8. praedicatione] praedicationem M 9. TOLLAT] TOLLIT W : TOLLET Sk ~ revertatur] revertetur W Sk : revertitur Vt ~ conversationem] conversionem Sk σ M C O ~ suam² *om.* β δ 10. PRAEGRANTIBUS] REGNANTIBUS M : PRIGNANTIBUS τ ~ id est ... NUTRIENTIBUS (segm. 11) *om.* H 11. id est] in est in est (*ut vid.*) M 12. HIEME] HIEREMIAM α (€ R : HIEME Me : HIEM C : HIEMEM δ) 13. *post* SABBATUM *add.* ostendit β δ (€ Mu) 14. UBI ... AQUILAE] AD CORPUS CONGREGANTUR AQUILAE Vt ~ ILLUC] IBI W : ILLIC H ~ *ante* AQUILAE¹ *add.* ET Mn ~ *ante* CORPUS² *add.* OMNIS Mn ~ Christus] Christi Sa Mn M C K ~ animae sanctorum sunt] sunt anima escam M : sunt animae sanctorum C K ~ sunt *om.* Vt 15. *ante* Aliter *add.* Sed τ ~ Aliter] Vel Vt ~ sumet] sinister Mn 16. Per SOLEM ... praedicatores (segm. 18)] SOL praedicationem Evangelii, LUNA Ecclesia, STELLE sancti vel praedicatores Vt ~ SOLEM] SALUTEM Mn ~ praedicationem] praedicatio S W Sa Mn H M C En δ 17. *post* LUNAM *add.* ostendit β Gr 18. *post* STELLAS *add.* ostendit β Gr ~ sancti] sanctos Pa ~ sancti sive] sanctive M 19. COMMUEBUNTUR, hoc est *om.* Vt 20. IN COELO id est *om.* Vt 21. Per *om.* Vt ~ TUBAM] TURBAM β (€ Pa) ~ ostendit *om.* S Vt ~ sonitum] sonitus δ ~ *post* angelorum *add.* [*appendix* Mu19 Gr20 Eg18] δ

posita in templo, **alter quasi caput vitulinum**. ⁴DESOLATIO (Mt. 24,15), id est consummatio. **QUI SUNT IN IUDEA** (Mt. 24,16), id est in confessione fidei. ⁵FUGIANT AD MONTES (Mt. 24,16), *hoc est* ad doctrinam apostulorum. ⁶QUI SUNT IN TECTO (Mt. 24,17), *ostendit* in contemplativa vita. ⁷NON DESCENDAT IN DOMUM (Mt. 24,17), id est in activam vitam. ⁸IN AGRO (Mt. 24,18), id est in praedicatione Evangelii. ⁹NON TOLLAT TUNICAM SUAM (Mt. 24,18), id est non revertatur ad pristinam conversationem suam. ¹⁰VAE PRAEGRANTIBUS (Mt. 24,19), *hoc est* concupiscentibus res alienas. ¹¹VAE NUTRIENTIBUS (Mt. 24,19), id est in opere perpetrantibus. ¹²Per HIEME (Mt. 24,20) *intellege* persecutionem. ¹³Per SABBATUM (Mt. 24,20) finem mundi. ¹⁴UBI FUERIT CORPUS, *ILLIC* CONGREGABUNTUR AQUILAE (Mt. 24,28). CORPUS Christus est; AQUILAE animae sanctorum. ¹⁵Aliter in resurrectione unaquaeque anima *corpus proprium* sumet. ¹⁶Per SOLEM (Mt. 24,29) praedicationem Evangelii *significat*; ¹⁷per LUNAM (Mt. 24,29) *ostenditur* Ecclesia; ¹⁸per STELLAS (Mt. 24,29): **minores** sancti sive praedicatores. ¹⁹VIRTUTES CAELORUM COMMOVEBUNTUR (Mt. 24,29), hoc est **ordo** sive agmina angelorum ad iudicandum. ²⁰APPARET SIGNUM IN CAELO (Mt. 24,30), *hoc est* crux Christi. ²¹Per TUBAS (Mt. 24,31) *significat* sonitum angelorum.

~ templo] templum Ma ~ vitulinum] sivellinum Ma 4. confessione] confessio-
nem Ma 6. TECTO] TECTU Ma 7. DESCENDAT] DISCEDANT Ma ~ DOMUM]
DOMO Ma 9. TOLLAT] TOLLAM Ma 12. HIEME] GEME Ma 13. SABBATUM
finem] sabbato fine Ma 14. animae] animas Ma 15. sumet] sum nostris Ma
16. praedicationem] praedicatione Ma 17. LUNAM] LUNA Ma 18. minores]
minoris Ma 19. VIRTUTES] VIRTUS Ma 20. APPARET] APPARIT Ma
21. TUBAS] TURBAS Ma

*

10. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 154, cap. 2, l.6 12. Cfr. Eucharius, *Formulae*, cap. 2,
pag. 12, l.201 14. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 24, v. 28; cfr. Eucharius, *Formulae*,
cap. 4, p. 26, l.417

²²ERUNT DUO IN AGRO (Mt. 24,40), *id est* in praedicatione Evangelii. ²³UNUS ADSUMITUR (Mt. 24,40), *id est* qui complet praedicationem in opere; ²⁴ALIUS RELINQUETUR (Mt. 24,40), *id est* in opere iustitiae. ²⁵IN MOLA (Mt. 24,41), in mundo. ²⁶DUO MOLENTES (Mt. 24,41), *id est* Ecclesia catholica et haereticorum.

(Mt. 25) ¹SIMILE EST REGNUM CAELORUM DECEM VIRGINIBUS ACCIPIENTES LAMPADES SUAS (Mt. 25,1), *id est* in resurrectione corpora sua. ²VIRGINES sunt eae quod Christum non negaverunt. ³QUINQUE PRUDENTES (Mt. 25,2): eae quod *propter* regnum Dei laboraverunt. ⁴QUINQUE FATUAE (Mt. 25,2) *ostendit* qui pro retributione *humanae laudis* gesserunt. ⁵Dormitare *est* ante mortem languescere. Dormire vero in morte quiescere est. ⁶MEDIA NOCTE (Mt. 25,6), *id est* in errore sive in securitate negligentiae. ⁷nescio vos (Mt. 25,12), *id est* nescio opera vestra bona. [PL 559] ⁸HOMO PROFICISCENS (Mt. 25,14) Christus est.

22. ERUNT *om.* Vt ~ in praedicatione] praedicatio H 23. ADSUMITUR] ASSUMETUR Me Wn Vt K O δ ~ *post id est add.* adsumitur β δ (ϕ p K Vt) ~ praedicationem complet *transp.* δ¹ ~ praedicationem in opere] pere (*ut vid.*) praedicatur Vt 24. ALIUS *om.* Vt ~ *id est om.* δ ~ *id est* in opere iustitiae] non complens Vt 25. MOLA] MALA α (ϕ Me W R Sk Wn Vt δ) 26. MOLENTES] MILITES Mn ~ *ante Ecclesia add.* in En δ ~ catholica] catholicorum δ¹ ~ haereticorum] heretici Vt

(Mt. 25) 1. SIMILE ... VIRGINIBUS *om.* Vt ~ *post* VIRGINIBUS *add.* QUAE Pa δ ~ ACCIPIENTES] ACCIPIENTIBUS Me ~ LAMPADES] LAMPADAS S R τ M Vt ~ *post* resurrectione *add.* ostendit β¹ (ϕ O Vt) 2. eo *om.* Mh 3. QUINQUE] QUINQUEM M : *om.* Vt ~ *post* PRUDENTES *add.* ostendit β δ (ϕ Vt) ~ eae] eo ω ~ eae quod] qui Vt ~ Dei *om.* S W : caelorum β δ ~ *post* laboraverunt *add.* *id est* spes, fides, caritas, castitas et aelymosina σ 4. QUINQUE ... gesserunt] FATUAE qui pro humana laude laboraverunt Vt ~ ostendit] que sunt p ~ pro] propter Sa : *om.* En ~ *post* gesserunt *add.* sive quod vidit sperat, alia (ala H) infidelitas, III sinceritas, IIII carnalis (carnales H), V infructuosa. OLEUM: spiritali gratia. LAMPADAS: vigilantia. SPONSO: Christus est σ 5. Dormitare] Desertare Mn ~ *post* mortem *add.* langues K ~ languescere] languere Mn ~ *post* languescere *add.* Dormitare vero qui ante mortem languescere H ~ Dormire] Dormitare H : Desertare Mn ~ quiescere in morte *transp.* σ ~ quiescere] requiescere W ~ quiescere est] languescere vel quiescere Pa 6. negligentiae] neglegentes α¹ (ϕ δ : fulgentes Mn : nedegentes H) ~ a negligentiae *des.* W 7. nescio ... bona *om.* Sa ~ Nescio¹⁻²] nestio M ~ *id est* nescio *om.* Vt 8. HOMO ... Evangelii (segm. 111)] Peregre proficiscens Christus de mundo ad patrem, servos doctores, bona sua doctrinam Evangelii Vt ~ *post* HOMO *add.* QUIDAM PEREGRE β δ (ϕ Vt : quid est peregre M)

^{21a}ARBOR FICI (Mt. 24,32), hoc est synagoga. ^{21b}RAMUS EIUS (Mt. 24,32) ostendit conversionem Iudaeorum in futuro, sicut ait Apostolus “Cum plenitudo gentium subintraverit tunc omnis Israel salvus fecit” (cfr. Rom. 11, 25-26). ²²ERUNT DUO IN AGRO (Mt. 24,40), id est in praedicatione Evangelii sive in operatione. ²³UNUS ADSUMITUR (Mt. 24,40), id est qui complet praedicationem in opere; ²⁴ALTER RELINQUETUR (Mt. 24,40) *qui desunt* in opere iustitiae. ²⁵IN MOLA (Mt. 24,42), hoc est in mundo. ²⁶DUO MOLENTES (Mt. 24,41) *significat* Ecclesia catholica et haereticorum.

(Mt. 25) ¹SIMILE EST REGNUM CAELORUM X VIRGINIBUS (Mt. 25,1), ^{1a}hic pars pro toto ponitur quia in universa Ecclesia pars catholica et pars hypocrita inveniuntur. ^{1b}ACCIPIENTES LAMPADES SUAS (Mt. 25,1) *significat* in resurrectione accipientes corpora sua. ²VIRGINES sunt eae quod Christum non negaverunt. ³Sed PRUDENTES (Mt. 25,2) sunt eae quod opera sua pro regnum caelestem laboraverunt. ⁴STULTE (Mt. 25,2) *significat* qui pro retributione laudis hominum gesserunt. ⁵Dormitare enim ante mortem languescere est. Dormire vero in morte quiescere est. ⁶MEDIA NOCTE (Mt. 25,6), id est in errore sive in securitate negligentiae. ⁷NESCIO VOS (Mt. 25,12), id est nescio opera vestra bona. [PL 559] ⁸SICUT HOMO PROFICISCENS QUI VOCAVIT SERVOS SUOS (Mt. 25,14). HOMO PROFICISCENS Christus est.

24. RELINQUETUR] RELINQUITUR Ma

(Mt. 25) 1a. hic pars] huparis (*sic*) Ma ~ toto] totum Ma ~ in om. Ma ~ hypocrita] hypocris Ma 1b. resurrectione] resurrectionem Ma 3. eae] eo ω ~ caelestem] caelisti Ma 4. retributione] tributione Ma 5. Dormitare] Dormitarem Ma ~ Dormire] Dormitare Ma

*

26. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 24, vv. 40-41

(Mt. 25) 5. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 12, par. 2; cfr. *Glosa Psalmorum*, vol. 2, p. 140, l. 3

⁹PEREGRE PROPECTUS (Mt. 25,14), *id est* de mundo ad Patrem. ¹⁰VOCAVIT SERVOS SUOS (Mt. 25,14), *id est* doctores. ¹¹DEDIT ILLIS BONA SUA (Mt. 25,14), *id est* doctrinam Evangelii. ¹²QUINQUE TALENTA (Mt. 25,15), *id est*, **quinque** sensus: visus, auditus, odoratus, gustus **et** tactus; ¹³quos per consuetudinem solebat movere ad causas transitorias convertat ad *aeternam*. ¹⁴Sicut de visu dictum est “Averte oculos meos” (Ps. 118,36), et reliqua. ¹⁵De auditu “Saepi aures tuas ne audiant linguas blasphemiae” (cfr. Eccl. 28,28). ¹⁶De odoratu: “Bonus odor sumus Deo, in his qui salvi fiunt” (II Cor. 2,15). ¹⁷De gustu: “Nolite maledicere, sed benedicite” (Rom. 12,14). ¹⁸De tactu: “Qui furabatur iam non furetur, sed laboret manibus unde tribuat indigenti” (Eph. 4,28). ¹⁹Ideo fiunt decem talenta. ²⁰DUO TALENTA (Mt. 25,15), *id est* intellectus et operatio; ²¹qui habet haec et implet exemplis et verbis docet, salvat semetipsum et alios **instruit**; ²²ideo geminatur **talentum**: unum talentum ostendit intellectum. ²³ABSCONDIT IN TERRA (Mt. 25,18), *id est* qui praedicationem Evangelii pro terrenis rebus *docet*. ²⁴POST MULTUM

10. *id est*] *id sunt* δ ~ *post id est add.* apostolos vel τ : *add.* apostulos Sk : *add.* apostoli sive σ : *add.* apostolos et M p K O : *add.* apostoli et δ 11. ILLIS] ILLI M 12. TALENTA] TALENTAS M ~ *ante sensus add.* corporis δ ~ *post sensus add.* corporis β ~ visus ... tactus *om.* Vt ~ gustus, odoratus *transp.* β¹ δ¹ 13. consuetudinem] conversionem Mn ~ solebat] psallebat H ~ ad] aut α (∉ Mn δ) ~ solebat] solebant δ ~ convertat] convertant β δ 14. Sicut ... dictum est] ut dicitur de visu Vt ~ Sicut] Sic R Mn Vt ~ de visu] divisu Mh ~ *post dictum est add.* I Me ~ Averte ... et reliqua *om.* M ~ et reliqua *om.* Vt : ne videant vanitatem p C K δ ~ *post et reliqua add.* I Me 15. auditu] audite Vt ~ Saepi] Sui Mn : Sepe S Sa σ En K τ ~ audiant] audias Mn : audeant M ~ linguas] linguam Vt δ ~ blasphemiae] blasphemae Vt 16. *ante* De odoratu *add.* III Me ~ odoratu] odorato Sa ~ sumus] simus M ~ in his qui salvi fiunt *om.* Vt 17. *ante* De gustu *add.* IIII Me ~ benedicite] benedicere *et add.* V Me 18. sed laboret ... indigenti *om.* Vt ~ tribuat] tribuant Mn Sk : retribuunt H : retribuunt En ~ indigenti] indigentibus Sk σ δ 19. Ideo] Id est Sa ~ Ideo ... talenta] Ideo X sunt talenta Vt ~ decem] duo Mh : de duo P 20. DUO TALENTA *om.* Sa Mh ~ intellectus] intelligentia Mn ~ operatio] opera M 21. implet] imple Me ~ verbis et exemplis *transp.* δ¹ ~ docet verbis *transp.* Vt ~ docet] docens et operans δ¹ ~ salvat semetipsum] se salvat Vt ~ alios] alius R Mn M ~ instruit] instruitur Me : inferuit τ 22. *ideo*] *id est* M ~ geminatur] generatur Mn : geminat Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ intellectum] intectum P 23. *id est om.* Vt δ¹ ~ qui *om.* M Vt p C K O ~ qui praedicationem] in predicatione Mn Sk σ K ~ praedicationem] praedicatur Vt : praedicationum M ~ rebus *om.* Sk 24. POST] PROPTER H

⁹PEREGRE PROPECTUS (Mt. 25,14), id est de mundo ad Patrem. ¹⁰VOCAVIT SERVOS SUOS (Mt. 25,14), *hoc est* doctores. ¹¹DEDIT ILLIS BONA SUA (Mt. 25,14), *hoc est* doctrinam Evangelii. ¹²TALENTA (Mt. 25,15), id est sensus: hic visus, auditus, odoratus, gustus, tactus; ¹³quos per consuetudinem solebat movere ad causas transitorias convertat ad *aeternas*. ¹⁴Sicut de visu dictum est “Averte oculos meos **ne videant vanitatem**” (Ps. 118,36). ¹⁵Ideo de audito ait “Saepi aures tuas ne audiant linguas blasphemiae” (cfr. Eccl. 28,28). ¹⁶De odoratu: “Bonus odor sumus Deo, in his **qui pereunt et in his** qui salvi fiunt” (II Cor. 2,15). ¹⁷De gustu dictum est “Nolite maledicere sed **magis** benedicite” (Rom. 12,14): qui communicabat blasphemiam communicet praedicationem et confessionem. ¹⁸De tactu dicitur “Qui furabatur iam non furetur, sed **magis** laboret manibus unde tribuat indigenti” (Eph. 4,28). ¹⁹Ideo fiunt X talenta. ²⁰II TALENTA (Mt. 25,15), id est intellectus et operatio; ²¹qui habet haec et implet exemplis et verbis docet, salvat semetipsum et alios; ^{21a}**ideo si instruit hominem in eodem intellectum in eadem operationem** ²²ideo geminatur: unum talentum ostendit intellectum. ²³ABSCONdit IN TERRA (Mt. 25,18) *significat* qui praedicationem Evangelii pro terrenis rebus *dicit*. ²⁴POST MULTUM

9. PEREGRE] PERE Ma 11. doctrinam] doctrina Ma 13. quos] quod Ma
 15. Saepi] Sepe Ma 16. odoratu] odoratus Ma ~ qui¹] que Ma 17. gustu]
 gustum Ma ~ blasphemiam] blasphemiae Ma 21a. intellectum] intellectu Ma
 22. geminatur] geminantur Ma ~ talentum] talenta Ma ~ intellectum] intellectu Ma
 24. POST] ID EST Ma

*

12. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 9, par. 1/5 20. Cfr. Greg., *Hom in Ev.*, lib. 1, hom.9, par. 1

VERO TEMPORIS (Mt. 25,19), id est in fine mundi. ²⁵METO UBI NON SEMINAVI (Mt. 25,24), *id est* ubi non fuit praedicatio. ²⁶TOLLITE TALENTUM (Mt. 25,28), *id est* intellectum; ²⁷DATE EI (Mt. 25,28) qui *geminavit* in bono opere quinque sensus, ²⁸sicut ait Apostolus “Ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis in cordibus suis” (Rom. 2,14-15). ²⁹Qui habet fidem et caritatem, dabitur ei intellectus et operatio virtutum. ³⁰QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO (Mt. 25,29), *id est* qui habet fidem et non habet caritatem, ipsa fides morietur in eo. ³¹Maiestatem, *id est* potestatem. ³²HAEDI (Mt. 25,32): *Iudaeos*. ³³OVES (Mt. 25,32) vero populum gentium. ³⁴DEXTRUM (Mt. 25,33), id est prosperum sive rectum. ³⁵SINISTRUM (Mt. 25,33), adversum sive poenalem, quia apud Deum nihil *est sinistrum*.

(Mt. 26) ¹CUM AUTEM ESSET IN BETHANIA (Mt. 26,6), *id est* in domo oboedientiae; hic *domus* pro mundo ponitur. ²MULIER (Mt. 26,7), id est futura Ecclesia. ³ALABASTRUM (Mt. 26,7), *id est* corpus hominis. ⁴Per UNGUENTUM (Mt. 26,7) *ostendit* fidem confessionis. ⁵CAPUT (Mt. 26,7) Christi Deus Pater. ⁶RECUMBENS (Mt. 26,7), id est Christus super Ecclesiam. ⁷PAUPERES SEMPER HABETIS (Mt. 26,11), *id est* spiritaliter qui indigent doctrinam, sive corporaliter qui cibos indigent.

~ VERO TEMPORIS] VERUM TEMPUS M ~ TEMPORIS] TEMPUS δ 25. METO] METIT α (⊄ METET Sa Vt ρ O : METO Sk σ δ : METIS M) ~ SEMINAVI] SEMINAVIT ω (⊄ SEMINAVI σ δ : SEMINAT Vt) ~ id est] ostendit fide gentium δ ~ post praedicatio *add.* doctorum δ 27. post DATE EI *add.* id est Vt ~ EI qui] EA quae H ~ geminavit] generavit Mn : geminat K 28. sicut *om.* Vt ~ Apostolus ait *transp.* Vt ~ Ipsi] Ipse Vt ~ sunt sibi *transp.* β Gr ~ lex *om.* M 29. Qui¹ ... ei] *om.* M ~ intellectus] intellegentiam Mn ~ virtutum] virtutem Mn 30. QUI ... EO¹] Qui habet intellectum et non habet fidem et caritatem ipsum intellectum auferetur ab eo β δ ~ QUI NON HABET] Qui habet intellectum et non habet fidem et caritatem τ ~ morietur] moriatur M 31. Maiestatem ... gentium (segm. 33) *om.* Vt 32. HAEDI] dignitatem α (⊄ δ : *om.* τ) ~ Iudaeos] significant populum Iudaeorum δ 33. populum] populus α (⊄ populos Sk : populum δ) ~ post gentium *add.* sive de Iudaeis credentes δ 34. sive] sine M : vel Vt 35. sive poenale *om.* P ~ poenalem] poenale α

(Mt. 26) 1. CUM AUTEM ESSET IN *om.* Vt ~ AUTEM *om.* β¹ ~ post ponitur *add.* LEPROSUS totum genus humanum significat δ 2. futura] figurat S ~ Ecclesia futura *transp.* δ¹ ~ Ecclesia] Ecclesiae M 3. ALABASTRUM] ALABAUSTRUM M ~ hominis] humanum δ¹ : hominum Gr 4. Per *om.* Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ fidem] fides Vt 5. post Pater *add.* est Wn ρ O δ 6. id est *om.* Vt ~ Christus *om.* Pa 7. post SEMPER *add.* VOBISCUM δ ~ id est *om.* Vt : sive δ ~ spiritaliter ... doctrinam *om.* M ~ indigent²] indient M : *om.* Vt

VERO TEMPORIS (Mt. 25,19), id est in fine mundi. ²⁵METO UBI NON SEMINAVI (Mt. 25,24) *ostendit fidem gentium* ubi non fuit praedicatio doctorum. ²⁶TOLLITE TALENTUM, DATE EI QUI HABET X (Mt. 25,28), *hoc est tollite ei ipsum intellectum*; ²⁷DATE EI (Mt. 25,28) qui *germinavit* in bono opere quinque sensus ²⁸sicut ait Apostolus "Ipsi sibi sunt lex qui ostendunt opus legis in cordibus suis" (Rom. 2,14-15). ²⁹Quid dabitur ei? Ostenditur qui habet fidem et caritatem, dabitur ei intellectus et operatio virtutum. ³⁰QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO (Mt. 25,29) *ostendit* qui habet fidem et non habet caritatem et operationem ipsa fides morietur in eo. ³¹Maiestatem, *hoc est* potestatem. ³²HAEDI (Mt. 25,32) *significat populum Iudaeorum*. ³³OVES (Mt. 25,32) vero populum gentium sive de Iudaeis credentes. ³⁴DEXTRUM (Mt. 25,33) hoc est prosperum sive rectum. ³⁵SINISTRUM (Mt. 25,33) vero adversum sive poenalem quia aput Deum nihil *sinistrum est*.

(Mt. 26) ¹CUM AUTEM ESSET IN BETHANIA (Mt. 26,6), *hoc est* in domo oboedientiae; hic *domo* pro mundo ponitur. ^{1a}LEPROSUS (Mt. 26,6) totum genus humanum significat. ²MULIER (Mt. 26,7), id est futura Ecclesia. ³ALABASTRUM (Mt. 26,7): *intellege* corpus hominis. ⁴Per UNQUENTUM (Mt. 26,7) *intellege* fidem confessionis. ⁵CAPUT (Mt. 26,7): Christi Deus Pater. ⁶RECUMBENS (Mt. 26,7), id est Christus super Ecclesiam. ⁷PAUPERES SEMPER HABETIS VOBISCUM (Mt. 26,11) *ostendit* sive spiritaliter qui indigent doctrinam, sive corporaliter qui cibum indigent.

~ fine] finem Ma 25. METO] METET Ma ~ SEMINAVI] SEMINAVIT ω 27. quinque om. Ma 29. intellectus et operatio virtutum] intellectum et operationem et virtutem Ma 30. AB EO] IDEO Ma 34. est om. Ma
(Mt. 26) 1. ESSET] ESSE Ma ~ oboedientiae] oboedientium Ma 5. Christi] Christus Ma 6. Ecclesiam] Ecclesia Ma

*

22. Cfr. Greg., *Hom in Ev.*, lib. 1, hom. 9, par. 1/2 23. Cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 27, par. 10, p. 214, l.1 32-33. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, p. 45, l.12/16 34. Cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 43, l.86/ps. 120, l.16; cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 2, hom. 7, l.475; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, p. 79, l.25 35. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 136, par. 6, l.20; cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 2, hom. 7, l.475

(Mt. 26) 1. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.26; id., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, v. 17/lib. 4, cap. 26, v. 6

⁸ME AUTEM NON SEMPER HABETIS (Mt. 26,11) ostendit secundum carnem. ⁹Ioseph venditus in Aegyptum XX argenteis ut *satiaret* famem corporis. ¹⁰Christus venditus XXX argenteis pro peccatis hominum et fame fidei. ¹¹OPPORTUNITAS (Mt. 26,16), *id est* tempus congruum. ¹²Per AZYMAM (Mt. 26,17) *sinceritas mentis ostenditur*. ¹³BIBAM ILLUM VOBISCUM IN REGNUM PATRIS MEI (Mt. 26,29). VOBISCUM, *id est* in membris suis. ¹⁴IN REGNO, *id est* in Ecclesia. ¹⁵PERCUTIAM PASTOREM (Mt. 26,31), *id est* Christum. ¹⁶DISPERGENTUR OVES (Mt. 26,31), *id est* sunt apostoli. ¹⁷PRAECEDAM VOS IN GALILAEAM (Mt. 26,32) *ostendit* relictis Iudaeis abiit ad gentes. ¹⁸SI POSSIBILE EST, TRANSEAT A ME CALIX ISTE (Mt. 26,39), *id est* passio; *hoc dixit* pro parte carnis. ¹⁹Per GLADIUM (Mt. 26,51) *ostendit* verbum divinum. [PL 560] ²⁰AMPUTATA AURICULA (Mt. 26,51), *id est* amputatum auditum Iudaeorum. ²¹Immunditiam *Iudaeorum* accepit ut nostram immunditiam purgaret. ²²Flagella sustinuit ut nos de flagellis peccatorum liberaret. ²³Sicut Adam extendit

8. NON *om.* O ~ HABETIS] HABEBITIS Me α¹ (⊄ Mh Gr) ~ HABETIS ostendit *om.* Vt
9. venditus] vinditus S Sa Sk ~ in Aegyptum XX argenteis *om.* Vt ~ XX] XXX δ¹
~ argenteis] argenteos ω (⊄ aureos Mn : argenteis τ K Pa δ) ~ corporis *om.* M
10. venditus ... hominum et *om.* Vt ~ venditus] vinditus S Sa Mn Sk ~ argenteis]
argenteos ω (⊄ τ K Pa δ) ~ *post* fidei *add.* [appendix Mu20 Gr21 Eg19] δ 11.
OPPORTUNITAS ... congruum *om.* Vt ~ OPPORTUNITAS] OPORTUNITATIS τ 12. Per
AZYMAM ... in Ecclesia (segm. 14)] Azimos dis sinceras mentes, vobiscum in regno
Patris mei, in membris suis in Ecclesia Vt ~ sinceritas mentis ostenditur] sinceritatis
mentis ostendit Sa R : sinceritas mentis ostendit Mn τ : ostendit sincera mentis β (⊄
ostendit siceram mentis σ : ostendit sinceritatem mentis En) : ostendit sinceram
mentem δ 13. BIBAM] BIBO δ¹ ~ REGNUM] REGNO Sa Mn τ En K δ ~ VOBISCUM²
om. R Sk : VOBIS Mn ~ suis] meis Pa δ¹ 14. *id est*] idem τ : *om.* K 15. PER-
CUTIAM] PERTRACTAM Mn : PERCUIAM Sk ~ PERCUTIAM ... apostoli (segm. 16) *om.* Vt
16. OVES *om.* Wn 17. PRAECEDAM ... gentes] PRECEDIT IN GALILEA, relictis Iudeis
ad gentes Vt ~ PRAECEDAM] PRAECEDAMUS M ~ ostendit] *id est* Wn ~ relictis
Iudaeis] relictos Iudeos ω (⊄ H C Vt δ¹ : relictis Iudeos Wn) 18. SI POSSIBILE ...
Iudaeorum (segm. 20) *om.* Vt ~ POSSIBILE] POSSIBILI M ~ dixit] *est* C ~ *post* carnis *add.*
et ut non pateretur a gente sua δ 20. AMPUTATA AURICOLA] QUI AMPUTAT AURI-
COLA Mn : AMPUTA AURICOLA R : AMPUTAT AURICOLA σ : AMPUTAVIT AURICOLA Pa :
AMPUTAVIT AURICULAM δ ~ amputatum *om.* Mu 21. Immunditiam ... liberaret
(segm. 22)] Immunditiam accepit ut nostram mundaret Vt ~ Iudaeorum] ex ore Iudeo-
rum δ ~ purgaret immunditiam *transp.* δ¹ 22. Flagella sustinuit] Flagellatus
tenuit α (⊄ Me : Flagellandi tenuit Mn : Flagellatus tenit τ : Iesus flagellatus tenuit
Sk M K : Iesus flagella sustinuit σ O δ : Iesus flagellatus sustinuit ρ C) ~ peccatorum
flagellis *transp.* δ¹ 23. extendit Adam *transp.* Wn ~ extendit] ex τ : *om.* Vt

⁸ME AUTEM NON SEMPER HABETIS (Mt. 26,11) ostendit secundum carnem. ⁹Ioseph venditus in Aegyptum XX argenteis ut *saturet* famem corporis. ¹⁰Christus venditus est XXX argenteis pro peccatis hominum et pro fame fidei, ^{10a}sicut ait Hieremias “Suspendunt mercedem meam XXX argenteos quod adpretiatum sum ab eis” (cfr. Zach. 11, 12-13). ¹¹OPORTUNITAS (Mt. 26,16), *hoc est* tempus congruum. ¹²Per AZYMAM (Mt. 26,17) *sinceritatem mentis ostendit*. ¹³BIBAM ILLUM VOBISCU IN REGNUM PATRIS MEI (Mt. 26,29). VOBISCU, id est in membris suis. ¹⁴IN REGNO, id est in Ecclesia. ¹⁵PERCUTIAM PASTOREM (Mt. 26,31), *hoc est* Christum. ¹⁶DISPERGENTUR OVES (Mt. 26,31), id sunt apostoli. ¹⁷PRAECEDAM VOS IN GALILAEAM (Mt. 26,32) *significat* relictis Iudaeis abiit ad gentes. ¹⁸SI POSSIBILE EST, TRANSEAT A ME CALIX ISTE (Mt. 26,39), id est passio. TRANSEAT A ME (Mt. 26,39), *dixit hoc* pro parte carnis et ut non pateretur a gente sua. ¹⁹Per GLADIUM (Mt. 26,51) *intellege* verbum divinum. [PL 560] ²⁰AMPUTATA AURICULA (Mt. 26,51), id est amputatum aditum Iudaeorum. ²¹Immunditia ex ore Iudaeorum accepit ut nostram immunditiam purgaret. ²²Flagella sustinuit ut nos de flagellis peccatorum liberaret. ²³Sicut Adam extendit

9. XX] XXX Ma ~ argenteis] argenteos ω ~ famem] famem Ma 10. argenteis]
argenteos ω ~ fame] famem Ma 12. mentis] mentes Ma 13. VOBISCU]
VOBIS Ma 16. DISPERGENTUR] DISPARGENTUR Ma 17. GALILAEAM] GALILEA
Ma ~ relictis Iudaeis] relictos Iudeos ω 18. hoc *add. s.l.* Ma ~ pateretur] putare-
tur Ma 21. nostram immunditiam] nostra inmunditia Ma 22. Flagella...
liberaret om. Ma

*

9-10. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 76, par. 17, ll.16-18/ps. 80, par. 8, ll.2-4; id., *Sermones*, ser. 46, (ed. SL41), l.612 20. Cfr. Arnobius Iunior, *Expositiunculae in Evangelium, In Iob.*, cap. 8, l.93

palmam in lignum vitae, ita et Iudaei extenderunt palmas in Christum; ²⁴proinde et Christus extendit palmas in ligno crucis, ut nos ab *omni stimulo* liberaret. ²⁵Per CANTUM GALLI (cfr. Mt. 26,74) ostendit refectio-
nem Spiritus sancti.

(Mt. 27) ¹VINCTUS DUCTUS (Mt. 27,2), ut *vincula peccatorum nostrorum* solveret. ²CORBANA (Mt. 27,6) Hebraice, *Gazophylacia* Graece, Latine divitiarum custodia dicitur. ³Per effusionem sanguinis Christi redemptus est *humanum genus*. ⁴Per PRETIUM SANGUINIS (Mt. 27,6) emptus est ager in sepulturam peregrinorum. ⁵Hircus apomompeius est *Barabbas ductus in desertum, id est in infernum*; ⁶alter immolatus, *id est Christus pro peccato hominum*. ⁷EXUERUNT CHRISTUM (Mt. 27,28), *id est exspoliatum a fide Iudaeorum*. ⁸INDUTUS CHLAMYDEM COCCINEAM (cfr. Mt. 27,28), *id est Christum indutum fidem gentium*. ⁹Aliter per COCCINEAM CHLAMYDEM ostendit effusio sanguinis ipsius, sive martyrium. ¹⁰EXUERUNT EUM

~ extenderunt] extendunt Vt ~ Christum] Christo α (€ τ Vt δ) 24. proinde ... liberaret (segm. 25)] et Christus in cruce ut nos ab omni stimulo liberaret Vt ~ post extendit add. palmam in lignum vitae, ita et Iudaei extenderunt R 25. CANTUM GALLI] CANTIBUS GAUDII Mn ~ ostendit om. Vt ~ refectio[n]em] resurrectionem Vt β² Eg (Mt. 27) 1. VINCTUS ... solveret] Vinctus ut vinctos solveret Vt ~ post VINCTUS add. Iesus β δ ~ post DUCTUS add. est Mu ~ ut] in Mn 2. CORBANA] CORBONA H M Mu ~ post Hebraice add. dicitur β (€ Vt) ~ Gazophylacia ... custodia om. M ~ Gazophylatia] Gazofilatio Mn : Gazafilacia τ : Gazophilatia Wn : Gazophilacio p ~ Latine] Latinum Sk ~ Latine post custodia transp. τ Vt ~ divitiarum] divinarum En 3. Christi ... SANGUINIS (segm. 4) om. τ ~ redemptus] redemptum O Pa : redemitor Vt ~ genus humanum transp. Vt 4. Per PRETIUM] per CECUM Mn ~ SANGUINIS] SANGUIS Mn ~ post SANGUINIS add. Christi δ¹ ~ in] ad α (€ Vt) ~ peregrinorum om. Vt 5. Hircus] Hycus α (€ Wn p C K Vt δ) ~ apomompeius] pompeius ω ~ est¹ om. M : eius τ ~ Barabbas] Barnabas M 6. alter] aliter σ τ ~ peccato] peccata S σ ρ K : peccatum M : peccatis Mn Mh O Vt 7. ante EXUERUNT add. et Eg ~ EXUERUNT] EXPUERUNT ρ C ~ EXUERUNT CHRISTUM id est om. Vt ~ exspoliatum] expliatum M 8. INDUTUS ... Christum om. Vt ~ CHLAMYDEM] CHLAMYDE S Sa δ : CLAMIDE Me ~ post CHLAMYDEM add. id est β (€ K) ~ COCCINEAM] COCCINEO α (€ Me : COCCINEO β : COCTINEAM K : COCCINEA δ) ~ fidem] fide α 9. Aliter ... martyrium] Clamidem coccineum effusionem sanguinis Christi vel martyrum Vt ~ COCCINEAM] COCCINEUM α (€ Me Gr) ~ COCCINEAM CHLAMYDEM] CLAMIDEM COCTINEAM K : CLAMIDEM COCCINEAM δ¹ ~ effusio] effusionem Me R τ C K O Mu : effusionis σ ~ sanguinis om. Mh ~ sive] vel Vt ~ martyrium] martyrium α (€ K Vt) 10. EXUERUNT EUM CHLAMYDE ET om. Vt ~ EUM¹ om. M

palmas in lignum vitae, ita et Iudaei extenderunt palmas in Christum; ²⁴proinde et Christus extendit palmas in ligno crucis ut nos ab *omnibus stimolis* liberaret. ²⁵Per CANTUM GALLI (cfr. Mt. 26,74) ostendit refectio-
nem Spiritus sancti.

(Mt. 27) ¹VINCTUS DUCTUS (Mt. 27,2), ut *nostrorum vincula peccatorum* solveret. ²CORBANA (Mt. 27,6) **dicitur** Hebraice. *Gazophyacium* **dicitur** Graece, Latine divitiarum custodia dicitur. ³Per effusionem sanguinis Christi redemptus est *genus humanum*. ⁴Per PRETIUM SANGUINIS (Mt. 27,6) emptus est ager in sepulturam peregrinorum. ⁵Hircus apopompeius *ductus in desertum ostendit Barabban deductum* in infernum; ⁶alter immolatus *ostendit Christum immolatum* pro *peccatis* hominum. ⁷EXUERUNT CHRISTUM (Mt. 27,28) *ostendit expoliatum* **Christum** a fide Iudaeorum. ⁸INDUTUS CHLAMYDEM COCCINEAM (Mt. 27,28) *ostendit indutum Christum* fidem gentium. ⁹Per COCCINEAM CHLAMYDEM effusio-
nem sanguinis ipsius sive martyrum *significat*. ¹⁰EXUERUNT CHLAMYDE

23. lignum] ligno Ma 24. Christus] Christum Ma 25. refectio-
ne Ma

(Mt. 27) 3. sanguinis *om.* Ma ~ redemptus] redemptum Ma 5. apopompeius]
pompeius ω ~ desertum] deserto Ma ~ deductum] deductus Ma 6. alter] aliter
Ma 8. CHLAMYDEM] CLAMIDE Ma ~ *post* gentium *add.* EXUERUNT CLAMIDEM Ma
9. effusionem] effusione Ma ~ sive *om.* Ma 10. CHLAMYDE] CLAMIDEM Ma

*

(Mt. 27) 5. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 15, p. 71, l.8

CHLAMYDE ET INDUERUNT EUM VESTIMENTIS SUIS (cfr. Mt. 27,31), ostendit in fine mundi conversionem Iudaeorum. ¹¹Milites qui DIVISERUNT VESTIMENTA EIUS (Mt. 27,35) *figuram tenet Evangelii*, qui diviserunt inter se doctrinam Christi. ¹²Per *scissionem veli ostendit scissionem regni Iudaeorum*. ¹³Alio modo, VELUM SCISSUM (Mt. 27,51) ostendit scissionem Legis litterae per revelationem Spiritus sancti, ¹⁴*vel* per ascensionem Christi scissi sunt caeli *humano generi*. ¹⁵TERRA MOTA (Mt. 27,51) *ostendit gratiam* Dei commota de Iudaeis ad gentes. ¹⁶PETRAE SCISSAE (Mt. 27,51) *ostendit* corda gentium scissa ad fidem. ¹⁷MONUMENTA APERTA (Mt. 27,52), *id est* corda ad fidem. ¹⁸MONUMENTUM (Mt. 27,60), *id est* Ecclesia ex gentibus. ¹⁹NOVUM (Mt. 27,60) *ostendit* quia *non fuit ante* praedicatum verbum Dei gentibus. ²⁰EXCISUM MONUMENTUM IN PETRA (Mt. 27,60) *ostendit* Ecclesiam excisam de duritia gentilitatis.

(Mt. 28) ¹Lapidem volutum ad ostium monumenti ostendit duritiam in corde Iudaeorum. ²VESPERE SABBATI (Mt. 28,1), *id est* fine

~ CHLAMYDE] CLAMIDEM S α¹ (€ R C δ) ~ EUM² om. Sk σ M ρ K β¹ ~ SUIS VESTIMENTIS *transp.* β¹ ~ ostendit in fine mundi om. Vt ~ fine] finem Sk K O τ Pa ~ conversionem] conversio Vt 11. Milites ... Christi] IIII milites Evangelia qui in se dividunt doctrinam Christi Vt ~ EIUS] SUA δ¹ ~ Evangelii] evangelistarum O : evangelistis K 12. Per ... Iudaeorum] Vel scissum regnum Iudeorum Vt ~ veli] viri Mn : seculi ρ ~ regni om. M ~ regni Iudaeorum] Iudaeorum regnum C En K 13. Alio ... sancti] vel scissionem legis litterae per revelationem Spiritus sancti Vt ~ SCISSUM] SCISSU Sa ~ ostendit om. S M ~ *post* scissionem *add.* regni Iudaeorum sive scissionem H ~ Legis *bis* scr. M 14. vel ... generi] vel ascensionem Christi scisi sunt celi vel humano genere Vt ~ per om. α (€ Gr) ~ Christi om. En ~ scissi sunt] scissum Sk σ M ~ *post* caeli *add.* vel β (€ K) ~ *post* generi *add.* [appendix Mu21 Gr22 Eg20] δ 15. TERRA] TERRAE M ~ MOTA] MOTATA P ~ *post* MOTA *add.* EST ρ C K Mh O ~ ostendit *post* Dei *transp.* Vt 16. *post* SCISSAE *add.* sunt ρ C K O ~ ostendit] hoc sunt R : sunt Vt ~ gentium] credentium Mn : gentilium Gr ~ scissa om. Vt 17. MONUMENTA ... fidem om. M ~ *post* APERTA *add.* SUNT ρ ~ *id est* corda ... MONUMENTUM (segm. 18) om. Sa H Vt β² ~ *post* corda *add.* gentium δ ~ *post* fidem *add.* [appendix Mu22 Gr23 Eg21] δ 18. *id est* om. Vt ~ gentibus] gentium σ 19. ostendit om. Vt ~ non fuit ante] antea non fuit δ¹ ~ ante] antea *post* praedicatum *transp.* Gr ~ Dei om. M 20. EXCISUM] EXCISSUM S Sa K : SCISSUM M : EXSCISSUM En Wn ~ PETRA] PETRAE M ~ ostendit om. Vt ~ scissam Ecclesiam *transp.* En ~ excisam] scissam α (€ om. Vt : excisam δ) ~ de] in Sa ~ duritia] duritiam M

(Mt. 28) 1. Lapidem] Lapis Vt ~ volutum] revolutum Me C : volutus Vt ~ ad ostium monumenti ostendit om. Vt ~ Iudaeorum in corde *transp.* Eg ~ corde] corda ω (€ Mn τ Sk σ K δ : cordias Vt) 2. *id est* fine] finem Vt ~ *ante* fine *add.* in δ¹

ET INDUERUNT EUM VESTIMENTIS SUIS (cfr. Mt. 27,31), ostendit in fine mundi conversionem Iudaeorum. ¹¹Milites qui DIVISERUNT VESTIMENTA EIUS (Mt. 27,35) *tenent figuram evangelistarum* qui diviserunt inter se doctrinam Christi. ¹²Per *scissionem ostendit synagogam Iudaeorum sive fidem*. ¹³Alio modo, *SCISSUM VELUM* (Mt. 27,51) ostendit scissionem Legis litterae per revelationem Spiritus sancti. ¹⁴Tertio modo *SCISSUM VELUM ostendit* per ascensionem Christi scissi sunt caeli *generi humano*. ^{14a}Sicut sacerdos semel introibat in sancta sanctorum, ^{14b}ita et Christus semel cum corpore vocatur ab inferis ascendit et introiit in sancta sanctorum quod est regnum ipsius, ^{14c}solusque sedit ad dexteram Patris. ¹⁵TERRA MOTA (Mt. 27,51) *est gratia* Dei commota de Iudaeis ad gentes. ¹⁶Per PETRAE SCISSAE (Mt. 27,51) *significat* corda gentium scissa ad fidem. ¹⁷MONUMENTA APERTA (Mt. 27,52) *ostendit* corda gentium ad fidem. ^{17a}Per sindonem munda gratia baptismatorum sive mortificatio Ecclesiae ostenditur. ¹⁸MONUMENTUM (Mt. 27,60), *hoc est* Ecclesia ex gentibus. ¹⁹MONUMENTUM NOVUM (Mt. 27,60) *significat* quia *antea non fuit* praedicatum verbum Dei gentibus. ²⁰EXCISUM MONUMENTUM IN PETRA (Mt. 27,60) *significat* Ecclesia excisa de durtia gentilitatis.

(Mt. 28) ¹Lapidem volutum ad ostium monumenti ostendit durtiam in corde Iudaeorum. ²VESPERE AUTEM SABBATI (Mt. 28,1), id est

~ fine] finem Ma 11. tenent figuram] tenit figura Ma 12. scissionem] scissione Ma ~ ostendit *om.* Ma ~ synagogam] sinagoga Ma ~ *ante* fidem *add.* ad Ma
13. revelationem] revelatione Ma 14b. et² *om.* Ma 16. PETRAE SCISSAE] PETRA FISSE Ma 17a. sindonem] sidonem (*sic*) Ma ~ munda] mundi Ma ~ mortificatio] mortificationem Ma ~ Ecclesiae] Ecclesia Ma ~ ostenditur] ostendit dicitur Ma
20. EXCISUM] EXCISSUM Ma

(Mt. 28) 1. ad] ab Ma ~ durtiam] durtia Ma ~ corde] corda ω

mundi. ³PRIMA SABBATI (Mt. 28,1) ostendit diem resurrectionis. ⁴REVOLUTUM LAPIDEM (Mt. 28,2) significat revolutam duritiam Iudaeorum in *futurum*. ⁵Per FULGOREM (Mt. 28,3) ostendit terrorem. ⁶Per CANDOREM VESTIMENTI (cfr. Mt. 28,3) ostendit *consolationem resurrectionis*. ⁷IN GALILAEA IN MONTE (Mt. 28,16) ostendit de populo Iudaeorum ad gentes.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM>

(Mc. 1) ¹INITIUM EVANGELII IESU CHRISTI FILII DEI (Mc. 1,1); *quod dicit FILII DEI* ostendit nativitatem secundum divinitatem; secundum carnem ostendit dum dicit IESUS. ²ECCE MITTO (Mc. 1,2), id est vox Patris. ³ANGELUM MEUM (Mc. 1,2), *id est Iohannem*. ⁴ANTE FACIEM TUAM (Mc. 1,2), *id est* praecursorem Christi notitiam eius facientem. ⁵VOX IOHANNIS CLAMANS (cfr. Mc. 1,3), Christus est. [PL 561] ⁶IN DESERTO (Mc. 1,3) significat Iudaeos a Lege, a regno, et a sacerdotio derelictos. ⁷PARATE VIAM (Mc. 1,3), id est corda sive opera. ⁸RECTAS FACITE EIUS SEMITAS (Mc. 1,3), id est cogitationes cordis vestri. ⁹Per baptismum aquae *ostendit* ablutionem corporis et animae. ¹⁰BAPTISMUM POENITENTIAE (Mc. 1,4) *remissio est* peccatorum. ¹¹VENIT IN DOMUM SIMONIS ET ANDREAE (Mc. 1,29), id est ad Iudaeos. ¹²DILUCULO VALDE SURGENS

3. SABBATI] SABBATIS M ~ ostendit *om.* Vt p ~ diem] dies Vt 4. REVOLUTUM LAPIDEM] REVOLUTO LAPIDE R ~ significat] ostendit β δ (⊄ *om.* Vt) ~ futurum] futuro Vt δ¹ 5. Per FULGOREM ... gentes (segm. 7)] Fulgor terror, candor vestimenti consolatio resurrectionis, in Galilea ad montem, de Iudaeis ad gentes Vt 6. resurrectionis] recorectionis R 7. GALILAEA] GALILEAM M : GALILEAE Sk ~ MONTE] MONTEM σ

(Mc. 1) 1. *post* INITIUM *add.* SANCTI β δ (⊄ O) ~ IESU ... dicit IESUS *om.* Vt 2. *post* MITTO *add.* ANGELUM MEUM δ ~ id est *om.* Vt 3. id est *om.* Vt 4. TUAM id est *om.* Vt ~ notitiam eius facientem *om.* Vt 5. *post* IOHANNIS *add.* EST ω (⊄ P Wn Vt C) 6. IN DESERTO ... vestri (segm. 8)] Desertum Iudei a Lege et a regno et sacerdotio derelicti, viam corda vel opera, semitas cogitationes Vt 7. PARATE] PARARE Eg 8. FACITE] FACIT Mh ~ SEMITAS EIUS *transp.* M K O δ¹ 9. Per ... animae *om.* Vt ~ ablutionem] ablutiones M 10. BAPTISMUM] BAPTISMUS δ¹ ~ remissio est] in remissionem M Pa : remissionem C En K ~ *post* peccatorum *add.* [appendix Mu23 Gr31 Eg22] δ 11. VENIT *om.* Vt ~ DOMUM] DOMO S Mn H ~ ET *om.* ω (⊄ Pa δ) 12. DILUCULO] DILUVIUM Mn ~ VALDE *om.* Vt ~ SURGENS] SCIENS Mn

fine mundi. ³PRIMA SABBATI (Mt. 28,1) ostendit diem resurrectionis. ⁴REVOLUTUM LAPIDEM (Mt. 28,2) significat revolutam duritiam Iudaeorum in *futuro*. ⁵Per FULGOREM (Mt. 28,3) ostendit terrorem. ⁶Per CANDIDA VESTIMENTA (cfr. Mt. 28,3) ostendit *confessionem et resurrectionem*. ⁷IN GALILAEA IN MONTE (Mt. 28,16) ostendit de populo Iudaeorum ad gentes.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM>

(Mc. 1) ¹Item secundum Marcum. INITIUM EVANGELII IESU CHRISTI FILII DEI (Mc. 1,1). *FILII DEI quod dicit* ostendit nativitatem secundum divinitatem; secundum carnem ostendit dum dicit IESU CHRISTI. ²ECCE MITTO (Mc. 1,2), id est vox Patris. ³ANGELUM MEUM (Mc. 1,2) *dixit de Iohanne*. ⁴ANTE FACIEM TUAM (Mc. 1,2), *hoc est* praecursorem Christi notitiam eius facientem. ⁵VOX IOHANNIS CLAMANS (cfr. Mc. 1,3), Christus est. [PL 561] ⁶IN DESERTO (Mc. 1,3) **quod dicit** significat Iudaeos relictos a lege et a regno et a sacerdotio. ⁷PARATE VIAM (Mc. 1,3), id est corda sive opera. ⁸RECTAS FACITE SEMITAS EIUS (Mc. 1,3), id est cogitationes cordis vestri. ⁹Per baptismum aquae *intellege* ablutionem corporis et animae. ¹⁰BAPTISMUM POENITENTIAE (Mc. 1,4) *est remissio* peccatorum. ^{10a}Per CALCEAMENTA (Mc. 1,7) *intellege* incarnationem Christi; CUIUS NON SUM DIGNUS CORRIGIA SOLVERE (Mc. 1,7), id est cuius non sum dignus nec possum solve mysterium incarnationis eius. ¹¹VENIT IN DOMUM SIMONIS ET ANDREAE (Mc. 1,29), id est ad Iudaeos. ¹²DILUCULO VALDE SURGENS (Mc. 1,35) ostendit adventum

2. fine in fide corr. s.l. Ma 4. revolutam duritiam] revoluta duritia Ma 5. FULGOREM] FULGORE Ma ~ terrorem] terrore Ma 6. resurrectionem] resurrectionis Ma (Mc. 1) 3. Iohanne] Iohannes Ma ~ notitiam] notitia Ma 5. IOHANNIS] IOHANNES Ma ~ post IOHANNIS add. EST ω 6. relictos] relictus Ma ~ a¹⁻²] ad Ma ~ regno... sacerdotio] regnum... sacerdotium Ma 9. ablutionem] ablusione Ma 10a. incarnationis] incarnationes Ma 11. DOMUM] DOMO Ma ~ ET om. ω

*

(Mt. 28) 3. Cfr. Aug., *Epistulae*, ep. 36, vol. 34.2, par. 12 5. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 21, par. 3

(Mc. 1) 3. Cfr. Hier., *Comm. proph. min., In Malachiam, prol.*, 1.41; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 49, (ed. SL41) par. 11, 1.8; id., *Sermones*, ser. 37, 1.411/ser. 308A, (ed. MiAg1) p. 43, 1.308. Cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 138, 1.81; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 11, par. 47, 1.7

(Mc. 1,35) ostendit adventum Christi et initium Novi Testamenti. ¹³ABIIT IN DESERTUM LOCUM (Mc. 1,35), id est ad Iudaeos. ¹⁴IBIQUE ORABAT (Mc. 1,35), *id est* ibi praedicabat. ¹⁵NON POSSIT IN CIVITATEM INTROIRE (Mc. 1,45): hoc propter frequentiam populi.

(Mc. 2) ¹Per PARALYTICUM (Mc. 2,3) *ostendit humanum genus*; per lectum, corpus. ²A QUATTUOR PORTABATUR (Mc. 2,3) ostendit quattuor elementa *per quae* constat homo, aut quattuor ordines *Evangelii*, ³aut quattuor virtutes animae, id est fortitudo, iustitia, prudentia, et temperantia. ⁴Fortitudo est pugnare *contra* vitia; ⁵iustitia est diligere Deum ex toto corde et proximum sicut te ipsum; ⁶prudentia est praevidere futura; ⁷temperantia est omni re imponere modum. ⁸NUDAVERUNT TECTUM (Mc. 2,4), id est historiam Legis. ⁹PATEFACIENTES SUBMISERUNT GRABATUM (Mc. 2,4) ostendit denudatam litteram Legis, manifestum sensum Evangelii.

(Mc. 3) ¹PRAECEPIT EIS UT IN NAVICULA SIBI DESERVIRENT (Mc. 3,9), *id est* Ecclesiam praedicarent. ²ASCENDIT IN MONTEM (Mc. 3,13) significat ascensionem *eius* cum carne in caelum. ³Tonans, Christus est. ⁴FILII TONITRUI (Mc. 3,17), apostoli sunt. ⁵Nubes, prophetae. Pluvia, praedicatio est.

~ ostendit *om.* Vt ~ Novi Testamenti] Evangelii δ¹ 13. ABIIT *om.* Vt ~ DESERTUM] DESERTO Me 14. ibi *om.* Vt δ¹ 15. POSSIT] POSSET Pa ~ INTROIRE IN CIVITATEM *transp.* Vt ~ hoc *om.* Vt ~ frequentiam] terrena Mn : frequentem Sk ~ populi] populus Mu

(Mc. 2) 1. PARALYTICUM] PARALYTUM Wn C ~ ostendit *om.* Vt ~ per lectum corpus *om.* Vt 2. A QUATTUOR ... animae (segm. 3)] IIII portantes IIII elementa in corpore vel IIII ordines Evangeliorum seu IIII virtutes animae Vt ~ ordines] ordinis Mn Sk 3. virtutes] virtutis Mn Sk ~ fortitudo ... temperantia *om.* Vt 5. diligere] diligit Vt ~ diligere ... corde] ex toto corde diligere Deum Pa ~ ex toto corde *om.* Vt ~ sicut te ipsum *om.* Vt 6. praevidere] videre Pa 7. omni re] omni rei τ Pa δ : omni regi Vt ~ modum] motum ω (ϵ β τ δ) 8. NUDAVERUNT] NUDARE Vt ~ id est *om.* Vt ~ historiam Legis. PATEFACIENTES (segm. 9)] Patefacere istoriam legis Vt 9. ostendit *om.* Vt ~ manifestum] manifestatum Mn τ Sk σ O δ ~ sensum] sensus Mn

(Mc. 3) 1. PRAECEPIT ... praedicarent *om.* Vt ~ EIS] EI τ Sk σ M ~ SIBI *om.* δ¹ ~ DESERVIRENT] DIRIVARENT α¹ (ϵ R β¹) τ ~ Ecclesiam] in Ecclesia δ 2. Ascendit ... praedicatio est (segm. 5)] Ascendit in montem cum carne in celum, tonans Christus, filii tonitruum apostoli, nobis propheta, pluvia praedicatur Vt 4. apostoli sunt] hoc sunt apostoli K 5. Pluvia] pluvie M ~ *post* praedicatio *add.* divina δ ~ praedicatio est] praedicationem S ~ *post* est *add.* [appendix Mu24 Gr32 Eg23] δ

Christi et initium Novi Testamenti. ¹³ABIIT IN DESERTUM LOCUM (Mc. 1,35), id est ad Iudaeos. ¹⁴IBIQUE ORABAT (Mc. 1,35) *ostendit quod ibi praedicabat*. ¹⁵NON POSSIT IN CIVITATEM INTROIRE (Mc. 1,45): **intellege** hoc propter frequentiam populi.

(Mc. 2) ¹Per PARALYTICUM (Mc. 2,3) *intellegitur totum genus humanum*; per lectum **intellegitur** corpus. ²A IIII PORTABATUR (Mc. 2,3) ostendit IIII elementa per quae constat homo, aut IIII ordines *evangelistarum*, ³aut IIII virtutes animae, id est fortitudo, iustitia, prudentia, temperantia. ⁴Fortitudo: pugnare *cum* vitia; ⁵iustitia est diligere Deum ex toto corde et **animae et virtute et mente**, et proximum sicut te ipsum; ⁶prudentia est praevidere futura; ⁷temperantia est omni re imponere modum. ⁸NUDAVERUNT TECTUM (Mc. 2,4), id est historiam Legis. ⁹PATEFACIENTES SUBMISERUNT GRABATUM (Mc. 2,4) ostendit denudatam litteram Legis, manifestum sensum Evangelii.

(Mc. 3) ¹PRAECEPIT EIS UT IN NAVICULA SIBI DESERVIRENT (Mc. 3,9), *hoc est in Ecclesia praedicarent*. ²ASCENDIT IN MONTEM (Mc. 3,13) significat acensionem *illius* cum carne in caelum. ³Tonans, Christus est. ⁴FILII TONITRUI (Mc. 3,17), apostoli sunt. ⁵Nubes, prophetae **sunt**. Pluvia **vero** praedicatio divina est. ^{5a}UT NON POSSIT PANE MANDUCARE (Mc. 3,20) **ostendit pro parte carnis, aliter sicut habent mores hominum**. ^{5b}SUI EUM TENUEBANT (Mc. 3,21) **ostendit manibus fidei sui semper tenent Christum**.

12. Christi] Christum Ma 13. DESERTUM LOCUM] DESERTO LOCO Ma 14. quod] quia Ma ~ CIVITATEM] CIVITE Ma ~ frequentiam] frequentia Ma

(Mc. 2) 2. A] AD Ma ~ *post* ostendit *add.* aut per Ma ~ per quae] quod Ma ~ constat] constant Ma ~ *post* aut *add.* per Ma 3. *post* aut *add.* per Ma ~ virtutes] virtutis Ma ~ prudentia, temperantia] prudentiam, temperantiam Ma 7. modum] motum ω
8. historiam] storia Ma 9. denudatam litteram] denudata littera Ma

(Mc. 3) 2. caelum] caelo Ma 5a. mores] moris Ma 5b. manibus] manus Ma

*

(Mc. 2) 3. Cfr. Isid., *Etym.*, II, cap. 24, par. 5 5. Cfr. Aug., *De spiritu et littera*, cap. 36, par. 64

(Mc. 3) 5. Pluvia, praedicatio est: cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 146, l.166; cfr. Chrom., *Tract. Matth.*, tract. 42, l.34; cfr. *Anonymi Glosa psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 2, p. 170, l.9

(Mc. 4) ¹LUCERNA SUB MODIO (Mc. 4,21), id est qui pro cupiditate saeculi docet. ²SUB LECTO (Mc. 4,21), id est sub securitate delinquentium. ³NON EST ABSCONDITUM QUOD NON MANIFESTETUR (Mc. 4,22): occulta Lex Iudaeorum, quae manifestata est gentibus. ⁴HOMO QUI SEMINAVIT (Mc. 4,14) *ostendit* doctorem; quod seminavit, *id est* Verbum divinum. ⁵IN TERRA (Mc. 4,26): in corde hominum. ⁶DORMIENTEM (cfr. Mc. 4,27), id est nescientem. ⁷Per NOCTEM (Mc. 4,27) adversitatem sive ignorantiam *ostendit*; ⁸per DIEM (Mc. 4,27) vero prosperitas sive scientia ostenditur. ⁹Per GERMEN (Mc. 4,27), compunctionem cordis. ¹⁰Per HERBAM (Mc. 4,28), fidem operum. ¹¹Per SPICAM (Mc. 4,28), perfectionem operationis. ¹²PLENUM FRUCTUM IN SPICA (Mc. 4,28) *ostendit* consummationem operum. ¹³Per FALCEM (Mt. 4,29): amputatio praesentis vitae et consummatio saeculi. ¹⁴DIMITTENTE TURBA IUDAEORUM, ABIIT IN NAVEM (Mc. 4,36), id est in Ecclesia ex gentibus. ¹⁵ALIAE NAVES ERANT CUM ILLO (Mc. 4,36), id est *diversas Ecclesias* haereticorum. ¹⁶Per PROCELLAM VENTI (Mc. 4,37) *ostendit persecutiones* contra fideles. ¹⁷FLUCTUS MITTEBAT UT IMPLERETUR NAVIS (Mc. 4,37)

(Mc. 4) 2. SUB LECTO] SUBIECTO O ~ LECTO] TECTIO H : TECTO Vt ~ delinquentium] debentium Mn 3. NON² om. S Me Sk σ M K Pa ~ Lex] Lege α (≠ Legis M : Legem Pa : Lex δ¹) ~ quae manifestata est om. Vt ~ manifestata] manifesta M En Eg 4. HOMO om. Vt ~ SEMINAVIT¹] SEMINAT Vt ~ ostendit om. Vt ~ doctorem] doctores Mn : doctor Vt ~ quod seminavit ... divinum om. Vt ~ seminavit²] seminat H 5. post TERRA add. id est O Pa : add. hoc est δ¹ ~ in corde om. Mn ~ corde] corda Me τ σ M Vt ρ O δ ~ hominum om. Vt 7. post NOCTEM add. id est β τ δ (≠ K Vt) ~ adversitatem] adversitatis Me 8. Per DIEM ... operationis (segm. 11)] dies prosperitas vel scientia, germen compunctio cordis, erba fides operaum, spicae perfectio operationis Vt ~ scientia] scientiam Mn ~ ostenditur] ostendit α (≠ Me τ O Pa δ) 9. compunctionem] compunctio Me Pa δ 10. HERBAM] ARCAM Mn 11. Per SPICAM ... operum (segm. 12) om. Wn ρ ~ SPICAM] spicas δ¹ 12. FRUCTUM] FLECTUM Sk ~ SPICA] SPICAM Sk 13. FALCEM] FALCIS Vt ~ vitae praesentis *transp.* Eg ~ post saeculi add. ostenditur. IN ILLA DIE tota vita praesens (praesens vita δ¹) intellegitur. SERO FACTO ostendit vespere mundi δ 14. DIMITTENTE] DIMITTITE Mn Sk Mh : DIMITTIT P : DIMISSA Vt : DIMITTE *et corr. a.m.* DIMISI En : DIMITTENS Pa δ ~ TURBA] TURBAM τ δ : TURBAE K : TURBAS Pa ~ Iudaeorum om. Vt ~ gentibus] gentium Pa 15. diversas Ecclesias] adversas Ecclesias Me : diversae Ecclesiae δ 16. Per PROCELLAM] PROCELLA Vt ~ VENTI ostendit om. Vt ~ persecutiones] persecutio Vt : persecutionem δ¹ 17. FLUCTUS] FRUCTUS Wn Mu ~ FLUCTUS ... saevissimam] Fluctus inflentes navem persecutio antichristi vel seivissima Vt ~ MITTEBAT] MITTEBANT τ

(Mc. 4) ¹LUCERNA SUB MODIO (Mc. 4,21), id est qui pro cupiditate saeculi docet **doctrinam**. ²SUB LECTO (Mc. 4,21), id est sub securitate delinquentium. ³NON EST ABSCONDITUM QUOD NON MANIFESTETUR (Mc. 4,22) **intellegitur** occulta Lex Iudaeorum, quae manifestata est gentibus. ⁴HOMO QUI SEMINAVIT (Mc. 4,14) *intellege* doctorem; **semen** quod seminavit *est* Verbum divinum. ⁵IN TERRA (Mc. 4,26), **id est** in corde hominum. ⁶DORMIENTEM (cfr. Mc. 4,27), id est nescientem. ⁷Per NOCTEM (Mc. 4,27) adversitas sive ignorantia *intellegitur*; ⁸per DIEM (Mc. 4,27) vero prosperitas sive scientia ostenditur. ⁹Per GERMEN (Mc. 4,27) compunctionem cordis **significat**. ¹⁰Per HERBAM (Mc. 4,28) fides operum **ostenditur**. ¹¹Per SPICAM (Mc. 4,28) *intellege* perfectionem operationis. ¹²PLENUM FRUCTUM IN SPICA (Mc. 4,28): *intellege* consummationem operum. ¹³Per FALCEM (Mc. 4,29) amputatio praesentis vitae et consummatio saeculi **significat**. IN ILLA DIE (Mc. 4,35) **tota vita praesens intellegitur**. SERO FACTO (Mc. 4,35) **ostendit vespere mundi**. ¹⁴DIMITTENTE TURBA IUDAEORUM, ABIIT IN NAVE (Mc. 4,36), id est in Ecclesia ex gentibus. ¹⁵ALIAE NAVES ERANT CUM ILLO (Mc. 4,36), id est **quasi diversa Ecclesia** haereticorum. ¹⁶Per PROCELLAM VENTI (Mc. 4,37) *intellege persecutionem infidelium* contra fideles. ¹⁷FLUCTUS MITTEBAT UT IMPLERETUR NAVIS

(Mc. 4) 2. LECTO] LECTUM Ma 3. Lex] Legem Ma ~ est] ad Ma 4. SEMINAVIT]
SEMINABIT Ma ~ divinum] Dei vinum Ma ~ corde] corda Ma 6. id est nescien-
tem. Per NOCTEM (segm. 7) om. Ma 9. compunctionem] compunctione Ma
10. fides] fidei Ma 16. PROCELLAM] PROCELLA Ma ~ fideles] fidelis Ma

*

(Mc. 4) 4. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 33, l.106 5. Cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 1, hom. 10, l.629 7-8. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 41, par. 16/ps. 138, par. 16; cfr. Cassiodorus, *Expos. S. Pauli Ep. ad Rom.*, cap. 13, col.498, l.22; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 13, par. 41; cfr. Isid., *De natura rerum*, I, par. 3, ll.53/56 11. Cfr. Aug., *Quaest. in hept.*, lib. 4, *Quaestio Numerorum*, quaestio 33, l.962 16. Cfr. Chrom., *Tract. in Matth.*, tract. 42, l.125/135

ostendit persecutionem Antichristi saevissimam, ut prope ad negationem veniant multi, sed electi a Deo perseverant in fide. ¹⁸DORMIRE CHRISTUM IN PUPPIS (Mc. 4,38) ostendit probationem fidelium in persecutione. ¹⁹EXCITANT EUM (Mc. 4,38), id est invocant eum in persecutione in adiutorium sibi. ²⁰FACTA EST TRANQUILLITAS MAGNA (Mc. 4,39), *id est* post persecutionem Antichristi et post resurrectionem.

(Mc. 5) [PL 562] ¹HOMO HABENS SPIRITUM IMMUNDUM (Mc. 5,2), significat *humanum genus*. ²CATENAS DISRUMPENS (Mc. 5,4) ostendit gentes praevaricantes legem naturae suae sive doctrinam philosophorum, ³*sic* et Iudaei disrumpentes litteram Legis, sive prophetiam. ⁴CONCIDENS SE LAPIDIBUS (Mc. 5,5) ostendit populum gentium adorantes lapides. ⁵HOMO SEDENS VESTITUS (Mc. 5,15) ostendit vestitum fide et caritate. ⁶SANA MENTE (cfr. Mc. 5,15), id est pura atque sincera mente. ⁷EROGAVERAT SUBSTANTIAM SUAM IN MEDICIS (Mc. 5,26), id est quia totam fidem et conversationem et spem suam in philosophis posuerat.

~ persecutionem] persecutiones Pa ~ *post* Antichristi *add.* seu α (☞ Me δ) ~ ad negationem] abnegationem Mn C ~ multi ... in fide *om.* Vt ~ sed electi] dilecti α (☞ diligendi Mn : sed electi δ) ~ fide] finem En 18. PUPPIS] POMPIS Mn : PUPI τ : PUPPI En O Pa δ ~ ostendit probationem] probatio est Vt ~ probationem] probationum Sk ~ *post* persecutione *add.* Antichristi Pa 19. EXCITANT ... sibi] Extare invocare in adiutorium Vt ~ *ante* persecutione *add.* temptationem vel K ~ in² *om.* Sk H 20. FACTA ... resurrectionem] TRANQUILLITAS post Antichristum persecutio et post resurrectio Vt ~ persecutionem] resurrectionem τ ~ et post resurrectionem *om.* τ

(Mc. 5) 1. *ante* HOMO *add.* I Mn ~ HABENS] HABET Vt ~ significat *om.* Vt ~ genus humanum *transp.* ρ C K O 2. CATENAS] CATENIS En : CATENAM Vt ~ DISRUMPENS] DURANS Mn : RUMPENS ρ ~ ostendit *om.* Vt ~ praevaricantes] praecellentes Mn ~ naturae suae] natura S ~ sive ... Iudaei (segm. 3) *om.* O ~ doctrinam] detenit Mn ~ doctrinam ... disrumpentes (segm. 3) *om.* S 3. disrumpentes] durantes Mn : rumpentes O ~ sive] vel Vt 4. CONCIDENS SE LAPIDIBUS] CONCIDIT LAPIDIBUS α (☞ CONCIDIT SE LAPIDIBUS Me) ~ populum gentium] gentes Vt ~ gentium *om.* τ ~ adorantes] adorantem τ 5. HOMO] HOC MODO Pa ~ VESTITUS SEDENS *transp.* β τ δ ~ *post* VESTITUS *add.* AD PEDES IESU ω : *add.* AD FIDEM IESU α (☞ AD FEDEM IESU Sk : AD PEDES IESU Vt β² δ) ~ vestitum²] vestimentum Me δ¹ : vestitur Vt 6. SANA MENTE *om.* Vt ~ pura atque] puraque σ ~ atque sincera] sinceraque O Pa δ 7. SUAM¹ *om.* Vt ~ id est *om.* Vt ~ et conversationem ... posuerat] et spem et conversationem posuerat in philosophis Vt ~ conversationem] conversionem Sk Eg ~ et spem suam] suam et spem δ¹ ~ philosophis] philosophos En

(Mc. 4,37) *significat* persecutionem Antichristi saevissimam ut prope ad negationem veniant multi, sed electi a Deo perseverant in fide **Christi**. ¹⁸DORMIRE CHRISTUM IN PUPPIS (Mc. 4,38) ostendit probationem fidelium **vel electorum** in persecutione. ¹⁹EXCITANT EUM (Mc. 4,38), id est invocant eum in persecutione in adiutorium sibi. ²⁰FACTA EST TRANQUILLITAS MAGNA (Mc. 4,39) *ostendit quia fuit* post persecutionem Antichristi et post resurrectionem.

(Mc. 5) [PL 562] ¹HOMO HABENS SPIRITUM IMMUNDUM (Mc. 5,2) significat **totum genus humanum**. ²CATENAS DISRUMPENS (Mc. 5,4) ostendit gentes praevaricantes legem naturae suae sive doctrinam philosophorum, ³*similiter* et Iudaei disrumpentes litteram Legis sive prophetiam. ⁴CONCIDENS SE LAPIDIBUS (Mc. 5,5) ostendit populum gentium adorantes lapides. ⁵HOMO SEDENS VESTITUS (Mc. 5,15) ostendit vestitum fide et caritate. ⁶SANA MENTE (cfr. Mc. 5,15), id est pura atque sincera mente. ⁷EROGAVERAT SUBSTANTIAM SUAM IN MEDICIS (Mc. 5,26), id est quia totam fidem **suam** et totam conversationem **suam** et spem suam in philosophis posuerat.

17. saevissimam] seivissima Ma ~ negationem] negatione Ma ~ multi] multis Ma
18. probationem] propatione Ma 20. fuit] fut Ma ~ persecutionem] persecutio-
ne Ma

(Mc. 5) 2. DISRUMPENS] DISRUMPENTIS Ma 3. Iudaei] Iudeis Ma ~ litteram] littera
Ma 4. CONCIDENS SE LAPIDIBUS] CONCEDIT SE LADIBUS Ma 5. *post* VESTITUS
add. AD PEDES IESU ω ~ fide et caritate] fidem et caritatem Ma 7. quia] qui Ma
~ totam²] tota Ma

*

18. Cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 82, l.70

(Mc. 5) 1. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 1, p. 16, l.243 4. Cfr. Ps. Hier., *Expos.*
Marc., cap. 5, p. 29, l.8

(Mc. 6) ¹MISIT BINOS (Mc. 6,7) ostendit duo Testamenta, ut eadem ubique praedicent; ²similiter et quia caritas in minus duo non consistit. ³Per VIRGAM (Mc. 6,8) consolationem sive disciplinam *ostendit*, ⁴ut Paulus ait “Quid vultis in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis et consolationis?” (I Cor. 4,21). ⁵CALCIATIS SANDALIS (Mc. 6,9), pro tribus causis: ⁶propter spinas, *id est pro* obligatione divitiarum vel sollicitudine saeculi; ⁷propter frigorem, *id est pro cupiditate* mentis aut *infidelitate*; ⁸propter serpentes, *id est propter doctrinam* haereticorum. ⁹NON DUABUS TUNICIS (Mc. 6,9), *id est non dupla mente, nec* dubietate inter fidem et infidelitatem, ¹⁰non dupla fiducia in Novo aut in Vetere. ¹¹Non sicut simulatores, *qui* ab hominibus laudem quaerunt. ¹²Per caenam quam non subsequitur prandium, consummatio saeculi, qui veniente Christo consummationem suam vidit. ¹³IAM PRAETERIT HORA (Mc. 6,35), *id est littera Legis*, unde ait “Transierunt vetera et ecce facta sunt nova” (II Cor. 5,17). ¹⁴NAVIS IN MEDIO MARI (Mc. 6,47), *id est Ecclesia* in fluctuatione mundi. ¹⁵IESUS SOLUS IN TERRA (Mc. 6,47) significat

(Mc. 6) 1. BINOS] BINUS Mn ~ ostendit *om.* Vt ~ ubique praedicent *om.* Vt β² (€ O δ) ~ ubique] ibique S Mn R Sk σ τ O 2. in minus duo] inimica duobus En ~ in minus duo non consistit] non minus quam inter duos consistit δ ~ duo *om.* Pa ~ consistit] consistunt H 3. sive] vel δ¹ ~ ostendit *post* consolationem *transp.* K 4. ait Paulus *transp.* Eg ~ vultis] vultus Mn ~ virga] virgam Me K P ~ veniam] venit Mn Sk : veni H : veniet Wn ~ *post* an *add.* in caritate vel K ~ spiritu] spiritum Mn ~ mansuetudinis] mansionis Mn ~ consolationis] consuetudinis Mn 5. CALCIATIS] CALCIATI α (€ CALCIALIS Mn : CALCIATE Wn) ~ SANDALIS] SANDALIBUS R : SCALDALIS H : SANDALICIS Pa : SCADALIIS Gr Eg 6. pro¹] propter Sk H τ O Vt δ ~ obligatione] oblacionem Me : obligationem Mn Wn Vt O δ : oblacionem τ H ~ sollicitudine] sollicitudinis S : solitudinem τ : sollicitudinem Wn Vt p C δ 7. frigorem] figuram τ : frigore δ 8. propter² *om.* Eg 9. DUABUS] DUOBUS S Mn R τ Sk σ C En K ~ dupla¹] duplica H : duplici Gr ~ dubietate] dubitantem δ ~ fidem] fide Mh 10. Vetere] Veteri α ~ *post* Vetere *add.* Testamento Me : *add.* sed sit fides firma in Deo δ 11. sicut] ut Vt ~ laudem] fidem Mn : lapidem H ~ *post* quaerunt *add.* Herodes tenet figuram diaboli (diaboli figuram tenet Eg) δ 12. Per caenam ... Legis (segm. 13)] iam preterit hora littera legis, caena consummatio saeculi Vt ~ *post* prandium *add.* ostendit K : *add.* ostenditur δ ~ *post* saeculi *add.* est H ~ qui] quod P Vt Mu ~ consummationem] consumptionem K ~ vidit] videt Vt 13. Vetera transierunt *transp.* Vt ~ unde ait ... nova *om.* Vt ~ *post* nova *add.* [appendix Mu25 Gr33 Eg24] δ 14. NAVIS ... mundi *om.* Vt ~ *ante* NAVIS *add.* ERAT O ~ NAVIS] NAVES R ~ MARI] MARE S Mn R Me Sk ~ MARIS Mh ~ Ecclesia *om.* δ¹ 15. TERRA] MARE R ~ significat ... tactu] *id est sine tactu* peccati Vt

(Mc. 6) ¹MISIT BINOS (Mc. 6,7) ostendit duo Testamenta, ut eadem ubique praedicent; ²similiter et quia caritas in minus duo non consistit. ³Per VIRGAM (Mc. 6,8) consolationem sive disciplinam *intellege*, ⁴ut Paulus ait "Quid vultis in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis et consolationis?" (I Cor. 4,21). ⁵CALCIATIS SANDALIS (Mc. 6,9), pro tribus causis: ^{5a}pro veneno serpentis, pro spinis et frigore. Calciatis pedibus ostendit mundi doctrinam Evangelii. ⁶Propter spinas, *hoc est propter* obligationem divitarum vel sollicitudinem saeculi; ⁷propter frigorem, id est *propter cupiditatem* mentis aut *infidelitatem*; ⁸propter serpentes, id est propter doctrinam haereticorum. ⁹NON DUA-BUS TUNICIS (Mc. 6,9), id est non dupla mente; *iterum non* dubietate inter fidem et infidelitatem; ¹⁰*aliter* non dupla fiducia in novo Testamento aut in vetere, *sed sit fides firma in Deo*. ¹¹Similiter non sicut simulatores *interius* esset ab hominibus laudes quaerunt *non ita* facientes. HERODES (Mc. 6,14) tenet figura diabuli. ¹²Per caenam quam non subsequitur prandium consummatio saeculi *intellegitur*, qui veniente Christo consummationem suam vidit. ¹³HORA IAM PRAETERIIT (Mc. 6,35), id est littera Legis iam praeteriit, unde ait "Transierunt vetera et ecce facta sunt nova" (II Cor. 5,17). ^{13a}Per CENTENUS (Mc. 6,40) *intellegitur perfectio numeri*. Per QUINQUAGENUS (Mc. 6,40) *intellegitur remissio peccatorum*. SERO FACTO (Mc. 6,47) id est *vespere mundi*. ¹⁴NAVIS IN MEDIO MARI (Mc. 6,47), id est Ecclesia in fluctuatione mundi. ¹⁵IESUS SOLUS IN TERRA (Mc. 6,47) significat

(Mc. 6) 1. BINOS] BINUS Ma 2. consistit] consistent Ma 3. VIRGAM] VIRGA Ma
 5. SANDALIS] SCANDALIS Ma 5a. veneno] venenum Ma 7. frigorem] frigore Ma
 8. serpentes] serpentis Ma 9. dubietate] dubitatem Ma ~ *post infidelitatem add. prophetiam* Ma
 10. novo Testamento] novum Testamentum Ma
 12. caenam] caena Ma ~ *quam* qui Ma ~ *consummatio*] consummationem Ma
 13. HORA] HORAM Ma 14. NAVIS] NAVES Ma ~ Ecclesia] Ecclesiae Ma

*

(Mc. 6) 2. Cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. 1, quaestio 27, l.2/lib. 2, quaestio 14, l.5; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 17, par. 1; id., *Hom. in Ez.*, lib. 2, hom. 4, l.72 3. Cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 1, p. 116, l.651; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 20, par. 5, l.97; id., *Regula past.*, pars 2, cap. 6, l.190 5-9. Cfr. Gaudentius Brixiensis, *Tractatus XXI*, tract. 5, par. 4, p. 44, l.26.

solus natus in terra sine tactu. ¹⁶VENTUS CONTRARIUS (Mc. 6,48) ostendit persecutionem diaboli post ascensionem Christi in apostolos. ¹⁷VOLUIT PRAETERIRE EOS (Mc. 6,48) ostendit adprobandum eos. ¹⁸GENESARETH (Mc. 6,53) portum aptum *interpretatur*.

(Mc. 7) ¹ABIIT IN PARTES TYRI ET SYDONIS (Mc. 7,24), id est ad gentes. ²INGRESSUS IN DOMO (Mc. 7,24), *id est* in mundo. ³NEMINEM VOLUIT SCIRE (Mc. 7,24) ostendit humilitatem. ⁴NON POTUIT LATERE (Mc. 7,24), id est quia opera eius manifestata sunt semper. ⁵PER MULIEREM (Mc. 7,25) intelligitur primitiva Ecclesia. ⁶PROCIDIT ANTE PEDES IESU (Mc. 7,25), apostoli sunt. ⁷SINE PRIUS SATURARI FILIOS (Mc. 7,27), *id est* Iudaeos, ut percipiant mandata legis Evangelii; et si indigne iudicaverint regnum Dei tunc accipiant *gentes illud*. ⁸INVENIT PUELLAM IACENTEM SUPER LECTUM (Mc. 7,30), id est invenit eam in pristinam immunitatem corporis sui. ⁹SURDUM ET MUTUM (Mc. 7,32) ostendit *humanum genus*. ¹⁰SURDUS erat quia non audiebat mandata Dei; ¹¹nec dicere valebat MUTUS, quia confessionem laudis reddere non valebat, et

~ tactu] actu Sk 16. ostendit ... apostolos] persecutur diaboli in apostolis post ascensionem Christi Vt ~ apostolos] apostolis *et add.* AMBULANS SUPER MARE id est super fluctuationem et amaritudinem mundi δ 17. VOLUIT *om.* Mn ~ ostendit *om.* Vt ~ adprobandum] adprobandos α (≠ C K Vt δ) 18. aptum portum *transp.* K : portus aptus O δ¹ ~ interpretatur *post* Genesareth *transp.* K

(Mc. 7) 1. *ante* ABIIT *add.* et inde surgens Iesus O 2. INGRESSUS ... mundo] intra- vit in domum in mundum Vt ~ IN DOMO] IN DOMUM Wn p K C O Gr Eg : DOMUM Mu ~ mundo] mundum α 3. humilitatem ostendit *transp.* K 4. *ante* NON *add.* ET Mn Sk σ δ : *add.* SED Vt ~ id est *om.* Vt ~ quia] qui P ~ manifestata] manifesta α ~ sunt] erant δ¹ 5. Per ... Ecclesia] Mulier cananea primitiva Ecclesia gentium Vt 6. PROCIDIT] PROCIDIT Me R P Sk : PRAECIDET *in* PROCIDET *corr.* Mh : PROCIDET H ~ ANTE] AD K ~ *post* IESU *add.* PEDES IESU δ¹ 7. SINE] NISI Mn ~ SATURARI] SATURARE ω (≠ δ¹) ~ FILIOS] FILIUS Mn ~ percipiant] accipiant H ~ indigne] indigni Vt ~ iudicaverint] iudicaverit P ~ accipiant] accipient H 8. SUPER] SUPRA S Me R Mn Sk H En C K O ~ pristinam immunitatem *con.*] pristino iudicante α (≠ pristino iudicantem C : pristino iudicanti δ) ~ *post* sui *add.* DECAPOLI id est X civitates quod significat X praecepta legis δ 9. *ante* SURDUM *add.* ET ADDUCUNT EUM O 10. SURDUS erat *om.* Vt ~ quia] qui τ Sk Pa : quod Vt ~ Dei] legis δ¹ 11. nec ... habebat] nec confessionem laudis reddere valebat quia confessionem fidei non habet vita (*vita exp.*) Vt ~ *post* valebat *add.* ut ait propheta “Audiam quod loquatur in me Dominus Deus” δ ~ confessionem¹ ... et *om.* S

solus natus in terra sine tactu. ¹⁶VENTUS CONTRARIUS (Mc. 6,48) ostendit persecutionem diaboli post ascensionem Christi in apostolos. ^{16a}AMBULANS SUPER MARE, id est super fluctuationem et amaritudinem mundi. ¹⁷VOLUIT PRAETERIRE EOS (Mc. 6,48) ostendit adprobandum eos. ¹⁸GENESARETH (Mc. 6,53) *interpretatur* portum aptum.

(Mc. 7) ¹ABIIT IN PARTES TYRI ET SYDONIS (Mc. 7,24), id est ad gentes. ²INGRESSUS IN DOMO (Mc. 7,24), *boc est* in mundo. ³NEMINEM VOLUIT SCIRE (Mc. 7,24) ostendit humilitatem. ⁴NON POTUIT LATERE (Mc. 7,24) **significat ut manifestaretur opera eius**, quia opera eius manifestata sunt semper. ⁵Per MULIEREM (Mc. 7,25) intellegitur primitiva Ecclesia. ⁶PROCIDIT ANTE PEDES IESU (Mc. 7,25). AD PEDES IESU apostoli sunt. ⁷PRIUS SATURARI FILIOS (Mc. 7,27) *ostendit* Iudaeos ut percipiant mandata legis Evangelii; et si indigne iudicaverint regnum Dei tunc accipiant *illud gentes*. ⁸INVENIT PUELLAM IACENTEM SUPER LECTUM (Mc. 7,30), id est invenit eam in pristinam immunitatem corporis sui. DECAPOLI (Mc. 7,31) id est X civitates quod significant praecepta Legis. ⁹SURDUM ET MUTUM (Mc. 7,32) ostendit totum *genus humanum*. ¹⁰SURDUS erat quia non audiebat mandata Dei; ¹¹nec dicere valebat ut ait propheta “Audiam quid loquatur in me Dominus Deus” (Ps. 84,9), MUTUS quia confessionem laudis reddere Deo non valebat,

16. apostolos] apostolis Ma

(Mc. 7) 5. MULIEREM] MULIERE Ma 6. PROCIDIT ANTE] PERCEPIT AD Ma
7. PRIUS] PIUS Ma ~ SATURARI] SATURARE ω ~ FILIOS] FILIUS Ma ~ ut] v Ma ~ Evan-
gelii] Evangelie Ma 8. PUELLAM] PUELLA Ma ~ pristinam immunitatem *con.*] pri-
stinam iam iudicantem Ma 10. SURDUS] SURDUM Ma 11. MUTUS] MUTUM
Ma

*

(Mc. 7) 7. Cfr. Act. 13,46; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 56, p. 151, l.8

confessionem fidei non habebat. ¹²EDUCIT EUM EXTRA TURBAM (Mc. 7,33) ostendit remotam vitam, quia in remotione semper cognoscit homo caecitatem peccatorum suorum. EDUCIT EUM DE TURBA peccatorum ad pristinam conversationem bonae naturae. ¹³MISIT DIGITOS IN AURES (Mc. 7,33): cordis eius, ¹⁴et aperuit os eius in confessione fidei. ¹⁵SUSPICIENS IN CAELUM (Mc. 7,34) ostendit ut omnes laudes Deo *referrent*. ¹⁶INGEMUIT (Mc. 7,34), *id est* pro peccatis generis humani qui in mundo eminebant; [PL 563] ¹⁷aliter ut exemplum daret nobis, ut cum supplicationibus rogemus Deum.

(Mc. 8) ¹Per CAECUM (Mc. 8,22) genus humanum *ostendit*; qui adduxerunt eum ad Iesum ostendit doctores. ²APPREHensa MANU (Mc. 8,23), *id est* dedit operationem. ³EDUXIT EUM EXTRA VICUM (Mc. 8,23) ostendit remotiorem contemplationis vitae, sive extra pristinam conversationem. ⁴EXSPUENS IN OCULOS (Mc. 8,23): per sputum incarnationem Christi *ostendit*, per quam illuminatus est genus humanum. ⁵IMPOSITIS MANIBUS (Mc. 8,23), *id est* dedit adiutorium operationis.

~ confessionem fidei] confessione fide Mn ~ *post* habebat *add.* ut ait “Confiteor tibi Domine in toto corde meo” δ 12. EDUCIT] EDUCAE S : EDUCITE Me R Sk σ En K ~ EUM] EAM S Sk : *om.* δ¹ ~ ostendit] *id est* Vt ~ vitam *om.* Vt : viam C ~ remotione] renovatione Pa ~ semper *om.* Vt δ¹ ~ EDUCIT EUM DE TURBA peccatorum] Vel EDUCITE EUM EXTRA TURBAM *id est* remota vita vel educite eum de turba peccatorum Vt ~ *post* bonae *add.* vitae vel Pa 13. MISIT ... eius] DIGITOS in auricolas *id est* cordis Vt ~ AURES] AURIS H 14. et *om.* Vt K 15. SUSPICIENS] SUSCIPiens H O ~ CAELUM] CAELO ω (€ τ Sk σ Vt K O δ) ~ ostendit *om.* Vt ~ laudes Deo] Deos laudes Vt : Deo laudes En ~ referrent] offerant Vt : referri debent O 16. peccatis] peccato Eg ~ humani generis *transp.* δ¹ ~ qui] quae α (€ qui Mn Vt En K : quod δ¹) ~ eminebant] eminebat S Me R Sk H δ¹ : enim erant Mn 17. aliter] vel Vt ~ ut ... Deum] ut nos supplicando rogemus Deum Vt

(Mc. 8) 1. *ante* Per CAECUM *add.* QUIDAM DE LONGE VENERUNT, hii venerunt gentes ostendit δ ~ Per ... doctores] Duxerunt ad Iesum doctores humanum genus Vt ~ ostendit humanum genus *transp.* β τ δ 2. *id est om.* Vt ~ operationem dedit *transp.* K 3. EDUXIT ... conversationem *om.* τ ~ EUM *om.* ρ Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ remotiorem] remotio Vt ~ contemplationis] templacionis Sk ~ vitae contemplationis *transp.* C O ~ vitae *om.* Sk σ Pa ~ sive] vel Vt 4. EXSPUENS ... humanum] Sputum incarnatio per quam inluminatur genus humanum Vt ~ sputum] expuentibus Mn ~ ostendit Christi *transp.* S ~ quam] quem Mn ~ illuminatus ... humanum] genus humanum inluminatus est δ¹ 5. *id est om.* Vt

confessionem fidei non habebat **ut ait** “**Confitebor tibi Domine in toto corde meo**” (Ps. 9,2). ¹²EDUCIT EUM EXTRA TURBAM (Mc. 7,33) **quod** ostendit remotam vitam, quia in remotione semper cognoscit homo caecitatem peccatorum suorum. **Aliter** EDUCIT EUM DE TURBA peccatorum ad pristinam conversationem bonae nature. ¹³MISIT DIGITOS IN AURICULAS (Mc. 7,33): cordis eius, ¹⁴et aperuit os eius in confessione fidei. ¹⁵SUSPICIENS IN CAELUM (Mc. 7,34) ostendit ut omnes laudes Deo *referat*. ¹⁶INGEMUIT (Mc. 7,34) **ostendit gemitum**, *hoc est* pro peccatis generis humani qui in mundo eminebant; [PL 563] ¹⁷aliter ut exemplum daret nobis, ut cum supplicationibus rogemus Deum.

(Mc. 8) ¹QUIDAM DE LONGE VENERUNT (Mc. 8,3), **hii venerunt gentes ostendit. Unum panem in nave secum tulerunt.** Per CAECUM (Mc. 8,22) genus humanum *significatur*; qui adduxerunt eum ad Iesum ostendit doctores. ²APPREHensa MANU (Mc. 8,23), id est dedit operationem. ³EDUXIT EUM EXTRA VICUM (Mc. 8,23) ostendit remotiorem contemplationis, sive extra pristinam conversationem. ⁴EXPUENS IN OCULOS (Mc. 8,23): per sputum incarnationem Christi *intellege*, per quam inluminatus est genus humanum. ⁵IMPOSITIS MANIBUS (Mc. 8,23), id est dedit adiutorium operationis.

~ Confitebor] Confiteor Ma 12. TURBAM] TURBA Ma ~ remotam vitam] remota
vita Ma ~ quia in] qui Ma 14. et] ad Ma ~ confessione] confessionem Ma
15. CAELUM] CAELO ω ~ omnes laudes] omnis laudis Ma ~ referat] refferat Ma
16. Deum] Deo Ma

(Mc. 8) 2. MANU] MANUM Ma 4. OCULOS] OCULIS Ma 5. id est] item Ma

*

(Mc. 8) 1. Cfr. Aug., *Epistulae*, ep. 91, par. 5, p. 430, l.18; id., *In Iob. Ev. tract.*, tract. 49, par. 12, l.18/tract. 44, par. 1, l.10; id., *Sermones*, ser. 136C (ed. ReAug 24), p. 90, l.36; cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 172, cap. 3, l.23; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 2, par. 1

⁶VIDEO HOMINES VELUT ARBORES (Mc. 8,24), *hic ostendit* exemplum humilitatis, ut nullus extollatur de virtutibus, sed *minorem et inferiorem se existimet omnibus*. ⁷ITERUM IMPOSUIT MANUS SUPER OCULOS, ET APERTI SUNT (Mc. 8,25) ostendit quia aperuit corda hominum ut viderent scientiam Dei *clare, et sine dubio crederent*. ⁸RESTITUTUS EST (Mc. 8,25), *id est in bonis operibus*. ⁹MISIT ILLUM IN DOMUM SUAM (Mc. 8,26), *id est revocavit illum ad pristinam mundanam naturam*.

(Mc. 9) ¹Descensio Christi de monte *ostendit* eius descensionem de caelis. ²Hic discipuli *ordinem tenent* prophetarum vel patriarcharum. ³TURBAE INQUIRENTES AB EIS (cfr. Mc. 9,14) adventum Christi ostendit, quod *turbae legem* a prophetis vel patriarchis conquirebant. ⁴SALUTABANT EUM (Mc. 9,15), hic salutem pro humilitatem intellege. ⁵Qui attulit filium suum, ordinem tenet patriarcharum. ⁶FILIUS (Mc. 9,16) *genus humanum ostendit*. ⁷Per SPUMAM (Mc. 9,18) superbiam *ostendit*. ⁸Per STRIDOREM DENTIIUM PERARESCERE (cfr. Mc. 9,18) avaritiam *ostendit*.

6. *post* ARBORES *add.* AMBULANTES β δ ~ hic] hic est C K ~ hic ... humilitatis *om.* Vt ~ extollatur] se extollat Vt ~ se existimet omnibus] se omnibus existimet *et add.* Tunc aperiuntur eius oculi cordis et videt clare Deum in (id est *Mu*) conscientia sua δ¹ ~ *post* omnibus *add.* Tunc aperiuntur eius oculi cordis et videt Deum clare in conscientia sua Gr 7. IMPOSUIT] POSUIT H ~ MANUS] MANUM α ~ *ante* APERTI *add.* OCULI Eg ~ *post* APERTI *add.* hominibus Gr ~ ostendit quia *om.* Vt ~ scientiam Dei clare] clara scientiam Dei Vt ~ dubio] nubio C 8. id est *om.* Vt En Eg ~ operibus] operis Mn 9. id est *om.* Vt ~ revocavit] revocat Mu ~ illum] eum δ¹ ~ mundanam] mundanae α (£ mundare τ H) ~ naturam] naturae α

(Mc. 9) 1. *ante* Descensio *add.* [appendix Mu26 Gr34 Eg25] δ ~ Descensio] Descendit Vt ~ Christi] Christus Vt ~ ostendit ... caelis] id est de celis Vt ~ descensione eius *transp.* Wn K 2. Hic ... patriarcharum *om.* Vt 3. INQUIRENTES] QUAEREBANT Vt ~ AB EIS *om.* Vt ~ adventum] adventus S Me Mn σ Vt C ~ ostendit] ostenditur Wn ~ quod] quam ρ ~ quod ... intelligit (segm. 4)] per apostolos sicut a prophetis et patriarchis legem, salutabant eum salutem pro humilitate ponitur Vt ~ a] inter Mn ~ conquirebant] cumquirebant Mn 4. salutem] salutantem En ~ intellege] intellegitur α (£ intellegit Gr : intellige δ¹) 5. *ante* Qui *add.* Homo Me ~ Qui ... ostendit (segm. 8)] Hic filius humanum genus, spuma superbia, stridebat et are-scebat id est per avaritiam Vt ~ Qui attulit] Quia frater Mn : Quia incipit, Attulit τ Sk σ : Hic incipit, Qui attulit ρ C 6. ostendit humanum genus *transp.* K 7. ostendit superbiam *transp.* K 8. DENTIIUM] GENTIIUM τ H ~ *post* DENTIIUM *add.* iracundiam significat Me ~ PERARESCERE] PERARERERE Mn : PERARESTRE τ : PERARE-STERE H : PERARESCENTEM Pa : edacitatem vel δ¹ ~ ostendit avaritiam *transp.* K

⁶**Dixit** VIDEO HOMINES VELUT ARBORES (Mc. 8,24), *ostendit hic nobis exemplum humilitatis, ut nullus se extollatur de virtutibus, sed existimet se minore omnibus et inferiore se reputet omnibus hominibus. Tunc aperiantur eius oculis cordis et vidit clare Deum in conscientia sua.* ⁷ITERUM IMPOSUIT MANUS SUPER OCULOS, ET APERTI SUNT (Mc. 8,25) ostendit quia aperuit corda hominum ut viderent scientiam Dei. ⁸**RESTITUTUS EST** (Mc. 8,25) *certe quia restitutus est in operibus bonis ut videre clare omnia ostendit ut sine dubitatione crederet.* ⁹MISIT ILLUM IN DOMUM SUAM (Mc. 8,26), id est revocavit illum ad pristinam mundanam naturam.

(Mc. 9) ¹**Per VESTIMENTA CANDIDA** (Mc. 9,2) ordo baptizatorum ostendit; **QUALIA VOLET FACERE NON POTEST** (Mc. 9,2), id est qualia nullus ex industria sua sine adiutorio Spiritus sancti facere potest. Descensio Chisti de monte *significat* eius descensionem de caelis. ²**SCRIBAS CONQUIRENTES CUM DISCIPULIS** (Mc. 9,13), hic discipuli *tenent figuram ordinis* prophetarum vel patriarcharum. ³**TURBAE INQUIRENTES AB EIS** (cfr. Mc. 9,14) adventum Christi ostendit, quo *legem turbare* a prophetis vel patriarchis conquirebant. ⁴**SALUTABANT EUM** (Mc. 9,15), hic salutem pro humiliatam intellege. ⁵Qui attulit filium suum, tenet ordinem patriarcharum. ⁶**FILIUS** (Mc. 9,16) *eius totum genus humanum significat.* ⁷**Per SPUMAM** (Mc. 9,18) superbiam *intellege.* ⁸**Per STRIDOREM DENTII PERARESCERE** (cfr. Mc. 9,18) avaritiam *designat.*

6. ARBORES] ARBORIS Ma 7. OCULOS] OCULUS Ma ~ scientiam] scientia Ma
8. RESTITUTUS¹] RESTITUS Ma ~ restitutus²] restitus Ma ~ dubitatione] dubitationem Ma
9. DOMUM SUAM] DOMO SUA Ma ~ mundanam naturam] munda natura Ma

(Mc. 9) 1. POTEST¹] POTEM Ma ~ adiutorio] adiutorium Ma ~ *post* facere² *add.* non Ma
2. CONQUIRENTES] CONQUIRENTIS Ma ~ figuram] figura Ma 3. TURBAE] TURBA Ma ~ a] ad Ma ~ patriarchis] patriarcharum Ma 5. tenet] tenit Ma ~ ordinem] ordinis Ma
7. SPUMAM] SPUMA Ma ~ superbiam] superbia Ma ~ *post* DENTIIUM *add.* significat Ma ~ avaritiam] avaritia Ma

*

(Mc. 8) 6. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 8, p. 39, l.25

⁹Discipuli non potuerunt curare: ¹⁰hic discipuli figuram tenent patriarcharum, quia *neque prophetae neque patriarchae* potuerunt curare *humanum genus*, nisi veniens Christus suo sanguine redemit illum, ¹¹ut ait propheta: “Frater non redimit” (Ps. 48,8), id est Moyses per Legem; “Redimet homo” (Ps. 48,8), *id est* Christus. ¹²AB INFANTIA (Mc. 9,21), id est a prima aetate generis humani. ¹³Dixit pater infantis: CREDO, ADIUVIA INCREDULITATEM MEAM (Mc. 9,24), *ostendit* dixisset “Si deest fides, adauge”. ¹⁴MULTUM DISCERNENS EUM (Mc. 9,26) *ostendit* quia quando vidit diabolus *se* erasurus de terra in fine mundi, tunc plus sevit et datur illi potestas, ut faciat quantum vult praeter electos Dei. ¹⁵Cum vidit *se de unoquoque homine* per confessionem et poenitentiam expelli, tunc contra *illos* plus *suscitavit* vitia et crudelissimas impugnaciones. ¹⁶FACTUS EST VELUT MORTUUS (Mc. 9,26), hic exemplum ostendit. ¹⁷Purgatum hominem, id est **qui per** confessionem et poenitentiam mortificat semetipsum. ¹⁸Hic videtur *duo* miracula fecisse Iesus: a daemonio curavit et

9. Discipuli ... Christus (segm. 11)] Discipuli non potuerunt curare id est propheta et patriarchae non curabunt sed Christus sanguine suo redemit, ut ait prophetae: frater non redemit, homo Christus Vt ~ *post* potuerunt *add.* eum O 10. *neque¹ om.* Mu ~ potuerunt] putaverunt τ ~ Christus *om.* ρ ~ redemit] redemisset Me : redimeret Pa O δ 11. redimit¹] redemit α (€ redimet Me δ¹ : redemet Mn Sk : redimit Pa) ~ *ante* Moyses *add.* non τ Sk σ ρ C O δ ~ *ante* Redimet *add.* non Sk H En ~ Redimet] redimit S K : redemit Me R Mn τ Sk En : redimit redimet O σ δ 12. a *om.* R δ ~ *humani generis transp.* K 13. *infantis*] *infanti* α¹ (€ δ) ~ *post* CREDO *add.* DOMINE δ ~ *ostendit* dixisset *om.* Vt ~ *adauge*] *adiunges* Vt : *adiunge* O 14. MULTUM] MULTE Vt ~ *ostendit* quia *om.* Vt ~ *quando om.* S ~ *diabolus*] *diabolus* S α¹ (€ δ) ~ *se om.* S α¹ ~ *erasurus*] *erasurum* ω (€ *eradendum* Gr Eg : *credendum* Mu) ~ *ante* de terra *add.* se Gr ~ de terra] id est Vt : se δ¹ ~ plus sevit et *om.* S α¹ ~ tunc ... datur illi] *cla falli (ut vid.)* Vt ~ quantum] *quaecumque* C ~ *praeter*] *propter* Mn τ H Vt Mu 15. vidit] viderit δ ~ vidit se] fides se Vt : vidisset β² ~ *homine om.* Vt ~ *poenitentiam*] *patientiam* En ~ *expelli*] *expellit* P ~ plus *ante* contra *transp.* δ¹ ~ *suscitavit*] *suscitabit* Vt δ ~ *vitia om.* H ~ *crudelissimas*] *credulissimas* Sk ~ *post* *impugnaciones add.* et maxime sevit Gr 16. EST *om.* Vt ~ VELUT] UT Vt ~ hic] hoc Me ~ hic exemplum] hoc exemplo δ ~ hic ... semetipsum (segm. 17)] *purgatus* semetipsum mortificat per confessionem et penitentur Vt ~ exemplum *om.* H ~ *ostendit*] *ostenditur* δ¹ 17. hominem purgatum *transp.* Gr ~ *post* semetipsum *add.* ut ait apostolus “Mortificate membra vestra que sunt super terram” δ 18. Hic] Hoc En ~ Hic ... peccatorum (segm. 21)] Duo miracula a daemonio liberavit et quasi mortuum suscitavit id est genus humanum a morte peccatorum et a servitute demonis, mola circuitus seculi, asina inmunditia peccatorum Vt ~ videtur] videntur S ~ duo] due Sk : dua En C K ~ fecisse] fecit Pa ~ Iesus] Iesum Me ~ Iesus *post* videtur *transp.* Gr

⁹Discipuli non potuerunt curare: ¹⁰hic discipuli figuram tenent patriarcharum **vel prophetarum certe**, qui *neque patriarchae neque prophetae* potuerunt curare *genus humanum*, nisi veniens Christus suo sanguine redemit illum, **alium nullus potuit**; ¹¹ait propheta: “Frater non redimit, **redimet homo**” (Ps. 48,8). “**Frater non redimit**” id est Moyses per legem; “redimet homo”, *hoc est* Christus. ¹²AB INFANTIA (Mc. 9,21), id est a prima aetate generis humani. ¹³Dixit pater infantis: CREDO, ADIUVA INCREDULITATEM MEAM (Mc. 9,24), *intellege* dixisset **hoc** “Si deest fides, **tu** adauge”. ¹⁴MULTUM DISCERPENS EUM (Mc. 9,26) *significat* quia quando *se* vidit diabolus erasurus de terra in fine mundi, tunc plus sevit et datur illi potestas, ut faciat quantum vult praeter electos Dei. ¹⁵Sive *de unoquoque homine cum se vidit* per confessionem et paenitentiam expelli, tunc contra *illum* plus *suscitat* vitia et crudelissimas impugnaciones, **et maxime sevit**. ¹⁶FACTUS VELUT MORTUUS (Mc. 9,26), hic exemplum ostendit. ¹⁷Purgatum hominem, id est confessionem fidei et poenitentiam mortificat semetipsum, **ut ait apostolus** “Mortificate membra vestra quae sunt super terra” (Col. 3,5). ¹⁸Hic videtur *dua* miracula fecisse Iesus: a daemonio curavit et quasi

10. figuram] figura Ma ~ patriarchae... prophetae] patraiarchas... prophetas Ma
 11. redimit¹⁻²] redimet Ma 12. a] ad Ma 13. infantis] infantes Ma ~ hoc *bis*
scr. Ma 14. DISCERPENS] DICERPENS Ma ~ erasurus] erasurum ω ~ fine] finem Ma
 ~ plus sevit et] plus se vidit Ma ~ electos] electis Ma 15. maxime] maximae Ma
 18. Iesus] Iesum Ma ~ daemonio] demonium Ma

*

(Mc. 9) 12. Cfr. Aug., *De diversis quaestionibus octoginta tribus*, quaestio 58, l.61/64
 14-15. Cfr. Apocal. 20, 7-8

quasi mortuum suscitavit; ¹⁹sic suscitavit genus humanum a morte peccatorum et liberavit a daemonii servitute. ²⁰Per MOLAM (Mc. 9,42) circuitus saeculi *ostenditur*. ²¹Per asinum immunditia peccatorum. [PL 564] ²²Mergere in mare, id est humiliare se in saeculo per poenitentiam, vel perire in proprio peccato, ²³quia levius est per se solo poenam sustinere quam et alii a regno Dei disturbentur. ²⁴Per VERMES (Mc. 9,48) *ostendit* sera poenitentes. Semper comedit illum **in poena**, id est conscientia sua comedit illum in poena, quia dum spatium habuit non emendavit. ²⁵OMNIS ENIM IGNE SALIETUR (Mc. 9,49): per IGNEM *accensio* Spiritus sancti *intelligitur*. ²⁶Condiatur: quod dicitur recte dicitur, quia sicut omnis caro *perit* sine sale, ita et omnis homo sine scientia verbi Dei infatuatur. ²⁷HABETE SALEM IN VOBIS (Mc. 9,50), id est **habete** sapientiam Dei in vobis.

(Mc. 10) ¹VENIT IN FINIBUS IUDAEAE (Mc. 10,1) *ostendit* in futurum reversos ad fidem Christi Iudaeos. ²ULTRA IORDANEM (Mc. 10,1), id est ad gratiam baptismi. ³SINITE PARVULOS VENIRE AD ME (Mc. 10,14),

~ *post* suscitavit *add.* hoc modo δ¹ 19. sic] si Mn ~ a] an Mn ~ daemonii] daem-
monio α (⊗ demonia τ : demonica Gr : demoniaca δ¹) ~ servitute] servitutis α (⊗ τ Sk
σ Vt δ) 20. circuitus] circuitu P H : circuitum Mh ~ ostenditur] ostendit Me τ
σ ρ K C O *et ante* circuitus *transp.* K 21. asinum] asinam Sk δ¹ ~ *post* peccatorum
add. ostenditur δ 22. Mergere] Merge S Mn ~ id est *om.* Vt ~ humiliare] humilia
τ ~ perire] pro ira Sk ~ in proprio] inproperio S Mn R σ 23. levius] melius Vt ~
post est *add.* vel δ ~ solo] solum Wn Vt ρ C K O ~ disturbentur] disturbent α (⊗
disturbant Mn : distirpent H : disturbentur δ) 24. Per ... poena] VERMES sera
penitentia quia comedit illum conscientia in poena Vt ~ VERMES] VERMEM Me : VER-
MIS Mn ~ sera] serena Mn : seras τ : sero δ ~ poenitentes] paenitentis S Sk σ ρ C K O
~ id est conscientia sua, comedit illum in poena *om.* Mn Sk Wn ~ *ante* conscientia
add. in Me En δ ~ *post* in poena² *add.* Quare hoc? δ ~ *post* emendavit *add.* Per OCULUM
conscientia cordis intelligitur δ 25. IGNE] IGNI Sk C K : IGNIS Vt ~ per IGNEM
... intelligitur] ignis Spiritus sanctus Vt ~ accensio] ascensio τ H En δ¹ 26. Con-
diatur ... dicitur *om.* α (⊗ δ) ~ quod dicitur *om.* Gr ~ dicitur²] Dei δ¹ ~ sale] sal S Me
Mn Sk H Vt En C K ~ omnis] oves Sk ~ infatuatur] fatuatur δ 27. SALEM] SAL
Vt δ : SALI O ~ id est habete *om.* Vt ~ habete² *om.* β δ τ ~ in vobis *om.* Vt

(Mc. 10) 1. ostendit ... Iudaeos] in finibus convessio Iudeorum Vt ~ in futurum] in
fine mundi Gr : in fine δ¹ ~ reversos] reversus Mn Sk H : ne reversos ρ : reversuros δ
2. ULTRA] VEL En ~ id est ad *om.* Vt 3. SINITE ... gentium] SINITE PARVULOS id
est gentes Vt ~ PARVULOS] PARVOLIS Mn τ

mortuum suscitavit; ¹⁹sic suscitavit genus humanum a morte peccatorum et liberavit a daemonii servitute. ²⁰Per MOLAM (Mc. 9,42) circuitus saeculi *designatur*. ²¹Per asinum immunditia peccatorum *ostendit*. [PL 564] ²²Mergere in mare, id est humiliare se in saeculo per poenitentiam, vel perire in proprio peccato, ²³quia levius est per se solo poenam sustinere quam et alii a regno Dei turbentur. ²⁴Per VERMES (Mc. 9,48) *intellege* sera poenitentes. Semper comedit illum, id est conscientia sua commedit illum in poena. **Quare hoc?** Quia dum spatium habuit non emendavit. **Per Oculum** (Mc. 9,46) **conscientia cordis intellege**. ²⁵OMNIS ENIM IGNE SALIETUR (Mc. 9,49): per IGNEM *ascensionem* Spiritus sancti *intellege*. ²⁶Condietur: quod dicitur recte dicitur, quia sicut omnis caro *perit* sine sale, ita et omnis homo sine scentia verbi Dei infatuetur. ²⁷HABETE SALEM IN VOBIS (Mc. 9,50), id est sapientiam Dei in vobis.

(Mc. 10) ¹VENIT IN FINIBUS IUDEAE (Mc. 10,1) *significat* in futuro reversos ad fidem Christi Iudaeos. ²ULTRA IORDANEM (Mc. 10,1), id est ad gratiam baptismi. ³SINITE PARVULUS VENIRE AD ME (Mc. 10,14),

~ mortuum] mortuus Ma 19. daemonii] demonium Ma 20. MOLAM] MOLA Ma 22. Mergere] Merge Ma ~ saeculo] seculum Ma 23. levius] levus Ma ~ poenam] pena Ma ~ quam et alii] quae ut et alio Ma ~ a regno] ad regnum Ma ~ turbentur] turbitur Ma 24. VERMES] VERMIS Ma ~ poenitentes] penitentis Ma 25. IGNE] IGNI Ma 27. sapientiam] sapientia Ma
(Mc. 10) 1. in² om. Ma ~ reversos] reversus Ma ~ ante Iudaeos *add.* ad Ma

*

19. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 293D (ed. MiAg1) p. 515, l.3 20. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 99, par. 13, l.9; cfr. Greg., *Regula Past.*, pars 1, cap. 2, l.32 21. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 27, par. 18, l.68; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., In Exodum*, cap. 37, par. 3, col. 306
24. Cfr. Aug., *Civ. Dei*, XXI, cap. 9, l.19; cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 13, sent.12 27. Cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 1, hom. 8, l.188

(Mc. 10) 2. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 113, ser. 1, par. 7; cfr. Isid., *De fide catholica contra Iudaeos*, I, cap. 6, par. 1 3. Cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 19, par. 3, p. 90, l.2

hi parvuli tenent figuram gentium. ⁴Discipuli qui prohibebant illos *figuram tenent* Iudaeorum. ⁵CAMELUS PER FORAMEN ACUS NON POTEST TRANSIRE (Mc. 10,25), nisi depositis oneribus; ⁶sic et Iudaei, nisi deposita onera peccatorum sive divitias *non possunt* intrare in regnum Dei. ⁷Quid relinquit Petrus qui dixit: NOS OMNIA RELINQUIMUS? (Mc. 10,28) ⁸*Ostendit* quia multum relinquit homo qui semetipsum postponit. ⁹PRAECEDEBAT ILLOS (Mc. 10,32), id est praecedebat oves suas exemplis. ¹⁰Per CALICEM (Mc. 10,38) *ostendit* passionem. ¹¹Per BAPTISMUM (Mc. 10,38) mortificationem sive dormitationem Ecclesiae. ¹²Sicut Adam per tria peccavit, id est concupivit, praevaricavit, superbe egit, ¹³ita et Christus tres dies fuit in sepulcro; ¹⁴*similiter et proinde ter mergitur homo* sub unda baptismi, ¹⁵unde ait apostolus: “Consepulti enim sumus cum Christo per baptismum” (Rom. 6,4); ¹⁶in morte ipsius baptizati sumus. ¹⁷QUI VOLUERIT IN VOBIS PRIMUS ESSE, ERIT OMNIUM SERVUS (Mc. 10,44), *hic ostendit doctores* Ecclesiae. ¹⁸CAECUS (Mc. 10,46) tenet figuram gentium. ¹⁹SEDEBAT IUXTA VIAM (Mc. 10,46), id est iuxta fidem. ²⁰CLAMABAT AD IESUM “MISERERE MEI” (Mc. 10,47). ²¹Moralem sensum: cum incumbimus in oratione, tunc turba fantasmatum mentes

~ hi] hic Eg ~ hi parvuli tenent *post* tenent (segm. 4) *transp.* S ~ tenent *post* gentium *transp.* Mu ~ figuram tenent *transp.* Eg 4. illos *om.* R Pa ~ figuram tenent] figurabant Vt ~ Iudaeorum] Iudeos Vt 5. CAMELUS] CAMELOS R ~ CAMELUS ... postponit (segm. 8) *om.* Vt ~ POTEST] POSSIT α (€ δ) 6. deposita onera peccatorum] depositis oneribus peccatorum Gr : depositis peccatorum oneribus δ¹ ~ divitias] divitiis δ *et add.* et adinventionibus legis δ 7. NOS *om.* δ¹ ~ RELINQUIMUS OMNIA *transp.* δ 9. ILLOS *om.* Sk ~ praecedebat²] praecidebat Sk : *om.* Vt ~ suas] meas S ~ *ante* exemplis *add.* ex H 10. Per CALICEM ostendit passionem *om.* Vt 11. *post* BAPTISMUM *add.* ostendit Vt ~ sive] vel Vt 12. tria] tres α (€ S δ : *om.* Vt : cum Pa) ~ superbe] superbiae Mn En ~ egit] ingemuit Mn 13. et *om.* H Vt K δ ~ *post* Christus *add.* per δ ~ dies] diligit Mn ~ fuit *post* sepulcro *transp.* Vt 14. similiter *om.* Vt ~ baptismi] baptissi S 15. unde] ut Vt ~ sumus enim *transp.* Gr ~ Christo *om.* δ¹ ~ per baptismum ... sumus (segm. 16) *om.* Vt 17. QUI] QUO R ~ IN VOBIS] IN NOBIS H : *om.* Vt Pa : *post* esse *transp.* K : INTER VOS δ¹ ~ PRIMUS IN VOBIS *transp.* Eg ~ hic ostendit] id est Vt : hoc est ρ C K ~ Ecclesiae *om.* Vt ~ *post* Ecclesiae *add.* Bartholomeus filius Timei δ 18. CAECUS ... finem] CECUS iuxta viam gentes iuxta fidem Vt ~ figuram tenet *transp.* δ¹ 20. CLAMABAT ... nobis (segm. 21)] CLAMABAT sensu morali cum orationi incumbimus, turba fantasmatum increpat mentes fidelium ut taceant perseverantibus nobis Vt ~ *post* MEI *add.* ostendit δ 21. incumbimus] incumbemus α (€ incumbens S : incumbimur τ : incumbimus β δ) ~ turba] turbe a Mh : turbe δ¹ ~ fantasmatum] fantasma α (€ fantasmae β² : fatasmatum Vt δ)

bic parvuli tenent figuram gentium. ⁴Discipuli qui prohibebant illos *tenent figuram* Iudaeorum. ⁵CAMELUS PER FORAMEN ACUS NON POTEST TRANSIRE (Mc. 10,25), nisi depositis honeribus; ⁶sic et Iudaei, nisi deposita honera peccatorum sive divitias **et adinventiones Legis** intrare in regnum *caelorum non possunt*. ⁷Quid relinquit Petrus qui dixit: NOS OMNIA RELINQUIMUS? (Mc. 10,28) ⁸*Ut subintellegas* quia multum relinquit homo qui semetipsum postponit. ⁹PRAECEDEBAT ILLOS (Mc. 10,32), id est praecedebat oves suas exemplis. ¹⁰Per CALICEM (Mc. 10,38) *intellege* passionem. ¹¹Per BAPTISMUM (Mc. 10,38) mortificationem sive dormitationem Ecclesiae. ¹²Sicut Adam per III peccavit, id est concupivit, praevaricavit, superbe egit, ¹³ita et Christus III dies fuit in sepulchro; ¹⁴*proinde simili modo homo ter mergitur* sub unda baptismi, ¹⁵unde ait apostolus: “Consepulti enim sumus cum Christo per baptismum” (Rom. 6,4); ¹⁶in morte ipsius baptizati sumus. ¹⁷QUI VOLUERIT IN VOBIS PRIMUS ESSE, ERIT OMNIUM SERVUS (Mc. 10,44), *ostendit hic figuram doctorum* Ecclesiae. **Bartholomeus filius Timei**. ¹⁸CAECUS (Mc. 10,46) tenet figuram gentium. ¹⁹SEDEBAT IUXTA VIAM (Mc. 10,46), id est iuxta fidem. ²⁰CLAMAVIT AD IESUM “MISERERE MEI” (Mc. 10,47). ²¹Moralem sensum: cum incumbimus in oratione, tunc turba fantasmatum mentes

3. figuram] figura Ma 4. illos] illis Ma ~ tenent figuram] tenit figura Ma
 5. CAMELUS] GAMELLO Ma ~ ACUS] AGUS Ma ~ POTEST] POSSUNT Ma ~ honeribus]
 honoribus Ma 6. Iudaeis in Iudaei corr. exp. Ma 7. OMNIA] OMA (*ut vid.*) Ma
 8. post postponit add. (*bis scr.*) honera peccatorum sive divitis ex adinventiones legis
 intrare in regnum caelorum non possunt. Quid relinquit Petrus qui dixit NOS OMNIA
 RELINQUIMUS? Ut subintellegamus quia multum relinquit homo semetipsum posponit Ma
 9. ILLOS] ILLIS Ma 13. Christus] Christum Ma ~ dies] diebus Ma ~
 sepulchro] sepulchrum Ma 14. baptismi] baptismatis Ma 15. per bapti-
 smum] baptistimorum Ma 16. morte] cohorte Ma 17. figuram] figura Ma
 18. tenet] tenit Ma ~ figuram] figura Ma 19. VIAM] VIA Ma 21. oratione]
 orationem Ma ~ mentes] mente Ma

*

5-6. Cfr. Hier., *Comm. Ez.*, lib. 8, cap. 25, l.128/cap. 27, l.1255; cfr. Ambrosius, *Expl. Ps.*,
 ps. 37, cap. 2, par. 2 18. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, lib. 9, cap. 29, par. 17/lib. 10, cap. 35,
 par. 3 21. Cfr. Aug., *De sermone Domini in monte*, lib. 2, par. 11, l.240

fideliū increpat ut taceant, dum volunt nos excludere ab oratione perseverantibus nobis. ²²TUNC IESUS STANS (Mc. 10,49) secus nos: stare enim divinitatis est, transire vero humanitatis est. ²³PRAECEPIT ILLUM VOCARI (Mc. 10,49), *id est* per praedicationem apostolorum vocat gentes ad fidem. ²⁴PROIECIT VESTIMENTA SUA (Mc. 10,50), id est pristinam conversationem. ²⁵EXSILIENS (Mc. 10,50), hoc est de ignorantia ad scientiam, de infidelitate ad fidem.

(Mc. 11) ¹INVENIETIS PULLUM ALLIGATUM (Mc. 11,2) *ostendit* gentes alligatas cum culpa peccatorum. ²SUPER QUEM NEMO SEDIT (Mc. 11,2), id est ubi nullus doctor praedicavit. ³SOLVITE ET ADDUCITE MIHI (Mc. 11,2), id est per praedicationem adducite ad fidem. ⁴VIDIT ARBOREM FICI (cfr. Mc. 11,13) ostendit quia longe erat fides Iudaeorum a Christo. ⁵NON ERAT TEMPUS FICORUM (cfr. Mc. 11,13), id est non erat tempus Iudaeorum, ut crederent quod se indigne iudicaverunt regnum. ⁶NON SINEBAT VAS TRANSFERRE PER TEMPLUM (Mc. 11,16), sic et per templa quae sunt corda fideliū. ⁷Non vult Christus *aliud fieri opus vel transire* nisi quod sanctum est.

(Mc. 12) ¹Tradidit eam colonis, id est custodiunt Legem. ²TORCULAR (Mt. 21,33), hoc est templum Salomonis, aliter *ostendit* martyrium. [PL

~ increpat] increpant ω (€ crepant Mn) ~ taceant] taceat S ~ *post* nobis *add.* ab oratione Eg 22. TUNC ... nos] STANS IESUS iuxta nos Vt ~ STANS] STAT Pa δ¹ ~ enim *om.* Vt ~ vero *om.* Vt δ¹ 23. ILLUM] ILLOS α (€ Vt Pa Eg) ~ VOCARI] VOCARE ω ~ apostolorum vocat *om.* Vt 24. PROIECIT ... ad fidem (segm. 25) *om.* H 25. scientiam] conscientiam δ¹

(Mc. 11) 1. INVENIETIS] INVENIETUR Sk : *om.* Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ alligatas cum culpa] vinculis Vt 2. ubi *om.* β¹ (€ O) 3. MIHI *om.* Vt ~ id est *om.* Vt ~ *post* fidem *add.* [appendix Mu27 Gr35 Eg26] δ 4. ante VIDIT *add.* A LONGE δ ~ FICI] FECI En ~ ostendit *om.* Vt 5. id est non erat *om.* Vt ~ quod ... regnum *om.* Vt ~ indigne] indignos δ ~ *ante* regnum *add.* regnum Dei vel K ~ *post* regnum *add.* Dei Mn 6. SINEBAT] CINEBAT Mn ~ TRANSFERRE] TRANSIRE K ~ sic et per templa *om.* α (€ sive transferre K : sic et per templa δ) 7. Non vult ... opus] Nam Christus aliud non vult fieri opus Mn ~ aliud Christus *transp.* Sk

(Mc. 12) 1. Tradidit] Tradi S R : tradidi Mn ρ Vt Mu ~ eam colonis *om.* Mu ~ eam] eum P ~ colonis] conlocis Mn ~ id est *om.* Vt ~ custodiunt Legem] custodivit Legum α (€ Me : custodire Legem R : custodivit Legem τ σ : custodia Legum β¹ : custodibus Legum Gr : Legum custodibus δ¹) 2. TORCULAR] TORCULAR O ~ hoc est *om.* Vt : id est Mu ~ templum] tempus En ~ martyrium] martyrum τ

fideliū increpat ut taceant, dum volunt nos excludere ab oratione **et** perseverantibus nobis. ²²TUNC IESUS STANS (Mc. 10,49) secus nos **per divinitatem**: stare enim divinitatis est, transire vero humanitatis est. ²³PRAECEPTUM ILLUM VOCARI (Mc. 10,49) *ostendit* per praedicationem apostolorum vocat gentes ad fidem. ²⁴PROICIT VESTIMENTA SUA (Mc. 10,50), id est pristinam conversationem **suam**. ²⁵EXILIENS (Mc. 10,50), hoc est de ignorantia ad scientiam, de infidelitate ad fidem.

(Mc. 11) ¹INVENIETIS PULLUM ALLIGATUM (Mc. 11,2) *significat* gentes alligatas cum culpa peccatorum. ²SUPER QUEM NEMO HOMINUM SEDIT (Mc. 11,2), id est ubi nullus doctor praedicavit. ³SOLVITE ET ADDUCITE MIHI (Mc. 11,2), id est per praedicationem **vestram** adducite ad fidem. ^{3a}PER BIVIVUM (Mc. 11,4) **II Testamenta intellegitur. ANTE IANUA** (Mc. 11,4), id est **prope fidem; quid esuriit nisi fidem Iudaeorum?** ⁴A LONGE VIDIT ARBOREM FICI (cfr. Mc. 11,13) ostendit quia longe erat fides Iudaeorum a Christo. ⁵NON ERAT TEMPUS FICORUM (cfr. Mc. 11,13), id est non erat tempus Iudaeorum, ut crederet quod se indigne iudicaverunt regnum **Dei**. ⁶NON SINEBAT VAS TRANSFERRE PER TEMPLUM (Mc. 11,16) sic et templa quae sunt corda fidelium. ⁷Non vult Christus *aliud opus transire vel ferre* nisi quod sanctum est.

(Mc. 12) ¹Tradit eam colonis, id est custodiunt Legem. ²TORCULAR (Mt. 21,33), hoc est templum Salomonis, aliter *intellege* martyrium. [PL

~ increpat] increpant ω ~ ab] in Ma ~ perseverantibus] perseverantibus Ma
22. divinitatis] divinitates Ma 23. VOCARI] VOCARE ω 25. de¹ om. Ma ~ infidelitate] infidelitatem Ma

(Mc. 11) 1. culpa] cupola Ma 3. per om. Ma 3a. BIVIVUM] BINUM Ma ~ fidem] sidem (ut vid.) Ma 6. post TEMPLUM add. sancta (sini Ma) sanctorum Ma
7. nisi om. Ma

(Mc. 12) 1. eam] ea Ma ~ custodiunt Legem] custodivit Legem Ma

*

22. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 88, (ed. RB94), p. 89, l.382; cfr. Greg., *Hom in Ev.*, lib. 1, hom. 2, par. 6; cfr. *Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 370, l.10.

(Mc. 11) 5. Cfr. Act. 13,46; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 56, p. 151, l.8

(Mc. 12) 2. Cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 184, col. 122, l.27; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 12, p. 52, l.2; aliter ostendit martyrium: cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, SL38, ps.8, par. 3, l.1

565] ³VINEA (Mc. 12,1): synagoga; SAEPEM (Mc. 12,1): custodia angelorum. ⁴TURREM (Mc. 12,1), hoc est Lex. ⁵EIECERUNT EUM EXTRA VINEAM (Mc. 12,8), *id est* de Iudaeis ad gentes; ⁶aliter de civitate Hierosolyma in montem Calvariae. ⁷VIDUA (Mc. 12,42) misit duos nummos, QUOD EST QUADRANS (Mc. 12,42), per quos intelligit hominem quadrantem qui se Deo totum obtulit. ⁸“Quaecumque petieritis, credentes in oratione, fiet vobis” (Mt. 21,22); ⁹quomodo sic sanctus Paulus dicit: “Ter rogavi Dominum pro stimulo, et non recessit a me” (cfr. II Cor. 12,8). ¹⁰Diabolus petiit ut tentaret Iob et permisit ei *Deus*. ¹¹Paulus non est exauditus ut per ipsum stimulum coronaretur; ¹²diabolus exauditus *est*, ut per eius temptationes Iob coronaretur. ¹³Proinde Apostolus ait “Nescimus quid petamus, nisi Christus qui interpellat pro nobis” (cfr. Rom. 8,26).

(Mc. 13) ¹GENS ADVERSUS GENTEM (Mc. 13,8), *id est* paganorum adversus christianorum. ²Moraliter: caro adversus animam, ³regnum diaboli contra regnum Christi, ⁴vitia carnis adversus *spiritum bonae operationis*. ⁵TERRAE MOTUS (Mc. 13,8), *id est* de infidelitate ad fidem. FAMES (Mc. 13,8), *id est* corporis sive animae audiendi verbum Dei.

3. VINEA] VENIT AD ω ~ VINEA ... synagoga *om.* Vt O ~ synagoga] synagoga α ~ *post* synagoga *add.* synagoga ω (€ β τ δ) ~ SAEPEM] SAEPE ω ~ *post* SAEPEM *add.* *id est* β τ δ 4. hoc est] *id est* Mu 5. EIECERUNT EUM *om.* Vt ~ *id est om.* Vt 6. aliter] vel Vt 7. VIDUA ... vobis (segm. 8)] Quadrans *id est* homo, quadrans de vidua se obtulit Deo, quod petetis credentes fiat ut est Spiritus postulat pro nobis Vt ~ *post* VIDUA *add.* quae β τ δ (€ Sk Vt) ~ nummos] minutos δ¹ ~ QUOD] QUAE ω (€ R τ Wn β¹ δ) ~ QUOD EST *om.* Pa ~ quos] quod S ~ se Deo] Deum se Wn ~ Deo] Deum Mn τ Sk σ O ~ totum *om.* α¹ (€ δ) ~ totum Deo *transp.* Gr ~ obtulit] obtulerit Gr 8. in oratione credentes *transp.* δ¹ ~ vobis] nobis Mn 9. quomodo ... Deus (segm. 10) *om.* Vt ~ sanctus] dum Gr : cum δ¹ ~ *post* Paulus *add.* apostolus Pa ~ Dominum rogavi *transp.* δ¹ 10. petiit] rogavit Mu ~ ei] eum α (€ O) 11. Paulus ... nobis (segm. 13) *om.* Vt ~ *est om.* Mh ~ coronaretur] coronetur H 12. diabolus ... coronaretur *om.* S ~ diabolus] diabolus Sk ~ per] post τ ~ temptationes] temptatione Mn ~ coronaretur Iob *transp.* β² 13. ait Apostolus *transp.* δ¹ ~ petamus] peccamus Me : petimus τ ~ Christus] Christum α (€ Spiritus β²)

(Mc. 13) 1. ADVERSUS¹] CONTRA β τ δ ~ *id est om.* Vt ~ adversus²] contra Vt 3. regnum diaboli ... spiritum (segm. 4) *om.* δ¹ ~ contra] adversus Vt Gr ~ Christi] Dei Gr 4. spiritum] Christum τ ~ operationis] operationi intentam δ¹ 5. *id est*¹ *om.* Vt ~ FAMES] RAMIS α (€ RAMUS R : FAMIS Gr : FAMES δ¹) ~ *id est*² *om.* Vt ~ corporis] corpus R ~ animae] anima R : animus K C ~ corporis ... Dei] corporis vel animae ad audiendum verbum Dei Vt

565] ³VINEA (Mc. 12,1): synagoga; SAEPEM (Mc. 12,1): custodia angorum. ⁴TURREM (Mc. 12,1), hoc est Lex. ⁵EIECERUNT EUM EXTRA VINEAM (Mc. 12,8): *intellege* de Iudaeis ad gentes; ⁶aliter de civitate Hierosolyma in montem Calvariae. ⁷VIDUA (Mc. 12,42) misit duos nummos, QUOD EST QUADRANS (Mc. 12,42), per quos intellegit hominem quadrantem qui se Deo totum obtulit. ⁸“Quaecumque petieritis, credentes in oratione, fiet vobis” (Mt. 21,22); ⁹quomodo sic **dum** sanctus Paulus dicit: “Ter rogavi Dominum pro stimulo, et non recessit a me” (cfr. II Cor. 12,8). ¹⁰Diabulus petiit ut temptaret Iob et permisit ei *Dominus ut temptaret*. ¹¹Paulus non est exauditus ut per ipsum stimulum coronaretur; ¹²diabulus exauditus *similiter*, ut per eius temptationes Iob coronaretur. ¹³Proinde apostolus ait “Nescimus quid petamus, nisi Christus qui interpellat pro nobis **gemitibus inenarrabilibus**” (cfr. Rom. 8,26).

(Mc. 13) ¹GENS ADVERSUS GENTEM (Mc. 13,8), id est **gens** pagano-
rum adversus christianorum. ²Moraliter: caro adversus animam ³et
regnum diabuli contra regnum Christi. ⁴**Allegoricum sensum**: vitia
carnis adversus *virtutibus animae*. ⁵TERRAE MOTUS (Mc. 13,8): *intellege*
de infidelitate ad fidem. FAMES (Mc. 13,8) *intellege* sive corporis sive
animae audiendi verbum Dei. ⁶STABITIS PROPTER ME IN TESTIMONIUM

3. VINEA] VENIT AD ω ~ *post* synagoga *add.* synagoga ω ~ SAEPEM] SAEPE ω
4. TURREM] TORREN Ma 6. civitate Hierosolyma] civitatem Hierusolimi Ma ~
montem] monte Ma 7. nummos] nummus Ma ~ QUOD] QUAE ω ~ Deo] Deum
Ma 8. credentes] credente Ma ~ fiet] fut (*ut vid.*) Ma 9. rogavi] rogavit Ma
11. exauditus] extuditus (*sic*) Ma 12. per *om.* Ma ~ temptationes] temptationis
Ma 13. *ante* apostolus *add.* ait Ma ~ quid] quod Ma ~ petamus] petamur Ma ~
inenarrabilibus] innarrabilibus Ma

(Mc. 13) 4. Allegoricum] Aligorium Ma 5. FAMES] FAMAE Ma ~ corporis] corpus
Ma ~ audiendi] audiendum Ma 6. STABITIS] STUBETIS Ma

*

3. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 57, l.2; cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 184, col. 122, l.27

⁶STABITIS PROPTER ME IN TESTIMONIUM ILLIS (Mc. 13,9), id est si crediderint testimonium vestrum erit illis ad vitam, ⁷et si non crediderint, erit illis ad poenam. ⁸DE DIE ET HORA NEMO SCIT NISI PATER (Mc. 13,32) ostendit pro parte corporis, quia corpus Christi Ecclesia est. ⁹Quod *dicit* NESCITIS TEMPUS (Mc. 13,33), *id est* exitum uniuscuiusque sive consummationem saeculi. ¹⁰HOMO PEREGRE PROPECTUS (Mc. 13,34), *id est* Christus de mundo cum carne ad caelum. ¹¹RELIQUIT DOMUM SUAM (Mc. 13,34), id est Ecclesiam doctoribus. ¹²UNIUSCUIUSQUE OPERIS (Mc. 13,34), id est uniuscuiusque gratia virtutis. ¹³Per genitorem episcopum *ostendit* sive doctorem. ¹⁴SERO (Mc. 13,35) “*Super Sodomam* pluit ignem et sulphur de caelo” (Lc. 17,29). ¹⁵“Media nocte percussa est Aegyptus in primogenitis suis” (cfr. Ex. 12,29). ¹⁶Mane subversa est Sodoma, “Et ascendit favilla eius usque ad caelum” (cfr. Gen. 19,29). ¹⁷NE VENIAT REPENTE, INVENIAT VOS DORMIENTES (Mc. 13,36), *id est* in ignorantia *seu* in securitate negligentiae.

(Mc. 14) ¹FRACTUS ALABASTRUM (Mc. 14,3) significat vulneratum corpus Christi in cruce. ²Per UNGUENTUM (Mc. 14,3) *confessio fidei ostenditur*. ³CAPUT CHRISTI (Mc. 14,3) Deus Pater est. ⁴QUAEREBAT OPPORTUNE

6. crediderint] crediderunt C ~ ad] in Mn 7. et *om.* Vt ~ si *om.* Sk ~ erit illis *om.* Vt K 8. DE *om.* H ~ DE DIE ET HORA] DIEM ET HORA τ ~ *post* NISI *add.* SOLUS δ ~ ostendit *om.* Vt ~ corporis] corpus O ~ quia corpus Christi Ecclesia est] quod est Ecclesia Vt 9. Quod] quid Mn ~ Quod dicit *om.* Vt ~ NESCITIS] NESCIMUS Mn ~ id est *om.* Vt ~ exitum] exitus S τ H C Gr : *om.* ρ ~ sive *om.* Mn ~ sive ... uniuscuiusque (segm. 12) *om.* Pa 10. HOMO ... doctorem (seg. 13)] Peregre proficiscens Christu corpus ad celum, reliquit domum Ecclesiam, doctoribus uniuscuiusque operis id est gratia virtutis, per genitorem episcopum vel doctorem Vt ~ *post* PROFECTUS *add.* EST R ~ de mundo *om.* δ¹ ~ cum carne *om.* En C K 14. SERO ... caelo] SERO ignis et sulphur pluit in Sodomam Vt ~ ignis pluit *transp.* β τ Gr ~ ignem] ignis ω (€ illis Mn : ignem Gr) 15. percussa] percussus Sk Vt Gr ~ est *om.* R ~ in] cum O 16. subversa] submersa Vt ~ favilla] fuma Mn 17. NE *om.* Mn : non C ~ VENIAT] VENIT Sk : VENIENS Pa ~ id est *om.* Vt ~ *seu*] secundum Sk : vel Vt

(Mc. 14) 1. FRACTUS] FRETUS AD ω (€ FERT Vt : FRETUS En : FRUCTUS Pa : FRACTUM O : FRACTUS δ) ~ ALABASTRUM] ALABASTRI ρ ~ significat] ostendit Vt Pa ~ corpus Christi vulneratum *transp.* R 2. Per *om.* Vt ~ confessio fidei ostenditur] ostendit confessio fidei β (€ σ Vt) ~ ostenditur *om.* Vt 4. QAEREBAT ... Ecclesiae] QAEREBAT oportunitatem perditionis Iudaeorum vel Iudae et redemptionis Ecclesiae Vt ~ OPPORTUNE¹] OPORTUNITATE Gr

ILLIS (Mc. 13,9), id est si crediderint testimonium vestrum erit illis ad vitam, ⁷si non crediderint, erit illis ad poenam. ⁸DE DIE ET HORA NEMO SCIT NISI PATER (Mc. 13,32) ostendit pro parte corporis, quia corpus Christi Ecclesia est. ⁹Quod *dicitur* NESCITIS TEMPUS (Mc. 13,33) *ostendit sive* exitum uniuscuiusque sive consummationem saeculi. ¹⁰HOMO PEREGRE PROPECTUS (Mc. 13,34) *Christus est* de mundo cum carne ad caelum. ¹¹RELIQUIT DOMUM SUAM (Mc. 13,34), id est Ecclesiam doctoribus. ¹²UNIUSCUIUSQUE OPERIS (Mc. 13,34), id est uniuscuiusque gratia virtutis. ¹³Per genitorem episcopum *intellege* sive doctorem. ¹⁴SERO (Mc. 13,35) ut "*Sicut Sodomae* pluit ignem et sulphur de caelo" (Lc. 17,29). ¹⁵"Media nocte percussa est Aegyptus in primogenitis suis" (cfr. Ex. 12,29). ¹⁶Mane subversa est Sodoma, "Et ascendit favilla eius usque ad caelum" (cfr. Gen. 19,29). ¹⁷NE VENIAT REPENTE, INVENIAT VOS DORMIENTES (Mc. 13,36), *sive* in ignorantia *sive* in securitate negligentiae.

(Mc. 14) ¹FRACTUS ALABASTRUM (Mc. 14,3) significat vulneratum corpus Christi in cruce. ²Per UNGUENTUM (Mc. 14,3) *confessionem* fidei *intellege*. ³CAPUT CHRISTI (Mc. 14,3) Deus Pater est. ⁴QUAEREBAT OPPORTUNE

~ crediderint] crediderit Ma 9. exitum] exitus Ma 10. caelum] caelo Ma
11. Ecclesiam *om.* Ma 14. ignem] ignis ω 16. favilla] favillas Ma
17. securitate] securitatem Ma

(Mc. 14) 1. FRACTUS] FRETUS AD ω : FRETUM Ma ~ cruce] crucem Ma 4. OPPORTUNE] OPORTUNITATE Ma

*

(Mc. 13) 17. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, lib. 8, cap. 26, par. 15, l.25; cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 13, sent. 18; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 30, par. 5, l.16; cfr. Greg., *Registrum epistolarum*, lib. 7, ep. 22

(Mc. 14) 2. Cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, In Osee, prol., l.61

UT TRADERET EUM (Mc. 14,11) *ostendit* quia *opportune* tempus advenerat ad perditionem Iudaeorum sive Iudaeae, et opportunitas redemptionis Ecclesiae. ⁵PRIMO DIE AZYMORUM (Mc. 14,12), id est *die Iovis*. ⁶Azyma sinceritas est, facta est Ecclesia. ⁷Transitus tribus modis dicitur, id est: de mundo ad Patrem, de Iudaeis ad gentes, et nos de infidelitate ad fidem, de morte ad vitam. ⁸HOMO LAGENAM AQUAE BAIULANS (Mc. 14,13) *figuram tenet* apostolorum, sive successorum et baptizatorum, per quos baptismum efficitur. ⁹LAGENA baptismum Trinitatis *significat*. ¹⁰Pascha manducare cum discipulis suis ostendit se passurum cum discipulis a Iudaeis; ¹¹aliter manducat in membris suis quae est Ecclesia. [PL 566] ¹²Per CENACULUM (Mc. 14,15) *altior vita ostenditur*. ¹³Per STRATUM MAGNUM (Mc. 14,15) amplitudo Ecclesiae *ostenditur*. ¹⁴Agnum immolatum in Aegypto ostendit immolatum in novo Testamento mysterium corporis et sanguinis; ¹⁵quod vetus sacrificium Iudaeorum recessit, *id est sanguis* hircorum et taurorum, ¹⁶nam nostrum sacrificium, quod novum dicitur iam tempore Melchisedech, oblatum est revertente Abraham de caede. ¹⁷Pro quid sigillatim interrogabant

~ opportune²] oportuno τ ~ advenerat] advenerit Mn P Sk H O Mu Gr : venerit Mh ~ ad] et H ~ opportunitas] oportuno Mn ~ redemptionis om. Pa 5. PRIMO] PRIMA β τ δ ~ PRIMO ... Ecclesia (segm. 6) om. Vt 6. sinceritas] sinceritatis Me R τ Gr Mu ~ est¹ om. τ Sk σ Pa δ : et C : que O ~ post est¹ add. et En ~ facta est Ecclesia] facta Ecclesiae Me : Ecclesiae facta K 7. Transitus] Praesentiam Mn ~ tribus] quatuor R ~ tribus ... id est om. Vt ~ et nos om. Vt 8. LAGENAM] LANGUENAM α (≠ LAGUENAM S Wn Vt O : LANGUOSUS Mn : LAGENAM Pa δ¹ : LANGENAM Gr) ~ BAIULANS] PORTANS β τ ~ figuram] signum S ~ figuram tenet] figurat Vt ~ sive ... efficitur] vel postea baptizatores Vt ~ successorum] succensorum Mn ~ baptizatorum] baptismorum Mn 9. LAGENA] LANGUENA α ~ post Trinitatis add. Dominus domus Christus est, domus Ecclesia est (om. Mu) δ 10. Pascha om. Vt ~ passurum om. R ~ discipulis²] discederet Pa ~ post discipulis² add. suis δ 11. aliter] vel Vt ~ quae] qui R 12. Per CENACULUM ... ostenditur (segm. 13)] Cenaculum magnum stratum amplitudo Ecclesiae Vt ~ CENACULUM] CENACULA δ¹ 13. amplitudo] amplectitudo R 14. Agnum ... sanguinis om. Vt ~ Agnum immolatum] Agnus immolatus Mu ~ Aegypto] Aegyptum α ~ immolatum² om. δ¹ ~ post sanguinis add. Christi τ Sk σ O δ 15. quod vetus ... de caede (segm. 16) om. Vt ~ sacrificium] sacrificiorum Wn ~ Iudaeorum sacrificium transp. δ¹ ~ hircorum sanguis transp. Gr 16. nostrum] vestrum τ ~ iam tempore om. α ~ ante Melchisedech add. a En K C O : add. in Pa : add. per δ ~ revertente] reverte σ ~ caede] ceda Mn 17. Pro] propter δ ~ Pro quid om. Vt ~ sigillatim] singulatim Mn : singillatis En ~ interrogabant] interrogabat Mn : interrogabantur Gr

UT TRADERET EUM (Mc. 14,11) *significat* quia *opportunos* tempus advenerat ad perditionem Iudaeorum sive Iudaeae, et opportunitas redemptionis Ecclesiae. ⁵PRIMO DIE AZYMORUM (Mc. 14,12), **quae est ante sabbato**, id est *Iovis dies*. ⁶Azyma sinceritas est, facta est Ecclesia. ⁷Transitus III modis dicitur, id est: de mundo ad Patrem, de Iudaeis ad gentes et nos de infidelitate ad fidem, de morte ad vitam. ⁸HOMO LAGENAM AQUAE BAIULANS (Mc. 14,13) *tenet figuram* apostolorum, sive successorum et baptizatorum, per quos baptismum efficitur. ⁹LAGENA *significat* baptismum Trinitatis, **Dominus domus Christus est, domus Ecclesia est**. ¹⁰Pascha manducare cum discipulis suis ostendit se passurum cum discipulis a Iudaeis: ¹¹aliter manducat in membris suis quae est Ecclesia. [PL 566] ¹²Per CENACULUM (Mc. 14,15) *altiore vitam intellege*. ¹³Per STRATUM MAGNUM (Mc. 14,15) amplitudo Ecclesiae *intellegitur*. ¹⁴Agnum immolatum in Aegypto ostendit immolatum in novo Testamento mysterium corporis et sanguinis; ¹⁵quod vetus sacrificium Iudaeorum recessit, *hoc est sanguines* hircorum et taurorum, ¹⁶nam nostrum sacrificium, quod novum dicitur iam tempore Melchisedech, oblatum est revertente Abraham de caede. ¹⁷Pro quid singillatim interrogabant

~ Iudaeorum] Iudeos Ma 5. Iovis] Ioves Ma 8. LAGENAM] LAGONEA Ma ~
 AQUAE] AQUA Ma 10. discipulis suis] discipulos suos Ma ~ a] ad Ma
 14. in Aegypto ostendit immolatum *om.* Ma ~ novo Testamento] novum Testa-
 mentum Ma 16. oblatum] olatum Ma ~ caede] Ecclesiae Ma 17. interro-
 gabant] interrobant Ma

ostendit ut nullus confidat de conscientia sua. ¹⁸RELICTA SINDONE FUGIT NUDUS AB EIS (Mc. 14,52), *ostendit* relictā malitiā Iudaeorum. ¹⁹NUDUS FUGIT *ostendit* quod apostoli nudi a superstitionibus Iudaeorum abierunt ad gentes. ²⁰CALEFACIEBAT SE PETRUS AD IGNEM (Mc. 14,54) significat tepiditatem apostolorum, *et suam negationem et infidelitatem* Iudaeorum. ²¹VIDEBITIS FILIUM HOMINIS SEDENTEM A DEXTRIS VIRTUTIS (Mc. 14,62), *ostendit* quia vidit illum Stephanus, vidit *et* Saulus *quando prostratus fuit in via*, viderunt et alii *plures*.

(Mc. 15) ¹PILATUS (Mc. 15,1) interpretatur os malleatoris, qui format non formatur; ²ita et persecutores formant animas iustorum ad regnum caelorum, ³ipsi informes remanserunt *a* gratia Dei. ⁴SPINEAM CORONAM (Mc. 15,17) *Dominus in se suscepit* ut spinas peccatorum nostrorum *ablueret*, ⁵unde dictum est Adae: “Spinā et tribuli germinentur tibi” (Gen. 3,18). ⁶De TERTIA HORA (Mc. 15,25) quod dicit *Iesum crucifixum*, *ostendit eum iudicatum* ut crucifigeretur. ⁷SEXTA HORA (Mc. 15,33) levatus est in cruce. ⁸ELI ELI LAMMA SABACTANI (Mc. 15,34), *quod est “Deus, Deus meus,*

~ ostendit *om.* Vt ~ confidat] confideat Mn ~ *post sua add.* [appendix Mu28 Gr36 Eg27] δ 18. RELICTA] RELICTO ω (∅ Vt Pa) ~ *a* RELICTA *des.* C ~ FUGIT] FUGIT S R : FUGIMUS Mn : PROFUGIT Gr ~ FUGIT NUDUS] NUDUS PROFUGIT δ¹ ~ ostendit *om.* Vt ~ malitia] militia Wn ~ *post* Iudaeorum *add.* abierunt ad gentes Mh 19. FUGIT] FUGIT S R : FUGIMUS Mn : *om.* Vt ~ ostendit quod apostoli nudi] apostoli Vt ~ abierunt] fugerunt Mn 20. CALEFACIEBAT] CALEFACIEBANT Mh : CALENS Vt ~ significat] pro Vt : significabat Pa 21. VIDEBITIS] VIDEBUNT R ~ *post* VIRTUTIS *add.* hic pro parte totum ponitur Gr : *add.* hic totum pro parte ponitur δ¹ ~ ostendit *om.* δ ~ ostendit quia *om.* Vt ~ vidit¹] viderunt Eg ~ et¹] illum δ ~ et Saulus] Paulus Vt ~ quando *om.* Vt ~ prostratus quando *transp.* δ¹ ~ fuit *om.* Vt ~ in via] ianua τ ~ et alii *om.* Vt

(Mc. 15) 1. interpretatur *om.* Pa ~ os] ostendit S : *om.* Vt ~ os malleatoris] ostendit maioris Mn ~ malleatoris] malleatores S : maliatoris P ~ *post* malleatoris *add.* id est τ ~ qui] quo τ ~ formatur] formetur Mn : formatus Vt Pa 2. persecutores] persecutiones τ 3. informes] informis Mn ~ remanserunt] remanent Vt 4. SPINEAM ... tibi (segm. 5)] SPINEA CORONA: spinis peccatorum nostrorum diluit de quibus Adae dicitur “Spinā et tribulos germinentur” Vt ~ ablueret] abluerit R Sk H : aboleret δ¹ 5. dictum] datum K 6. De TERTIA ... cruce (segm. 7) *om.* Vt ~ quod] que ρ : qui Mu ~ eum] cum En ~ iudicatum] indicatum S Sk H : iudicatur En 7. cruce] crucem S Me Sk H En O Gr Eg 8. ELI ELI] HELOI HELOI Mn : HELOY, HELOY M K Pa ~ LAMMA SABACTANI] LAMA SAPTHANI S : LEMA SABOTHANI H ~ ELI ... Deus meus *om.* Vt ~ *post* Deus¹ *add.* meus Me Wn Pa Eg ~ Deus² *om.* O

ostendit ut nullus confidat de conscientia sua. **Abba Haebraice dicitur Pater, Graece genitor, Latine dicitur aduliscens.** ¹⁸RELICTA SINDONE *PROFUGIT* NUDUS AB EIS (Mc. 14,52), *quod significat* relictam malitiam Iudaeorum. ¹⁹NUDUS FUGIT *significat* quod apostoli nudi a superstitionibus Iudaeorum **adinventionibus illorum** abierunt ad gentes. ²⁰CALEFACIEBAT SE PETRUS AD IGNEM (Mc. 14,54) significat tepiditatem apostolorum, **etiam significat** *negationem suam sive* infidelitatem Iudaeorum. ²¹VIDEBITIS FILIUM HOMINIS SEDENTEM A DEXTRIS VIRTUTIS (Mc. 14,62), **hic totum pro parte ponitur**, quia vidit illum Stephanus, vidit *illum* Saulus *in via quando prostratus*, viderunt et alii **sancti quam plures**.

(Mc. 15) ¹PILATUS (Mc. 15,1) interpretatur os malleatoris, qui format non formatur; ²ita et persecutores formant animas iustorum ad regnum caelorum, ³ipsi informes remanserunt *in* gratia Dei. ⁴SPINEAM CORONAM (Mc. 15,17) *in se suscepit Dominus* ut spinas peccatorum nostrorum *aboleret*, ⁵unde dictum est Adae: “Spinae et tribuli germinentur tibi” (Gen. 3,18). ⁶De TERTIA HORA (Mc. 15,25) quod dicit *crucifixum Iesum intellege iudicatum eum* ut crucifigeretur. ⁷De SEXTA (Mc. 15,33) **quia** levatus est in cruce. ⁸*Deus meus id est “Deus meus quare me dereliquisti”, ELI*

~ nullus] nullis Ma ~ Abba] Ad (*ut vid.*) Ma 18. RELICTA] RELICTO ω ~ quod] que Ma 19. NUDUS] NUDUM Ma ~ a] ad Ma 20. IGNEM] IGNE Ma ~ infidelitatem] infidelitate Ma 21. A] AD Ma ~ plures] pluris Ma
(Mc. 15) 2. persecutores] persecutoris Ma 3. informes] informis Ma 4. aboleret] abolerit Ma 8. dereliquisti] derelinquisti Ma

*

21. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 29, par. 7

(Mc. 15) 1. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.* p. 65, l.18/p. 70, l.18/p. 78; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 191, l.97; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 10, par. 9

quare me dereliquisti" ⁹*ostendit* pro parte carnis, non secundum divinitatem reliquit, quia unitas est potestas. ¹⁰Reliquit carnem filii ad horam in passione, ut per proprium filium nos adoptatos filios haberet. ¹¹Sicut spongia *plenas cavernas* aceto habet, ita et Iudaei pleni erant superstitionibus et acerba doctrina. ¹²IOSEPH (Mc. 15,43) *figuram tenet* primitivae Ecclesiae ex gentibus. ¹³MERCATUS EST SINDONEM (Mc. 15,46): per praetium sindonis *ostendit* confessionem fidei. ¹⁴Per SINDONEM ostendit mortificationem Ecclesiae sive gratiam baptizatorum. ¹⁵INVOLUTUM CORPUS IESU IN SINDONE NOVO (Mc. 15,46), *id est* circumdato Christo fiet Ecclesia et renovatio regenerationis. ¹⁶Per MONUMENTUM (Mc. 15,46) et SINDONEM *ostendit* altare in quo corpus Christi ponitur, ¹⁷aliter Ecclesia ex gentibus quae receperunt Christum per fidem in cordibus suis, sive manducandum corpus illius et sumendum sanguinem eius. ¹⁸PETRA (Mc. 15,46) Christus est. ¹⁹Monumentum scissum de petra *ostendit Ecclesiam aedificatam* de latere Christi. ²⁰ADVOLVIT

~ dereliquisti] deliquisti Me 9. ostendit *om.* Vt ~ divinitatem *bis scr.* M ~ reliquit] reliquid α (€ relinquis Vt) ~ potestas] potestatis ω (€ ρ : divinitatis Vt) 10. adoptatos] adoptat ρ ~ filios *om.* P ~ haberet] habere Pa 11. Sicut] Secundum M : *om.* Vt ~ spongia] spongiar Mn τ Sk σ M ρ ~ plenas cavernas aceto] aceto plena Vt ~ habet *om.* ω (€ K δ) ~ post cavernas *add.* plenas Pa ~ ita et *om.* Vt ~ pleni erant *om.* Vt ~ acerba] acerum ad M 12. figuram tenet *om.* Vt ~ ex gentibus *om.* Vt 13. MERCATUS] MERGATUS H : MERCATIS En ~ EST *om.* Vt ~ SINDONEM] SINDONA M ~ sindonis *om.* β τ ~ sindonis ... per SINDONEM (segm. 14) *om.* Pa ~ ostendit *om.* Vt ~ confessionem] confessione Mn R : confessio Vt 14. ostendit *om.* Vt ~ mortificationem] mortificationem M : mortificatio Vt ~ sive] vel Vt 15. INVOLUTUM ... Ecclesia] IN SINDONE NOVO INVOLUTUS CORPUS circumdata Christi fide Ecclesia Vt ~ NOVO] NOVA δ¹ ~ circumdato] circumdata δ¹ ~ Christo] Christi α (€ O) ~ Christo fiet] fide Christi δ¹ ~ fiet] fider S : fide R Gr : fiat β (€ fide Vt : facta est O) : fide δ ~ renovatio] renovatione α (€ revocatione Me Mn ρ K Vt : revocationem R M) 16. Per *om.* Vt ~ et SINDONEM ostendit *om.* Vt ~ altare] altera Mn 17. aliter] vel Vt ~ ex gentibus *om.* α ~ quae] qui ω ~ quae ... eius] quae recepit eum in cordibus per fidem sive sumens corpus et sanguinem eius Vt ~ receperunt] recipitur M ~ Christum per fidem] per fidem Christum K ~ manducandum ... sumendum] manducando ... sumendo δ ~ sanguinem] sanguis τ ~ eius sanguinem *transp.* K ~ eius] illius Wn 19. Monumentum] Monumenta Sk ~ scissum] excisum in Vt O : excisum δ ~ de¹ *om.* α (€ in S) ~ petra] petre Mn : *om.* K ~ Ecclesiam aedificatam] Ecclesia aedificata Me R M K ~ de] ex K ~ latere] altare M ~ ostendit ... prophetia (segm. 20)] Ecclesia de letere Christi edivicata advolutum lapidem absconditum Christum in lege et propheta Vt 20. ADVOLVIT] ET VOLUIT Mn : AT VOLUIT Sk σ

ELI LAMA SABACTANI (Mc. 15,34) ⁹*intellege* pro parte carnis, non secundum divinitatem reliquit, quia unitas est potestas. ¹⁰Reliquit carnem filii ad horam in passione, ut per proprium filium nos adoptatos filios **plurimos** haberet. ¹¹Sicut spongia *carvernas plenas* aceto habet, ita et Iudaei pleni erant superstitionibus et *acerbam doctrinam in se habentes*. ¹²IOSEPH (Mc. 15,43) *tenet figuram* primitivae Ecclesiae ex gentibus. ¹³MERCATUS EST SINDONEM (Mc. 15,46): per praetium sindonis *intellege* confessionem fidei. ¹⁴Per SINDONEM ostendit mortificationem Ecclesiae sive gratia baptizatorum. ¹⁵INVOLUTUM CORPUS IESU IN SINDONE NOVO (Mc. 15,46) *intellege* circumdato Christo fiet Ecclesia et renovationem regenerationis. ¹⁶Per MONUMENTUM (Mc. 15,46) et SINDONEM *intellegitur* altare in quo corpus Christi ponitur, ¹⁷aliter Ecclesia ex gentibus quae receperunt Christum per fidem in cordibus suis, sive manducandum corpus illius et sumendum sanguinem eius. ¹⁸PETRA (Mc. 15,46) Christus est. ¹⁹Monumentum scissum de petra: *intellegitur Ecclesia aedificata* de latere Christi. ²⁰ADVOLVIT

9. non] num Ma ~ *post* divinitatem *add.* non Ma ~ potestas] potestatis ω 10. passione] passionem Ma ~ adoptatos filios] adoptatus filius Ma 11. aceto] acetum Ma ~ habet *om.* ω ~ *acerbam*] *acerba* Ma 12. tenet] tenit Ma ~ figuram] figura Ma 13. SINDONEM] SINDONE Ma ~ praetium] praetio Ma 15. INVOLUTUM] INVOLUTO Ma ~ fiet] fide Ma ~ Ecclesia] Ecclesiae Ma 17. quae] qui ω

*

11. Cfr. Aug., *In Iob. Ev. tract.*, tract. 119, par. 4
par. 11, l.21/ ps. 40, par. 10, l.19

19. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 127,

LAPIDEM AD OSTIUM MONUMENTI (Mc. 15,46) ostendit absconsum Christum in Lege et prophetis.

(Mc. 16) ¹REVOLUTUM LAPIDEM (Mc. 16,4) *ostendit apertam historiam* Legis, Christum *renovatum* in novo Testamento. ²NON EST HIC (Mc. 16,6), id est non est apud Iudaeos sed est apud gentes. ³ITE, DICITE DISCIPULIS ET PETRO (Mc. 16,7): nominat pro negatione, ut non desperaret, et pro principatu apostolati. ⁴MARIA DE QUA EIECERAT SEPTEM DAEMONIA (Mc. 16,9). ⁵Per SEPTEM DAEMONIA (Mc. 16,9) *ostendit totam vitam* illius *inquinatam, quia* per septem dies volvitur. [PL 567] ⁶PRAEDICATE EVANGELIUM OMNI CREATURAE (Mc. 16,15), id est omni homini, ⁷quia homo *partem habet* cum creatura: ⁸cum angelis intelligere vel discernere, cum iumentis videre **et sentire**, cum arboribus vivere; ⁹lignum vivet ex viriditate, sic et homo per iuventutem; ¹⁰cum lapidibus esse, quia sicut lapides sunt et homines *credentes*. ¹¹DAEMONIA EICIENT (Mc. 16,17): sive spiritaliter, sive corporaliter. ¹²LINGUIS NOVIS

~ LAPIDEM] SAXUM K ~ LAPIDEM ... REVOLUTUM (Mc. 16, segm. 1) *om.* Pa ~ prophetis] prophete S Mn Sk M : prophetas K : in prophetis τ H Gr : in prophetae Wn

(Mc. 16) 1. REVOLUTUM ... Legis] REVOLUTUM apertam istoriam Legis Vt ~ apertam] aperte Mn Sk σ : aperiā revolutam O ~ renovatum ... PETRO (segm. 3) *om.* M 2. NON EST ... apostolatus (segm. 3)] NON EST HIC apud Iudeos, discipulis et Petro pro pincipatu apostolatu et pro negatione nominavit Vt ~ sed est] id est α (⊄ Me Pa δ : sed R) 3. *post* DISCIPULIS *add.* EIUS δ ~ nominat] renominat M ~ *post* nominat *add.* Petrum δ ~ desperaret] desperaret α (⊄ dispereat Pa : desperaret δ) ~ et] ex Pa ~ pro *om.* ρ ~ apostolati] apostolatus τ Pa δ : apostoli M : apostolatu K 4. MARIA ... DAEMONIA (segm. 5)] De qua Maria VII demones eiecit Vt 5. totam *om.* Mn Mu ~ illius] eius Mu ~ quia] quae Vt δ ~ dies septem *transp.* Gr 6. PRAEDICATE ... credentes (segm. 10)] Omni creaturae omni homini, qui habet partem cum creaturis, cum angelis intellegere et discernere, cum iumentis videre et sentire, cum arboribus vivere qui ex viriditate vivunt, cum lampadibus esse quia sunt Vt ~ omni homini] omne homni S 7. partem] patrem Mn M ~ ante creatura *add.* alia R : *add.* omni δ 8. discernere] discerne Mn ~ videre] vivere K ~ et] vel S δ¹ ~ arboribus] arbore Mn ~ vivere *om.* Sk 9. vivet] vivum M : vivit ρ ~ et *om.* K δ¹ ~ iuventutem] iuvenem Mn : iumentum O 10. sicut] sunt ω (⊄ sunt et δ¹) 11. EICIENT] EICIUNT τ ~ sive spiritaliter sive corporaliter] sive corporaliter vel spiritaliter Mu ~ sive¹ *om.* Vt ~ spiritaliter] Christi taliter M ~ sive²] vel Vt ~ sive corporaliter *om.* Vt 12. LINGUIS ... est] LINGUIS vel novis diversis vel predicatur Evangelium id est novum Testamentum Vt

LAPIDEM AD OSTIUM MONUMENTI (Mc. 15,46) ostendit absconsum Christum in Lege et prophetis.

(Mc. 16) ¹REVOLUTUM LAPIDEM (Mc. 16,4): *intellegitur aperta historia* Legis, Christum *revelatum* in novo Testamento. ²NON EST HIC (Mc. 16,6), id est non est apud Iudaeos sed est apud gentes. ³ITE, DICITE DISCIPULIS ET PETRO (Mc. 16,7). **Petrum** nominat pro negatione, ut non desperaret, et pro principatu apostolati. ⁴MARIA DE QUA EIECERAT VII DAEMONIA (Mc. 16,9). ⁵Per VII DAEMONIA (Mc. 16,9) *intellegitur tota vita* illius *inquinata, quae* per VII dies volvitur. [PL 567] ⁶PRAEDICATE EVANGELIUM OMNI CREATURAE (Mc. 16,15), id est omni homini, ⁷quia homo *habet partem* cum **omni** creatura: ⁸cum angelis intelligere vel discernere, cum iumentis videre, cum arboribus vivere; ⁹lignum vivet ex viriditate, sic et homo per iuventutem; ¹⁰cum lapidibus esse, quia sicut lapides sunt et homines *quaerentes* **haec significat sequentur**. ¹¹DEMONIA EICIENT (Mc. 16,17): sive spiritaliter, sive corporaliter. ¹²LINGUIS NOVIS

(Mc. 16) 1. Testamento] Testamentum Ma 3. pro negatione] per generationem
Ma ~ desperaret] desperaretur Ma ~ principatu] principatum Ma 5. volvitur] sol-
vitur Ma 8. vivere] videre Ma 9. viriditate] cupiditate Ma ~ iuventutem]
iuventute Ma 10. sicut] sunt ω 11. sive corporaliter *om.* Ma 12. NOVIS]
NOBIS Ma

*

(Mc. 16) 5. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Genesim*, cap. 25, par. 32; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 357/vol. 2, p. 146

LOQUENTUR (Mc. 16,17), sive diversis linguis; nova lingua praedicatio *Evangelii est*. ¹³SERPENTES TOLLENT (Mc. 16,18), *id est* de veneno serpentino, sive de doctrina haereticorum. ¹⁴SI MORTIFERUM BIBERINT NON EOS NOCEBIT (Mc. 16,18), *nec* doctrina haereticorum. ¹⁵SUPER AEGROTOS MANUS (Mc. 16,18), *id est* sive corporis sive animae. ¹⁶Tres legimus cum corpore de mundo adsumptos in caelo. ¹⁷Dominus elevatus est a sua virtute, quia nec per concubitus genitus nec per concubitus generans, sed ex virgine natus est. ¹⁸Enoch ablati est, quia per concubitus genitus est et per concubitus generans; ¹⁹Elias *cum* curru raptus est, quia per concubitus genitus est, non per concubitus generans, quia virgo permansit.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM>

(Prologus) ¹Lucas, ipse consurgens, Syrus natione Antiochensis, ²arte medicus, discipulus apostolorum, *secutus est Paulum*, ³serviens Deo sine crimine, numquam *habens uxorem*. ⁴LXXXIII annorum obiit in Bithynia, ⁵plenus Spiritu sancto sepultus in Constantinopoli. ⁶In

~ diversis] adversis M ~ nova lingua] novam linguam τ ~ praedicatio] praeditio P ~ Evangelii] Evangelium M 13. *id est om.* Vt ~ de¹⁻² *om.* α ~ veneno serpentino] venenum serpentinum Me Vt : venena serpentina δ ~ sive] vel Vt δ¹ 14. SI MORTIFERUM ... haereticorum *om.* S : MORTIFERUM doctrina hereticorum Vt ~ *post* MORTIFERUM *add.* QUID O Gr Eg : *add.* QUOD Mu ~ *nec*] aut δ ~ *post* haereticorum *add.* aut venenum mortalem (mortale venenum Gr) δ 15. SUPER ... animae *om.* Vt ~ *post* MANUS *add.* INPONENT K Gr Eg : *add.* INPONERE Mu 16. Tres *om.* O ~ Tres ... caelo *om.* Vt ~ de mundo *om.* δ¹ ~ adsumptos] adceptos S : adsumptus Mn Me Sk M ~ caelo] caelum τ K 17. Dominus ... natus est] Dominus ex virgine natus elevatus est sua virtute Vt ~ *post* elevatus est *add.* in celo Pa ~ a] ad M ~ per¹] ex Me ~ generans] generatus δ¹ ~ sed] sic K 18. Enoch] In hoc Mn Sk σ ~ Enoch ... permansit (segm. 19)] Enoc per concubitus generans ablati est, Elias per concubitus genitus curru raptus est quia virgo permansit Vt ~ concubitus genitus est et per *om.* ω (⊄ Sk O) ~ concubitus²] cubitus τ ~ generans] genitus p 19. raptus est *om.* Mu ~ generans] generatus Eg

(Prologus) 1. Syrus] Siris M ~ natione Syrus *transp.* Gr ~ Antiochensis] ante consensu M 4. LXXXIII] LXXXIII α (⊄ LXXXIII° R : LXXXIII δ¹) ~ in Bithynia] Italia α (⊄ R Pa δ : Bithynia Italiam O) 5. *post* sepultus *add.* est β τ δ (⊄ Eg) ~ Constantinopoli] constanti nobili Mn

LOQUENTUR (Mc. 16,17), sive diversis linguis **sive** nova lingua praedicatio *sancti Evangelii*. ¹³SERPENTES TOLLUNT (Mc. 16,18), *sive* de veneno serpentino sive de doctrina haereticorum. ¹⁴SI MORTIFERUM BIBERINT NON EOS NOCEBIT (Mc. 16,18), *aut* doctrina haereticorum **aut venenum mortalem**. ¹⁵SUPER AEGROTOS MANUS (Mc. 16,18): sive corporis sive animam. ¹⁶III legimus **exissent** cum corpore de mundo adsumptos in caelo. ¹⁷Dominus elevatus est a sua virtute, quia nec per concubitus genitus nec per concubitus generans, sed ex virgine natus est. ¹⁸Enoch ablati est, quia per concubitus genitus est et per concubitus generans; ¹⁹Helias *in* curro raptus est, quia per concubitus genitus est, non per concubitu generans, quia virgo permansit. **Explicit.**

<IN EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM>

(Prologus) ¹Lucas, ipse consurgens, Syrus natione Antiochensis, ²arte medicus, discipulus apostolorum, *Paulum secutus*, ³serviens Deo sine crimine, numquam *uxorem habens* **nec filius**. ⁴LXXXIII annos obiit in Bithynia, ⁵plenus Spiritu sancto sepultus in Constantinopoli. ⁶Item in

~ LOQUENTUR] LOQUAETUR Ma 15. AEGROTOS] AEGROTUS Ma 16. exissent]
exisset Ma ~ adsumptos] adsumptus Ma 17. est¹ om. Ma ~ virgine] virginem Ma
18. concubitus genitus est et per om. ω

(Prologus) 1. natione] nationes Ma 4. obiit] habiit Ma ~ Bithynia] Bethania Ma

*

16-19. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 29, par. 6

(Prologus) 1-4. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, *Prologus*

Achaia, graeca lingua Evangelium scripsit. ⁷Matthaeus scripsit Iudaeis fidelibus, ⁸Marcus poenitentibus, Iohannes perfectis, Lucas graecis fidelibus.

(Lc. 1) ¹UIT IN DIEBUS HERODIS (Lc. 1,5), et reliqua, ²hic implevit ordinem: dixit regem et regionem in qua fuit, sacerdotem, et gentem eius, et uxorem ipsius indicat. ³DE VICE ABIA (Lc. 1,5), **id est** in diebus David. ⁴ZACHARIAS (Lc. 1,5) memor Domini interpretatur; ⁵cui APPARUIT ANGELUS DOMINI A DEXTRIS ALTARIS (Lc. 1,11) *ostendit* quod ei, *quia* memor Domini *est*, demonstratur *mysterium* Dei. ⁶ABIA Pater Dominus interpretatur. ⁷Aptum fuit ut in tempore officii Patris Domini conceptus esset iste, qui Patrem Dominum praedicasset. ⁸ELISABETH (Lc. 1,5) Dei mei saturitas interpretatur, ⁹figuram Mariae portat, quae plena Deo fuit. ¹⁰ET AMBO IUSTI CORAM DEO (Lc. 1,6), non coram hominibus, quia omnis sterilis in Lege maledictus fuit. ¹¹INCEDENTES IN OMNIBUS MANDATIS (Lc. 1,6), **id est** totam Legem servabant. ¹²NON ERAT ILLIS FILIUS, QUIA ELISABETH STERILIS ET AMBO PROCESSISSENT IN DIEBUS SUIS (Lc. 1,7), ideo haec duae causae *memorantur, ut testimonium*

6. *post* scripsit *add.* ex ordine δ 7. fidelibus Iudaeis *transp.* O 8. Iohannes ... fidelibus] Lucas Graecis fidelibus, Iohannes perfectis Eg

(Lc. 1) 1. IN *om.* Vt ~ *post* HERODIS *add.* REGIS S Sk σ Vt δ 2. *post* ordinem *add.* et λ ~ regem dixit *transp.* K ~ dixit regem ... Domini (segm. 3)] dixit regem et regionem et sacerdotem et uxorem eius indicat de vice Abia Vt ~ regem] regere Mn ~ sacerdotem] sacerdos δ 3. DE VICE ABIA] De vise habit M 5. DOMINI¹ *om.* Vt ~ quod ei quia] qui Vt ~ est Domini *transp.* Mu ~ demonstratur] demonstrabitur Mn : monstrabitur ei Vt ~ *mysterium*] ministerium H 6. Dominus] Domini R 7. Aptum ... interpretatur (segm. 8) *om.* Pa ~ conceptus] coeptus α (≠ conceptus W Gr : captivatus Mn : conceptum O δ¹) ~ qui ... praedicasset] et qui Patris est Dominum predicasset Vt 8. ELISABETH] HELI HELI Mn ~ Dei mei] dominici Mu ~ saturitas] saturas α (≠ R β δ : saturas inras M) 9. figuram ... fuit] figurat Mariam Deo plenam Vt ~ *ante* figuram *add.* iste ρ ~ portat] porta Me 10. DEO] DOMINO R ~ quia olim ... servabant (segm. 11)] quia sterilis maledicta fuit in lege, incedentes servantes totam legem Vt ~ maledictum fuit in lege *transp.* K ~ maledictus] maledicta β δ 11. INCEDENTES] INCEDENTES M 12. ELISABETH] HELI HELI Mn ~ *post* STERILIS *add.* ERAT ρ ~ PROCESSISSENT] PERSEVERANT α (≠ PROCESSERANT W Me Pa δ) ~ ideo ... virtus *om.* H ~ memorantur] memorat α (≠ W δ) ~ ut *om.* α (≠ Me W n O) ~ *ante* testimonium *add.* ad δ

Achaia, graeca lingua Evangelium scripsit. ^{6a}Ex ordine Lucas scripsit, item Marcus solus in breve dixit quod Matthaeus et Lucas dixerunt, dum genealogia Christi hominem ex Deum in principio libri sui comprehendit. ⁷Matthaeus scripsit Iudaeis fidelibus, ⁸Marcus poenitentibus, Iohannes perfectis, Lucas graecis fidelibus scripsit ex ordine.

(Lc. 1) ¹FUIT IN DIEBUS HERODIS (Lc. 1,5) et reliqua, ²hic implevit ordinem: dixit regem, regionem in qua fuit, sacerdotem, et gentem eius, et uxorem ipsius indicat. ³DE VICE ABIA (Lc. 1,5): in diebus David. ⁴ZACHARIAS (Lc. 1,5) memor Domini interpretatur; ⁵cui APPARUIT ANGELUS DOMINI A DEXTRIS ALTARIS (Lc. 1,11) *indicat* quod ei, *qui* memor Domini *interpretatur*, demonstrantur *mysteria* Dei. ⁶ABIA Pater Dominus interpretatur. ⁷Aptum fuit ut in tempore officii Patris Domini conceptus esset iste, qui Patrem Dominum praedicasset. ⁸ELISABETH (Lc. 1,5) Dei mei saturitas interpretatur, ⁹figuram Mariae portat, quae plena Deo fuit. ¹⁰AMBO IUSTI CORAM DEO (Lc. 1,6), id est non *sic* coram hominibus, quia omnis sterilis in Lege maledictus fuit. ¹¹INCEDENTES IN OMNIBUS MANDATIS (Lc. 1,6), id est totam Legem servabant. ¹²NON ERAT ILLI FILIUS, QUIA ELISABETH STERILIS ET AMBO PROCESSISSENT IN DIEBUS SUIS (Lc. 1,7), ideo haec duae causae *memoratae sunt, ut maior* fuisset

6. Achaia] Agagia Ma

(Lc. 1) 2. ordinem] ordine Ma ~ dixit] dum Ma ~ regem] rege Ma ~ uxorem] uxore Ma 5. A] AD Ma ~ demonstrantur] demonstratur Ma 9. figuram] figura Ma 11. totam legem servabant] tota lege servabat Ma 12. PROCESSISSENT] PROCESSE- RANT Ma

*

(Lc. 1) 4. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 51, l.4/p. 63, l.16; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 189, l.73/79 6. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 34, l.12/p. 60, l.9; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 188, l.58; Cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 6, par. 69 8. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 13, l.2/p. 64, 17; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 10, par. 2 10. Cfr. Exod. 23,26

maior fuisset virtus. ¹³INGRESSUS ZACHARIAS IN TEMPLUM (Lc. 1,9), id est Christus in Mariam. ¹⁴POPULUS ORAT (Lc. 1,10), id est primum rogat Zachariam et populus, id est libertatem de captivitate. ¹⁵APPARUIT ILLI ANGELUS (Lc. 1,11), non dixit venit, quia ante ibi fuit. [PL 568] ¹⁶ZACHARIAS TURBATUS EST (Lc. 1,12), id est quia Iudaei turbantur adveniente Christo. ¹⁷EXAUDITA EST ORATIO TUA (Lc. 1,13), id est magis quam petisti: rogasti pro liberatione plebis et donatus est tibi Praecursor. ¹⁸ET MULTI IN NATIVITATE EIUS GAUDEBUNT (Lc. 1,14), quia per eius praedicationem gaudebunt in vitam aeternam. ¹⁹Quia ipse dixit "Ecce agnus Dei" (Ioh. 1,29) et reliqua. ²⁰Praecedit Christum, ante baptizavit, et praedicavit ante conceptus, ante natus et mortuus. ²¹Sex causae sunt quia sex menses inter eos erant. ²²EGO SUM GABRIEL (Lc. 1,19), id est fortitudo Dei. ²³CONCEPIT ELISABETH (Lc. 1,24), non dixit de Zacharia "Cognovit uxorem suam" (Gen. 4,1), ²⁴quia *defecit* ab eis *voluntas desiderii*. ²⁵ET OCCULTABAT SE (Lc. 1,24) propter pudicitiam, ut probaret quod conceperat si verum fuisset. ²⁶MENSIBUS QUINQUE (Lc. 1,24), id est V milia saeculi sive quinque libri Moysi. ²⁷AUFERRE OPPROBRIUM MEUM (Lc. 1,25), id est sterilitatis opprobrium et concep-

~ ante maior *add.* quia W δ (€ Gr) ~ fuisset] fuit W δ 13. INGRESSUS ... captivitate (seg. 14)] Zacharias in templum Christus in Mariam, primum rogat Zachariam et populus pro libertate de captivitate Vt ~ Mariam. POPULUS (segm. 14)] memoria populi M 14. ante populus² *add.* rogat K : *add.* Zacharias ut O² : ~ et om. R ~ libertatem] liberetur O 15. ibi ante *transp.* Me ~ ibi ante] antea ibi β² 16. quia] qui Sk : om. Vt ~ adveniente] advenientem M 17. liberatione] libertate δ¹ ~ et donatus] datus Vt 18. Et om. Vt ~ quia ... gaudebunt om. S ~ quia ... aeternam] per praedicationem eius in vita aeterna gaudebunt Vt ~ per eius praedicationem] per eius praedicationem R ~ ante gaudebunt *add.* multi δ¹ ~ vitam aeternam] vita aeterna W 19. Quia ipse dixit om. Vt ~ Quia ... Christum (segm. 20) om. H ~ et reliqua] ecce qui tollit peccata mundi δ 20. post Christum *add.* id est δ ~ baptizavit] baptizatur α (€ baptizatus Pa : baptizavit δ) ~ et] vel Mu ~ conceptus] conspectus α (€ δ) ~ ante² om. δ¹ ~ ante natus] condemnatus M 21. Sex causae] sexo usis Mn ~ causae sunt] causis ω (€ causas R M : causae Wn O : causae sunt δ) ~ menses] mensis Mn ~ erant] erat Me Mn 22. id est om. Vt Gr 23. CONCEPIT ELISABETH om. Vt ~ ELISABETH] HELI ALI Mn 24. voluntas] voluptas M 25. OCCULTABAT] OCCULTABANT M ~ pudicitiam] pudiciam S Gr ~ probaret] baptizarent Mn ~ quod conceperat om. Vt ~ conceperat] amaverit Mn ~ fuisset] esset Vt 26. QUINQUE MENSIBUS *transp.* δ¹ ~ sive] vel δ¹ ~ Moysi] Moysis Vt 27. AUFERRE] AUFERE R : AUFERET Mn M ~ MEUM om. Vt ~ sterilitatis] sterelis H ~ opprobrium sterilitatis *transp.* δ¹ ~ post opprobrium *add.* conceptionis Pa

virtus. ¹³INGRESSIS IN *TEMPLUM ZACHARIAS* (Lc. 1,9) id est Christus in Mariam. ¹⁴POPULUS ORAT (Lc. 1,10), id est primum rogat Zacharias et populus, id est libertatem de captivitate. ¹⁵APPARUIT EI ANGELUS (Lc. 1,11) non dixit venit, quia fuit ibi ante AD DEXTRIS ALTARIS (Lc. 1,11). [PL 568] ¹⁶ZACHARIAS TURBATUS (Lc. 1,12), id est quia Iudaei turbantur adveniente Christo. ¹⁷EXAUDITA EST ORATIO TUA (Lc. 1,13), id est magis quam petisti: rogasti pro liberatione plebis et donatus est tibi Praecursor. ¹⁸ET MULTI IN NATIVITATE EIUS GAUDEBUNT (Lc. 1,14), id est quia per eius praedicationem gaudebunt in vitam aeternam. ¹⁹Quia ipse dixit "Ecce agnus Dei" (Ioh. 1,29) et reliqua. ²⁰Praecedit Christum, id est ante baptizavit, praedicavit ante conceptus, ante natus et mortuus. ²¹VI causae sunt quia sex menses inter eos erant. ²²EGO SUM GABRIHEL (Lc. 1,19), id est fortitudo Dei. ²³CONCEPIT ELISABETH (Lc. 1,24), non *dicitur* de Zacharia "Cognovit uxorem suam" (Gen. 4,1), ²⁴quia *defecerunt* ab eis *voluntates desiderii*. ²⁵ET OCCULTABAT SE (Lc. 1,24), id est propter pudicitiam, ut probaret quod conceperat si verum fuisset. ²⁶MENSIBUS V (Lc. 1,24), id est V milia saeculi sive V libri Moysi. ²⁷AUFERRE OPPROBRIUM MEUM (Lc. 1,25), id est abstulit opprobrium sterilitatis et opprobrium conceptionis in senec-

13. Mariam] Maria Ma 14. primum] unum Ma 15. non dixit] nondum Ma
 18. vitam aeternam] vita aeterna Ma 21. VI] V Ma ~ causae sunt] causis ω ~
 menses] mensis Ma 24. voluntates desiderii] voluntate desideria Ma
 25. pudicitiam] puditiam Ma ~ verum] vero Ma 26. milia] miliaria Ma
 27. et om. Ma

*

16. Cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 239, col. 128, l.36 22. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 64, l.24; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 185, l.14; cfr. Greg., *Hom in Ev.*, lib. 2, hom. 34, par. 9

tionis in senectute. ²⁸INTER HOMINES (Lc. 1,25), quia non *fuit opprobrium apud Deum*. ²⁹Sicut in sexto mense missus est Gabriel a Domino in civitatem, ³⁰ita in sexto miliario mundi *missus est Christus*. ³¹IOSEPH (Lc. 1,27) salvator interpretatur, quia salvavit Aegyptum a fame; ³²sive Mariam *benedicit*, id est a carne Christi. ³³TURBATA AUTEM (Lc. 1,29), quia nesciebat si praeteritum an futurum quod angelus dixit: "SPIRITUS SANCTUS VENIET IN TE" (Lc. 1,35). ³⁴SPIRITUS nomen est omnis gratiae quae a Deo inspiratur. ³⁵Quomodo cognovit Maria? Quod dixit angelus, vel dum plena erat Spiritu, sciebat quod angelus locutus est ei. ³⁶VIRTUS ALTISSIMI OBUMBRABIT TIBI (Lc. 1,35), id est abscondit te in Aegypto fugiendo. ³⁷COGNATA TUA (Lc. 1,36) ideo dicitur quia Elisabeth de tribu Levi fuit, id est de tribu Dei. ³⁸ECCE ANCILLA DOMINI (Lc. 1,38), ut *dicit* "Filius ancillae tuae" (Ps. 115,16). ³⁹ABIIT IN MONTEM CUM FESTINATIONE (Lc. 1,39), quia omnis voluntatem Dei implent, festinare debent. ⁴⁰EXSULTAVIT INFANS IN UTERO MATRIS EIUS (Lc. 1,41), id est honoravit filius filium sicut honoravit mulier mulierem. ⁴¹EXCLAMAVIT VOCE MAGNA (Lc. 1,41): aptum fuit, quia de Iohanne dictum est "Vox clamantis

28. INTER HOMINES ... Sicut in (segm. 29) *om.* Vt 29. a Domino *om.* Vt δ¹ ~ civitatem] civitate Me Mn R 31. interpretatur] interpretator M ~ quia] qui R ~ salvavit] salvabit S Sk H En ~ a] de R 32. Mariam] Maria R ~ benedicit] salvavit vel benedixit Pa ~ id est ... in te (segm. 33) *om.* M 33. *post* TURBATA *add.* EST S Vt δ ~ AUTEM *om.* Vt ~ praeteritum] praeterito α (⊘ praeteritu Mn H : praeteritum Vt δ) ~ FUTURUM] futuro α (⊘ futurum esset δ) ~ quod angelus dixit] ei dixisset angelus Vt ~ VENIET] VENIT R : SUPERVENIET δ¹ 34. inspiratur] inspirator S 35. cognovit] agnovit Me R Sk Wn ρ K O ~ *post* angelus *add.* [appendix Mu29 Gr37 Eg28] δ ~ vel ... angelus² *om.* Pa ~ Spiritu] de Spiritu δ ~ angelus *post* ei *transp. et add.* [appendix Mu30 Eg29] δ¹ ~ *post* ei *add.* [appendix Gr38] Gr 36. VIRTUS ... tuae (segm. 38)] OBUMBRAVIT TIBI, abscondite in Egyptum fugiendo, Elisabeth cognata tua eo quod erat de tribu Levi id est ecce ancilla Dei ut dicitur et filius ancille tuae Vt ~ abscondit te] abscondite Me Sk σ O Vt : abscondita Mn ~ fugiendo] fugiendum M 37. a COGNATA *incipit* E ~ ideo] in Domino H ~ Elisabeth] Heli ali festi Mn ~ Dei] David M 39. MONTEM] MONTANA M δ *et add.* id est more ignis accensi δ ~ CUM FESTINATIONE] CONVERSATIONEM Mn ~ quia omnis *om.* Vt ~ omnis *om.* Mn ~ implent] implere ω ~ festinare debent] debet festinare K ~ festinare debent] festinet homo Vt ~ debent] debet Mn M K 40. IN UTERO MATRIS EIUS id est *om.* Vt ~ honoravit¹⁻²] oravit H ~ filius filium] filium suum Pa ~ honoravit² *om.* Vt 41. MAGNA] MEA Mn ~ dictum est] dicitur Vt

tute. ²⁸INTER HOMINES (Lc. 1,25), quia non *opprobrium fuit cum Deo*. ²⁹Sicut in sexto missus est Gabriel *angelus* a Domino in civitatem Galilaeam, ³⁰ita in sexto miliario mundi *Christus in Ecclesia missus est ad virginem disponatam viro*. ³¹IOSEPH (Lc. 1,27) salvator interpretatur, quia salvavit Aegyptum *de fame*; ³²sive Mariam *benedixit*, id est *carnem* Christi. ³³TURBATA EST (Lc. 1,29), id est quia nesciebat si praeteritum an futurum quod angelus dixit: "SPIRITUS SANCTUS VENIET IN TE" (Lc. 1,35), ³⁴id est SPIRITUS nomen est omnis gratiae quae a Deo inspiratur. ³⁵Quomodo cognovit Maria? Quod dixit angelus, ^{35a}quia sciebat Maria quod concepitur ab Spiritu in mundo ut dicit "Mox concupierunt filii Dei filias hominum, ex inde nati sunt gigantes" (cfr. Gen. 6,4), vel dum plena erat de Spiritu, sciebat quod angelus locutus est ei, ^{35b}vel scit quod animae generantur, quod dubium est sicut in corporibus seminantur per coniugium an in corpora de caelo mittantur; alii putant quod spiritus animae viri coniungitur in coniugio spiritu animae mulieris et ex inde animae gignantur. ³⁶VIRTUS ALTISSIMI OBUMBRABIT TIBI (Lc. 1,35), id est abscondit te in Aegypto fugiendo. ³⁷COGNATA TUA (Lc. 1,36) dicitur quia Elisabeth de tribu Levi fuit, id est tribu Dei. ³⁸ECCE ANCILLA DOMINI (Lc. 1,38), ut *dicitur* "Filius ancillae tuae" (Ps. 115,16) in psalmo. ³⁹ABIIT IN MONTANA (Lc. 1,39), id est more ignis accensi. CUM FESTINATIONE (Lc. 1,39), quia omnis voluntatem Dei implent festinare debent. ⁴⁰EXSULTAVIT INFANS IN UTERO MATRIS EIUS (Lc. 1,41), id est honoravit filius filium sicut honoravit mulier mulierem. ⁴¹EXCLAMAVIT VOCE MAGNA (Lc. 1,41), id est Deus de voce clamavit voce magna; clamasset aptum fuit quia de Iohanne dictum est "Vox clamantis

29. Domino] Dominum Ma ~ civitatem Galilaeam] civitate Galilea Ma
 30. disponatam] disponata Ma 32. Mariam] Maria Ma 33. futurum] futuro Ma ~ VENIET] VENIT Ma 34. gratiae] gratia Ma ~ inspiratur] inspirator Ma
 35a. filiis in filias *corr. s.l.* Ma 35b. in *om.* Ma ~ gignantur] gignantur Ma
 36. OBUMBRABIT] OBUMBRAVIT Ma ~ abscondit te] abscondite (*ut vid.*) Ma
 37. TUA] SUA Ma ~ tribu²] tribo Ma 39. voluntatem] voluntate Ma ~ implent] implere ω
 41. Iohanne] Iohannem Ma

*

31. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., In Genesim*, cap. 30, parr. 20-21; qui salvavit Aegyptum de fame: cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 89, cap. 2, l.22; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., In Genesim*, cap. 30, par. 21 35a. Cfr. Aug., *Civ. Dei*, III, cap. 5, l.3

in deserto". ⁴²IOHANNES EST NOMEN EIUS (Lc. 1,63): cur non *dixit* "Iohannes erit"? *Quia ab angelo vocatus est antequam conciperetur*. ⁴³ET MIRATI SUNT (Lc. 1,63), id est convenientia inter patrem et matrem. ⁴⁴BENEDICTUS DOMINUS (Lc. 1,68) ostendit bonitatem Dei dum *rogavit* Zacharias pro liberatione plebis, illi Praecursor donatus est. ⁴⁵EREXIT CORNU SALUTIS (Lc. 1,69), id est Christus, quia cornu *nec* caro est *nec ossum*; ⁴⁶sic et Christus, *nec* caro est tantum, *nec* divinitas. ⁴⁷PUER CRESCBAT (Lc. 1,80), id est corpore.

(Lc. 2) ¹HAEC DESCRIPTIO PRIMA FACTA EST (Lc. 2,2), id est a Romanis, quia Iulius primus regnavit Romanis, sed non tenuit universum mundum; ²*et post eum regnavit Augustus, post Augustum Tiberius*. ³In tempore Augusti et Tiberii tempus Christi completurus usque ad baptismum suum, ⁴quia XV annos de regno Augusti et XV de regno Tiberii tenuit; in principio regni Augusti venerunt in uno curro ad civitatem suam Augustus et filius eius Tiberius. ⁵Postquam adsuerunt

~ in deserto *om.* Vt ~ *post* deserto *add.* [*appendix* Mu31 Gr39 Eg30] δ 42. IOHANNES ... erit] Non dixit Iohannem erit nomen eius, sed Iohannem est nomen est Vt ~ erit] erat Pa ~ *post* erit *add.* nomen eius δ¹ ~ vocatus] vocatum Mu ~ antequam] ante Vt ~ *post* antequam *add.* in utero δ¹ ~ conciperetur] conceptum Vt : acciperetur En 43. MIRATI] INTERATI *in* INTRATI *corr.* Mn : MORATI Vt ~ id est] cum H : *om.* Vt ~ inter] in M 44. BENEDICTUS ... donatus est] BENEDICTUS DOMINUS pro bonitate, rogavit libertatem populi et dabatur ei precursor Domini Vt ~ ostendit] NOSTER α (€ *om.* Me : DEUS ostendit Mu : DEUS Israel ostendit Eg : NOSTER ostendit Gr) ~ liberatione] libertate δ¹ ~ liberatione plebis] liberationis β (€ liberatione En : liberatione populi O : libertatem populi Vt) ~ illi] illius En ~ donatus est illi precursor *transp.* O 45. CORNU¹] CORNUM S ~ quia ... divinitas (segm. 46)] qui carnem et ossa sed divinitas non habet sicut nec cornu Vt ~ cornu²] cornus S : cornum M ~ ossum] ossus α (€ os Me Pa O δ) 46. tantum *om.* β ~ nec *om.* S R Mn ~ nec divinitas] nec os β δ *et add.* id est divinitas tantum δ 47. PUER CRESCBAT, id est corpore] Crescebat corpore Vt

(Lc. 2) 1. HAEC] HAC K ~ a *om.* R ~ *post* Romanis *add.* non ab aliis regnis δ ~ primus] primis S ~ regnavit] generavit En ~ sed ... mundum] sed non totum regnum tenuit id est universum mundum Vt ~ tenuit ... Augusti (segm. 3) *om.* M 3. tempus] templum M ~ Christi completurus] completur Christi Gr ~ completurus] complendi Vt : completur K : completur δ¹ ~ usque ad *om.* ω (€ δ) 4. XV] XII δ¹ ~ annos] anno R : annis Mn ~ de] a Vt ~ in *om.* p ~ uno curro] curru uno δ¹ ~ curru] curru Me En K O Vt Gr ~ eius] suus E : *om.* Eg 5. adsuerunt] censuerunt Vt

in deserto". ^{41a}UNDE HOC MIHI (Lc. 1,43) in personam Iohannis dicitur, id est unde merui, hoc est "Non sum dignus solvere corrigia calciamenti eius" (Ioh. 1,27). ⁴²IOHANNES NOMEN EIUS (Lc. 1,63): quur non *dicit* "Iohannes erit"? *Quia antequam in utero conciperetur ab angelo vocatum est.* ⁴³ET MIRATI SUNT (Lc. 1,63), id est convenientia inter patrem et matrem. ⁴⁴BENEDICTUS DOMINUS (Lc. 1,68) ostendit bonitatem Dei dum Zacharias pro liberatione plebis *rogavit*, illi Praecursor donatus est. ⁴⁵EREXIT CORNU SALUTIS (Lc. 1,69), id est Christus, quia cornu *non* caro est nec *ossa*; ⁴⁶sic Christus, *non* caro est tantum, nec divinitas *tantum*. ⁴⁷PUER CRESCBAT (Lc. 1,80), id est corpore.

(Lc. 2) ¹HAEC DESCRIPTIO PRIMA FACTA EST (Lc. 2,2), id est a Romanis, **non ab aliis regnis**, quia Iulius primus regnavit Romanis, sed non tenuit universum mundum; ²*et post eum Augustum et Tiberius.* ³**Et** in tempore Augusti et Tiberii tempus Christi completurus usque ad baptismum suum, ⁴quia XV annos de regno Augusti et XV annos Tiberii tenuit; in principio regni Augusti venerunt in uno curro ad civitatem suam Augustus et filius eius Tiberius. ⁵Postquam adsuerunt regnum

43. convenientia] convenientiam Ma 44. bonitatem] bonitate Ma 45. cornu] cornum Ma

(Lc. 2) 1. Romanis] Romanus Ma ~ *post* regnavit *add.* a Ma 2. et² *om.* Ma
3. completurus] complexurus Ma ~ usque ad *om.* ω 4. annos] annum Ma ~ regno] regnum Ma ~ uno] unum Ma

*

45. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 265D, (ed. MiAg1), p. 659, l.21

(Lc. 2) 1-4. Cfr. Orosius, *Adv. pag.*, vol. II, lib. 6, cap. 20, par. 1

regnum mundi, ostendit quod in regno eius nasceretur ipse qui regnaret in universo mundo, et pater unitatem filii sui vult. [PL 569] ⁶Ipso tempore apparuit circulus aereus erga solem, ostendit nasciturum in tempore eius, cuius potestas et pulchritudo et lux et sapientia circumdedisset omnem potentiam, pulchritudinem, lucem et sapientiam. ⁷Ipso tempore fluxit fons olei a taberna meritoria tota die usque ad vespere, ⁸ostendit quod nascitur in tempore eius a quo fluxisset fons olei, *id est* spiritalis unctio per totum Evangelium usque in finem mundi. ⁹AUGUSTUS (Lc. 2,1) patrem figurat. CYRINUS (Lc. 2,2) filium. Propterea census *datur*, ut sciret rex numerum hominum et magnitudinem. ¹⁰A PRAESIDE SYRIAE (Lc. 2,2) ostendit locum de quo Christus fuit. ¹¹UT PROFITERENTUR SINGULI IN SUAM CIVITATEM (Lc. 2,3) ostendit ut nullus extra Ecclesiam censum Deo reddat. ¹²POSITUS IN PRAESEPIO (Lc. 2,12), *id est* corpus Christi super altare. ¹³Bos et asinus in praesepio Christi ostendit *gentes* et Iudaeos communicare super altare. ¹⁴LOCUS IN DIVERSORIO (Lc. 2,7), *id est* domus inter duos muros duas ianuas habet, figurat Ecclesiam *inter paradisum et mundum*. ¹⁵Exercitus militum ostendit

~ in ... nasceretur *om.* M ~ nasceretur] nascitur E ~ ipse *om.* Vt ~ universo mundo] universum mundum Mn Sk σ M ρ O δ ~ pater] patrem M ~ unitatem] in unitate O : unici δ¹ ~ unitatem ... tempore² (segm. 6) *om.* M ~ *post* sui *add.* impleret δ¹ ~ vult] voluntatem α (⊄ venerabatur K) 6. aereus] ereus S E Vt : hereus Sk σ : aureus Gr ~ a ostendit *des.* E ~ ostendit] ostendens δ¹ ~ nasciturum] nascitur α¹ (⊄ nascentem Vt : nasciturum O δ) ~ eius tempore *transp.* Vt ~ eius] ipsius δ¹ ~ potentiam] potestatem δ¹ ~ *post* potentiam *add.* primam α (⊄ *add.* prima M K O : *om.* δ) ~ *ante* lucem *add.* II β ~ et *om.* Sk H O ~ *ante* sapientiam *add.* III β 7. Ipso] Ipse S M ~ fluxit] fluit K Vt ~ olei] oleum ω (⊄ Pa O δ) ~ taberna] tabernacula Mn 8. ostendit ... olei] ostendit eius tempore nasciturum a quo fluit oleum Vt ~ ostendit] ostendens δ¹ ~ nascitur] nasceretur O δ ~ fluxisset] fluisset ω (⊄ Pa δ : fluit Vt) ~ in²] ad δ ~ finem] fine ω (⊄ Me β δ) 9. patrem] patrum S Wn M K ~ figurat] significat Me O : figuram H ~ CYRINUS] TIBERIUS R ~ filium] fili M ~ datur] datus Vt ~ rex NUMERUM] regnum eorum Mn ~ hominum] hominem Me 10. ostendit *om.* Vt 11. UT PROFITERENTUR *om.* Vt ~ PROFITERENTUR] PROFETARENT ω (⊄ Me Sk σ Pa O δ : PROFITERENT *in* PROFITERENTUR *corr.* En) ~ ostendit *om.* Vt ~ ut²] quod Gr ~ reddat] reddet Mn 12. POSITUS] POSITIS Mn ~ *id est om.* Vt ~ Christi] eius Vt ~ super] in Vt 13. Bos ... altare] Bos et asinos Iudei et gentes super altare communicant Vt ~ *ante* gentes *add.* et δ¹ 14. LOCUS] LOCUM Mn ~ figurat] figuram α (⊄ significat Me : figurat O Vt Wn δ) ~ Ecclesiam] Ecclesiae S R Pa : Ecclesia K 15. militum] milicium S : *om.* Vt : multus Mu

mundi, ostendit quod in regno eius nasceretur ipse qui regnaret in universo mundo, et pater unitatem filii sui vult. [PL 569] ⁶Ipsa tempore apparuit circulus aereus erga solem, ostendit nasciturum in tempore eius, cuius potestas et pulchritudo et lux et sapientia circumdedit omenm potentiam et pulchritudinem, lucem et sapientiam. ⁷Ipsa tempore fluxit fons olei a taberna meritoria tota die usque ad vesperum, ⁸ostendit quod nascitur in tempore eius a quo fluxisset fons olei, spiritalis unctio per totum Evangelium usque in finem mundi. ⁹AUGUSTUS (Lc. 2,1) patrem figurat. CYRINUS (Lc. 2,2) filium **figurat**. Propterea census *dabatur*, ut sciret rex numerum hominum et magnitudinem. ¹⁰A PRAESIDE SYRIAE (Lc. 2,2) ostendit locum de quo Christus fuit, ^{10a}**quia Syria in Asia est, et Iudaea in Palestina**. ¹¹UT PROFITERENTUR SINGULI IN SUAM CIVITATEM (Lc. 2,3) ostendit ut nullus extra Ecclesiam censum Deo reddat. ¹²POSITUS IN PRAESEPIO (Lc. 2,12) *ostendit* corpus Christi super altare. ¹³Bos et asinus in praesepio Christi ostendit *gentiles* et Iudaeos communicare super altare. ¹⁴LOCUS IN DIVERSORIO (Lc. 2,7), id est domus inter duos muros II ianuas habet, figurat Ecclesiam *in paradiso et mundo*. ¹⁵Exercitus militum ostendit

5. regnaret] regnasset Ma ~ vult] voluntates Ma 6. aereus] ereos Ma 6. nasciturum] nascere Ma 7. fluxit] fulgebit Ma ~ olei] oleum ω ~ meritoria] meritoria Ma 8. nascitur] nascere Ma ~ fluxisset] fluisset ω ~ spiritalis] spiritalis Ma ~ per] pro Ma ~ finem] fine ω 9. census] censum Ma 10a. *post* Asia est *add.* in Syria Ma 11. PROFITERENTUR] PROFETARENT ω ~ SUAM CIVITATEM] SUA CIVITATE Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma 13. Christi] Christo Ma 14. Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ *post* Ecclesiam *add.* ostendit Ma

*

6. Cfr. Orosius, *Adv. pag.*, vol. II, lib. 6, cap. 20, par. 7

ducem Christum sequere. ¹⁶PASTORES LOQUEBANTUR (Lc. 2,15), aptum fuit ¹⁷ut pastores testimonium darent de vero agno. ¹⁸TRANSEAMUS IN BETHLEHEM (Lc. 2,15) ostendit nobis non aspicere retro, nec ad dexteram nec ad laevam, nisi ad Christum. ¹⁹INVENERUNT MARIAM, IOSEPH ET INFANTEM (Lc. 2,16): per hos tres sanatus est mundus. ²⁰MARIA CONSERVABAT OMNIA VERBA HAEC (Lc. 2,19), id est quod angelus ei dixit. ²¹POSTQUAM CONSUMMATI SUNT DIES OCTO UT CIRCUMCIDERETUR (Lc. 2,21), et in octava beatitudine ostendit passionem Christi, dum dicitur: "Beati qui persecutionem patiuntur" (Mt. 5,10). ²²*Circumcisio* Christi die *octavo* ostendit sanguinem martyrum, usque in diem iudicii, ²³sive quia implevit legem et non solvit. ²⁴POSTQUAM IMPLETI SUNT DIES PURGATIONIS EIUS (Lc. 2,22), id est XV dies de puero, de puella triginta *in Lege fuit* ut mulier non intret in Ecclesia. ²⁵PAR TURTURUM AUT DUOS PULLOS COLUMBARUM (Lc. 2,24), per saevitiam turturis ostendit esse prudentes sicut serpentes, per columbam simplices esse.

~ ducem] duce Mn Sk H ~ Christum ducem *transp.* δ¹ ~ sequi Christum *transp.* Vt ~ sequere] sequi R Vt δ 16. PASTORES ... agno (segm. 17)] PASTORES nunciabunt de vero agno festinantes Vt 17. darent testimonium *transp.* δ¹ 18. TRANSEAMUS ... Christum] et non aspiat homo retro vel ad dexteram vel ad levam sed usque ad Christum festinet Vt ~ IN *om.* Mu ~ non] nam En ~ aspicere] respicere δ¹ ~ dextram] dextera O ~ nec ad laevam *om.* Wn ~ ad laevam] aram Mn ~ laevam] sinistram Sk H δ 19. INVENERUNT ... mundus *om.* Vt ~ tres ... POSTQUAM (segm. 21) *om.* M ~ sanatus] salvatus Mn : natus H 20. MARIA ... dixit] CONSERVABAT OMNIA id est quod ei loquebatur angelus Vt ~ *post* HAEC *add.* in corde suo K ~ quod] quia Pa ~ dixit ei *transp.* p 21. POSTQUAM ... dicitur] VIII^a id est circumcisio, in VIII^a beatitudine nuntiat eius passio, dicitur enim Vt ~ CONSUMMATI] IMPLETI β δ ~ DIES OCTO ... IMPLETI SUNT (segm. 24) *om.* H ~ octava] octo Mn ~ octava beatitudine] octabatitudine Sk ~ *post* patiuntur *add.* propter iustitiam K δ¹ : *add.* et caetera Gr ~ Beati ... martyrum (segm. 22) *om.* M 22. die octavo *om.* Vt ~ octavo] octava δ ~ *post* ostendit *add.* effusionem Vt ~ martyrum] martyrii Sk Wn En K O 23. sive ... solvit] vel quia non venit solvere sed implere Vt 24. PURGATIONIS] AGNITIONIS Mn : PUGAMINIS M ~ EIUS *om.* Gr ~ XV] duodecim R : Ximus M : XL K ~ triginta] LXXX K ~ triginta in Lege] in Lege XXX En ~ fuit in Lege *transp.* Me ~ intret] intrat Mn : intraret β δ 25. PAR TURTURUM ... Deo (segm. 26)] in sevitia turturis prudentes sicut serpentes, in columba ostendit esse simplices sicut columbae, par id est totum se offerre Deo Vt ~ PULLOS] PULLUS Mn ~ prudentes] prudentiam ω (≠ prudentia Mn : prudentium K : sevitium *et add.* *s.l.* id est O : prudentes δ¹)

ducem Christum sequere. ¹⁶PASTORES LOQUEBANTUR (Lc. 2,15) **id est** aptum fuit ¹⁷ut pastores testimonium darent de vero agno. ¹⁸TRANSEAMUS AD BETHLEHEM (Lc. 2,15) ostendit nobis non aspicere retro, nec ad dexteram nec ad laevam, nisi ad Christum. ¹⁹INVENERUNT MARIA, IOSEPH ET INFANTEM (Lc. 2,16): per hos III sanatus est mundus, **et reliqua**. ²⁰Ad litteram dicit: MARIA CONSERVABAT OMNIA VERBA HAEC (Lc. 2,19), id est quod angelus ei dixit. ²¹POSTQUAM CONSUMMATI SUNT DIES VIII UT CIRCUMCIDERETUR PUERUM (Lc. 2,21) **ostendit VIII beatitudines VIII dies circumcideretur**, et in octava beatitudine ostendit passionem Christi, dum dicitur "Beati qui persecutionem patiuntur" (Mt. 5,10) **et reliqua**. ²²Circumcideretur Christo die *octava* ostendit sanguinem martyrum usque in diem iudicii, ²³sive quia implevit Legem et non solvit. ²⁴POSTQUAM IMPLETI SUNT DIES *EIUS PURGATIONIS* (Lc. 2,22), id est XII dies de puero, de puella XXX ut mulier in Ecclesia non intret, *in Lege fuit*. ²⁵PAR TURTUM AUT DUOS PULLOS COLUMBARUM (Lc. 2,24), per saevitiam turturis ostendit esse prudentes sicut serpentes, per columbam simplices esse.

20. litteram] littera Ma 22. sanguinem] sanguine Ma ~ diem] die Ma 24. ut
om. Ma 25. PULLOS] PULLUS Ma ~ prudentes] prudentiam ω ~ columbam] colum-
ba Ma

*

16-17. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 109, par. 16, l.36 22. Cfr. Ambr., *Epistulae*, lib. 9, ep. 69, par. 14 25. Cfr. Aug., *Contra Iulianum*, lib. 1, col. 644, l.12; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 30, par. 5

²⁶PAR ostendit totum se homo offerat Deo. ²⁷REVELATIONEM GENTIUM (Lc. 2,32), id est *gloriam fidei*. ²⁸ECCE POSITUS EST IN RUINAM (Lc. 2,34), id est in his qui non credunt; ²⁹IN RESURRECTIONEM (Lc. 2,34), in his qui credunt in eum; ³⁰ET SIGNUM (Lc. 2,34), id est Evangelium. ³¹VENI SEPARARE HOMINEM ADVERSUS MATREM (Mt. 10,35), et reliqua, ut ipse ait “Quae est mater mea?” (Mt. 12,48; Mc. 3,33). ³²BEATUS ILLE VENTER QUI TE PORTAVIT (Lc. 11,27), et reliqua, id est ut multi bonas cogitationes cogitent, dum non *sola Maria* mater Christi est. ³³ET TUAM IPSIUS ANIMAM PERTRANSIBIT GLADIUS (Lc. 2,35), id est sermo Dei, sive passio Christi. ³⁴VIXERAT CUM VIRO SUO ANNIS SEPTEM (Lc. 2,36), id est synagoga cum Eptatico. ³⁵ET NON DISCEDEBAT DE TEMPLO (Lc. 2,37), id est quia *non debet Ecclesia* discedere de caelo. ³⁶PUER AUTEM CRESCEBAT (Lc. 2,40), id est *corpore*. ³⁷ET CONFORTABATUR (Lc. 2,40), id est *spiritu*. [PL 570] ³⁸CUM ESSET DUODECIM ANNORUM (Lc. 2,42), id est duodecim tribus quae venerunt ad Christum; ³⁹POST TRIDUUM INVENERUNT EUM (Lc. 2,46): ⁴⁰PATER (Lc. 2,48), id est *Ecclesia*, et MATER (Lc. 2,48), id est *synagoga*, ⁴¹qui quaerebant eum per tres Leges et non invenerunt eum

26. *post* PAR *add.* TURTURUM δ ~ se homo totum *transp.* β δ ~ offerat] offerre β δ
 27. REVELATIONEM ... fidei *om.* Vt 28. ECCE ... mea (segm. 31)] ostendit positus
 in ruinam; his qui non credunt et resurrectionem qui credunt in eum in signum
 Evangelium separare homines a matre et cetera, ipse ait: quae est mater mea et cetera
 Vt ~ *post* EST *add.* HIC β δ ~ in² *om.* α ~ his] hii Me : id est Eg 29. IN¹ ... qui *om.*
 M ~ in² *om.* α ~ in² ... credunt *om.* K Pa 30. ET] IN δ 31. VENI] VENIT Mu
 ~ ADVERSUS] ADVERSUS S ~ *post* MATREM *add.* suam δ¹ ~ ut] et M 32. ILLE *om.* Vt
 ~ VENTER ILLE *transp.* K ~ QUI TE ... et reliqua] et cetera Vt ~ PORTAVIT] PORTABIT
 R ~ bonas] bonis Mn ~ cogitent] agitent S : gignent Vt ~ dum] cum Mn ~ sola]
 solum Pa ~ Christi est *om.* δ¹ 33. ET TUAM IPSIUS ANIMAM *om.* Vt ~ PERTRANSIBIT]
 PERTRANSEAT ω (€ PERSPECTAT Mn : PERTRANSIIT Sk σ : PERTRANSIVIT M : PERTRAN-
 SIBIT ρ δ : PERTRANSIET K O Vt) ~ id est sermo Dei] sermo divinus est Vt
 34. VIXERAT *om.* Vt ~ *post* VIXERAT *add.* ENIM Eg ~ VIRO SUO] UXORE SUA Eg ~ ANNIS]
 ANNOS α (€ Sk H M Vt Pa K O δ¹ : *om.* Gr) ~ id est *om.* Vt ~ cum eptatico ... id est
 synagoga (segm. 40) *om.* Pa ~ cum² *om.* δ¹ 35. ET NON ... spiritu (segm. 37)] et
 non discedebat de ceterae Ecclesia non debet discedere de celo; crescebat corpore,
 confortabatur spiritu Vt ~ DISCEDEBAT] DESCENDEBAT Me ~ de caelo *om.* M
 37. id est spiritu *om.* M 38. CUM ESSET ... Evangelium (segm. 41)] XII anno id
 est XII tribus qui venerant ad Christum, post triduum id est tres leges, pater Eccle-
 sia, mater sinagoga, qui eum non invenerunt nisi per Evangelium Vt ~ ANNORUM
 DUODECIM *transp.* O ~ *post* ANNORUM *add.* Iesus β δ ~ quae] qui α (€ δ) 39. POST
 TRIDUUM] POSTRIDUUM O 40. PATER ... eum² (segm. 41) *om.* M

²⁶PAR ostendit totum se homo offerat Deo. ²⁷REVELATIONEM GENTIUM (Lc. 2,32), id est *fidei; gloria, id est puerum*. ²⁸ECCE POSITUS EST IN RUINAM (Lc. 2,34), id est in his qui non credunt, ²⁹ET RESURRECTIONEM (Lc. 2,34), id est in his qui credunt in eum, ³⁰ET IN SIGNUM (Lc. 2,34) id est Evangelium. ³¹VENIT SEPARARE HOMINEM ADVERSUS MATREM SUAM (Lc. 2,35), et reliqua, ut ipse *dixit* “Quae est mater mea?” (Mt. 12,48; Mc. 3,33) **et reliqua**. ³²BEATUS VENTER QUI TE PORTAVIT (Lc. 2,27), et reliqua, id est ut multi bonas cogitationes cogitent, dum non *Maria sola* mater Christi est. ³³ET TUAM IPSIUS ANIMAM PERTRANSIBIT GLADIUS (Lc. 2,35), id est sermo Dei **unius est sermo Dei** sive passio Christi. ³⁴VIXERAT CUM VIRO SUO ANNIS VII (Lc. 2,36), id est synagoga cum Eptatico. ³⁵ET NON DISCEDEBAT DE TEMPLO (Lc. 2,37), id est quia *Ecclesia non debet* discedere de caelo. ³⁶CRESCEBAT (Lc. 2,40): *corpore*, ³⁷et CONFORTABATUR (Lc. 2,40): *spiritu*. [PL 570] ³⁸CUM ESSET XII ANNORUM (Lc. 2,42), id est XII tribus qui venerunt ad Christum. ³⁹POST TRIDUUM INVENERUNT EUM (Lc. 2,46), ⁴⁰*id est PATER* (Lc. 2,48) *Ecclesiae et MATER* (Lc. 2,48) *synagoga figurat*, ⁴¹qui quaerebant eum per III Leges et non invenerunt eum

26. PAR] PARS Ma 28. RUINAM] RUINA Ma ~ in² om. Ma ~ credunt] credant Ma
 29. in² om. Ma 33. ANIMAM] ANIMA Ma 33. PERTRANSIBIT] PERTRANSEAT ω
 34. cum²] et Ma 35. DISCEDEBAT] DISCENDEBAT Ma ~ discedere] descendere Ma
 38. *post* ANNORUM *add.* eum Ma 41. Leges] Legis Ma ~ invenerunt] venerunt Ma

nisi per Evangelium. ⁴²ET ERAT ILLIS SUBDITUS (Lc. 2,51) ostendit filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.

(Lc. 3) ¹AB ANNO QUINTO DECIMO TIBERII CAESARIS (Lc. 3,1): unus rex, unus praeses in nativitate Christi memorantur, id est dum non coeperant docere; ²nunc autem rex et quattuor tetrarchae commemorantur, dum ad praedicationem et ad baptismum venit. ³Rex *significat* Christum, et quattuor tetrarchae *ostendit* quattuor Evangelia; ⁴duo sacerdotes, *id est duas Leges*. ⁵Per senum numerum mundus natus est, qui per senum numerum factus est. ⁶Unus rex de Romanis, ostendit unitatem regni Romanorum, et quattuor tetrarchae super Iudaeos ostendit divisionem regni Iudaeorum, ⁷Factum est verbum Domini super Iohannem, id est vade et praedica baptismum. ⁸VALLIS IMPLEBITUR (Lc. 3,5), *id est Iudaei et gentes*, ⁹MONTES ET COLLES HUMILIABITUR (Lc. 3,5), *id est "Qui se humiliat exaltabitur"* (Lc. 14,11). ¹⁰ET ERUNT PRAVA IN DIRECTA (Lc. 3,5), id est qui fuit luxuriosus sit castus. ¹¹ET ASPERA IN VIAS PLANAS (Lc. 3,5), id est qui fuit superbus sit humilis. ¹²VIDEBIT OMNIS CARO SALUTARE DEI (Lc. 3,6), *id est Iudaei et gentes, viri et mulieres*.

42. ET ERAT ... ministrare] ERAT ILLIS SUBDITUS ut est non veni ministrari sed ministrare Vt ~ SUBDITUS ILLIS *transp.* Gr ~ venit] veni M ~ ministrari] ministri Sk

(Lc. 3) 1. AB *om.* O ~ unus¹] hii Mn ~ unus¹⁻²] primus α (€ δ) ~ id est dum ... commemoratur (segm. 2) *om.* Sk ~ non dum *transp.* ρ ~ coeperant] captivitate Mn
2. nunc autem] unus Eg ~ et *om.* α (€ δ) ~ quattuor] quartus α (€ quare Vt : quattuor δ) ~ tetrarchae] tetrarcha α (€ tetharce M : tetrarchae δ) ~ commemorantur] commemoratur Vt Pa : commoratur O ~ commemorantur ... tetrarchae (segm. 3) *om.* M ~ *post* commemorantur *add.* memoriam natura Mn : *add.* id est dum non coeperant docere nunc autem rex quartus tetrarcha commemorantur H 3. Christum significat *transp.* Wn ~ ostendit *om.* Vt δ¹ ~ Evangelia] evangelista Sk 5. mundus *om.* R ~ natus] signatus Vt : sanatus δ ~ qui per senum numerum factus est *om.* R 6. Unus] Primus α (€ Hii Mn : Unus δ) ~ de *om.* β δ ~ Romanis] romanus H O δ ~ unitatem] nativitatem β (€ navitatem M) ~ et *om.* δ ~ quattuor tetrarchae] quartus tetrarcha α (€ β δ) ~ *post* Iudaeos *add.* sunt Vt ~ ostendit²] ostendunt Eg 7. Factum] Fatum R ~ super Iohannem] id est Vt ~ id est *om.* R 8. ante VALLIS *add.* OMNIS S ~ VAL- LIS] VALLES S Mn Sk H δ ~ IMPLEBITUR] IMPLEBUNTUR δ ~ *post* gentes *add.* viri et mulieres vel tuenit (*sic*) Nazaret ubi erat nutritus O 9. HUMILIABITUR] HUMILIABUNTUR R : HUMILES O ~ HUMILIABITUR id est *om.* Vt ~ humiliat *om.* Gr ~ humiliat exaltabitur] exaltant humiliantur δ¹ ~ exaltabitur] exaltat α (€ Me σ En K O : exaltant δ) 10. ET ERUNT *om.* Vt : iterum K 11. ASPERA] ASPERAS Mn Sk M ~ VIAS PLANAS] VIA SUNT Vt 12. VIDEBIT ... mulieres] OMNIS CARO: Iudei et gentes, viri et mulieres Vt

nisi per Evangelium. ⁴²ET ERAT *SUBDITUS ILLIS* (Lc. 2,51) ostendit filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.

(Lc. 3) ¹ANNO XV TIBERII CAESARIS (Lc. 3,1): unus rex et unus praeses in nativitate Christi memorantur, id est dum non coeperant docere; ²nunc autem rex et IIII tetrarchae commemorantur, dum ad praedicationem et baptismum venit. ³Rex *figurat* Christum, et IIII tetrarchae *figurant* IIII Evangelia; ⁴et duo sacerdotes *II leges figurant*. ⁵Per senum numerum mundus natus est, qui per senum numerum factus est. ⁶Unus rex de Romanis *dicit*, ostendit unitatem regni Romanorum, et IIII tetrarchae super Iudaeos ostendit divisionem regni Iudaeorum. ⁷Factum est verbum Domini super Iohannem, id est vade, praedica baptismum. ⁸VALLIS IMPLEBITUR, ⁹MONTES ET COLLES HUMILIABITUR (Lc. 3,5), *id est ad litteram Iudaei et gentes, id est "Qui se humiliat exaltabitur"* (Lc. 14,11) **et reliqua**. ¹⁰PRAVA IN DIRECTA (Lc. 3,5), id est qui fuit luxuriosus sit castus. ¹¹ASPERA IN VIAS PLANAS, id est qui fuit superbus sit humilis. ¹²VIDEBIT OMNIS CARO SALUTARE DEI (Lc. 3,6), *id sunt* Iudaei et gentes, viri et mulieres.

(Lc. 3) 1. praeses] praesex Ma 2. dum] dicit Ma 3. *post* tetrarchae *add.* et duo sacerdotes Ma 4. sacerdotes] sacerdotis Ma ~ leges] legis Ma 6. senum] senum Ma ~ natus] sanatus Ma 6. unitatem] unitate Ma 8. VALLIS] VALLES Ma
9. *post* litteram *add.* ite Ma 11. ASPERA] ASPERAS Ma ~ superbus... humilis] superbos... humiles Ma 12. *post* mulieres *add.* Generatio viperarum id est quia vipariter (*sic*) per ethimologia Ma

(Lc. 4) ¹VENIT AD NAZARETH IN QUA NUTRITUS EST (Lc. 4,16) ostendit ut Ecclesiam, in qua nutritus sit, homo non obliviscatur. ²ET SURREXIT LEGERE (Lc. 4,16), hic ostendit “Si iuniori revelatum fuerit, senior taceat” (cfr. I Cor. 14,30), id est evangelista et Pentateuchus. ³Surgit et Petrus in medio discipulorum (cfr. Act. 1,15); *stetit* ostendit quod non sedendum, praedicandum est. ⁴PROPTER QUOD UNXIT ME (Lc. 4,18), id est non oleo commune, sed spiritale. ⁵EVANGELIZARE PAUPERIBUS (Lc. 4,18), id est ut “Beati pauperes spiritu” (Mt. 5,3). ⁶ET CAPTIVIS REDEMPTIONEM (cfr. Lc. 4,19), id est Iudaeis de Pharaone et gentibus de diabolo. ⁷CAECIS VISUM (Lc. 4,19), id est Iudaeis et gentibus. ⁸DIMITTITE CONFRACROS (Lc. 4,19), id est Iudaeos lutum fabricandum et gentes idolis supplicandum. ⁹ANNUM DOMINI (Lc. 4,19), id est quia annus quatuor tempora habet, ostendit quatuor *evangelistas*, ¹⁰et duodecim menses duodecim apostolos ostendit, et diem retributionis, id est diem iudicii. *Ad litteram*: ¹¹HODIE IMPLETA EST SCRIPTURA IN AURIBUS VESTRIS (Lc. 4,21). ¹²MULTAE VIDUAE ERANT IN ISRAEL (Lc. 4,25), id est Ecclesia; ¹³ELIAS (Lc. 4,25) significat Christum. ¹⁴TRES ANNOS ET VI MENSES (Lc. 4,25): praedicationem Domini; III leges ostendit, VI dies in quibus

(Lc. 4) 1. VENIT ... fuerit (segm. 2)] Venit Nazaret in qua nutritus est ut Ecclesiam non obliviscatur homo in qua nutritus est; surrexit legere ostendit si in iuniori revelatum fuerit Vt ~ VENIT AD om. M ~ IN QUA] UBI ERAT O ~ NUTRITUS] NATUS S Wn : NUTRI NATUS M ~ ut om. Mn R Sk K 2. SURREXIT] RESURREXI S ~ hic] hy M ~ ante iuniori add. in α (€ Me Pa δ) ~ evangelista] Evangelium O ~ Pentateuchus] Eptaticum S : Pentaticum Mn Sk σ En 3. Surgit ... praedicandum est om. Vt ~ sedendum] reddendum α¹ (€ sedendo Gr) 4. PROPTER] PROPTEREA K ~ QUOD om. K ~ oleo] oleum ω (€ Vt O δ) ~ oleo commune] communi oleo δ ~ commune] cum unge Mn ~ spiritale] spiritualiter Mn : spiritali Vt O δ 5. ut ... Christus (Lc. 7, segm. 12) def. M 6. REDEMPTIONEM id est om. Vt ~ gentibus] gentes α (€ δ) 8. DIMITTITE] DIMITTERE δ ~ DIMITTITE ... supplicando] qui confracti sunt Iudei, lutum fabricando geni¹ idolis supplicando Vt ~ fabricandum] fabricando δ ~ gentes] gentis Sk : gentes H ~ supplicandum] supplicando α (€ supplicando in supplicandum corr. En : supplicandum δ) 9. ANNUM] ANNO α (€ δ) ~ id est quia annus] anno Vt ~ tempora] tempore Pa ~ ostendit quatuor evangelistas om. p K ~ ostendit quatuor ... apostolos ostendit (segm. 10)] et XII menses id est evangelista et apostolus Vt 10. ostendit XII apostolis *transp.* Sk ~ Ad litteram om. δ ~ Ad litteram ... VESTRIS (segm. 11) om. Vt 11. VESTRIS] NESTRIS p K O 12. ERANT om. Vt 13. *post* Christum add. NEEMAN SYRUS significat gentes β 14. TRES ANNOS ... ostendit] TRES ANNOS tres leges ostendit; ET VI MENSES praedicationem Domini ostendit β ~ ante VI dies add. ET VI MENSES R β : ET VI MENSES ostendit opera δ ~ dies] dierum ω

(Lc. 4) ¹VENIT AD NAZARETH IN QUA NUTRITUS EST (Lc. 4,16) ostendit ut Ecclesiam, in qua nutritus fit, homo non obliviscatur. ²ET SURREXIT LEGERE (Lc. 4,16), hic ostendit “Si iuniori revelatum fuerit, senior taceat” (I Cor. 14,30), id est evangelista et Pentateuchus. ³Surgens Petrus in medio discipulorum (cfr. Act. 1,15) *dixit*; ostendit quod non sedendum, praedicandum est. ⁴PROPTER QUOD UNXIT ME (Lc. 4,18), id est non oleo commune, sed spiritale. ⁵EVANGELIZARE PAUPERIBUS MISIT ME (Lc. 4,18), id est ut “Beati pauperes spiritu” (Mt. 5,3). ⁶ET CAPTIVIS REDEMPTIONEM (cfr. Lc. 4,19), id est Iudaeis de Pharaone et gentibus de diabulo. ⁷ET CAECIS VISUM (Lc. 4,19), id est Iudaeis et gentibus. ⁸DIMITTITE CONFRACROS (Lc. 4,19), id est Iudaeos lutum fabricandum et gentes idolis subplicandum. ANNUM DOMINI (Lc. 4,19), id est quia annus quattuor tempora habet, ostendit IIII *Evangelia*, ¹⁰et XII menses XII apostolos ostendit, et diem retributionis, id est diem iudicii. ¹¹HODIE IMPLETA EST SCRIPTURA IN AURIBUS VESTRIS (Lc. 4,21), *ad litteram*. ¹²MULTAE VIDUAE ERANT IN ISRAEL (Lc. 4,25), id est Ecclesia. ¹³ELIAS (Lc. 4,25) significat Christum. ¹⁴III ANNOS ET SEX MENSES. (Lc. 4,25): praedicationem Domini; III legis ostendit, VI dies in quibus

(Lc. 4) 1. Ecclesiam] Ecclesia Ma 2. Pentateuchus] Pentaticum Ma 3. sedendum] sedentium Ma 4. oleo] oleum ω ~ spiritale] spiritatem Ma 6. id est] ad Ma ~ Pharaone] Pharaonem Ma 8. CONFRACROS] CONFRATIS Ma ~ gentes] gentis Ma 9. annus] anno Ma ~ habet] habent Ma 10. menses] mensis Ma ~ apostolos] apostolus Ma 11. IMPLETA] INPLETUM Ma 14. dies] dierum ω

*

(Lc. 4) 8. Cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Michaeam*, lib. 2, cap. 6, ll.134-139; et gentes idolis supplicando: cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, SL39, ps.59, par. 12, l.4 9. Cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 10, l.1402 10. Cfr. Hier., *Comm. in Ez.*, lib. 9, cap. 29, l.557; et diem retributionis, id est, diem iudicii, ad litteram: cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Osee*, lib. 2, cap. 9, l.161; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 44, p. 106, ll.6/8 12-13. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 124, cap. 2, l.18/cap. 4, l.4 14. Cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Vetus Testamentum*, par. 102, col. 114, l.7

factus est mundus. ¹⁵ELISAEUS (Lc. 4,27) significat Christum. ¹⁶NAA-MAN SYRUS (Lc. 4,27) *significat gentes*. ¹⁷Filia, id est synagoga. ¹⁸Gie-zi, id est Ecclesia. ¹⁹HABENS DAEMONIUM (Lc. 4,33), *id est* idolis credendum. ²⁰QUID NOBIS ET TIBI? (Lc. 4,34) id est nobis tormenta, tibi gloriam.

(Lc. 5) ¹SECUS STAGNUM (Lc. 5,1), id est secus Legem. ²DUAS NAVES (Lc. 5,2), *id est duas Ecclesias*. ³DUC IN ALTUM (Lc. 5,4), id est Christum ascendentem in caelum. ⁴TOTA NOCTE LABORANTES, NIHIL CEPIMUS (Lc. 5,5), id est per veterem Legem nullum duximus ad vitam. ⁵IMPLEVERUNT AMBAS NAVES (Lc. 5,7), id est quia per Ecclesiam et synagogam convertit. ⁶ITA UT MERGERENTUR (Lc. 5,7), id est homo qui divitias et paupertatem non sustinet. ⁷EXI A ME, DOMINE, QUIA PECCATOR SUM (Lc. 5,8) ostendit ideo non exivit Dominus, quia non deserit veram humilitatem. ⁸NOLI TIMERE (Lc. 5,10), id est non timeat *peccator medicum*. [PL 571] ⁹AMBULABAT MAGIS SERMO DE ILLO (Lc. 5,15), id est sanitatis et doctrinae. ¹⁰Quando orabat ostendit theoricam vitam; **quando** sanabat, ostendit actualem **vitam**. ¹¹Per TEGULAS (Lc. 5,19), id est per divinitatem. ¹²SURGE ET AMBULA (Lc. 5,23) ostendit resurrectionem omnium. ¹³Exivit in montem orare et descendit ad turbas ostendit de theorica ad actuale in unum conpletur in hoc libro. ¹⁴Quattuor beatitudines leguntur, quia

19. credendum] credendo δ

(Lc. 5) 2. DUAS] DUAE α ~ NAVES] NAVIS Mn Sk 3. DUC ... caelum *om.* Vt ~ *ante* Christum *add.* ad β δ ~ *post* ascendentem *add.* et illum β ~ in caelum *om.* δ¹ 4. LA-BORANTES] LABORAMUS S : LABORAVIMUS Me ~ NIHIL ... ad vitam] per legem Vt ~ duximus] dicimus *in* ducimus *corr.* Mn ~ *post* vitam *add.* aeternam β δ 5. IMPLE-VERUNT] IMPLERE Mn ~ NAVES] NAVICULAS δ ~ id est quia *om.* Vt ~ per *om.* β δ ~ convertit] converterunt δ 6. sustinet] sustinuit Gr 7. QUIA ... id est *om.* Vt ~ *ante* PECCATOR *add.* HOMO Me δ¹ ~ ideo] id est α (≠ ideo Gr : quia ideo δ¹) ~ deserit] deserat Sk Wn En K : deservat H 8. NOLI] NOLITE Me Mu ~ NOLI ... doctrinae (segm. 9) *om.* Vt ~ medicum] modicum Sk σ Pa O 9. AMBULABAT] AMBULAVIT Mn Sk σ ρ K O δ 10. Quando¹] Quam α (≠ S O δ : cum Vt) ~ ostendit] id est K ~ ostendit theoricam vitam *transp.* Vt ~ quando²] cum Vt ~ sanabat] sonabat Me ~ ostendit actualem vitam] actualem Vt 11. id est per *om.* Vt 12. ostendit resurrectionem] resurrectio Vt 13. montem] monte R ~ de theorica] de theoricam σ : theoricam En : theoricam Vt β² Mu Gr : theoreticam Eg ~ ad²] et ω ~ actuale] actualem vitam β δ ~ conpletur] completum α (≠ complirum R : conpletur Sk : completam δ) ~ in hoc libro *om.* R 14. leguntur] legitur α (≠ R K O Vt δ)

factus est mundus. ¹⁵ELISAEUS (Lc. 4,27) significat Christum. ¹⁶NAA-MAN SYRUS (Lc. 4,27) *gentes significat*. ¹⁷Filia, id est synagoga. ¹⁸Giezi id est Ecclesia. ¹⁹HABENS DAEMONIUM (Lc. 4,33): idolis credendum. ²⁰QUID NOBIS ET TIBI? (Lc. 4,34) id est nobis tormenta, tibi gloriam.

(Lc. 5) ¹SECUS STAGNUM (Lc. 5,1), id est secus Legem. ²DUAS NAVES (Lc. 5,2) *II Ecclesias ostendit*. ³DUC IN ALTUM (Lc. 5,4), id est Christum ascendentem in caelum. ⁴TOTA NOCTE LABORANTES, NIHIL CEPIMUS (Lc. 5,5), id est per veterem Legem nullum duximus ad vitam. ⁵IMPLEVERUNT AMBAS NAVICULAS (Lc. 5,7), id est quia per Ecclesiam et synagogam convertit. ⁶ITA UT MERGERENTUR (Lc. 5,7), id est homo qui divitias et paupertatem non sustinet. ⁷EXIA ME, DOMINE, QUIA PECCATOR SUM (Lc. 5,8) ostendit ideo non exivit Dominus, quia non deserit **Deus** veram humilitatem. ⁸NOLI TIMERE (Lc. 5,10) id est non timeat *medicum peccator*. [PL 571] ⁹AMBULABAT MAGIS SERMO DE ILLO (Lc. 5,15), id est sanitatis et doctrinae. ¹⁰Quando sedebat in deserto orabat ostendit theoricam vitam; sanabat ostendit actualem. ¹¹Per TEGULAS (Lc. 5,19), id est per divinitatem. ¹²SURGE ET AMBULA (Lc. 5,23) ostendit resurrectionem omnium. ¹³Exivit in montem orare et descendit ad turbas ostendit de theorica ad actuale in unum completur in hoc libro. ¹⁴III beatitudines leguntur, qui VIII possunt esse,

18. Ecclesia] Ecclesiae Ma 20. gloriam] gloria Ma

(Lc. 5) 2. Ecclesias] Ecclesiae Ma 3. caelum] caelo Ma 4. LABORANTES] LABO-
RAMUS Ma ~ nullum] nullus Ma 5. Ecclesiam et synagogam] Ecclesia et synago-
ga Ma 6. MERGERENTUR] MERGERETUR Ma ~ paupertatem] paupertate Ma ~
sustinet] sustenit Ma 7. veram humilitatem] verba humilitatum Ma 9. doc-
trinae] doctrina Ma 10. theoricam vitam] theorica vita Ma ~ actuale] actuale
Ma 13. montem] monte Ma ~ ad²] et ω

*

(Lc. 5) 2. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 137, (ed. PL38), col. 757, l.46; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 45, p. 108, l.3 11. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 2, p. 19, l.8

quattuor virtutes cardinales in ipsis continentur. ¹⁵Cardia, Latine dicitur cordis. ¹⁶*Istae* quattuor beatitudines ostendunt quattuor partes mundi; ¹⁷item octo ad octo animas **pertinet, quae fuerunt in arca Noe**, per quas omne genus humanum ostendit.

(Lc. 6) ¹MERCES VESTRA MULTA EST IN GLORIA (Lc. 6,23), id est pro praedicatione, pro persecutione et patientia. ²SECUNDUM HAEC FACIEBANT PATRES EORUM PROPHETIS (Lc. 6,22), id est odiebant, exprobrabant **et** eiiciebant *nomina* eorum, ³id est QUI HABETIS CONSOLATIONEM VESTRAM (Lc. 6,24), **et** non Deo gratias *agitis*, sed divitiis vestris. ⁴VAE VOBIS CUM BENEDIXERINT HOMINES (Lc. 6,26), id est propter iniustitiam vestram, et modo date id est inimicis vestris. ⁵NIHIL INDE SPERANTES (Lc. 6,35), quod vos *habetis* **date, ut in gloria recipiatis mercedem a Deo**. ⁶NUMQUID POTEST CAECUS CAECUM DUCERE? (Lc. 6,39) id est stultus stultum **docere**. ⁷AMBO IN FOVEAM CADENT (Lc. 6,39), id est in perditionem.

(Lc. 7) ¹IBAT IN CIVITATEM QUAE DICITUR NAIM (Lc. 7,11) ostendit post sanatum infirmum, suscitavit mortuum, quia infirmitas praecedit

~ cardinales] cardines Pa ~ in ipsis *om.* R 15. Cardia] Candes Me R Sk σ : Candens S : Caudides Mn : Cardes Vt ρ O : Cardines vel cardes K : Cardis δ ~ cordis] cordes p Vt : *om.* Wn 16. beatitudines] lenes R ~ ostendunt] ostendit Me Mn K Mu Gr : ostenditur Eg 17. item ... ostendit] VIII beatitudines ad VIII animas pertinent Vt

(Lc. 6) 1. MERCES] MERCIS α (ϵ β δ) ~ MERCES ... patientia] MERCES VESTRA MULTA per praedicatur persecucionem et patientiam Vt ~ pro¹] in S ~ praedicatione] praedicationem β δ 2. *post* HAEC *add.* QUAE β : *add.* ENIM δ¹ ~ FACIEBANT] FIEBANT Wn ~ PROPHETIS] PROPHETAS R ~ nomina] omnia S H 3. id est] VAE VOBIS δ ~ QUI *om.* β ~ HABETIS] HABEBITIS Sk Wn ρ ~ CONSOLATIONEM HABETIS *transp.* β ~ gratias agitis] gratia sagittis Vt ~ agitis] agite Sk : agatis Wn ~ *post* agitis *add.* non Deo α (ϵ δ) 4. VAE VOBIS *om.* Vt ~ CUM ... vestris] CUM BENEDIXERINT propter iustitiam vestram Vt ~ HOMINES] VOBIS δ¹ ~ *post* HOMINES *add.* vos β Gr ~ iniustitiam] iustitiam α (ϵ δ) 5. NIHIL ... perditionem (segm. 7) *om.* Vt ~ INDE SPERANTES] DISPERANTES ω ~ mercedem recipiatis *transp.* Gr ~ a Deo mercedem *transp.* Wn 6. NUMQUID] NON β 7. *post* perditionem *add.* [appendix Mu32 Gr40 Eg31] δ

(Lc. 7) 1. IBAT] IBANT Mn : IBIT Sk ~ QUAE] QUOD R ~ QUAE DICITUR *om.* Vt ~ sanatum] sanum Eg

quia IIII virtutes cardinales in ipsis continentur. ¹⁵Cardia autem Latine dicitur cordis, **ideo derivativo cardenali dicitur.** ¹⁶Item IIII beatitudines ostendunt IIII partes mundi; ¹⁷item VIII ad VIII animas archæ Noe, per quas omnem genus humanum ostendit.

(Lc. 6) ¹MERCES VESTRA MULTA EST IN GLORIA (Lc. 6,23), id est pro praedicatione, pro persecutione et patientia. ²SECUNDUM HAEC ENIM FACIEBANT PATRES EORUM PROPHETIS (Lc. 6,22), id est **ut odiebant et separabant et** exprobrabant, eiciebant *nomen* eorum, ³id est QUI HABETIS CONSOLATIONEM VESTRAM (Lc. 6,24), non Deo gratias *agetis*, sed divitiis vestris. ⁴VAE VOBIS CUM BENEDIXERINT HOMINES (Lc. 6,26), id est propter iniustitiam vestram, et modo date id est inimicis vestris **date ut in gloria recipiatis.** ⁵NIHIL INDE SPERANTES (Lc. 6,35), quod vos *habebitis*, **sive quod recipiatis mercedem a Deo.** ⁶NUMQUID POTEST CAECUS CAECUM DUCERE? (Lc. 6,39) id est stultus stultum. ⁷AMBO IN FOVEAM CADENT (Lc. 6,39), id est in perditionem **cadent ex habundantia cordis.** ^{7a}OS LOQUITUR (Lc. 6,45), id est per consuetudinem os qui mentitur occidit animam.

(Lc. 7) ¹IBAT IN CIVITATE QUAE DICITUR NAIM (Lc. 7,11) ostendit post sanatum infirmum, suscitavit mortuum, quia infirmitas praecedit mor-

14. cardinales] cardenalis Ma ~ continentur] continetur Ma 15. Cardia] Cardes Ma
17. Noe] Neo (*ut vid.*) Ma

(Lc. 6) 1. VESTRA MULTA EST] VESTRAS MULTAS SUNT Ma ~ praedicatione... persecutione... patientia] praedicationem... persecutionem... patientiam Ma 2. FACIEBANT] FACIEBANTUR Ma ~ PATRES] PATRIS Ma 3. *post* VESTRAM *add.* non consolationem Dei Ma 4. HOMINES] HOMINIS Ma ~ modo] modum Ma 5. INDE SPERANTES] DISPERANTES ω ~ *post* habebitis *add.* putabitis Ma ~ recipiatis] recipientes Ma ~ mercedem] mercede Ma 6. POTEST] POTEM Ma 7. perditionem] perditione Ma

*

(Lc. 6) 7. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 1, cap. 13, l.19

mortem. ²FILIUS UNICUS MATRIS (Lc. 7,12), id est Adam de terra, portatur a quatuor, id est a quatuor elementis unde homo est. ³TANGITUR LOCULUS (Lc. 7,14) a Deo, id est lignum crucis, quia *periit Adam per lignum*. ⁴Homo a terra portatur quando sola terrena cogitat, sive quando aeger est et ambulare non potest; ⁵ab aqua portatur quando luxuriare cogitat, sive quando pro nimio frigore corpus tangi non potest; ⁶ab aere portatur quando omnia pro laude humana agit, sive quando pro aegritudine flare non potest; ⁷ab igne portatur quando avaritia cogitat, sive quando pro nimia febre tangi non potest. ⁸Tres mortuos suscitavit Dominus, id est filium unicum matris, et filiam principis, et Lazarum. ⁹Primum in domo, id est in cogitatione; ¹⁰secundum in porta, id est in verbo; ¹¹tertium de monumento, id est in opere. ¹²QUI MINOR EST IN REGNO DEI, MAIOR EST ILLO (Lc. 7,28), id est Christus nascendo, quia angeli nati non sunt, ut dicat "Minuisti eum paulo minus ab angelis" (Ps. 8,6); ¹³tamen Christus maior est Iohanne regnando cum Patre. ¹⁴IUSTIFICATA EST SAPIENTIA A FILIIS SUIS (Lc. 7,35), id est POPULI ET PUBLICANI IUSTIFICAVERUNT DEUM (Lc. 7,29). ¹⁵ALABASTRUM UNGUENTI (Lc. 7,37), id est corpus cum fide. ¹⁶STANS RETRO (Lc. 7,38), id est post ascensionem Domini.

2. FILIUS UNICUS] FILIUM UNICUM S ~ UNICUS] UNIUS Sk ~ id est¹ om. Vt ~ Adam ... lignum (segm. 3) Adam terrae IIII portantes IIII elimenta quibus constat, tetigit loculum id est lignum crucis quia Adam per lignum periit Vt ~ de terra om. En ~ a quatuor id est om. β 3. LOCULUS] LOCUS α (€ δ) ~ post lignum² add. paradisi (paradisum Sk σ) β : add. in paradiso, item quodcumque elementum portat humanum genus δ 4. portatur a terra transp. δ¹ ~ portatur] prostratur H ~ terrena] terra K ~ aeger om. Mu ~ aeger est] egerem R : om. Vt 5. ab aqua ... potest om. Pa ~ aqua] idola Mn ~ luxuriare] luxoria in luxuriam corr. En : luxuriosa δ¹ ~ cogitat] recogitat Mu ~ quando²] cum Vt ~ frigore] fulgore Mn 6. omnia] ora Mn ~ humana] humane R ~ humana agit] humane facit Sk K : humanam facit Vt ~ agit] facit β δ ~ sive] vel Vt ~ flare] flere H 7. avaritia] avaritiam Vt ~ sive quando] vel cum Vt ~ nimia] nimiae Sk : nimiam H : nimio Vt ~ febre] febri corpus δ 8. Tres ... opere (segm. 11) om. Vt ~ mortuos] mortuus Mn ~ filium] filius S ~ unicum] unius ω (€ unicus β : unicus δ) ~ matris] patris Mn ~ filiam] filium En 9. Primum om. M : Unum β Gr 10. secundum] alia H ~ id est om. O 11. tertium] tertio Mn 12. QUI] QUIA Mn ~ DEI] CAELORUM β δ ~ quia] qui Vt Gr ~ non sunt nati transp. Vt Gr ~ dicat] dicitur Vt : dicit K O ~ minus] minis S 13. maior est] maiorem Me M ~ regnando] regnante R 14. post POPULI add. et Pharisei Gr ~ IUSTIFICAVERUNT] IUSTIFICANT Mn 15. UNGUENTI] UNGENTI Mn Wn 16. ante STANS add. Christo O ~ STANS] STARE Mn ~ Domini om. λ

tem. ²FILIUS UNICUS MATRIS (Lc. 7,12), id est Adam de terra, portatur a *III elementis* unde homo est. ³TANGITUR LOCULUS (Lc. 7,14) a Deo, id est lignum crucis, quia *per lignum periit Adam*, **item quodcumque elementum portat humanum genus**. ⁴*Item* a terra portatur quando sola terrena cogitat, sive quando aeger est et ambulare non potest; ⁵ab aqua portatur quando luxuriare cogitat, sive quando *frigore nimio* corpus tangi non potest; ⁶ab aere portatur quando omnia pro laude humana agit, sive quando per aegritudinem flare non potest; ⁷ab igne portatur quando avaritia cogitat, sive quando pro nimia febre **corpus** tangi non potest. ⁸**Item IIII** mortuos *Dominus suscitavit*, id est filium unicum matris, et filiam principis, et Lazarum. ⁹*Unum in domo*; ¹⁰*alter in porta civitatis*, ¹¹*tertio ad monumentum*, id est in cogitatione, in verbo, in opere **qui mortui sunt suscitantur**. ^{11a}**Quartus mortuus in Lazarum additur**, id est qui mortuus consuetudine **IIII** morti in **IIII** noctibus Lazarus. ¹²QUI MINOR EST IN REGNO DEI, MAIOR EST ILLO (Lc. 7,28), id est Christus nascendo, quia angeli nati non sunt, ut *dicitur* "Minuisti eum paulo minus ab angelis"; ¹³tamen Christus maior est Iohanne regnando cum Patre. ¹⁴IUSTIFICATA EST SAPIENTIA A FILIIS SUIS (Lc. 7,35), id est POPULI ET PUBLICANI IUSTIFICAVERUNT DEUM (Lc. 7,29). ¹⁵ALABASTRUM UNGUENTI (Lc. 7,37): corpus cum fide. ¹⁶STANS RETRO (Lc. 7,38), id est post ascensionem Domini ad caelos.

(Lc. 7) 2. UNICUS] UNIUS Ma ~ a] ad Ma 3. quia] qui Ma 4. potest] potem Ma
 5. potest] potem Ma 7. nimia] minia (*sic*) Ma 8. mortuos] mortuus Ma ~ unicum] unius ω ~ principis] principes Ma 11. mortui] motui (*sic*) Ma
 12. MINOR EST] MINOREM Ma ~ MAIOR EST] MAIOREM Ma 13. maior est] maiorem Ma ~ Iohanne] Iohannem Ma 14. SAPIENTIA] SAPIENTIAM Ma

*

(Lc. 7) 8-11. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 98, (ed. PL38), col. 593, ll.8-36; id., *Sermones*, ser. 139A, (ed. MiAg1), p. 353, l.14

¹⁷SECUS PEDES (Lc. 7,38), *id est apostoli*. ¹⁸LACRIMIS RIGABAT (Lc. 7,38), *id est caritas aeterna in Deo*. ¹⁹CAPILLI (Lc. 7,38), *id est superfluos cibos et vestimentum dare*. ²⁰OSULABATUR PEDES EIUS (Lc. 7,38), *id est cum omnibus pacem habere*. [PL 572] ²¹UNUS DEBEBAT DENARIOS QUINGENTOS (Lc. 7,41), *id est peccata gentium commissa per quinque sensus*; ²²ALIUS QUINQUAGINTA (Lc. 7,41), *id est peccata Iudaeorum*. ²³Ista mulier Maria *Magdalena* fuit, de qua eiecta sunt septem daemonia. ²⁴QUIS EST QUI PECCATA DIMITTIT? (Lc. 7,49), *id est potentia divina et virtus*. ²⁵Ista Maria *figurat Ecclesiam*, de qua eiecit septem vitia, quod in septem diebus peccavit homo.

(Lc. 8) ¹VIR QUIDAM (Lc. 8,27), *id est populus gentium*. ²TEMPORIBUS MULTIS (Lc. 8,29), *id est a principio mundi*. ³VESTIMENTO NON INDUEBATUR (Lc. 8,27), *id est fide*. ⁴NEC MANEBAT IN DOMO (Lc. 8,27), *id est in Ecclesia*. ⁵SED IN MONUMENTIS (Lc. 8,27), *id est consuetudo peccandi*. ⁶CATENIS COMPEDIBUS (Lc. 8,29), *id est lex naturae et litterae*. ⁷SEDENTEM (Lc. 8,35), *id est in fide post baptismum*. ⁸VESTITUM (Lc.

17. *id est*] *id sunt* H Gr : *om.* ρ ~ *apostoli*] *apostolorum* α (⊥ δ) 18. LACRIMIS] LACRIMAS α (⊥ ρ δ) ~ LACRIMIS ... dare (segm. 19)] LACRIMAS *karitas*, in terra Deo, CAPILLIS *elimosinis* Vt ~ *caritas om.* Me ~ *aeterna*] *interna* α (⊥ in *aeterna* Mn H) 19. *superfluos cibos*] *superflui cibi* α (⊥ *superflue cibos* W : *super abbi cibi* Mn : *superflua cibi* M δ¹ : *superfluitibus* Pa) ~ *vestimentum*] *vestimenta* δ 20. OSCULABATUR] OSCULAT α (⊥ OSCULABAT Mn : OSCULARE Vt : OSCULATUR W Pa O δ) ~ PEDES EIUS *id est om.* Vt ~ *pacem cum omnibus transp.* Sk 21. UNUS ... *sensus*] *Quingentos denarios peccata gentium per V sensus commissa* Vt ~ UNUS] UNDE Mn ~ QUINGENTOS DENARIOS *transp.* δ ~ QUINGENTOS] L α¹ (⊥ R β¹) ~ *peccata gentium commissa om.* M ~ *per om.* α (⊥ R δ) 22. *peccata om.* Vt 23. Ista] Ita M ~ Maria Magdalena fuit] fuit Maria Magdalene β¹ ~ Maria *om.* H ~ Magdalena] Magdalene H β¹ Gr ~ *eiecta*] *iecta* M : *eiecti* O 24. QUI PECCATA DIMITTIT *id est*] *hic* Vt 25. Ista] Ita M ~ *figurat Maria transp.* Mu ~ *figurat*] *significat* ρ Vt ~ *eiecti*] *eiecta sunt* Vt : *eicit* Mu ~ *vitia*] *demonia* Gr ~ in *om.* H ρ ~ *diebus*] *dies* ω ~ *peccavit*] *peccat* Vt

(Lc. 8) 1. *ante* VIR *add.* [appendix Mu₃₃ Gr₄₁ Eg₃₂] δ ~ QUIDAM] QUIDEM K ~ *populus*] *populos* Sk 2. *a principio*] *ab initio* Vt 3. VESTIMENTO] VESTIMENTUM α (⊥ VESTIMENTA Vt : VESTIMENTO δ) ~ *ante* fide *add.* α β (⊥ Vt) ~ *fide*] *fidem* Vt 4. MANEBAT] MANEBIT Sk 5. *consuetudo*] *in consuetudine* Vt δ ~ *peccandi*] *peccando* Vt 6. *post* CATENIS *add.* ET Vt δ ~ COMPEDIBUS] PEDIBUS R : CUM PEDIBUS Mn β (⊥ Vt ρ) ~ *lex om.* Mn : *lege* Vt 7. SEDENTEM] SEDENTE α (⊥ δ) ~ in *fide*] *ad fidem* Mn 8. VESTITUM] VESTIMENTUM S Mn δ¹

¹⁷SECUS PEDES EIUS (Lc. 7,38), *id sunt apostoli*. ¹⁸LACRIMIS RIGABAT (Lc. 7,38), *id est caritas aeterna in Deo*. ¹⁹CAPILLI (Lc. 7,38), *id est superfluos cibos et vestimentum dare Deo*. ²⁰OSULABATUR PEDES EIUS (Lc. 7,38), *id est cum omnibus pacem habere ostendit*. [PL 572] ²¹UNUS DEBEBAT DENARIOS QUINGENTOS (Lc. 7,41), *id est peccata gentium commissa per V sensus*; ²²ALIUS L (Lc. 7,41), *id est peccata Iudaeorum*. ²³Ista mulier Maria *Magdalenae* fuit, de qua eiecta sunt VII demonia. ²⁴QUIS EST QUI PECCATA DIMITTIT? (Lc. 7,49), *id est potentia, divinitas et virtus*. ²⁵Ista Maria *significat Ecclesiam*, de qua eiect VII vitia, quod in septem diebus peccaverit homo.

(Lc. 8) ¹REGNUM DEI (Lc. 8,1), *id est poenitentiam agite; aliud CECIDIT SECUS VIAM (Lc. 8,5), id est verbum quod audit pharisaeus; VOLUCRES (Lc. 8,5), id est daemonia; aliud IN TERRA BONA (Lc. 8,8), id est qui servat mandata; aliud IN SPINIS (Lc. 8,7), id est qui pro divitias Deo non servet. QUI HABET DABITUR EI (Lc. 8,18), id est qui habet filium dabitur ei et patrem. UBI EST FIDES VESTRA? (Lc. 8,25), id est opera vestra. VIR QUIDAM (Lc. 8,27), id est populus gentium. ²TEMPORIBUS MULTIS (Lc. 8,29), id est a principio mundi. ³VESTIMENTO NON INDUEBATUR (Lc. 8,27), id est fide. ⁴NEC MANEBAT IN DOMO (Lc. 8,27), id est in Ecclesia. ⁵IN MONUMENTIS (Lc. 8,27), id est consuetudo peccati. ⁶CATENIS COMPEDIBUS (Lc. 8,29), id est lex naturae et litterae. ⁷SEDENTEM (Lc. 8,35), id est in fide post baptismum. ⁸VESTIMENTUM*

19. superfluos cibos] superflua civi Ma ~ vestimentum] vestimenti Ma
21. DENARIOS QUINGENTOS] DENARIUS QUINGENTIS Ma ~ peccata] capcata (*sic*)
Ma 23. qua] qui Ma 25. Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ septem] septe Ma ~ die-
bus] dies ω

(Lc. 8) 2. a] ad Ma 4. Ecclesia] Ecclesiae Ma 6. COMPEDIBUS] CUM PEDIBUS
Ma 7. SEDENTEM] SENDENTE Ma

*

25. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 33, par. 1

8,35), id est immortalitatem. ⁹AD PEDES EIUS (Lc. 8,35), id est *ad apostolos*. ¹⁰DIMISIT ILLUM (Lc. 8,38), dixit REDI IN DOMUM TUAM (Lc. 8,39), ostendit de theorica non venire ad actualem. ¹¹MULIER (Lc. 8,43), id est Ecclesia. ¹²FLUXUM SANGUINIS (Lc. 8,43), id est lex naturae. ¹³AB ANNIS DUODECIM (Lc. 8,43), id est duae aetates. ¹⁴TANGIT FIMBRIAM VESTIMENTI EIUS (Lc. 8,44), id est credidit minimum mandatum Christi. ¹⁵QUIS EST QUI ME TETIGIT (Lc. 8,45), id est qui in me credidit. ¹⁶VIRTUTEM DE ME EXIISSE (Lc. 8,46), id est *adprobatum* qui fidem *habuit*. ¹⁷Petrus, et Iohannes, et *Iacobus*, id est spes, fides, caritas. ¹⁸PATER (Lc. 8,51), id est episcopus; MATER (Lc. 8,51), id est Ecclesia.

(Lc. 9) ¹Castella et civitates, id est servi et domini. ²NARRAVERUNT EI QUAE FECERANT (Lc. 9,10). ³DIES COEPIT DECLINARE (Lc. 9,12), id est fieri nox. ⁴DIMITTIT TURBAM (Lc. 9,12), id est Iudaeos. ⁵VOS DATE ILLIS MANDUCARE (Lc. 9,13), id est *praedicare gentibus*. ⁶BENEDIXIT (Lc. 9,16), id est Evangelium. ⁷FREGIT (Lc. 9,16), id est *ad litteram*. ⁸OPORTET FILIUM HOMINIS MULTA PATI (Lc. 9,22), id est more navigantis expertis in *periculo* navigii, qui in tranquillitate praevидit periculum; ET DICEBANT EXCESSUM EIUS (Lc. 9,31) id est OPORTET FILIUM HOMINIS

~ *post* id est *add.* in R 9. AD PEDES EIUS *om.* M ~ *ad apostolos*] *apostolos* Sk K : apostoli σ ρ δ : apostolis M : apostolorum O 10. DIMISIT ... actualem] *Vade in domum tuam de theorica non veni ad actualem* Vt ~ *dixit*] *dixi* H *dicens* δ ~ REDI] REDIT K ~ *theorica*] *theorotica* En : *theoriticam* Pa ~ *actualem*] *actuale* α (⊄ Gr : *actualem vitam* δ¹) ~ *post* *actualem add.* [*appendix* Mu34 Gr42 Eg33] δ 12. FLUXUM] FLUXUS Vt δ¹ 13. AB ANNIS DUODECIM] XII anni Vt ~ DUODECIM] QUINDECIM M 14. VESTIMENTI EIUS *om.* Vt ~ *credidit*] *credit* Vt δ¹ ~ *minimum*] *nimum* En ~ *mandatum Christi*] *Dei mandatum* δ¹ 15. QUIS] QUOD Mn : QUI M ~ QUIS EST *om.* Vt ~ TETIGIT] TANGIT Mn Vt : EREGIT *in* TEREGET *corr.* Gr ~ *in om.* R ~ *credidit*] *credit* Me Vt Pa O 16. VIRTUTEM ... *habuit om.* Vt 18. episcopus] spiritus δ¹ M O : Christus δ¹ ~ *id est*² *om.* R

(Lc. 9) 1. servi et domini] *servus et dominus* Mn 2. NARRAVERUNT ... nox (segm. 3) *om.* Vt ~ FECERANT] FECERUNT Sk δ¹ 4. DIMITTIT] DIMISIT Vt 5. MANDUCARE *om.* Vt ~ *praedicare*] *praecate* H : *praedicationem* Vt 6. id est *om.* Vt 7. id est *om.* Vt ~ *ad om.* H ~ *ad litteram*] *allitteram* M ~ *post litteram add.* [*appendix* Mu35 Gr43 Eg34] δ 8. OPORTET] OPORTIT Mn Sk ~ OPORTET ... *more om.* Vt ~ *more*] *mori* α ~ *MULTA ... mori post expertis transp.* M ~ *expertis in periculo navigantis transp.* δ¹ ~ *in tranquillitate*] *tranquillitatem* α ~ ET DICEBANT *om.* R ~ DICEBANT] DICEBAT ω ~ EXCESSUM] EXCESSUS α (⊄ EX CENSUM O : EXCESSUM δ) ~ *id est* OPORTET FILIUM HOMINIS *om.* α (⊄ δ)

(Lc. 8,35), id est immortalitatem. ⁹AD PEDES EIUS (Lc. 8,35), id est *apostolus*. ¹⁰DIMISIT ILLUM (Lc. 8,38), dixit REDI IN DOMUM TUAM (Lc. 8,39), ostendit de theorica non venire ad actuale. ^{10a}VIR CUIUS NOMEN ERAT IAIRUS (Lc. 8,41), id est Abraham vel Moyses. FILIA (Lc. 8,42) principis, id est synagoga. MORIEBATUR (Lc. 8,42), id est custodiendo Lege. ¹¹MULIER (Lc. 8,43), id est Ecclesia. ¹²FLUXUM SANGUINIS (Lc. 8,43), id est Lex naturae. ¹³AB ANNIS DUODECIM (Lc. 8,43), id est duae aetates. ¹⁴TANGIT FIMBRIAM VESTIMENTI EIUS (Lc. 8,44), id est credidit minimum mandatum Christi. ¹⁵QUIS EST QUI ME TETIGIT (Lc. 8,45), id est qui in me credidit. ¹⁶VIRTUTEM DE ME EXIISSE (Lc. 8,46), id est *ad salvandum filiam*, id est qui fidem habet. ¹⁷Petrus Iohannes et Iacob, id est spes, fides, caritas. ¹⁸PATER (Lc. 8,51), id est episcopus; MATER (Lc. 8,51), id est Ecclesia.

(Lc. 9) ¹Castella et civitates, id est servi et domini. ²NARRAVERUNT EI QUE FECERANT (Lc. 9,10). ³DIES COEPIT DECLINARE (Lc. 9,12), id est fieri nox. ⁴DIMITTIT TURBAM (Lc. 9,12), id est Iudaeos. ⁵VOS DATE ILLIS MANDUCARE (Lc. 9,13), id est *gentilibus praedicare*. ⁶BENEDIXIT (Lc. 9,16), id est Evangelium. ⁷FREGIT (Lc. 9,16), id est *littera ad sensum*. ^{7a}SOLUS ORANS (Lc. 9,18), id est *quia solus cum carne ascendit ad caelos*. ^{7b}QUEM ME DICUNT ESSE (Lc. 9,18), id est *quia homines sunt hominem; dicunt vos qui dii estis, Deum me dicitis esse*. ⁸OPORTET FILIUM HOMINIS MULTA PATI (Lc. 9,22), id est more navigantis expertis in *periculis* navigii, qui in tranquillitate praevidit periculum; ET DICEBANT EXCESSUM EIUS (Lc. 9,31), id est OPORTET FILIUM HOMINIS

8. immortalitatem] mortalitate Ma 10. DOMUM TUAM] DOMO TUA Ma
 10a. principis] principes Ma ~ MORIEBATUR] MONEBATUR Ma ~ CUSTODIENDO]
 CUSDODIENDO (*sic*) Ma 13. duae aetates] duo etatis Ma 14. FIMBRIAM] FIM-
 BREIA Ma 16. VIRTUTEM] VIRTUTES Ma ~ EXIISSE] EXISSET Ma ~ filiam] filia Ma
 (Lc. 9) 4. TURBAM] TURBA Ma 5. gentilibus] gentilio Ma 7b. dicunt²]
 ducunt Ma 8. more] mori ω : moris Ma ~ expertis] experti Ma ~ DICEBANT] DICE-
 BAT ω

*

(Lc. 9) 4. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 229L, (ed. MiAg1), p. 487, l.28; cfr. Chrom., *Tract. in Matth.*, tract. 47, ll.19/161/162; cfr. Ambr., *Expos. Luc.*, lib. 6, l.560

MULTA PATI. ⁹SEQUENTI DIE (Lc. 9,37), id est in secunda lege. ¹⁰VIR DE TURBA EXCLAMAVIT (Lc. 9,38), id est Abraham. ¹¹FILIUS UNICUS (Lc. 9,38), id est *omne genus*. ¹²SUBITO CLAMANS (Lc. 9,39), id est irascens. ¹³ET ELIDIT (Lc. 9,39), in adflictione proximi. ¹⁴DISSIPAT EUM (Lc. 9,39), *id est* in desperatione. ¹⁵CUM SPUMA (Lc. 9,39), id est cum stultitia. ¹⁶MANUM SUPER ARATRUM (Lc. 9,62), id est opus super Evangelium. ¹⁷RETRO (Lc. 9,62), id est in mundo; ¹⁸vomer, id est caritas; ¹⁹quattuor boves, id est quattuor evangelistae.

(Lc. 10) ¹DESIGNAVIT *DOMINUS* ET ALIOS LXXII DISCIPULOS (Lc. 10,1), sicut Moyses elegit septuaginta presbyteros de duodecim tribubus, ²id est ut LXXII linguas, *quae divisas erant per superbiam, in unam linguam per humilitatem adunaret*. ³BINOS (Lc. 10,1): animales in arca, et duo discipuli ad *praedicationem*. ⁴Caritatem ostendit novum *et* vetus Testamentum, corpus et anima, vir et mulier, et duo populi. ⁵MITTO VOS SICUT AGNOS INTER LUPOS (Lc. 10,3): ego pastor, vos oves. LUPI, id est scribae et Pharisei. [PL 573] ⁶DAEMONIA SUBIECTA SUNT VOBIS (Lc. 10,17),

9. secunda] secundum Sk σ ~ *post lege add.* DISCENDENTIBUS ILLIS DE MONTE, id est de caelo δ 10. DE TURBA] DESIDERANS Mn ~ EXCLAMAVIT] CLAMAVIT δ¹ 12. SUBITO] SUMPTO Mn 13. ELIDIT] ELIDENT M ~ *post ELIDIT add.* EUM id est S Gr : *add.* EUM Mn δ¹ ~ adflictione] adulatione α (£ aduclione M) 14. DISSIPAT] DISSIPAVIT Vt 15. stultitia] stultia Sk 16. opus *om.* M 17. mundo] mudo S : munum Vt 18. vomer] boves S : veniit Mn : vomeres R : fames Sk : venies H : vomes Wn M Pa K

(Lc. 10) 1. DESIGNAVIT] DESIGNIFICAVIT Sk O ~ DOMINUS] IESUS O ~ LXXII] SEPTUAGINTA R ~ DISCIPULOS] DISCIPULIS Mn ~ sicut] et Vt ~ elegit *om.* ρ ~ septuaginta] LXXII Me ~ de duodecim *om.* ρ ~ tribubus] tribus α (£ δ) 2. LXXII] septuaginta R ~ linguas *om.* Mn : linguae β δ ~ quae ... adunaret] dividebantur per superbiam que per humilitatem adunatae sunt Vt ~ quae *om.* β (£ O) ~ divisas] diversis Mn : divisae β δ ~ adunaret] adunare α (£ adunarentur Gr Eg : adunarent Mu) 3. BINOS] BINUS Mn Sk σ : BINA δ ~ animales] animalia δ ~ arca] area S Mn Sk σ M Vt Gr : aera Mn En : aere Pa ~ praedicationem] praedicandum Vt 4. ostendit *om.* Vt : ostendunt Mu ~ novum et vetus] vetus et novum Vt ~ Testamentum] Testamenti Mn : *om.* Vt ~ duo] duos Mn 5. MITTO ... effundi (segm. 7)] MITTO VOS SICUT OVES, ego pastor vos oves, lupi scribae et pharisei, DEMONIA SUBIECTA quod in lege non fuit Moysi, SUPER SERPENTES, hereticos qui non occidunt sed venenum doctrinae infundunt Vt ~ AGNOS] AGNUS Mn Sk M ~ LUPOS] LUPUS Mn ~ scribae] scribi Sk σ ~ *post* Pharisei *add.* OLIM IN CILICIO ET CINERE, id est exemplum Neniven ad paenitentium δ

MULTA PATI. ⁹SEQUENTI DIE (Lc. 9,37), id est in secunda lege. **DISCENDENTIBUS ILLIS DE MONTE** (Lc. 9,37), **id est de caelo**. ¹⁰VIR DE TURBA EXCLAMAVIT (Lc. 9,37), id est Abraham. ¹¹FILIUS UNICUS (Lc. 9,38), id est *omnes gentes*. ¹²SUBITO CLAMANS (Lc. 9,39), id est irascens. ¹³ET ELIDIT (Lc. 9,39), **id est** in afflictione proximi. ¹⁴DISSIPAT EUM (Lc. 9,39) *ostendit* in desperatione. ¹⁵CUM SPUMA (Lc. 9,39), id est cum stultitia. ¹⁶MANUM SUPER ARATRUM (Lc. 9,62), id est opus super Evangelium. ¹⁷RETRO (Lc. 9,62), id est in mundo; ¹⁸vomer id est caritas; ¹⁹IIII boves, id est evangelistae.

(Lc. 10) ¹DESIGNAVIT *Iesus* ET ALIOS LXXII DISCIPULOS (Lc. 10,1), sicut Moyses elegit LXX presbiteros de XII tribubus, ²id est ut LXXII linguas *in una lingua adunaret, quia divisas erant per superbiam, per humilitatem adunaret*. ³BINOS (Lc. 10,1): animales in arca, et duo discipuli ad *praedicandum*. ⁴Caritatem ostendit et novum *cum* vetus Testamentum, corpus et anima, vir et mulier, et duo populi. ⁵MITTO VOS SICUT AGNOS INTER LUPOS (Lc. 10,3), **id est** ego pastor, vos oves. **Non est discipulus super magistrum**. LUPI, id est scribae et Pharisei. ^{5a}OLIM IN CILICIO ET CINERE (Lc. 10,13), **id est exemplum Neniven poenitendum**. [PL 573] ⁶DAEMONIA SUBIECTA SUNT VOBIS (Lc. 10,17),

9. DIE] DIEM Ma 13. ELIDIT] ELEDIT Ma ~ afflictione] afflictionem Ma
16. *post opus add. (iter.)* SUPER ARATRUM, id est opus Ma 17. in *om.* Ma

(Lc. 10) 1. DESIGNAVIT] DESINAVIT Ma ~ ALIOS... DISCIPULOS] ALIIS... DISCIPULIS Ma
~ LXX] LXXII Ma ~ tribubus] tribu Ma 2. adunaret¹⁻²] donaret Ma ~ superbiam] superbia Ma ~ humilitatem] humilitate Ma 3. BINOS] BONIS Ma ~ animales] animalibus Ma ~ discipuli] discipulus Ma 4. Caritatem] Karitate Ma
5. AGNOS... LUPOS] AGNUS... LUPUS Ma

*

(Lc. 10) 2. Cfr. Aug., *In Iob. Ev. Tract*, tract. 6, par. 10, l.25 6. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 10 v. 16

id est quod in Lege non *fuit in ore*. ⁷SUPER SERPENTES (Lc. 10,19), id est super *haereticos*, quia serpens non occidit, sed venenum inter cutem et carnem deserit, sic haeretici in aliorum corda venenum doctrinae effundunt. ⁸SCORPIONES (Lc. 10,19), cum cauda et caput *aequaliter* occidit, id est diabolus, **qui** initium et finem decipere vult. ⁹HOMO DESCENDEBAT (Lc. 10,30), id est totum genus humanum. AB HIERUSALEM (Lc. 10,30), id est a visione pacis. IN HIERICHO (Lc. 10,30), id est in mundo, qui anathema dicitur. ¹⁰IN LATRONES (Lc. 10,30), id est daemones. ¹¹DISPOLIAVERUNT ILLUM (Lc. 10,30), id est de bona fide. ¹²FLAGELLAVERUNT EUM (cfr. Lc. 10,30), id est peccare fecerunt eum. ¹³SEMIVIVUM RELIQUERUNT (Lc. 10,30), id est *vivum corpus, conscientiam et animam mortuam*. ¹⁴SACERDOS (Lc. 10,31), id est Aaron. ¹⁵LEVITA (Lc. 10,32), id est tribus Levi cum lege sua. ¹⁶SAMARITANUS (Lc. 10,33), id est Christus, ¹⁷qui est de suburbanis Samariae; ipse interpretatur custos, quia de Christo dicitur "Custodiens parvulos Dominus" (Ps. 114,6). ¹⁸ALLIGAVIT VULNERA EIUS (Lc. 10,34), id est per poenitentiam strinxit peccata, ¹⁹INFUNDIT OLEUM ET VINUM (Lc. 10,34): suavitatem et severitatem

6. in ore] Moysi Me : in oris δ 7. serpens] serpentes K O ~ occidit in occidunt corr. K ~ inter ... venenum² om. α (⊗ δ) ~ effundunt] fundunt δ¹ 8. SCORPIONES ... occidit] SCORPIO equaliter capite et cauda occidit Vt ~ SCORPIONES] SCORPIO Me Vt K O δ ~ ante caput add. cum Sk ~ aequaliter] aequale α (⊗ Me Vt K O δ) ~ initium et finem] initio et fine α (⊗ O) ~ ante initio add. in δ¹ ~ post vult add. [appendix Mu35 Gr44 Eg42] δ 9. post HOMO add. QUI Wn : add. QUIDAM Vt ~ DESCENDEBAT] DESCENDIT Pa ~ id est] et reliqua Vt ~ totum ... id est in om. α (⊗ δ) ~ in mundo] Adam in mundum Me ~ mundo] mundus α (⊗ mundum Me H δ) ~ qui ... daemones (segm. 10) om. Vt 11. DISPOLIAVERUNT ... fecerunt eum (segm. 12) om. Vt 12. eum² om. Mu 13. SEMIVIVUM ... mortuam] SEMIVIVUM corpus vivum cum scientia et animam mortuam Vt ~ post RELIQUERUNT add. EUM Pa ~ vivum] vinum Mn ~ vivum corpus] cor unum En ~ ante conscientiam add. post En ~ conscientiam] cum scientiam O 14. post id est add. Moyses et O 15. Levi] Leviti Mn En ~ post lege sua add. [appendix Gr45] Gr 16. SAMARITANUS ... custos (segm. 17)] SAMARITANUS qui vulnera eius curavit, Christus est custos noster, qui de celo descendit et genus humanum a vulneribus peccatorum curavit δ¹ ~ post Christus add. qui nutritus est in Nazareth Gr 17. qui] quae Gr ~ qui est de om. M ~ ipse ... Dominus] Christus quod est custos ut est dicitur "custodiens parvulos Dominus" Vt ~ interpretatur] interpretatus M ~ quia] quae K 18. ALLIGAVIT] ET LIGAVIT M ~ EIUS om. Vt ~ strinxit] strixerunt H : stringit Pa : om. O 19. INFUNDIT] INFUDIT S δ¹ ~ OLEUM ET VINUM] OLEUM ET VINO S : OLEO ET VINO Mn R Sk σ ~ suavitatem et severitatem] suavitate et severitate α (⊗ K δ)

id est quod in Lege non *in ore fuit*. ⁷*SUPER SERPENTEM* (Lc. 10,19), id est super *haereticum*, quia serpens non occidit, sed venenum inter cutem et carnem deserit, sic haeretici in aliorum corda venenum doctrinae effundunt. ⁸*SCURPIONES* (Lc. 10,19), id est cum cauda et caput *similiter* occidit, id est diabolus initium et finem decipere vult. ^{8a}*NOMINA AUTEM SCRIPTA SUNT IN CAELO* (Lc. 10,20), id est caelestis istis. *REVELASTI EA PARVULIS* (Lc. 10,21), id est apostolis, non prudentibus philosophis. ^{8b}*OMNIA MIHI TRADITA SUNT* (Lc. 10,22), id est secundum divinitatem gignendo, secundum carnem ascendendo. ⁹*HOMO DESCENDEBAT* (Lc. 10,30), id est totum genus humanum. *AB HIERUSALEM* (Lc. 10,30), id est a visione pacis. *IN HIERICHO* (Lc. 10,30), id est in mundo quia anathema dicitur. ¹⁰*IN LATRONES* (Lc. 10,30), id est daemones. ¹¹*DISPOLIAVERUNT ILLUM* (Lc. 10,30), id est de bona fide. ¹²*FLAGELLAVERUNT EUM* (cfr. Lc. 10,1), id est peccare fecerunt eum. ¹³*SEMIVIVUM RELIQUERUNT* (Lc. 10,30), id est *conscientia vivum, corpus et anima mortuum*. ¹⁴*SACERDOS* (Lc. 10,31), id est Aaron. ¹⁵*LEVITA* (Lc. 10,32), id est tribu Levi cum lege sua. ¹⁶*SAMARITANUS* (Lc. 10,33), id est Christus, *qui nutritus est in Nazareth*, ¹⁷qui est de suburbanis Samariae; ipse interpretatur custos, quia de Christo dicitur “Custodiens parvulos Dominus” (Ps. 114,6). ¹⁸*ALLIGAVIT VULNERA EIUS* (Lc. 10,34), id est per poenitentiam strinxit peccata. ¹⁹*INFUNDIT OLEUM ET VINUM* (Lc. 10,34): suavitatem et severitatem Scripturae,

6. ore] oris Ma 7. haereticum] hereticus Ma ~ effundunt] effundent Ma
 8. similiter] simile Ma ~ decipere] decipere Ma 8b. gignendo] gegunendo (*ut vid.*) Ma ~ ascendendo] ascendo Ma 10. LATRONES] LATRONE Ma ~ daemones] demonum Ma
 13. SEMIVIVUM RELIQUERUNT] SEMENVIVO RELINQUERUNT Ma ~ vivum] vivo Ma 15. Levi] Levite Ma 17. qui] quae Ma ~ custos] custus Ma ~ parvulos] parvulus Ma 19. OLEUM ET VINUM] OLEO ET VINO Ma ~ suavitatem et severitatem] et sanitate et severitate Ma

*

7. Cfr. Aug., *Contra Manichaeos*, lib. 2, col. 216, l.42; cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 6, par. 2; id., *De trinitate*, lib. 8, cap. 40, l.1; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Genesim*, cap. 4, par. 6; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 213, l.1 10. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 42, p. 97, l.28/cap. 49, p. 121, l.11 17. Cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 205, col. 124, l.40; cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 161, cap. 2, l.8

Scripturae, praemium et poenam; ²⁰IN IUMENTUM SUUM (Lc. 10,34), id est in corpus suum, ²¹quia per passionem humanum genus ad Ecclesiam duxit. ET PERDUXIT AD STABULUM (Lc. 10,34), id est ad Ecclesiam. ²²DUOS DENARIOS (Lc. 10,35), id est duas leges. ²³DEDIT STABULARIO (Lc. 10,35), id est ordini doctorum. ²⁴QUODCUMQUE SUPEREROGAVERIS (Lc. 10,35), id est quodcumque feceris per diligentiam tuam de doctrina hominum. ²⁵EGO REVERTENS (Lc. 10,35), id est ad iudicium reddam tibi. ²⁶MARTHA (Lc. 10,38), id est Ecclesia actualis. ²⁷MARIA (Lc. 10,39), id est Ecclesia theórica, quae verba Christi semper audit. ²⁸Martha dixit ut soror sua se *adiuvasset*, quia opus est activae vitae ut ea contemplativa debeat adiuvere.

(Lc. 11) ¹AMICE (Lc. 11,5), id est doctor. ²MEDIA NOCTE (Lc. 11,5), id est in opportunitate. ³TRES PANES (Lc. 11,5) *ostendit* fidem Trinitatis. ⁴AMICUS MEUS (Lc. 11,6), id est alius poenitentiam agens. ⁵DE VIA (Lc. 11,6), id est *de mundo*. ⁶NON HABEO QUOD PONAM ANTE EUM (Lc. 11,6), id est nescio docere eum. ⁷OSTIUM CLAUSUM (Lc. 11,7), id est ostium caeli quod *non aperit nisi caritas*. ⁸PUERI MEI MECUM SUNT (Lc. 11,7), id est

~ Scripturae] Scripturarum Vt ~ praemium et poenam] praemio et poena α (€ δ) ~ poena] posuit M 20. IN IUMENTUM] INITIUM IN ANIMENTUM Mn 21. quia] qui O ~ ad Ecclesiam duxit. ET om. α ~ *post* Ecclesiam *add.* ALTERA DIE id est post resurrectionem δ 22. DUOS ... tibi (segm. 25) om. Vt ~ duas leges] duo legis H 23. ordini] ordine Mn Sk σ : ordinem En ~ *post* doctorum *add.* qui infirmitatem nostram per praedicationem evangelicam curarent (recreant Gr) δ 24. quodcumque²] quaecumque O ~ de om. Sk 25. EGO] ERGO M ~ reddam] reddent Mn 27. Ecclesia om. Vt ~ theórica] theototica En : theotitica Pa ~ quae ... audit] quae semper audit verba Christi Vt ~ audit semper *transp.* β δ 28. sua om. Vt ~ se] sibi Vt ~ *adiuvasset*] *adiuvasse* Mn R ~ quia] quae S ~ quia ... *adiuvare*] activa vita sic indiget adiutorio contemplative Vt ~ activae vitae opus est *transp.* Gr ~ *post* contemplativa *add.* vita σ ρ K O δ

(Lc. 11) 2. NOCTE om. S ~ in opportunitate] inoportunitate H : in oportunitatem K 3. ostendit] id est Mn Sk σ δ : om. Vt ~ fidem] fides Vt 4. MEUS om. Vt ~ poenitentiam agens] penitens δ¹ 6. QUOD PONAM ANTE EUM om. Vt ~ EUM¹] ILLUM β δ ~ id est nescio docere eum om. Pa ~ nescio] non scio Mn R ~ eum docere *transp.* Eg 7. id est ostium] saeculum Mu ~ ostium² om. Vt ~ quod] quam Vt : quia ρ 8. PUERI] PURI R ~ MEI om. ρ Vt ~ MECUM SUNT om. δ¹

praemium et poenam. ²⁰IN IUMENTUM SUUM (Lc. 10,34), id est corpus suum, ²¹quia per passionem humanum genus ad Ecclesiam duxit. ET PERDUXIT EUM AD STABULUM (Lc. 10,34), id est ad Ecclesiam. ALTERA DIE (Lc. 10,35), id est post resurrectionem. ²²II DENARIOS (Lc. 10,35), id est duae leges. ²³DEDIT STABULARIO (Lc. 10,35), id est ordini doctorum. ²⁴QUODCUMQUE SUPEREROGAVERIS (Lc. 10,35), id est quodcumque feceris per diligentiam tuam de doctrinam hominum. ²⁵EGO REVERTENS (Lc. 10,35), id est ad iudicium reddam tibi. ET TU FAC SIMILITER (Lc. 10,37), id est fac omnibus bene. ²⁶MARTHA (Lc. 10,38), id est Ecclesia actualis. ²⁷MARIA (Lc. 10,39), id est Ecclesia theorica, quae verba Christi semper audit. ²⁸Martha dixit ut soror sua se *adiuaret*, quia opus est activae vitae ut ea contemplativa vita debeat adiuvere, sicut Iohannes docuit discipulos suos eius oratio non scribitur, quia defenditur ab oratione Christi, quia una dixerunt.

(Lc. 11) ¹AMICE (Lc. 11,5), id est doctor. ²MEDIA NOCTE (Lc. 11,5), id est in opportunitate. ³III PANES (Lc. 11,5): fidem Trinitatis. ⁴AMICUS MEUS (Lc. 11,6), id est alius poenitentiam agens. ⁵DE VIA (Lc. 11,6), id est *mundi*. ⁶NON HABEO QUOD PONAM ANTE EUM (Lc. 11,6), id est non scio docere eum. ⁷OSTIUM CLAUSUM (Lc. 11,7), id est ostium caeli quod *nisi caritas aperit*. ⁸PUERI MEI MECUM SUNT (Lc. 11,7), id est virtutes caelestes. ^{8a}OVUM (Lc. 11,12), id est *spem*. SCORPIONEM (Lc. 11,12), id est *malam conversationem*. ^{8b}BEATUS VENTER QUI TE PORTAVIT (Lc.

~ poenam] paena Ma 21. passionem] passione Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma
22. DENARIOS] DENARIUS Ma ~ leges] legis Ma 23. ordini] ordine Ma 24. de
om. Ma 26. actualis] actuale Ma 28. ea] eam Ma ~ adiuvere] adiuveret Ma
(Lc. 11) 1. AMICE] AMICUS Ma 4. poenitentiam] penitentia Ma 5. DE VIA]
DIVITIA Ma 6. EUM] EO Ma 7. ostium²] ostendit Ma 8. virtutes caele-
stes] virtutis caelestis Ma 8a. malam] mala Ma

*

20. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 30, p. 52, l.4 21. Cfr. Origenes (transl. Rufini), *In Ep. Pauli*, vol. 34, lib. 9, cap. 31; cfr. Hier., *Epistulae*, ep. 108, vol. 55, par. 12, p. 320, l.18; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 125, par. 15, l.18; id., *Sermones*, ser. 179A, (ed. MiAg1), p. 680, l.12; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 30, p. 52, l.4 23. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 49, p. 122, ll.22/27

(Lc. 11) 3. Cfr. Aug., *Epistulae*, epist.130, vol. 44, par. 8, p. 57, l.16

virtutes caelestes. ⁹QUOD DEFORIS EST ET INTUS (Lc. 11,39), id est qui fecit corpus, ipse fecit anima. ¹⁰DATE ELEMOSYNAM, ET OMNIA MUNDA SUNT (Lc. 11,41), et si non dederitis, immunda sunt omnia quae habetis.

(Lc. 12) ¹NOLITE TIMERE PUSILLUS GREX (Lc. 12,32), id est Iudaei dixerunt quia crediderunt quod maledictus fuit in Lege qui pauper fiebat. ²LUMBI VESTRI PRAECINCTI (Lc. 12,35) *ostendit castitatem*. ³LUCERNAE ARDENTES (Lc. 12,35), id est *opera bona*. ⁴UT CUM VENERIT (Lc. 12,36), id est in dolore. ⁵ET PULSAVERIT (Lc. 12,36), id est anima *per mortem*. ⁶ET CONFESTIM APERIANT (Lc. 12,36), id est semper *paratum* esse. ⁷TRANSIENS MINISTRABIT ILLIS (Lc. 12,37), id est post iudicium vitam aeternam. ⁸IGNEM VENI MITTERE IN TERRAM (Lc. 12,49), id est caritatem.

(Lc. 13) ¹ET ILLI GALILAEI (Lc. 13,2), decem et octo *significant super quos ceciderit turris, id est superbia, qui non impleverunt X verba Legis qui ab initio fuit*. IN SILOE (Lc. 13,4), id est Spiritus sanctus, quia Siloe missus dicitur. ²DIMITTE EAM ET HOC ANNO (Lc. 13,8), id est Evangelium.

~ virtutes caelestes] virtus caelestis Mn Sk σ ~ *post caelestes add.* [appendix Mu37 Gr46 Eg36] δ 9. EST] ESSE Pa ~ anima] animam α ~ *post anima add.* id est calicem intus et foris δ 10. DATE ... habetis *om.* Vt ~ *post SUNT¹ add.* VOBIS β δ ~ dederitis] dederis M ~ immunda] in mundo H

(Lc. 12) 1. *ante* NOLITE *add.* [appendix Mu38 Gr57 Eg37] δ ~ NOLITE] NOLI Mn R H M Vt Pa ~ GREX] REX Mn M ~ id est] id sunt R ~ *post quod add.* non M ~ fuit] fuisset Me 2. *ante* LUMBI *add.* SINT β δ ~ LUMBI] LAMPADI Mn ~ PRAECINCTI] PRODUCTI Mn ~ castitatem] caritatem S H ~ *post castitatem add.* et Vt 4. UT] Et Eg 5. ET PULSAVERIT *om.* δ¹ ~ anima] animam S Me M Pa ~ *per mortem*] per morte Vt : pro morte K O ~ mortem] dolorem (*ut vid.*) Mu 6. APERIANT] APARIANT S : APEREANT Mn ~ paratum esse] esse paratos Vt 7. TRANSIENS *om.* Vt ~ TRANSIENS MINISTRABIT] TRANSIIT ET MINISTRABIT S Me Mn : TRANSIIT ET MINISTRABAT R : TRANSIIT ET MINISTRABIT Sk σ : TRANSIVIT ET MINISTRABIT M : TRANSIET ET MINISTRABAT En : TRANSIET ET MINISTRABIT Pa O δ ~ *post aeternam transp. ex* (Lc. 13,1) *segm.* 1 et illi Galilei XVIII M 8. IGNEM ... caritatem *om.* Vt

(Lc. 13) 1. ET ILLI ... octo *om.* β¹ ~ significant *om.* δ ~ super quos ... dicitur] turris superbis qui non impleverunt X verba legis Vt ~ SILOE¹] SILUA ω 2. DIMITTE] DIMITTIT S : DEMITTE Mn Sk O ~ ET *om.* Vt ~ id est¹ ... praedicem (*segm.* 3)] FODIAM predicam Evangelium Vt

11,27): **mos est mulieribus quod opera mulierum laudent.** ^{8c}**BEATI QUI AUDIUNT VERBUM DOMINI** (Lc. 11,28), **id est ipsi sunt qui in utero concipiunt et custodiunt.** ^{8d}**LUCERNA SUB MODIO** (cfr. Lc. 11,33), **id est Evangelium sub synagoga.** **SUPER CANDELABRUM** (cfr. Lc. 11,33), **id est super Ecclesiam.** ⁹**QUOD DEFORIS EST ET INTUS** (Lc. 11,39), **id est qui fecit corpus, ipse fecit anima, id est calicem intus et foris.** ¹⁰**DATE ELEMOSYNAM, ET OMNIA MUNDA SUNT** (Lc. 11,41), **id est si non dederitis, immunda sunt omnia quae habetis.**

(Lc. 12) ¹**QUOD IN TENEBRE DIXISTIS** (Lc. 12,3), **id est Iudaeis.** **IN LUMINE DICITE** (cfr. Lc. 12,3), **id est gentibus.** **ET QUOD IN AURE AUDISTIS** (cfr. Lc. 12,3) **et reliqua, id est supra Deum.** **NOLITE TIME-RE PUSILLUS GREX** (Lc. 12,32), **id est Iudaeis dixerunt quia crediderunt quod maledictus fuit in Lege qui pauper fiebat pro observatione lit-terae.** **Domus vestra, id est mundus, incensa erat.** ²**LUMBI VESTRI PRAECINCTI** (Lc. 12,35), **id est castitatem ostendit.** ³**LUCERNAE VESTRAE ARDENTES** (Lc. 12,35), **id est bona opera.** ⁴**UT CUM VENERIT** (Lc. 12,36), **id est in dolore.** ⁵**ET PULSAVERIT** (Lc. 12,36), **id est anima pro morte.** ⁶**ET CONFESTIM APERIANT** (Lc. 12,36), **id est semper paratus esse.** ⁷**TRANSIENS MINISTRABIT ILLIS** (Lc. 12,37), **id est post iudicium vitam aeternam.** ⁸**IGNEM VENI MITTERE IN TERRAM** (Lc. 12,49), **id est caritatem.**

(Lc. 13) ¹**ET ILLI GALILAEI** (Lc. 13,2), **XVIII figurant qui non impleve-runt XII verba Legis et non credunt in resurrectionem quia octo dies fuit.** **SUPER QUOS CECIDIT TURRIS id est superbiam.** **SILOE** (Lc. 13,4), **id est Spiritus Sanctus, quia Siloe missus dicitur.** ²**DIMITTE EAM ET HOC ANNO**

8b. est om. Ma 8d. Ecclesiam] Ecclesia Ma 10. ELEMOSYNAM] ELYMOSINA
Ma ~ quae] quo Ma

(Lc. 12) 1. Deum] Deus Ma ~ fiebat] fiebam Ma 2. castitatem] castitate Ma
3. ARDENTES] ARDENTIS Ma 6. APERIANT] APERIAT Ma 7. TRANSIENS MINI-
STRABIT] TRANSEAT MINISTRABAT Ma ~ vitam aeternam] vite aeternae Ma
8. IGEM] IGNE Ma ~ TERRAM] TERRA Ma ~ caritatem] caritate Ma

(Lc. 13) 1. impleverunt] implerunt Ma ~ SILOE¹] SILUAM ω 2. EAM] EA Ma

*

(Lc. 12) 2-3. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 93, (ed. PL38) col. 574, l.51/ser. 108, col. 633, l.12;
id., *De continentia*, cap. 7, par. 17, p. 160, l.22; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 13, par. 1

³FODIAM CIRCA ILLAM (Lc. 13,8), id est praedicem. ⁴Cophinus STERCORIS (Lc. 13,8): peccata confiteri. ⁵IN FUTURO (Lc. 13,9), id est *in die iudicii*. ⁶MULIER (Lc. 13,11), id est *humanum genus*. ⁷SPIRITUS INFIRMITATIS (Lc. 13,11), id est fide et opera. ⁸ANNIS DECEM ET OCTO (Lc. 13,11), id est duae leges, ⁹sive qui non impleverunt decem verba Legis, et non crediderunt in resurrectione, quia *octavo die* fuit. ¹⁰Per tres senos ostendit infirma fuit ante Legem, sub Lege, sub gratia. [PL 574] ¹¹INCLINATA AD TERRAM (Lc. 13,11), id est terrena desideria. ¹²SURSUM RESPICERE (Lc. 13,11), id est quia caelestia per poenitentiam non *requirebat*. ¹³VOCAVIT AD SE (Lc. 13,12), id est per confessionem. ¹⁴ET IMPOSUIT ILLI MANUS (Lc. 13,13), id est bona exempla. ¹⁵ERECTA EST (Lc. 13,13): spes sanitatis. ¹⁶PRIMA SABBATI (cfr. Lc. 13,14), id est *in futura requie*. ¹⁷DICITE VULPI ILLI (Lc. 13,32), id est Herodi, quia dolosus animal est, in terra habitat; ¹⁸ita Herodes diabolus *exterminat* vineam, ut dicitur “Vineam de Aegypto transtulisti” (Ps. 79,9).

3. FODIAM] FODEBO β ~ ante praedicem add. quod δ¹ ~ praedicem] praedicabo K Pa
 4. Cophinus] cophinos H p K Vt δ ~ post STERCORIS add. id est O δ ~ peccata confiteri] id est peccatori M 5. in²] ad β ~ die] diem α (⊥ δ¹) 6. genus humanum transp. Vt 7. fide] fides Mn Vt En O 8. ANNIS] ANNUS Mn : ANNOS R : ANNI Sk σ Vt ~ ANNIS DECEM ET OCTO] XVIII ANNI Vt 9. impleverunt] impleverit Pa ~ crediderunt] credidit Pa ~ resurrectione] resurrectionem α¹ (⊥ p K) ~ quia ... sub gratia (segm. 10)] infirma fuit per tres senos, ante Legem, sub Lege, sub gratia Vt ~ octavo] octavos Sk : octo M K Pa : hoc En ~ fit die octavo transp. δ¹ ~ fuit] fit R M δ¹ 10. senos] senus Mn Sk σ M ~ ostendit om. Wn ~ post Lege add. id est β 11. AD TERRAM] A TERRA En ~ TERRAM id est om. Vt ~ ante terrena add. ad δ¹ 12. id est om. Vt ~ quia ... requirebat] celestia per penitentiam si querebat Vt ~ caelestia om. Gr 13. VOCAVIT ... confessionem] VOCAVIT per confessionem Vt 14. ET om. Mn Vt ~ IMPOSUIT] POSUIT Mn ~ MANUS] MANUM α 15. ERECTA] CREATA R : ET RECTA M ~ EST om. Vt ~ spes sanitatis] ad spem salutis Vt ~ sanitatis] sanitas M p K 16. PRIMA] id est Pa : om. Vt ~ in futura] linguam Mn ~ futura requie] futuram requiem α (⊥ δ) ~ post requie add. Bovem et asinum, id est Iudei et gentes. Ad praesepio, id est ab inferno δ 17. DICITE om. Vt ~ VULPI] VULPES M : VULPIS Vt ~ ILLI, id est om. Vt ~ Herodi] Herodis S : Herodes α¹ (⊥ Pa O δ) ~ post est add. et δ ~ post habitat add. ita (ita ut Mn : id est β) Herodes (Herodis S) vineam exterminat α (⊥ add. vineam exterminat (dissipat Gr) R δ) 18. ita Herodes diabolus exterminat om. Me ~ Herodes] Herodem β ~ post Herodes add. id est δ ~ vineam¹] vinea α (⊥ Vt δ) ~ ut dicitur om. Vt ~ Vineam²] Vineam Sk σ En K ~ post transtulisti add. [appendix Mu39 Gr48 Eg38] δ

(Lc. 13,8), id est Evangelium. ³FODIAM CIRCA ILLAM (Lc. 13,8), id est praedicem. ⁴Cophinus STERCORIS (Lc. 13,8), id est peccata confiteri. ⁵IN FUTURO (Lc. 13,9), id est *diem iudicii*. MULIER (Lc. 13,11), id est totum genus humanum. ⁷SPIRITUS INFIRMITATIS (Lc. 13,11), id est fide et opera. ⁸ANNIS XVIII (Lc. 13,11), id est duas leges, ⁹sive qui non impleverunt X verba Legis, et non crediderunt in resurrectione, quia *octo dies* fuit. ¹⁰Per III senes ostendit infirma fuit ante Legem, sub Lege, sub gratia. [PL 574] ¹¹INCLINATA AD TERRAM (Lc. 13,11), id est terrena desideria. ¹²SURSUM RESPICERE (Lc. 13,11), id est quia caelestia per poenitentiam non *quaerebat*. ¹³VOCAVIT AD SE (Lc. 13,12), id est per confessionem. ¹⁴ET IMPOSUIT ILLI MANUS (Lc. 13,13), id est bona exempla. ¹⁵ERECTA EST (Lc. 13,13), id est spes sanitatis. ¹⁶IN SABBATI (Lc. 13,14), id est futura requies. ^{16a}BOVEM ET ASINUM (cfr. Lc. 13,15), id est gentes et Iudaei. AD PRAESEPIO (Lc. 13,15), id est ab inferno. ¹⁷DICITE VULPI ILLI (Lc. 13,32), id est Herodi, quia dolosus animal est, in terra habitat; ¹⁸ita Herodes diabolus *exterminavit* vineam, ut dicitur "Vineam de Aegypto transtulisti" (Ps. 79,9). ^{18a}EGO SUM VITES, VOS PALMITES MEI (Ioh. 15,5), id est fructum spiritalem ferendo ostendit. ^{18b}NON VIDEBITIS ME DONEC VENIAM (Lc. 13,35), id est ad litteram non viderunt eum hac die donec venit in pullo.

~ Evangelium] Evangelio Ma 3. CIRCA] CIRCAM Ma 7. fide et] fidem ex Ma
 8. duae leges] das logis Ma 9. qui] quia Ma ~ impleverunt] implerunt Ma
 10. Legem] Lege Ma 11. TERRAM] TERRA Ma 14. MANUS] MANU Ma
 15. spes] spe Ma 16. requies] requiem Ma 16a. BOVEM] BOVE Ma ~ inferno]
 infernum Ma 17. dolosus] doloso Ma 18. Herodes] Herodis Ma 18b. ad
 litteram] littera Ma ~ hac] ac Ma

*

(Lc. 13) 10. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 29, par. 16, l.23; id., *De doctrina Christiana*, lib. II, cap. XVI, par. 25; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Gen.*, XVIII, par. 9; id., *Etym.*, VI, par. 16; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, hom. XXXI, par. 3; cfr. Eucherius, *Formulae, Praefatio*, cap. IV 17. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 50, p. 125, l.18; cfr. Cant. 2,15

(Lc. 14) ¹HOMO HYDROPICUS (Lc. 14,2), id est humanum genus fornicator. ²APPREHENSUM SANAVIT (Lc. 14,4) ostendit quod per vim *impetus fornicationis sanatur*. ³HOMO (Lc. 14,16), id est Deus Pater. ⁴CENA MAGNA (Lc. 14,16), id est Evangelium. ⁵VOCAVIT MULTOS (Lc. 14,16), id est Iudaeos. ⁶MISIT SERVUM SUUM (Lc. 14,17), id est Christum in carne. ⁷PARATA SUNT OMNIA (Lc. 14,17), id est quae de Christo prophetata sunt. ⁸VILLAM EMI (Lc. 14,18), id est pro avaritia ad Christum non *veni*. ⁹IUGA BOUM (Lc. 14,19), id est superbia; *aliter IUGA BOUM: quinque sensus, vel quinque libri Moysi*. ¹⁰MULIEREM DUXI (Lc. 14,20), id est *luxuriam*. ¹¹PAUPERES ET DEBILES (Lc. 14,21), id est qui cognoscunt peccata sua. ¹²ITE IN VIAS (Lc. 14,23), id est *ad gentes*. ¹³COMPELLE INTRARE (Lc. 14,23), id est per confessionem. ¹⁴TURRIM AEDIFICARE (Lc. 14,28), id est Christum sequi. ¹⁵SUMPTUS (Lc. 14,28), id est abrenuntiare mundo. ¹⁶QUIS REX (Lc. 14,31), id est *apostolos*. ¹⁷COMMITTERE BELLUM (Lc. 14,31), id est compensationem operum. ¹⁸ADVERSUS ALIUM REGEM (Lc. 14,31), id est adversus Christum. ¹⁹CUM DECEM MILLIBUS (Lc. 14,31), id est cum operibus quae sentit homo. ²⁰CUM VIGINTI MILLIBUS (Lc. 14,31), id est cum operibus quae sunt *in occulto et in palam*. ²¹LEGATIONEM MITTIT (Lc. 14,32), id est miserendo, *eleemosynam* dando.

(Lc. 14) 1. HOMO ... fornicator] HYDROPICUS fornicator humanum genus Vt ~ *post genus add.* quod δ 2. APPREHENSUM] ADPREHENSUS α (€ Me δ) ~ *per om.* α (€ δ) ~ *per vim impetus*] vim inspectus Mn : vimpetus Sk H M : impetus Wn ρ K : impletur Vt : impletus O ~ fornicationis] persecutionis ρ ~ sanatur] sanatus Pa 5. MULTOS] MULTE Mn 6. SERVUM SUUM] SERVOS SUOS α (€ R β δ) ~ SUUM *om.* Vt δ¹ ~ carne] carnem S R 7. PARATA ... sunt] PARATA quae de Christo erant prophetata Vt ~ quae] quod R : qui Mn Sk σ ρ K ~ prophetata] propheta S Mn Sk M En ~ prophetata sunt] prophetaverunt K 8. pro] propter Me Vt : prae Pa ~ veni] venit Mn 9. *post* BOUM *add.* emi V M ~ *aliter IUGA BOUM*] vel Vt Mu ~ libri] libros Me 10. MULIEREM] UXOREM Mu ~ DUXI] DUCIMUS Mn ~ *luxuriam om.* Mn 11. *ante* PAUPERES *add.* per H ~ PAUPERES *om.* Mn ~ id est] id sunt R : *om.* Vt ~ cognoscunt] cognoscant Sk : cognoscit H ~ peccata sua cognoscunt *transp.* δ¹ 12. ITE IN VIAS] ITEM IUGAS Mn 13. COMPELLE] COMPELLITE α ~ INTRARE *om.* Vt 14. TURRIM] TURREM α (€ TURRE Me : TURRIM En K δ¹) 15. SUMPTUS] SUMPTOS M ~ abrenuntiare] apraenuntiare M ~ abrenuntiare mundo] abrenuntiatio mundi Vt 16. id est] id sunt H : *om.* Vt ~ apostolos] apostolus Me Vt 17. COMMITTERE *om.* Vt ~ id est *om.* Vt 18. id est *om.* Vt ~ adversus² *om.* Vt 19. MILLIBUS] MILIA α (€ Wn Pa : MILIBUS H Vt δ : *om.* En) ~ quae sentit] quis emit Mn ~ quae sentit ... operibus (segm. 20) *om.* Pa 20. MILLIBUS] MILIA S Mn R : MILIBUS Me Sk H M Vt δ ~ cum²] decim M ~ operibus] opera α (€ δ) 21. MITTIT] MITTAT Mn ~ miserendo] miserando β δ ~ dando] dandum Me ~ *post* dando *add.* flendo O

(Lc. 14) ¹HOMO HYDROPICUS (Lc. 14,2), id est humanum genus, **quod id est** fornicator. ²APPREHENSUM SANAVIT (Lc. 14,4) ostendit quod per vim *sanatur impetus fornicationis*. ³HOMO (Lc. 14,16), id est Deus pater. ⁴COENA MAGNA (Lc. 14,16), id est Evangelium. ⁵VOCAVIT MULTOS (Lc. 14,16), id est Iudaeos. ⁶MISIT SERVUM SUUM (Lc. 14,17), id est Christum in carne. ⁷PARATA SUNT OMNIA (Lc. 14,17), id est quae de Christo prophetata sunt. ⁸VILLAM EMI (Lc. 14,18), id est **qui** pro avaritia ad Christum non *venit*. ⁹IUGA BOUM (Lc. 14,19), id est superbia. ¹⁰MULIER (Lc. 14,20), id est *luxuria*. *Item IUGA BOUM: V sensus, V libri Moysi*. ¹¹PAUPERES ET DEBILES (Lc. 14,21), id est qui cognoscunt peccata sua. ¹²IN VIAS (Lc. 14,23), id est gentes. ¹³COMPELLE INTRARE (Lc. 14,23), id est per confessionem. ¹⁴TURRIM AEDIFICARE (Lc. 14,28), id est Christum sequi. ¹⁵SUMPTUS (Lc. 14,28), id est abrenuntiare mundo. ¹⁶QUIS REX (Lc. 14,31), id est *apostolus*. ¹⁷COMMITTERE BELLUM (Lc. 14,31), id est compensationem operum. ¹⁸ADVERSUS ALIUM REGEM (Lc. 14,31), id est aversus Christum. ¹⁹CUM X (Lc. 14,31), id est cum operibus quae sentit homo. ²⁰CUM XX (Lc. 14,31), id est cum operibus quae sunt *in palam et in occulto*. ²¹LEGATIONEM MITTIT (Lc. 14,32), id est miserendo *et eleemosynas* dando.

(Lc. 14) 2. *post vim add.* fornicatio Ma ~ impetus] impetum Ma 8. Christum]
Christus Ma 9. IUGA BOUM] IUGO BOVEM Ma 14. TURRIM] TURRE Ma

*

(Lc. 14) 9. aliter IUGA BOUM, quinque sensus: cfr. Aug., *Sermones*, ser. 112, (ed. RB76), p. 46, l.42; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 36, par. 4 21. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 37, par. 10, p. 357, l.274

²²ROGAT QUAE AD PACEM SUNT (Lc. 14,32), ut est “Ne intres in iudicio cum servo tuo, Domine” (Ps. 142,2). ²³IN TERRA (Lc. 14,35), id est in divitias. ²⁴IN STERQUILINIUM (Lc. 14,35), id est in paupertatem.

(Lc. 15) ¹MULIER QUAEDAM (Lc. 15,8), id est divinitas. ²LUCERNA ACCENSA (cfr. Lc. 15,8), id est Evangelium. ³Drachma inventa in domo, id est peccator in Ecclesia conversus. ⁴HOMO QUIDAM (Lc. 15,11), id est Deus Pater. ⁵DUOS FILIOS (Lc. 15,11): Iudaeos et gentes, quia *Iudaeis* prius data est Lex. ⁶DA MIHI PORTIONEM (Lc. 15,12), id est vitam praesentem. ⁷DIVISIT SUBSTANTIAM (Lc. 15,12), id est dedit libertatem arbitrii utroque populo. ⁸PEREGRE PROPECTUS EST (Lc. 15,13), id est a Deo. ⁹VIVENDO LUXURIOSE (Lc. 15,13), id est idolis adorando. ¹⁰FAMES VALIDA (Lc. 15,14), id est de Verbo Dei. ¹¹UNI CIVIUM (Lc. 15,15), id est philosopho. ¹²IN VILLA SUA (Lc. 15,15), id est in mundo. ¹³PASCERE PORCOS (Lc. 15,15), id est more porcorum vixit. ¹⁴ET DE SILIQUIS (Lc. 15,16), id est implere ventrem, et non impinguescere. ¹⁵PORCI (Lc. 15,16), id est stulti. ¹⁶MERCENarii PATRIS MEI (Lc. 15,17), id est qui viliores sunt servi Dei. ¹⁷PANIBUS SATURABUNTUR (cfr. Lc. 15,17), id est *doctrina*. ¹⁸PECCAVERAM IN CAELUM (Lc. 15,18): ipsi dicunt hoc, qui diabolum patrem

22. *post* ROGAT *add.* EA Vt ~ ROGAT QUAE AD PACEM] ROGATQUE QUAE PACIS H ~ AD PACEM] PACIS δ¹ ~ ut est] id est M ~ Ne] Non ω (€ β δ) 23. id est *om.* Vt ~ divitias] divitiis Sk En Vt 24. STERQUILINIUM] STERQUILINIO Vt ~ id est *om.* Vt

(Lc. 15) 1. MULIER ... divinitas] MULIER divitiae Vt ~ divinitas] divitias R Mn 2. *post* Evangelium *add.* OVIS INVENTA, id est peccator conversus δ 3. inventa drachma *transp.* Vt ~ domo] domum Me ~ peccator ... conversus] conversus pater in Ecclesia Vt ~ peccator] peccatori En 4. Deus] Christus Eg 5. *post* FILIOS *add.* id est β δ ~ quia ... Lex *om.* Vt ~ est] esset O 6. DA MIHI *om.* Vt ~ praesentem vitam *transp.* δ¹ 7. DIVISIT ... populo] DIVISIT: libertatis arbitrium dedit Vt ~ *post* SUBSTANTIAM *add.* SUAM Gr Eg ~ dedit] de M : *om.* Wn ~ utroque] utraque Sk ~ populo] populus Mn 8. PEREGRE] PERGERE En ~ EST¹ *om.* β δ (€ Eg) 9. idolis] idola Vt Pa ~ adorando] adhorandum M : serviendo δ¹ 10. FAMES] FAME ω (€ FAMIS β (€ O) : FAMES δ) ~ VALIDA *om.* Vt ~ de verbo] verbum Pa 11. philosopho] philopo R Mn En : phyloso M 12. mundo] mundum Vt K 13. PORCOS] PORCUS Sk : PORCO Vt ~ *post* id est *add.* ut ω (€ Vt δ) ~ porcorum] pecorum Me ~ vixit] vivere Vt 14. DE SILIQUIS] DELIQUIS Sk ~ id est] cupiens δ 15. PORCI id est stulti Vt 16. MERCENarii ... caelo (segm. 18)] MARCENarii patris viliores servi Dei, habundant panibus doctrina, peccavi in celo Vt ~ PATRIS] PATRES Mn ~ viliores] viliori M ~ servi Dei *om.* S 18. CAELUM] CAELO ω (€ Mn O Pa) ~ ipsi] illi Mu ~ dicunt] Deum K ~ patrem diabolum habent *transp.* Mu

²²ROGAT QUAE AD PACEM SUNT (Lc. 14,32), ut est “Ne intres in iudicio cum servo tuo, Domine” (Ps. 142,2). ²³IN TERRA (Lc. 14,35), id est in divitias. ²⁴IN STERQUILINIUM (Lc. 14,35), id est in paupertatem.

(Lc. 15) ¹MULIER QUAEDAM (Lc. 15,8), id est divinitas. ²LUCERNA (cfr. Lc. 15,8), id est Evangelium. ^{2a}OVES INVENTA (cfr. Lc. 15,5), id est peccator conversus. ³Drachma inventa in domo, id est peccator in Ecclesia conversus. ⁴HOMO QUIDAM (Lc. 15,11), id est Deus Pater. ⁵DUOS FILIOS (Lc. 15,11), id est Iudaeos et gentes, quia *ad Iudaeos* prius data est Lex. ⁶DA MIHI PORTIONEM (Lc. 15,12), id est vitam praesentem. ⁷DIVISIT SUBSTANTIAM (Lc. 15,12), id est dedit libertatem arbitrii utroque populo. ⁸PEREGRE PROPECTUS EST (Lc. 15,13), id est a Deo. ⁹VIVENDO LUXURIOSE (Lc. 15,13), id est idolis adorando. ¹⁰FAMES VALIDA (Lc. 15,14), id est de Verbo Dei. ¹¹UNI CIVIUM (Lc. 15,15), id est philosopho. ¹²IN VILLA SUA (Lc. 15,15), id est in mundo. ¹³PASCERE PORCOS (Lc. 15,15), id est more porcorum vixit. ¹⁴DE SILIQUIS (Lc. 15,16), id est implere ventrem et non inpinguere. ¹⁵PORCI (Lc. 15,16), id est stulti. ¹⁶MERCENarii PATRIS MEI (Lc. 15,17), id est qui viliores sunt servi Dei. ¹⁷PANIBUS (Lc. 15,17), id est *doctrinam*. ¹⁸PEC-CAVI IN CAELUM (Lc. 15,18): ipsi dicunt hoc, qui diabulum patrem

22. Ne] Non ω

(Lc. 15) 1. QUAEDAM] QUIDAM Ma 3. peccator] peccator Ma 4. *ante* Homo
add. FILIUS ADULSCENTIOR, id est gentes Ma 7. dedit libertatem] dedi libertate
Ma ~ utroque] utreque Ma 9. VIVENDO... adorando] VIVENDUM... adorandum
Ma ~ FAMES] FAME ω 12. in²] i (*ut vid.*) Ma 13. PORCOS] PORCUS Ma ~ *post*
id est *add.* ut ω ~ vixit] vixisset Ma 14. SILIQUIS] SILICIS Ma ~ ventrem] venter
Ma 16. viliores] viliori Ma 18. CAELUM] CAELO ω

*

24. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 40, par. 12, l.410

habent, qui peccavit in caelo. ¹⁹MISERICORDIA MOTUS (Lc. 15,20), id est venit in carne. ²⁰AD SERVOS SUOS (Lc. 15,22), id est ad apostolos. ²¹STOLA PRIMA (Lc. 15,22): *fides* quam Adam perdidit. ²²ANNULUM (Lc. 15,22), id est crux in fronte. ²³CALCIAMENTA (Lc. 15,22), id est Evangelium. ²⁴VITULUM SAGINATUM (Lc. 15,23), id est Christus ex duabus legibus. ²⁵MORTUUS ERAT (Lc. 15,24), id est Adam. ²⁶REVIXIT (Lc. 15,24), id est per baptismum. ²⁷PERIERAT (Lc. 15,24), id est in desperatione. ²⁸INVENTUS EST (Lc. 15,24), id est in spe. [PL 575] ²⁹FILIUS SENIOR (Lc. 15,25), id est Iudaei. ³⁰IN AGRO (Lc. 15,25), id est in mundi desiderio. ³¹SYMPHONIAS ET CHOROS (Lc. 15,25), id est prophetia et Evangelium. ³²UNUS DE SERVIS (Lc. 15,26), id est Isaias.

(Lc. 16) ¹LAZARUS (Lc. 16,20) mendicus: nomen pauperis *dicit*, et divitis non, ²ostendit *bonos scriptos* in caelo, et *malos* non. ³VULNERIBUS PLENUS (Lc. 16,20), *id est peccatis*. ⁴DIVES (Lc. 16,19) Iudaeos significat. ⁵PAUPER (Lc. 16,20): gentes. ⁶CANES (Lc. 16,21): doctores qui per linguam vulnera sanant. ⁷IN SINU ABRAHAE (Lc. 16,22), id est in requie. ⁸SEPULTUS IN INFERNO (Lc. 16,22), id est in Littera. ⁹ELEVANS OCULOS SUOS (Lc. 16,23), quia Iudaeis oculi fuerunt, id est boni *videndo* usque

19. venit] venti En 20. ad² om. β (€ ρ) δ ~ apostolos] apostoli Sk H 21. STOLA PRIMA] STOLAM PRIMAM, id est δ 22. crux] crucem Pa ~ post crux add. Christi Vt
 24. Christus] Christum Vt ~ duabus] duobus α (€ vobis M : duabus ρ K O Vt δ) ~ legibus] legis H 25. MORTUUS] MORTUOS S M ~ ERAT] FUERAT K : om. Vt 28. spe] spem S 30. in mundi] immundo ω (€ in mundano K : in mundi Me Vt Pa δ) 31. CHOROS] CHORUS Mn Sk σ En δ ~ prophetia] prophetas Vt ~ Evangelium] Evangelio S R : evangelista M 32. UNUS DE SERVIS] DUO SERVI α (€ δ) ~ Isaias] Elias Vt ~ post Isaias add. et Hieremias S : add. et Aaron β

(Lc. 16) 1. LAZARUS ... non² (segm. 2)] Nomen Lazari dixit et nomen divitis non dixit, ostendit bonos tantum scriptos esse in celo Vt ~ nomen om. M ~ pauperis] pauperes Sk H M ~ et divitis non] dives nomen habuit Battulus O ~ non] nomen non dicit β δ (€ iacet Mu) 2. ostendit] hoc sunt R ~ bonos scriptos] bonus scriptus Mn Wn : bonis scriptus Sk H ~ non] nesciri Gr Eg 3. VULNERIBUS ... significat (segm. 4)] Vulneribus peccatis, dives Iudaei Vt 4. significat Iudaeos *transp.* β¹ (€ O Vt) 5. PAUPER] PAUPERIS Sk σ M ~ post PAUPER add. ostendit Sk σ M ρ O Gr Eg ~ gentes] gentiles H 6. doctores ... sanant om. Vt ~ vulnera] vulneram Sk ~ sanant] sanavit Pa 7. IN ... requie] SINUS requies Vt 9. SUOS om. Mu ~ Iudaeis] Iudaei α (€ Mn δ) ~ Iudaei oculi] oculi Iudeorum Vt ~ id est boni videndo ... Abraham (segm. 10) om. Mu ~ post boni add. homines recta δ ~ videndo] vivendo R Sk K : vidente Wn : videndum M : vivendi En

habent, qui peccavit in caelo. ¹⁹MISERICORDIA MOTUS EST (Lc. 15,20), id est venit in carne. ²⁰AD SERVOS SUOS (Lc. 15,22), id est apostolos. ²¹STOLAM PRIMAM (Lc. 15,22), id est *fidem* quam Adam perdidit. ²²ANNULUM (Lc. 15,22), id est crux in fronte. ²³CALCIAMENTA (Lc. 15,22), id est Evangelium. ²⁴VITULUM SAGINATUM (Lc. 15,23), id est Christus ex duabus legibus. ²⁵MORTUUS ERAT (Lc. 15,24), id est Adam. ²⁶REVIXIT (Lc. 15,24): per baptismum. ²⁷PERIERAT (Lc. 15,24), id est in desperatione. ²⁸INVENTUS EST (Lc. 15,24): in spe. [PL 575] ²⁹FILIUS SENIOR EIUS (Lc. 15,25), id est Iudaei. ³⁰IN AGRO (Lc. 15,25), id est in mundi desiderio. ³¹SYMPHONIAS ET CHOROS (Lc. 15,25), id est propheta et Evangelium. ³²UNUS DE SERVIS (Lc. 15,26), id est Isaias.

(Lc. 16) ¹LAZARUS (Lc. 16,20) mendicus: nomen pauperis *dicitur* et divitis non *dicitur*, ²ostendit *bonus scriptus* in caelo et *malus non scriptus*. ³VULNERIBUS (Lc. 16,20), *id est peccatis plenus*. ⁴DIVES (Lc. 16,19) Iudaeos significat. ⁵PAUPER (Lc. 16,20): gentes. ⁶CANES (Lc. 16,21), id est doctores qui per linguam vulnera sanant. ⁷IN SINU ABRAHE (Lc. 16,22), id est in requie **ubi Abraham est**. ⁸SEPULTUS IN INFERNO (Lc. 16,22), id est in Littera. ⁹ELEVANS OCULOS SUOS (Lc. 16,23), id est quia Iudaeis oculi fuerunt, id est boni **homines recta videndum** usque ad

20. apostolos] apostolus Ma 21. STOLAM PRIMAM] STOLA PRIMA Ma ~ quam] quia Ma
24. legibus] legis Ma 29. FILIUS] FILUS (*sic*) Ma 30. in mundi] in mundo ω
31. CHOROS] CHORUS Ma

(Lc. 16) 1. pauperis] pauperum Ma ~ divitis] diviti Ma 5. gentes] gentis Ma
6. CANES] CANIS Ma ~ doctores] doctoris Ma ~ linguam] lingua Ma ~ sanant] sanat Ma
7. requie] requiem Ma 8. INFERNO] INFERNUM Ma
9. oculi] oculis Ma

*

(Lc. 15) 21. Cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 6, p. 46, l.737 23. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 59, par. 11, l.7; cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 7, l.2533; cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 59, l.222 24. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 163, cap. 4, l.2; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., In Genesim*, XIV, par. 7, col. 244 29. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 163, cap. 1, ll.7/9; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 37, p. 79, l.24/p. 53, l.3

(Lc. 16) 1. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 40, par. 3 7. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 113B, (ed. MiAg1), p. 290, l.22

ad Christum. ¹⁰VIDIT ABRAHAM (Lc. 16,23), *sic* erit post iudicium de inferno: vident *regnum Dei*, ut maiorem poenam habeant, et illi maius gaudium. ¹¹EXTREMUM DIGITI SUI IN AQUA (Lc. 16,24), id est qui *modicas* eleemosynas *dant*. ¹²CRUCIOR IN HAC FLAMMA (Lc. 16,24), id est in propria poena. ¹³CHAOS MAGNUM (Lc. 16,26), id est confusio omnium rerum, sive vetus Lex. ¹⁴RECEPISTI BONA IN VITA TUA (Lc. 16,25), id est bonum quod fecisti, recepisti. ¹⁵LAZARUS MALA (Lc. 16,25), id est quia vindictam de malis suis in vita sua recepit. ¹⁶QUINQUE FRATRES (Lc. 16,28), id est quinque libros Moysi *observabat*. ¹⁷SI QUIS EX MORTUIS *SURREXERIT* (Lc. 16,30), id est factum est in Christo *resurgente*, alii ex Iudaeis crediderunt.

(Lc. 17) ¹SI LAPIS MOLARIS (Lc. 17,2), id est si gentilis esset, ut equus molens non videns cui servit, sive philosophus docet philosophiam, quae illi non prodest, sed sanctae Ecclesiae. ²AUGE NOBIS FIDEM (Lc. 17,5), id est, dum auges mandatum. ³HUIC ARBORI MORO (Lc. 17,6), id est *Evangelio*, qui rubicundam *Christi crucem* nuntiat, sicut moro

10. sic erit *om.* Vt ~ regnum] regem Vt ~ habeant poenam *transp.* Mu ~ illi *om.* α (€ β δ) ~ *post* illi *add.* probi et iusti Me : *add.* qui in caelo sunt β (€ in celo Vt) δ ~ maius gaudium] maiore gaudio α (€ maiorem gaudium β : maius gaudium Pa δ)
 11. EXTREMUM] EXTREMI ρ K ~ SUI IN AQUA *om.* Vt Mu ~ modicas] iudicas qui M
 12. *ante* CRUCIOR *add.* quia M ~ CRUCIOR ... poena *om.* Vt ~ in² *om.* Sk Wn
 13. MAGNUM *om.* Vt ~ confusio] confessio K ~ omnium *om.* Vt ~ sive] si S : vel Vt ~ vetus *om.* Vt
 14. RECEPISTI¹ ... recepisti² *post* recepit (segm. 15) *transp.* δ¹ ~ RECEPISTI¹ ... recepisti²] tu vero bonum quod fecisti recepisti Mu ~ IN VITA TUA id est *om.* Vt ~ quod *om.* R ~ recepisti *om.* M
 15. id est *om.* Vt ~ quia *om.* Mu ~ quia ... recepit] de malis suis vindictam Vt ~ sua *om.* Mu
 16. id est *om.* Vt ~ libros] libri ω (€ Me Pa O δ) ~ observabat] observabant R
 17. EX¹ ... resurgente] ex mortuis Christo resurgente factum est Vt ~ SURREXERIT] SURREXIT S ~ id est] id Me R M K δ ~ alii] alio Mn ~ crediderunt] tradiderunt Mn

(Lc. 17) 1. MOLARIS] MORALIS Mu : ANGULARIS M Pa ~ gentilis] gentiles α (€ Mn Vt ρ O Gr Eg : gentibus Mu) ~ esset *om.* S : esse α¹ (€ esses Vt O : esset δ) ~ equus] equis M Vt ~ molens] moleris Mn ~ videns] vidit R ~ philosophus] philosophos Me Sk H M ~ illi] illum Wn : sibi Vt ~ prodest] procedit Mn ~ sanctae *om.* S
 2. NOBIS *om.* Vt ~ auges²] ages En
 3. HUIC *om.* Vt : Hinc Eg ~ HUIC ARBORI MORO] Sicomorus ARBOR MORI similis est Mu ~ MORO] MURO Mn Sk : MORI Pa ~ id est *om.* Vt ~ Evangelio] angelo ρ ~ *post* Evangelio *add.* et Mu ~ qui] quae Mn H O : *om.* Mu ~ rubicundam] rubigundum M ~ crucem Christi *transp.* S En ~ crucem] cruce Mn Sk H ~ nuntiat *ante* rubicundam *transp.* Mu ~ *ante* sicut *add.* qui Mu ~ sicut moro rubicundus est *om.* Vt

Christum. ¹⁰VIDIT ABRAHAM (Lc. 16,23), *sicut* erit post iudicium de inferno: vident *in regno* ut maiorem poenam habeant et illi maius gaudium. ¹¹EXTREMUM DIGITI SUI IN AQUA (Lc. 16,24), id est qui *modico* eleemosynas *dat*. ¹²CRUCIOR IN HAC FLAMMA (Lc. 16,24), id est propria poena. ¹³CHAOS MAGNUM (Lc. 16,26), id est confusio omnium rerum, sive vetus Lex. ¹⁴RECEPISTI BONA IN VITA TUA (Lc. 16,25), id est bonum quod fecisti **in vita tua**, recepisti. ¹⁵LAZARUS MALA (Lc. 16,25), id est quia vindictam de malis suis in vita sua recepit. ¹⁶V FRATRES (Lc. 16,28), id est V libri Moysi *observat*. ¹⁷SI QUIS EX MORTUIS *RESURREXERIT* (Lc. 16,30), id est factum est in Christo *surgente*, alii ex Iudaeis crederunt.

(Lc. 17) ¹SI LAPIS MOLARIS (Lc. 17,2), id est si gentilis esset, ut equus molens non videns cui servit, sive philosophus docet philosophiam quae illi non prodest, sed sanctae Ecclesiae **prodest**. ²AUGE NOBIS FIDEM (Lc. 17,5), id est dum auges mandatum. ³HUIC ARBORI MORO (Lc. 17,6), id est *Evangelium*, qui rubicundam *crucem Christi* nuntiat, sicut moro

10. maiorem] maiore Ma ~ maius] maiorem Ma 11. EXTREMUM] EXTREMO Ma
 ~ eleemosynas] elymosina Ma ~ *post dat add.* ostendit Ma 13. confusio] confessio
 Ma 15. vindictam] vindicta Ma 17. RESURREXERIT] RESURREXIT Ma
 (Lc. 17) 1. esset] esse Ma ~ docet] docit Ma ~ quae] qui Ma ~ *ante illi add.* ei Ma
 2. FIDEM] FIDE Ma ~ auges] augis Ma

rubicundus est. ⁴ERADICARE (Lc. 17,5), id est a populo *Iudaico*. ⁵ET TRANSPLANTARE (Lc. 17,5), id est in populo gentili, *id est arbor moro*. ⁶Fructus eius primus albus, postea rubicundus, deinde niger; ⁷ita diabolus: dum angelus albus fuit, niger in occisione Adae, rubeus in homicidio Cain et Abel. ⁸DUAE MOLENTES (Lc. 17,35) ostendit duas Ecclesias, **vel** duo Testamenta.

(Lc. 18) ¹Iudex et vidua: de semiplenis. ²IUDEx INIQUUS (cfr. Lc. 18,2) id est antichristus. ³QUI DEUM NON TIMET (Lc. 18,2), quia superbus est. ⁴De ipso dicitur in Apocalypsi quia multos trahit post se, “etiam tertiam partem stellarum” (cfr. Apoc. 12,4), id est de populo christiano. ⁵HOMINEM NON REVERETUR (Lc. 18,2), de ipso dicit Christus: “Ego veni in nomine Patris mei et non suscepistis me” (Ioh. 5,43). Alius venit in nomine suo, illum *suscipietis*, id est antichristus. ⁶VIDUA (Lc. 18,3), id est synagoga, vindictam rogat de populo christiano. ⁷Tempore eius: “Nec vendit aliquis nec emit, nisi characterem eius in fronte et in manu dextera habuerit” (cfr. Apoc. 13,16-17).

~ rubicundus] rubicunda Mu 4. ERADICARE *om.* Mn ~ a *om.* α (€ O Vt : ex δ) ~ populo *om.* Pa ~ Iudaico] Iudaeorum H 5. ET ... moro] in gentes arboris Vt ~ TRANSPLANTARE] TRANSPALTARE Mn ~ id est¹ *om.* R Vt 6. Fructus eius] Huius fructus Vt ~ Fructus ... albus] Fructus mori primo est albus Mu ~ *post* rubicundus *add.* est Eg 7. ita] sic Vt ~ *post* ita *add.* et Eg ~ angelus] Evangelium Sk ~ fuit albus *transp.* δ¹ ~ *ante* niger *add.* erat Mu ~ niger *post* Adae *transp.* Vt ~ occisione] cisternis Mn ~ rubeus] rubens Me Eg : sermo Mn ~ rubeus *post* Cain *transp.* Vt ~ homicidio] homicidia M ~ et Abel *om.* Vt ~ *post* Abel *add.* [appendix Mu40 Gr49 Eg39] δ 8. DUA] DUO α (€ DUA S Sk K : DUA δ) ~ MOLENTES] MOLITES Mn ~ ostendit *om.* Vt : id sunt Gr Eg : id est Mu ~ duas Ecclesias] duae Ecclesiae δ

(Lc. 18) 1. Iudex] Iurat Mn ~ de semiplenis] seminat publicanis Mn : *om.* M Mu 2. IUDEx ... aeternam (segm. 13) *post* gentes (Lc. 24, segm. 19) *transp.* ω (€ δ¹ : *om.* Me R O Gr) ~ id est¹ *om.* Vt 4. ipso] quo Mu ~ in Apocalypsi dicitur *transp.* Mu ~ Apocalypsi] Apocalipsin S Sk Wn En : Apocalipsiti Vt ~ multos] multe etiam Mn ~ tertiam *om.* Sk Pa 5. HOMINEM] HOMINE S : HOMINUM Mn ~ REVERETUR] REVE(...) *non leg.* En ~ dicit] dixit Pa Mu ~ veni *post* mei *transp.* Mn ~ venit] veniet K ~ in nomine suo] in mundum vos Mn ~ nomine] minime Sk ~ suo nomine *transp.* Vt ~ *ante* illum *add.* et Vt ~ *suscipietis*] suscepistis Eg ~ antichristus] antichristum Vt ρ δ¹ ~ *post* antichristum *expl.* Vt 6. synagoga *non leg.* En ~ rogat vindictam *transp.* δ¹ 7. *post* Tempore *add.* enim M ~ vendit] vendet Wn δ¹ ~ emit] emet δ¹ ~ dextera manu *transp.* δ¹ ~ habuerit *ante* characterem *transp.* β ~ characterem] caritatem Pa ~ characterem eius *non leg.* En ~ *post* habuerit *add.* ut nota eius accepta sciatur δ¹

rubicundus est. ⁴ERADICARE (Lc. 17,5), id est a populo *Iudaeorum*. ⁵ET TRANSPLANTARE (Lc. 17,5), id est in populo gentili, *item* arbor moro. ⁶Fructus eius primis albus, post rubeus, deinde niger; ⁷ita diabolus: dum angelus albus fuit, niger in occisione Adae, rubeus in homicidio Cain et Abel. ^{7a}DUM IRET IN HIERUSALEM (Lc. 17,11), id est in caelo. REGNUM DEI INTER VOS (Lc. 17,21), id est pax. UNUM DIE (Lc. 17,22), id est diem iudicii. ^{7b}Diem iudicii alii tertia hora diei putent fieri, alii mane ut diluvium venit in Sodoma, alii media nocte ut plaga in Egypto. ⁸DUAE MOLENTES (Lc. 17,35) ostendit duas Ecclesias, II Testamenta *Iudaeorum*.

(Lc. 18) ¹Iudex et vidua: de semiplenis. ²IUDEx INIQUUS (cfr. Lc. 18,2) id est antichristus. ³QUI DEUM NON TIMET (Lc. 18,2), quia superbus et elatus est. ⁴De ipso dicit Apocalypsis quia multos trahit post se, "etiam tertiam partem stellarum" (cfr. Apoc. 12,4) id est de populo christiano. ⁵HOMINEM NON REVERETUR (Lc. 18,2), id est Moyses, de ipso dicitur Christus: "Ego veni in nomine Patris mei et non suscepistis me" (Ioh. 5,43). Alius venit in nomine suo, illum *accipietis*, id est antichristus. ⁶VIDUA (Lc. 18,3) id est synagoga, vindictam rogat id est de populo christiano. ⁷Item tempore eius: "Nec vendit aliquis nec emit, nisi characterem eius in fronte et in manu dextera habuerit, ut nota eius accepta sciatur" (cfr. Apoc. 13,16-17).

6. Fructus] Fructum Ma ~ albus] albo Ma ~ rubeus] rubeum Ma ~ deinde] dein Ma
7. homicidio] omicidium Ma 7a. IRET] IRENT Ma 7b. in²] et Ma

(Lc. 18) 2. IUDEx... aeternam (segm. 13) *post* gentes (Lc. 24, segm. 19) *transp.* ω ~ INIQUUS] INIQUOS Ma 3. superbus] superbum Ma 4. Apocalypsis] Apolapsis Ma ~ multos] multis Ma ~ trahit] traet Ma 5. REVERETUR] REVERTURI Ma ~ antichristus] antichristum Ma 6. id est¹] in Ma ~ vindictam] vindicta Ma
7. characterem] ticaracter Ma

*

(Lc. 17) 8. Cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 8, 1.610

⁸*Aliter* cornua eius in fronte et in manu pateras execrationis eius; ⁹qui *acceperit* NE SUGILLET ME (Lc. 18,5), id est strangulet vel exprobet. ¹⁰Et illa suscepit eum pro Domino, et ille eam *vindicando* multos christianos pessime torquet. ¹¹Hinc dicitur: “Nisi breviati essent dies illi, nulla caro salva fieret” (Mt. 24,22). ¹²Si antichristus synagogam ita vindicare habet, quanto magis Christus vindicabit sanctos suos? ¹³Post iudicium antichristus in infernum, iusti autem in vitam aeternam. ¹⁴ET PATIENTIAM HABEBIT IN ILLIS (Lc. 18,7), sed non semper *tacebunt*. ¹⁵DUO ASCENDERUNT (Lc. 18,10): unus magnificabat *sanctitatem* suam et perdiderat eam, alter magnificabat peccata sua et perierunt. ¹⁶IEIUNO BIS IN SABBATO (Lc. 18,12), id est absque cibo et muliere. ¹⁷QUID FACIAM, UT VITAM AETERNAM HABEAM? (Lc. 18,18), id est ut supra *dicit*: TALIAM EST REGNUM DEI (Lc. 18,16), ¹⁸et ita *Nicodemus similiter cogitabat*, “Quomodo potest homo iterum *renasci*?” (cfr. Ioh. 3,4). ¹⁹NON OCCIDES (Lc. 18,20), et reliqua. Quare haec dixit? Quia in ipso corrui.

8. Aliter cornua eius in *non leg.* En ~ cornua] corona ω : corone α (€ corona δ¹) ~ *post manu add.* eius δ¹ ~ pateras] pateres Mn ~ execrationis] execrationes α (€ M Pa δ¹ : execrati (...) *non leg.* En) ~ eius; qui acceperit *non leg.* En 9. qui] quo Mn ~ acceperit] accepit Mu ~ *post acceperit add.* dicit β ~ SUGILLET] SUGILLAT M : SIGILLET K ~ id est *om.* Eg ~ id est *om.* Mu ~ id est strangulet *om.* Mn ~ *post id est add.* ne α¹ ~ strangulet] strangulat M : extrangulet δ¹ ~ *post strangulet add.* me α¹ ~ vel exprobet] lex prohibet α (€ δ¹ : prohibet *non leg.* En) 10. suscepit] suscipit Mn Sk p 11. a Nisi *des.* En ~ breviati] breviatati Wn ~ essent] fuissent Wn Pa ~ dies] die Mn ~ illi] illa Sk 12. Si] Sive Mn ~ synagogam] synagoga δ¹ ~ ita *add. s.l.* Sk ~ habet] vellet Sk Wn M Pa K ~ vindicabit] vindicavit α (€ vindicat S : vindicat *in vindicavit corr. s.l.* Sk : vindicabit Pa K δ¹) 13. iusti] iustificati Mn ~ *post aeternam add.* Amen S Sk : *add.* Deo gratias M : *add.* Explicit quatuor Evangeliorum Expositio de brevi proverbio edita a sancto Jeronimo presbitero Pa : *add.* Explicit secundum Lucam K 14. PATIENTIAM] PENITENTIA Mn ~ HABEBIT] HABEBAT S : HABEBIS Mn Gr : HABEBITIS H ~ sed] si En ~ non] re Mn 15. *post DUO add.* HOMINES β δ ~ *post ASCENDERUNT add.* IN TEMPLUM β δ (€ Vt) ~ magnificabat¹] semper ministrabat Mn : magnificavit Vt ~ perdiderat] perdidit Mn : perdidit Vt δ ~ alter] aliter S ~ magnificabat²] ministrabat Mn : magnificavit Vt ~ sua peccata *transp.* Eg ~ *post perierunt add.* [appendix Mu41 Gr50 Eg40] δ 16. *ante IEIUNO add.* Aliter absque prandio et caena H ~ IEIUNO BIS] ieunabis Mn Vt ~ id est *om.* Vt ~ muliere] mulieres Mn 17. QUID ... haec dixit (segm. 19) *om.* Vt ~ FACIAM] FACIANT Mn ~ HABEAM] HABUERANT Mn ~ id est] id M ~ dicit] dixit M ~ DEI] CAELORUM Pa 18. potest] fidem Mn ~ renasci] nasci K Mu Pa ~ *post renasci add.* nisi per baptismum et fidem suam Gr 19. OCCIDES] OCCIDIS Mn ~ *post corrui add.* ille occisor est qui semetipsum peccando occidit δ¹

⁸*Item* cornua eius in fronte et in **dextra** manu pateras execrationis eius;
⁹qui *acciperit*; NE SUGILLET ME (Lc. 18,5), id est strangulet vel exprobet.
¹⁰Et illa suscepit eum pro Domino, et ille eam *vindicandam* multos christianos pessime torquet. ¹¹Hinc dicitur: “Nisi breviati essent dies illi, nulla caro salva fieret” (Mt. 24,22). ¹²Si antichristus synagogam ita vindicare habet, quanto magis Christus vindicabit sanctos suos? ¹³Post iudicium antichristus in infernum, iusti in vitam aeternam. ^{13a}**Rationabile id est in cerebro, concupiscibile in iecore, irascibile in felle.**
¹⁴ET PATIENTIAM HABEBIT IN ILLIS (Lc. 18,7), sed non semper *tacebo*.
¹⁵DUO ASCENDERUNT (Lc. 18,10): unus magnificabat *iustitiam* suam et perdiderat eam, et alter magnificabat peccata sua et perierunt. ¹⁶IEIUNO BIS IN SABBATO (Lc. 18,12), id est absque cibo et muliere. ¹⁷QUID FACIAM, UT VITAM AETERNAM HABEAM? (Lc. 18,20), id est ut supra *dicitur*: TALIAM EST REGNUM DEI (Lc. 18,16), ¹⁸et ita *similiter cogitabat Nicodemus*, “Quomodo potest homo iterum *nasci*?” (cfr. Ioh. 3,4). ¹⁹NON OCCIDES (Lc. 18,20), et reliqua. Quare haec dixit? Quia in ipsis corrui.

8. *post Item add.* Ecclesia Ma ~ cornua] corona ω : choronas Ma ~ execrationis] exegrationis Ma 9. SUGILLET] SUGGELLIT Ma ~ strangulet] strungulit Ma ~ exprobet] exprobrat Ma 10. Domino] Dominum Ma ~ eam] ea Ma ~ multos christianos] multis christianis Ma ~ torquet] torquit Ma 11. nulla] nullit Ma ~ salva] falva (*sic*) Ma ~ fieret] fuerit Ma 12. synagogam] synagoga Ma ~ vindicabit] vindicavit Ma 13a. Rationabile... felle] Rationabilem id est celebrum, concupiscivi lege core (*sic*), irascibile fel Ma 14. PATIENTIAM] SAPIENTIA Ma 15. eam] eum Ma ~ sua] tua Ma

*

(Lc. 18) 13a. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, l.899

²⁰CUM APPROPINQUARET IERICHO (Lc. 18,35), id est cum venit ad incarnationem.

(Lc. 19) ¹VIR NOMINE ZACHAEUS (Lc. 19,2), id est Iudaeus fuit, et Iudaeos significat; interpretatur iustificatus, sicut Iudaei *se iustificant*. ²PAE TURBA (Lc. 19,3), id est divitiarum et vitiorum. ³IN ARBORE (Lc. 19,4), id est crucis. ⁴DIMIDIUM BONORUM (Lc. 19,8), id est substantiae meae. ⁵DO PAUPERIBUS (Lc. 19,8), id est “Frange esurienti panem tuum” (Is. 48,7). ⁶ET SI QUID FRAUDAVI, REDDAM QUADRUPULUM (Lc. 19,8): *hoc* in Lege de animalibus dictum est, et in Evangelio de omni creatura dicitur. [PL 576] ⁷HOMO NOBILIS (Lc. 19,12), id est Christus. ⁸ABIIT IN REGIONEM LONGINQUAM (Lc. 19,12), id est in caelum. ⁹ACCIPERE SIBI REGNUM (Lc. 19,12), id est regnum caelestem; ¹⁰ET REVERTI (Lc. 19,12): ad iudicium. ¹¹DECEM SERVI (Lc. 19,13), id est omne genus humanum. ¹²DECEM MINAS (Lc. 19,13), decem verba Legis. ¹³CIVES EIUS (Lc. 19,14), id est Iudaei. ¹⁴MISERUNT LEGATIONEM (Lc. 19,14), id est occisionem apostolorum; primus servus, et secundus ordo apostolorum.

20. *post* IERICHO *add.* interpretatur luna Gr ~ id est *om.* Vt ~ venit] venisset H δ
(Lc. 19) 1. VIR ... meae (segm. 4)] ZACHEUS Iudeus fuit et Iudeus significat et interpretatur iustificatus, sicut Iudei se iustificat; TURBAE divitiae vel vitia, ARBOR crux Christi, BONORUM divitiarum Vt ~ NOMINE] NOMINANDUM Mn ~ id est¹ *om.* Mu ~ *ante* interpretatur *add.* ZACHEUS δ ~ interpretatur] interpretaret R ~ iustificatus] iustificatur Sk ~ iustificat] iustificabant Pa 2. PRAE] PROPTER α (€ δ) ~ TURBA] TURBAM α (€ Mn δ) ~ vitiorum] vitiorii R : Iudaeorum ρ 4. DIMIDIUM] DE MEDIO R ~ BONORUM] BONUM Mn ~ *post* BONORUM *add.* MEORUM δ¹ 5. DO PAUPERIBUS] PAUPERUM Vt ~ esurienti] esurienti Me : esurientem Mn 6. ET¹ ... REDDAM *om.* Vt ~ SI QUID] SUPER Mn ~ FRAUDAVI] FRAUDAVERIM M : FRAUDATE H ~ REDDAM] REDDAT Mn : REDDO δ¹ ~ in Lege] intellige Pa ~ animalibus] animabus ω (€ S δ : animae Mn : animale H : annibus M) ~ dictum *om.* Vt ~ est *om.* α (€ Mn H ρ δ) ~ et *om.* Vt Pa ~ Evangelio] Evangelium H M ~ de² *om.* Sk ~ creatura] creature Mn ~ dicitur *post* animabus *transp.* Vt 7. NOBILIS] NOBILES R ~ id est *om.* Vt 8. ABIIT] HABIIT M ~ ABIIT ... iudicium (segm. 10) *om.* Vt ~ LONGINQUAM id est in caelum *om.* M 9. REGNUM SIBI *transp.* α¹ ~ id est regnum caeleste] celeste sed Mu ~ caelestem] coeleste α (€ Me R σ : caelestium Mn) 10. REVERTI] REVERTE Sk 11. *post* DECEM *add.* MILIA Pa ~ omne] omni Mn Sk H : *om.* M ~ omne ... MINAS (segm. 12) *om.* Eg 12. DECEM] DECIM Me ~ DECEM MINAS] DECEMPNAS K : Christum, MINAS Pa ~ MINAS] MINA R ~ *post* MINAS *add.* id est Mn β δ 13. id est] id sunt H O Gr Eg ~ Iudaei] Iudaeus Mn 14. MISERUNT *om.* Vt ~ MISERUNT ... occisionem *om.* Me ~ primus ... apostolorum² *om.* S En δ¹

²⁰CUM ADPROPINQUARET IERICO (Lc. 18,35), id est cum venit ad incarnationem.

(Lc. 19) ¹VIR NOMINE ZACHEUS (Lc. 19,2), id est Iudaeus fuit et Iudaeos significat; ZACHEUS interpretatur iustificatus, sicut Iudaei *iustificanti ipsi*. ²PRAE TURBA (Lc. 19,3), id est divitiarum et vitiorum. ³IN ARBORE (Lc. 19,4), id est in crucis. ⁴DIMIDIUM BONORUM MEORUM (Lc. 19,8). ⁵DO PAUPERIBUS ET REDDO QUADRUPLUM (Lc. 19,8): **utrumque non indicantes sed imperantes modi sunt. Dimidium substantiae meae, ut illud est: "Frangere esurienti panem tuum" (Is. 48,7).** ⁶SI QUIS FRAUDAVI QUADRUPLUM REDDAM (Lc. 19,8), *quia* in Lege de animalibus dictum est **quadruplum reddendum**, in Evangelium de omni creatura dicitur, **quia existimarent quod mox prignum manifestaretur.** ^{6a}**Hoc coniungit ad illud verbum: NON VENIT AD REGNUM DEI CUM OBSERVATIONE (Lc. 17, 20).** [PL 576] ⁷HOMO NOBILIS (Lc. 19,12), id est Christus. ⁸IN REGIONEM LONGINQUAM (Lc. 19,12), id est in caelum. ⁹ACCIPERE SIBI REGNUM (Lc. 19,12), id est regnum caelestem; ET REVERTI (Lc. 19,12) ad iudicium. ¹¹X SERVI (Lc. 19,13), id est omnem genus humanum. ¹²X MINAS (Lc. 19,13), id est X verba Legis. ¹³CIVES EIUS (Lc. 19,14), id est Iudaei. ¹⁴MISERUNT LEGATIONEM (Lc. 19,14), id est occisionem apostolorum; primus servus, secundum ordo apostolorum.

20. ad om. Ma

(Lc. 19) 1. NOMINE] NOMEN Ma ~ Iudaeus] Iudaeos Ma ~ interpretatur] interpretatus Ma 2. vitiorum] vitiarum Ma 4. DIMIDIUM] DEMEDIUM Ma 5. sunt] est Ma ~ Dimidium] De medio Ma 6. animalibus] animabus ω 8. REGIONEM LONGINQUAM] REGIONE LONGINQUA Ma ~ caelum] caelo Ma 9. caelestem] caelestim Ma ~ REVERTI] REVERENTIA Ma 14. occisionem] occisione Ma ~ primus] secundus Ma ~ ordo] osto (*sic*) Ma

*

(Lc. 19) 1. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 63, l.16; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 10, par. 5
12. Cfr. Aug., *Quaest. Evang.*, lib. 2, quaestio 46, l.6; cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 8, l.1084

¹⁵Mina uniuscuiusque servi, id est Scriptura, et similes sui uterque invenit. ¹⁶LAPIDES CLAMABANT (Lc. 19,40), id est gentes si Iudaei tacuerunt. ¹⁷FLEVIT SUPER EAM (Lc. 19,41) ostendit *nos flere* peccata nostra. ^{17a}CIRCUMDABUNT TE (Lc. 19,43), id est **Romani circumdederunt eam**. ¹⁸UNDIQUE (Lc. 19,43), id est intus et foris. ¹⁹AD TERRAM (Lc. 19,44), id est in infernum. ²⁰FILIOS (Lc. 19,44), id est virtutes. SUPER LAPIDEM (Lc. 19,44), id est quod faciebant in die, *in nocte ruebat*. ²¹INGRESSUS IN TEMPLUM (Lc. 19,45), id est quia die dominico intravit in templum. ²²QUAEREBANT EUM PERDERE (Lc. 19,47) ostendit novem servi, qui *non negotiati sunt* in ministeriis suis.

(Lc. 20) ¹HOMO QUIDAM (Lc. 20,9), id est Deus Pater. ²PLANTAVIT VINEAM (Lc. 20,9), id est Iudaeos. ³COLONES (Lc. 20,9), id est legislatores. ⁴IPSE PEREGRE FUIT (Lc. 20,9), id est omnes dimisit in libertate arbitrii sui. ⁵Primum servum, id est Isaiaem, *secundum*, id est Ieremiam, tertium id est Danielelem. ⁶EXTRA VINEAM (Lc. 20,15), id est extra Hie-

15. Mina ... invenit] Minas scripturas Vt ~ Mina] Minima Mn Sk σ ~ et om. Eg ~ sui similes *transp.* δ¹ ~ *post* invenit *add.* OMNI HABENTI id est Petro, AB EO AUTEM et reliqua id est in securitate (securite Eg) δ 16. LAPIDES] LAPIS α (€ Me δ) ~ CLAMABANT] CLAMABAT α (€ Me δ) ~ id est] id sunt R : om. Vt ~ si] sive S Wn : seu Mn : om. Vt : sed K ~ tacuerunt] tacuerint Me δ¹ 17. FLEVIT ... nostra om. Vt 17a. CIRCUMDABUNT] CIRCUMDABIT Mn ~ TE ... circumdederunt om. S ~ circumdederunt] circumdederant Pa ~ circumdederunt eam om. Vt 18. intus et] per roit aliter Mn ~ foris] foras α (€ Vt Pa δ) 19. AD TERRAM] Alteram R ~ id est om. Vt ~ in] ad Mn 20. id est¹ om. Vt ~ SUPER LAPIDEM, id est om. α (€ δ) ~ quod] que Vt ~ faciebant] faciebat α (€ Mn) ~ ruebat] operabat Mn : rugiebat En : ruebant Vt ~ ruebat in nocte *transp.* δ¹ 21. id est om. Vt ~ quia die] qui in die β (€ quia in die O) ~ *ante* die *add.* in Me δ 22. QUAEREBANT ... suis] QUEREBANT EUM PERDERE et reliqua Vt ~ QUAEREBANT] QUAEREBAT S ~ EUM] EAM Sk ~ ostendit] id est Mn ~ servi] servis R : servos δ ~ qui om. Sk σ ρ K ~ non negotiati] regenerati Mn ~ negotiati] negati α (€ δ) ~ non sunt negotiati *transp.* δ ~ ministeriis] ministris Mn (Lc. 20) 1. HOMO ... sui (segm. 4)] Homo Deus Pater plantavit vineam, Iudeos colonos legislatores, peregre profectus dimisit omnes in libertatem arbitrii Vt 2. Iudaeos] Iudeis Mn 3. COLONES] COLONOS Me En K δ¹ : COLONI Gr ~ id est] id sunt R : om. Sk δ ~ legislatores] leges latores S 4. IPSE om. Mu ~ *post* PEREGRE *add.* PROPECTUS Vt K O Mu ~ FUIT] EST O ~ omnes] quomodo Mn : om. Sk : omne M 5. Primum servum] primus servus Vt ~ secundum] V Vt ~ id est²] inde R : om. H ~ Danielelem] Daniel ω (€ δ) 6. extra² om. Mn Vt

¹⁵Mina uniuscuiusque servi, id est Scriptura, et similes sui uterque invenit. OMNI HABENTI (Lc. 19,26), id est Petro; AB EO AUTEM (Lc. 19,26) et reliqua, id est in securitate. ¹⁶LAPIDES CLAMABUNT (Lc. 19,40), id est gentes si Iudaei tacuerunt. ¹⁷FLEVIT SUPER EAM (Lc. 19,41) ostendit *flere nos* peccata nostra. ¹⁸UNDIQUE (Lc. 19,43), id est intus et foris. ¹⁹AD TERRAM (Lc. 19,44), id est in infernum. ²⁰FILIOS (Lc. 19,44), id est virtutes. SUPER LAPIDEM (Lc. 19,44) id est quod faciebant in die, *ruebat in nocte*. ²¹INGRESSUS IN TEMPLUM (Lc. 19,45), id est quia die dominico intravit in templum. ²²QUAEREbant EUM PERDERE (Lc. 19,47) ostendit VIII servi, qui *non sunt negotiati* in ministeriis suis.

(Lc. 20) ¹HOMO QUIDAM (Lc. 20,9), id est Deus Pater. ²PLANTAVIT VINEAM (Lc. 20,9), id est Iudaeos. ³COLONIS (Lc. 20,9), id est legislatores. ⁴IPSE PEREGRE FUIT (Lc. 20,9), id est omnis dimisit in libertate arbitrii sui. ⁵Primum servum, id est Isaiam, *alterum* id est Ieremiam, tertium id est Danielelem. ⁶EXTRA VINEAM (Lc. 20,15), id est extra Hie-

15. similes] similis Ma 16. LAPIDES CLAMABUNT] LAPIS CLAMABANT Ma
19. TERRAM] TERRA Ma 20. FILIOS] FILIIS Ma ~ virtutes] virtutis Ma
(Lc. 20) 1. QUIDAM] QUIDEM Ma 3. legislatores] legislatoris Ma 5. Primum]
unum Ma ~ Isaiam] Esaia Ma ~ Danielelem] Daniel ω 6. VINEAM] VINEA Ma

*

18. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, lib. 18, cap. 66, par. 6, l.7

(Lc. 20) 2. Cfr. Isid., *De fide catholica*, I, cap. 39, par. 2; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 56, l.25 5. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 163, cap. 3, l.15

rusalem. ⁷QUID FACIET DOMINUS VINEAE? VENIT ET PERDIDIT (Lc. 20,16), id est *malos* male. ⁸CONQUASSABITUR (Lc. 20,18), id est *crux conteret* voluntates eius. ⁹COMMUNIT ILLUM (Lc. 20,18), id est in vindicta crucis.

(Lc. 21) ¹MULTI ENIM VENIENT (Lc. 21,8), id est Simon Magus et Bariesus. TEMPUS ADPROPINQUAVIT (Lc. 21,8), id est vindicta crucis. GENS IN GENTEM (Lc. 21,10), id est Goti in Romanos. ²REGNUM IN REGNUM (Lc. 21,10), id est alii adversus Romanos. ³TERRORES (Lc. 21,11), id est quadrigae in aere audiebantur. ⁴SIGNA ERUNT (Lc. 21,11), ut fuit *supra* Hierusalem stella cum gladio igneo. ⁵CONTINGET IN TESTIMONIUM (Lc. 21,13), id est de Iudaeis ad gentes. ⁶EGO DO VOBIS OS ET SAPIENTIAM (Lc. 21,15), ut Moysi dicitur “Ostendit tibi Deus sapientiam”. ⁷CAPILLUS DE CAPITIS NON PERIBIT (Lc. 21,18), id est immortalitas. ⁸HIERUSALEM CALCABITUR (Lc. 21,24), id est idola adorabitur in ea. ⁹DONEC IMPLEANTUR TEMPORA GENTIUM (Lc. 21,24), id est Iudaeos conversos in fine mundi. ¹⁰SIGNA IN SOLE (Lc. 21,25), id est ad litteram. ¹¹SONUS MARIS (Lc. 21,25), id est factum est mare

7. QUID ... crucis (segm. 9)] *Malos male perdet, conquassabit crux Christi conteret voluntates suas, comminuit illum in vindicta crucis* Vt ~ FACIET] FACIT α (€ Vt Pa δ¹ : FECIT H) 8. CONQUASSABITUR] CONFLEBITUR Mn : CONQUASSABIT Pa ~ voluntates] voluntatem Mn 9. COMMUNIT] CUM AUTEM Mn ~ in vindicta] vindictam Mn : in vindicto Wn

(Lc. 21) 1. MULTI ... crucis *om.* α (€ δ) ~ ante GENS *add.* SURGET β δ (€ *prae add.* SURGERET En) ~ Goti] Guti S Mn : genti R ~ Romanos] Romanus Mn : Romanis H O 2. IN REGNUM] IN REGNO α (€ SUPER REGNUM β : CONTRA REGNUM δ) ~ Romanos] Romanus Mn 3. quadrigae] opera triae Mn : quadrae Sk Wn : quadrae H ~ aere] agro Mn ~ audiebantur] augebantur β (€ O) : ante in aere *transp.* Mu 4. SIGNA ERUNT] SIGNAVERUNT Me ~ ERUNT] EORUM Mn ~ gladio] gaudio S Wn ~ igneo gladio *transp.* Mu 5. CONTINGET] CONTINGUNT α (€ CONTEGUNT Mn : CONTINGET Mu) ~ TESTIMONIUM] TESTIMONIO α (€ TESTIMONIUM ILLIS O : TESTIMONIUM Mu) ~ ante de Iudaeis *add.* ire δ ~ Iudaeis] Hierusalem is M 6. OS] ostendit Sk σ ~ ET *om.* H ~ tibi] ter K 7. CAPILLUS] CAPILLIS Sk : CAPILLOS H M ~ id est *om.* Vt ~ immortalitas] mortalitate ω (€ immortalitas Me : mortale H : mortalitas Vt : immortalitate O) 8. adorabitur] adorabuntur Pa δ 9. IMPLEANTUR] IMPLEANTUR ω (€ IMPLEBITUR Mn : IMPLEANTUR ρ K O δ) ~ TEMPORA] PLENITUDO Vt ~ conversos] conversus S Mn H M O : convertatur Vt ~ fine] finem Me R σ M Pa O Gr 10. ante SIGNA *add.* ERUNT β δ ~ post SOLE *add.* ET LUNA K 11. SONUS] SONITUS Vt ~ MARIS ... mare *om.* M ~ ante mare *add.* cum δ ~ mare] mari Mn

rusalem. ⁷QUID FACIET DOMINUS VINEAE? (Lc. 20,15) VENIT ET *PERDIT* (Lc. 20,16), id est *malus* male **perdidit**. ⁸CONQUASSABITUR (Lc. 20,18), id est *conteret crux* voluntates eius. ⁹COMMINUIT ILLUM (Lc. 20,18), id est in vindicta crucis.

(Lc. 21) ¹MULTI ENIM VENIENT (Lc. 21,8), id est Simon Magus et Bariesus. TEMPUS ADPROPINQUAVIT (Lc. 21,8), id est vindicta crucis. GENS IN GENTEM (Lc. 21,10), id est Goti in Romanos. ²REGNUM IN REGNUM (Lc. 21,10), id est alii adversus Romanos. ³TERRORES (Lc. 21,11), id est quadrigae in aere audiebantur. ⁴SIGNA ERUNT (Lc. 21,11), ut fuit *super* Hierusalem stella cum gladio igneo. ⁵CONTINGET VOS IN TESTIMONIUM (Lc. 21,13), id est ire de Iudaeis ad gentes. ⁶EGO DO VOBIS OS ET SAPIENTIAM (Lc. 21,15), **id est** ut Moysi dicitur "Ostendit tibi Deus et sapientiam". ⁷CAPILLUS DE CAPITE NON PERIBIT (Lc. 21,18), id est immortalitas. ⁸HIERUSALEM CALCABITUR (Lc. 21,24), id est idola adorabitur in ea. ⁹DONEC IMPLEANTUR TEMPORA GENTIUM (Lc. 21,24), id est Iudaeos conversos in fine mundi. ¹⁰SIGNA IN SOLE (Lc. 21,25) **et reliqua**, id est ad litteram. ¹¹SONUS MARIS (Lc. 21,25), id est factus est ut mare

7. FACIET] FACIAT Ma 8. conteret] conterit Ma ~ voluntates] voluntatis Ma
(Lc. 21) 1. VENIENT] VENIUNT Ma ~ GENTEM] GENTE Ma 2. Romanos] Romanus Ma
3. TERRORES] TERRORIS Ma ~ audiebantur] audiebuntur Ma 4. *post*
super add. in Ma ~ stella] stellam Ma 5. CONTINGET] CONTINGIT Ma 6. DO]
DICO Ma ~ Ostendit] Ero Ma ~ sapientiam] sapientia Ma 7. immortalitas] mortalitate ω
8. idola] idolas Ma 9. IMPLEANTUR] IMPLEATUR ω ~ Iudaeos conversos] Iudeis conversus Ma ~ in *om.* Ma 10. litteram] littera Ma

Sodomitum pisces suos in terra eiecit. ¹²VENIENTEM IN NUBIBUS CAELI (Lc. 21,27), id est in prophetis et apostolis. ¹³FICULNEA ET ARBORES (Lc. 21,29), id est synagoga et homines. ¹⁴IN DIE DOCENS IN TEMPLUM (Lc. 21,37), id est laboravit cum Iudaeis. ¹⁵IN NOCTE IN MONTE OLIVETI (Lc. 21,37), id est requiescebat cum gentibus.

(Lc. 22) ¹HOMO AMPHORAM AQUAE PORTANS (Lc. 22,10), id est Moyses et Iohannes Baptista. ²*Domus cenaculi*, id est Ecclesia. ³STRATUM (Lc. 22,12), id est *fides* Trinitatis. ⁴DONEC IMPLEATUR REGNUM DEI (Lc. 22,16), id est ministerium magnum. ⁵Duo calices, unum cum aqua, alterum cum vino, id est commixtio aquae et vini in uno calice. ⁶Vinum cum aqua *ostendit* passionem post baptismum. ⁷NUMQUID ALIQUID DEFUIT VOBIS (Lc. 22,35), quando fiebat cum illis in carne, id est *hinc* praecipiebat illis non habere curam saeculi; dum autem ab illis *se separat*. ⁸Habere tunicam: fidem. ⁹EMAT GLADIUM (Lc. 22,36), id est Legem. ¹⁰DUO GLADII (Lc. 22,38), id est duae leges. [PL 577] ¹¹FILIUS

~ Sodomitum] Sodomiticum ω (⊄ Sodomis Me : Sodomibus Mn : Sodomiticus Pa : Sydonicum δ) ~ pisces suos] cum piscibus suis Me ~ eiecit] iaciet α (⊄ iacent Mn Sk : iecit Vt Gr : eiecit δ¹) 12. VENIENTEM] VENIENTES Mn 13. FICULNEA] FULGORA Mn ~ ARBORES] ARBOR α 14. DIE] DIES Mn ~ TEMPLUM] TEMPLO Vt Pa δ ~ id est *om.* Vt 15. MONTE] MONTEM S Mn Sk ~ id est *om.* Vt

(Lc. 22) 1. *ante* HOMO *add.* ET SPONDIT (RESPONDIT Gr): figurat diabolum qui spondet quod non potest δ ~ PORTANS] PERCIPISSE Mn ~ id est *om.* Vt 2. *cenaculi*] *cenaculis* Mn : *cenaculum* Vt ~ id est *om.* Vt 3. STRATUM] SORATUM M ~ id est *om.* Vt ~ *fides*] *fide* Vt O : *om.* M ~ *fides* Trinitatis] Trinitatis *fide* Vt 4. DONEC] DOMUS Pa ~ IMPLEATUR] IMPLEAT Mn ~ *ante* REGNUM *add.* IN Vt Gr Eg ~ REGNUM] REGNO Gr Eg ~ id est *om.* Vt ~ ministerium] misterium Me Mn Vt 5. commixtio] cum mixticio R : commixtione Vt ~ vini et [a]que *transp.* Vt ~ uno] unum S Me Mn R σ M Gr 6. Vinum] Unum Me ~ Vinum ... carnem (segm. 7) *om.* M ~ cum] et Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ passionem] passio Vt 7. quando ... saeculi] dum in carne fiebat cum illis *hinc* praecipit illis non habere curam seculi Vt ~ carne] carnem R ~ praecipiebat] praeciebat H : praesciebat δ¹ ~ illis] illos δ¹ ~ autem *om.* Vt ~ se ab illis *transp.* β ~ separat] separaret Me 8. *ante* Habere *add.* sed Vt ~ tunicam] unicam α (⊄ tunica id est Eg : unus Mn : tunica Mu) 9. EMAT] EMI Mn : EMIT Sk ~ id est *om.* Vt 10. id est *om.* Pa K ~ duae] duo Mn H O ~ *post* leges *add.* Ideo AVULSUS EST quia praesentiam angeli sustinere non potuissent (potuerunt Mu) δ 11. FILIUS] FILIOS S

Sodomitum pisces suos in terra eiecit. ¹²VENIENTEM IN NUBIBUS CAELI (Lc. 21,27), id est in prophetis et apostolis. ¹³FICULNEA ET ARBORES (Lc. 21,29), id est synagoga et homines. ^{13a}FUGERE ISTA (Lc. 21,36): **omnia crapula ebrietatis**. ¹⁴IN DIE DOCENS IN TEMPLUM (Lc. 21,37), ¹⁵IN NOCTE IN MONTE OLIVETI (Lc. 21,37), *id est requiescebat cum gentibus et laborabat cum Iudaeis*.

(Lc. 22) ¹ET SPOPONDIT (cfr. Lc. 22,6): **figurat diabolum qui spondet quod non potest**. HOMO AMPHORAM AQUAE PORTANS (Lc. 22,10): Moyses et Iohannes Baptista. ²*Domus et cenaculum*, id est Ecclesia. ³STRATUM (Lc. 22,12), id est *fidem* Trinitatis. ⁴DONEC IMPLEATUR IN REGNO DEI (Lc. 22,16), id est ministerium magnum. Duo calices, unum cum aqua, alterum cum vino, figurat commixtio aquae et vini in uno calice. ⁶Vinum cum aqua passionem post baptismum *ostendit*. ⁷NUMQUID ALIQUID DEFUIT VOBIS (Lc. 22,35), quando fiebat cum illis in carne, id est praecipiebat illis non habere curam saeculi; dum autem ab illis *separat se*. ⁸Habere tunicam, **id est fidem**. ⁹EMAT GLADIUM (Lc. 22,36), id est Legem. ¹⁰DUO GLADIUM (Lc. 22,38): II Leges. ^{10a}IDEO AVULSUS EST (Lc. 22,41) **quia praesentiam angeli sustinere non potuisset**. [PL 577] ¹¹FILIUS

11. Sodomitum] Sodomiticum ω ~ suos] suos Ma ~ eiecit] iacit Ma 13. ARBORES]
ARBORIS Ma 13a. FUGERE] FUGIRE Ma ~ ebrietatis] febritatem Ma 14. DIE]
DIEM Ma 15. IN NOCTE *bis scr.* Ma ~ MONTE] MONTEM Ma

(Lc. 22) 1. SPOPONDIT] SPOPONDERE Ma ~ diabolum] diabulo Ma ~ spondet] spondit
Ma ~ AMPHORAM] ANFERE (*sic*) Ma 2. Ecclesia] Ecclesiae Ma 4. REGNO]
REGNUM Ma ~ ministerium] misterium Ma 5. calice] calicem Ma 6. Vinum]
Unum (*sic*) Ma 7. praecipiebat] recipiebat Ma ~ curam] cura Ma 8. tunicam]
tunica Ma 10a. praesentiam] praesentia Ma ~ angeli] angelis Ma

HOMINIS SEDENS A DEXTRIS VIRTUTIS (Lc. 22,69), ut dixit “Dominus Domino meo” (Ps. 109,1) *et reliqua*.

(Lc. 23) ¹IN VESTE ALBA REMISIT EUM AD PILATUM (Lc. 23,11), id est in fide Trinitatis venit ad gentes: ad plebem Israel. ²FACTI SUNT AMICI (Lc. 23,12), id est uterque populus ad fidem Christi. ³HERODES (Lc. 23,12) *significat* populum *gentium*; ⁴PILATUS (Lc. 23,12), Iudaeos. ⁵Leviathan squamae densae sunt, una alteri adhaeret. ⁶BARABBAS (Lc. 23,18) filius diaboli dicitur. ⁷FLETE SUPER VOS (Lc. 23,28), id est super gentem vestram. ⁸TUNC INCIPIENT DICERE (Lc. 23,30), id est plebis Israel. ⁹DICITE MONTIBUS (cfr. Lc. 23,30), id est patriarchis. ¹⁰COLLIBUS (Lc. 23,30), id est prophetis. ¹¹DIMITTE ILLIS DOMINE (Lc. 23,34), hic implevit quod ipse dixit “Orate pro persequentibus” (Mt. 5,44). ¹²DIMITTE ILLIS, id est “Bibant sanguinem quem effuderunt, ut fiant vasa misericordiae, quae sunt vasa irae” (cfr. Rom. 9,22-23). ¹³NESCIUNT QUID FACIUNT (Lc. 23,34), et “Si sciissent, Dominum maiestatis numquam crucifixissent” (I Cor. 2,8), quia per ignorantiam fecerunt.

~ A] AD S Mn R Sk H M ~ *post* VIRTUTIS *add.* DEI O ~ *ante* Dominus *add.* Dixit β δ (Lc. 23) 1. ALBA] ALMA Mn ~ REMISIT] MISIT Vt ~ AD PILATUM] in propositum Mn ~ id est *om.* Vt ~ id est ... AMICI (segm. 2) *om.* H ~ fide] fine M ~ venit] remisit eum O ~ ad gentes venit *transp.* Vt ~ ad gentes] a gentibus δ 2. uterque] utroque Mn σ 3. significat] signum R ~ gentium *om.* H 4. *ante* PILATUS *add.* primi Mn ~ *post* PILATUS *add.* ostendit β δ (⊘ Mu) 5. Leviathan] Leithan S Me p K : Legis an Mn : Legithan Sk ~ Leviathan squamae densi] Legi tradendi H : Legi thandensi Wn ~ squamae *om.* ω (⊘ δ) ~ densae] densi α (⊘ dentes Vt : dense δ) ~ sunt, una] sed una R ~ *post* adhaeret *add.* ut ne spiraculum quidem inter eas posset incedere δ 6. *post* BARABBAS *add.* id est δ ~ dicitur diaboli *transp.* β ~ dicitur] magistri eorum δ¹ : magistri eorum interpretatur Gr 7. VOS] NOS Vt ~ id est *om.* Vt 8. TUNC ... Israel *om.* Vt ~ plebis] plebi O : plebs δ 9. DICITE *om.* δ ~ DICITE ... prophetis (segm. 10)] Montes et colles patriarchae et prophetae Vt ~ patriarchis] patris archarum Mn : patriarchas M 11. DIMITTE ... persequentibus *om.* R ~ DOMINE *om.* Vt ~ hic ... dixit] sicut dixit Vt 12. DIMITTE ILLIS, id est *om.* Vt ~ quem] quam S Me : ad Mn ~ effuderunt] effunderint S Me M : effundendum Mn : effuderint R Sk Wn ~ fiant] fiat Vt ~ misericordiae vasa *transp.* δ¹ ~ *post* misericordiae *add.* suae M ~ sunt] fuerunt Vt 13. et *om.* Vt ~ sciissent] scirent ω ~ maiestatis] manifestis S : magestati M ~ crucifixissent] crucifixent En : crucifierent Vt ~ quia] qui Mu ~ quia per ignorantiam fecerunt *om.* Vt ~ fecerunt] fecerant Sk ~ *post* fecerunt *add.* DIVIDENTES VESTIMENTA EIUS ostendit IIII Evangelia δ

HOMINIS SEDENS A DEXTRIS VIRTUTIS (Lc. 22,69), id est ut dixit “Dominus Domino meo **sede ad dextris meis**” (Ps. 109,1).

(Lc. 23) ¹IN VESTE ALBA REMISIT EUM AD PILATUM (Lc. 23,11), id est in fide Trinitatis venit ad gentes, ad plebem Israel. ²FACTI SUNT AMICI (Lc. 23,12), id est uterque populus ad fidem Christi **facti sunt amici**. ³HERODES (Lc. 23,12) *figurat* populum *gentilem*; ⁴PILATUS (Lc. 23,12) **figurat** Iudaeos. ⁵Leviathan squamae densae sunt, una ad alteri adhaerit, **ut ne spiraculum inter eas posset incedere**. ⁶BARABBAS (Lc. 23,18), id est filius diabuli dicitur. ⁷FLERE SUPER VOS (Lc. 23,28), id est super gentem vestram. ⁸TUNC INCIPENT DICERE (Lc. 23,30), id est plebis Israel. ⁹DICITE MONTIBUS (cfr. Lc. 23,30), id est patriarchis. ¹⁰COLLIBUS (Lc. 23,30), id est prophetis. ¹¹DIMITTE ILLIS DOMINE (Lc. 23,34), hic implevit quod ipse dixit “Orate pro persequentibus” (Mt. 5,44) et reliqua. ¹²DIMITTE ILLIS, id est “Bibant sanguinem qui effuderunt, ut fiant vasa misericordiae quae sunt vasa irae” (cfr. Rom. 9,22-23). ¹³NON ENIM SCIUNT QUID FACIUNT (Lc. 23,34), et “Si sciissent, Dominum maiestatis numquam crucifixissent” (I Cor. 2,8), quia per ignorantiam fecerunt. ^{13a}DIVIDENTES VESTIMENTA EIUS (Lc. 23,34) **ostendit IIII Evangelia**.

11. A] AD Ma

(Lc. 23) 1. gentes] gentibus Ma 2. uterque] utraque Ma 3. gentilem] gentile Ma
 4. PILATUS] PILATUM Ma 5. squamae om. ω ~ alteri] altari Ma
 9. DICITE] DICIT Ma 12. fiant] fiat Ma ~ vasa²] vase Ma 13. Si] ut Ma ~ sciissent] scirent ω ~ ignorantiam] ignorantia Ma ~ fecerunt] fecit Ma 13a. Evangelia] Evangelii Ma

*

(Lc. 23) 12. Cfr. Ambrosius, *Expl. Ps.*, ps. 37, cap. 20, par. 2

¹⁴HODIE MECUM ERIS IN PARADISO (Lc. 23,43), id est qui sequitur Christum tenebras non *habet*, sed lumen vitae. ¹⁵IOSEPH (Lc. 23,50), id est populus Israel. ¹⁶AROMATA ET UNGUENTA (Lc. 23,56), id est fides, spes, caritas.

(Lc. 24) ¹UNA SABBATI (Lc. 24,1), id est Evangelium, quod lucescit per noctem veteris Testamenti. ²Mulieres primum resurrectionem viderunt. ³Aptum fuit ut per ipsas prius salus cucurrisset, per quas prius cucurrerat mors. ⁴ECCE DUO VIRI STETERUNT (Lc. 24,4): in Matthaeo unus angelus, in Marco adolescens, in Iohanne duo angeli, in *Luca* duo viri dicitur, ⁵id est multa itinera mulierum et diversae sunt visiones, vel in unum iter et una visio, et dissimiles sunt narrationes evangelistarum. ⁶LINTEAMINA SOLA POSITA (Lc. 24,12) *ostendunt* quod non indigent corpora *vestimento* post resurrectionem. ⁷SECUM MIRANS (Lc. 24,12), id est quod relinquit linteamina. ⁸DUO EX ILLIS IBANT (Lc. 24,13) ostendit gentes, quia sic ostensus est illis qui foris erant, sicut his qui intus erant. ⁹CASTELLUM (Lc. 24,13), id est mundus. ¹⁰HIERUSALEM (Lc. 24,13), id est *caelestis*. ¹¹Stadium, id est octava pars de milliaro.

14. id est *om.* Vt ~ *post* vitae *add.* OMNES NOTI ut dicitur "Elongasti a me amicum et proximum" δ 15. id est *om.* Vt 16. spes charitas *om.* M

(Lc. 24) 1. UNA ... Mulieres (segm 2) *om.* M 2. primum] primis α (⊗ ρ K O δ) ~ *post* viderunt *add.* quia ipsae viderunt mortem Gr : *add.* quia ipsae mortem viderunt δ¹ 3. prius¹⁻²] primum Vt ~ salus prius *transp.* O ~ salus] similes Mn ~ cucurrisset] cumcucurrisset Mn : cui currebat M ~ cucurrerat] cucurrebat α (⊗ concurrebat Mn : cui currebat M : currebat Pa : cucurrerat δ) ~ *post* mors *add.* Moysi Mn 4. STETERUNT] SUBSTETERUNT Mn ~ unus angelus] in Evvangelio Mn ~ adolescens] adulciscens Mn ~ duo angeli *om.* Mn ~ *ante* in Luca *add.* et Mn ~ dicitur] dicuntur R δ¹ : *om.* ρ K Vt O 5. itinera] inferiores Mn ~ mulierum] mulier Mn ~ diversae] diversa S Mn R Sk σ M ~ iter] iterum ω (⊗ in iterum H : iter ρ K O : iterum M Wn δ) ~ una visio] in una visione K ~ evangelistarum narrationes *transp.* O 6. ostendunt] ostendit Vt ρ δ ~ non *om.* ω (⊗ R β δ) ~ vestimento corpora *transp.* Gr ~ vestimento] vestimenta α (⊗ vestimentis Pa Eg : vestibus Mu : vestimento Gr) ~ *post*] in Vt 7. SECUM] SICUT α (⊗ Mu Pa) ~ MIRANS] ADMIRANS Vt 8. ILLIS] DISCIPULIS Eg ~ IBANT] INCUMBEbant Mn ~ ostendit *om.* Vt ~ *ante* gentes *add.* duae Vt ~ sic *om.* δ¹ ~ ostensus est] ostendit de Vt ~ erant] sunt Vt ~ his] illis Mn Vt 9. id est *om.* Vt ~ mundus] mundum S R σ M 10. id est *om.* Vt ~ caelestis] celestae Sk : celestia M Vt : caeleste K : Ecclesia δ 11. STADIUM] FASTIDIUM Pa ~ STADIUM ... milliaro *om.* Vt ~ octava] quarta H ~ de *om.* K

¹⁴HODIE MECUM ERIS IN PARADISO (Lc. 23,43), id est qui sequitur Christum tenebras non *habebit*, sed **habet** lumen vitae. ^{14a}OMNES NOTI EIUS (Lc. 23,49) **ut dicitur** “Elongasti a me amicum et proximum” (Ps. 87,19). ¹⁵IOSEPH (Lc. 23,50), id est populus Israel. ¹⁶AROMATA ET UNGUENTA (Lc. 23,56), id est fides, spes, caritas.

(Lc. 24) ¹UNA SABBATI (Lc. 24,1), id est Evangelium quod lucescit post noctem veteris Testamenti. ²Mulieres primum resurrectionem viderunt, **quia ipsae viderunt mortem**. ³Aptum fuit ut ipsas salus cucurrisset, per quas cucurrerat mors. ⁴ECCE DUO VIRI STETERUNT (Lc. 24,4): in Matthaeo unus angelus, in Marco adolescens, in Iohanne duo angeli, in *Luca* no duo viri dicitur, ⁵id est multa itinera mulierum et diversae sunt visiones, vel in unum iter et una visio, et dissimiles sunt narrationes evangelistarum. ⁶LINTEAMINA SOLA POSITA (Lc. 24,12) *ostendit* quod non indigent corpora *vestmentis* post resurrectionem. ⁷SECUM MIRANS (Lc. 24,12), id est quod relinquit linteamina. ⁸DUO EX ILLIS IBANT (Lc. 24,13) ostendit gentes, quia sicut ostensus est illis qui foris erant, sicut his qui intus erant. ⁹CASTELLUM (Lc. 24,13), id est mundus. ¹⁰HIERUSALEM (Lc. 24,13), id est *Ecclesia*. ¹¹Stadium, id est octava pars de miliario est.

(Lc. 24) 1. lucescit] lucisset Ma 3. quas] aquas Ma 4. Iohanne] Iohannes Ma
5. itinera] itinere Ma ~ visiones] visionis Ma ~ iter] iterum ω ~ dissimiles] disimile
Ma ~ narrationes] narrantionem Ma 6. non *om.* ω ~ resurrectionem] resurrectione
Ma 7. SECUM] SICUT Ma 8. erant *bis scr.* Ma ~ his] hii Ma

*

(Lc. 24) 9. Cfr. Aug. *Sermones novissimi*, sermo 2D, par. 11, p. 336, ll.249/252 11. Cfr. Isid., *Etym.*, XV, cap. 16, par. 3

¹²STADIA LX (cfr. Lc. 24,13) ostendit numerum dierum in quibus factus est mundus. ¹³*Nomen castelli EMMAUS* (Lc. 24,13). ¹⁴ET IPSE FINIXIT SE LONGIUS IRE (Lc. 24,28), *id est ad gentes*. ¹⁵ET COGNOVERUNT EUM IN FRACTIONE PANIS (Lc. 24,35), et non cognoverunt eum in praedicationem Scripturarum id est plus possumus in opere intelligere quam in praedicatione audire. ¹⁶EVANUIT AB OCULIS EORUM (Lc. 24,31) ostendit quod non possumus tardare in theorica. ¹⁷Et longius fuit ab illis, quando non *cognoverunt*, id est quia longius possumus manere in actuali vita, cum aperiret nobis Scripturas. ¹⁸PAX VOBIS (Lc. 24,36): nunc eos congregat in unam pacem. ¹⁹Quare non uno loco *surrexit* et ascendit? Quia honor descendit de Hierusalem ad gentes.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM IOHANNEM>

(Ioh. 1) ¹IN PRINCIPIO ERAT VERBUM (Ioh. 1,1), *id est* quia omnia in ipso incohantur *et* finiuntur. ²Verbum Patris, filius apud Deum, quia filius apud Patrem semper est. [PL 578] ³DEUS ERAT VERBUM (Ioh. 1,1), id est Deus erat filius. ⁴HOC ERAT IN PRINCIPIO APUD DEUM (Ioh. 1,2). ⁵OMNIA PER IPSUM FACTA SUNT, ET SINE IPSO FACTUM EST NIHIL (Ioh. 1,3), hoc est idola. ⁶Quod est IN EO VITA ERAT? (Ioh. 1,4) Hoc est quia illi

12. STADIA] STADIO Sk ~ LX] XL β ~ ostendit om. Vt 13. Nomen ... se (segm. 14) om. Vt 14. IRE] IRAE En 15. ET COGNOVERUNT ... audire om. Vt ~ a IN FRACTIONE ... des. H ~ Scripturarum ... praedicatione om. α (€ δ) 16. EORUM om. Vt ~ possumus] possumus R Sk ~ theorica] theoria δ¹ 17. fuit] fugit O ~ post quando add. eum Vt ~ cognoverunt] agnoverunt Me Sk En K O ~ id est om. Vt Pa ~ quia om. M ~ possumus] possumus Mn Sk ~ actuali] actuale S M Pa : activa Mn ~ cum ... Scripturas om. Vt ~ Scripturas] Scriptura S Mn Sk M 18. VOBIS] VOBISCUM Me Wn p Vt K O Gr Eg ~ post VOBIS add. SUM Mn ~ nunc om. Vt ~ congregat eos transp. Vt ~ post pacem add. id est in regnum celorum δ 19. Quare om. Vt ~ ante uno add. in M En K O δ ~ surrexit] resurrexit δ ~ de om. α (€ a β : ab δ) ~ post gentes add. Dominus hic implevit, quod ipse dixit "Orate pro persequentibus", dimisit R : add. Elevatus est sol in ortu suo et luna stetit in ordine suo; sol id est Dominus et quae luna nomine nisi Ecclesia designatur? O δ

(Ioh. 1) 1. in ipso omnia transp. β δ ~ et finiuntur] praefinitum Mn 2. est semper transp. M En K Gr 4. HOC ERAT ... vivunt (segm. 6)] In ipso vita erat, illi omnia vivunt antequam fiant Vt 5. hoc est] haec R 6. Hoc est ... vivunt] nisi quia in eo omnia vivunt antequam fiant Mu

¹²STADIA LX (cfr. Lc. 24,13) ostendit numerum dierum in quibus factus est mundus. ¹³*Nomine EMMAUS* (Lc. 24,13), *id est nomen castelli*. ¹⁴ET IPSE FINXIT SE (Lc. 24,28): **fingere componere dicimus. O STULTI** (Lc. 24,25), **id est gentes. LONGIUS IRE** (Lc. 24,28), *id est ad gentes*. ¹⁵ET COGNOVERUNT EUM IN FRACTIONE PANIS (Lc. 24,35), et non cognoverunt eum in praedicatione Scripturarum, id est plus possumus in opere intelligere quam in praedicatione audire. ¹⁶IPSE EVANUIT AB OCULIS EORUM (Lc. 24,31) ostendit quod non possumus tardare in theorica. ¹⁷Et longius fuit ab illis, quando non *agnoverunt illum*, id est quia longius possumus manere in actuali vita, cum aperiret nobis Scripturas. ¹⁸PAX VOBISCUM (Lc. 24,36): nunc eos congregat in unam pacem. ¹⁹Quare non in uno loco *resurrexit* et ascendit? Quia honor descendit de Hierusalem ad gentes.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM IOHANNEM>

(Ioh. 1) ¹IN PRINCIPIO ERAT VERBUM (Ioh. 1,1). *IN PRINCIPIO* quia omnia in ipso incohantur *sive* finiuntur. ²Verbum Patris, filius apud Deum, quia filius apud Patrem semper est. [PL 578] ³DEUS ERAT VERBUM (Ioh. 1,1), id est Deus erat filius. ⁴HOC ERAT IN PRINCIPIO APUD DEUM (Ioh. 1,2), **item filius est incoationem creaturae apud Patrem**. ⁵OMNIA PER IPSUM FACTA SUNT (Ioh. 1,3), **sive quae in caelis sive in terris sunt**. SINE IPSO FACTUM EST NIHIL (Ioh. 1,3), hoc est idola. ⁶Quod est IN EO VITA ERAT? (Ioh. 1,4) Hoc est quia illi

15. *ante* ET COGNOVERUNT *add.* ET AGNOVERUNT EUM IN IUSSIONEM PANIS Ma ~ non *om.* Ma ~ possumus] possumus Ma ~ in⁴ *bis scr.* Ma ~ praedicatione] praedicationem Ma 16. possumus] possumus Ma 17. possumus] possumus Ma ~ actuali] actuale Ma ~ nobis] nubes Ma ~ Scripturas] Scriptura Ma

(Ioh. 1) 1. *ante* IN PRINCIPIO¹ *transp. ex (Ioh. 21) segmm.* 23-38 Iohannes hunc librum scripsit, vir integer... haec supra dicta. Item secundum Iohannes Ma ~ incohantur] inicanter Ma ~ finiuntur] finiantur Ma 2. Patris] Patri Ma 5. quae] quia Ma ~ IPSO] IPSUM Ma ~ idola] hidolas Ma 6. EO] EA Ma

*

(Ioh. 1) 5. Cfr. Arnobius Iunior, *Expositiunculae*, In Ioh., cap. 1, l.10 6. Cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 210, l.2

omnia antequam fiant, vivunt. ⁷VITA ERAT LUX HOMINUM (Ioh. 1,4), lux et vita Christus est. ⁸IN TENEBRIS LUCET (Ioh. 1,5), *id est* in populo Iudaeorum per Legem et prophetas Iudaei eum non cognoverunt. ⁹ERAT LUX VERA, QUAE INLUMINAT OMNEM HOMINEM, ET RELIQUA (Ioh. 1,9). ¹⁰LUX VERA Christus est, inluminat nascendo, nutriendo, vivendo, et per gratiam baptismi Spiritus sancti inluminat scientiam. ¹¹IN MUNDUM VENIT, MUNDUS EUM NON COGNOVIT (Ioh. 1,10), item populus Iudaeorum pars aliena, pars aliqua cognovit eum. ¹²IN SUA VENIT (Ioh. 1,11), *id est* in sua gente secundum carnem, SUI EUM NON RECEPERUNT (Ioh. 1,11). ¹³QUIQUE EUM RECEPERUNT, DEDIT EIS POTESTATEM FILIOS DEI FIERI (Ioh. 1,12), ¹⁴per fidem ex Deo nati sunt, per renovationem baptismi, et gratiam Spiritus sancti. ¹⁵VERBUM CARO FACTUM EST, ET HABITAVIT IN NOBIS (Ioh. 1,14), *id est* per adumptionem carnis. ¹⁶VIDIMUS GLORIAM EIUS (Ioh. 1,14), *id est* per transfigurationem et resurrectionem illius. ¹⁷POST ME VENIT (Ioh. 1,15) ostendit secundum *carnem nativitatem*. ¹⁸ANTE ME FACTUS EST (Ioh. 1,15), *id est* quia per ipsum facta sunt omnia. ¹⁹ET QUIA PRIOR ME ERAT (Ioh. 1,15). ET DE PLENITUDINE EIUS NOS OMNES ACCEPIMUS (Ioh. 1,16), *nascendo, vivendo, nutriendo*.

~ vivunt] vivant α (⊄ ρ δ : vivut (*ut vid.*) O) 7. vita et lux *transp.* Vt 8. *ante* IN TENEBRIS *add.* LUX δ ~ LUCET, *id est om.* Vt ~ in populo Iudaeorum] in Iudeis Vt ~ Iudaei eum non cognoverunt *om.* Vt O δ ~ *post* cognoverunt *add.* nisi per Legem et prophetas β (⊄ *om.* Vt O δ) 9. ERAT *om.* Vt ~ LUX VERA ... vivendo (segm. 10)] LUX VERA Christus qui inluminat nascendo, nutriendo, veniendo Vt ~ *post* HOMINEM *add.* VENIENTEM Eg 10. Christus est *om.* R : Christus quae τ ~ *post* est *add.* qui Me M K O : *add.* quae Sk σ En C : *add.* quia δ ~ baptismi Spiritus sancti] sanctus Spiritus baptismi Eg ~ sancti] Domini τ 11. item ... eum] pars Iudaeorum aliena, pars aliqua cognovit eum Vt ~ populus] populi Mu ~ pars aliena ... eum] alia pars cognovit eum, alia non Mu : pars alia non pars aliqua cognovit eum Gr ~ aliena] alia Eg ~ *ante* cognovit *add.* non τ Eg 12. *id est om.* R ~ SUI EUM ... FIERI (segm. 13) *om.* Vt 13. QUIQUE] QUOTQUOT AUTEM β δ : QUODQUOD AUTEM τ ~ RECEPERUNT EUM *transp.* β τ δ ~ EIS *om.* R 14. per fidem *om.* Vt ~ Deo] eo R ~ *post* nati sunt *add.* et β τ δ ~ renovationem] revationem M ~ renovationem baptismi] baptismum Mu ~ baptismi et gratiam *om.* M ~ et gratiam *om.* β¹ (⊄ O) 15. VERBUM ... carnis *om.* Vt ~ HABITAVIT] HABITABIS S 16. illius *om.* Vt : ipsius Pa 17. POST ME ... me erat, et (segm. 19) *om.* Vt ~ *post* VENIT *add.* vir δ¹ ~ secundum carnem nativitatem] natum secundum carnem Mu 18. *id est*] ostendit δ ~ quia *om.* R : quod Mu 19. PRIOR] ANTE Pa : PROPRIOR C ~ NOS *om.* δ¹ ~ OMNES *om.* M ~ nascendo] nascedu (*sic*) M ~ vivendo *om.* Pa ~ nutriendo, vivendo *transp.* α¹

omnia antequam fiant vivunt. ⁷VITA ERAT LUX HOMINUM (Ioh. 1,4), lux et vita Christus. ⁸LUX IN TENEBRIS LUCET (Ioh. 1,5), *hoc est* in populo Iudaeorum per Legem et prophetas Iudaei eum non cognoverunt. ⁹ERAT LUX VERA, QUAE INLUMINAT OMNEM HOMINEM *VENIENTEM IN HUNC MUNDUM* (Ioh. 1,9). ¹⁰LUX VERA Christus est, inluminat nascendo, nutriendo *sive* vivendo, et per gratiam baptismi Spiritus sancti inluminat scientiam. ¹¹*In mundo erat corporaliter*, MUNDUS EUM NON COGNOVIT (Ioh. 1,10), item populus Iudaeorum pars aliena, et pars aliqua cognovit. ¹²IN SUA VENIT (Ioh. 1,11), id est in sua gente secundum carnem, SUI EUM NON RECEPERUNT (Ioh. 1,11). ¹³QUIQUE EUM RECEPERUNT, DEDIT EIS POTESTATEM FILIOS DEI FIERI (Ioh. 1,12), ¹⁴per fidem ex Deo nati sunt, *id est* per renovationem baptismi et gratiam Spiritu sancti. ¹⁵VERBUM CARO FACTUM EST, ET HABITAVIT IN NOBIS (Ioh. 1,14), id est per adsumptionem carnis. ¹⁶VIDIMUS GLORIAM EIUS (Ioh. 1,14), id est per transfigurationem et resurrectionem illius. ¹⁷POST ME VENIT (Ioh. 1,15) ostendit secundum *nativitatem carnem*. ¹⁸ANTE ME FACTUS EST (Ioh. 1,15), *hoc est* quia per ipsum facta sunt omnia. ¹⁹ET QUIA PRIOR ME ERAT (Ioh. 1,15). ET DE PLENITUDINE EIUS NOS OMNES ACCEPIMUS (Ioh. 1,16), *nascendum sive nutriendum*.

~ vivunt] vivent Ma 9. QUAE] QUIA Ma ~ VENIENTEM] VIVENTEM Ma
 10. VERA] ERAT Ma ~ vivendo] vivendum Ma ~ per *om.* Ma 12. id est] item Ma
 13. QUIQUE EUM RECEPERUNT *om.* Ma ~ FILIOS] FILIUS Ma 14. id est] item Ma ~
 gratiam] gratia Ma 15. HABITAVIT] HABITABIT Ma ~ id est] item Ma
 16. GLORIAM] GLORIA Ma ~ id est] item Ma 17. carnem] carnis Ma 19. PLE-
 NITUDINE] PLENITUDINEM Ma ~ ACCEPIMUS] ACCIPIMUS Ma

²⁰GRATIAM PRO GRATIA (Ioh. 1,16), veteris Testamenti gratia novi Testamenti; ²¹item per fidem et caritatem, per litteram Legis, vel prophetiam; ²²tertium modum: per gratiam baptismi gratiam aeternam, item per praesentem vitam aeternam. ²³FILIUS QUI EST IN SINU PATRIS (Ioh. 1,18), id est in corde vel in secreto. ²⁴CONFESSUS EST (Ioh. 1,20) Iohannes non esse se Christum, non negavit se praecursorem esse Christi; ²⁵aliter ostendit novum Testamentum. ²⁶ET EGO NON SCIEBAM EUM (Ioh. 1,31) ostendit Iohannes non scire per baptismum Christi redemptus esse mundum, ²⁷nam sciebat eum filium Dei esse, et natum in carne. ²⁸RABBI, UBI HABITAS? (Ioh. 1,38), id est in quali doctrina commoraris, sive doces? ²⁹VENITE (Ioh. 1,39), discite doctrinam meam, quia omnes vult venire ad se. ³⁰APUD EUM MANSERUNT DIE ILLO (Ioh. 1,39), ostendit novum Testamentum sive vitam praesentem. ³¹HORA DECIMA (Ioh. 1,39) significat vesperem mundi. ³²IN CRASTINUM VOLUIT EXIRE IN GALILAEAM (Ioh. 1,43), id est post resurrectionem suam ad gentes. ³³SUB FICO (Ioh. 1,48),

20. ante GRATIAM add. ET PER β (€ ET Pa) τ ~ PRO GRATIA om. Vt K ~ ante veteris add. gratiam δ ~ veteris] vetus S : veteri Vt ~ ante gratia² add. pro δ ~ Testamenti² om. Mu 21. item] ite M : om. Vt ~ vel] et Gr Eg 22. tertium modum] tres modis Sa Mn : tres modi S : tercio modo Me : tribus modis β τ δ ~ ante per gratiam add. I β δ : add. id est τ ~ ante gratiam² add. II per β τ δ ~ ante item add. III β (€ nam III M) δ ~ item] iterum Me : ite M ~ item ... aeternam om. Mn : per praesentem vitam Vt ~ per praesentem] persequentem Sk 23. QUI EST] QUEM Wn Pa 24. confessus] confusus R ~ Iohannes non om. Vt ~ se¹ om. S M En C ~ se esse transp. δ¹ ~ esse praecursorem transp. S En Vt δ¹ ~ Christi] Christum H : om. C 25. Testamentum] Testamenti O 26. NON SCIEBAM] NESIEBAM R β τ Gr ~ Ioannes] Iohannem S Me Sk H M O δ : Iohannis Mn ~ non scire] nescire τ Mu ~ per baptismum non scire transp. En ~ Christi] Christum Pa ~ redemptus] redemptum α (€ M : redemptum K) ~ redemptum esse mundum] est mundum redemptum δ¹ ~ redemptum ... natum in carne (segm. 27) om. Pa 27. esse filium Dei transp. δ¹ 28. id est om. Vt ~ quali] quale ω (€ τ ρ O δ) ~ commoraris] commoraveris S Sa Vt : cum oraveris Mn Sk σ τ : commuraveris C ~ sive doces] veni et vide id est docere Vt ~ doces] docere ω (€ doces Me δ : doceris K O) 29. meam doctrinam transp. Gr ~ post meam add. id est β τ δ 30. APUD EUM MANSERUNT] ET MANSERUNT APUD EUM Mu ~ APUD EUM ... praesentem] die illo in novo Testamento vel in praesenti vita Vt ~ ostendit] ostendunt S Sa Mn R ~ sive om. Mu ~ praesentem vitam transp. δ¹ ~ post vitam add. esse Mu 31. significat] ostendit τ : om. Vt ~ vesperem] vespere ω (€ vesperam δ) 32. CRASTINUM] CRASTINO τ : CRASTINAM Sk : CRASTINAE H ~ VOLUIT om. Vt ~ post om. S Me ~ suam om. Vt ~ ad gentes] in augentes Vt 33. SUB FICO] Sufficu K ~ FICO] FICU ρ C δ¹

²⁰GRATIAM PRO GRATIA (Ioh. 1,16), **item pro gratia** veteris Testamenti gratia novi Testamenti; ²¹item fidem et caritatem, per litteram Legis vel prophetiam; ²²tertium modum: per gratiam baptismi gratiam aeternam, item pro praesenti vitam aeternam. ²³FILIUS QUI EST IN SINU PATRIS (Ioh. 1,18), id est in corde **Patris** sive in secreto. ²⁴CONFESSUS EST (Ioh. 1,20) Iohannes *se non esse* Christum, **item** non negavit se praecursorem esse Christi; ²⁵aliter ostendit novum Testamentum. ²⁶ET EGO NON SCIEBAM EUM (Ioh. 1,31) ostendit Iohannes non scire per baptismum Christi redemptus esse mundum, ²⁷nam sciebat eum filium *esse Dei*, natum in carne. ²⁸RABBI UBI HABITAS? (Ioh. 1,38) id est in quali doctrinam commoraris, sive doces? ²⁹VENITE (Ioh. 1,39), **quo docet ostendit** discite doctrina mea, quia omnes vult *ad se venire*. ³⁰APUD EUM MANSERUNT DIE ILLO (Ioh. 1,39), ostendit novum Testamentum sive vitam praesentem. ³¹HORA DECIMA (Ioh. 1,39) significat vespem mundi. ³²IN CRASTINUM VOLUIT EXIRE IN GALILAEAM (Ioh. 1,43) *ostendit* post resurrectionem suam ad gentes. ³³SUB FICO (Ioh. 1,48),

20. GRATIAM PRO GRATIA] GRATIA PRO GRATIAM Ma 21. item] iterum Ma ~ litteram] littera Ma ~ prophetiam] profezia Ma 22. modum] modo Ma ~ item] iterum Ma ~ praesenti] praesentem Ma 23. id est] item Ma 25. aliter] altera die Ma 27. filium] filius Ma ~ natum] natus esse Ma 28. id est] item Ma ~ quali] quale ω ~ commoraris] commoraberis Ma ~ doces] docere ω 29. omnes] omnis Ma ~ ad] a Ma 30. vitam praesentem] vita praesente Ma 31. vespem] vespere ω

id est sub Legis littera vel synagoga. ³⁴CAELOS APERTOS (Ioh. 1,51), id est generi humano. ³⁵ANGELOS ASCENDENTES, ET DESCENDENTES (Ioh. 1,51), **id est** in ministerium Christi.

(Ioh. 2) ¹DIE TERTIA NUPTIAE FACTAE SUNT (Ioh. 2,1), id est tertia *lex*. ²Per nuptias copulatio Ecclesiae cum Christo *intelligitur*. ³MATER IESU (Ioh. 2,3) in nuptias ostendit synagogam. ⁴IESUS ET DISCIPULI EIUS (Ioh. 2,2), *significant* Ecclesiam. ⁵DEFICIENTE VINO (Ioh. 2,3), *id est defectio* litterae Legis. ⁶NONDUM VENIT HORA MEA (Ioh. 2,4), *id est* nondum venit tempus passionis Christi. ⁷SEX HYDRIAE (Ioh. 2,6) *sex aetates mundi ostendit*. ⁸ARCHITRICLINUS (Ioh. 2,8) *Iohannem* ostendit, quod ante bibit *Iohannes* passionem, quam Christus. ⁹AQUAM VINUM FACTAM (Ioh. 2,9) ostendit revelationem veteris Testamenti in novum. ¹⁰Aliter per AQUAM baptismum Iohannis, per VINUM passio Christi; ¹¹item per VINUM **sanguis Christi**, ut ipse ait “Sanguis meus vere potus est” (Ioh. 6,56). ¹²Bonum vinum servare ostendit mysterium in historia veteris Testamenti. ¹³Per BOVES VENDENTES (Ioh. 2,14) doctores *ostendit*, qui dona sacra vendunt. ¹⁴Per OVES (Ioh. 2,14) homines simplices *ostendit*.

~ littera Legis *transp.* Mh ~ littera] littere R M Sk σ En K C O 34. CAELOS APERTOS] Ecclesie apertus M ~ APERTOS] APERTIS Vt ~ generi] gene M ~ humano generi *transp.* δ¹ 35. DESCENDENTES] DESCENDES O ~ in ministerium] in ministerio M : mysterium Vt En K C O

(Ioh. 2) 1. DIE TERTIA ... intelligitur (segm. 2)] XIII die tertia tertia lex, nuptias copulatio Christi et Aecclesiae Vt ~ TERTIA] TERTIO ω ~ tertia lex] in tertia lege Me 2. Per *om.* R 3. ostendit *om.* Vt 4. IESUS ... Ecclesiae] Christus cum discipulis Ecclesiam figurant Vt ~ *post* EIUS *add.* AD NUPTIAS β τ δ ~ significant] figurant α¹ ~ Ecclesiam] Ecclesiae R 5. DEFICIENTE] DEFIENTE Vt ~ litterae *om.* Mu 6. MEA *om.* Vt ~ nondum²] non Deo M ~ nondum venit tempus *om.* Mu ~ nondum² ... Christi] passionis Vt 7. sex²] V S ~ aetates] aetatis Mn ~ ostendit sex aetates mundi *transp.* K ~ sex mundi aetates *transp.* δ ~ mundi ostendit] mundi sunt τ 9. AQUAM] AQUA α ~ AQUAM ... novum] AQUA in vinum vetus in novum Vt ~ FACTAM] FACTUM ω (€ facta δ¹) ~ revelationem] revationem et R ~ veteris] vetus α (€ τ Pa δ) 10. Aliter] vel Vt ~ baptismum] baptisma δ¹ ~ passio] passionem σ 11. item ... Christi] et sanguis eius Mu ~ sanguis¹] sanguinis R ~ ut ipse ait Sanguis meus] qui Vt ~ meus] eius α (€ δ) ~ vere] verus α (€ δ¹) ~ vere est potus *transp.* δ¹ ~ est potus *transp.* Vt 12. servare] servitum Vt ~ veteris] vetus S ~ veteris Testamenti] legis Vt ~ *post* Testamenti *add.* usque ad adventum Christi latuisse O 13. ostendit doctores *transp.* K O 14. simplices] simpliciter R

id est sub Legis littera vel synagoga. ³⁴APERTOS CAELOS (Ioh. 1,51), id est generi humano. ³⁵ANGELOS ASCENDENTES ET DESCENDENTES (Ioh. 1,51): in ministerium Christi.

(Ioh. 2) ¹DIE TERTIA NUPTIAE FACTAE SUNT (Ioh. 2,1): **tertia die** id est *tertia lege*. ²Per nuptias *intellegitur* copulatio Ecclesiae cum Christo. ³MATER IESU (Ioh. 2,3) in nuptias ostendit synagogam. ⁴IESUS ET DISCIPULI EIUS (Ioh. 2,2) *figuram tenent* Ecclesiae. ⁵DEFICIENTE VINO (Ioh. 2,3) *ostendit defectum* litterae Legis. ⁶NONDUM VENIT HORA MEA (Ioh. 2,4) *ostendit* nondum venit tempus passionis Christi. ⁷SEX HYDRIAE (Ioh. 2,6) *ostendit sex aetates mundi*. ⁸ARCHITRICLINUS (Ioh. 2,8) **quasi figuram Iohannis** ostendit, quod ante bibit passionem *Iohannes* quam Christus. ⁹AQUAM VINUM FACTAM (Ioh. 2,9) ostendit revelationem veteris Testamenti in novum **Testamentum**. ¹⁰Aliter per AQUAM baptismum Iohannis *intellegitur*, per VINUM passio Christi *intellegitur*, ¹¹ut ipse ait "Sanguis meus vere potus est" (Ioh. 6,56). ¹²Bonum vinum servare ostendit mysterium in historia veteris Testamenti. ¹³Per BOVES VENDENTES (Ioh. 2,14) doctores *intellegitur*, qui dona sacra vendunt. ¹⁴Per OVES (Ioh. 2,14) homines simplices *intellegitur*, **Spiritus sancti intellegitur**.

33. littera] littere Ma 34. generi humano] generis humanum Ma 35. ministerium] ministerio Ma

(Ioh. 2) 1. TERTIA] TERTIO ω ~ id est] item Ma 2. intellegitur] intellegit Ma ~ copulatio Ecclesiae] copulationem Ecclesia Ma 3. *post* ostendit *add.* figurat Ma ~ synagogam] synagogae Ma 4. Ecclesiae] Ecclesia Ma 5. defectum] defectu Ma 7. aetates] aetatis Ma 8. figuram] figura Ma ~ Iohannes] Iohannis Ma 9. FACTAM] FACTUM ω 10. baptismum] baptismi Ma ~ intellegitur] intellegit Ma ~ passio] passionem Ma 12. veteris] vetus Ma 14. intellegitur¹] intellegit Ma

*

(Ioh. 2) 3. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 44, par. 12, l.29 7. Cfr. Cesarius, *Sermones*, ser. 168, cap. 1, l.8/ser. 169, cap. 1, l.18/ser. 169, cap. 7, l.12

[PL 579] ¹⁵FLAGELLUM DE FUNICULIS (Ioh. 2,15), id est vindicta pro variis peccatis, unde eiciuntur de Ecclesia. ¹⁶IESUS NON CREDEBAT SE IPSUM ILLIS (Ioh. 2,24), id est pro parte carnis.

(Ioh. 3) ¹Nicodemus nocte venit ad Iesum; ²per noctem ostendit litteram Legis, sive ignorantiam cordis, ut inlustraretur a lumine scientiae Dei. ³SCIMUS QUIA A DEO VENISTI (Ioh. 3,2), ostendit eos qui receperunt Christum per fidem. ⁴Caro nascitur ex carne et sanguine, ut vivat *corporaliter* in mundo. ⁵Iterum renascitur anima ineffabiliter ex Spiritu sancto, ut vivat in aeternum. ⁶SPIRITUS UBI VULT SPIRAT (Ioh. 3,8), id est quem vult illuminat, sicut *dixit* Apostolus “Qui enim adhaeret Christo, unus Spiritus est” (I Cor. 6,17). ⁷VOCEM EIUS AUDIS (Ioh. 3,8) ostendit illuminationem auris cordis, unde *propheta ait* “Audiam quid loquatur in me Dominus Deus” (Ps. 84,9). ⁸QUOD SCIMUS, LOQUIMUR, QUOD VIDIMUS TESTAMUR (Ioh. 3,11). ⁹Quid dicit SCIMUS? Ostendit per modos locutionis, sive tota Trinitas, vel Christus cum apostolis aut prophetis. ¹⁰TESTAMUR, id est testimonium damus. ¹¹TESTIMONIUM NOSTRUM NON ACCIPITIS (Ioh. 3,11), id est praedicationem nostram non *credit*is. ¹²Christus *de caelo descendit* assumendo carnem. ¹³NEMO ASCENDIT AD

15. FUNICULIS] RESTICULIS R ~ eiciuntur] existunt Mn : exeunt τ Sk σ : deiciuntur δ¹
16. IESUS *om.* Vt ~ SE IPSUM] SEMETIPSUM Wn ~ IPSUM *om.* Vt

(Ioh. 3) 1. Nicodemus ... legis (segm. 2)] Nichodemus venit nocte, nox littera legis Vt ~ venit nocte *transp.* Gr 2. inlustraretur] inlustraret Sa : illuminaretur Eg ~ post Dei *add.* [appendix O7] O 3. post VENISTI *add.* MAGISTER β τ δ ~ qui ... fidem] qui per fidem Christum receperunt Vt ~ receperunt] acceperunt δ 4. et sanguine *om.* Vt ~ mundo] mundum Sa 5. Iterum *om.* Vt ~ post ineffabiliter *add.* ex aqua et τ δ ~ ex] et Me σ : *om.* Mn τ ~ Spiritu] Spirito S 6. sicut dixit] ut Vt ~ dixit] dicit Vt ~ enim *om.* Vt ~ est Spiritus *transp.* Vt 7. EIUS] MEAM R ~ stendit] ostendunt S Sa R : *om.* Vt ~ auris] aures α (Ϸ Me Mn τ Vt δ : aurium Pa) ~ loquatur] loquitur Vt ~ in me *om.* τ ~ Dominus] Domine R τ 8. LOQUIMUR] LOQUIMUS Vt : LOQUITUR P ~ TESTAMUR] TESTAMUS Vt 9. Quid dicit] Quod dicimus α ~ Ostendit ... Trinitas] Ostendit Trinitatem per modum locutionis Vt ~ Ostendit] id est τ ~ modos] modo Sa : modus Mn Sk H : modis Wn M ~ locutionis] locutiones Mn ~ Christus] Christi S ~ cum *om.* En ~ apostolis] apostolo M ~ aut] et R ~ prophetis] prophetas α (Ϸ Me R δ : propheta ρ) 10. TESTAMUR] TESTATUR β τ ~ testimonium] testamentum τ 11. TESTIMONIUM] TESTIMONII S Sa Sk H M τ ~ NOSTRUM] NOMEN S Sa Sk H M : NOMINE τ : *om.* Vt ~ ACCIPITIS] ACCEPITIS S Sa : ACCEPISTIS Me C ~ praedicationem] praedicatio M 12. assumendo] adsumendum M 13. AD] IN τ Vt Pa δ¹

[PL 579] ¹⁵FLAGELLUM DE FUNICULIS (Ioh. 2,15), id est vindicta pro variis peccatis, unde eiciuntur de Ecclesia. ¹⁶IESUS NON CREDEBAT SEMETIPSUM ILLIS (Ioh. 2,24), id est pro parte carnis.

(Ioh. 3) ¹Nicodemus nocte venit ad Iesum; ²per noctem ostendit litteram Legis sive ignorantiam cordis, ut inlustraretur a lumine scientiae Dei. ³SCIMUS QUIA A DEO VENISTI (Ioh. 3,2) ostendit eos qui receperunt Christum per fidem. ⁴Caro nascitur ex carne et sanguine, ut vivat *temporaliter* in mundo. ⁵Iterum renascitur anima ineffabiliter ex aqua et Spiritu sancto, ut vivat in aeternum. ⁶SPIRITUS UBI VULT SPIRAT (Ioh. 3,8) id est quem vult inluminat, sicut *ait* Apostolus "Qui enim adhaeret Christo, unus Spiritus est" (I Cor. 6,17). ⁷VOCEM EIUS AUDIS (Ioh. 3,8) ostendit illuminationem auris cordis, unde *ait propheta* "Audiam quid loquatur in me Dominus Deus" (Ps. 84,9). ⁸QUOD SCI-MUS LOQUIMUR, QUOD VIDIMUS TESTAMUR (Ioh. 3,11). ⁹Quid dicit SCI-MUS? Ostendit per modos locutionis, sive tota Trinitas, vel Christus cum apostolis aut prophetis. ¹⁰TESTAMUR id est testimonium damus. ¹¹TESTIMONIUM NOSTRUM NON ACCIPITIS (Ioh. 3,11), **hic totum pro parte ponitur**, id est praedicationem nostram non *credidistis*. ¹²Christus *descendit de caelo* adsumendo carnem. ¹³NEMO ASCENDIT AD

15. FLAGELLUM] FLAGELLA Ma ~ id est] item Ma ~ eiciuntur] eicientur Ma
16. id est] item Ma

(Ioh. 3) 2. per noctem] pro nocte Ma ~ litteram] littere Ma ~ ignorantiam] ignorantia
Ma ~ a] ad Ma 4. sanguine] sanguinem Ma ~ ut] et Ma 5. Spiritu sancto]
Spiritus sancti Ma 6. id est] item Ma ~ adhaeret] aderit Ma ~ Christo] Christum
Ma 7. illuminationem] inluminacione Ma ~ loquatur] loquitur Ma
9. modos locutionis] modo locutionis Ma 10. id est] item Ma 11. id est]
item Ma

CAELUM (Ioh. 3,13), nisi Christus cum corpore, id est Ecclesia. ¹⁴SICUT EXALTATUS EST SERPENS IN DESERTO (Ioh. 3,14), et Christus exaltatus est in ligno crucis. ¹⁵Sicut illi percussi a serpentibus, item per visum serpentis aerei *liberabantur*; ¹⁶ita et homo percussus a diabolo qui credit passionem et resurrectionem Christi liberabitur. ¹⁷VENIT IN TERRAM IUDAEAM (Ioh. 3,22), in terram confessionis. ¹⁸IN AENNON (Ioh. 3,23), id est nomen loci ubi immolaverunt filios et filias suas daemoniis, unde accepit nomen Gehenna. ¹⁹IUXTA SALIM (Ioh. 3,23), *quae* interpretatur pacis, quam vocaverunt Gebus, unde acceperunt nomen Gebusei. ²⁰NONDUM ENIM ERAT IOHANNES IN CARCERE (Ioh. 3,24) ostendit quia nondum *erat* consummatio Legis litterae. ²¹ILLUM OPORTET CRESCERE, ME AUTEM MINUI (Ioh. 3,30), id est qui putabatur esse propheta, inventus est Christus, et qui putabatur esse Christus inventus est propheta. ²²QUOD VIDIT ET AUDIVIT (Ioh. 3,32): secundum divinitatem; ²³HOC TESTATUR (Ioh. 3,32): secundum humanitatem. ²⁴TESTIMONIUM EIUS NEMO ACCEPIT (Ioh. 3,32): hic totum pro parte ponitur. SIGNAVIT (Ioh. 3,33), id est *credite* QUIA DEUS VERAX EST (Ioh. 3,32).

~ CAELUM] CAELOS Gr ~ *post* Christus *add.* ad Patrem δ ~ cum] in S ~ id est] quod est δ ~ *ante* Ecclesia *add.* in Pa ~ *post* Ecclesia *add.* sicut ait Apostolus "Qui adheret Deo unius spiritus est" δ 14. SICUT ... crucis *om.* Vt ~ Christus] spiritus M ~ ligno] libano α (⊄ Me τ K C δ : libanum M) 15. Sicut ... liberabitur (segm. 16) *om.* Vt ~ illi *om.* δ¹ ~ item] ita R K : *om.* δ¹ ~ serpentis] serpens R ~ liberabantur] liberabuntur α (⊄ Pa δ : libabuntur S : liberabitur M) 16. ita et] sic K ~ a *om.* S Sa M ~ credit] reddit M ~ et resurrectionem *om.* α¹ ~ Christi *om.* Eg 17. IUDAEAM] IUDAM Me K Mu : IUDEM M ~ *post* IUDAEAM *add.* id est β τ δ 18. AENNON] eum M ~ *post* filios *add.* suos Vt Pa O ~ suas *om.* Vt ~ unde accepit] unaccepit M 19. SALIM] salem τ Pa δ : SILLAM H ~ *ante* pacis *add.* visio Pa Mu ~ pacis] pascis M ~ vocaverunt] vocabant Vt ~ Gebus *om.* Sk ~ acceperunt nomen] dicuntur Vt 20. ENIM *om.* Vt ~ *post* IOHANNES *add.* MISSUS δ ~ ostendit quia *om.* Vt ~ Legis consummatio litterae *transp.* Eg ~ litterae Legis *transp.* Mu 21. *post* CRESCERE *add.* id est quia ex concubitu non est puer natus sed de Spiritu sancto Gr : *post add.* quia non ex concubitu conceptus est sed de Spiritu sancto δ¹ ~ ME AUTEM MINUI *om.* Mu ~ *post* id est *add.* quia ex concubitu conceptus sum δ ~ putabatur esse propheta] putabant prophetam Vt 22. VIDIT ... AUDIVIT] VIDI ... AUDIVI α (⊄ τ K δ) ~ divinitatem] carnem O 23. TESTATUR] TESTIFICATUR ω (⊄ Vt Mu) ~ HOC ... humanitatem² *om.* M ~ humanitatem] divinitatem α (⊄ δ) 24. TESTIMONIUM] TESTIMONII M ~ NEMO] NON O ~ hic] hoc O ~ SIGNAVIT *om.* α ~ id est] item α (⊄ in te M) ~ QUIA] QUOD τ ~ DEUS] CHRISTUS S

CAELUM (Ioh. 3,13), nisi Christus ad Patrem cum corpore quod est Ecclesia, ^{13a}sicut ait Apostolus “Qui enim adhaeret Domino unus spiritus est” (I Cor. 6,17). ¹⁴SICUT SERPENS EXALTATUS EST IN DESERTO (Ioh. 3,14), et Christus exaltatus est in ligno crucis. ¹⁵Sicut illi percussi a serpentibus, item per visum serpentis aerei liberantur; ¹⁶ita et homo percussus a diabolo qui credit passionem et resurrectionem Christi liberabitur. ^{16a}In hoc DILEXIT DEUS MUNDUM (Ioh. 3,16), ut salvasset mundum. ¹⁷VENIT IN TERRAM IUDAEAM (Ioh. 3,22), id est in terram confessionis. ¹⁸IN AENNON (Ioh. 3,23), id est nomen loci ubi immolarunt filios suos et filias suas daemoniis, unde accepit nomen Gehenna. ¹⁹Item IUXTA SALIM (Ioh. 3,23), quod interpretatur pacis, quam ante vocaverunt Gebus, unde acceperunt nomen Gebusei. ²⁰NONDUM ENIM ERAT IOHANNES IN CARCERE (Ioh. 3,24) ostendit quia nondum consummatio Legis litterae. ²¹ILLUM OPORTET CRESCERE (Ioh. 3,30), id est quia non ex concubitu puer natus est sed de Spiritu sancto natus est. ME AUTEM MINUI (Ioh. 3,30), quia ex concubitu conceptus sum, qui putabatur esse propheta inventus est Christus, et qui putabatur esse Christus inventus est propheta. ²²QUOD VIDIT ET AUDIUIT (Ioh. 3,32), id est quod audivit secundum divinitatem; ²³HOC TESTATUR (Ioh. 3,32): secundum humanitatem. ²⁴TESTIMONIUM EIUS NEMO ACCIPIT: hic totum pro parte ponitur. SIGNAVIT (Ioh. 3,33), id est credit QUIA DEUS VERAX EST (Ioh. 3,32).

13a. adhaeret Domino] aderit Christum Ma 14. ligno] lignum Ma 15. a] ad
Ma ~ item] iterum Ma ~ visum] visu Ma 17. TERRAM¹] TERRA Ma ~ IUDAEAM]
IUDEA Ma ~ id est] item Ma ~ terram²] terra Ma 18. id est] item Ma ~ accepit]
accipit Ma 19. acceperunt] acciperunt Ma 21. OPORTET in OPORTIT corr. s.l.
Ma ~ id est] item Ma ~ concubitu¹] concubit Ma ~ concubitu²] concubitori Ma ~
putabatur¹⁻²] potabatur Ma 22. id est] item Ma 23. TESTATUR] TESTIFICATUR
ω ~ humanitatem] humilitatem Ma 24. totum] tota Ma ~ SIGNAVIT] SIGNATUR
Ma ~ id est] item Ma

*

(Ioh. 3) 17. Cfr. Hier., *Comm. Ez.*, lib. 11, cap. 39, l.2087; id., *Comm. Is.*, lib. 6, cap. 14, par. 20, l.46; id., *Comm. proph. min.*, *In Sophoniam*, cap. 2, l.183 18. Cfr. Hier., *In Hierem.*, lib. 6, p. 435, l.10 19. IUXTA SALIM, quae interpretatur pacis: cfr. Hier., *Ep.*, ep. 69, vol. 54, par. 6, p. 690, l.16; quam vocaverunt Iebus, unde acceperunt nomen Iebusei: cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 61, par. 7, l.25/ps. 64, par. 2, l.9; cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Sophoniam*, cap. 1, l.543; id., *Tract. LIX in Ps.*, ps. 75, l.6; cfr. Isid., *Ety.*, IX, cap. 2, par. 23; *ibid.*, XV, cap. 1, par. 5

(Ioh. 4) ¹OPO RTEBAT EUM TRANSIRE PER SAMARIAM (Ioh. 4,4) ostendit sicut praedicavit Iudaeis, praedicavit et gentibus. ²PRÆDIUM (Ioh. 4,5), id est agrum. FONS (Ioh. 4,6): ad fluendum; PUTEUS (Ioh. 4,11): ad potandum. ³FATIGATUS IESUS EX ITINERE (Ioh. 4,6) ostendit veniendum per incarnationem. Super PUTEUM, id est super historiam Legis litterae. ⁴Per HORAM SEXTAM (Ioh. 4,6) fides Samaritanorum intelligitur, qui erant ferventes. ⁵MULIER (Ioh. 4,7), id est synagoga. ⁶HAURIRE AQUAM (Ioh. 4,7), discere historiam Legis litterae. ⁷Petit Iesus bibere, *id est* petere fidem mulieris. ⁸PUTEUS ALTUS (Ioh. 4,11), id est altitudo mysterii Legis. ⁹FONS AQUAE SALIENTIS IN VITAM AETERNAM (Ioh. 4,14), id est praedicatio Evangelii ebulliens ex ore apostolorum sive credentium. ¹⁰QUINQUE VIROS (Ioh. 4,18) ostendit quinque libros Moysi. ¹¹ET HUNC QUEM HABES NON EST TUUS (Ioh. 4,18) ostendit librum Iosue. [PL 580] ¹²RELIQUIT HYDRIAM SUAM (Ioh. 4,28), id est pristinam conversationem. ¹³ABIIT IN CIVITATEM (Ioh. 4,28) ostendit primitivam Ecclesiam quasi ad gentes, sive ad populum. ¹⁴LEVATE OCULOS VESTROS (Ioh. 4,35), id est oculos fidei. ¹⁵ALBAS MESSES (cfr. Ioh. 4,35), id est corda fidelium. ¹⁶QUI SEMINAVERUNT (cfr. Ioh. 4,36), *id est* prophetas;

(Ioh. 4) 1. SAMARIAM] SAMARIA M K ~ ostendit *om.* Vt ~ praedicavit¹] praedicet Mn ~ praedicavit²] praedicaret α (€ C δ) 2. *post* agrum *add.* quem dedit Iacob filio suo Ioseph O ~ ad fluendum] a fluendo Vt δ ~ ad potandum] a potando dictus est δ ~ potandum] putandum Mn M 3. FATIGATUS] FATIGATUS EST Sa : FATIGATUM EST M ~ FATIGATUS IESUS] IESUS FATIGATUR Vt : IESUS ERGO FATIGATUS O ~ ostendit] id est M : super fontem Vt ~ veniendum] veniendo Me Vt ~ SUPER PUTEUM, id est *om.* α 4. Per HORAM ... synagoga (segm. 5)] HORA SEXTA fervens fides Samaritanorum, MULIERE synagoga Vt ~ Per HORAM ... Legis litterae (segm. 6) *om.* S ~ HORAM] CURATA Mn ~ SEXTAM] SEX Mn : VII^{AM} En ~ *post* SEXTAM *add.* ostendit Sk σ ~ intelligitur] intellegit τ Sk σ M C ~ ferventes] fortes Mn : servientes Sa 6. HAURIRE] AURI M : HAURIENS En ~ *post* AQUAM *add.* id est O δ¹ ~ discere] descendere Me 7. petere] petire Mn : peterem Sk : *om.* Vt ~ mulieris] mulierem Mn : *om.* Vt 8. mysterii] ministerii S β τ 9. IN] AD α (€ Vt δ¹) ~ AETERNAM *om.* Vt ~ praedicatio] praedicatur Vt : praedicatione Pa ~ *post* Evangelii *add.* vel O ~ ebulliens] ebulliente α (€ Vt) ~ apostolorum] apostoli α (€ apostolus τ : apostolis Mn Sk σ M En C K) ~ sive] vel Vt 10. VIROS] VIRI Mu ~ ostendit *om.* Vt ~ libros] libri α (€ R τ Sk ρ Mu : libris K) 11. HABES] HABET Vt ~ NON EST TUUS ostendit *om.* Vt ~ *post* TUUS *add.* VIR β τ δ 12. SUAM *om.* Vt ~ id est *om.* vt ~ *post* conversationem *add.* suam Pa Mu 13. ABIIT] HABUIT *in* HABIIT *corr.* S : HABUIT M ~ *ante* CIVITATEM *add.* SUAM M ~ primitivam] primam Pa ~ sive] vel Vt 14. VESTROS *om.* Mu ~ fidei oculos *transp.* Mu 15. ALBAS] AD S ~ MESSES] MENSES Vt 16. id est prophetas, QUI METUNT (segm. 17) *om.* H ~ prophetas] prophetae τ Vt Pa

(Ioh. 4) ¹OPOREBAT EUM TRANSIRE PER SAMARIAM (Ioh. 4,4) ostendit sicut praedicavit Iudaeis, praedicavit et gentibus. ²PRAEDIUM (Ioh. 4,5), id est agrum. FONS (Ioh. 4,6): ad fluendum; PUTEUS (Ioh. 4,11): ad potandum. ³FATIGATUS IESUS EX ITINERE (Ioh. 4,6) ostendit veniendum **in mundum** per incarnationem. Super PUTEUM, id est super historiam Legis litterae. ⁴Per HORAM SEXTAM (Ioh. 4,6) fides Samaritanorum intellegitur, qui erant ferventes. ⁵MULIER (Ioh. 4,7), id est synagoga. ⁶HAURIRE AQUAM (Ioh. 4,7), id est discere historiam Legis litterae. ⁷Petit Iesus bibere *intellegitur* petere fidem **ipsius** mulieris. ⁸PUTEUS ALTUS (Ioh. 4,11), id est altitudo mysterii Legis **in historia**. ⁹FONS AQUAE SALIENTIS IN VITAM AETERNAM (Ioh. 4,14), id est praedicatio Evangelii ebulliens ex ore apostolorum sive credentium. ¹⁰V VIROS (Ioh. 4,18) ostendit V libros Moysi. ¹¹ET HUNC QUEM HABES NON EST TUUS (Ioh. 4,18) ostendit quasi librum Iosue. [PL 580] ¹²RELIQUIT HYDRIAM SUAM (Ioh. 4,28), id est pristinam conversationem. ¹³ABIIT IN CIVITATEM (Ioh. 4,28) ostendit primitivam Ecclesiam quasi ad gentes sive ad populum. ¹⁴LEVATE OCULOS VESTROS (Ioh. 4,35), id est oculi fidei. ¹⁵ALBAS MESSES (cfr. Ioh. 4,35), id est corda fidelium. ¹⁶QUI SEMINAVERUNT (cfr. Ioh. 4,36): *intellege* prophetas;

(Ioh. 4) 1. SAMARIAM] SAMARIA Ma ~ praedicavit] praedicare Ma ~ gentibus] gentes Ma 2. PRAEDIUM] PRECIUM Ma ~ agrum] aurum Ma ~ potandum] potum dandum Ma 3. incarnationem] carnationem Ma ~ id est] item Ma 4. horam sextam] ora sexta Ma ~ fides] fidem Ma ~ erant ferventes] erat ferventis Ma 5. id est] item Ma 6. AQUAM] AQUA Ma ~ id est] item Ma ~ historiam] storia Ma 7. petere] petire Ma 9. AQUAE] AQUA Ma ~ ebulliens] ebullientem Ma 11. QUEM *om.* Ma ~ librum] libri Ma 12. HYDRIAM SUAM] YDRIA SUA Ma 13. CIVITATEM] CIVITATE Ma ~ primitivam Ecclesiam] primitiva Ecclesia Ma ~ gentes *in gentis corr. s.l.* Ma ~ ad populum] a populo Ma

*

(Ioh. 4) 5. Cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 235, col. 128, l.9 10. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 15, par. 21, l.2; cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 235, col. 128, l.9 18. Cfr. Hier., *Tract. LIX Ps.*, tract. 95, l.72/77

¹⁷QUI METUNT (cfr. Ioh. 4,36) sunt apostoli. ¹⁸MANSIT APUD EOS DUOS DIES (Ioh. 4,40), id est post duo Testamenta tradita a Iudaeis. ¹⁹ABIIT IN GALILAEAM (Ioh. 4,43), *id est* ad gentes. ²⁰PROPHETA SINE HONORE IN PATRIA SUA (Ioh. 4,44) ostendit Christum refutatum a Iudaeis, receptum in gentibus. ²¹REGULUS (Ioh. 4,46) tenet figuram patriarcharum vel prophetarum. ROGAT PRO FILIO (cfr. Ioh. 4,47), id est synagoga. ²²INCIPIEBAT ENIM MORI (Ioh. 4,47), id est in incredulitate sua populus Iudaeorum. ²³Aliter intellegitur REGULUS ordo apostolorum; rogat pro se quasi Ecclesia ex gentibus. NISI SIGNA ET PRODIGIA VIDERITIS (Ioh. 4,48): praedicabat illis passionem suam et resurrectionem suam. ²⁴FILIUS TUUS VIVIT (Ioh. 4,50) ostendit reversam fidem patrum in filios per Eliam et Enoch. ²⁵Per servos nuntiantes intelleguntur fideles qui adnuntiant conversionem synagoga. ²⁶HORA VII RELIQUIT EUM FEBRIS (Ioh. 4,52) ostendit finem mundi. ²⁷TOTA DOMUS CREDIDIT (Ioh. 4,53), intellegitur synagoga per praedicationem Eliae et Enoch.

(Ioh. 5) ¹PER PROBATICAM PISCINAM (Ioh. 5,1): Siloe, quod interpretatur missus, intellegitur baptismus. ²Per ANGELUM (Ioh. 5,4) Christus intellegitur. Per MOTUM AQUAE (Ioh. 5,3) intellegitur commotio populi de infidelitate ad fidem. ³Per V PORTICUS (Ioh. 5,2) intelleguntur V libri Moysi. ⁴IN QUIBUS IACEBAT MULTITUDO LANGUENTIUM (Ioh. 5,3), quia per litteram Legis nullus poterat ad perfectionem venire. ⁵ALIUS ME PRAECEDIT (cfr. Ioh. 5,7) ostendit quia gentes praecesserunt Iudaeos ad baptismum. ⁶Septimo die requievit: a creando sive operando.

17. sunt *om.* Vt 18. APUD EOS *om.* Vt : autem Sk ~ DUOS DIES APUD EOS *transp.* K ~ EOS] ILLOS Wn ~ post] pro Sk M En P : *om.* C δ ~ Testamenta] Testamento R ~ a *om.* R O δ ~ Iudaeis] Iudeos R σ 20. PROPHETA ... Lazarus (Ioh. 5, segm. 9) *deest* α (€ δ) ~ refutatum] reprobatur δ ~ *post* Iudaeis *add.* et Mu ~ in] a δ¹ 21. patriarcharum vel prophetarum] prophetarum vel populorum Mu ~ *ante* synagoga *add.* pro Gr 22. enim] eum Eg ~ in incredulitate sua] credulitate Mu 23. pro se] ipse Mu ~ Ecclesia] Ecclesias Mu ~ VIDERITIS] VIDENTIS Mu ~ praedicabat] praedicebat δ 25. adnuntiant] adnuntiat Mu 26. VII] TERCIA Mu 27. intellegitur] id est Mu

(Ioh. 5) 1. PER PROBATICAM PISCINAM *non leg.* Mu ~ missus] missa Mu ~ intellegitur *om.* Mu 2. MOTUM AQUAE *non leg.* Mu ~ intellegitur *om.* Mu ~ commotio populi intellegitur *transp.* Eg 3. intelleguntur *om.* Mu ~ V libri Moysi intelleguntur *transp.* Eg 4. per] V Mu ~ poterat] potuit Gr 5. quia] quod Mu 6. requievit] requivit Eg ~ creando] creatione Mu

¹⁷QUI METUNT (cfr. Ioh. 4,36) sunt apostoli. ¹⁸MANSIT APUD EOS DUOS DIES (Ioh. 4,40), id est post duo Testamenta tradita a Iudaeis. ¹⁹ABIIT IN GALILAEAM (Ioh. 4,43), *hoc est* ad gentes. ²⁰PROPHETA SINE HONORE IN PATRIA SUA (Ioh. 4,44) ostendit Christum refutatum a Iudaeis, receptum in gentibus. ²¹REGULUS (Ioh. 4,46) tenet figuram patriarcharum vel prophetarum. ROGAT PRO FILIO (cfr. Ioh. 4,47), id est synagoga. ²²INCIPIEBAT ENIM MORI (Ioh. 4,47), id est in incredulitate sua populus Iudaeorum. ²³Aliter intellegitur REGULUS ordo apostolorum; rogat pro se quasi Ecclesia ex gentibus. NISI SIGNA ET PRODIGIA VIDERITIS (Ioh. 4,48): praedicabat illis passionem suam et resurrectionem suam. ²⁴FILIUS TUUS VIVIT (Ioh. 4,50) ostendit reversam fidem patrum in filios per Eliam et Enoch. ²⁵Per servos nuntiantes intelleguntur fideles qui adnuntiant conversionem synagoga. ²⁶HORA SEPTIMA RELIQUIT EUM FEBRIS (Ioh. 4,52) ostendit finem mundi. ²⁷TOTA DOMUS CREDIDIT (Ioh. 4,53), intellegitur synagoga per praedicationem Eliae et Enoch.

(Ioh. 5) ¹PER PROBATICAM PISCINAM (Ioh. 5,1): Siloe, quod interpretatur missus. Per PISCINAM intellegitur baptismus. ²Per ANGELUM (Ioh. 5,4) Christus intellegitur. Per MOTUM AQUAE (Ioh. 5,3) intellegitur commotio populi de infidelitate ad fidem. ³Per V PORTICUS (Ioh. 5,2) intelleguntur V libri Moysi. ⁴IN QUIBUS IACEBAT MULTITUDO LANGUENTIUM (Ioh. 5,3), quia per litteram Legis nullus poterat ad perfectionem venire. ⁵ALIUS ME PRAECEDIT (cfr. Ioh. 5,7) ostendit quia gentes praecesserunt Iudaeos ad baptismum. ⁶Septimo die requievit: a creando sive operando.

18. a) ad Ma 19. GALILAEAM] GALILEA Ma 20. PROPHETA SINE HONORE] PROPHETAS ME ADORENT Ma ~ refutatum] reputatum Ma 21. tenet] tenit Ma ~ FILIO] FILIUM Ma 22. in om. Ma 23. REGULUS] REGULUM Ma 24. reversam] reversa Ma ~ filios] filius Ma ~ Eliam] Elia Ma 25. servos] servus Ma ~ fideles] fidelis Ma ~ conversionem synagoga] conversationem sinagoga Ma 26. finem] fine Ma

(Ioh. 5) 1. PER] SUPER Ma ~ PROBATICAM] PROBATICA Ma ~ Siloe] Siluum Ma ~ interpretatur] interpretatum Ma ~ Per² om. Ma ~ ante PISCINAM add. NATORIA Ma ~ intellegitur baptismus] intellegit baptismum Ma 2. MOTUM] MOTO Ma ~ commotio] commotionem Ma ~ de infidelitate] fidelitate Ma 3. PORTICUS] PORTICOS Ma 4. litteram] littera Ma 5. ALIUS] ALIOS Ma 6. a om. Ma ~ operando] operandum Ma

*

(Ioh. 5) 1. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 44, p. 2, ll.4-5

Quod OPERATUR USQUE NUNC (Ioh. 5,17) intelligitur ministrandum sive gubernandum. QUaecumque ille fecerit (Ioh. 5,19), haec et filius similiter inluminando caecos, dirigendo claudos. ⁷MAIORA EI DEMONSTRABIT OPERA (Ioh. 5,20), id est ipsi filio III^a die a mortuis resurgere. ⁸PATER NON IUDICAT QUEMQUAM (Ioh. 5,22): secundum divinitatem; QUIA OMNE IUDICIUM DEDIT FILIO (Ioh. 5,22), qui eius testimonium accepit, in iudicio non venit nisi ad praemium. ⁹VENIT HORA, ET NUNC EST, QUANDO MORTUI AUDIENT VOCEM FILII DEI ET VIVENT (Ioh. 5,25) ostendit qui mortui sunt in praesenti vita sicut Lazarus; ¹⁰aliter qui mortui sunt in peccatis, per conversionem fidei vivunt; ¹¹aliter, qui mortui sunt corporaliter, in futuro audient vocem eius, et resuscitabuntur. ¹²SICUT HABET IN SE VITAM, ITA ET FILIUS (cfr. Ioh. 5,26); ¹³quod dicit DEDIT FILIO, *hoc est* pro parte carnis. ¹⁴QUI BONA FECERUNT IN RESURRECTIONEM VITAE (Ioh. 5,29), *hoc est* qui seipsum iudicat resurgit ad vitam; ¹⁵ipsi resurgunt ad iudicium, QUI HIC MALE EGERUNT (Ioh. 5,29). ¹⁶Quod dicit NON FACIO A ME QUICQUAM (Ioh. 5,30) ostendit pro parte corporis. ¹⁷SICUT AUDIO ET IUDICO, IUDICIUM MEUM IUSTUM EST, NON QUAERO VOLUNTATEM MEAM, SED EIUS QUI MISIT ME (Ioh. 5,30), Patris, hic voluntatem suam *posuit pro membris*. ¹⁸SI TESTIMONIUM PERHIBEO DE ME, TESTIMONIUM MEUM NON EST VERUM (Ioh. 5,31), ¹⁹*sicut ait*

~ OPERATUR] OPERANDUM Mu ~ ministrandum ... operandum] ministrando ... operando δ ~ sive²] seu Eg 8. FILIO om. Mu ~ accepit] accipit Mu ~ iudicio] iudicium Eg ~ praemium] primum Eg 9. QUANDO] QUI Gr 10. aliter] vel Vt Mu ~ aliter ... vivunt *post* resurgit (segm. 14) *transp.* α¹ (ϵ δ) ~ mortui sunt] mortuus est Vt ~ in om. Vt ~ conversionem] conversationem Mn τ Sk Pa : confessionem Vt C K ~ *post* vivunt *add.* hic α¹ (ϵ Vt δ) 11. futuro] futurum M ~ audient] audiunt α (ϵ ρ C K δ¹ : audiens Vt) ~ resuscitabuntur] resuscitantur ω (ϵ O δ) 12. SICUT ... BONA FECERUNT (segm. 14) om. Vt ~ *post* HABET *add.* PATER Gr ~ *post* IN SE *add.* PATER δ¹ ~ ita] latro Mn 13. hoc est] id est τ ~ hoc est pro parte carnis] hoc partem carnis M 14. hoc est om. Vt ~ iudicat] indicat S ~ *post* resurgit *add.* de praesente Mn : dp *eras.* R : dḡ τ Sk M En C K 15. resurgunt] resurgent ρ : resurgent id est K ~ iudicium] iudicii H ~ EGERUNT] GESSERUNT Vt 16. Quod dicit om. Vt ~ ostendit om. Vt ~ *post* parte *add.* carnis vel K ~ corporis] carnis Mn 17. IUDICO] IUDIO Vt ~ *post* IUDICO *add.* ET Pa δ¹ ~ IUSTUM] VERUM Vt ~ EIUS om. α (ϵ δ¹) ~ SED EIUS ... membris] pro membris posuit suam voluntatem Vt ~ pro membris posuit *transp.* δ¹ 18. Si] SE K ~ *post* TESTIMONIUM¹ *add.* MEUM R ~ PERHIBEO] PROHIBEO S ~ TESTIMONIUM MEUM om. Vt 19. sicut ait] et Vt

Quod OPERATUR USQUE NUNC (Ioh. 5,17) intellegitur ministrandum sive gubernandum. QUAECUMQUE ILLE FECERIT (Ioh. 5,19), haec et filius similiter inluminando caecos dirigendo claudos. ⁷MAIORA EI DEMONSTRABIT OPERA (Ioh. 5,20), id est ipso filio tertia die a mortuis resurgere. ⁸PATER NON IUDICAT QUEMQUAM (Ioh. 5,22): secundum divinitatem; QUIA OMNE IUDICIUM DEDIT FILIO (Ioh. 5,22), qui eius testimonium accepit, in iudicio non venit nisi ad praemium. ⁹VENIT HORA, ET NUNC EST, QUANDO MORTUI AUDIENT VOCEM FILII DEI ET VIVENT (Ioh. 5,25) ostendit qui mortui sunt in praesenti vita sicut Lazarus; ¹⁰aliter qui mortui sunt in peccatis, per conversationem fidei vivant; aliter qui mortui sunt corporaliter, in futuro audient vocem eius et resuscitabuntur. ¹²SICUT PATER HABET VITAM, ITA ET FILIUS (Ioh. 5,26); ¹³quod dicit DEDIT FILIO *ostendit* pro parte carnis. ¹⁴QUI BONA FECERUNT IN RESURRECTIONEM VITAE (Ioh. 5,29), *id est* qui seipsum iudicat resurgit ad vitam; ¹⁵ipsi resurgunt ad iudicium, QUI HIC MALE EGERUNT (Ioh. 5,29). ¹⁶Quod dicit NON FACIO A ME QUICQUAM (Ioh. 5,30) ostendit pro parte corporis *sui*. ¹⁷SICUT AUDIO ET IUDICO, IUDITIUM MEUM IUSTUM EST, NON QUAERO VOLUNTATEM MEAM, SED EIUS QUI MISIT ME (Ioh. 5,30), Patris, hic voluntatem suam *pro me hic suscitavit*. ¹⁸SI TESTIMONIUM PERHIBEO DE ME, TESTIMONIUM MEUM NON EST VERUM (Ioh. 5,31),

~ inluminando... dirigendo] inluminandum... dirigendum Ma ~ caecos] cecus Ma
 ~ claudos] glodos *in* glaudos *corr.* Ma 7. DEMONSTRABIT] DEMONSTRAVIT Ma
 8. OMNE] OMNI Ma 9. FILII] FILI Ma ~ praesenti vita] praesente vitam Ma
 10. aliter] alter Ma 11. resuscitabuntur] resuscitantur ω : resuscitatur Ma
 12. VITAM] VITA Ma 14. resurgit] et surget Ma 16. corporis] corpori Ma
 17. AUDIO] AUDIET PATREM Ma ~ IUSTUM] IUSTUS Ma

Salomon “Laudet te alienus, non os tuum” (Prov. 27,2). ²⁰NEQUE VOCEM EIUS AUDISTIS UMQUAM (Ioh. 5,37) *ostendit infideles* qui praedicationem eius non *receperunt*.

(Ioh. 6) ¹ASCENDIT IN MONTEM CUM DISCIPULIS SUIS (cfr. Ioh. 6,3), *id est* ad altiore vitam ascendere. ²TENTANS PHILIPPUM (Ioh. 6,5), *id est* ad probandum, non ad perdendum. ³QUINQUE PANES (Ioh. 6,9): quinque libri Moysi. ⁴Per HORDEACEOS (Ioh. 6,9) intelligitur asperitas Legis litterae. ⁵FOENUM MULTUM (Ioh. 6,10) *perfectionem* populi *ostendit*. ⁶NE QUID PEREAT DE RELIQUIS (Ioh. 6,12), *id est* nolite mittere doctrinam ubi non aedificat. ⁷ASCENDIT SOLUS IN MONTEM (Ioh. 6,15), *id est* ad Patrem. ⁸DESCENDERUNT DISCIPULI AD MARE (Ioh. 6,16), hoc est ad gentes. ⁹ASCENDERUNT IN NAVEM (Ioh. 6,17), *id est* in Ecclesiam. ¹⁰TENEBRAE FACTAE SUNT (Ioh. 6,17), *hoc est* vesperascentem mundum aut impetum persecutionis post *ascensionem* Christi. ¹¹REMIGANTES (Ioh. 6,19), *id est* confugientes ad Christum. ¹²IESUM AMBULANTEM SUPER MARE (Ioh. 6,19), *id est* calcantem vitia mundi. ¹³TURBAS ASCENDENTES IN NAVEM QUAERENTES IESUM (cfr. Ioh. 6,24) *ostendit* ut omnes cum

~ Laudet ... tuum] Non te laudat os tuum sed proximum Vt : Non te laudet os suum sed alienum O ~ Laudet] Laudat Sa Sk τ ~ Laudet te] Laudate H En ~ alienus] alienum et C Pa ~ *post* alienus *add.* et Wn K ~ non os] nos Mu ~ os tuum] ostium M 20. NEQUE ... receperunt] et VOCEM NON AUDIENT UMQUAM *id est* infideles qui praedicatum non acceperunt Vt ~ AUDISTIS] AUDIUNT α (€ AUDIENT En C K O δ¹) ~ infideles] infidelis Mn Sk M ~ receperunt] reciperunt τ M : recipiunt Pa

(Ioh. 6) 1. ASCENDIT] ABSCONDIT H ~ SUIS *om.* Vt ~ ad altiore *om.* Sk ~ ascendere] ascere Sk : *om.* Mu 2. *id est om.* Vt ~ non ad perdendum *om.* Sk ~ perdendum] perdendim (sic) M 4. Per *om.* Vt ~ HORDEACEOS] ORDIACIUM α (€ ORDIAIOS β τ δ) ~ intelligitur *om.* Vt 5. FOENUM] IPSUM Mn ~ perfectionem] perfectio α ~ ostendit populi perfectionem *transp.* δ¹ 6. QUID PEREAT] PEREANT Vt ~ DE RELIQUIS *om.* Vt ~ nolite] noli τ Sk σ Vt p C K O ~ doctrinam nolite mittere *transp.* Eg ~ mittere] timere Wn 8. DESCENDERUNT] DISCENDERE Mn ~ ad mare] amare R ~ hoc est] ad mare Vt 9. ASCENDERUNT] ASCENDERE Mn ~ NAVEM] NAVE α (€ τ Vt : NAVIM δ¹) ~ *id est om.* Vt ~ Ecclesiam] Ecclesia α (€ Me) 10. TENEBRAE] TEBRE M ~ *post* TENEBRAE *add.* IAM δ ~ SUNT] ERANT δ ~ hoc est *om.* β τ : intellige Gr Eg ~ vesperascentem mundum] vesperascente mundo α (€ Gr Eg) ~ aut] iam Vt : an C ~ persecutionis] prosecutionis P 11. confugientes] congientes τ 12. SUPER MARE *id est om.* Vt ~ calcantem] calcantes C ~ vitia mundi calcantem *transp.* Vt ~ mundi *om.* Pa 13. TURBAS] TURBAE Vt ~ ASCENDENTES] ASCENDERUNT Vt ~ ostendit ut *om.* Vt

¹⁹*ostendit exemplum, sicut ait Salomon "Laudet te alienus, non os tuum"* (Prov. 27,2). ²⁰*NEQUE VOCEM EIUS UMQUAM AUDISTIS* (Ioh. 5,37): *infidelis* qui praedicationem eius non *servat*.

(Ioh. 6) ¹*ASCENDIT IN MONTEM CUM DISCIPULIS SUIS* (cfr. Ioh. 6,3) *ostendit* ad altiore vitam ascendere. ²*TEMPTAVIT PHILIPPUM* (Ioh. 6,5), id est ad probandum, non ad perdendum. ^{2a}*UNUS PUER* (Ioh. 6,9) *ostendit populum Iudaeorum*. ³*V PANES HORDEACEOS* (Ioh. 6,9): V libri Moysi. ⁴*Per HORDEACEOS intellegitur asperitas Legis litterae*. ⁵*FOENUM MULTUM* (Ioh. 6,10) *imperfectionem populi significat*. ⁶*NE QUID PEREAT DE RELIQUIS* (Ioh. 6,12), id est nolite mittere doctrinam ubi non aedificat. ⁷*ASCENDIT SOLUS IN MONTEM* (Ioh. 6,15), id est ad Patrem. ⁸*DESCENDERUNT AD MARE DISCIPULI EIUS* (Ioh. 6,16), hoc est ad gentes. ⁹*ASCENDERUNT IN NAVEM* (Ioh. 6,17), id est in Ecclesiam. ¹⁰*TENEBRAE IAM FACTAE ERANT* (Ioh. 6,17): *intellege* vespertascentem mundum aut impetum persecutionis post *passionem* Christi. ¹¹*REMIGANTES* (Ioh. 6,19) *ostendit* confugientes ad Christum. ¹²*IESUM AMBULANTEM SUPER MARE* (Ioh. 6,19), id est calcantem vitia mundi. ¹³*TURBAS ASCENDENTES IN NAVEM QUAERENTES IESUM* (cfr. Ioh. 6,24) *ostendit* ut omnes cum

19. sicut *om.* Ma ~ non os] nomen Ma 20. AUDISTIS] AUDIT Ma

(Ioh. 6) 1. ad *om.* Ma 2. PHILIPPUM] PHYLIPPO Ma 3. HORDEACEOS] ORDIIATIIUS Ma
4. HORDEACEOS] ORDIIATIIUS Ma ~ asperitas] asperita (*ut vid.*) Ma ~ Leges in
Legis *corr. s.l.* Ma 5. imperfectionem] imperfectio Ma 12. vitia] vitiam Ma
13. NAVEM] NAVE Ma ~ omnes] omnis Ma

*

(Ioh. 6) 3. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 14, v. 17; cfr. Aug., *In Ioh. Ev.*, tract. 24, par. 5, l.1; id., *Sermones*, ser. 130, (ed. PL38), col. 725, l.36; cfr. Epiph., *Interpret. Ev.*, cap. 60, p. 65, l.18 9. Cfr. Aug. *Sermones*, ser. 75, (ed. PL38), col. 475, l.48; cfr. Chrom., *Tract. in Matth.*, tract. 42, ll.68/125; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 46, p. 111, l.1/cap. 62, p. 171, l.8; cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 7, par. 9, p. 188, l.11/cap. 7, par. 10, p. 190, l.14/cap. 8, par. 4, p. 198, l.32/cap. 15, par. 10, p. 46, l.20 12. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 29, par. 15, l.23

proprio labore quaerant Christum. ¹⁴“Manhu” dicitur apud Hebraeos, unde accepit nomen MANNA (Ioh. 6,31); ¹⁵apud Latinos *hoc est panis vivus*, sive corpus Christi transfiguratum in mysterio. ¹⁶Tribus modis suscitatur homo, ¹⁷id est de infidelitate ad fidem, de peccato *ad* poenitentiam, in novissimo die corporaliter in resurrectione. ¹⁸EGO VIVO PROPTER PATREM (Ioh. 6,57) ostendit secundum divinitatem.

(Ioh. 7) ¹SCENOPEGIA (Ioh. 7,2), id est sanctificatio tabernaculorum. ²VOS ASCENDITIS AD DIEM FESTUM, EGO NON ASCENDO (Ioh. 7,8): vos quibus mundus delectatur, ego non ascendam, quia non sum de mundo. ³DIE FESTO MEDIANTE ASCENDIT IESUS IN HIEROSOLYMAM (Ioh. 7,14), maxime incendente zelo Iudaeorum. ⁴MEA DOCTRINA NON EST MEA (Ioh. 7,16), et si mea, quomodo non mea? ⁵Mea est, quia ex ore meo procedit; non est mea, quia quae a Patre audiui, haec loquor vobis. ⁶*Aliter secundum carnem mea est, sed secundum divinitatem non est mea.* [PL 581] ⁷UNUM OPUS FECI, ET OMNES MIRAMINI (Ioh. 7,21); TOTUM HOMINEM SANUM FECI IN SABBATO (Ioh. 7,23) ostendit totum genus humanum in novo Testamento. ⁸NOLITE IUDICARE SECUNDUM FACIEM (Ioh.

~ labore *om.* En ~ quaerant] quaerunt Mn R Sk σ M En C K O 14. Manhu] Manu α (€ Manuh Mu : Man hu Eg) ~ unde accepit nomen MANNA *om.* Mu 15. *post* Latinos *add.* manna Mu ~ hoc est] id est Mu ~ panis vivus] panes vivos M ~ transfiguratum] transfiguratur Sa ~ in *om.* Me R ~ misterio] ministerio S τ : misterium M Vt ρ C O : mysteriis K 16. modis *om.* En ~ suscitatur] suscitatus M ~ *post* homo *add.* I β δ (€ M Vt Pa C K) 17. id est *om.* Vt ~ de infidelitate ... resurrectionem] a peccato ad penitentiam ad fidem in novissimo die Vt ~ infidelitate] infelicitate R ~ *post* fidem *add.* II β τ δ (€ Vt : *add.* I^a K) ~ *post* poenitentiam *add.* III β τ δ (€ Vt : *add.* II^a K) ~ novissimo die] die iudicii Mu ~ die *om.* M ~ in resurrectione *om.* Mu ~ *post* resurrectione *add.* III^a K 18. ostendit] seculum Mu ~ secundum *om.* Vt

(Ioh. 7) 1. id est] ostendit τ : *om.* Vt ~ sanctificatio] fictio α (€ tectio Mn : finctio τ : fictio Sk : fectio H : XI° O : fixio δ) 2. ASCENDITIS] ASCENDITE K O δ ~ AD DIEM ... vos *om.* Vt ~ FESTUM *om.* Me ~ EGO NON ASCENDO *om.* Mu ~ ASCENDO] ASCENDAM Mn ρ C ~ mundus] modis C ~ *post* mundus *add.* est τ ~ delectatur] dilectatus τ ~ ascendam] ascendo Vt ~ non³ *om.* Me 3. ASCENDIT IESUS IN HIEROSOLYMAM *om.* Vt ~ ASCENDIT ... incendente *om.* S ~ IN *om.* M σ δ¹ ~ maxime] maximo En ~ incendente] incidente En ~ zelo] vindicta Mn 4. et si mea ... loquor vobis (segm. 5) *om.* Vt 5. Mea est ... procedit *om.* C K ~ Mea est ... est mea *om.* ρ ~ mea est *transp.* K ~ quia] quae S : qui Me R M ~ audiui a Patre *transp.* δ¹ 6. Aliter *om.* Vt ~ est sed *om.* Vt ~ est² *om.* α¹ (€ τ C K O) 7. UNUM ... MIRAMINI *om.* Vt ~ *post* MIRAMINI *add.* quia Pa Mu ~ ostendit] hoc est R ~ a ostendit *des.* Vt ~ *post* humanum *add.* sanum Gr Eg ~ novo Testamento] novum Testamentum S C K

proprium labore quaerant Christum. ¹⁴“Manhu” dicitur apud Hae-breos, unde accepit nomen MANNA (Ioh. 6,31); ¹⁵et interpretatur apud Latinos *id est hoc* panis vivus, **id est sermo evangelicum**, sive corpus Christi transfiguratum in misterio. ¹⁶Tribus modis suscitatur homo, ¹⁷id est de infidelitate ad fidem, de peccato *pro* poenitentia, in novissimo die corporaliter in resurrectione. ¹⁸EGO VIVO PROPTER PATREM (Ioh. 6,57) ostendit secundum divinitatem.

(Ioh. 7) ¹SCENOPEGIA (Ioh. 7,2) id est fictio tabernaculorum. ²VOS ASCENDITIS AD DIEM FESTUM, EGO NON ASCENDO (Ioh. 7,8): vos quibus mundi delectatur, ego non ascendam, quia non sum de mundo. ³DIE FESTO MEDIANTE ASCENDIT IESUS IN HIERUSOLIMAM (Ioh. 7,14), maxime incendente zelo Iudaeorum. ⁴MEA DOCTRINA NON EST MEA (Ioh. 7,16), et si mea, quomodo non mea? ⁵Mea est, quia ex ore meo procedit; non est mea, quia quae a Patre audiui, haec loquor vobis. ⁶*Aliter est mea secundum carne, mea non est secundum divinitatem.* [PL 581] ⁷UNUS OPUS FECI, OMNES MIRAMINI (Ioh. 7,21); TOTUM HOMINEM SANUM FECI IN SAB-BATO (Ioh. 7,23) ostendit totum genus humanum **sanum fecit** in novo Testamento. ⁸NOLITE IUDICARE SECUNDUM FACIEM (Ioh. 7,24), id est

15. misterio] misterium Ma 17. poenitentia] poenitentiam Ma

(Ioh. 7) 1. fictio *in* sanctificatio *corr. s.l.* Ma ~ tabernaculorum] tabernali Ma
2. ASCENDO] ASCENDAM Ma ~ delectatur *in* delectatur *corr.* Ma 3. DIE FESTO]
DIEM FESTUM Ma ~ zelo] zelum Ma 5. a Patre] ad Patrem Ma 6. non *post* Ali-
ter *transp.* Ma 7. UNUS] UNUM ω ~ Testamento] Testamentum Ma

*

14. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 14, l.9 15. Cfr. Origenes (transl. Rufini), *In Exodum homiliae*, hom. 11, par. 3, p. 254, l.25; cfr. Arnobius Iunior, *Comm. in Ps. almos*, ps. 77, l.34; cfr. Hilarius, *Tract. super Ps.*, ps. 67, par. 9, p. 266, l.6; cfr. Isid., *De ecclesiasticis officiis*, II, cap. 5, l.4

(Ioh. 7) 6. Cfr. Ambrosius, *De fide*, lib. 5, cap. 6, l.77

7,24), id est personam hominis nolite accipere. ⁹ME SCITIS, UNDE SIM (Ioh. 7,28), *id est* secundum carnem. ¹⁰ADHUC MODICUM VOBISCUM SUM (Ioh. 7,33) ostendit usque in passionem. ¹¹QUAERETIS ME ET NON INVENIETIS (Ioh. 7,34), id est corporaliter. ¹²ET UBI EGO SUM VOS NON POTESTIS VENIRE (Ioh. 7,34), id est per incredulitatem nisi per fidem. ¹³IN NOVISSIMO AUTEM DIE FESTIVITATIS (Ioh. 7,37), id est peracta festivitate Iudaeorum. ¹⁴QUI SITIT VENIAT ET BIBAT (Ioh. 7,37), id est qui sitit verbum *Dei* veniat et bibat doctrinam Evangelii. ¹⁵FLUMINA DE VENTRE (Ioh. 7,38), *id est doctrina de corde*. ¹⁶FLUENT AQUAE VIVAE (Ioh. 7,38), id est praedicatio Evangelii, quae donat perpetuam vitam. ¹⁷QUIA IESUS NONDUM ERAT HONORIFICATUS (Ioh. 7,39) ostendit honorificationem passionis et resurrectionis. ¹⁸REVERSI SUNT UNUSQUISQUE IN DOMUM SUAM (Ioh. 7,53), *id est* in malitiam suam.

(Ioh. 8) ¹MULIER IN ADULTERIO DEPREHENSA (Ioh. 8,3) ostendit synagogam quae adulteravit legem Moysi, secuta est traditiones paternarum, ²sive Ecclesiam ex gentibus quae, relinquens Deum, fornicata est cum daemonibus. ³Qui adducunt eam in medio ostendit Iudaeos qui accusatores sunt Ecclesiae Christi. ⁴MOYSES MANDAVIT LAPIDARE: TU QUID DICIS? (Ioh. 8,5) Tentantes eum pro duabus causis: ⁵si dixisset *lapidare*, dixissent illi “Non facit quod dicit: remittite”;

8. *ante personam add.* in Mn : *add.* de M 9. *post SCITIS add.* ET δ ~ *post SIM add.* SCITIS Gr ~ carnem *om.* En 10. SUM *om.* Wn ~ ostendit] id est Mu ~ in] ad Me β τ δ 11. QUAERETIS] QUAERITIS α (℥ R τ Pa O Gr Eg) 12. SUM EGO *transp.* δ¹ ~ VOS *om.* S Sa Me M τ : id est Mu ~ nisi] sed Mu 14. *post SITIT¹ add.* id est verbum Dei Mu ~ VENIAT ET BIBAT id est *om.* Mu ~ qui sitit² ... bibat² *om.* Sa ~ *post sitit² add.* id est Mu 15. *post VENTRE add.* eius Mu 16. FLUENT] FLUENTA Pa ~ *post VIVAE add.* [appendix Mu42 Gr24 Eg41] δ ~ vitam] vivam R 17. IESUS] CHRISTUS Mu ~ NONDUM] MUNDUM τ : NON M ~ HONORIFICATUS] HONORATUS Mn ~ ostendit] id est M ~ ostendit ... resurrectionis] id est passione et resurrectione Vt 18. id est in malitiam suam *om.* τ

(Ioh. 8) 1. DEPREHENSA IN ADULTERIO *transp.* Gr ~ ostendit] id est Mu ~ traditiones] traditionum α (℥ traditionis Mn : traditionem τ Wn C K O δ) ~ traditiones paternarum] paternam traditionem δ 2. daemonibus] demoni M 3. Qui adducunt] qui defendunt Mn : quia ducunt τ Sk 3. Christi *om.* Mu 4. MOYSES *om.* M ~ Tentantes] Temptabant Mu ~ duabus pro *transp.* Gr 5. Non facit quod dicit] iste non facit quod dicit Mu ~ *post facit add.* ille β δ (℥ *add.* iste Mu) : *add.* ille *s.l.* R ~ quod] quid α (℥ R β τ δ) ~ dicit] docet R β τ δ ~ *ante remittite add.* ad nos β τ δ (℥ *add.* nobis Wn : *add.* ad nos non O) : *add.* ad nos *s.l.* R ~ remittite] dimittite S : remittit quod didicit O : remitte Mu

personam hominis nolite accipere. ⁹ME SCITIS, UNDE SIM SCITIS (Ioh. 7,28) *ostendit* secundum carnem. ^{9a}NONDUM ERAT HORA EIUS (Ioh. 7,30), **id est nondum venerit tempus passionis eius**. ¹⁰ADHUC MODICUM VOBISCUM SUM (Ioh. 7,33) ostendit usque in passionem. ¹¹QUAERETIS ME ET NON INVENIETIS (Ioh. 7,34), id est corporaliter. ¹²ET UBI SUM EGO NON POTESTIS VENIRE (Ioh. 7,34), id est per incredulitatem **non potestis** nisi per fidem. ¹³IN NOVISSIMO AUTEM DIE FESTIVITATIS (Ioh. 7,37), id est peracta festivitate Iudaeorum. ¹⁴QUI SITIT VENIAT ET BIBAT (Ioh. 7,37), id est qui sitit verbum *divinum* veniat et bibat doctrinam Evangelii. ¹⁵FLUMINA (Ioh. 7,38) *est doctrina*. DE VENTRE (Ioh. 7,38), *boc est de corde*. ¹⁶FLUENT AQUAE VIVAE (Ioh. 7,38), id est praedicatio **sancti** Evangelii, quae donat perpetuam vitam. ¹⁷QUIA IESUS NONDUM ERAT HONORIFICATUS (Ioh. 7,39) ostendit honorificationem passionis et resurrectionis. ¹⁸REVERSI SUNT UNUSQUISQUE IN DOMUM SUAM (Ioh. 7,53), *boc est* in malitiam suam.

(Ioh. 8) ¹MULIER IN ADULTERIO DEPREHENSA (Ioh. 8,3) ostendit synagogam quae adulteravit legem Moysi, secuta est traditiones paternarum, ²sive Ecclesiam ex gentibus quae, relinquens Deum fornicata est cum daemonibus. ³Qui adducunt eam in medio ostendit Iudaeos qui **semper** accusatores sunt Ecclesiae Christi. ⁴MOYSES MANDAVIT LAPIDARE: TU QUID DICIS? (Ioh. 8,5) **Dicebant hoc** temptantes pro duabus causis: ⁵si dixisset *lapidari*, dixissent “**Incredulus est**, non facit quae dicit: remittite, **remittuntur vobis**”;

9. SCITIS²] SATIS Ma 11. QUAERETIS] QUAERITIS Ma 13. peracta festivitate] parata festivitatem Ma 14. sitit²] sitis Ma ~ doctrinam] doctrina Ma
16. praedicatio] praedicatione Ma ~ perpetuam] perpetua Ma 17. honorificationem] honorificatione Ma 18. DOMUM SUAM] DOMO SUA Ma ~ malitiam suam] malitia sua Ma

(Ioh. 8) 1. synagogam] sinagoga Ma ~ legem] lege Ma ~ traditiones] traditionem Ma
2. Ecclesiam] Ecclesia Ma 3. eam] ea Ma ~ accusatores] acusaturo Ma
4. LAPIDARE: TU] LAPIDARETUR Ma ~ DICIS] DICIT Ma ~ Dicebant] Dicebat Ma

*

9. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 31, p. 3, l.15 13. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 133, (ed. PL38), col. 737, l.24

(Ioh. 8) 4. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 33, p. 4, l.5

⁶si dixisset non lapidari dixissent “Contradictor Legis est”. ⁷IESUS INCLINANS SE DEORSUM (Ioh. 8,6), *id est* de sedibus paternis in mundum ad redimenda peccata generis humani. ⁸DIGITO SCRIBEBAT IN TERRA (Ioh. 8,6) ostendit peccata eorum. ⁹EREXIT SE (Ioh. 8,7), ut erigeret eos qui *incedebant* in peccatis. ¹⁰ITERUM INCLINANS SE SCRIBEBAT IN TERRA (Ioh. 8,8) ostendit remissa peccata mulieris. ¹¹REMANSIT IESUS SOLUS CUM MULIERE IN DOMO (Ioh. 8,9), *id est* cum Ecclesia in mundo. ¹²QUI SEQUITUR ME NON AMBULAT IN TENEBRIS (Ioh. 8,12) ostendit non tantum gressum pedum, sed affectum cordis; ¹³NON IN TENEBRIS (Ioh. 8,12), *id est* ignorantiae, neque in tenebris peccatorum; ¹⁴SED HABEBIT LUCEM VITAE (Ioh. 8,12), *id est* lucem scientiae et lucem *perpetuam*. ¹⁵MULTA HABEO DE VOBIS LOQUI ET IUDICARE (Ioh. 8,26) ostendit quia si credideritis multa vos docebo, ¹⁶et si non credideritis multa loqui ad accusationem vestram. ¹⁷ILLE AB INITIO HOMICIDA ERAT (Ioh. 8,44), quia semetipsum interfecit superbiendo; ¹⁸aliter primum hominem quem Deus immortalem condidit, et ipsum fecit mortalem, et per eius suggestionem occisus est Abel. ¹⁹QUIS ARGUET ME DE PECCATO? (Ioh. 8,46) QUI EX DEO EST, VERBA DEI AUDIT (Ioh. 8,47), *id est* qui intelligit et *facit*. ²⁰SAMARITANUS ES ET DAEMONIUM HABES (Ioh. 8,48), hic quod non *fuit*

6. *post* dixisset *add.* Iesus β δ ~ *post* lapidari *add.* Iudaei β δ ~ Contradictor] contra doctor En ~ est Legis *transp.* Pa 7. INCLINANS] INCLINAVIT Pa ~ SE DEORSUM] SEORSUM En ~ mundum] mundo δ¹ ~ *post* humani *add.* cum virtute sua docebat homines de criminibus δ¹ 8. DIGITO] DIGNUS M ~ *post* TERRA *add.* cum virtute sua docebat homines de criminibus suis Gr ~ peccata eorum] peccatorum p ~ eorum] hominum H 9. EREXIT SE] EREXISSE S M ~ erigeret] eregeret S Sa Me Mn τ H M ~ incedebant in peccatis] in peccatis incidebant Eg ~ incedebant] inciderant Mu I I. IN DOMO CUM MULIERE *transp.* S ~ MULIERE] MULIERIEREREM (*ut vid.*) R ~ IN DOMO] IN TEMPLUM K ~ *id est* ... mundo *om.* M ~ mundo] domo Mn 12. NON¹ *om.* M ~ AMBULAT] AMBULABIT τ ~ ostendit non tantum ... in tenebris (segm. 13)] *id est* in ignorantia Mu ~ gressum] gressus R ~ gressum pedum] pedum grassum Sk 13. ignorantiae] in ignorantia Wn Gr Eg 14. lucem scientiae ... scripturae (Ioh. 10, segm. 3) *def.* Eg 15. MULTA] MULTE M ~ ostendit] *id est* Mu ~ credideritis] credideretis S : creditis Mn : crederitis Sk : credideris H 16. credideritis] creditis Mn ~ *ante* loqui *add.* habet Mu ~ accusationem] excusationem α (⊥ δ) ~ vestram] nostram M 17. ILLE] ILLI Mn Sk H ~ ERAT] ERIT Mn ~ interfecit] interficit S Me Mn ~ *ante* superbiendo *add.* in Mn 18. hominem] hominum En ~ condidit ... mortalem *om.* M ~ fecit] facit C ~ eius] eos P ~ occisus est Abel *om.* M ~ *post* Abel *add.* [appendix Mu43 Gr25] δ 19. *post* QUIS *add.* EX VOBIS β τ δ : *add.* s.l. R ~ EX DEO EST] EST EX DEO En K Gr ~ AUDIT *om.* M

⁶si dixisset non lapidari dixissent “Contradictor Legis est”. ⁷IESUS INCLINANS SE DEORSUM (Ioh. 8,6) *ostendit* de sedibus paternis **venit** in mundum ad redimenda peccata generis humani. ⁸DIGITO SCRIBEBAT IN TERRA (Ioh. 8,6) ostendit peccata eorum. ⁹EREXIT SE (Ioh. 8,7), ut erigeret eos qui *iacebant* in peccatis. ¹⁰ITERUM INCLINANS SE SCRIBEBAT IN TERRA (Ioh. 8,8) ostendit remissa peccata mulieris. ¹¹REMANSIT IESUS SOLUS CUM MULIERE IN DOMO (Ioh. 8,9) *ostendit* cum Ecclesia in mundo. ¹²QUI SEQUITUR ME NON AMBULAT IN TENEBRIS (Ioh. 8,12) ostendit non tantum gressum pedum sed affectum cordis, ¹³*id est non in tenebris* ignorantiae neque in tenebris peccatorum **neque in tenebris mortis**; ¹⁴SED HABEBIT LUCEM (Ioh. 8,12) vitae id est **habebit** lucem scientiae et lucem *perpetuae vitae*. ¹⁵MULTA HABEO DE VOBIS LOQUI ET IUDICARE (Ioh. 8,26) ostendit quia si credideritis multa vos docebo, ¹⁶si non credideritis multa loqui ad accusationem vestram. ¹⁷ILLE AB INITIO HOMICIDA ERAT (Ioh. 8,44), quia semetipsum interfecit superbiendo; ¹⁸aliter primum hominem quem Deus immortalem condidit et ipsum fecit mortalem, et per ipsam suggestionem occisus est Abel a **fratre suo**. ^{18a}MENDAX EST ET PATER EIUS (Ioh. 8,44), **hoc est ipsum mendacium, aliter PATER: princeps daemoniorum**. ¹⁹QUIS EX VOBIS ARGUET ME DE PECCATO? (Ioh. 8,46) QUI EX DEO EST VERBA DEI AUDIT (Ioh. 8,47), id est qui intellegit et *operat*. ²⁰SAMARITANUS ES ET DAEMONIUM HABES (Ioh. 8,48), hic quod non *erat*

6. si dixisset] dixissent Ma ~ lapidari] lapidarent Ma 7. redimenda] redimendum Ma 9. erigeret] eregeret Ma 12. AMBULAT] AMBULAVIT Ma ~ pedum] petam Ma ~ affectum] effectum Ma 17. superbiendo] superveniendum Ma
18. immortalem] inmortal Ma ~ condidit] contendit Ma ~ ipsum] ipse Ma ~ *post* fecit *add.* esse Ma ~ ipsam] ipsa his Ma ~ a *om.* Ma 18a. EIUS] EI Ma
19. ARGUET] ARGUIT Ma ~ operat] operatur Ma 20. HABES] HABET Ma

*

17-18. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 42, par. 11; id., *De Genesi ad litteram libri XII*, lib. 11, par. 16 20. Cfr. Greg., *Hom in Ev.*, hom. XVIII, par. 2

negabat et quod erat tacendo consensit. ²¹EGO GLORIAM MEAM NON QUAERO, EST QUI QUAERAT, ET IUDICET (Ioh. 8,50): Deus Pater. ²²NON QUAERO, sicut simulatores faciunt, et iniuste iudicant. [PL 582] ²³ABRAHAM PATER VESTER EXSULTAVIT UT VIDERET DIEM MEUM, VIDIT ET GAVISUS EST (Ioh. 8,56), ²⁴id est vidit fidem in Spiritu, et vidit illum *in persona* angelorum. ²⁵Tres vidit, quasi unum salutavit, ubi *dixit* "Diver-tite, Domini mei, ad domum servi vestri" (cfr. Gen. 19,2), "Si inveni gratiam in oculis tuis" (Gen. 18,3). ²⁶AMEN, AMEN DICO VOBIS (Ioh. 8,58), est amen geminatus, intellegitur vere, sive fideliter, ²⁷*adnuntiam* novum et vetus Testamentum. ²⁸ANTE ABRAHAM EGO SUM (Ioh. 8,58): de divinitate locutus est. ²⁹TULERUNT LAPIDES UT IACERENT IN ILLUM (Ioh. 8,59), id est lapidea corda habentes. ³⁰ABSCONDIT SE (Ioh. 8,59) ostendit se *absconsum a cordibus* eorum. ³¹EXIVIT DE TEMPLO (Ioh. 8,59), id est de populo Iudaeorum. ³²Transiit per medium eorum, id est abiit ad gentes.

(Ioh. 9) ¹VIDIT HOMINEM A NATIVITATE SUA CAECUM (Ioh. 9,1) ²humanum genus significat. ³NEQUE HIC PECCAVIT NEQUE PARENTES EIUS (Ioh. 9,3), ut *intelligas* hoc quod dixit neque peccavit. ⁴Adam pri-mus creatus ad videndum malum clausos habuit oculos, cum transgres-

20. negabat] nec habet α (⊘ negavit Me K Mu : negabat Gr) 21. QUAERAT] QUAERIT R 22. faciunt] facientis Ma ~ iniuste] iuste O ~ iudicant] iudicat Sa En 24. fidem] finem M : fide Mu Gr ~ *post* vidit² *add.* per Me ~ *post* illum *add.* in trinitate Gr ~ in persona] per personam Gr : in trinitate persona Mu 25. Divertite] Divertit Sk ~ inveni] inveniat Mn 26. DICO *om.* τ ~ amen³] tamen Me ~ geminatus] gemitus Mn ~ intellegitur] intellectus α (⊘ intellegentiam Mn) ~ *post* intellegitur *add.* id est Mu ~ vere] vero Sk ~ sive] si M 27. *adnuntiam*] *adnuntians* Me R Wn p β³ : *adnuntiavit* M : *adnuntiat* Gr : et *nuntiat* Mu ~ *vetus et novum transp.* Gr 28. de divinitate] devinitate S ~ locutus est] dixit Mu 29. UT] ET Me ~ IACERENT] IACTAVERUNT Me : IACTARENT β (⊘ Sk C O Pa) ~ IN *om.* M ~ ILLUM] EUM R ~ id est *om.* Pa ~ corda lapidea *transp.* Mu 30. *post* ABSCONDIT *add.* IESUS R β τ δ ~ ostendit] id est Mu ~ se *absconsum om.* Mu ~ eorum] illorum Pa 31. EXIVIT ... Iudaeorum *om.* Pa ~ EXIVIT ... Iesus (segm. 32) *om.* S ~ DE TEMPLO] DEPONI Mn 32. *ante* Transiit *add.* Iesus β τ δ : *add. s.l.* R ~ eorum] Iudaeorum C ~ abiit] fuit Mn (Ioh. 9) 1. *ante* VIDIT *add.* ET PRETERIENS IESUS O ~ CAECUM *post* HOMINEM *transp.* R β τ δ (⊘ *ante* HOMINEM *transp.* Gr) 2. *ante* humanum *add.* CAECUS K ~ genus humanum *transp.* Pa ~ significat humanum genus *transp.* Mu 3. EIUS *om.* τ ~ ut intelligas ... peccavit *om.* Mu ~ peccavit *om.* S 4. *ante* Adam *add.* id est Mu ~ videndum] vidum M ~ clausos] clausus R Mn Sk M C ~ oculis habuit *transp.* H Mu

negabat et quod erat tacendo consensit. ²¹EGO GLORIAM MEAM NON QUAERO, EST QUI QUAERAT, ET IUDICET (Ioh. 8,50): Deus Pater. ²²**Aliter** NON QUAERO, sicut simulatores faciunt, iniuste iudicant. [PL 582] ²³ABRAHAM PATER VESTER EXSULTAVIT UT VIDERET DIEM MEUM, VIDIT ET GAVISUS EST (Ioh. 8,56), ²⁴id est vidit fidem in Spiritu, et vidit illum *in Trinitatem per personam* angelorum. ²⁵III vidit, quasi unum salutavit, ubi *dicit* "Divertite, Domini mei, ad domum servi vestri" (cfr. Gen. 19,2), "Si inveni gratiam in oculis tuis" (Gen. 18,3). ²⁶AMEN, AMEN DICO VOBIS (Ioh. 8,58), est amen geminatus, quod intellegitur vere sive fideliter, ²⁷*adnuntiat* novum et vetus Testamentum; **quod geminatus ostendit servum esse de nobilitate.** ²⁸ANTE ABRAHAM EGO SUM (Ioh. 8,58): de divinitate locutus est. ²⁹TULERUNT LAPIDES UT IACERENT IN ILLUM (Ioh. 8,59), id est lapidea corda habentes. ³⁰ABSCONDIT SE (Ioh. 8,59) ostendit se *absconsus esse ab oculis cordis* eorum. ³¹EXIVIT DE TEMPLO (Ioh. 8,59), id est de populo Iudaeorum. ³²Transiit per medium eorum, id est abiit ad gentes.

(Ioh. 9) ¹VIDIT HOMINEM CAECUM A NATIVITATE SUA (Ioh. 9,1) ²humanum genus significat. ³NEQUE HIC PECCAVIT NEQUE PARENTES EIUS (Ioh. 9,3), ut *subintellegas* hoc quod dixit neque hic peccavit. ⁴Adam primus creatus ad videndum malum clausus habuit oculos, cum trans-

21. GLORIAM MEAM] GLORIA MEA Ma 23. VIDERET] VIDERE Ma ~ DIEM MEUM] DIE
MEO Ma 25. Si inveni] Invenit Ma 26. ante VOBIS *add.* TIBI Ma ~ geminatus]
gemitas Ma ~ intellegitur] intellegit Ma 28. de *om.* Ma 29. *post* habentes
add. lapides correbunt (*sic*) Ma 32. medium] medio Ma
(Ioh. 9) 2. humanum] totum Ma 3. NEQUE HIC] NEC ILLE Ma ~ hoc] hic Ma

*

23-25. Cfr. Gen. 18, 1-3 26. vere, sive fideliter: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.14/p. 80, l.10; cfr. Cassiodorus, *Expos. S. Pauli Ep. Rom.*, cap. 1, col. 420, l.27; cfr. Isid., *Etym.*, VI, cap. 19, par. 20

(Ioh. 9) 2. Cfr. Aug., *Epistulae*, ep. 91, par. 5, p. 430, l.18; id., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 49, par. 12, l.18/tract. 44, par. 1, l.10; id., *Sermones*, ser. 136C (ed. ReAug24), p. 90, l.36; cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 172, cap. 3, l.23; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 2, par. 1

sus fuit mandatum Dei; ⁵apertos oculos tenuit ad malum, et *clausit* ad bonum. ⁶Quid igitur PARENTES generis humani nisi instigatores vitiorum, *aut* ipsa vitia signantur? ⁷ME OPORTET OPERARI (Ioh. 9,4), id est praedicare. ⁸DONEC DIES EST (Ioh. 9,4), *id est* dum est in mundo. ⁹VENIT NOX (Ioh. 9,4), *id est persecutio* apostolorum, sive *persecutio* antichristi. ¹⁰NOX QUANDO NEMO POTEST OPERARI (Ioh. 9,4), *id est post* uniuscuiusque exitum. ¹¹EXSPUIT IN TERRA (Ioh. 9,6), *id est* incarnationem Christi. ¹²LUTUM FECIT, LINIVIT OCULOS MEOS (Ioh. 9,6) ostendit sicut primum hominem de limo terrae formavit, ¹³ita per eundem genus luti reformavit genus humanum. ¹⁴VADE ET LAVA AD NATATORIA SILOE (Ioh. 9,7), *demonstrans* baptismum. ¹⁵Per PARENTES (Ioh. 9,18) intelligitur diabolus *seu* vitia, ¹⁶qui dixerunt AETATEM HABET, IPSE PER SE LOQUATUR (Ioh. 9,21), qui nolunt hominem confiteri Christum. ¹⁷HUNC NESCIamus UNDE SIT (cfr. Ioh. 9,29) ostendit quia nesciebant eius divinitatem. ¹⁸IN IUDICIO EGO VENI IN HUNC MUNDUM (Ioh. 9,39) ostendit qui audit verbum et non recepit iudicium, accepit ad condemnandum. ¹⁹UT QUI NON VIDENT VIDEANT (Ioh. 9,39) ostendit gentes quae Legem non *acceperunt*. ²⁰ET QUI VIDENT CAECI FIANt (Ioh. 9,39), *id est* Iudaeos qui videbant per Legem caeci facti sunt, quia non crediderunt in Christo.

~ mandatum Dei *om.* C ~ Dei mandatum *transp.* Mu 5. apertos] apertus M ~ oculos *om.* Mu ~ tenuit oculos *transp.* Pa ~ tenuit] habuit Mu ~ et clausit] clausos Mu 6. Quid] Quod τ : qui Gr ~ PARENTES] PARENTIS Sk : per PARENTES Mu ~ *post* PARENTES *add.* nisi β τ : *add.* nisi *s.l.* R ~ nisi] et R β τ ~ signantur] signatur Me 7. OPORTET] OPORTIT Mn M ~ OPERARI] OPERARE Sa 8. DONEC] DUM Mu ~ id est dum sum *om.* Mu ~ est] sum R : *om.* Mh ~ sum in mundo] tempus est Me 10. OPERARI] OPERARE Sa ~ *post*] pro R Sk σ M O : per τ ρ C K 11. EXSPUIT] EXCUTIT Mn 12. LINIVIT] LINUIT S Sk M : LINIT Me 13. ita ... reformavit *om.* M ~ luti] lutum σ 14. NATATORIA] NATORIA Mh ~ *demonstrans*] *demonstrat* τ Sk σ M ρ C O δ : *demonstrabat* K 15. Per PARENTES] Perhibentes Mn ~ *seu*] sive Mn 16. PER] PRO R : DE Wn δ ~ nolunt] noluit R ~ confiteri] confiteri En K 17. NESCIamus] SCIMUS M ~ nesciebant eius divinitatem] divinitatem nesciunt ~ *post* divinitatem *add.* et quia de virgine natus est δ 18. *post* ostendit *add.* quia Mu ~ non *om.* R ~ ad condemnandum] Adam dempnandum M ~ condemnandum] dempnationem Pa 19. VIDENT *om.* S ~ ostendit] id est Mu 20. videbant] legem habebant K : viderunt Mu ~ Christo] Christum α (≠ β)

gressus fuit mandatum Dei; ⁵apertos oculos tenuit ad malum, et *clausos* ad bonum. ⁶Quid igitur PARENTES generis humani nisi instigatores vitiorum *atque* ipsa vitia signantur? ⁷ME OPORTET OPERARI (Ioh. 9,4), id est *me oportet* praedicare. ⁸DONEC DIES EST (Ioh. 9,4), *hoc est* dum est in mundo. ⁹VENIT NOX QUANDO NEMO POTEST OPERARI (Ioh. 9,4). **Per noctem intellege** *persecutionem* apostolorum, sive *persecutionem* antechristi qui nocte tamen praedicat. ¹⁰QUANDO NEMO OPORTET OPERARI *intellege* uniuscuiusque exitum. ^{10a}QUAMDIU IN MUNDO SUM, LUX SUM MUNDI (Ioh. 9,5): **est lux qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.** ¹¹EXSPUIT IN TERRA (Ioh. 9,6) *ostendit* incarnationem Christi. ¹²LUTUM FECIT, LINIVIT OCULOS *EIUS* (Ioh. 9,6) ostendit sicut primum hominem de limo terrae formavit ¹³ita per eundem genus luti reformavit genus humanum. ¹⁴VADE, LAVA IN NATATORIAM SILOE (Ioh. 9,7) *ostendit* baptismum. ¹⁵Per PARENTES (Ioh. 9,18) intellegitur diabolus *sive* vitia, ¹⁶qui dixerunt AETATEM HABET, IPSE PER SE LOQUATUR (Ioh. 9,21), qui nolunt hominem confiteri Christum. ¹⁷HUNC NESCIamus UNDE SIT (Ioh. 9,29) ostendit quia nesciebant eius divinitatem **et quia de virgine natus est.** ¹⁸IN IUDITIO EGO IN HUNC MUNDUM VENI (Ioh. 9,39) ostendit qui audit verbum et non recepit iudicium, accepit ad condemnandum. ¹⁹UT QUI NON VIDENT VIDEANT (Ioh. 9,39) ostendit gentes quae Legem non *acceperant*. ²⁰ET QUI VIDENT CECI FIANt (Ioh. 9,39) *ostendit* Iudaeos qui videbant per Legem caeci facti sunt, quia non crediderunt Christum Dei filium esse.

5. apertos... clausos] apertus... clausus Ma 6. instigatores] insticatoris Ma
 8. in mundo *om.* Ma 9. VENIT] INVENIT Ma ~ praedicat] praedicant Ma
 10. OPORTET *bis scr.* Ma ~ intellege] intellegit Ma ~ exitum] exitus Ma 10a.
 hunc] huc (*sic*) Ma 13. ita] intellegit Ma ~ per eundem] pereuntem Ma ~ luti]
 lutum Ma 14. IN *om.* Ma ~ SILOE] SILUA Ma 15. diabolus] diabolus Ma
 17. eius *om.* Ma ~ virgine] virginem Ma 18. VENI] VENIO Ma 19. quae] qui
 Ma 20. *ante* Christum *add.* in Ma

(Ioh. 10) ¹QUI NON INTRAT PER IANUAM (Ioh. 10,1) *ostendit episcopos* qui per praemia *intran*t, non per vocationem Dei sive populi. ²PASTOR EST OVIVM (Ioh. 10,2), qui *pro lucro* animarum, non *pro ambitione* saeculi est. ³HUIC OSTIARIUS APERIT (Ioh. 10,3): primus ostiarius Iohannes, *praecursor Christi*, *secundus* ostiarius Christus est scriptura divina. ⁴VOCAT NOMINATIM (Ioh. 10,3), id est novit Dominus qui sunt eius, producit illa in doctrinam, sive in regnum. ⁵ANTE ILLAS VADIT (Ioh. 10,4), id est exemplum quod docuit prius *fecit*, praecedit illas *in* regna caelorum, ⁶sive et omnes doctores boni praecedunt exemplis. ⁷VOCEM MEAM AUDIUNT (Ioh. 10,16), id est doctrinam. ⁸ALIENUM NON SEQUUNTUR (Ioh. 10,5), id est fideles doctrinam *haereticorum*. ⁹QUOTQUOT VENERUNT FURES FUERUNT ET LATRONES (Ioh. 10,8), id est pseudoprophetae qui fuerunt et erunt tempore antichristi. ¹⁰PER ME SI QUIS INTRAVERIT SALVABITUR (Ioh. 10,9), hoc est qui per doctrinam Christi salvabitur. ¹¹INGREDIETUR (Ioh. 10,9): per poenitentiam in Ecclesiam; ¹²ET EGREDIETUR (Ioh. 10,9): de praesenti saeculo ad regnum Dei. ¹³Aliter, *egredere*: contra haereticos expugnandum. [PL 583] ¹⁴FUR NON VENIT,

(Ioh. 10) 1. INTRAT] INTRANT α (€ Mu : CREDIDERUNT *et corr.* Me : INTRANS R : INTRET Gr) ~ IANUAM] OSTIUM Wn ~ praemia] praemium Gr ~ intrant] intrat M ~ vocationem] vacuationem Sk : invocacionem En 2. PASTOR EST] PASTORES α (€ PASTORES SUNT R : PASTOR EST Gr) ~ pro¹ om. Mn β τ ~ ambitione] lucro Mu ~ est] sunt α 3. *post est add.* sive δ ~ divina scriptura *transp.* Mu 4. VOCAT NOMINATIM] NOMINATIM S : VOCATI NOMINE Sa Mn : VOCATI NOMINATUS Me : VOCATI NOMINATI R β : VOCAT ET NOMINAT τ ~ qui] quae Mn Wn ~ eius] eis M ~ in doctrinam ... praecedit illas (segm. 5) om. σ 5. ILLAS¹] ILLOS α (€ M Mu) ~ illas²] illos α (€ Gr Eg) 6. omnes] non M ~ praecedunt] procedunt M 7. AUDIUNT] AUDIENT Mu 8. ALIENUM] ALIE Sa Me En C : ALII Mn τ Sk σ ~ ALIENUM ... haereticorum] Hereticorum alienam sequuntur, id est fideles doctrinam hereticorum O ~ NON om. Sa R M ~ fideles] fidelis Mn τ Sk σ M : fides R : fidem Mu ~ fidem haereticorum et doctrinam *transp.* Mu ~ *post* haereticorum *add.* non secuntur δ 9. QUOTQUOT] QUODQUOD ω (€ τ σ ρ C O Mu Gr) ~ FURES] FIERES Mn ~ FUERUNT FURES *transp.* Mu ~ id est] id sunt τ σ Gr Eg ~ erunt] erit P ~ tempore] tempus R τ K ~ antichristi] antiquo Mu 10. INTRAVERIT] INTROIERIT Pa ~ hoc est] id est Mu ~ qui om. O ~ doctrinam] doctrinae δ ~ *post* Christi *add.* initia δ ~ *post* salvabitur *add.* sive in Ecclesia sive in regno Dei δ 11. INGREDIETUR] INGREDIATUR α (€ τ Sk σ O δ) ~ *ante* poenitentiam *add.* timore et δ 13. egredere] egredietur δ ~expugnandum] expugnandos Pa ~ *post* expugnandum *add.* [appendix Mu44 Gr26 Eg42] δ 14. FUR NON] FURNUS M

(Ioh. 10) ¹QUI NON INTRAT PER IANUAM (Ioh. 10,1): *intellege episcopum* qui per praemia *intrat*, non per vocationem Dei sive populi. ²PASTOR EST OVIUM (Ioh. 10,2), qui *per lucrum* animarum non *per ambitionem* saeculi est. ³HUIC OSTIARIUS APERIT (Ioh. 10,3): primus ostiarius Iohannes, *Christi praecursor*, alter ostiarius Christus est **sive** scriptura divina. ⁴VOCAT NOMINATIM (Ioh. 10,3), id est novit Dominus qui sunt eius, producit illas in doctrinam sive in regnum Dei. ⁵ANTE ILLAS VADIT (Ioh. 10,4), id est exemplum quod docuit prius *implevit*, praecedit illas *ad* regna caelorum, ⁶sive et omnes doctores boni praecedunt exemplis, **quod docuit sciunt**. ⁷VOCEM EIUS AUDIUNT (Ioh. 10,16), id est doctrinam eius audiunt. ⁸ALIENUM NON SEQUUNTUR (Ioh. 10,5), id est fideles doctrinam *haeticam* **non secuntur**. ⁹QUOTQUOT VENERUNT FURES FUERUNT ET LATRONES (Ioh. 10,8), id est pseudoprophetae qui fuerunt et erunt tempore antichristi. ¹⁰PER ME SI QUIS INTROIERIT SALVABITUR (Ioh. 10,9), hoc est qui per doctrinam Christi **initia** salvabitur, **sive in Ecclesia sive in regno Dei**. ¹¹INGREDIETUR (Ioh. 10,9): per **timore et poenitentiam** in Ecclesiam; ¹²ET EGREDIETUR (Ioh. 10,9): de praesenti saeculo ad regnum Dei. ¹³Aliter *egreditur*: contra haereticos expugnandum, **sed fidem numquam deserit**. ^{13a}HIC PASCUA INVENIT (Ioh. 10,9), id est scriptura sancta intellegitur, aliter regnum Dei. [PL 583] ¹⁴FUR NON VENIT,

(Ioh. 10) 1. NON INTRAT] INTRAVIT Ma ~ IANUAM] IANUA Ma 2. est² om. Ma
 3. HUIC] HUNC Ma ~ Christus] Christi Ma 4. doctrinam] doctrina Ma
 6. praecedunt] percedunt (*sic*) Ma 7. doctrinam] doctrina Ma 8. SEQUUNTUR]
 SECUNTUR Ma ~ fideles] fidelis Ma ~ doctrinam] doctrina Ma 9. QUOTQUOT]
 QUODQUOD ω ~ pseudoprophetae] pseodepropheta Ma 10. doctrinam] doctrina
 Ma 11. Ecclesiam] Ecclesia Ma 12. praesenti] praesente Ma 13a. HIC]
 HI Ma

NISI UT OCCIDAT ET PERDAT (Ioh. 10,10), isti sunt ordines sacerdotum qui pro gratia turpi lucri, non pro lucro animarum ingrediuntur. ¹⁵EGO VENI UT VITAM HABEATIS (cfr. Ioh. 10,10), id est doctrinam meam; ¹⁶ET ABUNDANTIUS HABEATIS (cfr. Ioh. 10,10), id est vitam aeternam. ¹⁷MERCENARIUS (Ioh. 10,12) est qui pro lucro terreno docet. ¹⁸VIDIT LUPUM, FUGIT (Ioh. 10,12), id est diabolum vel *haereticum*. ¹⁹ALIAS OVES HABEO, QUAE NON SUNT EX HOC OVILI (Ioh. 10,16), gentes ostendit. ²⁰FIT UNUS GREX ET UNUS PASTOR (Ioh. 10,16), id est Ecclesia et Christus; ²¹*hic est lapis angularis inter medium parietem qui fecit utraque unum*. ²²POTESTATEM HABEO PONENDI ANIMAM MEAM, ET ITERUM SUMENDI EAM (Ioh. 10,18), ostendit pro parte carnis. ²³PATER QUOD DEDIT MIHI MAIUS EST OMNIBUS (Ioh. 10,29) ostendit Christus vel Spiritus Dei maius est omnibus operibus saeculi. ²⁴EGO DIXI, DII ESTIS? (Ioh. 10,34) Tribus modis dicitur, ²⁵id est essentialiter, qui semper est id est Deus; ²⁶nuncupative, DII ESTIS; ²⁷false deos dicitur daemones sive idola. ²⁸ABIIT TRANS IORDANEM (Ioh. 10,40), *id est* ad gentes. ²⁹UBI IOANNES PRIMUM BAPTIZANS, MANSIT IBI (Ioh. 10,40), ostendit Ecclesiam.

(Ioh. 11) ¹LAZARUS (Ioh. 11,1) *figurat Iudaeos*, quia Iudaei infirmi erant a fide Christi. ²MARTHA ET MARIA (Ioh. 11,1) doctrinam

~ PERDAT] PERDET R ~ sunt] ostendit K ~ turpi] turpis ρ δ ~ turpi lucri] lucri turpitudinem Mn 15. VENI *om.* En ~ HABEATIS] HABEANT K 18. VIDIT] VIDET ρ K ~ FUGIT *om.* Pa Mu 19. ALIAS] ALIOS H ~ OVILI] OVILE ω (ϕ Mn β δ) ~ ostendit gentes *transp.* M ρ C K O Mu 21. est *om.* Sa ~ angularis] angulari M 22. MEAM *om.* Wn ~ SUMENDI EAM] SUMMUS DIEM M ~ *post* EAM² *add.* HOC PRAECEPTUM ACCEPIT A PATRE MEO δ ~ ostendit] id est Mu ~ *post* carnis *add.* HIEMS ostendit figuram (frigus δ¹) mentis sive fidei δ 23. MAIUS EST¹] MAIOR EST α (ϕ maiorem R τ M : maius est δ) ~ ostendit] id est Mn ~ Christus vel Spiritus] Christo vel Spiritu α ~ maius est²] maiorem esse α (ϕ maior est Pa) 24. EGO DIXI DII ESTIS *om.* Me ~ DIXI *bis scr.* Pa : *post* ESTIS *transp.* Gr ~ ESTIS] ESTI M ~ dicitur] dicuntur Sk ~ *post* dicitur *add.* Deus δ 25. essentialiter] fecit scencialiter Mn : scencialiter M ~ id est Deus] sive K ~ id est Deus, nuncupative (segm. 26)] nec Mn ~ Deus] *om.* Sk σ τ 26. nuncupative] nuncupativus ω (ϕ Me Pa δ) ~ *post* nuncupativus *add.* sicut supra ego dixi Gr Eg : *add.* sicut hic Mu 27. false] falsi K : falso δ¹ ~ *post* false *add.* id sunt Mu ~ deos] dei Pa : *om.* δ ~ dicitur] dicuntur Pa : *om.* δ ~ *post* dicitur *add.* id sunt σ 28. ABIIT] HABUIT M 29. IOANNES ... BAPTIZANS *om.* M ~ PRIMUM] IMPERIUM Mn : *om.* Mu ~ BAPTIZANS PRIMUM *transp.* H ~ Ecclesiam] Ecclesia S τ Mh K : Ecclesiae Mn P Sk σ

(Ioh. 11) 1. figurat] ostendit Mn ~ *post* quia *add.* vivus Mn ~ Iudaei *om.* Mu ~ a fide] ad fidem Wn

NISI UT OCCIDAT ET PERDAT (Ioh. 10,10), isti sunt ordines sacerdotum qui pro gratia turpi lucri non pro lucro animarum ingrediuntur. ¹⁵EGO VENI UT VITAM HABEATIS (cfr. Ioh. 10,10) id est ut doctrinam meam habeatis, ¹⁶id est ut vitam aeternam habeatis. ¹⁷MERCENARIUS (Ioh. 10,12) est qui pro lucro terreno docet. ¹⁸VIDIT LUPUM, FUGIT (Ioh. 10,12), id est diabulum vel *haereticos* vidit. ¹⁹ALIAS OVES HABEO QUE NON SUNT EX HOC OVILI (Ioh. 10,16), gentes ostendit. ²⁰FIAT UNUS GREX ET UNUS PASTOR (Ioh. 10,16), id est Ecclesia et Christus; ²¹*hoc* lapis angularis inter medium parietem qui fecit utraque unum. ²²POTESTATE HABEO PONENDI ANIMA MEA, ET ITERUM SUMENDI EAM; HOC PRAECEPTUM ACCEPI A PATRE MEO (Ioh. 10,18), ostendit pro parte carnis. ^{22a}HIEMS (Ioh. 10,22) ostendit figuram mentis sive fidei. ²³PATER QUOD DEDIT MIHI MAIUS EST OMNIBUS (Ioh. 10,29) ostendit Christus vel Spiritus Dei maius est omnibus operibus saeculi. ²⁴EGO DIXI: DII ESTIS? (Ioh. 10,34) Tribus modis dicitur, ²⁵id est essentialiter, qui semper est id est Deus; ²⁶nuncupative, sicut supra EGO DIXI DII ESTIS; ²⁷false deos dicitur daemones sive idola. ²⁸ABIIT TRANS IORDANEM (Ioh. 10,40) ostendit ad gentes. ²⁹UBI IOHANNES PRIMUM BAPTIZANS, MANSIT IBI (Ioh. 10,40) ostendit Ecclesiam.

(Ioh. 11) ¹LAZARUS (Ioh. 11,1) figuram tenit Iudaeorum, id est quia Iudaei infirmi erant a fide Christi. ²MARTHA ET MARIA (Ioh. 11,1) doctrinam

14. ordines] ordinis Ma 15. doctrinam meam] doctrina mea Ma 17. pro] per Ma ~ docet] docit Ma 19. OVILI] OVILE ω 20. UNUS] UNUM Ma ~ PASTOR] PATER Ma 22. HOC] HOC EST Ma ~ ACCEPI] ACCEPIT Ma 22a. Hiems] Hiemp Ma ~ figuram] figura Ma 26. nuncupative] nuncupativus ω 27. deos] deus Ma ~ daemones] demomonis Ma 29. IBI] UBI Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma
(Ioh. 11) 1. figuram] figura Ma ~ fide] fidem Ma 2. post MARIA add. figurant Ma ~ doctrinam] doctrina Ma

*

(Ioh. 10) 18. Cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 4, p. 30, l.477 19. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 47, p. 5, l.7 20-21. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 47, par. 6, l.5 21. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 88, (ed. RB94), p. 85, l.286 24-26. Cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 1, hom. 8, l.48

bonorum Iudaeorum ostendit. ³HAEC INFIRMITAS NON EST AD MORTEM (Ioh. 11,4), **ostendit** quia *qui mortui* sunt hominibus, Deo vivent. ⁴MANSIT IBI DUOS DIES (Ioh. 11,6), id est duo Testamenta. ⁵EAMUS ITERUM IN IUDAEAM (Ioh. 11,7) ostendit reversam fidem *in* Iudaeos per Eliam et Enoch in finem mundi. ⁶DUODECIM HORAE SUNT DIEI (Ioh. 11,9), dies Christus **est**, ⁷DUODECIM HORAE, **duodecim** apostoli. ⁸SI QUIS AMBULAVERIT IN DIE, NON OFFENDIT (Ioh. 11,9); ⁹IN DIE, id est in doctrina Christi aut apostolorum; ¹⁰NON OFFENDIT: in peccato. ¹¹QUIA LUCEM HUIUS MUNDI VIDET (Ioh. 11,9), id est quia Christum per scientiam videt. ¹²SI QUIS AMBULAVERIT IN NOCTE, OFFENDIT (Ioh. 11,10), per noctem intelliguntur tenebrae peccatorum sive ignorantia cordis. ¹³NON ERAM IBI (Ioh. 11,15) ostendit per praesentiam carnis; ¹⁴sciebat mortuum esse, *id est* quia omnia novit. ¹⁵Tres mortuos *Iesus suscitavit*: I in domo archisynagogae, ¹⁶II filium viduae in porta civitatis, ¹⁷III Lazarum de monumento. ¹⁸In domo, id est in corde; in porta, id est in ore; in monumento, id est in opere. ¹⁹Per easdem moritur homo, et per easdem resuscitabitur. ²⁰Quatriduanum fetentem ostendit consuetudinem peccandi quamvis per laborem paenitentiae tamen resuscitabitur. ²¹MARTHA UT AUDIVIT QUIA IESUS VENIT OBVIavit EI (Ioh. 11,20); ²²hic MARTHA *significat Ecclesiam*, quae obviavit Christo per fidem; ²³MARIA

2. Iudaeorum bonorum *transp.* Mn τ Sk σ δ¹ ~ ostendit] ostendunt Eg 3. AD *om.* M ~ ostendit *om.* O ~ qui mortui] quae mortua O ~ hominibus *om.* S ~ Deo] Dei omnia Ma ~ vivent] vivunt Pa δ¹ 4. id est] di sunt σ 5. ostendit *om.* R ~ fidem reversam *transp.* Mu 6. DUODECIM HORAE¹ ... DUODECIM HORAE² (segm. 7) *om.* Pa ~ HORAE] ORES R Mn : *om.* τ ~ dies] dicit Mn ~ est Christus *transp.* Mu 7. DUODECIM¹ *om.* Mu ~ apostoli] apostolorum M ~ *post* apostoli *add.* sunt Eg 8. IN DIE NON OFFENDIT *om.* Mu 9. id est] hoc est Eg ~ aut] vel Mu 10. peccato] peccatum Me 11. id est ... scientiam videt *om.* σ 12. SI QUIS ... OFFENDIT *om.* Eg ~ NOCTE] NOC M ~ OFFENDIT ... cordis] id est in tenebris peccatorum seu in ignorantia cordis offendit Mu ~ intelliguntur] intellegitur α (ϕ R τ Pa δ) ~ peccatorum tenebrae *transp.* K 13. NON ERAM] ENON ERAT R ~ ERAM] ERAT σ ρ Mu ~ IBI *om.* H ~ per *om.* R 15. archisynagogae] archisynagogi Pa δ 16. filium viduae *om.* Mu ~ porta] portam α 17. Lazarum *om.* Mu 18. In domo ... in ore *om.* τ ~ in⁶ *om.* R ~ opere ... resuscitabitur (segm. 19) *def.* M 19. resuscitabitur ... tamen (segm. 20) *om.* R 21. UT] AUTEM α (ϕ UT AUTEM Pa δ) ~ QUIA] QUI Pa ~ VENIT] VENIRET R Sk En C K O δ : VENISSET Pa ~ OBVIavit EI, hic MARTHA (segm. 22) *om.* O 22. quae] qui ω (ϕ quia S : qui R τ Sk σ ρ O δ) ~ Christo] Christum K

bonorum Iudaeorum ostendit. ³HAEC INFIRMITAS NON EST AD MORTEM (Ioh. 11,4) quia *quae mortua* sunt hominibus, Deo **omnis** vivent. ⁴MANSIT IBI DUOS DIES (Ioh. 11,6), id est duo Testamenta. ⁵EAMUS ITERUM IN IUDEA (Ioh. 11,7) ostendit reversam fidem *ad* Iudaeos per Eliam et Enoch in finem mundi. ⁶XII HORAE SUNT DIEI (Ioh. 11,9), dies: Christus, ⁷DUODECIM HORAE apostoli **sunt**. ⁸SI QUIS AMBULAVERIT IN DIE NON OFFENDIT (Ioh. 11,9), ⁹id est **si quis ambulaverit** in doctrina Christi aut apostolorum; ¹⁰NON OFFENDIT: in peccato. ¹¹QUIA LUCEM HUIUS MUNDI VIDET (Ioh. 11,9), id est quia Christum **in conscientia sua** per scientiam suam videt. ¹²SI QUIS AMBULAVERIT IN NOCTE OFFENDIT QUIA LUX NON EST IN EUM (Ioh. 11,10); per noctem intelleguntur tenebras peccatorum sive ignorantia cordis. ¹³NON ERAM IBI (Ioh. 11,15) ostendit per praesentiam carnis; ¹⁴sciebat mortuum esse, *hoc est* quia omnia novit. ¹⁵III mortuos **legimus** *suscitasset Iesus: unum* in domo archisynagogae, ¹⁶*alterum* filium viduae in porta civitatis, ¹⁷tertium Lazarum de monumento. ¹⁸In domo, id est in corde; in porta, id est in ore; in monumento, id est in opere. ¹⁹Per easdem moritur homo et per easdem **si conversus fuerit** resuscitabitur. ²⁰Quadri-duanum fetentem ostendit consuetudinem peccandi quamvis per laborem poenitentiae **et conversationem** tamen resuscitabitur. ²¹MARTHA UT AUDIVIT QUIA IESUS VENIT OBVIavit EI (Ioh. 11,20); ²²hic MARTHA *tenit figuram Ecclesiae*, quae obviavit Christo per fidem; ²³MARIA

~ Iudaeorum] idolorum Ma 3. Deo] Dei Ma 5. reversam fidem] reversa fide Ma ~ Eliam] Elia Ma 7. HORAE] ORA Ma 11. LUCEM] LUCE Ma ~ videt¹⁻²] vidit Ma ~ conscientia sua] conscientiam suam Ma ~ scientiam suam] scientia sua Ma 12. noctem] nocte Ma ~ intelleguntur] intellegit Ma 15. legimus *con.*] legitimus Ma 16. filium viduae] filio videiae Ma 17. tertium Lazarum] tertio Lazaro Ma 18. monumento] monumentum Ma 20. fetentem] fidentem Ma ~ consuetudinem] consuetudine Ma ~ laborem] labore Ma 21. OBVIavit] OVIavit Ma 22. figuram] figura Ma ~ quae] qui Ma ~ obviavit] oviavit ω ~ Christo] Christum Ma ~ fidem] fide Ma

*

(Ioh. 11) 4. Cfr. Hier., *Tract. LIX Ps.*, ps. 95, l.72/77 15-17. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 49, par. 3, l.1; id., *Sermones*, ser. 139A, (ed. MiAg1) p. 353, ll.14-17/p. 354 ll.1-4 20-22. Cfr. Arnobius Iunior, *Expositiunculae*, *In Ioh.*, cap. 4, l.51

DOMI SEDEBAT (Ioh. 11,20): *contemplationis vitam ostendit*. ²⁴QUI CREDIT IN ME, ETIAM SI MORTUUS FUERIT, VIVET (Ioh. 11,25), sive corporaliter sive in peccatis per poenitentiam. ²⁵OMNIS QUI VIVIT ET CREDIT IN ME (Ioh. 11,26), qui hic in bonis operibus vivit in Christo non morietur in aeternum. ²⁶LACRIMATUS EST IESUS (Ioh. 11,35) ostendit sicut verus Deus et verus homo exemplum compassionis ostendit. ²⁷LIGATUS MANUS ET PEDES (Ioh. 11,44) ostendit vinculis peccatorum. ²⁸FACIES ORARIO LIGATA (Ioh. 11,44), *id est* velamen super corda Iudaeorum. ²⁹SOLVITE EUM (Ioh. 11,44), id est per praedicationem fidei solvite. QUID FACIAMUS QUIA HIC HOMO MULTA SIGNA FACIT? (Ioh. 11,47) Ut subintellegas quia sicut lumen in domo obscura quanto magis accenditur tenebrae magis effugantur, ³⁰sic contrario Iudaei quanto maiora **signa videbant in Christo**, tanto magis obcaecabantur. ³¹TOLLENT LOCUM ET GENTEM (Ioh. 11,48); ³²LOCUM Hierosolymam possident Romani; ³³ET GENTES quia dispersi sunt per regiones. [PL 584] ³⁴PRINCEPS CAIPHAS DIXIT “EXPEDIT UNUM MORI HOMINEM, QUAM TOTA GENS PEREAT” (cfr. Ioh. 11,49-50), quia ministerium Dei habebat prae manibus et *Spiritu* Dei, hoc locutus est: ³⁵UT FILIOS DEI, QUI DISPERSI ERANT, CONGREGARET IN UNUM (Ioh. 11,52), ostendit *in toto mundo*.

23. DOMI] DOMO S Sa : IN DOMO Mn ~ contemplationis] contemplativam τ ~ ostendit *ante* contemplationis *transp.* K 24. ETIAM SI] ET α (€ ET SI Me Pa Gr : ETIAM SI δ¹) ~ VIVET] VIVIT ω (€ ρ τ O δ) ~ sive²] seu δ¹ 25. hic] his Wn ~ morietur] moritur Mu 26. ostendit *om.* Pa ~ *post* compassionis *add.* proximi δ ~ ostendit *om.* S δ 27. LIGATUS] LIGATIS α¹ ~ MANUS ET PEDES] MANIBUS ET PEDES R ~ peccatorum vinculis *transp.* δ¹ 28. ORARIO] SUDARIO S R β τ δ ~ LIGATA] LIGATUS α (€ LIGATAS τ : LIGATA ρ O δ) ~ LIGATA SUDARIO *transp.* Gr 29. solvite² ... contrario (segm. 30) *deest* α (€ δ) 30. quanto] quantum Mn Sk σ : quanta Mh O ~ maiora] maiore R : magna Mn ~ signa *om.* Sk ~ in Christo *om.* R ρ C K ~ obcaecabantur] excecabat Pa 31. TOLLENT] TULERUNT α (€ δ) ~ *post* TOLLENT *add.* NOSTRUM Me 32. possident Hierosolymam *transp.* Gr 32. regiones] regionis S Sa 34. PRINCEPS *om.* Mu ~ CAIPHAS] CAUSAS R ~ EXPEDIT] EXPEDIT Mn ~ UNUM *om.* En ~ HOMINEM MORI *transp.* α¹ ~ Dei] Deo H ~ habebat] habebant Mn ~ prae] per S Me Mn τ Sk σ ~ Spiritu] Spiritum R ~ hoc locutus] oblocutus Mn 35. FILIOS] FILIUS Mn ~ QUI DISPERSI ERANT *om.* Mh ~ DISPERSI] DIVISI R : *om.* Mh ~ ERANT DISPERSI *transp.* δ¹ ~ CONGREGARET] CONGREGARENT α (€ Sa H Pa O δ) ~ in²] ut H ~ *post* mundo *add.* [appendix Mu45 Gr27 Eg43] δ

DOMI SEDEBAT (Ioh. 11,20): *per Mariam contemplationem intellege*. ²⁴QUI CREDIT IN ME, ETIAM SI MORTUUS FUERIT, VIVET (Ioh. 11,25), sive corporaliter sive in peccatis per poenitentiam **vivet**. ²⁵OMNIS QUI VIVIT ET CREDIT IN ME NON MORIETUR IN AETERNUM (Ioh. 11,26), **id est** qui hic in bonis operibus vivit in Christo non morietur in aeternum. ²⁶LACRIMATUS EST IESUS (Ioh. 11,35) ostendit sicut verus Deus et verus homo exemplum compassionis **proximi** ostendit. ²⁷LIGATUS MANUS ET PEDES (Ioh. 11,44) ostendit **alligatus** vinculis peccatorum. ²⁸FACIES ORARIO LIGATA (Ioh. 11,44) *ostendit* velamen super corda Iudaeorum. ²⁹SOLVITE EUM (Ioh. 11,44), id est per praedicationem fidei solvite. QUID FACIAMUS QUIA HIC HOMO MULTA SIGNA FACIT? (Ioh. 11,47) Ut subintellegas quia sicut lumen in domo obscura quanto magis accenditur tenebrae magis effugantur, ³⁰sic contrario Iudaei quanto maiora *in Christo videbant*, tanto magis obcaecabantur. ³¹TOLLENT LOCUM ET GENTEM (Ioh. 11,48); ³²LOCUM Hierosolymam possident Romani; ³³ET GENTES quia dispersi sunt per regiones. [PL 584] ³⁴PRINCEPS CAIPHAS DIXIT “EXPEDIT UNUM HOMINEM MORI QUAM TOTA GENS PEREAT” (cfr. Ioh. 11,49-50), quia ministerium Dei habebat prae manibus et **per Spiritum** Dei, hoc locutus est: ³⁵“UT FILIOS DEI, QUI DISPERSI ERANT, CONGREGARET IN UNUM” (Ioh. 11,52) ostendit *de* toto mundo. ^{35a}IN REGIONE IUXTA DESERTUM EPHREM CIVITAS (Ioh. 11,54) **significat** relictis Iudaeis abiit ad gentes.

23. SEDEBAT] SEDEDAT (*sic*) Ma ~ Mariam] Maria Ma ~ contemplationem] contemplatione Ma 24. ETIAM] ET Ma ~ VIVET] VIVIT ω ~ poenitentiam] penitentia Ma 25. VIVIT¹⁻²] VIVET Ma 26. *ante exemplum add.* et Ma 28. SUDARIO] ORARIO Ma ~ LIGATA] CONLEGATA Ma ~ accenditur] acciditur Ma 30. obcaecabantur] obcecabatur Ma 32. Hierosolymam] Hierosolyma Ma 34. DIXIT] DICIT Ma ~ PEREAT] PEREANT Ma ~ ministerium] ministerio Ma ~ prae] post Ma 35. FILIOS] FILIUS Ma ~ CONGREGARET] CONGREGARE Ma 35a. DESERTUM] DESERTO Ma ~ relictis Iudaeis] relictos Iudaeos Ma

*

27. Cfr. Aug., *In Iob. Ev. tract.*, tract. 48, par. 3, l.13; cfr. Ambr., *De Ioseph*, cap. 11, par. 64

(Ioh. 12) ¹MARTHA MINISTRABAT (Ioh. 12,2) ostendit activam vitam. ²LAZARUS DISCUMBENS CUM IESU (Ioh. 12,2) significat Ecclesiam. ³MARIA ACCEPIT LIBRAM UNGUENTI (Ioh. 12,3). UNAM, id est una fides. NARDI (Ioh. 12,3) genus est. UNGUENTI PISTICI (Ioh. 12,3): vasculum quod intelligitur corda fidelium. ⁴Per UNGUENTUM odor confessionis intellegitur. ⁵MARIA (Ioh. 12,3) *Ecclesiam significat*. ⁶UNXIT PEDES IESU (Ioh. 12,3), id est per confessionem poenitentiae. ⁷DOMUS REPLETA EX ODORE UNGUENTI (Ioh. 12,3), ita et totus mundus repletus est de passione et resurrectione Christi. ⁸UT AUDIVIT TURBA QUOD IESUS VENISSET (Ioh. 12,12), ACCEPERUNT RAMOS PALMARUM, EXIERUNT OBVIAM IESUS (Ioh. 12,13), ⁹*ostendit* quia in secundo adventu post resurrectionem rapiuntur in aera cum Domino. ¹⁰INVENIT ASINUM (Ioh. 12,14); per ASINUM populum *gentium ostendit*. ¹¹SEDIT SUPER EUM (Ioh. 12,14), id est per confessionem fidei. ¹²NOLI TIMERE (Ioh. 12,15): de perditione tua, QUIA SALVATOR TUUS VENIT (cfr. Ioh. 12,15). ¹³FILIA SION (Ioh. 12,15) ostendit congregationem fidelium ex Iudaeis et gentibus. ¹⁴TOTUS MUNDUS POST EUM ABIIT (Ioh. 12,19), quia per passionem et resurrectionem suam *totum mundum de peccato redemit*, et secutus est eum. ¹⁵ACCES- SERUNT AD PHILIPPUM, ROGABANT UT VIDERENT IESUM (Ioh. 12,21) ostendit gentes per praedicationem apostolorum conversas ad fidem.

(Ioh. 12) 3. UNAM ... UNGUENTI² *om.* β² (⊥ O) ~ UNAM ... vasculum] ita et totus mundus R 4. UNGUENTUM] UNGUENTI Eg ~ UNGUENTUM odor] odorem ungenti Mu ~ odor] odorem α (⊥ Pa) 5. *post* MARIA *add.* iterum Gr Eg ~ significat Eccle- siam *transp.* K Mu 6. *post* poenitentiae *add.* [*appendix* Mu46 Gr28 Eg44] δ 8. *ante* Ut *add.* IN CRASTINUM δ ~ VENISSET] VENIRET Mu ~ ACCEPERUNT] EXCEPERUNT Mn ~ EXIERUNT OBVIAM IESUS] ET EXIERUNT EI OBVIAM Mu 9. *ostendit* quia in secundo adventu *om.* Me ~ in¹ tres α (⊥ δ : *om.* En) ~ secundo adventu] secundum adventum α (⊥ δ) ~ post resurrectionem *om.* Mu ~ rapiuntur] rapientur Mu 10. per ASINUM] id est Mu ~ populum] populus α (⊥ σ Pa Mu) ~ gentium] gentilium R ~ ostendit *ante* populus *transp.* K : *om.* Mu : ostenditur Gr 11. id est *om.* Mu 12. de *om.* α¹ ~ perditione tua] perditionem tuam Sa α¹ 13. FILIA] FILIAE R C En K 14. quia] qui Mh Sk H 15. *post* ROGABANT *add.* EUM δ ~ conversas] con- versus Mn τ Sk H : conversus Wn Gr

(Ioh. 12) ¹MARTHA MINISTRABAT (Ioh. 12,2) ostendit activam vitam. ²LAZARUS DISCUMBENS CUM IESU (Ioh. 12,2) significat Ecclesiam **ex gentibus**. ³MARIA ACCEPIT LIBRAM UNGUENTI (Ioh. 12,3). UNAM, id est una fides. NARDI (Ioh. 12,3) genus est. UNGUENTI PISTICI (Ioh. 12,3): vasculum quod intellegitur corda fidelium. ⁴Per UNGUENTUM odor confessionis intellegitur. ⁵MARIA (Ioh. 12,3) **iterum designat Ecclesiam**. ⁶UNXIT PEDES IESU (Ioh. 12,3), id est per confessionem poenitentiae. ^{6a}**Sicut antea ornaverant capillos, oculos et obsculat ad deceptionem hominum, item per fidem tota conversa est ad poenitentiam**. ⁷DOMUS REPLETA EX ODORE UNGUENTI (Ioh. 12,3), ita et totus mundus repletus de passione et resurrectione Christi. ⁸IN CRASTINUM UT AUDIVIT TURBA *QUIA* IESUS VENISSET (Ioh. 12,12), ACCEPERUNT RAMOS PALMARUM, EXIERUNT OBVIAM IESUS (Ioh. 12,13), ⁹*figuratur* quia in secundo adventu **cum sanctis** post resurrectionem rapiuntur in aera cum Domino. ¹⁰INVENIT ASINUM (Ioh. 12,14); per ASINUM *intellege* populum *gentilium*. ¹¹SEDIT SUPER EUM (Ioh. 12,14), id est per confessionem fidei. ¹²NOLI TIMERE (Ioh. 12,15): de perditione tua, *QUIA* SALVATOR TUUS VENIT (Ioh. 12,15). ¹³FILIA SION (Ioh. 12,15) ostendit congregationem fidelium ex Iudaeis et gentibus. ¹⁴TOTUS MUNDUS POST EUM ABIIT (Ioh. 12,19) **significat** quia per passionem et resurrectionem suam *redemit totum mundum de peccato*, et secutus est eum. ¹⁵ACCESSERUNT AD PHILIPPUM, ROGABANT UT VIDERENT IESUM (Ioh. 12,21) ostendit gentes per praedicationem apostolorum conversas ad fidem.

(Ioh. 12) 1. activam vitam] activa vita Ma 2. DISCUMBENS] DECUMBENS *in* RECUMBENS *corr.* Ma ~ Ecclesiam] Ecclesiae Ma 3. LIBRAM] LIBRA Ma ~ UNAM] UNA Ma ~ genus] generis Ma ~ quod] que Ma 5. odor] odorem Ma 5. Ecclesiam] Ecclesia Ma 6. confessionem] confessione Ma 7. passione et resurrectione] passionem et resurrectionem Ma 8. OBVIAM IESUS] OVIAM IESU Ma 9. adventu] advento Ma 11. per] pro Ma 12. perditione tua] perditionem tuam Ma 13. et] ex Ma 14. secutus est] secuti sunt Ma 15. per *om.* Ma

*

(Ioh. 12) 1. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 6, par. 37, l.199; id., *Registrum Epistolarum*, lib. 7, ep. 22, l.10 4. Cfr. Hier., *Comm. Proph. min.*, *In Osee, prol.*, l.61 7. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 11, l.54 10. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, SL73 lib. 1, cap. 1, par. 3, l.34; cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 119, cap. 4, l.1; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Deut.*, cap. 6, par. 1, col. 361, l.39

¹⁶GRANUM TRITICI (Ioh. 12,24) *figuram Christi tenet*. ¹⁷SI MORTUUM FUERIT (Ioh. 12,25), multa grana affert, *sic* et Christus per mortem suam multiplicavit Ecclesiam suam. ¹⁸CLARIFICAVI, ET ITERUM CLARIFICABO (Ioh. 12,28), id est *clarificavi* illum in resurrectione Lazari, iterum *clarificabo* illum in sua resurrectione. ¹⁹PRINCEPS MUNDI MITTITUR FORAS (Ioh. 12,31), *id est* diabulo eiecto de potestate mundi per passionem crucis. ²⁰AMBULATE DUM LUCEM HABETIS (Ioh. 12,35), id est dum Christum corporaliter et spiritaliter vobiscum habetis. ²¹NE TENEBRAE VOS COMPREHENDANT (Ioh. 12,35), id est tenebrae ignorantiae et *persecutiones peccatorum*. ²²ABSCONDIT SE AB EIS (Ioh. 12,36), id est corporaliter, sive spiritaliter. ²³DOMINE, QUIS CREDIDIT AUDITUI NOSTRO? (Ioh. 12,38) QUIS pro raritate ponitur, sive pro difficultate; ²⁴auditus fides est, *quam per Spiritum sanctum* audivimus. ²⁵BRACHIUM DOMINI (Ioh. 12,38), Filius Dei est; ²⁶CUI REVELATUM EST (Ioh. 12,38), id est aliqua *pars* ex Iudaeis revelatum est gentibus, ²⁷*id est* QUI CREDIT IN ME (Ioh. 12,44): non solum secundum humanitatem sed secundum divinitatem; ²⁸aliter non solum in me sed et in Patre, quia “Ego in Patre, et Pater in me est” (Ioh. 14,10-11). ²⁹QUI VIDET ME, VIDET QUI ME MISIT (Ioh. 12,45), ac si aperte dixisset ³⁰“Qui vidit me *verum hominem* esse, et credit me verum Deum esse, *videt et* Patrem secundum divinitatem”. ³¹NON VENI UT IUDICEM, SED UT SALVIFICEM MUNDUM (Ioh. 12,47)

17. affert] adferet S Sa Me Mn H : fert Mu ~ per] post S Sa C ~ per mortem] per tem
(ut vid.) R ~ multiplicavit] mortificavit Me 18. CLARIFICAVI¹] CLARIFICA S Sa Mn
: CLARIFICABAT τ : CLARIFICAVIT σ ~ clarificavi²] clarifica α (Ϸ O δ) ~ clarificabo²] cla-
rifica α (Ϸ O δ) ~ resurrectione sua *transp.* Gr Eg ~ sua resurrectione] resurrectione
illius Mu 19. ante PRINCEPS *add.* his Mn ~ MITTITUR] DIMITTETUR Mu : EICITUR
Gr : DIMITTITUR Eg ~ eiecto] eiectio H ~ *post* crucis *add.* Christi sive K
20. LUCEM] LUMEN α (Ϸ α¹) ~ habetis vobiscum *transp.* τ 21. a NE TENEBRAE *des.*
Sa ~ tenebrae²] tenebras S Me R Mn Sk H En C K : *om.* Mu ~ persecutiones] perse-
cutionis Mn τ Sk σ Pa Eg 22. sive] et Mu 23. CREDIDIT] CREDIT α (Ϸ R σ En
Gr Eg : CREDET τ) ~ pro raritate] pluraritate S ~ raritate] caritate Me Mn τ σ En C :
largitate Mu ~ ponitur] ponit Mn 24. sanctum Spiritum *transp.* τ ~ audivimus]
audimus S 26. CUI] QUI R ~ EST¹ *om.* Me ~ pars ex Iudaeis] ex Iudaeis pars Pa ~
est³ *om.* R ~ *post* gentibus *add.* [appendix Mu47 Gr29 Eg45] δ 27. id est *om.* δ ~
secundum¹ *om.* S 28. quia Ego in Patre *om.* Pa 29. *post* VIDET² *add.* EUM τ Sk
σ δ ~ MISIT ME *transp.* Mu ~ aperte *om.* Mu 30. me vidit *transp.* S ~ verum¹⁻²] ver-
bum τ 31. SALVIFICEM] SALVIVIFICEM M ~ MUNDUM¹ *post* IUDICEM *transp.* K

¹⁶GRANUM TRITICI (Ioh. 12,24) *tenet figuram Christi*. ¹⁷SI MORTUUM FUERIT (Ioh. 12,25), multa grana affert, *ita* et Christus per mortem suam multiplicavit Ecclesiam. ¹⁸CLARIFICAVI ET ITERUM CLARIFICABO (Ioh. 12,28), id est *clarificavit* illum in resurrectione Lazari, iterum illum in resurrectione. ¹⁹PRINCEPS MUNDI MITTITUR FORAS (Ioh. 12,31) *ostendit* diabulo eiecto de potestate mundi per passionem crucis. ²⁰AMBULATE DUM LUCEM HABETIS (Ioh. 12,35), id est dum Christum corporaliter et spiritualiter vobiscum habetis. ²¹NE TENEBRAE VOS COMPREHENDANT (Ioh. 12,35), id est tenebrae ignorantiae et **tenebrae peccatorum et tenebrae persecutionis**. ²²ABSCONDIT SE AB EIS (Ioh. 12,36) id est corporaliter sive spiritualiter. ²³DOMINE QUIS CREDIDIT AUDITUI NOSTRO? (Ioh. 12,38) **Hic** QUIS pro raritate ponitur, sive pro difficultate; ²⁴auditus fides est, *quia* per *Spiritum sanctum* audivimus **a te**. ²⁵BRACHIUM DOMINI (Ioh. 12,38) Filius Dei est; ²⁶QUI REVELATUM EST (Ioh. 12,38), id est aliqua *particula* ex Iudaeis revelatum est gentibus. ^{26a}**HAEC DIXIT ESAIAS, QUANDO VIDIT MAIESTATEM DOMINI** (Ioh. 12,41): **“Vidi in Spiritum sedente Domino super solium”** (cfr. Is. 6,1). **ET LOCUTUS EST DE EO** (Ioh. 12,41) **interim, id est superius**. ²⁷QUI CREDIT IN ME (Ioh. 12,44): non solum secundum humanitatem sed secundum divinitatem; ²⁸aliter QUI CREDIT IN ME: non solum in me sed et in Patre, quia “Ego in Patre, et Pater in me est” (Ioh. 14,10-11). ²⁹QUI VIDET ME, VIDET EUM QUI ME MISIT (Ioh. 12,45), ac si aperte dixisset ³⁰“Qui vidit me *hominem verum* esse, et credit me verum Deum esse, *vidit* Patrem meum secundum divinitatem”. ³¹NON VENIT UT IUDICEM, SED UT SALVIFICEM MUNDUM (Ioh.

16. tenet] tenit Ma ~ *post* Christi *add.* granum tritici Ma 17. affert] adferit Ma
 18. CLARIFICAVI] CLARIFICAVIT Ma ~ CLARIFICABO] CLARIFICAVIT Ma ~ resurrectione¹⁻²
 2] resurrectionem Ma ~ Lazari] Lazare Ma 19. eiect] electo Ma 20. id est] item Ma
 22. spiritualiter] sanctaliter Ma 23. CREDIDIT] CREDIVIT Ma ~ NOSTRO] NOSTRUM Ma ~ raritate] caritate Ma 24. per *om.* Ma 26. aliqua particula] aliquae particulae Ma
 26a. Vidi] Vidit Ma ~ LOCUTUS] LOCUS Ma
 29. VIDET¹⁻²] VIDIT Ma ~ ac] hac Ma 30. Patrem meum] Patre meo Ma

*

16. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 73, par. 13, l.19; cfr. Ambr., *Expos. Luc.*, lib. 7, ll.1987/2008/2061; id., *Expl. Ps.*, ps. 43, cap. 39, par. 2 18. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 1, par. 3, l.15; id., *In Iob. Ev. tract.*, tract. 64, par. 1, l.15 23. Cfr. *Anonymi Glosa Psalmodum*, vol. 1, p. 411, l.1/vol. 2, p. 38, l.2 25. Cfr. Aug., *In Iob. Ev. tract.*, tract. 53, par. 2, l.5

ostendit quod per effusionem sanguinis *redimeret* mundum in primo adventu, in secundo adventu iudicaturus sum mundum.

(Ioh. 13) ¹*DILEXI VOS, QUIA ERAM IN MUNDO*, USQUE IN FINEM DILEXIT (Ioh. 13,1): exemplum dedit ut omnes in dilectione caritatis permanant usque in finem. [PL 585] ²*CAENA FACTA* (Ioh. 13,2) ostendit passionem Christi; ³sicut post caenam *prandium non fit*, sic et Christus postquam semel passus est *non ostendit se iterum passurum*; ⁴*SURGENS A CAENA* (cfr. Ioh. 13,4) ostendit *passionem nostram, resurrectionem*, sive ascensionem. ⁵*PONIT VESTIMENTA SUA* (Ioh. 13,4) ostendit quia deponenda erant vestimenta eius ad crucem. ⁶*ACCIPIENS LINTEUM PRAECINXIT SE* (Ioh. 13,4). ⁷*LINTEO*, *id est* mortificatio ipsius. ⁸*MITTIT AQUAM IN PELVIM* (Ioh. 13,5) ostendit gratiam baptismi. ⁹*COEPIT LAVARE PEDES DISCIPULORUM ET EXTERGERE LINTEO* (Ioh. 13,5). ¹⁰Per lavationem pedum baptismum apostolorum intelligitur. ¹¹Per extersionem lintei ostendit per passionem Christi extersionem peccatorum. ¹²*NON LAVABIS MIHI PEDES*

~ quod *om.* S τ Wn ~ *post* quod *add.* qui δ¹ ~ effusionem sanguinis] effusionis sanguinem Me ~ sanguinis] sanguinem S ~ redimeret] venit redimere δ ~ in primo adventu *om.* α (Ϸ δ) ~ mundum¹ ... iudicaturus sum *om.* R ρ C K ~ secundo adventu] secundum adventum α (Ϸ τ O : secunda adventu M) ~ *post* adventu² *add.* veniet Gr : *add.* adveniet δ¹ ~ iudicaturus] iudicatur M ~ sum *om.* δ

(Ioh. 13) 1. DILEXI] DILEXIT Pa : CUM DILEXISSET δ ~ VOS] EOS Pa : SUOS δ ~ ERAM] ERANT Pa δ ~ MUNDO] MUNDUM R ~ *post* DILEXIT *add.* EOS Gr Eg : *add.* EIS Mu ~ dilectione caritatis] Dei veritate α (Ϸ δ) ~ permanant] permanent Me 2. *post* Christi *add.* quia Mu 3. et *om.* τ σ ~ non ostendit *om.* Pa ~ non ostendit se iterum passurum] non iterum se passurum ostendit Gr ~ passurum *in* passus *corr.* En 4. SURGENS] SCIENS Mn ~ ostendit] id est M ~ *post* ostendit *add.* post δ ~ passionem] passio M ~ nostram] suam δ ~ *post* nostram *add.* et τ K ~ sive] seu Mu 5. ostendit *om.* Mu ~ vestimenta eius *om.* Mu 6. *ante* ACCIPIENS *add.* capitulum CXV S : *add.* Incipit capitulatio R Mn τ β (Ϸ O) ~ *post* LINTEUM *add.* ET τ β 7. LINTEO] LINTEUM σ O : Per LINTEUM δ ~ id est] intellegitur δ ~ mortificatio] mortificationem Gr Eg ~ mortificatio ipsius] mor eius Mu 8. MITTIT] MISIT Mn Wn O ~ IN PELVIM *om.* Mu ~ PELVIM] PELVEM α ~ ostendit] id est Mu 9. DISCIPULORUM PEDES *transp.* Gr ~ EXTERGERE] STERGERE Mn 10. lavationem] lavationum Me Mh Sk ~ *post* pedum *add.* id est Mu ~ apostolorum] discipulorum δ¹ ~ *post* apostolorum *add.* inter-norum O ~ intellegitur] intellegi Mn 11. extersionem¹] extensionem Me ~ lintei ostendit per *om.* Mu ~ per² *om.* S Wn K Pa ~ passionem] passio Mu ~ *post* Christi *add.* et Mn M En Mu ~ extersionem²] extersio Mu

12,47) ostendit quod per effusionem sanguinis *venit redimere* mundum **in primo adventu**, in secundo adventu **venio et** iudicaturus sum mundum.

(Ioh. 13) ¹*Diligens suos qui erant in mundo*, USQUE IN FINEM DILEXIT (Ioh. 13,1), **id est** exemplum dedit ut omnes in dilectione caritatis permaneant usque in finem. [PL 585] ²CAENA FACTA (Ioh. 13,2) ostendit passionem Christi; ³sicut post caena *non subsequitur prandium*, sic et Christus postquam semel passus est *non iterum se ostendit esse passurus*. ⁴SURGIT A CAENA (Ioh. 13,4) ostendit *passionem et resurrectionem* sive ascensionem. ⁵PONIT VESTIMENTA SUA (Ioh. 13,4) ostendit quia deponenda erant vestimenta eius ad crucem **et expoliatum esse ad Iudaeis**. ⁶ACCIPIENS LINTEUM PRAECINXIT SE (Ioh. 13,4). ⁷*Per LINTEUM intellege* mortificationem ipsius. ⁸MITTIT AQUAM IN PELVIM (Ioh. 13,5) ostendit gratiam baptismi. ⁹COEPIT LAVARE PEDES DISCIPULORUM ET EXTERGERE LINTEO QUO ERAT PRAECINCTUS (Ioh. 13,5). ¹⁰Per lavationem pedum baptismum apostolorum intellegitur. ¹¹Per extersionem lintei ostendit per passionem Christi extersionem peccatorum. ¹²NON LAVABIS MIHI PEDES

31. effusionem] effusione Ma ~ primo adventu] primum adventum Ma ~ secundo adventu] secundum adventum Ma

(Ioh. 13) 1. mundo] mundum Ma ~ dilectione] dilectionem Ma 3. *post iterum add.* non Ma 4. SURGIT] SURGE Ma 8. AQUAM] AQUA Ma ~ PELVIM] BELVE Ma ~ gratiam] gratia Ma 9. LINTEUM] LINTEO Ma ~ QUO] QUOD Ma 11. extersionem] extersione Ma

IN AETERNUM (Ioh. 13,8), povere perterritus dicebat hoc. ¹³SI NON LAVERO TE, NON HABEBIS MECUM PARTEM (Ioh. 13,8) *ostendit* qui non est lavatus per baptismum et confessionem poenitentiae non habebit partem apud Deum. ¹⁴ACCEPIT VESTIMENTA SUA (Ioh. 13,12), iterum *ostendit quod* revertitur ad Iudaeos in finem mundi. ¹⁵NON EST SERVUS MAIOR DOMINO SUO, NEQUE APOSTOLUS MAIOR EO QUI MISIT ILLUM (Ioh. 13,16), ¹⁶*id est* “Si ego patior, et vos patimini”; ¹⁷*aliter* “Si ego me humilio usque ad vestigia vestra, ita et vos *humiliate vos* in omnibus”. ¹⁸LEVABIT CONTRA ME CALCANEUM (Ioh. 13,18), *id est* sicut calcaneum extrema pars membri est, sic et Dominus **noster** in extrema aetate mundi passus est, sive post consummationem scripturarum Christus passus est. ¹⁹ET POST BUCCELLAM INTROIVIT IN EUM SATANAS (Ioh. 13,27), ²⁰*id est* sicut apostolus ait “Qui indigne accipit corpus Domini et sanguinem eius iudicium manducat et bibit” (I Cor. 11,29). ²¹PRAECEPTUM NOVUM DO VOBIS id est UT DILIGATIS INVICEM (Ioh. 13,34); ²²in Vetere *dicitur* “Diligis amicum et odio habebis inimicum”; ²³Dominus dicit “Diligite inimicos vestros”, hoc est praeceptum novum.

(Ioh. 14) ¹NON TURBETUR COR VESTRUM (Ioh. 14,1): hic *praedicat* apostolis de passione sua. ²CREDITIS IN DEUM ET IN ME CREDITE (Ioh. 14,1), quia *Filius Dei* sum credite. ³IN DOMO PATRIS (Ioh. 14,2), id est

12. IN AETERNUM *om.* Mu ~ perterritus] perterritum M ~ dicebat hoc] hoc dixit Mu
 13. PARTEM MECUM *transp.* R σ Pa C K O δ ~ lavatus *in* lotus *corr. a.m.* H ~ lavatus]
 lotus Mu ~ ante confessionem *add.* per R ~ habebit] habebis S : habes τ σ ~ post habe-
 bit *add.* et Mu ~ apud Deum] apud Dominum R : cum Deo δ 14. ostendit *om.*
 Mu ~ revertitur] revertetur R ρ C K O δ 15. EST *om.* Sk ~ APOSTOLUS] APOSTOLI
 S ~ EO MAIOR *transp.* R M ~ ILLUM] ILLOS S 16. patimini] patiemini τ 17. hu-
 milio me *transp.* Mu ~ humilio] humilior M ~ ita *om.* S Mu ~ ita *post* vos¹ *transp.* τ ~
 vos² *om.* τ K ~ in *om.* ω (€ δ¹) ~ omnibus] hominibus τ 18. LEVABIT] LEVAVIT ω
 (€ R Sk ρ K O δ) ~ extrema] extra me Mn ~ membri est *transp.* τ ~ sive ... passus
 est² *om.* α (€ δ) ~ Christus *om.* δ ~ passus est² *om.* Mu 19. BUCCELLAM] BUCCELLUM
 O ~ INTROIVIT] PANIS INTRAVIT M 20. indigne] indigno Mn ~ accipit] accepit S
 Mn Sk σ M Mh ~ eius *om.* δ¹ ~ post iudicium *add.* sibi Me K δ 21. id est *om.* R
 α¹ ~ DILIGATIS] INTELLEGATIS R ~ INVICEM] IN INVICEM M 22. Vetere] Veterem
 R : Veteri Mu ~ Diligis] Diliges σ M O Pa δ ~ post amicum *add.* tuum C δ ~ post ini-
 micum *add.* tuum C δ 23. novum praeceptum *transp.* Mu ~ novum] meum C Pa
 (Ioh. 14) 1. TURBETUR] CONTURBETUR R ~ apostolis] apostolos C En K O ~ sua] dicit
 Pa 2. CREDITIS] CREDITE ω (€ δ) 3. post PATRIS *add.* MEI R β τ δ

IN AETERNUM (Ioh. 13,8), pavore perterritus dicebat hoc. ¹³SI NON LAVERO TE, NON HABEBIS MECUM PARTEM IN AETERNUM (Ioh. 13,8) *intellegitur* qui non est lavatus per baptismum et confessionem poenitentiae non habebit partem cum Deo. ¹⁴ACCEPIT VESTIMENTA SUA (Ioh. 13,12), iterum *quod significat* reveritur ad Iudaeos in finem mundi. ¹⁵NON EST SERVUS MAIOR DOMINO SUO, NEQUE APOSTOLUS MAIOR EO QUI MISIT ILLUM (Ioh. 13,16) ¹⁶*ostendit* **quia** “*Sicut* ego patior, et vos patimini”; ¹⁷*alio sensu* “*Sicut me* humilio **vobis** usque ad vestigia vestra, ita et *vos humiliare* in omnibus”. ¹⁸LEVABIT CONTRA ME CALCANEUM (Ioh. 13,18), *ostendit* sicut calcaneum extrema pars membri est, sic et Dominus in extrema aetate mundi passus est, sive post consummationem scripturarum Christus passus est. ¹⁹ET POST BUCCELLA INTROIVIT IN EO SATANAS (Ioh. 13,27) ²⁰*ostendit* sicut apostolus ait “Qui indigne accipit corpus Domini et sanguinem eius iudicium manducat et bibit” (I Cor. 11,29). ^{20a}CLARIFICATUS EST IESUS (Ioh. 13,31): **hic praeterito pro futuro posuit**. ²¹PRAECEPTUM NOVUM DO VOBIS id est UT DILIGATIS INVICEM (Ioh. 13,34), ²²in vetere *dictum est* “Diligis amicum **tuum** et odio habebis inimicum **tuum**”; ²³Dominus dicit “Diligite inimicos vestros”, hoc est praeceptum novum.

(Ioh. 14) ¹NON TURBETUR COR VESTRUM (Ioh. 14,1): hic *praedicabat* apostolis de passione sua. ²CREDITIS IN DEUM ET IN ME CREDITE (Ioh. 14,1), quia *Dei filius* sum credite. ³IN DOMO PATRIS (Ioh. 14,2), id est

13. LAVERO] LAVAVERO Ma ~ intellegitur] intellegit Ma ~ habebit] habet Ma
14. Iudaeos] Iudaeis Ma 15. EO] EUM Ma 17. in om. ω 18. LEVABIT]
LEVAVIT ω ~ pars] pras (*sic*) Ma ~ in om. Ma 20. accipit] accepit Ma ~ bibit] bibet
Ma 22. odio] hodium Ma

(Ioh. 14) 1. passione sua] passionem suam Ma 2. CREDITIS] CREDITE ω ~ CREDITE]
CREDIT Ma

*

(Ioh. 13) 18. Cfr. Ambr., *Expl. Ps.*, ps. 48, cap. 10, par. 2, p. 367, l.1

in Ecclesia. ⁴MANSIONES MULTAE SUNT (Ioh. 14,2), id est sicut in uno homine sensus divisi sunt, ⁵sic in Ecclesia, quod est corpus Christi, gratiae multae sunt. ⁶VADO PARARE VOBIS LOCUM (Ioh. 14,2), id est parabo vobis vitam aeternam, sicut ait apostolus “Advocatum habemus apud Patrem, qui interpellat pro nobis” (I Ioh. 2,1). ⁷EGO SUM VIA ET VERITAS ET VITA (Ioh. 14,6). Via sine errore Christus est, veritas sine *falsitate*, vita sine morte ipse est. ⁸AMODO NOSTIS EUM ET VIDISTIS EUM (Ioh. 14,7), id est quem viderunt oculis corporis et cognoverunt oculis cordis secundum divinitatem per illustrationem Spiritus sancti. ⁹MAIORA HORUM FACIET (Ioh. 14,12), id est quia Christus per fimbriam mulierem sanavit, ¹⁰apostoli vero *per umbram* infirmos curabant. ¹¹ROGABO PATREM MEUM, ET ALIUM PARACLITUM DABIT VOBIS (Ioh. 14,16): per bis Spiritum acceptum *dilectio* Dei et proximi *intelligitur*. ¹²SPIRITUM VERITATIS QUEM MUNDUS ACCIPERE NON POTEST (Ioh. 14,17), id est qui mundum diligit non accepit illum. ¹³NON RELINQUAM VOS ORPHANOS (Ioh. 14,18), id est non relinquam vos secundum divinitatem. ¹⁴IN ILLA DIE COGNOSCETIS (Ioh. 14,20), id est in futuro, sive in resurrectione Christi. [PL 586] ¹⁵EGO IN PATRE (Ioh. 14,20), id est secundum divinitatem. ¹⁶VOS IN ME (Ioh. 14,20), quia membra mea estis. ¹⁷ET EGO IN VOBIS (Ioh. 14,20), id est in dilectione cordis vestri. ¹⁸MANIFESTABO EI MEIPSUM (Ioh. 14,21), id est credentes in divinitatem. ¹⁹MANSIONEM APUD EUM FACIEMUS (Ioh. 14,23), sicut ipse ait “Ubi duo vel tres congregati

4. SUNT *om.* Mu ~ sicut] sic M ~ homine] hominem M ~ divisi sunt sensus *transp.* δ¹ ~ divisi sunt] divisus est R β τ δ¹ 5. quod est corpus Christi *om.* Mu 6. parabo] parare Mn M Pa ~ parabo vobis *om.* δ¹ 6. ait *om.* R ~ Advocatum habemus] exi-
bentibus habetis Mn ~ habemus] habetis α¹ (ϕ R β¹) τ 7. VIA¹ ... VITA¹] VITA ...
VIA α (ϕ τ Wn K O δ) ~ ipse est *om.* Mu 8. EUM¹] ENIM Mu ~ viderunt] vidistis
Mu ~ cognoverunt] novistis Mu ~ sancti Spiritus *transp.* δ¹ 9. FACIET] FACIT ω (ϕ
Me δ¹ : FACIAS Mn : FACIETIS O) ~ *post* fimbriam *add.* vestimenti δ¹ 10. vero *om.*
δ¹ ~ curabant] curabam Mn ~ *post* curabant *add.* Explicit Passio α¹ (ϕ σ δ : *sp. rel.* Pa)
11. per bis] pro verbiis Mn ~ per bis spiritum] per spiritum sanctum bis Mu ~ *post*
Spiritus *add.* sanctum C En ~ acceptum Spiritum *transp.* Gr ~ intelligitur] intellec-
tum Mn 12. SPIRITUM] SPIRITUS En ~ qui mundum] quia mundo non M ~ diligit
mundum *transp.* Gr ~ accepit] accipit Mn ρ O δ ~ illum] eum Mu 13. vos² *om.*
Eg ~ secundum] sed M ~ *post* divinitatem *add.* do vobis M 14. ILLA] ILLO H Pa
15. EGO ... vestri (segm. 17) *om.* M ~ id est *om.* δ¹ 17. ET EGO *om.* τ ~ IN VOBIS id
est *om.* Mu 18. MANIFESTABO] MANIFESTO Eg ~ in divinitate credentes *transp.* M
19. MANSIONEM] MANSIONES M ~ FACIEMUS] FACIMUS Sk Wn En C K Eg

in Ecclesia. ⁴MANSIONES MULTAE SUNT (Ioh. 14,2), id est sicut in uno homine sensus divisi sunt, ⁵sic **et** in Ecclesia, quod est corpus Christi, gratiae multae sunt. ⁶VADO PARARE VOBIS LOCUM (Ioh. 14,2), id est parabo vobis vitam eternam, sicut ait apostolus “Advocatum habemus apud Patrem, qui interpellat pro nobis” (I Ioh. 2,1). ⁷EGO SUM VIA ET VERITAS ET VITA (Ioh. 14,6). Via sine errore Christus est, veritas sine *fallacia* **et** vita sine morte ipse est **Christus**. ⁸AMODO NOSTIS EUM ET VIDISTIS EUM (Ioh. 14,7), id est quem viderunt oculis corporis et cognoverunt oculis cordis secundum divinitatem per illustrationem Spiritus sancti. **QUI VIDIT ME VIDIT ET PATREM MEUM** (Ioh. 14,9); **quia ego et Pater unum sumus, dum dicit unum confunditur Arrius**. ⁹MAIORA HORUM FACIET (Ioh. 14,12); **quomodo maiora horum?** Quia Christus per fimbriam mulierem sanavit, ¹⁰apostoli vero *umbra* infirmos curabant. ¹¹ROGABO PATREM MEUM ET ALIUM PARACLETUM DABIT VOBIS (Ioh. 14,16): per Spiritum acceptum *dilectionem* Dei et proximi *intellege*. ¹²SPIRITUS VERITATIS QUEM MUNDUS *NON POTEST ACCIPERE* (Ioh. 14,17) *ostendit* qui mundum diligit non accepit illum. ¹³NON RELINQUAM VOS ORPHANOS (Ioh. 14,18), id est non relinquam vos secundum divinitatem. ¹⁴IN ILLA DIE COGNOSCETIS (Ioh. 14,20), id est in futuro cognoscetis, sive in resurrectione Christi. [PL 586] ¹⁵EGO IN PATRE (Ioh. 14,20) *ostendit* secundum divinitatem. ¹⁶VOS IN ME (Ioh. 14,20) *ostendit qui* membra mea estis. ¹⁷ET EGO IN VOBIS (Ioh. 14,20), id est in dilectione cordis vestri. ¹⁸MANIFESTABO EI MEIPSUM (Ioh. 14,21), id est credentes in divinitatem. ¹⁹MANSIONEM APUD EUM FACIEMUS (Ioh. 14,23) *ostendit* sicut ipse ait “Ubi duo vel III congregati

4. uno] unum Ma	6. habemus] habent Ma	7. Via sine] Vias ne Ma
8. AMODO] MODO Ma	9. FACIET] FACIT ω ~ fimbriam mulierem sanavit] fimbria muliere sanabit Ma	10. vero] viro Ma ~ infirmos] infirmus Ma ~ curabant] curabatur Ma
12. QUEM] QUE Ma	13. ORPHANOS] ORFANUS Ma	14. in ²] III Ma ~ cognoscetis ²] cognoscitis Ma ~ resurrectione] resurrectionem Ma
15. PATRE] FRATRE Ma	18. EI] IN Ma ~ credentes] credentis Ma ~ ante divinitatem <i>add.</i> se Ma	

*

(Ioh. 14) 9. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 245, (ed. PL38) col. 1152, l.47; *ibid.*, ser. 63B, (ed. MiAg1) p. 612, l.20 10. Cfr. Ambr., *De officiis*, lib. 3, cap. 1, par. 3; cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 31, ll.82/90 16. Cfr. Aug., *Contra Faustum*, lib. 22, par. 22, p. 614, l.6

fuerint in nomine meo, ibi sum et ego in medio eorum". ²⁰PACEM MEAM DO VOBIS (Ioh. 14,27), *id est* sicut ego patienter suffero omnia, et vos *patientiam habebitis*. ²¹PACEM RELINQUO VOBIS (Ioh. 14,27), *id est* sicut ego passus sum, ita et vos patimini. ²²NON SICUT MUNDUS DAT PACEM EGO DO VOBIS (Ioh. 14,27): mundus interruptam pacem dat, Deus aeternam dat. ²³VENIT PRINCEPS MUNDI AD ME ET NIHIL IN ME INVENIT (cfr. Ioh. 14,30), *id est* venit diabolus ad crucem et in Domino non invenit peccatum; ²⁴quaesivit capere, captus est ab eo. ²⁵SICUT PRAECEPIT MIHI PATER, SIC FACIO (cfr. Ioh. 14,31): misit illum Pater ut sanguinem suum funderet pro genere humano, et ita fecit.

(Ioh. 15) ¹EGO SUM VITIS VERA (Ioh. 15,1), unde profluit sanguis et aqua. ²ET PATER MEUS AGRICOLA (Ioh. 15,1), *id est* cultor Ecclesiae. ³VOS PALMITES (Ioh. 15,5), *id est apostoli sive fideles* Ecclesiae; ⁴sicut palmes non potest a se fructum ferre nisi manserit in vite, sic et unusquisque non fert fructum *nisi manserit in Christo*. ⁵IN HOC CLARIFICATUS EST PATER MEUS, UT FRUCTUM PLURIMUM AFFERATIS (Ioh. 15,8), *id est* sicut ego per praedicationem et passionem fructificavi, ita et vos facite. ⁶SICUT DILEXIT ME PATER, ET EGO DILEXI VOS (Ioh. 15,9), *id est* sicut misit me Pater praedicare, et pati, et ego mitto vos. ⁷MAIOREM CARITA-

~ et ego *om.* Mu ~ in medio eorum] et reliqua R M p C : *om.* K 20. sicut] si Pa
~ ego *om.* C ~ patienter] pacior δ¹ ~ suffero] subfirmavero Mn : *om.* δ¹ ~ habebitis]
habetis R τ Pa : habeatis δ 21. *post* PACEM *add.* MEAM S R τ O Pa ~ ita *om.* Eg ~
patimini] patiemini Mn R τ σ Pa 22. PACEM *om.* δ¹ ~ VOBIS *om.* En ~ interrup-
tam] inter relictam Mn ~ dat pacem *transp.* δ¹ ~ dat aeternam *transp.* Eg ~ *post* dat
add. PATER MAIOR ME EST ostendit pro parte carnis δ 23. MUNDI *om.* M ~ *post* AD
ME *add.* *id est* diabolus ad crucem et Mu ~ NIHIL IN ME INVENIT] IN ME NON INVENIT
NICHIL *et add.* *id est* diabolus venit ad crucem Eg ~ INVENIT IN ME *transp.* M Mu ~
diabolus venit *transp.* R τ β (Ϝ Sk σ M C) δ ~ diabolus ... non invenit *om.* Mu
24. *post* capere *add.* et Mu ~ ab eo *om.* Mu 25. funderet] fuderet et Mn

(Ioh. 15) 1. profluit] perfluit R τ β (Ϝ K) 2. PATER MEUS AGRICOLA *om.* M ~ cul-
tor] pastor Mn 3. VOS PALMITES ... Ecclesiae *om.* Pa ~ PALMITES] PALMITIS Mn
4. palmes] palmis S Wn O : palmam τ ~ ferre] facere Sk Wn M En ~ non fert fruc-
tum] non potest fructum facere Gr Eg : *om.* Mu ~ fert] potest H : adfert M
5. *post* HOC *add.* ERGO τ Sk σ O δ ~ PLURIMUM] PRIMUM R ~ sicut per praedicationem
ego *transp.* R β τ δ ~ sicut ... passionem] sicut ego per crucem et praedicationem Mu
~ per *om.* R ~ facite *om.* Mu 6. ET EGO ... Pater² *om.* Wn ~ sicut² *om.* M ~ me
misit *transp.* Mu ~ Pater *om.* Mu ~ mitto *om.* Mu

fuerint in nomine meo, ibi sum et ego in medio eorum". ²⁰PACEM MEAM DO VOBIS (Ioh. 14,27) *ostendit* sicut ego patienter suffero omnia, **ita** et vos *in patientia vestra possidebitis animas vestras*. ²¹PACEM MEAM RELINQUO VOBIS (Ioh. 14,27), id est sicut ego passus sum et vos **post me** patimini. ²²NON SICUT MUNDUS DAT EGO DO VOBIS (Ioh. 14,27): mundus interruptam pacem dat, Deus aeternam dat. ^{22a}PATER MAIOR ME EST (Ioh. 14,28) *ostendit pro parte carnis*. ²³VENIT PRINCEPS HUIUS MUNDI AD ME ET *IN ME NIHIL INVENIT* (cfr. Ioh. 14,30) *ostendit* venit diabolus ad crucem et in Domino non invenit **ullum** peccatum; ²⁴quaesivit capere, captus est ab eo. ²⁵SICUT PRAECEPIT MIHI PATER, SIC FACIO (cfr. Ioh. 14,31) *ostendit* misit illum Pater ut sanguinem suum funderet pro genere humano, et ita fecit.

(Ioh. 15) ¹EGO SUM VITIS VERA (Ioh. 15,1), unde profluit sanguis et aqua. ²ET PATER MEUS AGRICOLA (Ioh. 15,1), id est cultor Ecclesiae. ³*Per PALMITES* (Ioh. 15,5) *intellegitur apostulus sive fidelis* Ecclesiae; ⁴sicut palmes non potest a se fructum ferre nisi manserit in vite, sic et unusquisque *nisi manserit in Christo* non fert fructum. ⁵IN HOC CLARIFICATUS EST PATER MEUS (Ioh. 15,8) **quasi aperte dixisset "In me clarificatus est"**, UT FRUCTUM PLURIMUM ADFERATIS (Ioh. 15,8), id est sicut ego per praedicationem et passionem fructificavi, ita et vos **similiter** facite. ⁶SICUT DILEXIT ME PATER ET EGO DILEXI VOS (Ioh. 15,9), id est sicut misit me Pater praedicare, et pati, et ego mitto vos. ⁷MAIOREM CARITA-

20. PACEM MEAM] PACE MEA Ma	21. PACEM MEAM] PACE MEA Ma	22. inter-
ruptam] interruptat Ma	23. crucem] cruce Ma	25. funderet] fundere Ma
(Ioh. 15) 1. VITES <i>in</i> VITIS <i>corr. s.l.</i> Ma	2. cultor] cultura Ma	3. PALMITES] PAL-
MITE Ma	4. fert] ferret Ma	6. <i>post</i> Pater ² <i>add.</i> ut Ma
		7. MAIOREM CARI-
		TATEM] MAIORE CARITATE Ma

*

(Ioh. 15) 3. Cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 3, p. 17, l.292

TEM NEMO HABET (Ioh. 15,13), *et reliqua*: “Dilectio fortior est morte” (cfr. Cant. 8,6); ⁸ego pro dilectione patior pro vobis, et vos patimini pro Ecclesia. ⁹OMNIA QUAE AUDIVI A PATRE MEO NOTA FECI VOBIS (Ioh. 15,15), id est *praecepta Evangelii*. ¹⁰ELEGI VOS DE MUNDO (Ioh. 15,19), id est *de mundanis actibus*. ¹¹NON ESTIS DE MUNDO (Ioh. 15,19), id est quia non diligitis mundum, ¹²ut ait Salomon “Talis est mulier adultera, quae cum *comederit*, tergit os suum, dicit ‘Non sum operata malum’” (Prov. 30,20); ¹³*figurat* Ecclesiam ex gentibus, quae per confessionem abstersit se de immunditia peccatorum. ¹⁴AB INITIO MECUM ESTIS (Ioh. 15,27), id est ab initio praedicationis.

(Ioh. 16) ¹SI EGO NON ABIERO, PARACLITUS NON VENIET (Ioh. 16,7), id est si ego per passionem non abiero ad Patrem Spiritus sanctus non veniet ad vos. ²CUM VENERIT PARACLITUS, ARGUET MUNDUM DE PECCATO (Ioh. 16,7), id est qui non credit in me *credat per praedicationem Evangelii*. ³DE IUDICIO AUTEM, QUIA PRINCEPS MUNDI IUDICATUS EST (Ioh. 16,11). ⁴ARGUET DE PECCATO (Ioh. 16,8), id est ut per praedicationem vestram convertantur ad poenitentiam. ⁵DE IUSTITIA (Ioh. 16,8): ut sicut diligit proximum, diligit *et* Deum ex toto corde. ⁶DE IUDICIO, ut *quicquid* vultis faciant vobis homines, et vos facite illis; *haec enim est Lex et prophetae*. ⁷MODICUM NON VIDEBITIS ME (Ioh. 16,16), *id est dum iacui*

7. HABET] HABEBIT S ~ et reliqua *om.* Pa Mu ~ est fortior *transp.* Me ~ fortior est] fortio-
riorem τ M 8. pro] per α (€ Mn : *om.* Sk) ~ dilectione] dilectionem ω ~ patimini
om. Mu 9. MEO *om.* δ¹ 11. diligitis] dilegitis S 12. Salomon] apostolus
δ¹ ~ comederit] vindidit Mn ~ tergit] tetigit R : stergit Mn : tergens Gr Eg ~ ope-
rata] operatam S 13. figurat] figuram Mn ~ abstersit] extersit S K Mu : abstergit
Pa Eg ~ immunditia] munditia τ Sk Wn

(Ioh. 16) 1. NON VENIET¹ ... Spiritus sanctus *om.* Mu 2. *post* PARACLITUS *add.* ILLE
δ¹ ~ *post* Evangelii *add.* DE IUSTITIA VERO QUIA AD PATREM VADO ETIAM NON VIDEBITIS
ME δ 3. MUNDI] HUIUS (... *non leg.*) Mu : HUIUS MUNDI IAM Gr : HUIUS IAM Eg
4. ARGUET] ARGUIT Me Mn τ H M Sk M En C Eg : *om.* Mu ~ ARGUET DE PECCATO
om. *et add. marg.* K ~ vestram] veram Mn M : nostram Sk ~ ad poenitentiam *om.* Mu
5. DE IUSTITIA ... corde *post* illis (segm. 6) *transp.* Sk ~ diligit] diligitis Sk ~ *post* corde
add. et ex tota anima et ex tota virtute δ 6. quicquid] quaecumque δ ~ *ante*
faciant *add.* ut α ~ est enim *transp.* δ¹ ~ *post* prophetae *add.* Finit capitulum CXLVIII
S : *add.* Finit Mn : *add.* CXLVIII τ Wn M : *add.* CXLVIII capitula Sk 7. *post*
MODICUM *add.* ET IAM O δ ~ iacui] iacebo Mu

TEM HANC NEMO HABET, ANIMAM SUAM PONET PRO AMICIS SUIS (Ioh. 15,13): "Dilectio fortior est morte" (cfr. Cant. 8,6); ⁸ego pro dilectione patior pro vobis, et vos patimini pro Ecclesia. ⁹OMNIA QUAE AUDIVI A PATRE MEO NOTA FECI VOBIS (Ioh. 15,15), id est **mandata et praecepta evangelica**. ¹⁰ELEGI VOS DE MUNDO (Ioh. 15,19), id est mundanis actibus. ¹¹NON ESTIS DE MUNDO (Ioh. 15,19), id est quia non diligitis mundum, ¹²ut ait Salomon "Talis est mulier adultera, quae cum *comederet* tergit os suum, dicit 'Non sum operata malum'" (Prov. 30,20); ¹³*figura tenet* Ecclesiae ex gentibus, quae per confessionem abstersit se de immunditia peccatorum. ^{13a}**SI NON VENISSEM ET LOCUTUS NON FUISSEM PECCATUM HABERENT** (Ioh. 15,22), id est **peccatum requisitionis et maximum peccatum**. ¹⁴AB INITIO MECUM ESTIS (Ioh. 15,27), id est ab initio praedicationis.

(Ioh. 16) ¹**SI EGO NON ABIERO PARACLITUS NON VENIET** (Ioh. 16,7), hoc est si ego per passionem non abiero ad Patrem Spiritus sanctus non veniet ad vos. ²**CUM VENERIT PARACLITUS, ARGUET MUNDUM DE PECCATO** (Ioh. 16,7), id est qui non credit in me *per praedicationem Evangelii credent*. **DE IUSTITIA VERO QUIA AD PATREM VADO ETIAM NON VIDEBITIS ME** (Ioh. 16,10). ³**DE IUDICIO AUTEM, QUIA PRINCEPS HUIUS MUNDI IAM IUDICATUS EST** (Ioh. 16,11). ⁴**ARGUET DE PECCATO** (Ioh. 16,8), id est ut per praedicationem vestram convertantur ad poenitentiam. ⁵**DE IUSTITIA VERO** (Ioh. 16,8), ut sicut diligit proximum, diligat Deum ex toto corde **et ex tota anima et ex tota virtute**. ⁶**DE IUDICIO AUTEM**, ut *quaecumque* vultis faciant vobis homines et vos fcite illis; *haec est enim* Lex et prophetarum. ⁷**MODICUM ET IAM NON VIDEBITIS ME** (Ioh. 16,16), *quod signi-*

8. dilectione] dilectionem ω 10. actibus] accitibus Ma 11. diligitis in diligit corr. s.l. Ma 12. Talis] Tales Ma ~ tergit os] tergitus Ma 13a. HABERENT] HABERINT Ma

(Ioh. 16) 1. veniet²] venio Ma 2. ARGUET] ARGUIT Ma ~ Evangelii] vestram Ma
3. IUDICIO] IUDITIUM Ma 4. ARGUET] ARGUIT Ma ~ convertuntur in convertantur corr. s.l. Ma

in sepulcro. ⁸MODICUM ITERUM VIDEBITIS ME (Ioh. 16,16), *id est* post resurrectionem. ⁹VENIT HORA QUANDO NON IN PROVERBIIS LOQUAR VOBIS, SED PALAM DE PATRE MANIFESTABO VOBIS (Ioh. 16,25), *id est* per resurrectionem. ¹⁰IN ILLA DIE IN NOMINE MEO PETETIS (Ioh. 16,26), *id est* quia ascendo ad Patrem, resurgendo per potestatem. ¹¹PATER DILIGIT VOS, QUIA VOS *DILIGITIS ME* (Ioh. 16,27). ¹²RELINQUO MUNDUM ET VADO AD PATREM (Ioh. 16,28), *id est per praesentiam* corporis, nam secundum divinitatem non relinquit. ¹³IN MUNDUM PRESSURAM HABETIS (Ioh. 16,33), *id est* a mundanis hominibus tribulationem; ¹⁴EGO VICI MUNDUM (Ioh. 16,33), *id est* alligavit fortem in mundo qui est diabolus.

(Ioh. 17) [PL 587] ¹VENIT HORA, PATER, CLARIFICA FILIUM TUUM (Ioh. 17,1), *id est* per resurrectionem. ²UT FILIUS CLARIFICET TE (Ioh. 17,1), *id est per* filium convertantur, et credant. ³EGO TE CLARIFICAVERAM SUPER TERRAM (Ioh. 17,4), *id est* notum feci *hominibus* apud te. ⁴MANIFESTAVI NOMEN TUUM HOMINIBUS (Ioh. 17,6) ostendit quia secundum divinitatem cum Patre erat, et corporaliter in terra; ⁵QUOS MIHI DEDISTI DE MUNDO TUI ERANT (Ioh. 17,6), *id est* in praesentia ab initio tui erant; ⁶MIHI EOS DEDISTI (Ioh. 17,6), *id est* ad docendum. ⁷ET SERMONEM TUUM SERVAVERUNT (Ioh. 17,6), *id est* in fide permanserunt. ⁸EGO PRO EIS ROGO, NON PRO MUNDO (Ioh. 17,9), quia scit Deus qui sunt eius.

8. *ante* MODICUM *add.* ET Eg Mu ~ ITERUM MODICUM *transp.* Mu ~ *post* ITERUM *add.* ET τ O ~ *id est* ... VOBIS (segm. 9) *om.* Mu 9. QUANDO] QUAM C ~ VOBIS] VOBIS-SCUM R ~ MANIFESTABO] ADNONTIABO K : ANNUNTIABO Eg 10. ILLA] ILLO H C ~ PETETIS] PETITIS S Mn τ Wn M ~ *id est om.* Mu ~ ascendo] ascendendo Mn ~ resurgendo] resurgendi S ~ *post* potestatem *add.* [appendix Mu48] Mu 11. PATER ... ME] PATER AMAT NOS QUIA VOS ME AMA(... *non leg.*) Mu 12. corporis] carnis Eg : carnis quia Mu ~ divinitatem] divinite O 13. IN *om.* Me τ H Gr Eg ~ IN MUNDUM] CUM ISTIS Mu ~ HABETIS] HABEBITIS δ 14. vici] vinci M ~ qui est diabolus] *id est* diabolus Mu

(Ioh. 17) 1. PATER *om.* Me ~ CLARIFICA] CLARIFICARE S : AD CLARIFICARE M ρ C K ~ FILIUM TUUM ... resurrectionem *om.* Me ~ per] post M ρ 2. *post* FILIUS *add.* TUUS Mu ~ per ... convertantur] ut homines per eum convertantur Mu ~ credant] credunt Mn : credant in te Mu 3. apud *om.* Eg ~ apud te *om.* H M Mu 4. MANIFESTAVI] MANIFESTABO Gr ~ MANIFESTAVI ... HOMINIBUS *om.* H M 5. MIHI DEDISTI *transp.* R ~ *id est* ... erant] et Mu 6. *post* docendum *add.* et salvandum δ¹ 7. SERVAVERUNT] SERVARE Mn : SERVAVERIT Sk ~ fide] fine C 8. ROGO] ROGABO R ~ scit] sit R ~ qui] quae Mn τ Sk H C ~ eius] ei M

ficat in sepulcro dum iacuit, non viderunt eum. ⁸MODICUM ITERUM VIDE-
BITIS ME (Ioh. 16,16) *ostendit* post resurrectionem **viderunt eum.**
⁹VENIT HORA QUANDO NON PROVERBIS LOQUAR VOBIS SED PALAM DE
PATRE MANIFESTABO VOBIS (cfr. Ioh. 16,25), *intellegitur* post resurrectio-
nem. ¹⁰IN ILLA DIE IN NOMINE MEO PETETIS (Ioh. 16,26), id est quia
ascendo ad Patrem, resurgendo per potestatem. ¹¹PATER DILIGIT VOS
PROINDE QUIA VOS ME DILIGITIS (Ioh. 16,27). ¹²RELINQUO MUNDUM ET
VADO AD PATREM (Ioh. 16,28), id est *pro praesentia* corporis **dixit**, nam
secundum divinitatem non relinquit. ^{12a}UT QUIS TE INTERROGET (Ioh.
16,30) **id est ut quis te doceat.** IN ME PACEM HABEATIS (Ioh. 16,33),
hoc ut non me scandalizetis. ¹³IN MUNDUM PRAESSURAM HABETIS
(Ioh. 16,33), id est a mundanis hominibus tribulationem **habetis.**
¹⁴EGO VICI HUNC MUNDUM (Ioh. 16,33), id est alligavit fortem in mun-
do qui est diabolus.

(Ioh. 17) [PL 587] ¹VENIT HORA, PATER, CLARIFICA FILIUM TUUM
(Ioh. 17,1), *hoc est* per resurrectionem, **ut qui non credunt credant.**
²UT FILIUS CLARIFICET TE (Ioh. 17,1), *ut* filium convertantur, et cre-
dant. ³EGO TE CLARIFICAVERAM SUPER TERRAM (Ioh. 17,4), id est notum **te**
feci *super hominibus* apud te. ⁴MANIFESTAVERAM NOMEN TUUM HOMINIBUS
(Ioh. 17,6) ostendit quia secundum divinitatem cum Patre erat, corpo-
raliter in terra. ⁵QUOS DEDISTI MIHI DE MUNDO TUI ERANT (Ioh. 17,6), id
est in praesentia ab initio tui erant; ⁶MIHI EOS DEDISTI (Ioh. 17,6) *ostendit*
ad docendum **et ad salvandum.** ⁷ET SERMONEM TUUM SERVAVÉRUNT
(Ioh. 17,6), id est **quia** in fide permanserunt. ⁸EGO PRO EIS ROGO,
NON PRO MUNDO (Ioh. 17,9), **hoc est** quia scit Deus qui sunt eius.

7. sepulcro] sepulchrum Ma 9. LOQUAR] LOQUOR Ma 10. PETETIS] PETITUS
Ma ~ resurgendo] resurrendo Ma 12a. INTERROGET] INTERROGIT Ma ~ HABEATIS]
HABETIS Ma 13. a] ad Ma ~ tribulationem] tribulatione Ma 14. allegavit *in*
alligavit *corr. s.l.* Ma ~ mundo] mundum Ma

(Ioh. 17) 1. per] pro Ma 2. convertantur *in* convertuntur *corr. s.l.* Ma 4. quia]
qui Ma ~ Patre] Patrem Ma 5. id est... erant *om.* Ma

*

(Ioh. 17) 7. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 43, par. 12, l.35

⁹OMNIA TUA MEA SUNT ET MEA TUA SUNT, ET CLARIFICATUS SUM IN EIS (Ioh. 17,10), id est in *iisdem* gentibus manifestatus sum, id est quia crediderunt in me. ¹⁰*In mundo sum: corporaliter*; ¹¹*et IN MUNDO NON SUM* (cfr. Ioh. 17,11): *spiritualiter, quia in mundi actionibus non sum*. ¹²ET PRO EIS SANCTIFICO MEIPSUM (Ioh. 17,19), id est per martyrium et resurrectionem. ¹³EGO CLARITATEM QUAM DEDISTI MIHI DEDI EIS (Ioh. 17,22), id est praecepta divina.

(Ioh. 18) ¹EXIVIT CUM DISCIPULIS SUIS TRANS TORRENTEM CEDRON (Ioh. 18,1) ostendit impetum persecutionis. ²Iterum transiens Iesus cum discipulis suis, id est de mundo ad Patrem, et de Iudaeis ad gentes. ³VENERUNT CUM LATERNIS ET FACULIS (Ioh. 18,3), id est ipsi sibi accenderunt lumen poenalem. ⁴ADDUXERUNT EUM AD ANNAM (Ioh. 18,13); ⁵ANNA *gratia Dei interpretatur*, quia *gratia Dei* acceperat principatum sacerdotis, sed male illa usus est. ⁶OSTIARIA (Ioh. 18,16) quae introduxit Petrum in atrium, *significat* primitivam Ecclesiam. ⁷*Exprobrant* eum, quia filium Dei se esse dixisset, ⁸“Certe non rapinam arbitratus est *se esse* aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accepit” (Phil. 2,6-7).

(Ioh. 19) ¹IESUS BAIULANS CRUCEM SUAM (Ioh. 19,17): exemplum dat, sicut ipse dixit “Qui vult post me venire, abneget semetipsum”

9. TUA MEA *transp.* M ~ SUM *om.* τ ~ IN EIS id est *om.* C ~ *iisdem om.* Mu ~ manifestatus] manifestus P 11. NON SUM IN MUNDO *transp.* Mu ~ *spiritualiter*] *corporaliter* α (€ K) ~ quia ... sum] id est in actibus eius Mu ~ in mundi] in mundo sum Mn ~ actionibus] actibus R Pa ~ sum²] sunt C 12. *post* PRO EIS *add.* EGO C Pa ~ SANCTIFICO] SANCTIFICABO Mn τ Sk δ 13. EGO *om.* Mu ~ DEDI] DEDIT En

(Ioh. 18) 1. EXIVIT] EXIIT S ~ *post* EXIVIT *add.* IESUS O ~ SUIS *om.* Me K Mu ~ TORRENT] TORRENTE R En 3. LATERNIS] LANTERNIS S β (€ Wn K : LENTEAMINIS M) Mh ~ FACULIS] FACIBUS H ~ lumen] lucem C ~ poenalem] poenale α 4. ADDUXERUNT] ADIUXERUNT S 5. ANNA *om.* C : qui Mu ~ interpretatur Dei gratia *transp.* Mu ~ acceperat] acceperant S : acciperat τ Sk H M En ~ *post* sacerdotis *add.* habuit Mu ~ male *om.* α (€ Me δ) ~ male usus est illa *transp.* Gr ~ usus] visa R τ β (€ vasa C) 6. in atrium *om.* K Mu ~ significat] ostendit signum M ~ primitivam Ecclesiam] primitivae Ecclesiae α (€ τ O δ) 7. Exprobrant] Exprobravit R Wn ρ K : Exprobrabant M O δ ~ eum *om.* Mu ~ quia] qui Sk ~ Dei filium *transp.* R ρ C K ~ esse *se transp.* R ρ C K O ~ dixisset] dixit Mu 8. aequalem esse *transp.* Gr ~ exinanivit] exinanivit R ~ accepit] accipiens Pa δ

(Ioh. 19) 1. ipse *om.* Mu ~ abneget] abnegat τ ~ semetipsum *om.* Mu

⁹OMNIA TUA MEA SUNT ET MEA TUA SUNT, ET CLARIFICATUS SUM IN EIS (Ioh. 17,10), id est in *his* gentibus manifestatus sum, id est quia crediderunt in me. ¹⁰ET IAM NON SUM IN MUNDO ET IN MUNDO SUM, ET A TE VENIO PATER (Ioh. 17,11): *corporaliter*. ¹¹In mundo sum: *actionibus*. ¹²ET PRO EIS SANCTIFICO MEIPSUM (Ioh. 17,19), id est per martyrium et resurrectionem. ¹³EGO CLARITATEM QUAM DEDISTI MIHI DEDI EIS (Ioh. 17,22), id est **per** praecepta divina **sive doctrina evangelica**.

(Ioh. 18) ¹EXIVIT CUM DISCIPULIS SUIS TRANS TORRENTE CEDRON (Ioh. 18,1) ostendit impetum persecutionis. ²Iterum transiens Iesus cum discipulis suis: de mundo ad Patrem et de Iudaeos ad gentes. ³VENERUNT CUM LATERNIS ET FACULIS (Ioh. 18,3), id est ipsi sibi accenderunt lumen poenalem. ⁴ADDUXERUNT EUM AD ANNAM (Ioh. 18,13); ⁵ANNA *interpretatur gratia eius*, quia **per gratiam Dei** acceperat principatum sacerdotis, sed male illa usus est. ⁶OSTIARIA (Ioh. 18,16) quae introduxit Petrum in atrium *tenit figuram* primitivae Ecclesiae. ⁷*Exprobrabant* eum, quia Dei filium se esse dixisset ⁸“Certe non rapinam arbitratus est *esse se* aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accepit” (Phil. 2, 6-7).

(Ioh. 19) ¹**Per** IESUS BAIULANS CRUCEM SUAM (Ioh. 19,17) exemplum dat, sicut ipse dixit “Qui vult post me venire, abneget semetipsum,

10. IN¹] NON Ma 12. per martyrium] pro martyrio Ma

(Ioh. 18) 1. CEDRON] CEDRONI Ma 2. transiens Iesus] transire Iesu Ma ~ Patrem] Patre Ma 3. CUM *om.* Ma ~ accederunt *in* accenderunt *corr. s.l.* Ma ~ poenalem] penelem Ma 4. ADDUXERUNT] ADVINCXERUNT Ma ~ ANNAM] ANNA Ma 5. gratiam] gratia Ma ~ sacerdotis] sacerdoti Ma 6. primitivae] primitiva Ma 8. rapinam] rapina Ma ~ est *om.* Ma ~ se] sed Ma ~ accepit] accipit Ma

*

(Ioh. 18) 5. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 34, l.11/p. 64, l.4; id., *Epistulae*, ep. 54, vol. 54, par. 16, p. 483, l.8; cfr. Aug., *Civ. Dei*, XVII, cap. 4, l.43; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 6, par. 59; id., *Quaest. in Vet. Test., In Regem I*, cap. 1, par. 4, col. 392, l.6

(Mt. 16,24; Lc. 9,23), *et reliqua*. ²Duo latrones crucifixi erant cum Iesu; ³qui permansit **unus** in perfidia sua ostendit Iudaeos, qui confessus est significat gentes. ⁴SCRIPTUM ERAT IN TITULO REX IUDAEORUM (Ioh. 19,19), id est rex confessorum. ⁵FECERUNT QUATUOR PARTES MILITES DE VESTIMENTO IESU (Ioh. 19,23). ⁶Quatuor milites *id est quatuor evangelistae*. ⁷Vestimenta divisa *id est praedicationem, incarnationem, passionem, et resurrectionem*, quam praedicaverunt in quatuor *partes* mundi. ⁸TUNICA AUTEM INCONSUTILIS DESUPER CONTEXTA (Ioh. 19,23) ostendit quia divinitas in Patre et Filio **inseparabilis** est. ⁹NON SCINDAMUS EAM SED SORTIAMUS DE ILLA CUIUS ERIT (Ioh. 19,24) *ostendit* quia viri catholici non scindunt unitatem divinitatis. Cuius erit in sorte nisi Ecclesiae quae non separat potestatem Trinitatis? ¹⁰MULIER, ECCE FILIUS TUUS; DISCIPULO: ECCE MATER TUA (Ioh. 19,26-27). ¹¹Hic virginem virgini *commendavit*, ut incorruptam servaret. ¹²NON FREGERUNT CRURA IESU (Ioh. 19,33), id est quod figuratum fuerat ante per agnum in Aegypto: ¹³“Non crudum, neque coctum aqua, sed assum igni” (Exod. 12,9), ostendit passionem Christi; ¹⁴“Baculum in manu” (II Reg. 4,29)

2. crucifixi erant] crucifixerant S Sk En : crucifixerunt Mn τ H M ~ erant cum Iesu *om.* Mu ~ cum] eum M 3. qui permansit ... gentes] unus ostendit Iudeos id est qui permansit in perfidia, alter gentes id est qui confessus est Mu ~ in perfidia] per in fidia Sk ~ significat] ostendit Eg 4. IN TITULO *om.* Mu ~ rex² *om.* Mu 5. MILITES PARTES *transp.* Mu ~ VESTIMENTO] VESTIMENTA R Sk H M En C K : VESTIMENTIS τ O Mu 6. id est *om.* Pa : id sunt Eg ~ quatuor² *om.* Mu ~ evangelistae] Evangelii τ : Evangelia M 7. praedicationem] praedicatio Mu ~ incarnationem ... resurrectionem] incarnationis, passionis et resurrectionis Mu ~ passionem *om.* S ~ et resurrectionem ... partes *om.* M ~ quam] quae α 8. AUTEM *om.* Pa Mu ~ INCONSUTILIS] INCONSUTILES Mn ~ divinitas] divitis O ~ Patre] patreos O ~ inseparabilis] inseparabilem M : separabilis O ~ *post* est *add.* PER TOTO quod dicit ostendit “Caelum et terra, ego repleo (replebo Eg) dicit Dominus” δ 9. SCINDAMUS] SCINDIMUS τ H ~ EAM] ILLAM Pa ~ SORTIAMUS] SORTIAMUS Mn ~ CUIUS ERIT *om.* Mu ~ ERIT] ERAT R ~ catholici] catholica Mn ~ unitatem] civitatem Wn ~ Cuius erit² ... Trinitatis *om.* R 10. DISCIPULO] DISCIPULE α (⊕ Wn M K δ : DISCIPULI H C) 11. *ante* incorruptam *add.* incorruptus Gr Eg : *add.* incorruptam Mu ~ *post* servaret *add.* Quod dicit “Sitio” intellige fidem humani generis δ 12. FREGERUNT] FRINGERUNT Mn ~ id est ... Aegypto] sicut figuratum erat in Egipto per agnum Mu ~ figuratum] figura Sk : *om.* Pa ~ in Aegypto per agnum *transp.* Eg ~ Aegypto] Aegyptum ω (⊕ R τ δ) 13. Non crudum ... sed *om.* Mu ~ assum] adsum R ~ *post* assum *add.* tantum R ρ ~ passionem] passio M 14. Baculum] Baculos Mu ~ manu] manibus Mu

tollat crucem suam et sequatur me" (Mt. 16,24; Lc. 9,23). ²Duo latrones qui crucifixi erant cum Iesu, significant Iudaeos et gentes; ³qui permansit in perfidia sua ostendit Iudaeos, qui confessus est significat gentes. ⁴SCRIPTUM ERAT IN TITULO REX IUDAEORUM (Ioh. 19,19), id est rex confessorum. ⁵FECERUNT IIII PARTES UNICUIQUE MILITI VESTIMENTA IESU (Ioh. 19,23). ⁶IIII milites tenent figuram evangelistarum. ⁷Per vestimenta divisa intellege praedicationem incarnationis, post passionem et resurrectionem, quam praedicaverunt in IIII^{or} partibus mundi. ⁸TUNICA AUTEM INCONSUTILIS DESUPER CONTEXTA (Ioh. 19,23) ostendit quia divinitas in Patre et in Filio est. PER TOTO (Ioh. 19,23) quod dicit ostendit "Caelum et terra ego repleo, dicit Dominus" (Ier. 23,24). Per TUNICAM (Ioh. 19,23) divinitas inseparabilis intellegitur. ⁹NON SCINDAMUS EAM SED SORTIAMUS DE ILLA CUIUS ERIT (Ioh. 19,24) intellege quia viri catholici non scindunt unitatem divinitatis. Cuius erit in sorte nisi sanctae Ecclesiae quae non separat potestatem Trinitatis? ¹⁰MULIER, ECCE FILIUS TUUS; ET DISCIPULO: ECCE MATER TUA (Ioh. 19,26-27). ¹¹Hic virginem virgini commendabat, ut incorruptus incorruptam servaret. Quod dicit "Sitio" intellege fidem generis humani. ¹²NON FRIGERUNT CRURA IESU (Ioh. 19,33), id est quod figuratum fuerat antea per agnum in Aegypto: ¹³"Non crudum, neque coctum aqua sed assum igni" (Exod. 12,9) intellegit passionem Christi. ¹⁴"Baculum in manu"

(Ioh. 19) 2. ante significant *add.* ambula pro visi Ma ~ significant] significat Ma
 5. VESTIMENTI in VESTIMENTA *corr. s.l.* Ma 6. figuram] figura Ma 8. INCON-
 SUTILIS] INCONSUTILES Ma 9. intellege] intellexit Ma ~ scindunt] scindunt Ma
 11. incorruptam] incorrupta Ma 12. FRIGERUNT] FRIGERET in FRIGERAT *corr. s.l.*
 Ma ~ Aegypto] Aegyptum ω 13. aqua] aquae Ma

*

(Ioh. 19) 2-3. Cfr. Isid., *Allegoriae, Ex Novo Testamento*, par. 247, col. 130, l.1 6. Cfr. Ambr., *Expos. Luc.*, lib. 10, l.1080 11. Cfr. Hier., *Adversus Iovinianum*, lib. 1, par. 26, col.259, l.40

ostendit crucem Christi, de mundo ad Patrem. ¹⁵NON COMMINUETIS EX EO (Ioh. 19,36) ostendit ut non fieret fracta crura Christi. ¹⁶LANCEA LATUS EIUS PUNXIT (Ioh. 19,34), ut impleretur Scriptura “Viderunt in quem pupungerunt”. ¹⁷EXIVIT SANGUIS ET AQUA (Ioh. 19,34): sicut ex latere Adae sumpta est Eva, ita ex latere Christi exivit redemptio Ecclesiae. ¹⁸Per sanguinem *remissio*, per aquam baptismum.

(Ioh. 20) ¹Duo discipuli simul currentes, Petrus et Iohannes, ostendit duos populos currentes: ²Iudaeos per Legis litteram, gentes per legem naturae. [PL 588] ³Ioannes *praecurrit* citius, vidit lintheamina posita, *et non* introivit: ⁴Iudaei per Legem et prophetas *viderunt Christum venturum*, et adventum ipsius non receperunt. ⁵VENIT PETRUS SEQUENS EUM, VIDIT LINTEAMINA ET INTROIVIT (cfr. Ioh. 10,5) ostendit gentes *quae in adventum Christi sive doctrinam illius crediderunt*. ⁶Per LINTEAMINA (Ioh. 20,5) *incarnatio Christi intelligitur*. ⁷Per SUDARIUM (Ioh. 20,7) misterium divinitatis intelligitur. ⁸SUDARIUM NON CUM LINTEAMINIBUS, SED SEPARATIM IN UNUM LOCUM INVOLUTUM (Ioh. 20,7), **ostendit** quia divinitas longe est remota a sensibus humanis. ⁹IN UNUM LOCUM (Ioh. 20,7), qui *sunt* universales. ¹⁰TUNC INTROIVIT ET ALIUS DISCIPULUS,

~ ostendit] id est Mu 15. COMMINUETIS] COMMINUISTI S : COMMINUATIS Mn ~ *post* EO *add.* OS M C K O δ¹ ~ ut non] unus M ~ ut non fieret fracta crura] quod non fan- gere inter crura Christi Mu ~ fracta] infracta R ~ crura] crux ω (☞ Me K Mu) ~ *post* Christi *add.* vel crux K 16. Scriptura impleretur *transp.* δ¹ ~ Viderunt] videbunt Pa Gr ~ pupungerunt] popunxerunt α (☞ Eg : perforunt Mu) 17. EXIVIT¹⁻²] EXIIT S ~ latere¹] altare R ~ Adae sumpta] desumpta τ ~ ita] item Mn : sic δ¹ 18. Per¹] ex Mn ~ *prae* remissio *add.* redemptio vel K ~ baptismum] baptismo Mn : baptismus δ¹

(Ioh. 20) 1. *ante* Duo *add.* CCVII S : *add.* Capitulum CCVII τ Sk σ : *add.* Capitulatio CCVII M : *add.* Capitulum CCVI C : *add.* Capitulum *et sp. rel.* K ~ simul *om.* R β τ Mu 2. Iudaeos] Iudeis S Sk M K : Iudaei Me τ ~ litteram Legis *transp.* δ 3. praecurrit] praecurrit Me Mn τ M ρ Mu ~ citius] et Mu ~ posita *om.* Mu ~ et non] non tamen Pa 4. *ante* Iudaei *add.* sic Mu ~ ipsius] eius Mu 5. SEQUENS EUM, VIDIT LINTEAMINA *om.* Mu ~ ostendit] quia Mu ~ illius] eius Mu ~ crediderunt *om.* α (☞ Me δ) 6. Christi intellegitur *om.* Mu 7. Per SUDARIUM *exp.* Eg ~ miste- rium] ministerium τ H M ~ misterium ... SUDARIUM (segm. 8) *om.* Pa ~ *post* miste- rium *add.* Dei R τ Sk σ En C O ~ divinitatis] Dei M 8. SUDARIUM ... INVOLUTUM] SUDARIUM SEPARATUM A LINTEAMINIBUS Mu ~ SEPARATIM] SEPARATUM Me Pa Mu : OPERATIM H ~ ostendit] ostendunt Pa ~ remota est *transp.* δ¹ ~ remota] romata R 9. IN ... universales *om.* Mu ~ universales] universalis R δ 10. ALIUS DISCIPULUS] IOHANNES Mu

(II Reg. 4,29): *intellege* crucem Christi, de mundo ad Patrem, de Iudaeos ad gentes. ¹⁵NON COMMUNUETIS EX EO (Ioh. 19,36) ostendit ut non fieret fracta crura Christi. ¹⁶LANCIA LATUS EIUS PUNXIT (Ioh. 19,34), id est ut impleretur Scriptura “Viderunt in quem pupungerunt”. ¹⁷EXIVIT SANGUIS ET AQUA (Ioh. 19,34) ostendit ut sicut ex latere Adae sumpta est Eva, ita et ex latere Christi exivit redemptio Ecclesiae. ¹⁸Per sanguinem *remissionem intellege*, per aquam vero baptismum.

(Ioh. 20) ¹Duo discipuli simul currentes id est Petrus et Iohannes, significat duos populos currentes **pariter**: ²Iudaei per Legis litteram, gentes per legem naturae. [PL 588] ³Iohannes *praecurrit* citius, vidit linteamina posita, *non tamen* introibit: ⁴Iudaei *qui viderunt per Legem et prophetas venturum Christum*, et adventum ipsum non receperunt. ⁵VENIT PETRUS SEQUENS EUM, VIDIT LINTEAMINA ET INTROIVIT (cfr. Ioh. 10,5) ostendit gentes *quae viderunt incarnationem et adventum Christi crediderunt*. ⁶Per LINTEAMINA (Ioh. 20,5) *intellege incarnationem Christi sive doctrinam illius*. ⁷SUDARIUM QUOD ERAT SUPER CAPUT EIUS (Ioh. 20,7): per SUDARIUM misterium divinitatis intellegitur. ⁸*Caput Christi Deus Pater* NON CUM LINTEAMINIBUS POSITUM, SED SEPARATIM INVOLUTUM. IN UNUM LOCUM INVOLUTUM (Ioh. 20,7), **totum non apparet: quod apparet incarnationem ostendit, quod non apparet divinitatem intellege**, quia divinitas longe est remota a sensibus humanis. ⁹IN UNUM LOCUM (Ioh. 20,7) qui *adsunt* universales. ¹⁰TUNC INTROIVIT ALIUS DISCIPULUS,

15. crura] crux ω ~ pupungerunt] piopuncxerunt (*sic*) Ma 18. aquam] aqua Ma
~ viro *in* vero *corr. s.l.* Ma

(Ioh. 20) 1. duos populos] duo populus Ma 2. litteram] litterae Ma 5. LINTEAMINA] LETEAMINA Ma ~ quae] qui Ma 8. SED] SIT Ma 9. adsunt] adsum Ma ~ universales] universalis Ma

*

17. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract*, tract. 9, par. 10, l.34

QUI PRIUS VENERAT AD MONUMENTUM (Ioh. 20,8) ostendit Iudaeos reversos ad fidem in fine mundi. ¹¹ANGELOS SEDENTES AD CAPUT ET AD PEDES (Ioh. 20,12) ostendit initium et finem. ¹²DIXIT MARIA “nescio ubi posuerunt eum” (Ioh. 20,13) ostendit secundum carnem diligebat mundum et per fidem credebatur. ¹³Quod dixit Maria ostendit cogitationem vocis, quia per veram dilectionem proximi cognoscit homo Deum. ¹⁴DICIT IESUS “NOLI ME TANGERE” (Ioh. 20,17), id est in corde tuo. ¹⁵Tibi non ascendi: per divinitatem.

(Ioh. 21) ¹Discipuli piscantes tota nocte nihil coeperunt. ²Per piscatores doctores veteres. ³In nocte ostendit ante adventum Christi nullus ad perfectionem per praedicationem Legis veteris venisset. ⁴MANE AUTEM FACTO (Ioh. 21,4) ostendit adventum Christi. ⁵MITTITE IN DEXTERAM PARTEM (Ioh. 21,6), id est mittite praedicationem in gentibus. ⁶ERAT ENIM PETRUS NUDUS (Ioh. 21,7), id est nudi erant a fide Christi. ⁷TUNICA SE SUCCINXIT (Ioh. 21,7), id est fidem Ecclesiae. ⁸MISIT SE IN MARE (Ioh. 21,7), id est in fluctuationes et amaritudines mundi per dilectionem Christi. ⁹ALII DISCIPULI NAVIGIO VENERUNT (Ioh. 21,8), id est in

~ VENERAT] VENIRET Mn ~ AD MONUMENTUM om. Mu ~ reversos] reversus Mn Sk H M C ~ reversos ad fidem] infi(...non leg.) ad fidem reversuros Mu ~ fidem in om. K ~ fine] finem α (⊘ Me τ M δ) 11. ANGELOS] ANGELUS R Mn Sk ~ SEDENTES] SEDENS Sk 12. MARIA DIXIT transp. Mu ~ ostendit om. Mu ~ mundum] eum Pa 13. cogitationem] cognationem Pa ~ vocis] cordis δ¹ ~ veram om. R ~ cognoscit] cognoscis S 14. DICIT] DIXIT R Mn ρ C K ~ corde tuo] cor tuum Mu 15. Tibi om. Mu ~ non ascendi] nascendo Mn ~ post ascendi add. ad Patrem O ~ post divinitate add. CCXVIII α (⊘ R Mn ρ δ : add. a.m. Piscacio discipulorum O)

(Ioh. 21) 1. piscantes] laborantes Mu ~ tota nocte] totam noctem Me R M ρ C K O ~ nocte tota transp. Eg 2. Per piscatores] ostendit Mu ~ doctores om. τ : docti M ~ doctores veteres] ventres (sic) doctores Mu ~ post veteres add. intellige Gr Eg 3. In nocte ostendit om. Mu ~ ante om. Mh ~ post Christi add. quia Mu : add. quod Gr Eg ~ ad perfectionem post Legis transp. Mu ~ per praedicationem post nullus transp. τ ~ praedicationem] praedationem Mn ~ veteris om. Mu 4. ostendit om. S ~ ante adventum add. facto R Sk H ρ C K O : add. factum Wn M ~ adventum] adventu Pa ~ post Christi add. iam factum Eg 5. PARTEM] RETE Mu ~ mittite² om. δ¹ ~ gentibus] gentes τ 6. nudi erant] nudus erat Pa 7. fidem Ecclesiae] Ecclesiae fide Eg 8. fluctuationes] fluctuationibus α (⊘ Me τ δ) ~ amaritudines] amaritudinis Mn M : amaritudine H : amaritudinibus O Pa ~ mundi] saeculi Eg 9. DISCIPULI om. Mu ~ NAVIGIO VENERUNT] NAVIGAVERUNT α (⊘ R β τ δ) ~ in om. Pa

QUI VENERAT PRIMUS AD MONUMENTUM ET VIDIT ET CREDIT (Ioh. 20,8) ostendit Iudaeos reversos ad fidem in fine mundi. ¹¹ANGELI SEDENTES AD CAPUT ET AD PEDES (Ioh. 20,12): intellege initium et finem, **sic Scriptura adnuntiat praeterita et futura.** ¹²DIXIT MARIA “NESCIO UBI POSUERUNT EUM” (Ioh. 20,13) ostendit secundum carnem diligebat mundum et per fidem credebat. ¹³Quod *dicit* Maria ostendit cogitationem vocis, quia per veram dilectionem proximi cognoscit homo Deum. ¹⁴DICIT IESUS “NOLI ME TANGERE” (Ioh. 20,17) **ostendit NONDUM ASCENDI AD PATREM**, id est in corde tuo. ¹⁵Tibi nondum ascendi: per divinitatem.

(Ioh. 21) ¹Discipuli piscantes tota nocte nihil coeperunt. ²Per pisca-
tores doctores veteres intellege. ³In nocte, **id est nihil praehende-
runt**, ostendit ante adventum Christi nullus ad perfectionem per prae-
dicationem Legis veteris venisset. ⁴MANE AUTEM FACTO (Ioh. 21,4)
ostendit adventum Christi. ⁵MITTITE RETEM IN DEXTERAM PARTEM
(Ioh. 21,6), id est mittite praedicationem in gentibus. ⁶ERAT ENIM
PETRUS NUDUS (Ioh. 21,7), id est nudi erant a fide Christi. ⁷TUNICA SE
SUCCINXIT (Ioh. 21,7), id est fidem Ecclesiae. ⁸MISIT SE IN MARE (Ioh.
21,7), id est *conculcavit fluctuationes* et amaritudines mundi per dilectionem
Christi. ⁹ALII DISCIPULI NAVIGIO VENERUNT (Ioh. 21,8), id est in

10. in fine *om.* Ma 11. initium] initio Ma 12. et *ante* mundum *transp.* Ma
13. veram] vera Ma 14. ASCENDI *in* ASCENDO *corr. s.l.* Ma 15. ascendi *in*
ascendo *corr. s.l.* Ma

(Ioh. 21) 1. coeperunt] coeperunt Ma 2. veteres] veteris Ma ~ intellege *ante* vete-
res *transp.* Ma 3. *post* id est *add.* intellige Ma ~ ad *om.* Ma ~ Legis veteris] Lege
vetere Ma 6. nudi] nuti (*sic*) Ma ~ fide] fidem Ma 7. TUNICA] TUNICAM Ma
8. amaritudines] amaritudinis Ma

Ecclesia, *fluctuationem* mundi calcantes. ¹⁰VIDERUNT PRUNAS ET PISCEM ET PANEM POSITUM (Ioh. 21,9). ¹¹Per PISCEM *ostendit* fidem; ¹²per PANEM verbum divinum. ¹³TRAHENTES RETE IN TERRAM (Ioh. 21,11), per littora *ostendit* finem mundi. ¹⁴PLENUM MAGNIS PISCIBUS (Ioh. 21,11), id est plenitudo *et* magnitudo Ecclesiae in futuro. ¹⁵Per CENTUM pisces perfectum numerum ostendit et perfectionem Ecclesiae; per QUINQUAGINTA (Ioh. 21,11) *remissionem* peccatorum; ¹⁶per TRES (Ioh. 21,11) ostendit Trinitatem individuum. ¹⁷RETE NON SCISSUM (Ioh. 21,11), *id est Ecclesia* in futuro *incorrupta*. ¹⁸Manducavit Iesus post resurrectionem *ostendit* veram incarnationem corporis, ut credentes crederent. ¹⁹DIXIT IESUS “SIMON IOHANNIS AMAS ME” (Ioh. 21,15) ostendit sicut ter negavit, ter confiteretur *fidem* Trinitatis. ²⁰PASCE OVES MEAS (Ioh. 21,16), id est Ecclesia; ²¹INGRESSUS IESUS IANUIS CLAUSIS (Ioh. 20,26) ostendit quia clausis ianuis ingressus est in uterum. ²²Sic et omnes sancti post resurrectionem, induti spiritale corpus, ubique sine metu ingredi possunt.

~ fluctuationem] fluctuatio R : fluctionem M 10. ET¹ om. M ~ post PISCEM add. eritas (sic) M ~ POSITUM PANEM transp. K 11. post fidem add. Per prunas calorem caritas R : add. Per prunas (prunam Wn M) calorem (colorem Wn) caritatis (caritatem Sk H M τ) β τ δ 12. divinum] diu meum R : Dei intelligitur Mu 13. IN TERRAM] AD TERRA Eg ~ IN TERRAM, per littora om. Mu ~ littora] littera Wn 15. Per¹ ... per² om. ρ ~ Per ... QUINQUAGINTA om. R ~ perfectum numerum] perfectionem eorum α ~ post peccatorum add. ostendit R ρ 16. TRES] VI C ~ individuum] indivisam R β δ : divisam τ 17. incorrupta] incorruptam α (⊄ corruptam Wn M) 18. veram] vera R ~ crederent] credant M ~ post crederent add. CCXXVII S P Sk : add. marg. XXX Me : add. CCXXVIII Mh : add. marg. capitulum XXVII H : add. CCXVII M : add. Capitulum C K 19. IESUS om. Me ~ ostendit om. Mu ~ ante sicut add. ut δ¹ ~ negavit] negaverat Eg ~ post negavit add. ut R β τ δ ~ confiteretur] confitetur τ Sk H M Pa C ~ post Trinitatis add. unde dicit “Euntes, baptizate in nomine Patris et Filii et Spiritu sancti” δ 20. PASCE] PASCAE En ~ MEAS] MEA S ~ ante Ecclesia add. in R : add. doce δ ~ post Ecclesia add. [appendix Gr30 Eg46] Gr Eg 21. post quia add. in β τ ~ ianuis ante uterum transp. α (⊄ Eg : post uterum transp. Me) ~ in om. α (⊄ Me β τ) ~ in uterum ianuis transp. Me ~ ianuis² om. Eg ~ uterum] iterum Sk H Pa : uterum in iterum corr. O 22. post] pressure M ~ induiti] induunt R Mh β² : induit Sk H M Mu : induum P ~ corpus spiritale transp. δ¹ ~ ingredi] ut gredi M

Ecclesia, *fluctuationes* mundi calcantes. ¹⁰VIDERUNT PRUNAS ET PISCEM POSITUM ET PANEM (Ioh. 21,9). ¹¹Per PISCEM *intellege* fidem; ¹²per PANEM verbum divinum. ¹³TRAHENTES RETE IN TERRAM (Ioh. 21,11), per littora *intellege* fidem mundi. ¹⁴PLENUM MAGNIS PISCIBUS (Ioh. 21,11), id est plenitudo *vel* magnitudo Ecclesiam in futuro. ¹⁵Per CENTUM perfectum numerum *intellege* et perfectionem Ecclesiae *intellege*; QUINQUAGINTA (Ioh. 21,11): *remissio* peccatorum; ¹⁶per III (Ioh. 21,11) ostendit Trinitatem individuum. ¹⁷NON EST SCISSUM RETE (Ioh. 21,11) *intellegitur* Ecclesia in futuro *in corrupta*. ¹⁸Manducavit Iesus post resurrectionem: *intellege* veram incarnationem et veram resurrectionem corporis, ut videntes crederent. ¹⁹Quod DICIT IESUS “SIMON IOHANNIS AMAS ME” (Ioh. 21,15) ostendit sicut ter negavit, ter confiteretur, et *pro fide* Trinitatis, unde dicit “Euntes, baptizate in nomine Patris et Filii et Spiritu sancti”. ²⁰PASCE OVES MEAS (Ioh. 21,16), id est doce Ecclesiam. SIC EUM VOLO MANERE DONEC VENIAM (Ioh. 21,22) ostendit quia virgo erat et incorruptum voluit eum permanere. ²¹INGRESSUS IESUS IANUIS CLAUSIS (Ioh. 21,26) ostendit qui clausis ianuis ingressus in uterum, et clausa proinde ianuis clausis potuit incredi. ²²Sic et omnes post resurrectionem, induti spiritalem corpus, ubique sine metu ubi voluerint ingredi possunt.

9. Ecclesia] Ecclesiae Ma ~ calcantes *in* calcantis *corr. s.l.* Ma 10. VIDERUNT] VENERUNT Ma ~ PISCEM] PISCIS Ma 11. PISCEM] PISCIS Ma 13. RETE IN TERRAM] RETEM A TERRA Ma ~ littora] litore Ma 15. per CENTUM] praecinctum Ma ~ perfectionem] perfectione Ma 17. in futuro] futurum Ma 18. crederent] crederint Ma 19. IOHANNIS] IONA Ma 20. Ecclesiam] Ecclesia Ma 21. clausis ianuis] clausa ianua Ma ~ in uterum] iterum Ma 22. metu] meatu Ma

*

(Ioh. 21) 19. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 47, par. 2, l.34; id., *Sermones*, ser. 147, (ed. PL38), col. 799, l.3; id., *Enarr. In Ps.*, ps. 90, ser. 2, par. 8, l.81

²³Vir integer, et incorruptus matrimonio. ²⁴Tres testificant hanc sententiam. ²⁵I dicit discipulus quem amabat Iesus; ²⁶*secunda virtus est quod* fecit Iesus in Cana Galilaeae: vinum de aqua extraxit; ²⁷opus paratum virginitatem Iohannis quia illi sponsa coniuncta est; ²⁸*testimonium*, quod commendavit Iesus matrem suam Iohanni. ²⁹Maria Ecclesiam figurat, Iohannes principatum. Sicut *fuit Iohannes virgo* matrimonio, sic fuit incorruptus et morte. ³⁰Iohannes genealogiam de divinitate narrat, nam alii de homine narrant. ³¹Virgo Iohannes dicit "In principio erat Verbum". [PL 589] ³²*Iste Iohannis* IACEBAT SUPER PECTUS IESU (Ioh. 21,20), et scientia divinitatis quae fuerat in pectore Iesu ascendit *in Iohannis* de coniunctione duorum pectorum. ³³Insita arbor in altera facit fructum alterius arboris in qua plantatur. ³⁴Secundum ordinem canonis iste liber secundum Matthaeum ponendus esset; ³⁵et quod in novissima *ponitur parte* ostendit quia terra in primis sanctificata est, [PL 590] deinde aqua, et postea aer, novissime ignis quia clarior est et subtilior.

23. *ante* Vir *add.* Iohannes hunc (istum δ¹) librum scripsit δ ~ Vir] Unde R ~ integer] integeret M ~ et *om.* M ~ incorruptus] corruptus Me 24. testificant] testificat α (€ R β τ δ) 25. dicit] dixit Mn : quod dicitur Eg : *om.* Pa Gr ~ discipulus ... de coniunctione (segm. 32) *non leg.* Mu ~ amabat] diligebat Gr 26. *secunda*] prima M ~ virtus est] virtutem C K ~ quod] quem Eg ~ Cana] Chanam M ~ extraxit *con.*] extinxit ω (€ expressit R β τ δ) 27. *ante* opus *add.* III^a K ~ opus paratum] operatum M ~ virginitatem] in virginitate Eg ~ Iohannis] Iohannem M : *om.* ρ ~ *post* Iohannis *add.* ostendit R β τ δ 28. *ante* testimonium *add.* tercium δ ~ commendavit] mandavit Mn ~ *post* Iohanni *add.* [*appendix* Eg47] Eg 29. Maria] Mariam Sk ~ figurat Ecclesiam *transp.* K Eg ~ figurat] figuratur α (€ τ Pa K O Gr Eg) ~ Sicut] sic En ~ fuit¹ *om.* τ ~ fuit² *om.* H ~ incorruptus] corruptus Sk ~ et] ex Mu 30. Iohannes] Iesus En ~ genealogiam] ienelogia M ~ narrat] narrant M ~ nam] non τ ~ narrant *om.* ρ 31. Virgo *con.*] Virginitas ω (€ De divinitate R β τ δ) ~ Iohannes] Iesus En ~ *post* Verbum *add.* et reliqua Eg 32. Iohannis *om.* R β τ δ ~ et *om.* Mn ~ scientia] scientiae M ~ pectore] pectora Sk ~ ascendit] ascendeat Gr ~ in Iohannis] Ioanni R ρ : in Iohannem τ M K δ : in Iohanne O 33. altera] altum ρ ~ *post* altera *add.* arbore δ ~ arboris alterius *transp.* R M ρ C K ~ alterius] psalterius M ~ qua] quo En ~ plantatur] inplantatur τ 34. *ante* Secundum *add.* Si α (€ Mu) ~ canonis] canoni S Me Sk σ : Chananei Mn : canonii M ~ *post* liber *add.* *post* librum Eg ~ secundum *om.* R β τ ~ Mathaeum] Mathei Pa O Mu ~ ponendus esse] esset ponendus S : paenitendus esset R En : pene tenedus est Pa 35. novissima] novissimo α (€ novissimam R ρ C K : novissima O δ) ~ ponitur] positus R ρ ~ parte] partem α (€ δ) ~ terra in primis] in primis terra Eg ~ in *om.* ω (€ Eg) ~ sanctificata] sanctificatus R ~ aer *om.* α (€ δ) ~ et³ *om.* δ ~ *post* subtilior *add.* est Eg

²³Iohannes librum istum scripsit. Vir integer, incorruptus matrimonio. ²⁴*Trea* testificant hanc sententiam. ²⁵Unum dicitur discipulus quem amabat Iesus plurimum; ²⁶*aliud est virtus quem fecit Iesus in Cana Galilaeae quando nuptiae factae sunt*: vinum de aqua extraxit, ²⁷opus paratum virginitatem Iohannis quia illi sponsa coniuncta est, ²⁸*tertium* quod commendavit Iesus matrem suam Iohanni quando dixit “Ecce mater tua” et Mariae dixit “Ecce filius tuus”, virgo virgini commendaretur. ²⁹Maria Ecclesia figurat, Iohannes principatum figurat. Sicut *Iohannes incorruptus fuit* matrimonio, sic fuit incorruptus et morte, quia vivus exivit de sepulcro, ut Dominus dixit SIC EUM VOLO MANERE DONEC VENIAM (Ioh. 21,22). ³⁰Iohannes genealogiam de divinitate narrat, nam alii de homine narrant. ³¹Virgo Iohannes dicit “In principio erat Verbum”. [PL 589] ³²*De isto Iohannes dicitur* IACEBAT SUPER PECTUS IESU (Ioh. 21,20), et scientia divinitatis quae fuerat in pectore Iesu ascendit *in anima Iohannis* de coniunctione duorum pectorum. Et ideo Iohannes dicit “In principio erat Verbum” (Ioh. 1,1). ³³Insita arbor in altera arbore qui facit fructum alterius arboris in qua plantatur. ³⁴Secundum ordinem canonis iste liber secundum Matthaeum ponendus esse; ³⁵et quod in novissima *parte ponitur* ostendit quia terra in primis sanctificata est, [PL 590] deinde aqua, et postea aer, novissime ignis quia clarior est et subtilior.

23. Iohannes] Iohannis Ma ~ matrimonio] matrimonia Ma 24. testificant] testificantur Ma ~ hanc sententiam] haec sententia Ma 25. discipulus] discipulis Ma
 26. Galilaeae] Galilea Ma ~ extraxit *con.*] exinxcit ω 27. virginitatem] virginitate Ma
 28. Iohanni] Iohannes Ma 29. matrimonio] matrinia (*sic*) Ma
 30. genealogiam] genelogia Ma ~ homine] hominem Ma 31. Virgo *con.*] Virginitas ω
 32. IESU¹... pectore *om.* Ma ~ pectorum] peccatorum Ma 33. arbore] arborum Ma
 34. *ante* Secundum *add.* Si Ma 35. in *om.* ω ~ aer] ter Ma ~ clarior est] clariorem Ma

³⁶Item *in similitudinem duarum Legum*, id est vetus et nova: ³⁷vetus prius tradita *erat*, nova tamen clarior est et maior, ³⁸quia de caelestibus discernit, et abundantior in ea, quod ad Evangelium Iohannis pertinet haec supra dicta.

36. Item] Ite M ~ vetus et nova] veteris et nove Eg ~ nova] novum α (≠ novus S : novi Mn : nova Eg) 37. prius] primus C ~ clarior est] clariorem P 38. abundatior] abundar Mn : habundantiar M ~ *post ea add.* testificatio Eg ~ ad *om.* M ~ pertinet] pertinent Gr ~ haec] ex R ~ supra] superbia Mn ~ dicta] dictis Mn : scripta K

³⁶Item *similitudinem duabus Legibus*, id est vetus et nova, ³⁷**quia cum**
Lex vetus prius tradita *est*, nova tamen clarior est et maior **est** ³⁸quia de
caelestibus discernit et abundantior in ea, quod ad Evangelium Iohannis
pertinet haec supra dicta.

37. *ante nova add.* in Ma 38. quia] quae Ma

